LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 270.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
1 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1714

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈԹՈՂԸ ԵՒ ԿԱՆԹԵՂԸ

Հոկտեմբեր 25ին, Մարսէյլի մէջ բացուեցաւ Գ. Վ. Խօրասանճեանի շինած եկեղեցին, արտակարգ շուքով: Եւ նոյնքան արտակարգ փառաբանութիւններով:

Շարժման մէջ դրուեցան ամէնէն վսեմ ածականները,— «շքեղ կոթող», «յիշատակելի թուական», «հրաշակերտ»: Եւ այլն:

Այս բոլորը լաւ: Մենք ժամանակին յայտնած ըլլալով մեր տեսակէտը՝ այս շէնքին շինութեան առթիւ, նոր բանիք մը չունինք: Եւ աւելորդ է ո՛րեւէ նոր խօսք: Եկեղեցին շինուած է եւ տրամադրուած՝ ժողովուրդին: Այլեւս մեր գործը չէ խառնուիլ:

Կ'ուզէինք, միայն, որ թիւրիմացութիւններ չծագէին Մարսէյլի ազգային իշխանութեանց հետ, եւ եկեղեցին ծառայէր իր բուն նպատակին, գտնալով ժողովուրդին սեփականութիւնը:

Աւելի պարզ խօսելով, կ'ուզէինք որ Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին բացառութիւն մը կազմէր Լոնտոնի եւ Փարիզի եկեղեցիներուն քով, եւ մենք երբեք առիթ չունենայինք անհամաձայնութիւններ արձանագրելու:

×

Կոթո՞ղ: Կրնայ ըլլալ: Իսկ ո՞ւր է կանթեղը…

Ի՞նչպէս կարելի է հաշտուիլ այս ամուլ շքեղութեան հետ, երբ դպրոց չունինք Մարսէյլի մէջ: Կամ ունինք միայն ծաղկոց մը:

Անհաւասիկ երկրորդ տարին է որ առանց դպրոցի կը մնայ Մարսէյլը: 1922ի գաղթէն յետոյ, ունեցաւ Նախակրթարան եւ մանկապարտէզ, իսկ այսօր— թող իրենք պատմեն թէ ի՛նչ է մնացեր այդ բոլորէն:

— «Նախանցեալ տարիներուն մեր միջոցները լայն չէին: Մեր գլուխը աջ-ձախ կը զարնէինք եւ խեղճուկ անկիւն մը գտնելով, 3–400 մանուկներ կը կրթէինք մեսրոպեան տառերով: Մէջտեղ եկան բարերարներու անուններ: Մեր ախորժակը բացուեցաւ, մեծը, լաւագոյնը փնտռեցինք, եւ եղածն ալ կորսնցուցինք:

«… Դառն է, սակայն իրականութիւն: Ցաքի մը բոլորեցինք, նոր տարեշրջանն ալ թեւակոխեցինք: Պետական վարժարանները տեղ չկայ. մեր տղաքները բաց են, փողոցները կը թափառին: Նոր եկած երախաներ կան, մանկապարտէզ կ'ուզեն: Մայրեր իրենց զաւակներու ձեռքէն բռնած՝ դպրոցէ դպրոց կը պտտին. տեղ չկայ… Դառնացած են շատերը…»:

Ուրեմն, պարզ է կացութիւնը: Մարսէյլը ունի շքեղ կոթող մը, «ի պէտս հաւատացելոց», բայց չունի դպրոց, չունենալով յարմար շէնք:

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս կսկծալի հակասութիւնը:

Այս երկրորդ տարի՞ն ալ, ինչպէս, փողոցները պիտի թափառին հարիւրաւոր մանուկներ:

Ա՛ն առեն, ի՞նչ՚ սրտամաշ, երբ գիտել կուտանք թէ՝ ետ ենք մնացեր, բաղդատելով 1860ի հետ: Կամ աչքի առջեւ բերելով Պոլիսը: Նոյնիսկ Ցուէտատանի եւ Սուրիոյ գաղթակայանները:

Այս խնդիրը մէջտեղ դնելով, մենք երբեք նկատի չունինք անցեալ տարուան պատմութիւնը: Ո՛րեւէ բարիք չենք սպասեր այդ պատմութեան արծարծումէն:

Մենք ունինք միայն մէկ մտահոգութիւն.— Մարսէյլը պէտք է ապահովէ իր սեփական դպրոցը, ո՛րեւէ գնով: Դիմումներ կատարելով, ձեռք ձեռքի տալով, յարմարագոյն վայրը գտնելով:

Նորաբաց եկեղեցին ալ, իր շքեղութեամբ, թող զօրաւոր խթան մը հանդիսանայ, այդ գործը գլուխ հանելու համար:

Կորսւստի ենթական՝ ոչ թէ բարեպաշտ հասարակութիւնն է, այլ նոր սերունդը,— երեքէն 15 տարեկան:

Գ. Խօրասանճեան յաճախ գանգատած է թէ լաւ խորհրդականներ չունեցաւ, երբ կ'ուզէր հաստատութիւն մը հիմնել իր անունով յիշատակին:

Մենք չպիտի ուզէինք լեղի խառնել իր արդար վայելքին: Բայց կը բաղձայինք որ այդ կոթողը իր լաւագոյն խորհրդականն ըլլար, վառելու համար կանթեղն ալ, նոյնքան եռանդուն եւ գործօն մասնակցութեամբ:

Հին ազգասիրական ըմբռնումով, դպրոցն ու եկեղեցին լրացուցիչ մասեր են եղած:

Արդ. հիներն իսկ անբնական պիտի գտնէին մէկը վայելել եւ զրկուիլ միւսէն, կենսականէն:

Եկեղեցին յիշատակարան մըն է, դպրոցը՝ փարոսն մը:

Եկեղեցին կոթողն է, դպրոցը՝ լոյսի կանթեղը:

Սրբատաշ քարերը, խունկն ու մոմը կրնան ազնուացնել բարեպաշտները, բայց չեն կրնար փրկել սերունդը:

Մինչ այսօր, մեր ամէնէն քստմնելի տառապանքը՝ նոր սերունդին փրկութիւնն է:

Բարերարը երկու միլիոնի բեռ մը շալկեց, գլուխ հանելու համար այս յիշատակարանը:

Զկա՞ն ուրիշներ, միասին շալկելու համար միւս բեռը, որ աւելի հիմնական ըլլալով հանդերձ, չունի միւսին ծանրութիւնը:

Սրտաբաց հրապարակ դնելով այս խորհրդածութիւնները, կը կարծենք օգնած ըլլալ հիմնական պահանջի մը լուծման:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը չի մտածեր անմիջապէս որեւէ որոշում տալ մաքսատուրքերու մասին: Պէտք չէ ուրեմն մէկ օրէն միւսը սպասել յանկարծական փոփոխութիւն մը Անգլիոյ մաքսային դրութեան մէջ: Նախ քան այդ, մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկուի հարստարարուեստական իւրաքանչիւր ճիւղի վիճակը, նկատի պիտի առնուին առեւտրական պայմանագրութիւնները, որոնք տակաւին ի զօրու են, ինչպէս նաեւ օտար պետութեանց համապատասխան կարգադրութիւնները՝ ընդդէմ Անգլիոյ մաքսապաշտպան դրութեան, այն պարագային որ կիրարկէ. եւ անկից վերջ է միայն որ պիտի տրուին որոշումները:

Առ այժմ, Մաքտոնըլտ միմիայն կը զբաղի դահլիճի վերակազմութեան հարցով: Ինչպէս գրեր էինք, ներկայ դահլիճը որ կը բաղկանայ 10 անդամներէ, պիտի վերածուի 20ի կամ 21ի: Որպէսզի Մաքտոնըլտ կարենայ ազատօրէն կատարել նախարարական նշանակումները, դահլիճին անդամները անոր յանձնեցին իրենց հրաժարականները:

Նոր դահլիճին վերջնական կազմը յայտնի պիտի ըլլայ երկուշաբթի օր: Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Պահպանողականներու պետը՝ Պօլտուին պիտի պահէ իր արդի տիտղոսը՝ «Լորտ նախագահ դահլիճին», որպէսզի կարենայ փոխարինել Մաքտոնըլտը, անոր բացակայութեան:

Ընտրութիւններէն յետոյ, որ եւ է կարեւոր խնդրի մասին, որ եւ է որոշում չէ տրուած: Նախարարները զոհացած են կարծիքի փոխանակութեամբ՝ կացութեան մասին:

Կը նախատեսուի թէ նոր Խորհրդարանի առաջին նստաշրջանը շատ կարճ պիտի տեւէ: Ազգային կառավարութիւնը որուն վրայ շատ մեծ պարտքեր կը ծանրանան, իր գլխաւոր ուժը պիտի վատնէ, ընտրութեանց առթիւ տրուած խոստումներու իրագործման:

Հաւանական որ Թագաւորին կողմէ պիտի կարդացուի Լորտերու ժողովին մէջ, շատ կարճ պիտի ըլլայ. պիտի բովանդակէ ակնարկութիւն մը տնտեսական տագնապին մասին եւ պիտի յանձնարարէ դահլիճին եւ խորհրդարանին փնտռել այն միջոցները՝ որոնք պիտի նպաստեն արագօրէն փարատելու տագնապը:

ՀԷՆՏԸՐՍԸՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Զրոյց կը շրջէր թէ Հէնտըրսըն հրաժարած է նախագահելէ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ փետրուարին Ժընեւի մէջ: Հէնտըրսընի կողմէ՝ իր զաւակը կը հերքէ այս զրոյցները:

Կիպրոսի խռովութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան մէկ գեկոյցը կը յայտնէ թէ, համաձայն Կիպրոսի կառավարութենէն ղրկուած հեռագրերու, ընդհանուր կացութիւնը կը շարունակէ բարւոքիլ կղզիին մէջ:

Միայն, Ֆամակուսթայի շրջանին մէջ, նախորդ գիշեր, բախումներ տեղի ունեցան ըմբոստներու եւ ոստիկաններու միջեւ, որոնց օգնութեան հասեր էին զինուորական ջոկատներ: Ըմբոստներէ կազմուած խումբեր՝ Ֆամակուսթայի մէջ հրդեհներ ու կողոպուտներ էին կատարած մէկ քանի շէնքեր եւ աւարի առեր՝ մէկ քանի ծովեզերեայ գիւղեր:

Անգլիական մարտանաւ մը կրակ բացաւ ըմբոստներու դէմ, որոնք կ'ուզէին յարձակիլ Կրէքօ հրուանդանին փարոսին վրայ: Ըմբոստները ստիպուեցան նահանջել եւ փախուստ տալ՝ օդանաւերու կրակին տակ:

Նիկոսիոյ մէջ, կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ: Սակայն, իբր նախազգուշութիւն, անգլիացի կիները ու մանուկները կը մնան պանդոկի մը մէջ, որ գիշեր ցերեկ, հսկողութեան տակ կը գտնուի անգլիական զօրախումբերու կողմէ: Շրջաններէն շատերը կը գտնուին պաշարման վիճակի տակ:

Պուլկար վարչապետը դէպի Թուրքիա

Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ յայտնեց թէ ընդունած է Էնգիւրի երթալու համար, իրեն ուղղուած հրաւէրը, քաղաքական կարգ մը շրջանակներ այս հրաւէրը կը վերագրեն Թուրքիոյ փափաքին՝ միջնորդելու Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ, երկու երկիրներու միջեւ վերահաստատելու համար տնտեսական յարաբերութիւնները: Այս հրաւէրին կը կապեն նման դիմում մը՝ զոր Թուրքիոյ արտաքին նախարարը կատարած է Լիտվինովի, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ իր միջնորդութիւնը առաջարկելով:

Առժամեայ զինադուլը

Խորհրդային Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Ալպանիա, Լիւքսէմպուրկ, Զուիցերիա, Եգիպտոս, Չիլի, Ճափոն եւ Էսթոնիա հաղորդեցին Ազգերու Դաշնակցութեան թէ պատրաստ են ընդունելու մէկ տարուան զինադուլը (գաղար սպառման շինութեանց) 1931 նոյեմբեր 1էն մինչեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին գումարումը:

Ֆօթօ Եր. Սէթեան, Մարսէյլ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ձախէն՝ ամբողջութիւնը, միւսը՝ կռնակէն քաշուած

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, հոկտ. 24ին, Ֆրանսայի անգործներու թիւն է 51.654, որոնց 9592ը կիներ:

Այս կերպով նախորդ տարուան առաւելագոյն թիւը, (անցեալ (ապրիլին՝ 51.000) կը գէ նեռկայ տագնապը:

Մէկ շաբաթէն միւսը՝ անգործներու թիւը կրած է 7537ի յաւելում մը:

Լիտվինով Թուրքիոյ մէջ

Ի պատիւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Լիտվինովի, Էնկիւրիի մէջ տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի շեշտեց թէ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնները կը ձգտին միայն խաղաղութեան եւ կը հետեւին համաշակաց նոյն գծերուն: Յայտնեց թէ Լիտվինովի այցելութիւնը առիթ կուտայ երկարաձգելու, երկու երկիրներուն միջեւ, 1925 դեկտ. 17ին կնքուած չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը՝ իր յարակից մասերով:

Իր պատասխանին մէջ, Լիտվինով վեր հանեց Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը որ, բաւ, բոլորովին տարբեր նկարագիր մը ունի, մանաւանդ որ ինպաստ ընդհանուր խաղաղութեան, միշտ աւելի կ'ամրանայ գործակցութեամբ:

Թուրքեւխորհրդային տեսակցութեանց մասին, բոլշեւիկեան «Թաս»՝ գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ, Լիտվինովի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի վերջին տեսակցութեան ներկայ եղած են Էնկիւրիի ռուսական դեսպանը Սուրից եւ Մոսկուայի Թուրք դեսպանը Հիւսէյին Րաղըպ:

Լիտվինով եւ Թէվֆիք Րիւշտի կարծիքներու փոխանակութիւն մը ունեցած են երկու երկիրները շահագրգռող արտաքին քաղաքական գլխաւոր հարցերու շուրջ:

Երկուքն ալ համաձայն գտնուած են միջազգային կացութեան եւ երկու երկիրներու քաղաքական ընդհ. գծին գնահատման մէջ:

Դէպի զինեալ խաղաղութիւն…

Անգլիական թերթերը կը հաղորդեն թէ մօտ ատենէն, անգլիական բանակը պիտի զօրանայ կատարելագործուած անարգել զործիքով մը, որ «մեքենական հրաշալիք» մըն է եղեր:

Հրասայլ մըն է որ կրնայ քալել թէ ջուրի, թէ ցամաքի վրայ: Ցամաքի վրայ, այս հրասայլը կրնայ ընթանալ 40 մղոն արագութեամբ, իսկ ջուրի վրայ 6 մղոն: Ցարդ, որպէսզի հրասայլ մը կարենար գետէն անցնիլ, պէտք կ'ըլլար շինել մասնաւոր կամուրջ մը: Հիմա այդ դժուարութիւնը վերցած է:

Կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք տուած են: Հրասայլը կրնայ իր միջոցներով՝ ամէնէն լայն գետերն իսկ կտրել անցնիլ եւ նաւէ մը զայն ջուրը ձգելով, կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել նաւային յարձակման մը պահուն:

Ռուսիոյ ելմտական վիճակը

Մոսկուայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ռուս գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով հրատարակեց հրամանագիր մը, պետական դրամատան գործառնութեանց վերաբերեալ: Այս հրամանագրին համաձայն, նոյեմբեր 1էն սկսեալ, պետական դրամատունը չպիտի կրնայ վարկեր յատկացնել տնտեսական կազմակերպութեանց, եթէ վարկերուն փոխարէն չստանայ դրական երաշխիքներ եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չքաղէ ուզուած գումարներու յատկացումներուն մասին:

Վերջին եռամսեայի ընթացքին, ելմտական ծրագիրը չէ իրականացած գոհացուցիչ կերպով՝ կարգ մը շրջաններու մէջ: Ստորին Վոլկայի շրջանին մէջ, եղած է 53,6 առ 100,— Հիւսիսային կովկասի մէջ՝ 55,3 առ 100, Ուքրայինայի մէջ 75,7 առ 100: Այս թերացումները կը բացատրուին անով որ մուտքերն եղած են անբաւական:

Կարմիր յղացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Գերման ոստիկանութիւնը Գիթէրֆիլտի մէջ ձերբակալեց չորս գործաւորներ, որոնք կ'աշխատէին Ներկի գործարաններու մէջ եւ կը մեղադրուէին թէ փորձած են արտադրութեան կարգ մը գաղտնիքներ կորզել, ծախելու համար բոլշեւիկներուն: Ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ այս կերպով երեւան հանած է տնտեսական լրտեսութեան բոլշեւիկեան մեծ կազմակերպութիւն մը:

Ձերբակալուած գործաւորներէն մէկուն տան մէջ կատարուած խուզարկութեան ընթացքին, երեւան հանուեցան հրացաններ, ատրճանակներ, ձեռնառումբեր եւ զանազան ռազմամթերքներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ "ՋԱՐԴԸ,,

Ընտրութեանց այս աղէտալի արդիւնքը նախատեսած չէին նոյնիսկ ամէնէն թունդ պահպանողականները, որ կը հաշուէին 200ի չափ մեծամասնութիւն մը ազգային կառավարութեան համար։ Ամբողջ Անգլիան «ափ ի բերան» կը դիտէ ստեղծուած նոր կացութիւնը։

Նոր խորհրդարանին մէջ երեսփոխանները կը բաժնուին այսպէս.—

Ազգային Կառավարութեան կուսակից.—

	Անդամ
Պահպանողականներ	470
Ազատներ (Սըր Ճ. Սայմըն)	33
Ազատներ (Սըր Հ. Սէմուէլ)	30
Ազգ. Աշխատ. (Մաքտոնըլտ)	14
Զանազանք	5
Գումար՝	552
Քուէներու ընդհ. գումար	14,297,000

Ազգային Կառավարութեան ընդդիմադիր.—

Աշխատ.ներ (Հէնտըրսըն)	52
Անկախ Ազատ. (Լոյտ Ճորճ)	4
Գումար՝	56
Քուէներու ընդհ. գումար	6,925,000

Այսպէսով Աշխատաւորականները ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին, ինչ որ աննախընթաց է իրենց 31 տարուան խորհրդարանական կեանքին ընթացքին։

Արդարեւ 1910էն ասդին ընկերվարական կուսակցութիւնը հետեւեալ կերպով աճած է.—

1900ին	2	երեսփոխան
1906ին	29	»
1910 (Յնր.)	40	»
1910 (Դեկտ.)	42	»
1918ին	57	»
1922ին	142	»
1923ին	191	»
1924ին	151	»
1929ին	287	»

Պահպանողական թերթ մը ընկերվարականներու գլխուն պայթած այս աղէտը կը նկարագրէ ըսելով ոչ թէ «պարտութիւն» այլ «ջարդ»։

1931ի պատմական ընտրութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն այն շատ ակներեւ իրողութիւնը թէ ընկերվարական վարդապետութիւնը իր ամէնէն մեղմ եւ անջիղ արտայայտութեան մէջն իսկ, անմարսելի է անգլիացի ժողովուրդին համար։ Իր խառնուածքով, իր հոգեբանութիւնով եւ իր դաստիարակութեամբ այս հպարտ եւ հարուստ ժողովուրդը չի կրնար ընկերվարական ըլլալ։ Բացատրած ենք ուրիշ առիթով որ անգլիական ընկերվարութիւնը իր էութեամբն իսկ տարբեր է օտար հայրենիքներու մէջ կիրարկուած կամ քարոզուած ընկերվարութենէն եւ կը թուի թէ չեն չափազանցեր այն Անգլիացիները, որ տարակոյս ունին աշխատաւորական կուսակցութեան ընկերվարական հանգամանքի մասին։ Ուրիշ երկնքի տակ անըմբռնելի է Մաքտոնըլտի կամ Սնոտընի պէս տեսաբան ընկերվարականներու այսօրուան քաղաքականութիւնը որ նահանջ մըն է դէպի «աջ»։ Երեւութապէս այդ նահանջը առժամեայ բնոյթ ունի, տրուած ըլլալով տիրող տագնապը, բայց շատ տրամաբանական է հետեւցնել որ աւելի խոր պատճառներ ունէին անոնց չեղաշրջելու իրենց ամբողջ վարդապետութիւնը։ Ընտրական պայքարի ընթացքին, Սնոտըն չվարանեցաւ ըսելու որ «Աշխատաւորականներու վերադարձը իշխանութեան գլուխ, աղէտ մը պիտի ըլլայ երկրին»։ Մաքտոնըլտի ձայնը Անգլիոյ մէկ ծայրէն միւսը նոյնը կը շեշտէին աշխատաւոր բազմութիւններուն։

Եթէ այս երկու ղեկավար անձերը չկրցան իրենց ետեւէն տանիլ կուսակցութեան ամբողջութիւնը, պատճառը այն էր որ Արհեստակցական Միութեանց Կոնգր. Մարմինը յաջողեցաւ Աշխատաւորական կուսակցութեան պարտադրել իր քաղաքականութիւնը։

Գործադուլի բանուորներու նպաստին կրճատումը եւ կարգ մը նոր տուրքեր զորս հաստատեց Ազգային Կառավարութիւնը, բաւական էին հայթայթելու ընդդիմադիր Աշխատաւորականներուն։

Ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կուտայ, սակայն, որ Արհեստակցականները չարաչար սխալած էին իրենց ենթադրութեանց մէջ։ Քուէ տուող ամբոխին քաղաքական հասկացողութիւնը կուսակցութիւններու վարչական ժողովներուն մէջ չէ որ ձեւ եւ գոյն կը ստանայ։ Այդպէս ալ եղաւ։ Ազգային կառավարութեան քուէ տուաւ ո՛չ միայն երկրին դրամատէր եւ քաղքենի դասակարգը, այլ նաեւ անթիւ աշխատաւոր բազմութիւններու այն զանգուածը որ իր ապրուստը կը շահի օրը օրին։ Ահաւասիկ պերճախօս օրինակներ.—

Լոնտոնի քաղաքի 28 ընտրական շրջաններէն (62 երեսփոխան) անոնք որ 1929ի ընտրութեանց իրենց քուէն տուած էին Աշխատաւորականներուն, այս անգամ, շատ քիչ բացառութեամբ, քուէարկած են ի նպաստ Ազգային կառավարութեան եւ տուած են պահպանողական երեսփոխան. օրինակ՝ Պերմընզի Բէձպըրուէլ, Տէթֆըրտ, Հէքնի Լէմպէթ քաղաքներն այն թաղերն են ուր գործաւոր դասակարգը ուժեղ է եղած միշտ։

Գաւառներուն մէջ միեւնոյն պատկերը. ճարտարարուեստական գլխաւոր կեդրոններէն ընտրուած են պահպանողական անդամներ— Լիվըրփուլ, Մանչեսթըր, Պրէտֆըրտ, Լիտս, Պըրմինկըմ, Նոթինկըմ, Շէֆիլտ եւ ուրիշներ։ Պահպանողականները չեն կորսնցուցած ոչ իսկ մէկ աթոռ եւ ընդհակառակն շահած են 208 նոր շրջաններ, որոնց 186ը աշխատաւորականներէն։

Աշխատաւոր բազմութիւններու այս անսպասելի հակումը դէպի պահպանողականութիւն ցոյց կուտայ որ ազգային կառավարութեան տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը կը վայելէ ժողովուրդին անվերապահ համակրութիւնը։

Երբ կառավարութիւնը ընտրութեանց ձեռնարկեց, ունէր մէկ գլխաւոր ծրագիր— մաքսային դրութեան հաստատում, պայքարը դարձաւ անոր շուրջ եւ յաղթանակը շահեցան անով։ Անգլիացին ամէն բանէ առաջ հաշիւի մարդ է. պահպանողականները տրամադրելի բոլոր միջոցներով հասկցուցին ամբոխին որ երկրին տնտեսական տագնապը գլխաւորապէս հետեւանք էր երկու տարուան աշխատաւորական վարչութեան։ Ու եթէ աչքի առջեւ ունենանք այն իրողութիւնը որ Անգլիոյ տնտեսական ու քաղաքական տագնապը իսկապէս սաստկացաւ այդ շրջանին, կրնանք դիւրաւ հասկնալ որ հասարակ բազմութիւնները այդ հաւատքով ներշնչելու եւ փախցնելու համար բացառիկ ճիգ թափելու պէտք ալ չունէին պահպանողականները։ Բարոյալքում յառաջ եկաւ ժողովրդական խաւերուն մէջ։

Երբ բանուորը, խանութպանը, գրագիրը, սպասուհին կամ գործաւորը իրենց քուէն կուտան այսօր Ազգային Կառավարութեան, կը նշանակէ թէ չեն հաւատար աշխատաւորական վարչաձեւի բարիքներուն։

Աշխատաւորականները ի զուր փորձեցին հասկցնել որ մաքսային դրութեան հաստատումը յառաջ պիտի բերէ ապրուստի սղութիւն։ Կը թուի թէ երկիրը ասոր ճիշդ հակառակն է որ կը սպասէ։

Ազգային կառավարութեան յաղթանակին նպաստեց նաեւ պահպանողականներու եւ ազատականներու միջեւ ստեղծուած համաձայնութիւնը թեկնածուներու նշանակման մասին։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ քաղքենի դասակարգը քուէարկեց առանց կուսակցական խտրութեան, ի նպաստ օրուան իշխանութեան։ Այդ է պատճառը որ ազատական երեսփոխաններու համրանքը շատ փոքր է նոր խորհրդարանին մէջ։

Ընտրութեան նպատակը ազգային էր ինչպէս կը բացատրեն այժմ օրուան քաղաքականութիւնը եւ շատ ալ տարբերութիւն չէր ըներ դրամատէր կազմակերպութեանց համար քուէներու այդ փոխանցումը։ Կը բաւէ որ ընկերվարութիւնը պարտուի եւ նկուի իր պատեանին մէջ առանց քաղաքական յաւակնութիւններու։ Մնացածին համար կրնան համաձայնութեան գալ։ Այս է ներկայ հոգեբանութիւնը։

* *

Ինչ կ'ըսէ մամուլը։ Մօտ ամ ծնծղայ կը զարնեն պահպանողական թերթերը՝ «Տէյլի Մէյլ»էն մինչեւ «Թայմզ»։ Այս վերջինը խմբագրականով մը դիտել կուտայ թէ անգլիացի ժողովուրդը կրցաւ ըմբռնել կացութիւնը, յաղթանակը ազգային է ոչ թէ կուսակցական։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը շեշտէ որ ժողովուրդը իր քուէն տալով ազգային կառավարութեան, կը մերժէ Արհեստակցական Միութեանց տիրապետութիւնը, որովհետեւ այս վերջինները իրենց գաղափարը որ կը կորսնցնեն շփոթելով զայն դասակարգային պայքարին հետ։

«Իվնինկ Սթէնտըրտ» կը գտնէ որ ընտրութեանց արդիւնքը ուղղակի հարուած մըն է ընկերվարութեան։ Թերթը չարամտութեամբ կ'աւելցնէ թէ Աշխատաւորականներու վտարումը հրապարակէն կը նմանի ճանճ մը մեր քթին ծայրէն քշելու աշխատանքին»։

«Իվնինկ Նիուզ»ի համար «մէկ բեռնատար ինքնաշարժ բաւական պիտի ըլլայ փոխադրելու ընդդիմադիր երեսփոխանները։ Այս արդիւնքին պատասխանատու են աշխատաւորական կուսակցութեան այսօրուան վարիչները, շնորհիւ իրենց տխմարութեան»։

Աւելի շահեկան է «Տէյլի Հէրըլտ»ի ոճը։ Աշխատաւորականները պարտուեցան չարաչար, կը գրէ իր մէկ խմբագրականին մէջ, «պարտուեցանք մեր ամբողջ կազմակերպութիւնով, եւ եթէ պիտի յաղթենք վաղը, պէտք է դաս առնենք այսօրուան պարտութենէն»։ Թերթը [illegible] կը շեշտէ ընկերվարականներու տնտեսական քաղաքականութեան վերանորոգման անհրաժեշտութիւնը։ «Յուսահատելու պատճառներ չունինք. պահպանողական վարչաձեւ մը ներկայ պայմաններուն մէջ, սխալ մըն է. մեր բախտը պիտի ժպտի դարձեալ եւ պէտք է պատրաստուինք վաղուան»։

* *

Նախազգալով հանդերձ մեծ յաղթութիւնը, պահպանողական թերթերը դիտել կուտան որ Ազգային Կառավարութեան ներկայ մեծամասնութիւնը վտանգաւոր վիճակ մը պիտի ստեղծէ խորհրդարանէն ներս, քանի որ ընդդիմադիրներու թիւը շատ աննշան է եւ խորհրդարանական իրաւակարգի մէջ այդ պարագան շատ ալ բաղձալի չէ։ Այդ պատճառաւ ալ «Թայմզ» եւ «Թէլէկրաֆ» կը զգուշացնեն օրուան վարիչները եւ կը թելադրեն մեղմ ու արդար քաղաքականութիւն մը։

Այս կացութեան մէջ Ազգային Կառավարութիւնը, կրնայ եթէ ուզէ, պատրաստել շատ մը օրինագիծեր որոնք հաճելի չթուին աշխատաւորականներուն, բայց հաւանական չէ այդ քայլը գտնէ առայժմ։ Խորհրդարանը ամէնէն առաջ պիտի մտածէ մաքսատուրքի մասին։

Աշխատաւորականներու դիրքը պիտի ըլլայ բաւական դժուար, որովհետեւ իրենց անկումէն զատ կուսակցութիւնը զրկուեցաւ կարգ մը կարեւոր վարիչներէ, —հարց է թէ ո՞վ պիտի ըլլայ իրենց ղեկավարը խորհրդարանին մէջ։

* *

Կ'ըսէինք անցեալ անգամ թէ Ազգ. Կառավարութիւն մը օրուան այս ժամուն կը նշանակէ պահպանողական վարչութիւն։

Կասկած չկայ հիմա այդ մասին։ Պահպանողական Անգլիան է դարձեալ որ ասպարէզ կ'իջնէ իր ընկերվարական վարչապետով, վարելու համար դրամատիրական քաղաքականութիւն մը, որ հակառակ ամէն փոթորիկի գտնուած է եւ չի փոխուիր երբեք։

ՓԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՌՈՒԶԱՆԱ

Խոշոր, երկու կէս հասկիթ աչքեր եմ ճանչցած, սեւ պայծառ ու երազկոտ։ Այդ աչքերուն տէրուհին Ռուզանն է, Գալկաէն ծնած Հայուհի ու իմ սիրածս։ Արեւը աղջիկ մը ատատութեամբ շող թափած էր անոր մարմնին մէջ ու երբ ժպտէր, բերանը խոժոռած ծիրանի հմայքը կը թափէր պարմանի աչքերու տակ։ Քաղա՜կ, գեղարուեստական դէմք, համակրելի արտայայտութիւն, բայց չար նայուածք։ Սուր, ցնորուտ ու անխուսափելի։

Ես նկարիչ եմ ու ինք արուեստի ներշնչումն՝ մարմնի հարստութեամբ։

* *

Այդ խօսք, երկու սաստող աչքերը տեսնելուս, փախեցայ իրեն մօտենալ, կը խաբուիմ ըսելով։ Բայց երկարչաւեց այդ գիւթիչ աղջկան սուր նայուածքին զօրութիւնը։ Օր մըն ալ իրեն նայելուս ժպտեցաւ թեթեւ ժպիտով, վար առաւ աչքերը։ Վերջը չարաճճի, ինչ բանը չգիտնալով, նորէն նայեցաւ, նորէն վար առաւ ու շարունակաբար։ Հասկցայ միտքը ու Յուսոյ սեւեռուն, գրեթէ կոյր երազկոտ մը նայուածքով։ Մօտեցաւ ինծի ու բարեկամացանք։ Մինակ է եւ արուեստին կը ծառայէ։ Նկարիչ ըլլալս իմանալուն ուրախացաւ։ Ես ալ բարեբախտ սեպեցի ինքզինքս, երջանկութեան հասած կարծելով։ Ռուզանն կը սիրէր գիս վրայէն նայելով։ Միամիտ եղբայրներս իրեն դարձան։ Տիրացայ հայ կոյսին։

— Չա՛ր մանչ, ձեռքս սեղմում ես, բայց կրակ չես զգում քո աչքերի մէջ ինձ նայելիս։

— Ռուզանն կրակը դուն ես, ինչ կ'ուզես որ ընեմ։

Բանեցի իր ծիրանի բերանը ու ինքնիշխանէջ գրի սպասած բացին փոխարէն։ Ու այսպէս երկա՜ր ալքեցանք ամբողջ տարի մը։

Ուրախ էի ու տխուր, որովհետեւ Ռուզանն իմ վրձինս կ'օծէր...ուրախ էի ու տխուր, որովհետեւ Ռուզանն հազարներու դուռը կ'երթար մարմինը ցուցադրել արուեստի սիրոյն։

Ես հարուստ չէի։ Ան [illegible] էր։

Ոսկերիչ բարեկամ մը, անունը Տրդատ, պզտիկ ուրուագիծ մը գնած էր ինծմէ Ռուզանն ներկայացնող ու խնդրած՝ ուրիշ որ իւղանկար մը նկարեմ իրեն։ Նոյն աղջիկը, աւելի լեցուն, աւելի կենդանի եւ վառ։ Յայտնեցի Ռուզանային։ Անծանօթ հետաքրքիր մը այս հետապնդկերը փոխեց իր հոգին յանկարծ... Ու՞ր ես խեղճ նկարիչ, ո՞ւր ան հարուստ ոսկերիչ Տրդատը, որ իր պատկերը գնել ուզած էր։ Հասկցայ անոր երազներուն հանգոյցը, մտա՛յ իր էութեան մէջ ու հան կեդրոնացայ իր շարժուձեւերը տեսնելու համար։ Ծաղկուն երազ էր սակայն ոսկի ցայտող Տրդատը, եւ Ռուզանն փարեցաւ ինծի, յօժարելով վրձինս խաղցնել իր մարմնին լեցուն բաւերերուն ու կուրծքին վրայ։

Պառկած, հեշտանքի մէջ թաւալող Եւայի մը դիրքը տալ իրեն ու կուռը գոյներուն տակ ծպտուեցաւ, հարուստ զարդերով, ուռած կուրծքով, պատրաստ կեանք հոսելու։

— Ռուզանա, բախտ է թէ կորուստ...

— Կորուստ էլի... էդ ի՞նչ աչքեր են, էդ ի՞նչ պաղ նայուածքն՞ս եմ էդ մեղրը թափած պատկերը։ Անճարա՛կ, էդ ի՞նչ վառ դիրք է, սո՛վ քո աչքերին, ո՞վ կը գիժ գնել էդ տխեղծ նկարը։ Չեմ ուզի տեսնել քո անմոռնի նայուածքը որ գիս կը խեղդկատակէ արուեստի անունով, անգամ մըն ալ չես տեսնի զիս։

— Չե՞ս տեսնիր... Ռուզանա։

Հագուեցաւ։ Վազեցի բանեցի զինքը ու գգուել սկսայ։

— Զգէ՛, չեմ ուզի մնալ էդ նկարին առջեւ։

Գնաց։ Ձեռքերս անոր հարուստ կուրծքէն զատուելով կ'այրէին սակաւին, կեանքս գնաց, երազս սլացաւ, ինչպէ՞ս կենայի։

Վազեցի դուրս։ Բայց, նկարը չկար։

* *

Ոսկերիչ բարեկամս չհաւնեցաւ նկարս, «կատարեալ չէ» ըսելով։ Ու պնդեց որ նոր մը գծեմ։ Նորն ալ սկսայ։ Այս անգամ ուղղակի երեւակայութեանս դիմելով։

Կան կիներ որոնց տպաւորութիւնը կեանքիդ կը կառչի ու անգամ մըն ալ չդատուիր մտքէդ։ Ու երբ միտքդ սեւեռես, կանացի ուրուագիծ մը վրայ կուգայ ու կը կանգնի խորհուրդ ներշնչելով ծաղրելով։ Ռուզանս իմ ներշնչումս եղած էր սակայն, իմ կենդանի քուրմս։ Կրցայ, բայց վստահ չէի յաջողած ըլլալուս։ Հրաւիրեցի Տրդատը որ աշխատանոցս գայ գործս տեսնելու։

* *

Գիշեր մը մութ առաւ ներս մտանք։ Նկարը գետեղած էի ճիշդ աշխատանոցին դիմացը որ ներս մտնելուն պէս յագենայ ոսկերիչը։ Ելեկտրական աժգոյն լոյսը կը վառէր նկարս բոցացայտ շողերով ու կարծես իրական կոյսի մը կեանքը կ'եփէր այնտեղ կտաւին վրայ, մեր աչքերը հմայելով եւ կիրքը [illegible]։

— Կը տեսնես նկարը...կախարդիչ է այդ աղջիկը, այնպէս չէ՞։

— Նկա՞ր է այդ, հրաշք, ո՞վ է աղջիկը։

— Մեղա՛յ Մարիամ, գոչեցի բարկացած, անշուշտ նկար է, չե՞ս տեսներ ինչ ըլլալը։

— Ո՛չ, նկար չի մեր տեսած, Պ. Տրդատ։ Էդ աղջիկը ես եմ, մեր փնտռած Ռուզանն։

Լեզուներս կապուած էին քաշուեցանք։ Տրդատ դուռը բացաւ ու դուրս նետուիլ ուզեց «ոգի» պոռալով։ Իսկ Ռուզանն մեզի կը յառաջանար իր ամբողջ մերկութեամբ։

— Ռուզանա, ոգի՛։

— Ոգին դուն ես, անխելք..., նայիր քո նկարին նմանո՞ւմ է ինձ։ Թող տեսնի Պ. Տրդատ։

Նկարիս նայեցայ խղճալի էր իրեն կենդանական յաղթութեան քով։ Բայց ուրկէ՞ դուրս եկաւ այս տենէջ ոգին, ո՞վ ծնաւ զինքը, իմ գծած նկարս՞։ Հրա՛շք Մարիամ։

— Քաշուա՞ծ ես Պ. ոսկերիչ... իմ բախտը չէ՞ս ուզեր լուսաւորել։

— Անշուշտ կ'ուզեմ, Օրիորդ։ Դո՞ւն էիր այդ կախարդ ապրող կինը, այդ նկարը։

— Ես...

Կրքէն դողալ սկսաւ Արեւելքցի ոսկերիչը։ Ռուզանն հագուեցաւ ու դուրս գնաց անոր թեւէն։

— Ռուզանա, դրամը կը խաբէ քեզ, հաս կեցի՛ր։

— Իմ ամուսինը դրամը պիտի ըլլի, այդպէս կը պահանջի մեր դարը, անճարա՛կ նկարիչ... Նայիր քո նկարին ու ապրիր քո տխեղծ երազներուն հետ կեանքէն դուրս, քէֆից հեռու։

Ու քէֆին գնաց հաճոյքէ նուիրուած իմ հին սիրուհիս, զիս մերժելով։

Ռուզանա՛, Ռուզանա՛, դուն իմ նկարիս տեղ ինքզինքդ ցուցադրող դրամատէրի մը աչքերը շփացնելու, լեցնելու, պայթեցնելու կրքի գետերով, ո՞ւր իմ տանս մէջ զիս նսեմացնողը, դո՞ւն, դո՞ւն։ Ու անոր ժպիտը, մեղրաձոր շրթները, թովիչ աչքերը դեռ առջեւս են, ինծի հետ «Անճարակ» ըսելու պատրաստ, «դուն խեղճ նկարիչ ու քէֆից հեռու»։

Այսօր լոյսը ծանրացաւ խորհուրդներուս հետ ու միս մինակ գտնուած՝ նկարիս առջեւ, անձնատուր երազներու եւ պատրանքներու։ Վերջը չեմ գիտեր ո՞վ մարեց լոյսը։ Ո՞վ քուն դրաւ աչքերուս։ Բայց արթննալուս առաւօտ էր, նկարը պատռուած ու գլուխս նոր սիրել սկսած մէկ փրանսացի աղջկան ծունկերուն մէջ խրած։

— Ի՞նչ ունիս Հայու տղա՛յ, ի՞նչ կը խօսէիր ամբողջ գիշերը։

— Ոչինչ, Ժանէթ, մայրս յիշեցի, հեռաւոր մայրս։

Բարի Փրանսուհին գգուեց, թեւերուն մէջ առաւ զիս, առողջ ըլլալս տեսնելով, իր նազանքները գոհացուց, չիկնեցաւ, բացաւ իր կուրծքը գլուխս հանգչեցուց, ու ժպտելու գեղին փռուեցաւ հեշտանքի հառաչներով։

— Պզտիկ Հա՛յ, ծոցիս ամէն ինչ, աշխարհի բանը հաճոյքն է միայն, մարմնի հաճոյքը։ Ի՞նչ փոյթ, նկարդ, ի՞նչ շահ երազն։

Արեւելքցիի երազներս աւելի զօրացան, հաշիշակերի մը ցնորքներուն պէս ու երազ մը ես, երազ մը Ժանէթ, կորսուեցանք ծռուացումի վերքին մէջ, անո՛ւշ, պարզ եւ այս կեանքէն վեր նոր կեանք մը բացուաւ։

— Այս է նկարը մեր տեսած կեանքին, պզտիկ հայ տղա՛յ։ Կեանքը երազ է բայց ապրող երազ անցեալ ու ներկայ։ «Նկարը» այս է մեր աստղերուն տակ, անմահ նկարը։

— Մի՛ խօսիր, Ժանէթ, ահա Ռուզանա, պատռած նկարս։

Վեր ցատկեցի կիսահեշտ, անկողնի վրայ գլուխով ու վրձինը ձեռքս նկարել սկսայ նորէն Ռուզանա, հայ կոյսը որ փախաւ գնաց դրամի համար, նկարի մը փոխարէն։

Գ. ՇԻՐՎԱՆ-ԱԶԻԶ

Ժընեւ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԻՒ.

ԴԱՅԵԱԿ

Հարկ է տեսնել դայեակները, դեռ մանուկը լոյս չեկած...

Եթէ կարելի չէ ծնիլ առանց ծնողի, այլ եւ անկարելի է հասակաւորուիլ առանց դայեակի...

Այսպէս, ծնողքին յաջորդելու՝ եւ լրացնելու՝ կուգայ դայեակը...

— Ո՛վ գերագոյն կատարելութիւն, հարկ է խօսի՛լ քեզ, ու միայն հիմա՛լ քեզմով, բովհեանու դու ե՛ւ ծնողն ես եւ դայեակ...

Բայց ինչպէ՛ս կարելի է խօսի՛լ հաւասարապէս [illegible] ծնողն ու դայեակը...

Ու ինչո՞ւ զարմանալ կացութիւ՝ տեսնելով մանուկներ որոնք կը խուսափին իրենց ծնողներէն, նախընտրելով իրենց դայեակը...

Այսպէս ծնողքին յաջորդելու եւ լրացնելու կուգայ դայեակը...

— Ո՛վ գերագոյն կատարելութեան տէ՛ր, դու չե՞ս բաւականար ծնողի տիտղոսով, դու կը տենչաս տիրանալ նաեւ դայեակի՛ տիտղոսին...

Ու այսպէս ամէ՛ն տեղ՝ չե՛ս կարող հպարտանալ ծնողի տիտղոսով... պէտք է [illegible] դայեակի՛ տիտղոսը...

Ի հարկէ կան աւելորդութիւններ որոնք ո՛չ ծնող են ո՛չ դայեակ... բայց ան՛ որ չուզեր դառնալ աւելորդ, պէտք է դառնայ կամ ծնո՛ղ, կամ դայեա՛կ...

Ի հարկէ կան որոնց գոյութեամբ ոչի՛նչ կ'աւելնայ ոչի՛նչ կը պակսի... —բայց ան որ կ'ուզէ դառնալ յաւելեալ չեզոք՛լ իր պակասը... պէտք է դառնայ կամ ծնո՛ղ, կամ դայեա՛կ...

Ի հա՛րկէ կան որ յաճախ կը զիջեն դէպի [illegible] ուր ոչ ծնո՛ղ կայ եւ ոչ դայեա՛կ... բայց այնպիսի համար, հարկէ լինել կամ ծնո՛ղ կամ դայեա՛կ...

Հարկ է կարողանալ յաջորդ[illegible] հարկ՛ է զուսպ, եւ հրաժարիլ երազներու երանութիւններէն... նալու համար դայեա՛կ...

Հարկէ առանձնանալ [illegible] ները, եւ յանուն տիրապետ[illegible] մասնագէտ[illegible]... նալու համար դայեակ...

Հարկէ առանց հրճուելու հզօրութեամբ հանդուրժե՛լ բերնու իշխանութեան... նալու համար դայեակ...

Այսպէս, երկարատեւ կռուներու տակ՛ լ պէտք դառնալու համար դայեակ...

Եւ հարկ է երկարատեւ [illegible]

նս՛ւմ ու ամէնէն Թանկագին
վճարը, ունենալու համար մի
ընտիր դայեակ...

— Երկիրը լեցո՞ւն է առա-
ւականերով... պէտք է հետապնդե-
գել ու պատժել վատ ծնողներն
ու վատ դայեակները...

— Դուն քու ուշադրութիւնդ
քու հանոյքին ես տուած, անու-
շադրութեան մատնելով մանու-
կին հանոյքը... դու վատ դայ-
եակ ես...

— Դուն կը զղջաս ու կը
յափի՞ս այն՝ ինչով պիտի բար-
գաւաճէր մանուկը... դու՛ վատ
դայեակ ես...

— Դուն չարցած կուրծք եւ
ցամաք սի՞րտ ունիս... Դուն,
փթթումներէն խուսափելով,
խամրումի՞ն կ'առաջնորդես Մա-
նուկը...— Դուն վատ դայեակ
ես...

— Ո՛վ դուն, որ չկարողացար
կատարել ծնողի տիտղոսով,
եղիր դայեա՛կ:..

Բայց ընտիր դայեակ դառ-
նալու համար հարկ է անդա-
փոխուիլ ինքն իրմէ, փոխա-
դրուելու համար Մանուկի մէջ..:
ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՑՈՅՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Փունջ մը եւս յոյն ժողովրդա-
կան երգերէն.—

Ոսկեթել կաքաւ, տատրակ սի-
գաձեւ,
Ջամբընթաց սիրունիկ, ծովէն
լեցուած վրան,
Քու գեղեցկութիւնդ աղբիւրի մը
պէս է,
Մրգաստանի մը խնձորին պէս է,
Իսկ աչուրը մազերդ ցանկա-
պատն են մրգաստանին,
Ով որ խորտակէ ցանկապատը,
Ներս կը մտնէ մրգաստանէն,
Կը պառկի գետինը, կը քնանայ
քաղցր գեկընդխառնումով
Եւ երկնային եղանով մը, որ
զինք դրախտ կը փոխադրէ:

Այս երգին մէջ բառախաղ մը
կայ, զոր անկարելի է թարգմանել՝
Արշիպեղագոսի յունարէնով «փէրի-
վոլի» կը նշանակէ մրգաստան բայց
ոչ պարտէզ՝ Բիւզանդական յունա-
րէնով՝ «փէրիվոլի» թէեւ կը նշա-
նակէ մրգաստան կամ պարտէզ,
սակայն կը պահէ պարտէզին հին
նշանակութիւնը, որ է դրախտ՝ Արդ,
սիրահարին մտքին մէջ՝ եարոջ հետ
գիրկընդխառնումը իրեն կը յիշեցնէ
մրգաստանը, որ վայրկեանին քաղ-
ցրութեան մէջ, կը փոխակերպուի
դրախտի։

Ուրիշ մը.—

Քու աչերդ մատղաշ է ինչպէս
խոտը մարմանդին,
Ինչպէս վրանածաղիկը, որ կը
ծաղկի.
Ծ'ոլերի, վրաս կը փաթթուի, զիս
կը սեղմէ,
Այնքան որ չեմ կրնար շնչել.
Այնքան կը փարի ինծի, որ վախ-
նամ մեռնիմ:

Ուրիշ մը.—

Ցեսայ ծառ մը պարտէզի մը մէջ.
Բունին վրայ ճիւղ մը տեսայ,
Ճիւղին վրայ մաճիճ մը տեսայ,
Մաճիճին մէջ կար գեղուհի մը.
Ոսկեղէն պատմուճան հագած մը:
Հովը կը զարնէր ծառին,
Ցերեւները կը մրմնջէին,
Եւ գովեստ կը կարդային աղջկան,
— Դուն զիս կը սիրես,
— Իսկ ես կը սիրեմ քեզ,
Բայց ճամբոյը մը չես տար ինծի,
Ա՜խ, ի՜նչ ցաւ է որ կը տանջէ
զիս.

ԱՐԹՈՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

Օրուան լուրերու բաժնին մէջ
գրեցինք Արթիւր Շնիցլէրի մահը։

Քանի մը տեղեկութիւններ իր
մասին.—

Շնիցլէր, իր կեանքի վերջին
տարիներուն, նոր նոր սուգեր ու-
նեցաւ՝ Սրտագին բարեկամութեամբ
մը կապուած էր աւստրիացի մեծ
թատերագիրի մը հետ, Հիւկօ Հոֆ-
մանշթալի, որ, թէեւ Արթիւր Շնից-
լերէն աւելի երիտասարդ, մեռաւ
երկու տարի առաջ։ Զարմանալի՛
պարագայ,— անհունապէս խոր բա-
րեկամութեամբ մը իրարու կապուած
այս գրագէտները, քանի մը տարի
առաջ նո՞յն սուգին մէջ կ'եղբայ-
րանային նորէն։

Հոֆմանշթալի տղան եւ Շնից-
լէրի աղջիկը, իրենց չափահասու-
թեանը հազիւ հասած, անձնասպան
եղան, նման այն հերոսներուն, զորս
իրենց հայրերը պատկերացուցած են
անմահ գործերու մէջ։ Հոֆմանշթալ
յանկարծամահ եղաւ իր զաւկին յու-
ղարկաւորութեան ժամանակ։ Եւ ահա,
այս տարի, աչնանամուտին, յան-
կարծամահ կ'ըլլայ նաեւ Շնիցլէր։
Իր քարտուղարը, առտուն, կը գտնէ
մեծ թատերագիրը գետնի գորգին
վրայ փռուած։ Քիչ անդին «Կեանքի
հրաւէրը», որուն վերջին արարին
էր հասած։ Փրոֆ. Տէլից կուռով
կ'առնէ Շնիցլէրի մահուան դիմակը։
Համաձայն իր կամքին, Շնիցլէր կը
թաղուի անմիջապէս, առանց յու-
ղարկաւորական թափօրի և դամբա-
նականի, չափազանց պարզուկ։

Եւ սակայն բովանդակ Աւստրիա
ազգը մեծ վիպագիրը ու մեծ թատե-
րագիրը։

Արդարեւ Շնիցլէր նախ վիպա-
գիր մը եղաւ, յետոյ թատերագիր։
Ծնած է Վիեննայի մէջ 1862ին։
Զաւակն է բժիշկի մը, մասնագէտ
քթի, կոկորդի եւ ականջի հիւան-
դութիւններու։

Ինչպէս իր եղբայրը, որ դարձաւ
մէկը Վիեննայի փառաւոր վիրա-
բոյժներէն, Շնիցլէր եւս նուիրուե-
ցաւ Հիպպոկրատի արուեստին։Ցաջո-
ղակ բժիշկ մըն էր, բայց յանկարծ,
երբ 33 տարեկան էր, սկսաւ փորձեր
ընել գրականութեան։ Մեծ յա-
ջողութիւն գտաւ «Անուշիկը»ը
(Liebelei), 3 արարուած թատեր-
գութիւն մը, որ այնուհետեւ գլխա-
ւոր կտորը դարձաւ աւստրիական եւ
գերմանական խաղացանկերուն։

Շնիցլէր փորձեց բոլոր գրական
սեռերը, — Պատմական թատերգու-
թիւն, փիլիսոփայական թատերգու-
թիւն, ընկերային թատերգութիւն,
արձակ կամ չափածոյ, նորավէպ,
վէպ։ Ցիշենք իր գործերէն կանանչ
Թութակը, Մենաւոր ճամբան,
Խօսքերու կատակերգութիւնը,
Ապրուած ժամեր եւայլն, իր վեր-
ջին գործն եղաւ — կարապի երգը —
Ցառա՛ջ դէպի լոյսը:

Իր արուեստը, մանրախոյզ իրա-
պաշտութիւն մը, թաթխուած է
սկեպտիկ ծեղածաղծութեամբ եւ յու-
զիչ համակրալեղականութեամբ։

Գօզաս Մակինցեան եւ Վահան
Տէրեան իրմէ հայերէն հրատարա-
կած են վիպակներու ժողովածու մը։

ԷՆԵՐԸ

Հակառակ իրենց համեստութեան,
մեծ փառքերու հասած են էշերը։
Գրականութեան մէջ շատ խօսուած
է իրենց մասին։ Կը յիշէ՞ք Սամէնի
բանաստեղծութիւնը, «Կովը», որուն
հետեւողութեամբ Ա. Չօպանեան եւս
քերթուած մը նուիրած է այդ կաթն-
տու կենդանիին։

Եւ ահա Էրնէսթ Փրէվօ քեր-
թուած մը կը ձօնէ Արկատեան սա-
խակներուն, բացատրութիւն մը, որ
էշերուն գրական անունն է։

Առաջինն են եւ տրխուր,—
Անհոգութիւնն է, որ շնորհք մը
կուտայ իրենց,—եւ սակայն ար-
ուեստագէտներու պէս երկար
մազեր ունին,— եւ անոնց պէս
կ'ապրին ուղտափուշ ուտելով։

Մենակեաց իրենց կեանքին
մէջ,— ցունին պերճասիրութիւն
եւ ցուցամոլութիւն,— կոշտ եւ
անշուք, խորհրդազուրկ,— Ան-
շփոթ փիլիսոփայ— կը ծաղրեն
մեր խրոխտ ձեւերը,—եւ յաճախ
յարմար ժամանակ մը,—Մեզի կը
խոստովանին թէ...էշ են,— մենք
չպիտի կրնայինք խոստովանիլ
այդ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մոսկուայէն կը գրեն թէ աշ-
խատանքի գործավարութիւնը վաւե-
րացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն
աւելի քան մէկ միլիոն գիւղացիներ
պիտի զինուորագրուին հոկտեմբեր,
նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու
ընթացքին, անտառային աշխա-
տանքներու համար։

Այս թիւէն դուրս են անցեալ
գարնան արձանագրուած բանուոր-
ները, որոնք անընդհատ կ'աշխատին
«առաջձի բանակատեղիներու մէջ։

Ասկէ զատ, աշխատանքի գոր-
ծավարութիւնը հրամայած է «կազ-
մակերպուած զօրաշարժ» ուրիշ մէկ
միլիոն գիւղացիներու, որոնք պիտի
աշխատին հանքերու, երկաթուղիներ-
րու եւ ուրիշ գործերու մէջ։

Տնտեսական գերագոյն խորհուրդը
համախորհրդային աշխատաւորներու
խորհրդաժողով մը հրաւիրած է
Մոսկուայի մէջ, Նոյեմբեր 10ին,
խորհրդակցելու համար աշխատանքի
վերակազմութեան եւ արդիւնաւոր-
ման մասին։

ՍԵՐՈՒՆԴ ԿԸ ՀԱՍՑՆԵՆ...

Խորհրդային իշխանութիւնը ժողով
մը հրաւիրեց Լէնինկրատի մէջ, օ-
տար մասնագէտներու զաւակներուն
կրթութեան գործը կազմակերպելու
համար։ Նկատելով որ այս տղաքը
երեսի վրայ ձգուած են մինչեւ հի-
մա եւ ենթակայ՝ անակառ ազդե-
ցութեանց, միջոցներ ձեռք պիտի
առնուին, որպէսզի անոնք ալ խոր-
հրդային դպրոցները յաճախեն եւ
համայնավարական դաստիարակութիւն
ստանան։

Մասնաւոր ուշադրութեան պիտի
արժանանան անգլիախօս ծնողներու
զաւակները։ Արդէն իսկ Լէնինկրա-
տի մէջ քառամեայ դասընթացքներ
սարքուած են ասոնց համար։

∴ Միեւնոյն ատեն, Լէնինկրա-
տի մէջ բացուած է մասնաւոր դպ-
րոց մը, օտար աշխատաւորներու
համար։ Դպրոցը արդէն ունի 150
ուսանողներ։ Դասաւանդութիւնները
կը կատարուին անգլերէն եւ գերմա-
ներէն։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ
դպրոցին նպատակն է գործիչներ
պատրաստել արտասահմանի համար։

Վարժարանը ունի երկամեայ եւ
միամեայ դասընթացքներ։

ՆՈՐ «ԴԱՒԵՐ»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ
Կերր. Կոմիտէն որոշեց պաշտօ-
նանկ ընել շաքարի թրքստին վար-
չական խորհուրդը։ Ամբաստանու-
թիւնը այն է թէ խորհուրդին ան-
դամները պակաս հաշուած են բեր-
քին թիւերը, դաւադրած՝ արմտի-
քի մթերքը պետութենէն ծածկելու
համար։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իբրեւ հետեւանք դրամական
դժուարութեանց, խորհրդային իշ-
խանութիւնը հրամայեց 1931 դեկտ.
31էն առաջ վերադարձնել գիւղա-
ցիներու,համաքականտնտեսութեանց,
գործակցականներու եւ ուրիշ ձեռ-
նարկներու տրուած վարկերն եւ
կարճ պայմանաժամով փոխառու-
թիւնները։ Դեկտ. 31ին պետական
դրամատունը փակեց բոլոր ընթա-
ցիկ հաշիւները եւ այսուհետեւ պե-
տական ձեռնարկներու համար հաշ-
ուընթացքներ պիտի բանայ բոլորո-
վին նոր դրութեամբ խստօրէն կի-
րարկելով առեւտրական սկզբունք-
ները։ Ձեռնարկները պիտի պատ-
րաստուին ինքնապաշտ դառնալ։

Խորհրդային մամուլը կը գան-
գատի որ պետական ձեռնարկները
պէտք եղածին պէս չեն պատասխա-
նած անցեալ յուլիսի հրամանագրին,
որ կը ծանուցանէր նիւթական նոր
քաղաքականութիւնը։

Ձեռնարկներու տնօրէնները դի-
մադրած են, առարկելով թէ խիստ
համարակալութեան եւ հաւասարա-
կշիռ նիւթացոյցի պահանջները չեն
համապատասխաներ կառավարութեան
հրահանգին՝ որ կը տրամադրէ ամէն
գնով յաջողցնել երկրին ճարտարա-
րուեստացումը։ Թերթերը «քաղ-
քենի պատեհապաշտութիւն» կը
տեսնեն այս առարկութեան մէջ եւ
կը թելադրեն հաշտեցնել երկու
պահանջները, քանի որ Կեդր. Կո-
միտէն իրագործելի գտած է եր-
կուքն ալ։

«ՊՐԱՎԴԱՆ» ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Անգամ մը գրած էինք թէ Մոս-
կուայի հրամանով պարտադիր բա-
ժանորդ կ'արձանագրեն Հայաստանի
մէջ, տարածելու համար Մոսկուայի
այդ ռուսերէն պաշտօնաթերթը։

«Պրոլետար» թերթը (9 հոկտ.)
նորէն կը գրէ թէ, համաձայն «Պրավ-
դայ»ի Անդրկովկասեան ներկայա-
ցուցչութեան որոշման, հոկտեմբերի
9էն մինչեւ 28 պէտք է արձանա-
գրել 100,000 բաժանորդ ամբողջ
Կովկասի մէջ։ Այս որոշումը կու-
գայ յիշեցնել նաեւ Անդրկովկասեան
երկրային կոմիտէն։ Վրաստանէն
կը պահանջուի 40,000 բաժանորդ։

«Պրոլետար» կը գանգատի, որ
Թիֆլիսի մէջ «Պրավդայ»ի բաժա-
նորդներուն թիւը 4680ը չանցնիր,
եւ կը թելադրէ աւելցնել։

Կոմունիստ կուսակցութիւնը որո-
շած է ամէն գնով 3 միլիոնի
հասցնել «Պրավդայ»ի բաժանորդնե-
րու թիւը բովանդակ ռուսական կար-
միր կայսրութեան մէջ։

Խնդիրը, սակայն, այդ թիւին մե-
ծութիւնը չէ։ Կարեւորն այն է, որ
ամէն գնով կ'աշխատին ռուսերէն
թերթը տարածել «ազգային» հան-
րապետութիւններուն մէջ։ Որպէս զի
օր մը ամբողջ կայսրութիւնը խօսի
մէկ լեզու, ռուսերէն։

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Իբ-
րանոսեան եղբայրները նիւթական
գործավարութեան դէմ երեքուկէս
միլիոն ոսկիի դատ բացած են։ Անոնց
ամենէն մեծ եղբայրը քանի մը տա-
րի առաջ անժառանգ մեռած ըլլա-
լով, անոր հարստութիւնը պետական
գանձին անցած էր։ Նիւթական
գործավարութիւնը այդ թողօնը եօթը
միլիոն ոսկիի վաճառած էր։ Բայց
Պուլկարիա գտնուող կրտսեր Իբրա-
նոսեանը Պոլիս երթալով դատարան
դիմած է նիւթական գործավարու-
թեան դէմ, պնդելով թէ հանգուց-
եալ եղբօրը հետ գործի ընկեր էր։

Դատը պիտի տեսնուի Էնկիւրիի
Առեւտրական դատարանին առջեւ։
Իբրանոսեանին փաստաբանն է հա-
մալսարանի դասախօս Ճէվատէթ Թէ-
բիտ պէյ, որ պիտի ստանայ 350
հազար ոսկի։

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Աշնան հետ Նովորոսիսկի մէջ
սկսան հայկական ներկայացումները։
Բեմավար Բուրջալեան, մարզելով
տեղւոյն երիտասարդները, կազմած
է խումբ մը, եւ թատերական գեղե-
ցիկ երեկոյթներ կուտայ գրեթէ
ամէն շաբաթ։

Հիւսիսային Կովկասի պետական
արեւելեան ազգագրական երաժշտա-
կան երգեցիկ խումբը, ղեկավարու-
թեամբ Սահառունիի, շրջան կ'ընէ
ամբողջ Հիւսիսային Կովկասի մէջ,
մինչեւ Սեւ ծովուն եզերքները, հա-
մերգներ տալով հայ ցիրուցան ժողո-
վուրդին։

Այս խումբը շուտով կը մեկնի
Ուկրայնա, անկից Մոսկուա։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Այսօր, կիրակի Միութեան գըն-
դախաղի խումբը կը մեկնի
Cloyes-sous-Bois մրցելու հա-
մար տեղւոյն U. S. Cloyes (1)
խումբին դէմ:

Անցեալ կիրակի Շավիլի խում-
բը forfaitով յաղթեց U. S. Bâ-
timent խումբին, իսկ C. A. IV
(H. C.)ն որ երեք շաբաթ առաջ,
վիրաժիլէյի դաշտին վրայ ներ-
կայ չէր գտնուած, Ligue de
Parisի կողմէ 75 ֆրանք տու-
գանքի ենթարկուած է:

Կ. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԳԻՈՆ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլի համալսարանին մէջ
բացուած է հայագիտութեան եւ բիւ-
զանդագիտութեան ամպիոն մը։ Դա-
սախօսելու հրաւիրուած է Փրոֆ Ն.
Ադոնց, որ արդէն մեկնած է Պել-
ժիա։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՖ ԿԱՄ «ՎԱՆՉԷ» ԱՅԼ ԱՆՈՒԱՄԲ «ՓՕՔՐԻԿԸ»

Ըստ աւանդութեան, Վանչէ կը
նախ Մակեդոնիոյ մէջ, մերթ մէկ,
երբ ուրիշկալէ մը իբրեւ հա-
մուած անգղ մը։

Իրականութեան մէջ, յաճախ
նակավայր կը փոխէ։ Անցեալ օր
մաֆիա էր՝ երբ քաշանայ ծպտուած
իր քահանայական վերարկուին տակ
արձանակները ծածկած։ Իր նա-
ընտրած բնակարանը կը գտնուի
սայրաքաղաքէն 12 քիլոմեթր հեռու
անսայի մէջ, մերմակ տուն մը,
որուն առջեւէն երբ անցնին, Պուլ-
արները հարամէի կերպով աչք կը
թեն։ Այսուհանդերձ, անկողին
տունը կը սիրէ։

Մօտէն եթէ նայիք, Վանչէ
միւսային մէկը չէ։ Միայն մէկ թե-
րութիւն ունի, կը սպաննէ անոնք

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

որ իր կարծիքէն չեն։ Այսքան։ Ար-
գելքի չի կրնար հանդուրժել, որով
կը ջնջէ զանոնք։ Տուէք իրեն ինչ
որ կը փափաքի, անմիջապէս պիտի
պարպէ իր ատրճանակները եւ ձեռ-
նառումբերը։ Ինքն է որ այդպէս կը
գրէ իր թերթին մէջ որ կը կոչուի
«Մահ կամ Ազատութիւն»։ Առայժմ,
կ'ազդարարէ թէ անկարելի է որ
կանգ առնէ։ Ինչ պիտի պատահէր
եթէ չսպաննէր։ Պուլկարիան պիտի
վխտար մարդերով, որոնք չեն
մտածեր Վանչէի պէս։ Զարհուրելի
բան մը պիտի ըլլար։

Իսկ Սոֆիայի կառավարութիւնը
ի՞նչ կ'ընէր այս դէպքին մասին։

— Մեր երկրին մէջ ըսաւ, հայ-
րուկ բառը միանգամայն կը նշա-
նակէ հերոս եւ աւազակ։ Մեր ամ-
բողջ բանաստեղծութիւնը կ'երգէ
հայդուկներու փառքը։ Ի պատիւ
անոնց կը կանգնենք յուշարձաններ
անոնց կը հիւսենք պսակներ։ Այդ՝
ժողովուրդին արեան մէջն է։

— Հետեւաբա՞ր։

— Հետեւաբար, երբ Թուրքե-
րուն օրով կ'երգէինք անոնց գովքը,
եւ քանի որ Սերպերու իշխանու-
թեան տակ նոյն պատճառները կը
մնան, չենք կրնար մեր ժողովուրդին
հաւատացնել թէ երէկուան հերոսը
այսօր աւազակ մըն է։

Այս բանը տեսնուեցաւ արդէն
անցեալ տարի Փունէֆի սպանու-
թենէն յետոյ, Միխայլոֆի բռնատի-
րութեան 150րդը կամ 160րդը։ Կա-
ռավարութիւնը ուղեց դրուական
մը տալ օտար հանրային կարծիքին։
«Փոքրիկ»ին դատավարութիւնը որո-
շուեցաւ։ Գիտէք արդէն թէ Միխայ-
լոֆ ոտքի վրայ կ'ապրի Մակեդոնիոյ
ամենէն բարձր լեռներուն մէջ։
Ջէին կրնար զայն փնտռելու երթալ
հոն ուր միայն պերճանքի ամենէն
մեծ թռչունները կ'երթան։ Իր երկի-
րը իրողութիւնն անոր իմաց տուաւ
պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած
նօթագրութեամբ մը։ Երկու հարիւր չորս
փաստաբաններ կուռեցանամբաստան-
եալը պաշտպանելու պատուին համար։
Դատը տեղի ունեցաւ։ Ատրճանակա-
ւորներու ամբողջ բանակը, Սոֆիայի
հազար փոքր հայդուկները կը պա-
շարեն դատարանը։ Դատաւորները կը
վախնան, երդուեալները կը դողդողան։
Վանչէ Փիրինի գագաթէն թռած է
Վիտոշի գագաթը եւ հոն, 1200
մեթր բարձրութեան վրայ կը սպա-
սէ՝ տիրապետելով Սոֆիային։ Յան-
կարծ, երկնքին մէջ կ'երեւի ազդա-
բար աղեղը։Օդը կը պայծառանար։
Վանչէ անպարտ արձակուած էր։
Վերջապէս քաղաքը շունչ կը քաշէր։

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

Պատրաստ էի։ Մարդը կրնար
գալ.

Անծանօթի մըն էր որ կը սպա-
սէի։

Նախորդ իրիկունը, հիւրն եղած
էի մէկու մը որ կրնար խաղաղու-
թեամբ պառկիլ։ Պարանը վիզս ալ
անցընէն, անունը չպիտի տամ։
Մե՞ղք, կացութիւնը ձեզի խնդուք
պիտի պատճառէր, մինչդեռ հիմա
միակս միայն կը դուարճանամ։
Արհեստին փոխը շահերն են ասոնք։
Ընկերութեան մէջ իր գրաւած
դիրքը զինքը կ'արգիլէ յաճախել
օրէնքէ դուրս մարդոց։ Այսուհան-
դերձ, պարոն աշաբեկիչներուն հետ
լաւ յարաբերութիւններ ունէր, գի-
շերուան մութին զանոնք կ'ընդու-
նէր, անոնց հետ ճաշելով։

— Կը համակրի՞ք ինծի, հար-
ցուցեր էի։

«Ոչ», պատասխանելու համար-
ձակութիւնը չէր ունեցեր։

— Լա՛ւ ուրեմն, մի վշտացնէք
զիս։

«Զիս մտցուցէք որջին մէջ։ Ուր
որ զարնեմ, անմիջապէս զիս կը
նստեցնեն եւ առաջնակարգ ճա-
ռախօսներ կը սկսին այսպէս.—
Մակեդոնիան, պարոն, 1893ին...։ Ալ
ձանձրացայ 1893ի Մակեդոնիա-
յէն ալ, 1930ի Մակեդոնիա-
յէն ալ։ Անշուշտ, Մակեդոնիոյ
հանդէպ անտարբեր չեմ։ Անոր հան-
դէպ ամէնէն խոր յարգանքը կը
տածեմ։ Բայց, ես ո՛չ պատմաբան
եմ, ո՛չ ալ բախտագուշակ։

«Ընդհակառակը եւ ապացոյց իմ ձեռն-
հասութեան ասպարէզներուն մէջ
չեն մտներ։ Նիւթապաշտ եմ եւ
միայն, ներկայ ժամանակով կը սնա-
նիմ։ Պահեցէք ձեր փրոփականտի
գրքոյկները։ Պէտք պիտի ըլլար որ
ամբողջ վակոն մը վարձէի, ծրանս
տանելու համար ինծի տրուած բոլոր
գրքոյկները։ Երբ սենեակէս ներս կը
մտնեմ, չեմ գիտեր, ուր նստիմ, ուր
պառկիմ։ Թէ ի՞նչ պիտի ընեմ զա-
նոնք։ Շատ պարզ է։ Այս գեղեցիկ
գրքերուն թերթերովը, պիտի շինեմ
ձագարներ, անոնց մէջը պանիր պի-
տի լեցնեմ եւ զանոնք պիտի ղրկեմ
նուիրատուներուն, որովհետեւ, ա-
պերախտ մէկը չեմ եւ որովհետեւ,
նուէրին պէտք է պատասխանել
նուէրով։ Օգնեցէք ինծի։ Դուք այն-
քան ազնիւ էք։ Ցոյց տուէք ինծի
լաբիւրինթոսին մուտքը։

— Կ'ուզէք ուրեմն որ զա՞նկս
պայթեցնեն։

— Ձեր գանկը, պարո՛ն, այնքան
սիրելի է ինծ համար, որքան իմս։

Այս ինքնաբուխ յայտարարու-
թիւնը քշեց տարաւ դիմադրութեան
վերջին ամրութիւնները։

(Շար.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.388

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

3 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1715

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՈՒԺԸ

Երկու հազար եւ աւելի ժողովուրդ խռնուած էր, կիրակի օր, «Միւթիւալիթէ»ի փառաւոր սրահը, տեսնելու եւ լսելու համար Յովհ. Թումանեանի «Անուշ»ը։

Կ'ըսենք՝ ժողովուրդ, — ոչ թէ ընտրանի կամ «ընտրեալ հասարակութիւն»։

Այս բառը — ժողովուրդ — մեզի համար ունի այն իմաստը զոր «պրոլետարիատ»ը՝ դասակարգային առումով։ Բայց առանց այս վերջինին գիտական սեղմումներուն։

Անցեալ յունիսի Կոմիտասեան երգահանդէսէն յետոյ, այս երկրորդ անգամն է որ միեւնոյն սրահը կը թնդայ հայրենի լեռներու աւիշներուն մէջ, հարազատ յոյզերով եւ բուռն ծափերով։

Կը նշանակէ թէ որքան խոր է ծարաւը՝ հայրենի երգին ու երգիքին։

Միեւնոյն պատկերը ունեցանք անցեալ շաբթու ալ, երբ կը տօնուէր Դաշնակցութեան Օրը, Փարիզի մէջ։ Եւ առհասարակ մխիթարական է պատկերը՝ միւս բոլոր հանդէսներուն, քաղաքական, հայրենակցական թէ գեղարուեստական։

Բայց, չմոռնանք ափսոսալի պարագաներն ալ։ Շաբաթ գիշեր, Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսին, ներկաներու թիւը հարիւրը չէր անցներ, թերեւս մէկ չորրորդն ալ «հրաւիրեալ»...։

Կ'ընդունինք, պատճառը այն է որ, վերջին շաբաթներու ընթացքին, իրար կը հրմշտկեն երեկոյթներն ու ցերեկոյթները, եւ ժողովուրդը յաճախ կը շուարի։ Երբեմն ալ մանրամանր կը հաշուէ, յիշելով անտեսական տագնապը։

Աչք մը՝ «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ, կրնայ գաղափար տալ սարքուած հանդէսներու եւ ներկայացումներու խճողման մասին, Փարիզէն մինչեւ յետին գիւղաքաղաքը։

Այսպէս կամ այնպէս, ակներեւ է պահանջը՝ հայրենի յուշերու, — երգին ու խաղին, բարբառին ու տենչերուն։ Եւ երախտագիտութեան արժանի են մտքի եւ արուեստի բոլոր այն մշակները, որ կը քամեն իրենք զիրենք, փոխարէն պայմանելով տարրական, երբեմն ապրուստ մը։

Պէտք է ըլլալ երգիչ, դերասան, արուեստագէտ կամ վաստակաւոր, իմանալու համար թէ ի՛նչպէս կը վարձուի սրահ մը, ի՛նչպէս «կը տեղաւորուին» տոմսակները, եւ ի՛նչ հոգեհան երկունք է որ կը տեւէ, ներկայացման մը որոշումէն մինչեւ իրագործումը։

Եթէ կիրակի օր աչքերը կը կշտանային բազմութեան յորդումէն եւ խանդավառութենէն, շաբաթ գիշեր ալ, կարելի չէր զսպել դառնութեան կսկիծը, երբ, մոռնալով տիրող ամայութիւնը, ներկաները կը պահանջէին որ Շահ-Մուրատեան «Հայաստան»ը երգէ, յայտագրէն դուրս...

Ցիր ու ցան կը յիշենք այս խորհրդածութիւնները, լուսաւորն ու կսկծալին, շեշտելու համար թէ ի՛նչպէս վառ կը պահուի հրաշքը, այս պողոտաներուն վրայ։ Եւ քիչ մը ամէն տեղ։

Հարկ է որ ըմբռնենք, վերջապէս, թէ պղատոնական համակրանքը ամէն բան չէ, երբ կ'ուզենք յագեցնել մեր հոգեկան ծարաւը, հայկականէն մինչեւ ամենաբարձր գեղարուեստականը։

Միջանկեալ յիշենք որ, շաբաթ գիշերուան երգահանդէսին, երիտասարդ ջութակահար Ժ. Սիմոնեանի նուագած երկու հատոր կտորներուն համար՝ հեղինակի վարձք է պահանջուած երեք հարիւր փրանք։

Արդ, ի՛նչ կ'ընենք իբրեւ հաւաքական ճիգ, զօրացնելու համար մեր մտքի եւ արուեստի մշակներուն գիտակցական, արտադրական կարողութիւնը։

Ո՞րն են այս բացատրութիւնները։ Բայց չէ՞ որ կը գտնուինք Եւրոպայի սալայատակներուն վրայ, ուր իւրաքանչիւր քայլին վճարքն է որ գլուխ կը ցցէ...

Անհատական ձեռնարկներ միշտ ալ պիտի ունենանք։ Մեր արուեստագէտներն ալ միեւնոյն ժողովուրդին զաւակներն են։ Ցեղուն եւ անկուն։

Անհատական երգչախումբ մը, «Սիփան»ը, որ ձեւ ու մարմին առաւ անհատական ճիգերով, կրնայինք ըսել՝ գիշերաջան աշխատանքով, եւ այսօր կը փնտռուի հայ երկրորդ խումբ մը եւս, «Կոմիտաս»ը, աւելի համեստ։

Մարսէյլի եկեղեցիին բացման առթիւ, երգչախումբ մը կազմելու ձեռնարկեց Կոմիտասի առաջին սաներէն մէկը։ Պիտի ուզէինք որ դառնար տեւական։ Տեղական ուժերով խումբեր կազմուած են Լիոնի եւ Տէսինի մէջ։

Արդ, միայն վայելքի օրերո՞ւն պիտի յիշենք այս համակրելի ճիգերը։ Մեր պարտականութիւնը կը վերջանա՞յ տալէն քանի մը տոմսակ առնելով։

Մեծազումար նուէրներ եւ կտակներ կ'ըլլան եկեղեցիներու համար։ Նոյն իսկ դրամ չի խնայուիր աւելի շքեղ շուրջառներ, զգեստներու շապիկներ գնելու համար։

Դուք լսեցի՞ք ո՛ր եւ է շօշափելի յատկացում՝ հայկական թատրոնի կամ երաժշտութեան համար։

Շատ ալ գումարներ կը ծախսուին օտար նուագախումբեր վարձելու համար։ Իսկ ինչո՞ւ այնքան մլար ենք, կամ չունինք նախընտրութեան իրաւունք, երբ հայկական մը հետ է մեր գործը։

Արուեստը հայրենիք չունի։ Բայց ի՞նչ կ'արժէ հայրենիքը առանց սեփական արուեստի։ Առանց անոր ամենակալ ուժին։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ՈՐ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆ ՉԱՐԱՉԱՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ՅԱԿՈԲ ԱԲԻԿԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին պահուն ստացանք Պէյրութի «Ազդակ»ը (24 Հոկտեմբեր), որ կը հաստատէ մեր տուեալ լուրը՝ թէ տարաբախտ Հրանտ Ճանիկեան (կարապետ վիտրինեան) ո՛չ թէ անձնասպան եղած է, այլ չարաչար սպաննուած է թուրք ոստիկաններուն կողմէ։

Հաստատողն է՝ նոյն ինքն Յակոբ Աբիկեան, հեսարցի ապուխտավաճառը, որ սահմանէն դուրս հանուած եւ Եգիպտոս վերադարձած է։

Թուրք ոստիկանները Ճանիկեանը ծեծի տակ սպաննելէ յետոյ, տարեր կախեր են շոգենաւին ձեմիշը...

Մանրամասնութիւնները վաղը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Անգլիոյ համալսարաններու կողմէ, կատարուած ընտրութեանց արդիւնքն է եղած 8461 ձայն ընդդէմ 3104ի։ Շահողն է պահպանողական Սըր Ֆրանս Լիտըլ՝ ընդդէմ իր անկախ հակառակորդին։

Այս կերպով Ազգային Միութեան կուսակիցներու թիւը կ'ըլլայ 554. ընդդիմադիրներունը՝ 57։

Ընտրուածներէն կան 2 երեսփոխաններ, որոնք տակաւին իրենց դիրքը չեն ճշդած հանդէպ կառավարութեան։ Կը պակսի նաեւ համալսարանի մը ընտրութեանց արդիւնքը՝ երկու աթոռներու համար։

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

2500 թեկնածուներ՝ որոնց 451ը կիներ, կը պատրաստուէին կռուիլ Թաղապետական 1385 աթոռներու համար։ 213 թեկնածուներ արդէն՝ ընտրուած կը յայտարարուէին՝ այն պատճառով որ իրենց դէմ մրցող չունէին։

Թեկնածուները կը բաժնուէին հետեւեալ կերպով, — Պահպանողականներ 1110, — Աշխատաւորականներ 1100, — յառաջդիմականներ 68, համայնավարներ 85, անկախներ՝ 61, ուրիշ կազմակերպութիւններ 54։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Մաքտոնըլտ տակաւին չէ ճշդած դահլիճին նոր կազմը։ Այդ մասին երկարօրէն պիտի խորհրդակցի Հէրպըրթ Սէմուըլի եւ Պոլտուինի՝ ազատական եւ պահպանողական պետերուն հետ։ Կ'ըսուի թէ կարգ մը քաղաքական շրջանակներ՝ կը փորձեն ճնշում բանեցնել Մաքտոնըլտի վրայ, որպէսզի դահլիճին կազմին մէջ, նշանակելի կերպով շատցնէ պահպանողականներու թիւը։ Սակայն պահպանողական պետերը դէմ են այս տեսակէտին, ըմբռնած ըլլալով թէ այդ պարագային դահլիճը պիտի կորսնցնէ իր ազգային դիմագիծը։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ երեք պետերը՝ Մաքտոնըլտ, Պոլտուին եւ Հ. Սէմուըլ համաձայն են այս կէտին վրայ, եւ մէկզի դնելով կուսակցական նկատումները, պիտի պահպանեն դահլիճին ազգային դրոշմը։

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը, որով այն կարծիքը կը յայտնէ թէ Հնդկաստանի սահմանադրական հարցին լուծումը կը կայանայ Հնդկական պետութեանց եւ նահանգներու դաշնակցութեան մէջ։

Այս զեկոյցով, յանձնախումբը կը յանձնարարէ կազմել գերագոյն խորհուրդ մը, որ բաղկացած ըլլայ նահանգներու 200 եւ պետութեանց 80 ներկայացուցիչներէն, ինչպէս նաեւ կառավարիչներու կողմէ նշանակուած փոքրաթիւ ներկայացուցիչներէ։ Կը յանձնարարէ նաեւ կազմել երկրորդ խորհուրդ մը՝ բաղկացած 300 անդամներէ, որոնց 100ը՝ իբր պետութեանց ներկայացուցիչ։ Այս խորհուրդներու թեկնածուները պէտք է ընտրուին ազատ քուէարկութեամբ։

Անգլիոյ ընտրութիւնները եւ Հնդկաստան

ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ

Պոմպէյէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Հնդիկ հանրային կարծիքը անհանգիստ իմացաւ անգլիական ընտրութեանց արդիւնքը եւ մեծ մտահոգութիւն կը յայտնէ Հնդկաստանի ապագայ կազմակերպման համար։ Քաղաքական բուռն ըմբոստացման մը վախեր կան։

Կ'ենթադրուի թէ բազմահազար այն Հնդիկները որոնք սովի մատնուած են անտեսական տագնապին հետեւանքով, գիւղերու պիտի յարին Կոնտրի դատին, եթէ յեղափոխական շարժում մը վերսկսի։ Կառավարութիւնն արդէն նախազգուշական միջոցներու դիմած է, որպէսզի ի պահանջել հարկին զօրախումբերը կարենան արագօրէն միջամտել։ Լոնտոնի Կլոր Սեղանի անյաջող ելքն ալ աւելի խորացուցած է իսլամներու միջեւ տարակարծութիւնները։ Լահորի իսլամական խորհուրդին նախագահը Տքթ. Անսարի զգացուց անգլիական կառավարութեան թէ պէտք չէ նկատի ունենայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մահմետական պատուիրակները՝ անոնց կոթնելու համար, այն պարագային որ Հնդիկ ազգայնականութիւնը բախի անգլիական կայսերապաշտութեան, ինչ որ ձախողութեան պիտի մատնէր Կլոր Սեղանը։

Իսկ Ալլահապատէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Սէյիտ Մահմուտ, Լուքնովի մէջ խօսելով, զգացուց թէ Հնդիկ ազգային խորհուրդը մօտ ատենէն պիտի սկսի Հնդկաստանի անկախութեան համար վերստին պայքարիլ։

— Կլոր Սեղանին խորհրդակցութիւնն բառ, կատարելապէս ձախողեցաւ։ Բացաւ անոնց աչքերը, որ կը հաւատային անգլիական կառավարութեան պարկեշտութեան։ Սկիզբէն իսկ պատուիրակներն ընտրուեցան այն ձեւով որ չկարենան իրարու հետ համաձայնիլ։ Մահմետական զանգուածներու շահերն՝ օրինակի համար, բոլորովին տարբեր են Լոնտոնի հինգ մահմետական ներկայացուցիչներու շահերէն։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Անգլիոյ գաղթային Նախարարութիւնը Կիպրոսի կառավարիչէն ստացաւ հեռագիր մը որ կը յայտնէ թէ կացութիւնը գրեթէ բոլորովին բարւոքած ըլլալ կը թուի կղզիին մէջ։ Ֆամակուստայի շրջանը որ ըմբոստներու կեդրոնն էր, հանդարտած է եւ վերջերս կառավարութեան կողմէ կատարուած ձերբակալումները, ըմբոստները զրկած են իրենց ամէնէն կատաղի ղեկավարներէն։

Յունաստանի դիրքը հանդէպ Կիպրոսի

Աթէնքէն լուր կը տրուի թէ կազմուած է զինուորական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է իբր միջնորդ ծառայել Կիպրոսի եւ Անգլիոյ։ Իր կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ, յանձնախումբը կը յայտարարէ թէ Յոյները որ այսօր ազատ քաղաքացիներ են, չպիտի մոռնան երախտագիտութիւնը որ կը պարտին Անգլիոյ եւ անկեղծ բարեկամութիւնը որ Յունաստանը կը կապէ Անգլիոյ ժողովուրդին, թէ իրենք, համոզուած են որ համաձայն «իր վեհանձն աւանդութեան» Անգլիա գոհացում պիտի տայ Կիպրոսի Յոյներու ձգտումներուն։

Այս յայտարարութիւնը ստորագրողներուն մէջ կը գտնուի նաեւ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, Յունաստանի նախկին նախագահը։

Հակառակ ասոնց խաղաղ մտադրութեան սակայն, միւս կողմէ հեռագիրը կը հաղորդէ թէ Անգլիոյ հակառակորդներն ալ ուրիշ կերպով կը գործեն Յունաստանի մէջ։ Յոյն մամուլէն մաս մը կը պախարակէ [illegible] եւ մերթ վայրագ եղանակը որով անգլիական զօրախումբերը զսպեցին ամէնէն անմեղ ցոյցերը»։

Նախորդ օր, կիրակի, Աթէնքի մէջ պատարագ պիտի մատուցուէր ի յիշատակ անոնց որ ինկան Կիպրոսի վերջին խռովութիւններու ընթացքին։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ պահանջեց որ պատարագը մայրաքաղաքէն դուրս մատուցուի։ Նման արարողութիւններ եւս տեղի կ'ունենան Սելանիկի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս որ գլուխը կը գտնուի կիպրոսցիներու ի նպաստ շարժման եւ անոնց իրաւունքները պաշտպանող յանձնախումբին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն. — Ամբողջ յոյն ժողովուրդը՝ հայրենասիրական ցաւագին հպարտութեամբ մը կը հետեւի իրենց ազատութիւնը ստանալու համար, կիպրոսցիներու մղած պայքարի անցուդարձերուն։ Որեւէ մէկը չի կրնար իր համակրութիւնը մերժել ժողովուրդի մը, որ իր անկախութիւնը կը պահանջէ։

Սելանիկի ազգայնական կազմակերպութիւնները, մեծ միթինկի մը մէջ՝ որոշեցին հանգանակութիւն բանալ՝ ի նպաստ կիպրոսցիներուն։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇԻՆՔԸ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԱԾ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Էնկիւրիէէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային արտաքին գործոց վարը Լիտվինով Էնկիւրիէէն մեկնեցաւ դէպի Պոլիս, խորհրդակցութիւնները վերջացած ըլլալով։ Լիտվինովի, Ըսմէթի եւ Թեվֆիք Րիւշտիի միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւններու մասին, հրատարակութեան տրուեցաւ զեկոյց մը որ կ'ըսէ. — Խաղաղութեան եւ բարեկամական սերտ յարաբերութեանց պահպանման վերաբերեալ տեսակցութեանց ընթացքին, հաստատուեցաւ տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւն մը։ Լիտվինով խորհրդային կառավարութեան կողմէ, Ըսմէթ փաշան հրաւիրեց Մոսկուա։ Ըսմէթ փաշան ընդունեց այս հրաւէրը։ Մեկնումի թուականը պիտի որոշուի յետագային։

Անցեալ ուրբաթ օր կնքուեցաւ համաձայնագիր մը, որով 5 տարի եւս երկարաձգուած կը յայտարարուի 1925 դեկտ. 17ի Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը, ինչպէս նաեւ յարակից երեք համաձայնագիրները, 1929 դեկտ. 17ի երկարաձգման եւ 1931 մարտ 7ի ծովային դաշնագիրը։

Թուրքիա ոսկի կը գնէ

Թուրքիա որոշած ըլլալով հաստատել ոսկեփոխի դրութիւնը, միլիոններու արժէքով տոլար գնեց, կը հաղորդէ «Հավաս» գործակալութիւնը։

Ֆաշիստ եւ հակաֆաշիստ Իտալացիներ կը կռուին ֆրանսական հողի վրայ

Նիսի իտալական հիւպատոսարանի պարտէզին մէջ, ի յիշատակ պատերազմի ընթացքին սպաննուած Իտալացիներու, յուշարձան մը կանգնելու համար արարողութիւն մը կատարուեցաւ կիրակի օր։ Ներկաներէն շատերը այս առթիւ հագած էին սեւ շապիկ։ Այս առթիւ հակաֆաշիստները ցոյցեր կատարեցին եւ յարձակում գործեցին ներկաներէն մէկ քանիներու վրայ։ Յարձակում գործուեցաւ Ֆաշիստի մը եւ քանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԹՈՄԱՍ ԱԼՎԱ ԷՏԻՍԸՆ

Երէկ կիրակի Հոկտ. 18 առաւօտեան դէմ, Ուէսթ Օրէնճի (Նիւ-Ճըրզի) իր բնակարանին մէջ մեռաւ Թոմաս Ալվա Էտիսըն։

Իր առողջական վիճակը ծանօթ էր աշխարհին։ Երկու տարի առաջ անցուցած թոքատապէն յետոյ՝ Էտիսըն երբեք չգտաւ իր կատարեալ առողջութիւնը։ Վերջին ամիսներուն շատ քիչ ելաւ անկողնէն, իսկ վերջին շաբաթներու ընթացքին այնքան դժուարացած էր իր սննդառութիւնը որ հիւանդը ժամէ ժամ աւելի կը տկարանար։ Շաբաթ մը առաջ իր անձնական բժիշկը յայտարարեց թէ Էտիսըն հազիւ կրնայ ապրիլ շաբաթ մըն ալ, եւ այդ՝ շնորհիւ իր արտակարգօրէն զօրաւոր սիրտին։

Հռչակաւոր հնարիչը երբ զգացած է որ այլեւս անկարելի է իր առողջութեան վերահաստատումը, փափաքած է որ շուտով գայ մահը։ Իր ընտանիքի անդամներուն,— կնոջը եւ զաւակներուն,— խօսած է վերջին անգամ ու յայտնած թէ իր գործը վերջացած է եւ կ'ապահովցնէ իր սիրելիները որ կը նախընտրէ թողուլ այս աշխարհը՝ քան կրել իր տկարութեան ու հիւանդութիւններուն բեռն ու ծանրութիւնը, իր հետ տառապեցնելով նաեւ իր ընտանիքին անդամները։

Իրաւ ալ, մէկէ աւելի հիւանդութիւններ անտանելի դարձուցած էին գործնական մեծ մարդու մը կեանքին մէջ հանգիստ չունեցող այս խուզարկուին վերջին օրերը։ Ինչ կը գիտակցէր որ երբ երիկամունքի հիւանդութիւնը կը սաստկանար, գլուխ կը ցցէր միզարգելութիւնը, որմէ աւելի կամ նուազ չափով կը տառապէր 35-40 տարիէ ի վեր։ Թեան տարիներու հիւանդութիւն մըն էր նաեւ ստամոքսի կեղը, որ երբեմն զօրաւոր խիթեր կը պատճառէր։

Եւ եթէ նման պայմաններու մէջ Էտիսըն հասած էր իր կեանքի 85րդ տարուան եւ մինչեւ 83 տարեկանը կրցած էր կանոնաւորաբար շարունակել իր աշխատանքը, այդ ալ կը պարտէր ո՛չ միայն իր ունեցած յարմարութիւններուն, այլ մանաւանդ իր ձեռք առած նախազգուշացումներուն — ծոմապահութիւն, չափաւորութիւն, կանոնաւորութիւն եւլն։

Հնարիչին մահէն քանի մը ժամ յետոյ՝ իր ընտանիքին կողմէ հրապարակ հանուեցաւ զեկոյց մը, որ պատասխանն է յաճախ տրուած այն հարցումին թէ՝ արդեօք Էտիսըն մահէն առաջ փոխա՞ծ էր կրօնական իր համոզումները։

Ահա այդ զեկոյցին բովանդակութիւնը.

— «Հարցում ուղղուած է թէ արդեօք Պ. Էտիսըն մահէն առաջ փոխա՞ծ է կրօնական իր ըմբռնումը։ Էտիսըն ընտանիքին անդամները կը խոստովանին որ ասիկա բարդ հարցում մըն է եւ դժուար պատասխանելի մանաւանդ այն պատճառով որ հանգուցեալի հաւատալիքի մասին տարածուած են զանազան զրոյցներ հետեւանք թիւրիմացութեան։ Կարելի չէ ըսել որ Պ. Էտիսըն փոխած է իրեն վերագրուած ըմբռնումները, զորս երբեք չէ ունեցած։

«Ան երբեք անաստուած մը չէ եղած։ Թէեւ անդամ չէր որեւէ ուղղափառ դաւանանքի, գիտնականներէն ո՛չ մէկը կրնար կասկածիլ որ ան ակնածանք ունէր հանդէպ գերագոյն բանականութեան։ Եւ արդէն իր ամբողջ կեանքը, որուն ընթացքին տիրապետող էր իր մէջ սէրը դէպի մարդ արարածը եւ իր նմաններուն ծառայելու պատրաստակամութիւնը, կը ցուցնէ թէ ի՛նչպէս հաւատարմօրէն հետեւած է այն երկու պատուիրաններուն, որոնց մէջ կը պարփակուին ամենայն օրէնք եւ մարգարէք»։

Այս տողերէն անմիջապէս յետոյ՝ իբր զեկոյցի մաս, ընդօրինակուած են Մատթէոս աւետարանի 22րդ գլուխէն հետեւեալ հինգ համարները՝—

«Այդ միջոցին անոնցմէ մէկը որ ծանօթ էր օրէնքներուն, փորձելու համար հարցուց անոր.

«Վարդապե՛տ, ո՞րն է օրէնքին ամենամեծ պատուիրանը։

«Յիսուս պատասխանեց անոր.— Դո՛ւն պէտք է սիրես քու Տէր Աստուածդ քու ամբողջ սրտով, քու ամբողջ հոգիով եւ ամբողջ մտքով։

«Այս է առաջին ու մեծ պատուիրանը։

«Եւ երկրորդը ճիշտ նման է ատոր.— Դո՛ւն պէտք է սիրես քու դրացիդ քու անձիդ պէս։

«Այս երկու պատուիրաններէն կախուած ունին օրէնքն ու մարգարէները»։

Հանգուցեալին անձնական բժիշկը, որ եղած է նաեւ տարիներու իր բարեկամը, կը պատմէ հետեւեալ դէպքերը, որ տեղի ունեցած են վերջին հիւանդութեան միջոցին.—

«Առթիւ մը, բաւական երկար լուռ խոկալէ յետոյ, Էտիսըն ըսաւ.— կա՞յ արդեօք հանդերձեալ կեանք մը թէ ոչ. այդ չէ խնդիրը։

«Իր մահէն քանի մը օր առաջ Էտիսըն նստած էր աթոռին վրայ և կը վայելէր հաճելի երազ մը, յանկարծ բացաւ իր աչքերը, յառեցնելով դէպի վեր, իր դէմքը լուսաւորուեցաւ ժպիտով մը եւ ըսաւ.— Եւ տ գեղեցիկ է հո՛ն, վերը։

«Մագլցե՞ր էր մեծ հնարիչը դէպի յաւիտենականութիւն առաջնորդող բարձունքները, բանա՞ր էր մեր երկրային տեսողութիւնը մթագնող քօղին նաեւ փայլող շողը, ո՞վ կրնայ ըսել»։

Հանգուցեալին մարմինը որոշուած է պահել իր աշխատանոցին մէջ երկու օր եւ ապա փոխադրել իր ծննդավայրը, ուր եւ պիտի թաղուի ամէնէն մեծ թիւով գիւտեր ըրող այս հնարիչը։

Թոմաս Ալվա Էտիսըն ծնած է Օհայօ նահանգին Միլըն փոքր քաղաքին մէջ, 1847 փետր. 11ին։ Իր նախնիքը 1730ին գաղթած են այս երկիրը։ Իր մեծ հայրը ամերիկեան յեղափոխութեան ժամանակ եղած է արքայական եւ չարժանին յաջողութիւն գտնելէն յետոյ անցած է իր ընտանիքով Գանատա, որպէսզի շարունակէ ապրիլ բրիտանական դրօշի հովանիին տակ։ Հայրը ապստամբած է բրիտանական իշխանութեան դէմ եւ 1837ին Գանատայէն փախչելով եկած հաստատուած է այն աւանը, ուր եւ ծնած է Թոմաս Էտիսըն։ Իր մայրը՝ որ ծնած ու դաստիարակուած է արեւելքի նահանգներուն մէջ, եղած է նաեւ ուսուցչուհի։

Կը հաղորդուի որ Էտիսընի դպրոցական ամբողջ կեանքը երկու ամիսէն աւելի չէ եղած։ Տասներկու տարեկանին սկսած է կարդալ գիտական նիւթերու նուիրուած գրուածքներ, միշտ իր մօր առաջնորդութեամբ։ Այդ տարիքին ալ մտած է գործնական կեանքի մէջ եւ սկսած է թերթ ծախել երկաթուղիի գնացքներուն վրայ։

Ժամանակ մը յետոյ ձեռք բերած է տպագրական մը եւ դարձած է լրագրա-գրավաճառ, պահելով նաեւ գնացքի վրայ ունեցած գործը։ Բացած է նաեւ բանջարեղէնի խանութ մը։ Իր այս գործերուն համար իբր օգնական պահած է 11 ուրիշ տղաներ։

Տասնեւհինգ տարեկանին, երկաթուղիի իր երթեւեկած գնացքներուն կցուած բեռնատար կառք մը վերածած է ո՛չ միայն կրպակի մը, այլ եւ տպարանի մը ու քիմիական փորձերու աշխատանոցի մը։ Իր այդ տարիքին սկսած է հրատարակել իր տեսակին մէջ առաջին շաբաթաթերթը, շարելով, տպագրելով ու ծախելով շոգեկառքին մէջ։

Թերթը հազիւ մէկ տարի կրցած է շարունակել, որովհետեւ քիմիական փորձարկութիւններէն մէկուն միջոցին շիշ մը փօսփօր թափած ու կրակ առած է։ Ասիկա պատճառ եղած է որ ապագայ հնարիչը կորսնցնէ իր այդ գործը։

Էտիսըն անկած մը վայրաշարժի առջեւէն խլած եւ սոսկ մահէ ազատած է կայարանապետի մը տղան։ Իբր երախտագիտութիւն, փոքրիկին հայրը Էտիսընին սորվեցուցած է հեռագրիչի արհեստը։ Հեռագրական պաշտօնեայի իր աշխատանքը ծնունդ տուած է ապագայ իր գիւտերուն։

1873ին Էտիսըն ամուսնացած է եւ ունեցած է երեք զաւակ, մէկ աղջիկ եւ երկու մանչ։ Իր կինը մեռած է 1884ին։ Երկու տարի յետոյ ամուսնացած է իր այժմու կնոջ հետ, որմէ նոյնպէս ունեցած է մէկ աղջիկ եւ երկու մանչ զաւակներ։

Այնուհետեւ Էտիսըն բարեփոխած ու կատարելագործած է հեռագրական բազմաթիւ գործիքներ եւ հնարած է [illegible] նոր գործիք մը (ticker), որուն համար ստացած էր 50.000 տոլար։

Իր համբաւը տարածուած էր արդէն ամէն կողմ եւ իր աշխատանոցը Նիւ Եորքի մէջ դարձած էր կատարեալ ուխտատեղի մը։ Այցելուներու բազմութիւնը կը խանգարէր իր աշխատանքը։ Էտիսըն իր աշխատանոցը փոխադրեց Նիւ Ճըրզի մէկ փոքր քաղաքը։

Մինչ այդ, Էտիսըն բազմաթիւ փորձեր կատարած էր՝ իրականացնելու համար իր մէկ երազը՝ որ էր ելեկտրական լամբարի գիւտը։ Մորկըն եւ այլ մեծ դրամատէրներ 300.000 տոլար տրամադրեցին Էտիսընի, որպէսզի լայն միջոցներով կարենայ հետապնդել իր նպատակը։ Այս ուղղութեամբ թափած իր աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուեցան 1879ին, որմէ երկու տարի առաջ ըրած էր ձայնագիրի (ֆոնոկրաֆ) գիւտը։

1928ին՝ երբ Էտիսըն ստացաւ Ամերիկեան Կոնկրէսին ոսկի մետալը, անոր անունին Ուաշինկթընի մէջ [illegible] 1350 գիւտերու ձեռնաշնորհը։ Այդ կը նշանակէ միջին հաշուով ամէն երկու շաբաթը մէկ գիւտ։

Իր գիւտերուն հետեւանքով հնարաւոր դարձած կամ զարկ առած ճարտարարուեստական հաստատութիւններու դրամական արժէքը նոյն թուականին պաշտօնապէս գնահատուեցաւ 15 միլիառ 599 միլիոն տոլար։ Ուրիշ խօսքով, հանգուցեալ հնարիչը այս երկրի հարստութեան վրայ միջին հաշուով տարեկան 30 միլիոն տոլար աւելցուցած է, եւ այդ աւելի քան 50 տարի շարունակ։

Էտիսընի կատարած մեծ դերը խոր երախտագիտութեամբ վեր հանուեցաւ 1929ին, երբ քաղաքակիրթ աշխարհը տօնեց ելեկտրական լամբարի գիւտին յիսնամեակը։

Այս ամփոփ տեղեկատուութենէն ալ պարզ է թէ ի՛նչ հսկայական դեր կատարած է Էտիսըն ճարտարարուեստի եւ մարդկային կենցաղի զարգացման տեսակէտներէն։ Բնական է որ նման անձի մը մահուան լուրը անմիջապէս հաղորդուէր ո՛չ միայն Մ. Նահանգներու, այլեւ աշխարհի ամէն կողմերը՝ շնորհիւ անթելի, հեռագրի ու հեռախօսի, որոնց այժմ օրուան կատարելութեան հասնելուն մեծապէս նպաստած է Էտիսըն։

Այս է պատճառը որ իր մահուան երկրորդ օրուան թերթերն իսկ լեցուն են ցաւակցական արտայայտութիւններով, որոնք կուգան աշխարհի ամէն կողմերէն ստորագրուած քաղաքական ու կրօնական պետերէ, գիտնականներէ, ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներէ, հրապարակագիրներէ, քաղաքական ու ժողովրդական գործիչներէ, հոգ չէ թէ անոնցմէ քիչերը միայն հանգուցեալին անձամբ հանդիպելու առիթը ունեցած ըլլան։

Էտիսընի կատարած մեծ դերը գործնականօրէն ըմբռնելի դարձնելու համար Մ. Նահանգներու ամբողջ բնակչութեան, մինչեւ իսկ մանուկներուն, Նիւ Եորքի թերթերէն մէկը կ'առաջարկէ որ նախագահ Հուվըրի մէկ հրամանագրով հանգուցեալին թաղման օրը, երեկոյեան ժամը 10ին մէկ վայրկեան մարին այս մեծ հանրապետութեան բոլոր լոյսերը։

Իտալացի հնարիչ Մարքոնիի այն հարցումը թէ ի՛նչ կ'ըլլայ առեւտրական հիմնարկներու վիճակը, եթէ անոնք փորձեն օր մը հրաժարիլ հեռախօսի գործածութենէն, հանգուցեալին կատարած մեծ դերը քանի մը խօսքով պարզելու մէկ ուրիշ փորձ է։

Այս բոլորը առանձին ու միասին կը հաստատեն թէ Էտիսըն մարդկութեան մեծ բարերարներէն մէկն է եւ իր կենդանութեան իսկ անմահներու կարգը անցած, ինք անմահութեան հաւատացող մը ըլլայ կամ ոչ։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԱՄԵԱՆ

PRO DOMO SUA

Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան կողմից առաջադրուած ներգաղթի նոր ծրագրին մի քանի յօդուածներ էի նւիրել, որոնք մի երկու շաբաթ առաջ լոյս տեսան այս էջերում եւ որոշ արձագանգ գտան մամուլի եւ հանրային շրջանների մէջ։

Նպատակս էր ցոյց տալ այդ ծրագրի կարեւորութիւնը, պարզել նրա իրականացման պայմանները եւ մատնանշել ձեռք առնելիք միջոցները, որպէսզի նա էլ շատ ուրիշների պէս մնացած տառ չդառնայ, կամ կիսակատար չմնայ։

Դարձեալ այնքան մեծ շահեկանութիւն է ներկայացնում հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի համար, որ նրա շուրջը դարձող թեր եւ դէմ կարծիքները պէտք է լրջօրէն կշռադատուած լինեն եւ, որ գլխաւորն է, առարկայական քննութիւնների սահմանում մնան։

Դժբախտաբար, Պ. Յովհ. Փոզաւեանը անտես է առնում այս պահանջները իր ընդդիմախօսութիւնների մէջ, որ նա անում է իմ դէմ «[illegible]» էջերում հրատարակած չորս յօդուածներում։ Դրա համար էլ նրա ընդդիմախօսութիւնները ծուռ հայելու ձեւով են անդրադարձնում այն մտադրութիւնները, որ ունեցել եմ ես՝ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման պայմանները քննելիս։

Խօսենք փաստերով.

Ա.— Քննելով, ինձ յայտնի եղած պայմանների նկատառութեամբ, ներգաղթի համար պահանջուող ծախսերի խնդիրը եւ պարզելով որ, բոլոր երեւակայելի կրճատումները կատարելով հանդերձ, մենք կարիք պիտի ունենանք բաւական խոշոր գումարի՝ ես գրել եմ.

— «Ինչ է ուրեմն մեր եզրակացութիւնը. [illegible] թէ անհնարին է ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարը հայթայթել. հետեւաբար պէտք է լքել այս կենսական գործը՞։— Ոչ՛ եւ երբե՛ք։ Այսպէս մտածելն իսկ յանցանք է հանդէպ մեր հայրենիքի, մեր ընդհանուր ազգային շահերի եւ տարագրութեան մէջ քայքայուող հայ աշխատաւորութեան։

Ներգաղթը կարելի է իրականացնել նոյնիսկ զուտ հայկական միջոցներով, եթէ միայն հայ հասարակութեան ղեկավար շրջանները այս գործի մեծութեանը համապատասխան լըջութեամբ, ազգային լայնախոհութեամբ եւ եռանդով մօտենան նրան»։

Յաջորդ յօդուածում, նորից անդրադառնալով նոյն խնդրին՝ գրում եմ.

— «Փաստն այն է, որ Հայաստանի այսօրուայ վարիչներն ասում են, թէ հնարաւորութիւն եւ տրամադրութիւն ունեն, որոշ պայմաններով, 30,000 հայ տարագիր ընդունել երկիր, եւ մենք էլ այս անգամ հիմք ունենք հաւատալու նրանց խօսքին։ Ու ոչ միայն հաւատում, այլեւ հասկանալի ենք համարում այն պայմանաւորումները, որ անում են նրանք՝ 30 հազար մարդ ներս առնելու համար, առաւելեւս մեզ յայտնի են հնգամեակի խելայեղ վազքին ենթարկուած Հայաստանի նիւթական նեղութիւնները։

Այս պայմաններում, եթէ առաջադրուած ներգաղթը վիժի, պարզ է, որ դրա պատասխանատուութիւնը պիտի ընկնի արտասահմանի հայութեան վրայ։ Եւ, որ առանձնապէս ցաւալի է, վիժումը պիտի բացատրուի նրանով, որ այս կազմութիւնը, որն ի բուն տարագիրներին ազգային ուծացման եւ այլասերման վտանգից փրկելու եւ հայրենիքը ներգաղթով ուժեղացնելու մասին ճառելուց յետոյ, երբ հերթը խօսքից գործի անցնելուն հասաւ՝ չկամեցաւ նիւթական զոհողութիւններ կրել՝ իր փայփայած գաղափարներն իրականացնելու համար։

Չկամեցաւ!

Բայց կարո՞ղ էր։

— Անկասկած կարող էր — պիտի պատասխանէինք մենք, եթէ այդպիսի մեղադրանքի հանդէպ գտնուէինք»։

Այս տողերը կարդալուց յետոյ՝ Պ. Փոզաւեան սեւով սպիտակի վրայ է գրում, թէ ես ներգաղթի հաւանական ծախսերի մասին հաշիւներ եմ ներկայացրել «փաստացիօրէն ցոյց տալու համար թէ՝ նիւթապէս անհնարին է ներգաղթի ծրագրին իրագործումը» (ընդգծումը իմն է. Ա. Ջ.)։

Ներելի՞ է այսպէս աղաւաղել հակառակորդի մտածումները։ Անգամ եթէ իմ ներկայացրած հաշիւները միանգամայն սխալ լինէին՝ ոչ մի հրապարակագիր, որ տարրական յարգանք ունի դէպի իր խօսքը եւ դէպի իր ընթերցողները, թոյլ չէր տայ իրեն նման անհեթեթ կարծիք արտայայտելու։

Բ.— Խօսելով ներգաղթի համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցների հայթայթման մասին եւ մտահոգութիւն ունենալով թէ Բարեգործականի գլուխն անցած գործի մարդիկ լրջօրէն չեն խորհում հայթայթման դժուարութիւնները դիմագրաւելու համար՝ մենք գրել ենք.

— «Գործի մեծութիւնն ու լրջութիւնը պահանջում են, որ ապահովուի նրա համար արտասահմանում գտնուող ամէն մի հայի եթէ ոչ իրաւական՝ գէթ բարոյական պարտադիր օժանդակութիւնը։ Գործը պէտք է դրուի այնպիսի պայմաններում, որ հայ անունը կրող ամէն անհատ զգայ եւ համոզուի, որ օժանդակելու չկամութիւնը պէտք է դիտուի մեր ազգային ամբողջ հաւաքականութեան կողմից, իբրեւ ազգային պարտազանցութիւն»։

Սրա դէմ Պ. Փոզաւեանը, ելնելով այն մտքից, թէ ներգաղթի ծախսերի համար իմ նախատեսած գումարը շատ մեծ է իրական պահանջից եւ կարող է սարսափ ազդել Բարեգործականի վարիչներին՝ գրում է.—

«Այդ «Գործի մարդիկ»ը կրնան շնորհակալ ըլլալ, որ գէթ մէկ անգամ Ջամալեանները իրենց օգնութեան կը հասնին փախուստի ճամբայ մը ցոյց տալու համար (ընդգծումը իմս է, Ա. Ջ.) այս «քրիթիքական» վայրկեաններուն»։

Կարիք կա՞յ աւել մեկնութեան, այս եզրակացութեան անհեթեթութիւնը վեր հանելու համար։

Գ.— Քննութեան առնելով այն խնդիրը, թէ հայկական ի՛նչ աղբիւրներից կարելի է դրամ հանել ներգաղթի գործի համար՝ մենք հանգամանօրէն կանգ ենք առել Բարեգործականի վրայ եւ մի շարք պատճառներով, որոնցից ոչ մէկի լրջութիւնը չի կարող հերքել Պ. Փոզաւեանը, եկել այն եզրակացութեան, որ այս հաստատութիւնը «հազիւ թէ կարողանայ իր գանձարկղից ս՛ուէլ յատկացում անել (միացած) 24.000ի ներգաղթի համար։ Սխալ է այս ենթադրութիւնը թէ ճիշդ՝ ապագան ցոյց կտայ։ Բայց մենք պէտք է այդ եզրակացութեան գայինք, որովհետեւ ոչ մի տեղեկութիւն չունենք որ մեզ հիմք տար ենթադրելու, թէ միութիւնը ի վիճակի է, 6000 գաղթականների տեղափոխութեան լրացուցիչ ծախսերի առանձնելուց յետոյ՝ շօշափելի միջոցներ տրամադրել նաեւ մնացած 24.000ի տեղափոխութեան եւ տեղաւորման համար։

Առաջադրուած գործի լրջութեամբ պայմանաւորուած մեր այս բնական զգուշութիւնը հեգնելով Պ. Փոզաւեանը գրում է.

— «Արդարեւ նկատելի է Պ. Ջամալեանի սրտառուչ հոգածութիւնը Բարեգործականի անոր «գանձարկղի» մասին։ Ուրիշ տեղ էլ նա գրում է. «Բարեգործականը եթէ իր «գանձարկղը» քրքրէ, կրնայ բաւական դրամ գտնել Հայաստանի համար, որքան էլ որ բանը հաճելի չըլլայ Պ. Ջամալեանի»։

Անհասկանալի է, թէ ինչո՞ւ պէտք է «այս բանը հաճելի չըլլայ Պ. Ջամալեանի», եթէ «կողմնակի» հաշիւներով՝ այս Պ. Փոզաւեանը նոյնքան լաւ գիտէ, ինչքան եւ Բարեգործականի բոլոր վարիչները եւ պաշտօնեաները, որ ոչ Ջամալեանները եւ ո՛չ էլ նրանց կուսակցութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի ո՛րեւէ առընչութիւն երբեք չեն ունեցել եւ չունին Բարեգործականի «գանձարկղի» հետ։

Իսկ եթէ Պ. Փոզաւեանի մտածումն այն է, թէ մեզ հաճելի չի լինի, որ «Բարեգործականի գանձարկղում դրամ գտնուի Հայաստանի համար՝ թող նա հանգիստ լինի որ եթէ Բարեգործականը սրտի իր բոլոր միջոցները մինչեւ վերջին անգամ յատկացնել Հայաստանին կամ ներկայ դէպքում, ներգաղթի գործին՝ առաջին ծափահարողները Ջամալեանները կը լինեն։

Որովհետեւ նրանց ըմբռնումով արտասահմանում չկայ ո՛րեւէ բարեսիրական, մշակութային եւ ազգային գործ, որ իր կարեւորութեամբ կարողանար համաչափուել ներգաղթի գործին։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Շար. յաջորդով)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ
ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ը շարք մը խմբագրականներով կ'առաջարկէր «Աշխատաւորական փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկ» մը հիմնել, որ[illegible] յառաջիկային հայ աշխատաւորները, հայ բանուորները կարենան դիմագրաւել գործազրկութեան ծանր հետեւանքներուն։

Այս առաջարկին գործադրութիւնը կ'ընդունիմ որ երկար ատենի [illegible] կարօտի, ինչպէս կը վկայէ բնաւ մեր բարեկամը Պ. Հր. Թորոսեան իր վերջին յօդուածին մէջ։ Բայց մեր [illegible] դժուարին համար [illegible] պէտք մըն է այդ Սնտուկին գոյութիւնը եւ բաւ [illegible] առանց այլ եւ այլ շուտով գործի սկսելու է։

Մէկդի ձգելով հատուածական կամ կուսակցական վէճերը, ձեռք ձեռքի տուած պէտք է [illegible] իջնեն մեր աշխատաւորները, [illegible] ընելու համար Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկին։

Երբ անցեալ տարի Փարիզի [illegible] քաղաքապետը [illegible] կազմեց գործազուրկներու [illegible] օգնելու համար, շատ գործաւորներ ինձ կ'ըսէին որ իրենց [illegible] քրտինքով շահած [illegible] լումաներով մաս մը սիրով պիտի յատկացնէին, եթէ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկ մը գոյութիւն ունենար, ինչպէս ունին Թրանսացիները, Ռուսերը, Լեհերը, [illegible], եւլն.։

Էն կարեւոր կազմակերպութիւնն է որ կը պակսի մեր մէջ։ Մեր [illegible] պէտք է շուտով ձեռք առնեն այս [illegible] խնդիրը, եւ կազմակերպեն [illegible] գործունէութեան սկսելու ժամ առաջ։

ՏՈՔԹ. ԱԼԱՀՎԷՐՏԻ [illegible]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ [illegible] յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԴԱՐՁԱԾ Է ԱՆՑԱԳՐԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

Յունաստանի մէջ դրամի փոխանակութեան գործառնութեանց մասին ժամանակէ մը ի վեր կիրարկուող խիստ օրէնքներու հետեւանքով, անհրաժեշտ կերպով դժուարացած են ոչ միայն առեւտրական գործառնութիւնները, այլեւ դէպի արտասահման ճամբորդութիւնը։

Ուղղակի՛ չարչարանք դարձած են ձեւակերպութիւնները, արտասահման գացողներուն համար նախ եւ առաջ, կը տիրէ ընդհանուր շփոթութիւն եւ ճամբորդներուն մօտ, որոնցմէ շատերը տակաւին որոշ տեղեկութիւններ չունին կիրարկուող սկզբունքներու մասին։ Չեն գիտեր մանաւանդ, թէ ի՛նչ պէտք է ընել փոխանակութիւն ստանալու համար։

Որովհետեւ, ոչ ոք կրնայ ճամբորդել եւ հետը չէք. տրախմ կամ օտար դրամ ունենալ, եթէ Յունաստանի Դրամատունը վիզէ չէ ըրած անցագիրը, արձանագրելով անոր մէջ ճամբորդին համար արտօնուած օտար գումարը։ Եթէ այս վիզէն չկայ, սահմանային իշխանութիւնները իրաւունք ունին ճամբորդին վրայէն գրաւելու անոր բոլոր դրամները եւ կամ ստիպելու զայն, որ Յունաստան վերադառնայ։ Հրամանը կտրուկ է եւ որոշ միանգամայն։

Մաքսային տնօրէնութիւնն ալ իմացուցած է Սելանիկի երկաթուղային տնօրէնութեան որ դէպի արտասահման տոմսակ չկտրէ այն բոլոր ճամբորդներուն համար, որոնց անցագիրները, Յունաստանի Դրամատան վիզէն չունին։

Այնպէսով, որ էնքրինհրատարակածէն թիւր ամէն ճամբորդ, նախ եւ առաջ կ'երթայ վերոյիշեալ դրամատունը, համապատասխան օտար դրամը ստանալու եւ անցագիրը յատուկ վիզէի ենթարկելու համար։

Այս պատճառով ալ, քանի մը օրէ ի վեր, Յունաստանի Դրամատունը դարձած է տեսակ մը անցագրային պաշտօնատուն։ Յոյներ, Անգլիեր, Ալպանացիներ, Թուրքեր եւ այլ բազմազգի օտարներ, իրար կը հրմշտկեն հոն առաւօտէ իրիկուն, կարգի սպասելու եւ ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար։

Դէպի արտասահման գացող ճամբորդները չեն միայն որ կը խճողեն Յունաստանի Դրամատունը։ Անդին կայ նաեւ բազմութիւնը առեւտրականներուն որոնք շանթի խնդրագրեր ի ձեռին կարգի կը սպասեն, կամ նախապէս իրենց տուած խնդրագրերուն պատասխանը կ'ուզեն։

Դրամատունը քանի մը շաբաթներէ ի վեր մեծ մասով շարժի այս կարգի գործերով զբաղելով հանդերձ, դարձեալ չի կրնար բաւարարել բոլոր պահանջները։ Անբաւական են պաշտօնէութիւնները եւ 5-6 պաշտօնեաներ ստիպուած են օրական հազարաւոր դիմումներու ընթացք տալ։

Մինչ սակայն, Սելանիկի մէջ, սկզբունքները կը կիրարկուին, անդին Աթէնքէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, այդ միեւնոյն միջոցները չեն գործադրուիր կեդրոնին մէջ։ Առկից առաջ Աթէնքէն ուղղակի Եւրոպա մեկնող ճամբորդները, ճամբայ կ'ելլէին առանց Յունաստանի Դրամատունը հանդիպելու եւ իրենց ցանկացած քանակութեամբ տրախմի կամ օտար դրամ վերցուցած։

Երբ սակայն սահմանագլուխ կը հասնին, կը խուզարկուին մաքսային իշխանութեանց կողմէ, որոնք կը գրաւեն բոլոր դրամները եւ կամ կը ստիպեն զանոնք որ Սելանիկ վերադառնան, իրենց նախքան ճամբորդ. ներէն ոմանք, որոնք ստիպողաբար կը մեկնին, Իտոմէնիի կայարանը կը ձգեն մինչեւ իրենց յետին տրախմին կամ տոմսը եւ այսպէս կը շարունակեն իրենց ճամբորդութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՕՇԽԱՐՀԷՆ

Փրոֆ. Աւետիք Տէր Պողոսեան եւ իր օգնականը Հերմինէ Պողոսեան գիտականկարեւոր տեղեկագիր մը ներկայացուցած են Երեւանի Գիտութեանց Կաճառին կենսաբանական հատուածին։

Փրոֆ. Տէր Պողոսեանի զեկոյցը կը խօսի Դիլիջանի շրջանի ստեղջիւրներուն (cladocere) մասին։ Փրոֆէսէօրը, ուսումնասիրելով շրջանին ջրային ապրող էակներու (faune) հարստութիւնը եւ գիտական ու գործնական կեանքի մէջ այդ ապրող էակներուն կարեւորութիւնը, կը հաստատէ թէ տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի այդ հարստութիւնը, որովհետեւ ձուկերուն իբրեւ սնունդ մեծ դեր մը կը կատարեն։

Խօսելով Դիլիջանի շրջանի ջրամբարներուն մասին (Զիլլաւ, պարզ եւ ժանգոտ լճակներ, Հախկըլուլի, Իջեւանի, Եղայասարի, Գէօլքենդի լճերը), եւ մակադէտով (épidoscope) ցոյց տալէ յետոյ այդ ջուրերու ստեղջիւրները, Փրոֆ. Տէր Պողոսեան համեմատեց մեր ջուրերուն մանրէակային հարստութիւնը եւրոպական երկիրներու ջուրերու մանրէակային հարստութեան հետ։ Այս համեմատութիւնը ցոյց կուտայ, որ մեր ջուրերը աղքատ են, սակայն եւրոպական ջուրերուն մէջ հազուագիւտ alonopsis ambigua dunhedi erassaի երկու տեսակ շափազանց տարածուած են Դիլիջանի ջուրերուն մէջ։

Հերմինէ Պողոսեանի զեկոյցը կը վերաբերէր ճանճի (դրոզոֆէլա) մը սեւին վրայ փորձուած սերնդագործական փորձերուն, զորս ինք կատարեր էր Մոսկուայի եւ Երեւանի կենդանաբանական աշխատանոցին մէջ։ Նախ այդ փորձերը կատարուած են քննելու համար Մենդէլի օրէնքները։ Ետքոյ նոյն փորձերը կատարուած են վայրի ճանճերու վրայ։ Այս փորձերէն յետոյ, գործնական եզրակացութեան մը հասնելու համար, շուտով նման փորձեր պիտի կատարէ ցորենի, ձմերուկի եւ հաւերու վրայ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերջին քաղ մը եւս կատարելով Հայաստանի հանքաբանական վերջին տեղեկագիրներէն, յառաջիկային պիտի տանք բուսական հարստութեանց տեղեկագիրներու ամփոփումը.—

Վերջին հետազօտութիւնները երեւան հանեցին գետնածով, պղինձ, ոսկեքար, գորշ երկաթահանք, յասպիս, մարմարիոն, ծծմբային հրաքար։

Ղարաքիլիսայի շրջանէն Ցանձուտի ծծմբային հրաքարի հանքերը, որոնք արդիւնաբերական մեծ նշանակութիւն ունին, մօտաւոր հաշիւով կուտան 750,000 տակառաչափ հանք։

Զանգու գետին հովտին մէջ՝ լուռաքար, Գեօյլիգ Վէդիի շրջանին մէջ՝ գետնածոծ, Զանախչիի հարթավայրին մէջ՝ պղինձ, Ղաշխա, Կողիկ Ղարախաչ գիւղերուն մօտ երկաթահանք, Օրփուա գիւղին մօտ՝ դեղին կաւ։

Լոռուտի շրջանին մէջ երեւան հանուած են գունաւոր մետաղներ։

«ԽԱԼՏՈՒՐԱ»

Բագուի «Կոմունիստ» թերթը (19 հոկտ.) կը գրէ.—

«Վաղուց Գանձակի մէջ կազմուած է «հայ դերասանական խումբ» մը, Արտաշ Նգանեանի ղեկավարութեամբ։ Եւ կը բեմադրէ թատերախաղեր, որոնց-ոչ մէկ կապ ունին պրոլետարական կեանքին ու ընկերվարականշինարարութեան հետ։ Այդ թատերախաղերը հանդիսատեսին մէջ կ'արթնցնեն յոռետեսութիւն, ազգայնականութիւն եւ վայրենի կիրքեր։

Անցեալ եղանակին Գանձակի հայ դերասանական խումբը ներկայացուց «Զոպան» թատերախաղը։ Ներկայացումէն յետոյ կիրքերը այնքան բորբոքած էին, որ երիտասարդ մը փորձեց աղջիկ մը փախցնել։

Դերասան Արտաշը գրած է նաեւ «Ջրաղացպանին աղջիկը» թատերախաղը, զոր ներկայացուց Գանձակի, Շամխորի, Զաւռնաքաղի շրջանի գիւղերուն մէջ։ Ի՞նչ է նիւթը։ — Ջաղացպանին տղան Արմէն չհանդուրժելով դասակարգային պայքարին, կը յուսահատի եւ «շուէնքուրը» վերցնելով կը մեկնի ուրիշ «Թագաւորութիւն», բախտը փնտռելու ուրիշ գիւղերու, ուրիշ քաղաքներու մէջ, երգելով.

Մնաս բարով ծայրենիք
Ջուրդ քաղցրն է ծայրենիք...

Որ ձըն ալ Արմէն կը վերադառնայ իր գիւղը, եւ աղբիւրին մօտ կը հանդիպի իր քրոջ՝ Մարգարիտին։ Կը սիրահարուի։ Ետքոյ իր քրոջ սիրահարը դաշոյնով կը սպանէ Արմէնը։

Արտաշ գրած է նաեւ «Կապիտալիզմի թոյլան» թատերախաղը, ուր այնպէս ցոյց կը տրուի թէ հակայեղափոխականներն են, որ իրենց ձեռքն են առած խորհրդային աւագութիւնը»։

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ այս Արտաշը, որ սիրերգներ ալ կը գրէր եւ իր սիրականը կը նմանցնէր ամէն բանի։ Իրապէս «խալտուրա», ինչպէս կը գրէ «Կոմունիստ»։

Այս թերթը, 18 հոկտեմբերի թիւով.— Պէտք էվերջ տալ խալտուրային,— խորագրին տակ կը գրէ դարձեալ.—

Պետական մեծ թատրոնին մէջ «դերասաններ» Սերժի, Զաքարեան, եւ «երգիչ» Սարգսեան կը շարունակեն իրենց «խալտուրային» ներկայացումները։ Յաճախ կը բեմադրեն «Աշուղ Ղարիբ» եւ «Սայի Քեարամ» խաղերը։

Ո՞ւր են պրոլետ գրողները, որ չեն գրեր համաշխարհային մեծ գործեր, յեղափոխական ընկերվարական, բարձրացնող։ Ցեռ՞ք թէ Բուլղի Ղազար ի՞նչպէս կ'երգէ սոցիալիզմի աշխատանքը բամպակի արտերուն մէջ.—

Ինչպէս տեղ կայ՝ «այ» ուժախ»
էր.
Ասըմըն «շուտա», ծի՛շկա, ախեր,
Հի՞նչըք եանի Թայդի ընգնըմ,
Մարթիք պիըըմ, արտը լըընըմ:
Գէմրակ ա էյի՛,
կարաք եղ չի՛,
կշտընեըիս
Հեռու տեղ չի
Հըյելու վա խարարինի՛,
Եըվըշ-եավաշ քաղընք էյի:
Ինչպէս տեղ կայ՝ ուրանք ռէ-
րանց սիրտընտամ,
Թա վախե՛լ մէջ ավըալ կինի,
մէջի կինի,
Ըսօր էգուց շըֆըընէրուն մար-
թըն տամ
Էս չէքէթ չի՛ եկող չէքէթ լոխ
կինի:
Ինտինները, ձուըն աճըմ
կուլակների ճըղըցնեն,
Իտինները քարըն տինըմ,
Սոցիալիզմը ճըղըցին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԻՆԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հրատ. Իբրեւեան Գիւղատնտեսական Մատենաշարի. Թիւ 2։ Գրեց՝ Սեդրաց Ստեփանեան։

. ԱՆՈՒՇ ՓԱԹԱԹԷՍԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ։ Նոյն մատենաշար։ Թիւ 3։ Եւ նոյն հեղինակէն։ (Մամուլի տակ են ուրիշ հատորներ)։

Հասցէ.— S. Stépanian. P.O. Box 285. Alexandrie (Egypte).

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մե՛կ հատիկ են Դաշնակները երեկոյթ սարքելու մէջ։ Մե՛կ հատիկ են իրենց երեկոյթներուն հայկական հոգի դնելու մէջ։ Մե՛կ հատիկ են հայ ժողովուրդին հայկական ոգեւորութիւն տալու մէջ։ Մե՛կ հատիկ են վերջապէս, որ արտասահմանի օտար երկինքին տակ Հայ հոգին, Հայ սիրտը, Հայ աւանդութիւնները եւ Հայրենիքի սէրը մշտավառ կը պահեն հայկական երգերով, որ Հայուն տառապած հոգին կը զովացնեն խանդավառ ճառերով, որ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն եւ ա՛յն կեանքառ կորովով, որ արեւի ճառագայթներ կը սփռեն յուսահատեցնող խաւարին մէջ։

Խոստովանի՛նք։ Դաշնակցութիւնը կրնայ քաղաքական սխալներ գործած ըլլալ, քանի որ «գործել» կը նշանակէ բա՛ն մը ընել, եւ բան մը ընողն ու՛ն է միայն որ գործ կը միայ սխալ գործելէ։ Բայց ընդունի՛նք նաեւ որ առանց Դաշնակցութեան՝ Հայութիւնը օտար երկինքի տակ պիտի անհետանար, պիտի մարէր, պիտի սառէր շուտով։

Ճիշդ չէ՛ Թաշղանունի կարծիքը թէ քանի որ այսօր Հայաստան մը կայ, ա՛լ Դաշնակցութիւնը «անելիք չունի»։

Եթէ Դաշնակցութիւնը չըլլայ, ո՛վ պիտի պաշտպանէ հայու Հայութիւնը օտարութեան մէջ, ո՛վ Հայութեան սէրը, Հայութեան գոյութիւնը պիտի պահէ արտասահմանի մէջ։ Դաշնակցութիւնը «անելիք» ունի՛ մանաւանդ այս կէտի վրայ, որուն համար Ապագան եւ Հայաստան երախտապարտ պիտի մնան իրեն։

Շաբաթ իրիկուան հանդէսը Փըթի Ժուռնալի ընդարձակ սրահին մէջ, եկաւ անգամ մըն ալ հաստատելու որ Դաշնակցութիւնը Հայութեան մեծագոյն ոգեւորիչն է, կենսատու շիղն է, սի՛րտն է։ Առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան՝ Փարիզի բոլո՛ր հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը եկած էր հոն իբր Հայ ապրելու գիշեր մը ամբողջ։

Դաշնակցութեան յաջողութեան գաղտնիքն է՝ իր հայկական ոգիով տոգորուած հանդէսները։ Դիւրին է անշուշտ Հայաստանի մէջ հայկական հանդէսներ կազմակերպել եւ հայկական ոգին ու ռուանդը ապրեցնել հոն,— ո՛ր բժիշկի տակ ալ ըլլայ։ Բայց դժուա՛ր է օտարութեան մէջ, օտար մեծ քաղաքներու ցրուած ու գաղթական հայութեան մէջ հայկական ոգիով հանդէս կազմակերպել եւ հայութեամբ ոգեւորել ներկաները։ Աշա՛ սակայն Դաշնակցութեան ըրածը, զոր անգամ մը եւս կրկնեց շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս։

Եւ մենք անգամ մըն ալ համոզուեցանք որ արտասահմանի մէջ, օտարութեան մէջ, հայ նորածիլ երիտասարդութեան կրթիչը, դաստիարակը, animateurը ա՛յս կուսակցութիւնն է։ Հայ երիտասարդութիւնը Դաշնակցութեա՛մբ միայն կը խանդավառուի։ Դաշնակցութի՛ւնն է միայն որ, երիտասարդներու հետ խօսելու, զայն խանդավառելու, զայն Հայ պահելու ԼԵԶՈՒՆ ԳԻՏԷ։ Հետեւաբար, Դաշնակցութեան վրայ կը ծանրանայ աւելի՛ մեծ պատասխանատուութիւն մը իր կոչումին։ Երբ Մխիթարեան վարդապետները սրբազան նախանձախնդրութեամբ մը Հայ Լեզուն կը պահպանեն օտարութեան մէջ, Դաշնակցութեան նոր՝ առաքեալներն ալ պէտք է հայրենիքին սէրը եւ Հայութեան գիտակցումը վառ պահեն հայ երիտասարդութեան մէջ, զայն առաջնորդելով հետամուտ խոհեմութեամբ եւ կրթելով անոնց սիրտը եւ միտքը միանգամայն։

(կավռօշ, 1 նոյ.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ներկայ համալսարանական տարուան առաջին շրջանին, Նոյեմբերէն մինչեւ փետրուարի վերջը, հայագիտական դասախօսութեանց շարք մը տեղի պիտի ունենայ Սորպոնի Բարձր Ուսմանց վարժարանին մէջ։

Դասախօսութիւնները պիտի կատարէ, իրեն եղած դիմումներուն վրայ, Հ. Յովհ. Մըսըրեան, անդամ Օխսֆորտի Միաբանութեան եւ ուսուցիչ Աստուածաբանութեան Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանին մէջ։

Դասախօսը ամփոփ կերպով պիտի ուսումնասիրէ հայ քրիստոնէութիւնը եւ հին հայ մատենագրութիւնը, դնելով զանոնք իրենց ազգային եւ միջազգային պատմական միջոցորին մէջ։

Ինչպէս կ'երեւայ յետագայ ծրագրէն, շարքը բաժնուած է երեք գլխաւոր մասի. Ա. Աղբիւրներ, Բ. Ուրուագիծ կրօնական պատմութեան, Գ. Եկեղեցագիտական քանի մը նիւթերու ուսումնասիրութիւն։

Դասախօսութիւնները կը սկսին նոյեմբեր 12ին, ժամը մինչ 14.30ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի, նոյն ժամուն։ Մուտքը ազատ է։

Դասարահը կը գտնուի Սորպոնի մէջ. Escalier E. Section des Sciences Religieuses։

ԾՐԱԳԻՐ

Ա.— Գլխաւոր Աղբիւրներ։

1.— Նախաշաւիղ։ Հայկական միջավայրը։ 2.— Հայ պատմիչները արդի քննադատութեան առջեւ։ 3.— Վկայաբանական վաւերագիրներ։ 4. — Կանոնական եւ դաւանական հաւաքածոներ։

Բ.— Ուրուագիծ կրօնական պատմութեան։

5.— Հայ եկեղեցւոյ ծագումը։ 6.— Քրիստոսաբանական վէճերու սկիզբը։ 7.— Հայ եկեղեցական ժողովներ Է. եւ Ժ. դարու 8.— Խաչակրութեանց շրջանին երկու Հայաստաններուն դիրքը։ 9.— Դարերու ընթացքին հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական կազմակերպութիւնը։

Գ.— Եկեղեցական նիւթերու ուսումնասիրութիւն։

10.— Հայ վանականութիւնը։ 11.— Հոգեւոր՝ կեանքը Հայոց մէջ։ 12.— Տօնացոյց եւ ժամակարգութիւն։ 13.— Պատարագամատոյց։ 14. — Մաշտոց.— Տօնցոյց։

Հայ եկեղեցւոյ և հայ ժողովուրդին յատկանիշները։

Բոլոր այս դասախօսութիւններուն մասին պիտի տրուին ամփոփումներ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

— Ի՞նչ պանդոկ կը բնակիք։

— Ինիոն Փալաս։

— Սպասարկութեան յատուկ անդուղ մը կայ, կարծեմ։

— Որքերնք չէ լուսաւորուած՝ միշտ մութի մէջ է։

— Վաղը ձեր տեղը գտնուեցէք ժամը 11.35ին։ Մէկը պիտի գայ, ձեր դուռը զարնէ։

*

Կը սպասէի։ Զարկին։ Սպասաւորն էր որ ըսաւ.

— Ան որ այսօր պիտի գար կէսօրուան 25 անցած, վաղը պիտի գայ կէսօրուան 25 անցած։

Օր մը եւս՝ պղտաւնները համբերելու համար։

Յաջորդ օրը։ Ըսուած ժամուն, անծանօթը սենեակս էր։ Թննեց վայրը։ Հներկայացուց ինքզինքը եւ երբ խնդրեցի որ նստի, նետց աթոռի վրայ։

— Պարոն, Այսինչին կողմէ՝ ղրկուած էք (տուի մարդուն անունը որ անծանօթ պէտք է նետր)։

— Այդ անձը չեմ ճանչնար։

— Ամէն պարագայի մէջ, դուք այն ո՞ւն էք որ...

— Կուզամ ձեզ յայտնել թէ այն անձը որուն կը սպասէք այսօր, վաղը պիտի գայ, կէսօրուան 25 անցած։

Բարեւեց զիս եւ մեկնեցաւ։

Պատուհանին կեցնեցայ։ Հին մզկիթին գմբէթներուն վրայ, 18 հատ աղաւնի համրեցի...

Թանհելօրս ժամ յետոյ, ակաղուած վայրկեանին, վերջապէս, ուզածս եկաւ։ Մարդը որ զանէս ներս էր մտեր, կլոր եւ գունաւոր դէմք մը ունէր, կարծես նարինջի մը մէջ քանդակուած ըլլար։ Նարինջ մը որ ակնոցներ կը կրէ։ Կարճ բայց դիւրաշարժ, 60 տարու, անշուշտ։ Երեւոյթովը մեծ հօր մը որ չի գիտեր թէ ի՛նչ ընէ իր թոռները չփացնելու համար։ Գուսաքանը մէկտեղ զբաղ. Վերաբերել կախեց, նստաւ եւ զիս դիտեց անհուն բարութեամբ։

— Պէտք է ձեզ ըսեմ, ըսաւ, թէ ես հաստատ եմ։

— Շնորհակալութիւններս։

— Ուրեմն, անապարելու պէտք չունիմ։ Լաւ տեղի մը մէջ երկու տուն ունիմ. ունիմ քան 50 վարձակալ, բոլորն ալ ազնիւ։

— Շատ լաւ։

— Սոֆիայի օդը մաքուր է։ Օդափոխութեան ճշմարիտ կայան մըն է։

— Մակեդոնացի՞ էք։

— Այո՛ եւ եւ կնոջս մահէն ի վեր, Չգերս կը նեղեն զիս։ Ամէն առտու, ժամը 3ին կ'արթննամ եւ ա՛լ չեմ կրնար քնանալ։

— Գիտէք, չէ՞, թէ ի՛նչ կը սպասեմ ձեզմէ։

— Մարդ երբ ճամբորդելու ըլլայ, փոքր բաներու պէտք կ'ունենայ, փողկապ, շապիկ, գեղ. Գաղտաստ եմ ձեզ ծառայելու։

— Գ. Թ...ի կողմէ՝ կուգաք։

— Այո՛։

— Ուրեմն, ահա՛։

— Ազա՞տ էք այսօր, կէսօրէն վերջ...։ Շա՛տ լաւ։ Պանդոկին առջեւ, ձեզ պիտի սպասեմ ինքնաշարժի մը մէջ։

Ժամը 4։ Կառքը հո՛ն է։ Ներսէն անծանօթը նարինջը կը դիտէ պատկերին ետեւէն։ Տեղս կը գրաւեմ։ Կը մեկնինք։

— Թաղէն քիչ մը դուրս պիտի երթանք։

— Վստահ եղէք զաղտնապահութեանս։

Դրպանէն շաքարահի տուփ մը հանեց։

— Թերեւս կնոջ մը տունը կ'երթանք։

— Բայց, ո՛չ. ձեզ համար է։ Առէք։

Իրեն ըսի թէ որքա՛ն կը հետաքրքրուէի Մակեդոնացի յեղափոխականներու վտանգալից կեանքով։ Ըսաւ թէ զիս կ'առաջնորդէ Չաչալիկա, որ կը նշանակէ արտօյտ, որովհետեւ արտօյտը երբ երգէ, կ'ըսէ չալ-չալ-լիկ։ Հարցուցի թէ Յեղափոխական Կազմակերպութեան գործօն անդա՞մ է։ Հարցուց թէ Թատրոնը կը սիրե՞մ նաեւ լաւ նուագահանդէսները։ Ես կը խօսէի ռմբթէքէններուն մասին։ Ան կը խօսէր Վիտոշ լերան ձիւնին մասին։

Հասանք։ Չալչալիկան՝ Սոֆիայէն հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան մըն էր, ծառերու մէջ թաղուած։ Շատ լաւ ընտրուած է, մտածեցի։ Սրճարանի սպասարկուի պէս ծպտուած մէկը կը գտնուէր սենեակին մէջ, ուր մտանք։ Սեփականատէր-հատուածն ուղղուեցաւ անոր եւ հետը խօսեցաւ պուլկարերէն.— Ամէն բան լաւ կ'երթայ ըսաւ ինք. նախինք։ Թէյ եւ պղտիկ կարկանդակներ պիտի ունենանք։

Սպասեցի։ Ետքոյ ելայ, տեղը քննելու համար. գիւղական գինետան մը մէջ էինք։

— Վերջապէս, պարո՛ն, ինչո՞ւ զիս հոս բերիք։

— Բայց, լաւ ժամանակ անցընելու համար։

— Մտիկ ըրէք. երկնքէն չէր որ սենեակս ինկաք։ Ձեզ ինծի ղրկեցին զիս մօտենալու համար յեղափոխական շրջանակներու մէջ։ Արդ. ի՛նչ է որ կ'ընէք։ Կ'ըսէք թէ այրի էք, իմ արամադրութեանս կ'ենթարկուիք գուլպայ գնելու համար, շաքար կը հրամցնէք ինծի եւ հինգ քիլոմեթրի խորհրդաւոր ճամբորդութենէ մը վերջ, որո՞ւ է որ կը ներկայացնէք զիս։ Սրճարանի սպասաւորի մը։

Մարդը ծռեցաւ սեղանին վրայ՝ իմ ուղղութեամբս եւ բերան բերնի ըսաւ.

— Ամէն բան լաւ պիտի երթայ։

Առանց ուրիշ որեւէ որեւէ խօսք ընելու, վերադարձանք Սոֆիա։

Երկու օր յետոյ, Չաչալիկա, Գուլէարը որ իր կնոջ մահէն վերջ, ամէն առտու ժամը երեքին կ'արթննար, ինձ բերաւ կարկանդակ մը, զոր ինձ համար յատկապէս պատրաստած էր իր մեծ աղջիկը, գրականութեան ուսանողուհի։

(Շար.)

նայի մը վրայ։ Արբանակի հարուածով մը վիրաւորուեցաւ հակափաշիստ մը։ Ձերբակալուած են մէկ քանի անձեր։

Լիոնի մէջ եւս խռովութիւններ տեղի ունեցան փաշիստներու միջեւ։ Իտալիոյ երեսփ. ժողովի փոխ—նախագահը Լիոն եկեր էր այցելելու իտալական գաղութին։ Իտալական խորհրդարանին փոխ—նախագահը, իտալական գերեզմանատան մէջ պատերազմի պատնէշներու յուշարձանին վրայ ծաղկեփունջ մը դնելէ վերջ, բանախօսութիւն մը ըրաւ քաղաքին մէկ սրահին մէջ։ Նախորդ իրիկուն արդէն, հակափաշիստները թռուցիկներ հրապարակ հաներ էին։ Ոստիկանութիւնը կարգապահական միջոցներու դիմեր էր։ Հակառակ ատոր սակայն, սրահին մէջ խռովութիւններ ծագեցան։ Մէկը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։ Բազմաթիւ Իտալացիներ ձերբակալուեցան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՆԻՑԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԷՐԵԿՈՅԹ — ԳԱՐԴԱՆՆ-ԼԸՍ

Կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ Փաքժարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ

Կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշացանկ, ճոխ պիւֆէ

Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք

Հաղորդակցութիւն կայ. ամէն Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ ՍէՆ Պրիս կայարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԸԳՈՆԻ Մասիս խումբի ընդհանուր ժողովը այսօրերեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ուկէսին, առվորականհաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Գործաւորին ներկայութիւնը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Մուրատեան կը փնտռէ Յակոբ Քէսմէնեան, կը կարծուի թէ ասկէ առաջ Փորտօ գտնուած է։ Իմացնել Léon Mouradianի, 125 Cité Verminck, Croix-Sainte, (B. du Rhône).

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ։ Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr G. Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Կիրակի, Անուշի ներկայացման միջոցին կորսուած է Գ. Հալէչեանի թղթապանակը որուն մէջ կը գտնուէին իր եւ իր կնոջ ինքնութեան թուղթերու ըէսէփէսէն։ Գտնողէն կը խնդրուի յանձնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թուաթիէ, Շ. Մ.— 35,
Ժանթիյի, Գ. Գ.— 35,
Կարտան, Ո. Յ.— 40,
Լաչէկիւռ, Մ. Գ.— 100,
Լը Ման, Դ. Զ.— 70,
Փան տ'Օպընս, Ա. Մ.— 60,

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R. 24 Rue St. Victor: Կը խօսի՝ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Թուրք ազգային շարժման մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիր երիտասարդութիւնը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

16.— ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Պատահաբար այդ տեղէն կ'անցնէր թուրք պատանի մը, որ կը տեսնէ ի՛նչպէս զնտին գլորեցաւ զինուորը, եւ կը լսէ անոր վերջին խօսքերը։ Կը վազէ, լուր կուտայ կառավարութեան։ Կիւմիւշխանէի մէջ ոստիկանութիւն չկար, ոչ ալ զինուորական ուժ։ Իշխանութեան կը հսկէին միայն պահակազօրաց գունդէն քանի մը զինուորներ։ Պատանիին հետ ճաշարան կուգան քանի մը զինուորներ։ Թունաւորուած զինուորը մեռած էր արդէն, մարմինը ուռած, եղունգները ամբողջ։ Զարմանալին այն էր, որ կէս օր էր դեռ, կերակուրները չէին հասած, սակայն խոհարարը չկար մէջտեղ։ Մեռած զինուորը վերցուցին փոխադրեցին։ Ցարին կառավարչատուն։ Թաղապետական բժիշկը քննեց եւ հաստատեց, որ մահը թունաւորման հետեւանք էր։ Փնտռեցին խոհարարը, բայց չգտնուեցաւ։ Թաղերը օրը, 13 հոկտ. 1895ին ուրբաթ, Հայերէն ոչ մէկը բացած էր խանութը։ Արդէն թուրք ժողովուրդը, ժամանակէ մը ի վեր, Հայերու բանած ընթացքէն ու թուրք զինուորին թունաւորման դէպքէն առջին յուզման ու ջղայնութեան մը մատնուած էր։ Ու երբ Հայերը չբացին իրենց խանութները, ասիկա կը նշանակէր յեղափոխութեան յառաջարանը։ Քաղաքին մէջ արդէն զինուոր չկար, իսկ պահակազօրքին ձեռք մասը զանազան պաշտօններով գրկուած էր շրջանները։

Պահակազօրքէն քաղաքին մէջ մնացած էին 10-15 հոգի։ Այդքան ուժով ի՞նչ կարելի էր ընել։ Հայերն ալ, համարձակութիւն առնելով, ապստամբութիւն յայտարարեցին։ Կոմիտէին պետը կը կոչուէր Իսրայէլեան Համբիկ։ Երբ Թուրքերը տեսան, որ Իսրայէլեանին տունէն առջեւէն անցնողներուն վրայ զէնք կ'արձակուի, եւ փողոցին մէջ անցորդ իսլամները կը սպաննուին, կը յարձակին հայկական թաղերուն վրայ։ Հայերն ալ խմբովին դուրս ելլելով իրենց տուներէն, յարձակեցան Թուրքերուն վրայ։ Այս փորձանքը ի՞նչպէս կարելի էր արգիլել այլեւս։ Կարելի՞ էր 5-10 զինուորով։

Ուրախալի զիպուածով մը, այդ պահուն տեսնուեցաւ որ Կիւմիւշխանէէն կը ժամանէ Երզնկայէն Տրապիզոն գացող վաշտ մը զինուոր։ Դ. զօրաբանակին փոխադրական վաշտն էր այդ։

Անմիջապէս կացութեան մասին բացատրութիւն տրուեցաւ վաշտի հրամանատարին։ Եւ զինուորները միջամտեցին կռուողներուն։ Հայերը քանի մը ձեռք զէնք ալ զինուորներուն վրայ արձակեցին, բայց երբ զինուորները փոխադարձեցին, անմիջապէս փախան։

Այս միջամտութիւնը, պարզ հանդիպում մըն էր։ Կռուողներուն առաջքն առնուեցաւ։ Կռիւին վայրը ինկած էին քանի մը վիրաւորներ ու սպաննուածներ։ Անմիջապէս փոխադրուեցան։ Թուրքերը ձգած էին 2 սպաննեալ, 4 վիրաւոր, Հայերը՝ 6 սպաննեալ, 12 վիրաւոր։ Տրապիզոնի փաթորիկն ալ այս ձեւով կարելի եղաւ զսպել։

17 — ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Երկու օր առաջ մեր թերթօնին մէջ նկարագրեցինք Էրզրումի դէպքերը եւ գրեցինք թէ քաղաքին մէջ զինուորական ուժերու օժանդակութեամբ կարելի եղաւ վերահաստատել խաղաղութիւնը։

Այնուհետեւ անցանք Տրապիզոնի դէպքերուն։ Իսկ առաջ եւ սահմանակից այս երկու նահանգներուն մէջ կոմիտէճիները պատրաստ էին թէ այս կողմը կ'անցնէին, մերթ այն կողմը, յեղափոխութեան յարուցանելով այդ շրջաններուն մէջ։ Կարգապահական միջոցները եւ կոմիտէճիներուն հետապնդումը միաժամանակ կատարուած ըլլալով երկու նահանգներուն մէջ, Էրզրում քաղաքին մէջ ծագած խռովութիւնները նկարագրելէ յետոյ, հրամեշտ կը դառնար ներկայացնել անմիջապէս Տրապիզոնի դէպքերը։

Ու երբ Տրապիզոնի մէջ կարելի եղաւ վերահաստատել խաղաղութիւնը, յանկարծ Էրզրում քաղաքը թատերաբեմ դարձաւ աւելի յեղափոխութեան։ Եթէ Էրզրումի այս դէպքերը այնքան արիւնոտ դարձան, որքան էին շրջանները, պատճառն այն էր, որ կոմիտէճիները հետեւեցան զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը խաբելու քաղաքականութեան, զբաղեցնելով Տրապիզոնի դէպքերով։

Էրզրումի Հայոց Առաջնորդարանը, որ խռովութեանց եւ յեղափոխութեան ծրագիրներուն գործադրութեան կեդրոնն էր, արտասահմանէն բազմաթիւ փէտայիներ հրաւիրած էր։ Այս փէտայիներն ալ, քարոզութեամբ սպառնալիքով, բազմաթիւ նոր փէտայիներ արձագրած էին երկրին ներսէն։

Էրզրումի փէտայիները զինուած էին կատարելագործեալ եւ նոր հրացաններով, որոնք հինգ հարուած կ'արձակէին իրարու ետեւէ եւ կը նմանէին մաւզերի։ Ունէին նաեւ հրաշալի նարօրինակ ատրճանակներ։ Այս զէնքերուն պատեանին վրայ կային նշաններ, որոնց իմաստն էր «Հայոց Սրբազան Միութիւն»։

Հայոց Առաջնորդարանը, դուրսէն հասած հայ փէտայիներէն 2-300 զրուշ դրամագլուխ տալով, թելադրած էր խանութ բանալ։ Այս կերպով կ'ուզէր քնացնել ոստիկանութիւնը, անոնց կարծեցնելով թէ Հայերը եկած են պարզապէս առեւտրական նպատակով։ Սակայն ո՞վ կլլէր այս խաբէութիւնները եւ ո՞վ կը քնանար Էրզրումի մէջ։ Ոստիկանութիւնը համոզուած էր, որ կոմիտէճիները ամէն գնով եւ ամէն կ'ուզէին խռովութիւն յարուցանել քաղաքին մէջ, հետեւաբար պատրաստ եւ զգոյշ կը սպասէր դէպքերուն։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. Seine 378.880

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

4 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1716

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զրանք թէ Երեւանի մէջ անտարբեր են զաղութներու հանդէպ, կամ ազգային մշակոյթի մասին։

Ճառի մը ընթացքին, Ներգաղթի առթիւ կողմնակի ակնարկներէ, կարգ մը բերնի ծամոց խօսքերէ յետոյ, Հայաստանի կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Ս. Խանջեան վերջերս երկար յայտարարութիւն մը արտասանեց «կուլտպրոպբաժիններ»ի վարիչներու ժողովին մէջ։

Այս ճառը ամբողջութեամբ հրատարակուած կը տեսնենք «Խորհրդային Հայաստան»ի հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ։

Ճառին մեծ մասը — զուշակեցիք անշուշտ — յատկացուած է Դաշնակցութեան եւ «Դաշնակիզմ»ին։ Բայց հարուածներ պակաս չեն նաեւ ռամկավարներուն դէմ, որ կ'ամբաստանուին իբրեւ «վախկոտ» եւ «կեղծաւոր»։ Գ. Խանջեան իրար խառնելով «Դաշնակիզմ»ը, Սուրիոյ տեղաւորման խնդիրը, Գ. Կիւլպէնկեանը, Փրոֆ. Եորկան, անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը, միջազգային դրամատիրութեան խաղերը, Լէնինեան ազգային քաղաքականութիւնը եւ ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներ, մասնաւորապէս կը յանձնարարէ ջախջախել «նացիոնալիզմի բոլոր արտայայտութիւնները»։

Այդ բոլորի մասին կը խօսինք առանձին։

Այսօր, այդ երկարապատում ճառէն, ուշադրութեան կը յանձնենք աչքէ վրիպած խնդիր մը, — ազգային մշակոյթը Հայաստանի մէջ։

Ճառին այդ մասը խորագրուած է, — «Լուրջ ուշադրութիւն ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ պրոլետարական կուլտուրայի զարգացմանը»։

Կ'առնենք միայն առաջին մասը, — լեզուի խնդիրը։ Ս. Խանջեանն է որ կը խօսի. (կը վերածենք մեր լեզուին).

— «Միթէ ծնծղալի թէքճան տուրք տալ չէ՞ այն հանգամանքը որ տարիներու ընթացքին ուշադրութենէ վրիպած է մեր պետական կազմին մէջ հայերէնը գործածական հիմնական լեզու դարձնելու խնդիրը. միթէ փաստ չէ՞ որ մեր պետական բազմաթիւ հիմնարկներուն, գործավարութեանց եւ ժողովներուն մէջ մեծ մասով ռուսերէն կը խօսին։ Մեր ղեկավար ընկերներու մէկ զգալի մասը ռուսերէն կը խօսի նոյն իսկ շրջաններուն մէջ, ուր ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն։ Ինչպէս օրակել այն երեւոյթը, որ Հայաստանի ճարտարագէտ-արհեստագէտներու վերջին համագումարին մէջ, բազմաթիւ վերտառութեանց կարգին, չկար ոչ մէկ հայատառ նշանախօսք։ Հայերէնի թերագնահատումը կ'արտայայտուի նաեւ անով որ, մեր ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ մամուլին, գրականութեան, կը կտրուին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Այս ակներեւ բացը մատնանշելէ յետոյ, Հայաստանի Ստալինը — ինչպէս կը կոչեն շատեր — կը յանձնարարէ.

— «Անհրաժեշտ է ուժեղացնել պայքարը այս երեւոյթներուն դէմ. հայերէնը պէտք է դառնայ մեր բոլոր պետական եւ հանրային օրկաններու գործածական լեզուն՝ առանց բացառութեան. կուսակցական ընկերները պէտք է զբաղին դանգուածներուն հասկնալի լեզուի մշակման եւ տարածման գործով։»

Բայց, կարծես վախնալով պատասխանատուութենէ, Խանջեան զգուշութեան յորդոր մըն ալ կը կարդայ.

— «Այս հարցադրումը չի նշանակեր թէ պէտք չէ պայքարիլ նաեւ անոնց դէմ որ կ'իյնան հակառակ ծայրայեղութեան գիրկը, նպատակ դնելով արհեստական ու այլանդակ, դանգուածներուն անհասկնալի բառեր ստեղծելով, մեր լեզուէն վանել փաղուց քաղաքացիական իրաւունք ստացած օտար բառեր եւ ասացուածքներ, կամ նշանակութիւն չեն տար Հայաստանի մէջ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան լեզուն — ռուսերէնը տարածելու գործին, մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ։ Տեղական ազգայնականութեան այդ ձգտումները իրականին մէջ ոչ մէկ կապ ունին մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան հետ եւ պէտք է տեղն ու տեղը մերկացուին ու ջախջախիչ հարուած ստանան կուսակցական կազմակերպութիւններու կողմէ»։

Ուրեմն, երեւան կու գայ որ, տասը տարի յետոյ ալ, Հայաստանի պետական կազմին մէջ տիրապետող լեզուն կը մնայ ռուսերէնը։

«Մեծ մասով» ռուսերէնն է գործածական լեզուն ոչ միայն բազմաթիւ հիմնարկներու, գործավարութեանց եւ ժողովներու մէջ», այլեւ «շրջաններուն մէջ, ուր ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն»։

Ռուսերէն են համագումարներու պատերուն վրայ փակցուած վերտառութիւն-նշանախօսքերը. իսկ «մեր ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ (իմա՛ պէ՛ս) մամուլին, գրականութեան, կը կտրուին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Այսքանը հաստատելէ յետոյ, պարզ կարկատան է Գ. Խանջեանի միւս խրատը, — «արհեստական եւ այլանդակ բառեր թխելու» խնդիրը։

Այդպիսի երեւոյթ — նախանձախնդրութիւն — մենք չենք տեսներ Հայաստանի մէջ։ Եթէ ըլլար, գոնէ այս ճառին մէջ պէտք չէր որ գտնէինք մէկը միւսէն արհեստական եւ այլանդակ բառեր եւ բացատրութիւններ։ Ոչ թէ քաղաքացիական իրաւունք ստացած, այլ պարզապէս ագիտութեամբ եւ անհոգութեամբ նուիրագործուած։

Օրինակ, — կուլտուրա, — փոխան այնքան գեղեցիկ եւ գիտական «մշակոյթ»ին. ինժեներ — (ճարտարագէտ), լոզունգ (նշանախօսք) ինտերնացիոնալ (միջազգային), կոնցեպցիա (ըմբռնում), նացիոնալիզմ (ազգայնականութիւն). Թէորիտիկական (տեսաբանական), օբիեկտիվ (ուղեգայց, հրահանգ)։ Յաղթեցէք ինչքան կ'ուզէք։ Շ.

Այսքանը՝ իբրեւ փակագիծ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիոյ դահլիճին վերակազմութիւնը

Դահլիճին վերակազմութեան գործին մէջ, Մաքտոնըլտ բաւական մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, եւ որոշած է իր նոր գործակիցներուն անունները հրատարակութեան չտալ մինչեւ շաբթու վերջը։ Կը կարծուի թէ նախարարութեանց կէսը պիտի յատկացուի պահպանողականներուն, նկատի ունենալով անոնց թիւը խորհրդարանին մէջ։ Իսկ միացեալ կէսը պիտի բաժնուի ազատականներուն եւ ազգային աշխատաւորականներուն միջեւ։

Ամէնէն կարեւոր նախարարութիւնները որոնց շուրջ վէճը կը շարունակուի, զանազան մեկնութիւններու տեղի տալով՝ արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւններն են։ Պոլտուին վերջնապէս մերժած է ստանձնել ելմտական նախարարութիւնը։ Աւելի, այս նախարարութեան համար, Չէմպըրլէյնի անունն է որ կը յիշեցուի։

Գալով արտաքին նախարարութեան, հաւանական է որ լորտ Րէտինկի տեղ ուրիշ մը նշանակուի աւելի երիտասարդ։

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը հիմա յայտնի է։ Խորհրդարանը կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը, — Պահպանողականներ՝ 470, — ազգ. աշխատաւորականներ 13, — ազգ. ազատականներ 65, — անկախ ազգայնականներ 5, — գումար 553՝ ազգ. միութեան կուսակից։

Աշխատաւորականներ 51, — ազատականներ 7, անկախներ 4, գումար 62, ընդդէմ կառավարութեան։

Պ. Լավալ վերադարձաւ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ վերադարձաւ Ամերիկայի իր ճամբորդութենէն, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ։

Հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Սէն Լազարի կայարանը։ Բուռն ծափերու եւ համակրանքի խանդավառ ցոյցերու մէջ, Ֆրանսայի վարչապետը հազիւ կրցաւ իր հետեւորդներով ճամբայ մը բանալ կայարանէն, ինքնաշարժով մեկնելու համար դէպի ներքին նախարարութիւն, ուր պահ մը հանգստանալէ վերջ, մեկնեցաւ հանրապետութեան նախագահին քով՝ Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան մասին զեկոյց տալու համար։

Երէկ գումարուեցաւ նախարարաց խորհուրդը, ուր Պ. Լավալ զեկոյց տուաւ Ամերիկայի մէջ իր կատարած աշխատանքներու մասին։

Թուրքիա կը զօրացնէ իր նաւատորմը

Հռոմէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն երկու ընդծովեաներ Տումլը-Փունար եւ Սաքարիա, որոնք իտալական նաւարաններուն մէջ շինուած էին Թուրքիոյ համար, մեկնեցան իտալական ջուրերէն դէպի Թուրքիա։

Այս ընդծովեաններուն մեկնումէն առաջ, նաւարանին տնօրէնութիւնը մեծ խնջոյք մը սարքած էր։ Ներկայ էին Հռոմի թրքական դեսպանատան նաւային կցորդը, Թուրք նաւային յանձնախումբին նախագահը, եւ ընդծովեաններուն հրամանատարները։ Բաժակաճառեր արտասանուեցան։ Նաւարանին տնօրէնը եւ Թուրք նաւային յանձնախումբին նախագահը շեշտեցին Թուրքօ-իտալական բարեկամութիւնը։

Ըսմէթ Հռոմ կ'երթայ

Թուրքիոյ վարչապետը ընդունեց Մուսոլինիի կողմէ իրեն ուղղուած հրաւէրը այցելելու Հռոմ։ Շատ մօտ ատենէն պիտի որոշուի այս այցելութեան թուականը։

Թուրք Ազգ. Ժողովը

Թուրք Ազգ. Ժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին ճառ մը արտասանեց Մուսթաֆա Քէմալ։

Ոչ-յարձակման տնտեսական ծրագիրը

Յատուկ յանձնախումբը որ կազմուած էր ուսումնասիրելու համար Ռուսիոյ կողմէ ներկայացուած տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագիրը, իր առաջին նիստը գումարեց Ժընեւի մէջ։ Այս յանձնախումբին, իրենց ներկայացուցիչներով մասնակցելու հրաւիրուած էին Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին անդամ 18 պետութիւններ եւ 8 ոչ-եւրոպական պետութիւններ։ Բացի Ամերիկայէն Գանատայէն եւ Աւստրալիայէն բոլորը կը մասնակցէին։

Լոնտոնի ռուս դեսպանը՝ Սոքոլնիքով՝ ներկայացուց բոլշեւիկեան ծրագիրը, յիշելով Լիտվինովի կողմէ այս առթիւ, Ժընեւի մէջ արտասանուած ճառը։

Պատուիրակներէն շատերը հարցումներ ուղղեցին, ճշդելու համար կարգ մը մութ կէտեր։

Հրեաները Իտալիոյ մէջ

Իտալական պաշտօնաթերթը հրատարակեց Իտալիոյ հրէական համայնքներու կազմակերպական յատուկ օրէնքը։ Ըստ այս օրէնքին իտալական հողերուն վրայ պիտի կազմակերպուին 26 հրէական համայնքներ։ Իտալահպատակ բոլոր Հրեաները պարտաւոր պիտի ըլլան մասնակցելու իրենց բնակավայրի հրէական համայնքին։

Չինեւճապոնական վէճը

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ՃԱՓՈՆԸ

Ճափոնի կառավարութիւնը յայտնեց թէ ինչո՞ւ համար չի կրնար ընդունիլ Չինաստանի առաջարկը՝ ուղղակի բանակցութեանց սկսելու համար, Ազգերու Դաշնակցութեան 24 հոկտեմբերի բանաձեւին հիման վրայ։ Ճափոնի կառավարութիւնը կը պնդէ Մանչուրիոյ պարպումին համար, իր ներկայացուցած հինգ գլխաւոր պայմաններուն վրայ։

Ճափոնի նախարարաց խորհուրդին մէջ, պատերազմական նախարարը անդրադարձաւ այն տեղեկութեանց, որոնք կը հասնին՝ Ռուսերու կողմէ Չինաստանի եղած օժանդակութեան մասին։ Պատերազմական նախարարը ընդունելով մէկտեղ թէ այս տեղեկութիւնները չեն հաստատուած, յայտնեց թէ բոլորովին անհիմն ալ չեն։

Պաշտօնական շրջանակներն ալ այն կարծիքէն են թէ այս տեղեկութիւնները չափազանցուած են։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» հետեւեալը կը գրէ Մայրագոյն-Արեւելքի կացութեան մասին, — Ճափոնական աղբիւրէ տրուած տեղեկութիւնները հաւանական կը նկատեն բախում մը Ճափոնի եւ Ռուսիոյ միջեւ, Մանչուրիոյ հողին վրայ։ Կ'ըսուի թէ ճափոնական զօրախումբերը յառաջանալու վրայ են Հիւսիսի ուղղութեամբ։ Այս շարժումը ընելու համար, ճափոնցիները կը պատրուակեն Ռուսիոյ օժանդակութեան լուրերը Չինաստանի, սպայ, եւ ուտելիք հայթայթելով, ինչպէս նաեւ խորհրդային ուժերու կեդրոնացման լուրերը, Մանչուրիոյ սահմանին վրայ։

Իսկ անգլիական ուրիշ թերթի մը Մոսկուայի թղթակիցն ալ հաւանական կը նկատէ կացութեան ծանրացումը՝ Մանչուրիոյ մէջ՝ ճափոնցիներու գործունէութեան հետեւանքով։ Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ճափոնական ընդհ. սպայակոյտէն երկու սպաներ ազդարարեցին չինական ուժերու հրամանատարին, որ Ցիծիքարը յանձնէ Շան-Քայ-Լէնի որ կը վայելէ ճափոնցիներու պաշտպանութիւնը, հակառակ պարագային օդային ռմբակոծման եւ ցամաքային յարձակման սպառնալիքով։

Բոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը՝ հետեւեալ կերպով կը մեկնաբանէ կացութիւնը, — Ճափոնի կողմէ Թայյուն-Ցիծիքար գիծին եւ Ցիծիքար կայարանին գրաւումը կը ներկայացնէ շատ մեծ վտանգ մը, որովհետեւ, Ցիծիքարը Մանչուրիոյ շատ կարեւոր ռազմական կէտերէն մէկն է։

Փոփոխութիւններ Փարիզի թուրք դեսպանատան մէջ

Օրխան Էէմսէտտին նշանակուած էր Փարիզի թրքական դեսպանատան խորհրդական, Թիշեալը սակայն, հազիւ Փարիզ հասած, փոխադրուած է Պերլին նոյն տիտղոսով։

Այս առթիւ Թուրք ընդդիմադիրներու փարիզեան օրկանը La République Enchaînée կը գրէ, — Գալով անոր յաջորդին, նշանակուած է Թահսինը, Մուսթաֆա Քէմալի որդեգիր աղջիկներէն մէկուն ամուսինը որ այս ազգականութեան կը պարտի դիւանագիտական ասպարէզին բոլոր աստիճանները շատ արագ կտրել անցնիլը, մեզ կը հաւաստեն թէ Ցոքթ. Րիզա Նուր 1923-1924ին նախարարեալ յիշատակ մը չէ որ պահած է Թահսինին, որ յաջորդաբար քարտուղար եղաւ Մոսկուայի, Փէշթայի եւ Վիեննայի դեսպանութեանց մէջ։

«Այս շատ կարեւոր պաշտօնը տալով իր փեսին, արդեօք Մ. Քէմալ նուրբ առաքելութիւն մը չէ՞ որ յանձնած է անոր, առաքելութիւն մը՝ որուն յաջմար չէր կրնար ըլլալ Մինիր պէյը՝ իր շիտակութեան պատճառով։

Պուլկարիա, Ալպանիա եւ Թուրքիա

Էնկիւրի այցելելու համար, իրեն ուղղուած հրաւէրին մասին, Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ յայտնեց թէ որեւէ կապակցութիւն նշմարելու չէ Լիտվինովի Էնկիւրի, եւ Ըսմէթի Հռոմ այցելութեան մէջ։

— Պալքանեան խորհրդաժողովի փակման առթիւ, Մուսթաֆա Քէմալ հեռագիր մը ուղղեր էր Ալպանիոյ Զոկու թագաւորին։ Անկէ վերջ, Թուրք կառավարութեան Թիրանայի գործակալը յայտնեց Ալպանիոյ արտաքին նախարարին թէ՝ իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է պաշտօնական յարաբերութեան մտնելու Ալպանիոյ կառավարութեան հետ։ Այս կերպով Թուրքիա ճանչցած կ'ըլլայ ալպանական թագաւորութիւնը։

Յայտնի է թէ ցարդ, Թուրքիա կը մերժէր իրաւապէս ճանչնալ Ալպանիան։

Մակեդոնական յեղափոխականներ դատապարտուած

Պուլկարական դատարանը դատապարտեց Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն երկու հոգի, որոնք փետրուարին, սպաններ էին Միխայլոֆեան պետ մը՝ Կուրքոֆը։ Մէկը դատապարտուեցաւ ցկեանս բանտարկութեան, միւսը 15 տարի խցարգելութեան։

Յունաստանի տնտեսական տագնապը

Յունական «Փրոյիա» թերթը կը գրէ թէ, տնտեսական տագնապին հետեւանքով, ընկերային ապահովագրութիւնները առայժմ պիտի յետաձգուին։

Պետական Գանձին դժուարութիւններէն զատ, ներկայ պայմաններու մէջ, մասնաւոր ձեռնարկներն ալ չպիտի կրնան տոկալ ընկերային ապահովագրութեանց պարտադրած տուրքերուն։

Առժամեայ զինադուլը

Ցարդ, 35 պետութիւններ արդէն հաւանութիւն յայտնած են սպառազինմանց առժամեայ զինադուլին։ Անգլիա եւս սկզբունքով ընդունած է։

PRO DOMO SUA

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դ.— Ինչպէս առաջ կը տեսնենք, ներգաղթի գործի յաջողութիւնը ես կապել եմ արտասահմանի հայ ժողովրդական զանգւածների զոհաբերութեան հետ։ Եւ արդէն ներգաղթի նոր ծրագրին նւիրւած իմ յօդւածները այլ նպատակ չունէին, բայց եթէ ցոյց տալ, որ ժողովրդական զանգւածների մէջ ներգաղթի շուրջը գիտակցութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծելով միայն կարելի է մէջտեղ հանել ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ գումարը։

Ինչ վերաբերում է հայ ունեւորներին՝ ես գրել եմ թէ «հրաշք կը լինի, որ հայ ունեւորները կամ նրանցից մի քանիսը... սեղանի վրայ դնէին ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարը ամբողջովին կամ խիստ մեծ մասով եւ ասէին.

— Ահա ձեզ դրամական միջոցներ, տարէ՛ք 24,000 հայ տարագիրներ Հայաստան եւ բնակեցրէք այնտեղ»։ Սակայն աւած է այս տողերի շարունակութեան մէջ — «Սրովհետեւ հրաշքները մեր տեսողութեան սահմաններից դուրս են, աւելորդ ենք համարում նրանցով զբաղւել»։

Այս առթիւ Գ. Գօզոսեանը գրում է.

— «Գ. Ջամալեան ներգաղթի գործը կ'ուզէ կապել «հրաշքի» մը, որ պիտի գար «հայ ունեւորներէ եւ կամ «նրանցից մի քանիսի կողմէ»...

Հարց ենք տալիս «Ապագայ»ի մեծարգոյ խմբագրութեանը. սա պատի՞շտ է թէ հրապարակագրութիւն..

Ե.— Իմ «ունեւորական օրիենտացիոն»ին հակադրելով իր ժողովրդասիրական օրիենտացիոն»ը՝ Գ. Գօզոսեանը գրում է.

— «Ներգաղթի «հրաշքը» կը գործուի, մեր համոզումով, ի հեճուկս Դաշնակցութեան եւ առանց հայ ունեւորներուն, եթէ ասոնք չուզեն բերել իրենց օժանդակութիւնը։ Հայ-ժողովուրդը, հայ զանգւածները կ'իրագործեն այդ «հրաշքը» իրենց անայլայլ հաւատքով դէպի հայ հայրենիքը եւ իրենց բնածին ողջմտութեամբը, որ վեր է յաճախ՝ զանոնք առաջնորդել յաւակնող առաջնորդներուն իմաստութենէն»։

Ի հարկէ, եթէ Գ. Գօզոսեանը մի քիչ ողջմտութիւն եւ իմաստութիւն ունենար աչք ածելու իր չորս կողմը՝ նա փոքր ինչ զգոյշ կը լինէր իր արտայայտութեան մէջ գէթ այս խնդրում։ Որովհետեւ մէկը, որ յաւակնութիւն ունի խօսելու հայ ժողովրդական զանգւածների անունով, նա պէտք է իմանար, որ դէպի հայ հայրենիքը անայլայլ հաւատք ունեցող եւ բնածին ողջմտութեամբ աչքի ընկնող այդ զանգւածները՝ գերազանցօրէն Դաշնակցութեան շուրջը համախմբւած լինելով ի հեճուկս Դաշնակցութեան չէ որ պէտք է լծւեն ներգաղթի գործին։ Բայց խնդիրն այս չէ, այլ այն, որ Գ. Գօզոսեանը իմ խօսքերն է ինձ ծախում՝ հայ ժողովրդական զանգւածների զոհաբերութեան մասին ճառելով։

Արդարեւ, ես գրել եմ.— «Սակայն լինելով արտասահմանի հայ ժողովրդական զանգւածների հոգեբանութեանը եւ տրամադրութիւններին՝ համարձակօրէն կարող ենք ասել, որ նրանք, վստահութեան եւ խանդավառութեան այս մթնոլորտում, աննախընթաց չափով հանդէս կը բերեն զոհաբերութեան իրենց պատրաստակամութիւնը»։

Եթէ մի կողմ նետենք «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» ֆրազակոյտ եւ լիճարական արտայայտութիւնը, իմ ասածից աւելի ի՞նչ են պարունակում Գ. Գօզոսեանի պաթեթիկ տողերը հայ զանգւածների դերի եւ տրամադրութիւնների վերաբերեալ։

Զ.— Երկար ամիսներից ի վեր, Բարեգործականը աշխատանք է թափում Սուրիոյ հայ գաղթականների տեղաւորման վրայ։ Իր սկսած 4 թւակիր զեկոյցի մէջ էլ այս Միութիւնը, ներգաղթի նոր ծրագրին առնչւելով արտասահմանի հայութեանը՝ միեւնոյն ժամանակ շեշտում է, որ ինքը որդեգրած է «Սուրիոյ 15,000 անտուն գաղթականներուն տեղաւորման ծրագիրը»։

Այս բանը շատ լաւ գիտէ Գ. Գօզոսեանը եւ ոչ մի «շան գլուխ» չէ տեսնում Բարեգործականի գրասենեակներում։ Բայց երբ ես, ճշդելով որ Բարեգործականը չէ լքել Սուրիոյ գործը, յոյս եմ յայտնում որ չպիտի էլ լքէ, ինձ մօտ Գ. Գօզոսեանն անպատճառ «թաղւած շան գլուխ» է տեսնում.

— «Գ. Ջամալեանը, գրում է նա, կը վախնայ թէ՝ Բարեգործականը Սուրիոյ մէջ գաղթականներ տեղաւորելու գործին չի տար այլ եւս պէտք եղած կարեւորութիւնը և այդ նպատակին յատկացւած գումարին մէկ մասը կը տրամադրէ Սուրիայէն մաս մը հայ գաղթականներուն Հայաստան փոխադրութեան փրկարար գործին»։

Այս հնաշխարհիկ ենթադրութեանը յաջորդում են արդէն ձանձրալի դարձած զառանցանքները ինչ որ «պրկածախնդրական ծրագրների» մասին, որոնք իբր թէ հետապնդւում են Դաշնակցութեան կողմից Սուրիայում։

«Թիմարութեան դէմ աստւածներն էլ անզօր են» — ասում է Գէօթէն։ Դուք օրը հազար անգամ գրեցէք թէ Դաշնակցութիւնը մէկ հատիկ մի քաղաքական պահանջ ունի.— Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի պահանջը, որի հետ «սուրիական ծրագրները» խոտոր են համեմատւում։ Բայտարարեցէք պաշտօնական եւ ոչ-պաշտօնական եղանակներով, որ Դաշնակցութիւնը Սուրիայում ազգապահպանման ծրագրից դուրս, այլ ծրագիր չէ հետապնդում։ Սառցէք ու կրկնեցէք, որ Դաշնակցութիւնը այն պատճառով է միայն կարեւորութիւն տալիս Սուրիային, որ վերջինս, ազգապահպանման տեսակէտից շատ աւելի մեծ առաւելութիւններ է ներկայացնում, քան որեւէ այլ գաղթավայր։ Միեւնոյն է. Գօզոսեանները չպիտի դադարեն պնդելուց, թէ Դաշնակցութիւնը ինչ որ «հիմնական ուղղութիւն» ունի Սուրիայում, որ նրա «ըլլալու կամ չըլլալու» հարցն է կազմում։

Եւ, նման պայքարների համար լուրջ առիթների չեն սպասում Գօզոսեանները. բաւական է եւ այն, որ Դաշնակցութիւնը Սուրիայում «կը կազմակերպէ դպրոցական գործ եւ ազգային-եկեղեցական իշխանութեան կ'ուզէ տիրանալ»...

Արժէ՞ աւելի ծանրանալ այս խնդրի վրայ։ Նոր ինձ հասաւ «Հայրենիք»ի այն համարը, ուր, ներգաղթի նոր ծրագրի առթիւ գրել են.

— «Թրքահայ տարագիրներին առժամապէս Սուրիայում պատսպարելու ծրագիրը հարկադրանքներից յառաջացին է, բայց եւ այնպէս հարկադրանք էր։ Եթէ բոլշեւիկները Հայաստանի դռները փակած չլինէին այդ տարագիրների առաջ՝ Սուրիայի մասին ոչ մի խնդիր գլխին հայ մարդ չէր մտածի»...

«Բոլշեւիկների շահագիտական նկատառումները եւս չեն կարող պատճառ համարւել, որ մենք անտես առնենք ներգաղթի նոր հնարաւորութիւնը։ Մեր ժողովուրդը Սուրիայում տեղաւորել ուզող ստար շրջանակներն էլ անշուշտ, մեր սիրուն աչքերով չեն հրապուրւած, այլ իրենց առանձին հաշիւներով. բայց որովհետեւ այդ հաշիւները մեզ համար նւազ վտանգաւոր են քան Արգենտինայի եւ Բրազիլիայի ճանապարհները, դրա համար էլ մենք Սուրիա ենք դիմում։ Աւելի եւս մեծ հիմունքներով մենք կարող ենք անտես առնել բոլշեւիկների շահագիտական նկատումները, քանի որ մեր ժողովուրդն իր հայրենի հողի վրայ տեղաւորելն անկասկած շատ աւելի շահաւէտ է, քան նրան Սուրիա տանելը»։

Այս ամէնից յետոյ, աւելորդ է նոյնիսկ ասել, որ Ջամալեանները ոչ միայն չեն վախենում թէ Բարեգործականը գումարներ կը տրամադրէ «Սուրիայէն մաս մը հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան փրկարար գործին», այլեւ ի սրտէ կը բաղձային որ Բարեգործականը Սուրիոյ ամբողջ հայութիւնը, առանց մի հատիկ բացառութեան օր առաջ փոխադրէր հայրենիք։ Եւ եթէ նրանք ողջունում են, որ ներգաղթը հիմա Յունաստանից եւ Բուլղարիայից է սկսւել՝ դրա միակ պատճառն այն է, որ այս երկրներում հայ տարագիրների տնտեսական վիճակը շա՜տ աւելի վատ է քան Սուրիայում։

Ահա այսպիսի յերիւրանքներից են կազմւած Գ. Գօզոսեանի ընդդիմախօսութիւնները Դաշնակցութեան, Դաշնակցականների և մասնաւորապէս իմ դէմ։ Պարզապէս՝ աւելի սուր արտայայտութիւնից խոյս տալու համար է, որ յերիւրանք խօսք ենք գործածում այստեղ։ Թէ չէ՝ մենք էլ գիտենք, որ դիմացինի մտքերը — այն էլ յատկօրէն գրի առնւած մտքերը! այս աստիճան խեղաթիւրելը այլ բառով է որակւում Հայոց լեզւի մէջ...

Գանք հիմնական «թւանշաններին», որոնցով մեր ընդդիմախօսը փորձում է, ներգաղթի համար հայթայթելիք գումարների հարցում, կասկածելի դարձնել մեր մտահոգութիւններն ու առաջարկութիւնները։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

Նախորդ թղթակցութեամբ ծանրամասնօրէն պարզած էի գաղութիս նոր հոգերն ու ընդհանուր վիճակը։

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անունով, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը, կազմւած՝ Մալըքեան եպսկ.է, ատենապետ՝ Գ. Գ. Բարագամեանէ եւ անդամ՝ Գ. Լագեանէ, ներկայացած է պետական բարձր և կարեւոր անձնաւորութեան մը և խօսած առ հասարակ գաղթական հարցերու շուրջ, մասնաւորաբար հողատակութեան եւ «մահափորձ»ի ծանօթ խնդրականութեան շուրջ։

Ինչպէս կ'իմանամ, խօսակցութիւնը եղած է սիրալիր եւ մասնաւորաբար հողատակութեան հարցին շուրջ՝ ալ կարեւոր։

Այս մասին մասնաւոր տեղեկութիւն մը չունիմ. պատճառներ կան ենթադրելու սակայն, որ պիտի ջանան ձեւով մը կարգադրել։

Գալով «մահափորձ»ի զաւեշտախաղին, յիշեալ պետական անձնաւորութիւնը, յայտնած է իր համոզումը այդ խնդրոյն շուրջ, աւելցնելով, որ կառավարական շրջանակներու մօտ պիտի աշխատի փարատել, ծագած թիւրիմացութիւնները։ Այս առթիւ շեշտած է անհրաժեշտութիւնը Հելլէնահայ Լիկայի կազմութեան։

.·. Ակամա կը մնայ Ֆիքսի գաղթականներին հողի խնդիրը։ Տեղական վերին Ազգ. Մարմիններու կողմէ որ եւ է աշխատանք չկայ այս մասին, եթէ ո՛չ մեղմացումներ կամ դիւրութիւններ ձեռք ձգելու, գոնէ ժամանակ շահելու եւ հայրենակիցները չքրւելու կամ ուրիշ վայր մը համախումբ տեղաւորելու համար։ Ինչպէս նախորդիւ գրած էի, Կեդր. Վարչութիւնը իր յոյժ խորհրդականին պաշտօն յանձնած էր դիմումներ կատարելու։ Ցարդ չենք գիտեր դիմումներու հետեւանքը։ Փաստն՝ որ այսօրուան Կեդր. Վարչութիւնը կամ Ֆիքսի Տեղական Մարմինը որ և է կապ չունին հողային այս հարցին հետ, հետեւաբար եւ ո՛չ ալ պատասխանատուութիւն։ Բուն պատասխանատուները երկու տարի առաջ եւ մինչեւ 6-7 ամիս առաջ տեղական գործի վրայ եղած ազգային իշխանութիւններն են, եւ մասնաւորաբար՝ տեղական, այսինքն, գաղթակայանի թաղային մարմինները, որոնք օրն ու աւելորդ վէճերով զբաղեցան, մոռնալով որ տեղւոյն Սիլլօգոսը՝ տենդագին կ'աշխատի պետականացնելու Ֆիքսի հողերը, քանի որ ուրիշ կայաններու Յոյները տեղաւորւած էին։

Եւ այսօր, երբ արդէն հողին կէսը պետականացւած է, կասկած չկայ որ մնացեալ մասն ալ պիտի պետականացուի մօտ ատենէն։ Արդէն ձեռնարկներ եղած են եւ առանց ամբողջական հողին, կարելի պիտի չըլլայ տեղաւորել 600 650 տուն Յոյները։ Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան որ Ֆիքսը պիտի վերածուի գեղեցիկ թաղամասի մը, իբրեւ Աթէնքի շատ մօտիկ եւ կարեւոր ճամբու (Լէօֆորօ Սինկրու) մը կողքին վրայ գտնուող հողամաս։ Այդ պարագային, մեր հայրենակիցները կը մնան դուրս եւ այլուր փոխադրելի ապրանք։

Գալով շինութեան գործին, ինչպէս կ'երեւայ, մինչ մէկ կողմէն Յոյն Սիլլօգոսները ձեռնարկներ կը կատարեն եւրոպական ընկերութեան մը յանձնելու այդ գործը, քանի որ կառավարութիւնը միայն հող կը տրամադրէ իրենց ի պահ դրւած 100ին 25 հատուցման գումարներուն փոխարէն, միւս կողմէ կառավարութիւնն ալ կ'աշխատի մնացեալ հողամասերը գնել՝ նախապատերազմեան գնով։ Այս պայմաններուն տակ, յայտնի է, որ հողին ամբողջական գնումէն յետոյ է, որ գործը պիտի սկսի։ Քանի մը օր առաջ, լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը կ'ըսէր.

— Մեզի՝ Հայերուս համար շատ աւելի նպաստաւոր է, եթէ կառավարութիւնը ստանձնէ շինութեան գործը, որովհետեւ շատ կ'երկարի այն ատեն, իսկ երբ ընկերութիւն մը ստանձնէ, շուտ կը վերջանայ։

Նոյն անձնաւորութեան տեղեկութեան համաձայն, միմիայն Յոյներուն համար են շինուելիք տուները, ո՛չ իսկ Թիլլէնաթիպատակները պիտի կրնան օգտուիլ, քանի որ անոնք հատուցում չստացան, մինչդեռ յոյն գաղթականները հատուցում ստացան եւ կառավարութիւնը 100ին 25ը վար դրաւ, որուն փոխարէն այժմ հող կը տրամադրէ, առանց շինութեան յանձնառու ըլլալու։

Կը լսեմ թէ Ֆիքսեցիները կարեւոր աշխատանքներ կատարած են, պատրաստելով աւելի քան 500 ստորագրութիւններով հանրագրութիւն մը, որով Կեդր. Վարչութենէն կը խնդրեն, որ Գ. Արամ Կայծակը հրաւիրուի իբրեւ թաղականութեան ատենապետ եւ իբրեւ ձեռնհաս մարդ։ Մանաւանդ որ նախորդ ատենապետը (Արմենակ Քիրէճեան, այլ անուամբ՝ «Գոյնզգայն», այժմ Մարսէյլ հաստատւած) ո՛չ միայն չկրցաւ այս բոլորը նախատեսել, այլեւ ջանաց կիրքերը սրել եւ ջուրերը պղտորել։

Կը լսեմ, դարձեալ որ դժուարութիւններ յարուցանողներ կան այս հանրագրութեան դէմ. միւս կողմէ հանրագրութիւնը ստորագրող թաղեցիները որոշած են պայքարի ենթարկել տեղական Ազգ. Իշխանութիւնները, եթէ ընթացք չտրուի իրենց արդար խնդրանքին։

Մեր անկեղծ փափաքն է, որ թաղը այլեւ խաղաղ ու ներդաշնակ եւ չբորբոքեն հազիւ խաղաղած կիրքերը։

.·. Կրթական գործը նիւթական աննախընթաց տագնապ մը կ'անցնէ։ Օրինակ Լիփաղման, ո՛չ միայն կարեւոր բաց մը պիտի ունենայ, այլ յոյս ալ չունի որ Գ. Ն. Կիւլպէնկեանի անցեալ տարուան նպաստը (տարեկան 20000 տրխմ.) ստանայ։ Նոյն պատկերը նաեւ ուրիշ տեղ։ Անպաշտօն աղբիւրէ մը կը լսեմ թէ Բարեգործականը պիտի շարունակէ իր նպաստները մեր վարժարաններուն։ Միւս կողմէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը շատ ազդու դիմումներ կատարած է Բիլիֆին, խնդրելով շարունակութիւնը նախորդ տարուան նպաստին (տարեկան՝ 700—1000 տոլար)։

.·. Ամիսներ առաջ երեք [illegible] վտարեալներ դատ բացած էին «Նոր Օր»ի դէմ, որ միւս դաշնակցական թերթերուն պէս հրատարակած էր վտարման վճիռը։ «Նոր Օր»ի արտօնատէրը ընկ. Գ. Լագեան դիմած էր վերաքննութեան։ Դատարանը նախորդ որոշումը բեկանելով, նոր դատավարութիւն նշանակեց։ Հաւատա՞նք թէ պիտի զգաստանան։

.·. Ներգա՞ղթ։ Կայ ու չկայ։ Ճահճէրատեանը եկաւ, կուգայ, պիտի գայ, նախ՝ Պուլկարիա պիտի երթայ. հոն կարգադրելէ վերջ, Աթէնք պիտի գայ եւն.։ Կը փափաքինք որ շուտ գայ եւ մեր հայրենակիցները որոնք այժմ ենթարկւած են չարաչարութեանց, ազատին եւ երթան տեղաւորուիլ՝ ժամ առաջ։

.·. Կիպրոսի վերջին դէպքերը ելեկտրականութենէ զրկուած գաղթակի նման շարժման մէջ դրին ամբողջ Հելլէնականութիւնը, ուսանողական եւ արհեստակցական միութիւններով, համակրանքի ցոյցերով և բողոքի բանաձեւերով. կառավարութիւնը վերապահ դիրք մը բռնած [illegible]

.·. Տնտեսական կացութիւնը տանելի է։ Հրապարակը բանուած է եւ տագնապը կը շարունակուի։

Թ. Գ. ԹՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարիէն աւելի է որ գործադրութեան դրւած է Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքը։ Լա՞ւ է թէ գէշ, իր նպատակին պիտի ծառայէ՞ թէ ոչ. այս հարցումներուն պատասխանը տակաւին ժամանակի կը կարօտի։

Առ այժմ շատեր դժգոհ են։ Դժգոհ են անոնք որոնց վրայ օրէնքը նիւթական բեռ մը բարդած է, առանց փոխարինութեան։ Բայց դժգոհ են նաեւ անոնք, որոնց օգտակար ըլլալու նպատակով հաստատուած է Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը, որ տուրքի մը փոխարէն կ'ապահովէ անոնց կարգ մը առաւելութիւններ։

Դժգոհութիւններու տեղի տուող պատճառները մասամբ կապ ունին օրէնքին թերութիւններուն ինչպէս եւ նաեւ կազմակերպական-վարչական անկանոնութիւններու եւ դժուարութիւններու հետ, որոնք անխուսափելի են սկզբնական շրջանին։ Բայց կարեւոր մասով մը ալ արդիւնք են օրէնքի տրամադրութիւններուն մասին ապահովագրեալներու տգիտութեան։ Կարելի չէ մեղադրել զանոնք այդ տգիտութեան համար, որովհետեւ շատ բարդ է օրէնքը եւ նոր տրամադրութիւններ շարունակ կուգան ամբողջացնել նախորդները կամ ուղղել անոնց թերութիւնները։ Բայց ատոր հետեւանքով շատ կը տուժեն։ Ոմանք չեն կրնար հետապնդել իրենց իրաւունքները եւ կը շարունակեն տուրք վճարել առանց փոխարինութեան, ուրիշներու իրաւունքը կը մերժուի, որովհետեւ անհրաժեշտ պայմաններն ու ձեւակերպութիւնները չեն լրացուցած։ Կան որ յուսախաբ կ'ըլլան անտեսելով իրենց ստացած փոխարինութեան համեմատ ասկէ շատ բարձր կը կարծէին։ Շատեր ալ իրենց իրաւունքը ստանալու համար թանկագին ժամեր կը կորսնցնեն աստին կամ անդին թափառելով եւ երբեմն ալ կը լքեն ամէն ինչ։

Այս տեսակէտէն, ալ աւելի աննպաստ կացութեան մէջ կը գտնուին հայ ապահովագրեալներէն շատեր, որոնք իրենց պահանջը գանձելու համար, բազմաթիւ դժուարութիւններու կը բախին։ Արդ, քանի որ օրէնքը պարտադիր է վարձւորներու մեծամասնութեան համար, պէտք է ջանալ առաւելագոյն չափով օգտուիլ անկէ։ Ատոր համար, անհրաժեշտ է տեղեակ ըլլալ օրէնքի հիմնական տրամադրութիւններուն, մանաւանդ զանազան փոխարինութիւններուն եւ զանոնք ստանալու համար պահանջուած պայմաններուն եւ ձեւակերպութիւններուն։

Այդ նպատակին համար, յետագայ ծանօթութիւնները իբրեւ ուղեցոյց կրնան ծառայել։

Ա.— ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքին նպատակը

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքին հիմնական նպատակն է, պարտադիր տուրքի մը կամ բաժնեվճարի (cotisation) փոխարէն, նիւթապէս օժանդակել տարեկան որոշ գումարէ մը պակաս շահող երկու սեռէ վարձւորներու (salariés), հիւանդութեան, անկարութեան (invalidité), մայրութեան, ծերութեան, մահուան եւ անգործութեան պարագային։

Ուրեմն, օրէնքը ամբողջովին չապահովեր ապահովագրեալները այս զանազան պարագաներուն դէմ, այլ մասնակի օժանդակութիւն մը միայն կ'ընէ, այն ալ որոշ պայմաններով եւ սահմանափակումներով։

Որո՞նք ենթակայ են Ը. Ա. օրէնքին

Պարտադիր կերպով ենթակայ են երկու սեռէ եւ 16-60 տարեկան բոլոր այն վարձւորները (գործաւոր, պաշտօնեայ, սպասաւոր, եւն.), Ֆրանսացի ըլլան թէ օտար(1), որոնց տարեկան 15.000 (2) կամ 18.000 (3) Ֆրանքէն աւելի վաստակ չունին։ Այս գումարներուն վրայ պէտք է բարդել 2000 Ֆր. եթէ ապահովագրեալը մէկ զաւակ ունի (որուն տարիքը 6 շաբաթէն աւելի եւ 16 տարեկանէն պակաս պէտք է ըլլայ) եւ 4000 Ֆր. եթէ երկու զաւակ ունի։ Երեք եւ աւելի զաւակներ ունեցողներուն համար բարձրագոյն գումարն է 25.000 Ֆրանք։

Կամաւոր կերպով օրէնքին կրնան ենթարկուիլ եւ անկէ օգտուիլ ա) այն բոլոր Ֆրանսացիները (կամ Ֆրանսահպատակները) որոնք իրենց հաշւոյն կ'աշխատին, իրենց ձեռքով կամ մտքի աշխատանքով կ'ապրին եւ իրենց տարեկան վաստակը վերոյիշեալ գումարներէն աւելի չէ. բ) այն բոլոր [illegible] ապահովագրեալները, որոնց տարեկան վաստակը [illegible] պարտադիր ապահովագրեալներու համար սահմանուած բարձրագոյն գումարը կ'անցնի։

Բաժնեվճարներու սակը

Հիւանդութեան, անկարութեան, մայրութեան եւ [illegible] պարագաներու առթիւ ապահովագրեալներու նիւթական [illegible] փոխարինութիւն [illegible] ընելու համար, օրէնքը [illegible] տեսած է հասոյթներ. [illegible] կազմեն վարձւորներու [illegible] ձեռներէցներու եւ պետութ[illegible] տուած բաժնեվճարները (cotisation)։

Օրէնքը վարձւորները բաժնած է հինգ դասերու (catégories) համաձայն օրավարձքերու [illegible] տարեկան վաստակներուն [illegible] անոնց հետ համեմատական բաժնեվճարներու սակը։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈ[illegible]

(1) Եթէ երեք ամիս է ի վեր կանոնաւորաբար կ'աշխատին եւ հաստատ բնակութիւն ունին Ֆրանսայի մէջ։

(2) 200.000էն պակաս բնակիչ ունեցող քաղաքներու մէջ։

(3) 200.000էն աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներու կամ ճարտարարուեստական շրջաններու մէջ։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ՉԷԻՆ ՃԱՆՉՆԱՐ

«ՎԱԶԵՑԻ ՏԵՍԱՅ ՈՐ ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՍԱՍՏԻԿ ԿԸ ԾԵԾԵՆ ՀՐԱՆԴԸ»

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երէկ, տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի հետ ձերբակալուած առեւտրական Յակոբ Աբիկեան, սահմանէն դուրս ճամբուած ըլլալով, Պէյրութի առջեւ տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ազդակ»ի թղթակցին հետ, Ստորեւ՝ իր յայտարարութիւնները.—

Ես առաջուընէ երբեք չէի ճանչնար Հրանդ Ճանիկեանը։ Սեպտեմբեր 17ին Փիլիպէէն մեկնեցայ եւ հանդիպեցայ Յունաստան։ Ապուխտի վաճառական ըլլալով, ուզեցի Ռումանիա հանդիպիլ եւ «Ռումանիա» անուն շոգենաւը առի։ Նաւուն մէջ նստած էի։ Նաւը մեկնելէն անմիջապէս առաջ, ոստիկաններու հսկողութեան տակ մարդ մը եկաւ նաւ. ոստիկանները քովը սպասեցին մինչեւ որ նաւը մեկնի։ Ոստիկանները մեկնեցան եւ մենք ճամբայ ելանք։ Հասկցայ որ այդ ճամբորդը հայ մըն է եւ քովը երթալով ծանօթացայ։

Ըստ իր պատմածին, Հրանդ Ճանիկեան, սուրիական անցագիր կը կրէ եւ Սուրիայէն եկած է Պիրէոս, ուր իր հիւր եղած պանդոկին մէջ, ինչպէս կ'ըլլայ չեմ գիտեր, կը փոխէ իր անունը եւ տարբեր անուն մը կուտայ։ Այդ օրերը արդէն թրքական բազմաթիւ ոստիկաններ եկած էին Յունաստան, Ըսմէթ փաշայի մօտալուտ ժամանման առթիւ պէտք եղած զգուշութիւնները ձեռք առնելու համար։ Յայն անցագրի պաշտօնեաներուն կասկածը կը հրաւիրէ իր անունը եւ կը կանչուի ներկայանալու համար իր անցագիրը։ Երբ անոնք կը տեսնեն որ պանդոկի տոմարակին մէջ արձանագրուած անունը անցագրի մէջ արձանագրուածէն տարբեր է, կը սկսին քննութեան։ Տեսնելով անոր մասին ո եւ է թուղթ կամ պատասխանատուութիւն չկայ, իբրեւ օտարահպատակ կ'որոշեն Յունաստանի սահմանէն դուրս հանել եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ բերին նաւ։

Ճամբան իրեն հետ բաւական երկար տեսակցութիւն ունեցանք։ Ոչ միայն Ըսմէթ փաշայի դէմ բառ մը չարտասանեց, այլ անոր անունն անգամ բերանը չառաւ։ Ան Ռումանիա կ'երթար, քանի որ ուրիշ երթալիք տեղ չունէր եւ յոյն ոստիկանութիւնը իսկոյն կ'ուզէր հեռացնել։ Կը փափաքէր Ռումանիայէն օրինաւոր միջոցներով վերստին Սուրիա վերադառնալ։ Կը պատմէր ինծի թէ հին հագուստի գործով կը զբաղէր։

— Հրանդ կուսակցակա՞ն էր, որեւէ կուսակցութեան կը պատկանէ՞ր.

— Անանկ խօսակցութիւններ չունեցանք, բայց յայտնի էր որ ան այդ տեսակ բաներէն լուր ունեցող մէկը չէր։ Ես ոչ մէկ կուսակցութեան չեմ պատկանիր, միայն իմ գործովս կը զբաղիմ. ընտանիքի տէր մարդ եմ։

— Շատ լաւ, ի՞նչ պատահեցաւ երբ Պոլիս հասաք, եւ Հրանդ ինչպէս անձնասպան եղաւ.

— Հոկտեմբեր 3ին, առաւօտուն կանուխէն Պոլիս հասանք։ Ես ուզեցի Պոլիս ցամաք ելլել եղբայրներս տեսնելու համար։ Սակայն Հրանդ «Է՛յ, խնդրեմ կ'ուզէք Ստամպուլ» ըսելով, ա՛հ մը քաշեց եւ ցաւեցաւ որ չպիտի կրնայ Պոլիս ցամաք ելլել։ Ինչո՞ւ չես ելլեր ըսի, ան պատասխանեց. «Թուրքերու հոս գտնուած միջոցին, ես Թուրքիա ոտք չեմ կոխեր. ես հոն հոգ չունիմ»։

— Ժամ մը վերջ ես անցագիրս պաշտօնեային տուի եւ կը սպասէի քննութեան արդիւնքին։ Անմիջապէս ձայն մը լսեցի։ Հրանդը կը պոռար. «դուք ի՞նչ իրաւունք ունիք զիս ձերբակալելու եւ զիս չարչարելու. Ես գործ չունիմ ձեր երկրին մէջ, չեմ երթար»։ Վազեցի եւ տեսայ որ Թուրք ոստիկաններ սաստիկ կը ծեծեն Հրանդը, մէկը ամօրձիքներէն կը քաշէ եւ միւսը բիրերով կը հարուածէ։ Հրանդ կը պոռար եւ օգնութիւն կը կանչէր։ Այդ միջոցին ոստիկաններէն մէկը զիս տեսնելուն պէս ձերբակալեց եւ տարաւ։ Վերջը իմացայ որ Հրանդ ծեծի հարուածներու տակ սպաննուած է եւ ոստիկանները զայն չուանով մը ծեծիշին մէջ կախած են, յայտարարելով որ անձնասպան եղած է ան։

— Հաւանակա՞ն է որ ծեծիշին մէջ մարդ ինքզինքը կարենայ կախել.

— Անկարելի է, որովհետեւ մեր նստած նաւու ծեծիշը շատ ցած է անկարելի է չուան կախելով անձնասպան ըլլալ։ Սակայն ի՞նչ հարկ կայ. նաւապետը եւ նաւազները ականատես եղան գործուած ոճիրին։

— Քեզ ալ ծեծեցի՞ն.

— Այդ մասին բան մի հարցնէք բայց այսքանը ըսեմ որ այս 15 օրուան մէջ տեսած տանջանքս կեանքիս մէջ տեսած չէի...։

— Երբ ոստիկանները բիրերով եւ փայտերով կը ծեծէին Հրանդը, նաւապետը եւ նաւաստիները ի՞նչ դիրք կը բռնէին.

— Ինչպէս ըսի, երբ ոստիկանները Հրանդին վրայ յարձակած զայն կը բզքտէին, ես արդէն ձերբակալուած էի։ Բայց իմացայ որ անոնք շատ ուշեր են պատել դոհը եւ դիմում կատարած են ռումանական հիւպատոսին, սակայն արդէն ուշ, Հրանդ սպաննուած էր։ Թուրք ոստիկանները Հրանդին դիակը պահած են եւ ցոյց չեն տուած նաւապետին ու նաւաստիներուն, մինչեւ որ ծանօթ դաւադրութեամբ կախած են զայն...։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Սէնտիքաներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը հրատարակած է վիճակագրութիւն մը, որ երեւան կը հանէ յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներու անգործութեան վիճակը ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այս վիճակագրութիւնը կը հաստատէ անգործութեան դանդաղ աճում մը՝ այս եռամսեայի ընթացքին. յատկանշական այն է սակայն, որ աճումը կը յայտնուի այն պահուն իսկ, երբ սովորական տարիներու մէջ՝ այս եռամսեան կը նկատուի գործունէութեան շրջան մը։ Եւ ամէն տեղ անձկութեամբ կը դիտեն մօտալուտ ձմեռը, երբ, ըստ նախատեսութեանց, անգործութիւնը պիտի ստանայ աննախընթաց համեմատութիւն։ Անկից զատ, անգլիական ոսկիի եւ սկանտինաւեան դրամի՝ անակնկալ անկումը աւելի բարդացուցած է կացութիւնը։ Պէտք չկայ նոյնիսկ գուշակելու թէ՝ անգործներու թիւը աւելի պիտի շատնայ։

Ահա անգործութեան տախտակը համաձայն Սէնտիքաներու Դաշնակցութեան վիճակագրութեան։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Օգոստոս 15էն մինչեւ սեպտեմբեր 15, պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներուն թիւը 4 միլիոն 104 հազարէն անցած է 4 միլիոն 324 հազարի։ Այս տարի, անգործութիւնը աւելի արագօրէն աճած է քան անցեալ տարի։ Օգոստոսի վերջը, ապահովագրութեան սնտուկներէն նպաստ ստացող անգործներուն թիւն էր 1,281000։ Իսկ տագնապի սնտուկը կը նպաստէր 1 միլիոն 95,000 հոգիի։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Յունիսի վերջը՝ 118,424 անգործ։

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Սեպտեմբերի առաջին կիսամսեակին՝ 196,325 անգործ։

ՊԵԼՃԻՔԱ.— Համաձայն անգործներու 175 սնտուկներու հաղորդուած տեղեկութեանց, անգործութեան դէմ ապահովագրուած 713,780 անձերէն 64,644ը ամբողջովին անգործ էին, իսկ 116,746 հոգի կէս անգործ, օգոստոս 1ին։

ԳԱՆԱՏԱ.— 198,000 անդամ հաշուող սէնտիքաներուն մէջ, հարիւրին 16ը անգործ էին։

ԴԱՆԻԱ.— 295,422 անդամ՝ սէնտիքաներուն մէջ արձանագրուած, անոնց 37,539ը անգործ, օգոստոսի վերջը.

ՖԻՆԼԱՆՏԱ.— Սեպտեմբերի կիսուն 9839 անգործ պաշտօնապէս արձանագրուած։

ԱՆԳԼԻԱ.— Անգործութեան դէմ ապահովագրուած 12,400,000 անձերուն հարիւրին 22,7ը անգործ էին Օգոստոսի վերջը։ Օգոստոսի 31ին, արձանագրուած անգործներու թիւը կը հասնէր 2 միլիոն 733682ի.

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Նպաստընկալ անգործներու սնտուկները, որոնք կը համախմբեն 411,113 անդամ, Օգոստոս 8ին կը համրէին 64295 անգործ անդամ։ Իսկ աշխատանքի գրասենեակներու մէջ, գործ փնտռելու համար յուլիսի մէջ արձանագրուած էին 166730 անձեր։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ.— Սէնտիքաներու 145000 անդամներէն 26329ը անգործ էին յուլիսի վերջ։

ԻՏԱԼԻԱ.— Աշխատանքի պաշտօնական սակարաններուն մէջ, արձանագրուած էին 637531 անգործ յուլիսի վերջը։ Նոյն թուականին կէս-անգործներու թիւը կը համրուէր 25821։

Իսկ զանազան փոքր երկիրներ՝ այս եռամսեակի վերջաւորութեան կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը.— Իրլանտա՝ 21,900, — Լեթոնիա՝ 2169, — Նորվեկիա՝ 27,000, — Նոր Զելանտա՝ 47,203, — Պաղեստին՝ 36,050, — Լեհաստան՝ 251,600, — Շուէտիա՝ 46,180 անգործ, 372,928 սէնտիքայի անդամ բանուորներու մէջ, — Զուիցերիա՝ 354,004 հոգիներու մէջ, որոնք արձանագրուած են անգործութեան նպաստի սնտուկներուն իբր անդամ, 100ին 3,6 բոլորովին անգործ էին, իսկ 100ին 9,7ը կէս-անգործ, — Չեխոսլովաքիա՝ 209,233 անգործ։

ԱՄԵՐԻԿԱ.— Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութեան թերթին սեպտեմբերի թիւին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, սէնտիքաներու մէջ՝ անգործներու թիւը կը ներկայացնէր հարիւրին 26։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Երեք տարի առաջ Գերմանիա, Գոլոնը քաղաքին մէջ բացուած էր մամուլի միջազգային մեծ ցուցահանդէս մը։ Այնտեղ ցուցադրուած էին բոլոր մեծ ժողովուրդներու թերթերը, բայց ոչ փոքր ժողովուրդներու հրատարակութիւնները։ Այնպէս որ Գոլոնի ցուցահանդէսին նշանակութիւնը կամ կարեւորութիւնը այն էր, որ ցոյց տուաւ մամուլին «թէքնիք» նուաճումները։ Իսկ թէքնիքով տկար, մշակոյթով փոքր ժողովուրդները մնացին ցուցահանդէսէն դուրս։ Այնուհանդերձ առա կարմիր կայսրութիւնը իր տաղաւարին մէջ ցուցադրած էր 48 լեզուով թերթեր, (ամբողջ կայսրութեան մէջ այն ատեն լոյս կը տեսնէին 59 լեզուով թերթեր), իսկ ցուցահանդէսին մէջ կը տեսնուէին 100 լեզուով թերթեր։

Յառաջիկայ տարի Թիֆլիզի մէջ կը բացուի մամուլի համաշխարհային ցուցահանդէս մը, ուր պիտի ներկայացուին բոլոր մեծ ու փոքր ժողովուրդները իրենց գրականութեամբ։

Արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին այդ ուղղութեամբ։ Մինչեւ այժմ, Թիֆլիզ հաւաքուած են 181 լեզուով թերթեր, կը մասնակցին 247 երկիրներ։

Ցուցահանդէսը ունի հնագոյն թերթերու թանկարժէք օրինակներ, սկսեալ 1570էն,— այսպէս ռուս առաջին թագաւորներուն ձեռագիր առաջին թերթերը, հազուագիւտ եւ թանկարժէք, որոնց նմանը տեղ մըն ալ չկայ։

Դարձեալ ցուցահանդէսը ունի բոլորովին անծանօթ ժողովուրդներու թերթերը, ժողովուրդներ՝ որոնք կը խօսին երբեք չլսուած լեզու մը։ Յիշենք՝ Պապուասմելէնները, Կաթէները, Թափշիկներէն՝ Լամուտները, Նիանջանները, Իտալրիները, Սեսուաօները, Սուագիլիները, Կոնգոները, Սեչուանները, Զուլուները եւ ուրիշներ։ Թերթեր կան հետեւեալ լեզուներով.— Թայի, Ամգարի (Աբիսինիացիներու լեզուն), Օրիա, Սինդի, Տելուգու, Տամէլ, Գուջերար, Մագրատտա, Գուրմուխի։

Հազուագիւտ թերթեր պաշտու (աֆղանական) եւ կեչուա լեզուներով։ Դարձեալ թերթեր ունին Եսքիմոները, Հնդկաչինի, Խաղաղականի կղզիներու բազմաթիւ ժողովուրդները, եւ Մալայցիները։

Թերթեր ունին Աֆղանիստան, Պելուճիստան, Զանզիպար, Քոնկօ, Ֆիջի, Սամոա, Նոր Զելանտա (Մաօրիացիներ), Ճավա, Սուրինամ, եւն.։ Վերջապէս թերթեր կան, որոնք հին ատեն մէկ անգամ միայն լոյս են տեսած, կամ պատմական լեզուներով, որոնք հիմա մեռած են, եւ էսփերանթօ լեզուով։

Թերթերուն մեծութիւնն ալ հետաքրքրական է։ Թերթեր կան, որ չափազանց փոքր են, եւ, թերթեր որ մեծ են, օրինակ բանկալական թերթ մը, որ մէկ մեթր մեծութիւն ունի։ Թերթեր կան, որոնք լոյս կը տեսնեն մէկ էջը ճերմակ, մէկ էջը տպագիր։ Եւ թերթեր, որ բազմաթիւ էջեր ունին, օրինակ՝ «Նիւ-Եորք Թայմզ» կիրակնօրեայ թերթը, որ ունի 268 էջ։ Պատրաստուած է աշխարհի թերթերուն ցուցակը եւ մամուլի քարտէս մը։

Բովանդակ աշխարհի վրայ կան 1800 կենդանի լեզուներ, Ռուսիոյ մէջ՝ 140 լեզու։ Բովանդակ աշխարհի վրայ 159 մամուլի լեզու կայ, Ռուսիոյ մէջ՝ 70։

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի հայ թատերախումբը յառաջիկայ եղանակին համար իր խաղացանկին վրայ աւելցուցած է 7—8 նոր թատերախաղեր։

Պիտի ներկայացուի Գորկիի «Պառաւող 12րդը», Լէնինականի բանուորներու կեանքէն։ Հախուերդեանի «Ոսկորների վրայ», դասակարգային պայքարին նուիրուած։ Զինովիեւի «Բամպակ»ը Ուզբեկիստանի յետամնաց աշխարհին պատկերը։ Լ. Սաղաթէլեանի «Սաթիկը», գեղջկուհիին ազատագրման մասին։ Դիբրովի «Սեփական ուժերով» կնոջ գործունէութեան նուիրուած։

Պիտի ներկայացուի նոյնպէս «Բուլղարիան կրակէ օղակում», առնուած Պուլկարիոյ 1926 տարուան դէպքերէն։ Հնդիկ բանաստեղծ էլ-Խարիբ Վաֆի «Ռոմբէյ»ը, Հնդկաստանի բանուորական կեանքէն։ Պահարէի «Վանքի Ղուլը», հակակրօնական պայքարին նուիրուած։ Բահաթուրի «Երկունքը», Հայաստանի շինարարական աշխատանքներուն մասին։ Անուշաւան Վարդանեանի «Ազդանշանը» կամ «Ճահալիի Կամուրջը», շարժանկարային խաղ 1920-1921 դէպքերուն մասին։ Պիտի ներկայացուին նոյնպէս «Խասիջէ» վրացական եւ «Ատրախ» ուկրայնական թատերախաղերը։

Անցեալ տարուան խաղացանկէն պիտի առնուին «Վերաձուլում», «Սառուցահալը», «Դիւան», «Արեւնոտ Անապատ» եւ «Յաղթանակի ճամբին»։

Այս թատերախաղերը պիտի ներկայացուին Ռուսթավելիի թատրոնին մէջ։ Պատրաստուած են համապատասխան թատերազարդեր եւ դերասանական կազմը զօրացուած է երիտասարդ ուժերով, որոնց մէջ կան նաեւ բանուորներ։ Բեմավար Գափանակեան կ'աշխատի պատրաստել նաեւ նոր ուժեր։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐԸ

Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

Յառաջիկայ Յունուարի 1էն պիտի փոխուին բոլոր աշխատաւորներու վճարման եռամսեայ թուղթերն ու տարեկան տետրակները, համաձայն 28 յուլիս 1931ի օրէնքին, եւ այդ թուղթերուն ու տետրակներուն տեղը պիտի տրուին նոր ձեւի թուղթեր ու տետրակներ։

Այս առթիւ կը յիշեցուի թէ 22 սեպտեմբերի հրամանագրով մը, յիշեալ թուղթերուն ու տետրակներուն գործածութեան թուականը, որ կը վերջանար ոմանց հոկտեմբերին, ոմանց ալ նոյեմբերին, երկարաձգուած է մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՅ (Ակնարկ մը նախկին եւ արդի գերեզմանատան վայրերուն վրայ: Շիրիմներու, դամբարաններու արձանագրութիւններ): Գրեց՝ Հ. Յակոբ Ս. Վ. Քոսեան, Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1931։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՁԻ ՈՐ ԿԸ ՑԻՐԷ

— Այս կարկանդակը կը կշռէ աւելի քան մէկ լիվրա, մէկ անգամէն, ձեր առջեւը, առանց խածնելու պիտի ուտեմ, եթէ զիս տանիք յեղափոխականներուն քով։

Ապահովուած ըլլալով թէ պատերը ականջ չունին, մօտեցաւ ինծի եւ մրմնջեց.

— Ամէն ինչ լաւ պիտի երթայ։

— Ո՛հ, անհոգաւոր համակրելի ծերուկ Նարինջ։

Մինչ այդ, գացած էի ահաբեկիչներու կոմիտէին պաշտօնական եւ ծածուկ ներկայացուցչին հասցէն։ Գացի անոր բնակարանը որ ժամանակաւոր էր, երկրորդ յարկի վրայ բնակարան մը։ Իր զանգակին կոճակին վերեւ, անոր անունը եւ տիտղոսը. — Լրագրող։ Այցելութիւնս իմացած ըլլալով, ինծի կը սպասէր։ Իվան Միխայլոֆի լիազօր նախարարը աւելի քան 60նոց պարոն մըն էր, նախկին դիւանագէտ որ ծառայած էր Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ։ Իր կարգին, պուլկար կառավարութեան պատասխանատու նախկին պաշտօնեան սկսաւ.— Մակեդոնիան, պարոն, 1893ին...

— Գթութի՜ւն, գթութի՜ւն։

— Հիւա՞նդ էք։

— Կը խնդրուիմ։ Ալ չեմ կրնար մարսել 1893ի Մակեդոնիան։ Կը նախընտրեմ կրկին թխել մէկ լիմոնաջրանոց կարկանդակ մը ստամոքսիս մէջ։

— Ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզէք։

— Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ինչո՞ւ Սոֆիայի փողոցներուն մէջ կը սպաննեն լրագրողներ, ուսուցիչներ, երեսփոխաններ, նախարարներ։

— Սովորութեան հարց է։ Մեր երկրին մէջ, նախարարները չեն տապալեր։ Կը սպաննեն։

— Շատ չանցած նախարար չպիտի գտնէք։

— Թիւր, յարեց։ Որեւէ երեսփոխան, նախարար ըլլալու չափ քաջութիւն ունի։

Իրեն ըսի թէ ուրիշ բաներ ալ կան որ զիս կը հետաքրքրեն, օրինակ, կ'ուզեմ ծանօթանալ յեղափոխական կոմիտէի կեանքին։

Այս խօսքին վրայ՝ անմիջապէս, թէյ պատրաստեց եւ ինծի դառնալով.— Մակեդոնիան, պարո՛ն, 1893ին...

— Մնաք բարով պարոն, ըսի եւ ոտքի ելայ։

Հարցուց թէ չէ՞ի ուզեր որ մէկը ինծի ընկերանար։

— Ինչո՞ւ համար։

— Աւելի լաւ է, երբ առանձին դուրս կ'ելլէք։

Փութկոտութեամբ՝ ընդունեցի, քանի մը օրէ ի վեր, ես ալ փափաք ունէի հետեւորդ մը ունենալու՝ երբ իմացուց թէ իրենք փոխ կուտար ինծի, շլացայ։ Անշուշտ, աւելի լաւը չպիտի կրնայի ընտրել։

Սանդուղէն իջայ։ Անծանօթը ինծ կը հետեւէր։

Փողոցին մէջ, ձգեց որ հինգ քայլ յառաջանամ ու քալեցինք։ Հաճոյքս աւելի երկարելու համար, դանդաղ կը քալէի։ Մէկ մայթէ՛ն միւսը կ'անցնէի, կը կենայի, որքան լաւ մարզուած էր մարդը։ Միշտ հոն էր՝ հաւասար հեռաւորութեամբ, նստարանի մը վրայ նստայ, ոտքի վրայ սպասեց՝ դրամատուն մը մտայ, դուրսէն՝ քիթը ապակիին դրած, կը հսկէր վրաս։ Վերջապէս պանդոկ հասանք։ Անցայ դանէն եւ ետ դարձայ։ Անշարժ, մայթին վրայ, կը սպասէր որ անհետանամ վերելակին մէջ։ Թափս չկրցայ զսպել եւ պատուհանէն նետեցի, համբոյր մը ղրկեցի իրեն։

* * *

Դիպուածը միայն օգնութեան հասաւ ինծի։ Ինծ ներկայացաւ ճաշարանի նախկին սպասաւորի կերպարանքով։ Այս մարդը ֆրանսական հպատակութիւնը կ'երազէր։

— Փարիզ կ'ուզեմ վերադառնալ, բայց այս մարդը։ Օգնեցէ՛ք ինծի։

— Ուրեմն, ծառայութեան փոխարէն ծառայութիւն։ Այս իրիկուն, ժամը 5ին, պանդոկը պիտի ձգեմ Մակեդոնացիի մը հետ, որուն պիտի հետեւի իր պահակը։

— Աւելի լաւ է չյաճախել այս մարդոց։

— Կը սխալիք, ինծի կարկանդակներ կուտան անոնք։ Մակեդոնացիին հետ, պիտի երթամ իր տունը ուրկէ դուրս չպիտի ելլէ. բայց իր պահապան հրեշտակը պիտի վերադառնայ իր երդը։ Հետեւեցէք անոր եւ վաղը ըսէք ինծի թէ ո՞ր տեղուանքը կ'երթայ այս մարդը։

— Ո՛հ, անմիջապէս կրնամ ըսել ձեզի։

— Ի՞նչ, դո՞ւք ալ անոնցմէ էք։

— Եղբայրս, դաւադիրներուն մէջ է։ Եթէ կ'ուզեմ Սոֆիայէն հեռանալ, պատճառն այն է որ ի վերջոյ, բանի զիս իրենց մէջը պիտի առնեն։

— Օ՛հ, շատ ըսէ, սպաննելու տաղանդ չունիմ։

Գալով ձեր հպատակափոխութեան...

ՈՐՋԸ

Հոն էր, արքայական պալատէն երկու քայլ անդին։ Եթէ, թագաւորը բարձրանար իր աշտարակը... Աշտարակ չունի սակայն, աւա՜ղ։ Ահա թէ ինչո՞ւ անշուշտ, բան չի տեսներ։

Մարի-Լուիզ ծառուղիին եւ եւ Տոնտուքոֆ պողոտային մէջտեղն է։ Հոն կը բնակին քոմիթէճիները։

Զանազանենք անմիջապէս։ Երկու տեսակ խումբեր ունի ՄՆՅԿը։ Կանոնաւոր, կարելի է ըսել եւ ծածուկ։

Կանոնաւորները քաղաքը չեն բնակիր։ Բաղկացած են հազարաւոր անձերէ, որոնք պիտի հնազանդին առաջին ազդանշանին, բայց առայժմ պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ կը մշակեն իրենց հողերը։ Այս մշակողներն ունին արդիական զէնքեր, պետական զէնքեր։ Պուլկար կառավարութիւնը չէ որ կը հայթայթէ զանոնք։ Աւելի հեռուէն կուգան։ Այս քոմիթէճիները չէ որ մեզ կը հետաքրքրեն։ Զբաղինք միւսներով, ամսականով բռնուած ահաբեկիչներով։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թուղթատարութեան սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՑՎԱՋԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՁՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է

Ն Ի Ս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի մէջ
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ռ Օ Մ Ա Ն

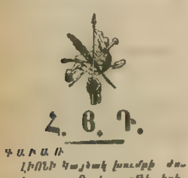
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա Լ Ֆ Ո Ր Վ Ի Լ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ տեսիլներ
Մ ու տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
երգ, արտասանութիւն, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կառ. տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կամիւնէն, խիստ կարեւոր խնդրոյ մը համար, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը՝ 8ին: Կը հրաւիրուին նոյնպէս Պատանեկան միութեան անդամները:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. Ա.— 35:
Էթամփ, Պ. Տ.— 35:
Կրընոպլը: Տ. Ս.— 35:
Վիէն, Խաչ.— 35:
Փրիվա, Մկր.— 100:
Սէն Մօրիս, Գարծ.— 172.40:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ: Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիայ մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr G Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եսթեր Մարգարեան՝ (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուլկար կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին. Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եսթեր (Յունան) Մարգարեան, Գօկօրիտի փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա):

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

կիրակի, Անուշի ներկայացման միջոցին կորսուած է Գ. Հապէշեանի թղթապանակը որուն մէջ կը գտնուէին իր եւ իր կնոջ ինքնութեան թուղթերու ըէսէփիսէն: Գտնողէն կը խնդրուի յանձնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ: 14 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R. 24 Rue St. Victor: Կը խօսի՝ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Թուրք ազգային շարժման մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիր երիտասարդութիւնը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԱԳԱՐԱԿ

Ծախու է Կարտանի փիւ-Պիվէրի մօտ մէկուկէս հեքթար (15000 քառ. մէթր) տարածութեամբ ագարակ մը՝ ճամբու վրայ: 2 սենեակ, ախոռներ, ջրհոր, ջորիներ, այծեր, հաւեր, հապատակներ, ագարակի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործիքներ, 800ներ տնկուած որթատունկեր, 40 պտղատու ծառեր, բերքն ցանուած արտ, մօտ մըն ալ պարտէզի տեղ, գիւրամատչելի գին: Դիմել նոյն ագարակին տիրոջ՝ Osguian Hovaguimian, Cabanon Del er, quartier Colanvier, Gardanne, Bouche-du Rhône.

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեռնարկութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:
Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
303bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

17.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Հոկտեմբերի վերջերը լուր առնուեցաւ թէ կոմիտէին կեդրոնին մէջ աշխուժութիւն մը կը նշմարուի: կանանց փաթթոցներով, դեղին ճորուկներով, մէջքը կորացեալ տէրվիշ մը, ձախլով շտկելով կառավարչատուն ճամբու:

— Աստուծոյ սիրոյն, ողորմութիւն մը:

— Տէրվի՛շ, տա՞նը գտար: Գնա՛, ուրիշ օր մը եկուր:

Տէրվիշը մօտեցաւ ոստիկանին եւ ականջին բաներ մը փսփսաց:

— Իրա՞ւ, ատո՞ր համար եկար, ուրեմն հետս եկուր, ոստիկանապետին քով երթանք:

Երկուքը միասին մտան ոստիկանապետին գրասենեակը: Այս մարդը Հայ մըն էր, որ տէրվիշի պէս ծպտուեր էր: Իբրեւ թէ չհնազանդելով կոմիտէին հրամաններուն, ակամայ չդնելով յեղափոխականներուն սպառնալիքին, բայց կորզելով անոնց գաղտնի ծրագիրները, եկեր էր լուր տալու կառավարութեան, որ դշոյլ շարժի: Այս Հայուն անունն էր Կղեմէս:

Կղեմէս ըսաւ ոստիկանապետին.

—Այսօր խումբ մը Հայեր, զանազան ձեւերով ծպտուած, նոյնիսկ ոմանք կնոջ պէս հագուած, պիտի մտնեն կառավարչատուն: Եւ խիզախաբար այս պաշտօն տրուած է սպաննել կառավարութեան մեծ պաշտօնատարները:

Իսկ կառավարչատան դիմացի տուներուն տանիքին վրայ զէրք պիտի գրաւեն խումբ մը կոմիտաճիներ, որոնք նշան առնելով կառավարչատան պատուհաններուն, պիտի սպաննեն Թացեալ պաշտօնեաները: Երբ զէնքի ձայն լսուի, զինուորները անշուշտ կը կենա՞ն միթէ: Անշուշտ չեն կենար, այնպէս չէ՞, փաշապասէս: Ատոր համար ալ, Հնչակեան կուսակցութիւնը ֆետայիներ տեղաւորած է զօրանոցին դիմացի տուներուն տանիքին վրայ, որպէսզի կրակ բանան զինուորներուն դէմ:

Երբ Կղեմէս այս լուրը կը հաղորդէր, սենեակին մէջ կը գտնուէր միայն ոստիկանապետը: Սակայն, խաբուելով, հրաման չէր ըրած, որ ծառաները մտցնեն իր սենեակէն ներս: Այդ պահուն, իբրեւ թէ ոստիկանապետին խնդրանք մը ներկայացնելու համար, երեսը քողով ծածկուած, թուրք կնոջ մը պէս ծպտուած մէկը, ներս կը մտնէ: Անշուշտ լսած էր Կղեմէսին վերջին խօսքերը:

— Տիկի՛ն, ի՞նչ կ'ուզես, քիչ մը սպասէ դուրսը, հիմա գործ ունիմ, կ'ըսէ ոստիկանապետը:

— Իսկ իմ գործս գործ չէ՞:

Արտասանութեան Հայու շեշտը լսելով, ոստիկանապետը կը ցատկէ եւ կնոջ գլուխէն քօղը կը քաշէ: Հազիւ 30 տարու, պեխերը ածիլած Հայ մըն էր...

Ոստիկանապետը շուարեցաւ: Կղեմէս վախէն գունատեցաւ: Ոստիկանապետը ուզեց բռնել կոմիտաճին, որ հագուած էր կնոջ պէս: Սակայն կոմիտաճին, հանելով ատրճանակը, նախ գնդակ մը պարպեց խեղճ Կղեմէսի վրայ: Կղեմէսի քթէն բերնէն արիւն հոսեցաւ: Գետին տապալեցաւ: Կոմիտաճին երկրորդ գնդակ մըն ալ արձակեց ոստիկանապետին վրայ: Սակայն վրիպեցաւ, եւ դուրսը սպասող ոստիկանը լսելով զէնքի ձայները, ներս մտաւ եւ իր թուրով զարկաւ կոմիտաճիին գլխուն: Կոմիտաճին անկենդան մարմինի մը պէս գետին փռուեցաւ: Միջոց այդ պահուն, կառավարչատան ներսէն լսուեցան զէնքի բազմաթիւ ձայներ: Կը նշանակէր թէ անզգի աշխարհը գրկուած էին բոլոր այն կոմիտաճիները, որոնք սանդուղներէն բարձրանալով փորձեցին սպաննել թուրք պաշտօնէութիւնը:

Այդ ժամուն Կղեմէս իր վերջին խօսքերն արտասանելով հոգին աւանդ...

— Կեցցե՛ն Դրօշակեանները, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ ա...

Երկու կոմիտաճիներն ալ մեռած էին այլեւս: Կառավարչատան գործուած այս յարձակումը դադրելէ ետքը, տէրվիշի պէս ծպտուած Կղեմէսին ու կնոջ պէս ծպտուած միւս Հայուն վրայ-գլուխը խուզարկելով գտնուեցան քանի մը թուղթեր:

Կղեմէսին վրայէն գտնուեցաւ Դրօշակեան կուսակցութեան, իսկ միւսին վրայէն Հնչակեան կուսակցութեան վերաբերեալ վաւերաթուղթեր յայտարարութիւններ: Կղեմէսին վրայէն գտնուած թուղթերէն հետեւեալ ուշադրութեան արժանի է.

— «Սիրելի հայրենասէր,

«Հնչակեաններուն եւ մեր միջեւ էական տարբերութիւն չկայ: Երկուքս ալ նոյն ճամբուն կը հետեւինք: Երբ Էրզրումի արեան մէջ պիտի լողան թաղաքանները դժոխք պիտի ղրկուին, դուն ալ կատարէ քու պարտականութիւնդ: Քու պարտականութիւնդ է կեղծելով եւ իբրեւ թուրք կառավարութեան հաւատարիմ ձեւանալով, երթալ կառավարչատուն, մատնել մեր կոմիտաճիները՝ իբրեւ թուրք հայրենասէր, այսպէսով կառավարութիւնը կը զբաղեցնես եւ կը խաբես: Հնչակեաններուն հետ համաձայնութիւն գոյացուցած ենք այս մասին:

«Այն պահուն, երբ դուն շարունակելով կեղծել, լուր կուտաս կոմիտաճիները պիտի յարձակին կառավարչատան վրայ, ամէն բան ... ուած եւ վերջացած կ'ըլլայ: Միասս քեզի օգնական»:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 Ֆ. 70Ֆ. 140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 Ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 Ֆ. 200Ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 256
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
5 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1717
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԻՔԸ ՄԷԿ ՉԷ

Ուրեմն, մեր «անկախ» եւ «ազատ» հայրենիքին մէջ, ռուսերէնն է որ կը տիրապետէ. Երեւանէն մինչեւ յետին գաւառը, ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէի քարտուղարին այս խոստովանութիւնը արժէք ունի՞ անոնց համար, որ նստած Փարիզի կամ Պոսթընի մէջ, փառաբանական տաղեր կը հիւսեն տարին տասներկու ամիս։

Բայց ա՞յս է միայն չարիքը.— Հայաստանի ռուսացման շօշափելի մէկ փաստը։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ ամիսներէ իվեր Մոսկուայի «Պրաւդա»ն միեւնոյն ատեն կը հրատարակուի Կովկասի եւ ուրիշ կեդրոնական շրջաններու մէջ, պարտաւորիչ բաժանորդագրութեամբ։ Թերթին շարուած կաղապարները օդանաւով կը փոխադրուին եւ կը տպուին Թիֆլիսի, Բագուի եւ Երեւանի մէջ։ Միայն Երեւանի վրայ պարտք դրուած էր 7500 բաժանորդ գտնել, անցեալ յունիսի 20էն մինչեւ յուլիս մէկ։ Եթէ չենք սխալիր, Հայաստանի բաժին սահմանուած էր 25,000 օրինակ, այն ինչ «Խորհրդային Հայաստանը» չունի այդքան...

Անցեալ օր նոր տեղեկութիւն մը ունէինք այս մասին, — համաձայն «Պրաւդա»ի Անդրկովկասեան Ներկայացուցիչին որոշման, հոկտեմբեր 9էն մինչեւ 28 պէտք է արձանագրել 100,000 (հարիւր հազար) բաժանորդ ամբողջ Կովկասի մէջ։ Վրաստանէն կը պահանջեն 40,000 բաժանորդ։ Մինչդեռ մայրաքաղաքին, Թիֆլիսի մէջ արձանագրուած բաժանորդներուն թիւը 4680ը չանցնիր...։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները։

Այն որ՝ ռուսացման գլանը շարժման մէջ դրուած է ամէն ուղղութեամբ, և Աղասի Խանջեանները ի զուր ողբեր կը հիւսեն։

Եւ միայն ռուսացումը չէ որ գլուխն առած կ'երթայ, այլ եւ ռուսականութիւնը։ Ոչ միայն «մեծապետական» գործը, այլ եւ ոգին։

Այս պայմաններուն մէջ, Խանջեանները ինչո՞ւ կը գանգատին որ իրենց ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ մամուլին, գրականութեան, կը կտրուին «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Կրնայինք հարցնել տակաւին, — ի՞նչ է տարբերութիւնը «Խորհրդային Հայաստան»ին և «Պրաւդա»յին, Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին եւ Մոսկուայի «Իզվեստիա»յին, — «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային»։

Բարեմիտներ պիտի պատասխանեն անշուշտ.— Խորհուրդ Երեւանի, կամք Մոսկուայի։

Բայց չէ՞ որ Լէնինը ինք բացատրեց, գրեց ու պատգամեց, թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ։

Եւ արկածահար Միասնիկեանը չէ՞ր որ գրեց, 1921ին.

— «Այսօրուայ Հայաստանում պէտք է կիրառել խորհրդային կարգերը, պէտք է ուժեղացնել կոմմունիստական շարժման սաղմը, բայց առանց բառացի ընդօրինակութեան, առանց անպատճառ կրկնելու այն ամէնը որ տեղի է ունեցել Ռուսաստանում, որովհետեւ մեծ Ռուսաստանի կարմիր գօտին մեր փոքր մարմնի համար շատ երկար կը լինի, ինչպէս հօրը գօտին՝ Սասունցի Դաւիթի մէջքին։ Դա կը լինի ծիծաղելի։ Եւ դա անօգուտ է, ինչպէս այդ մենք տեսնում ենք։ Եւ դա, աւելին, նոյն իսկ վնասակար է, Երեւանեան գիւղացիական, յետամնաց եւ աղքատ գիւղացիական երկրում պէտք է ցոյց տալ խորհրդային կարգերի առաւելութիւնը առօրեայ գործնական աշխատանքով»։

Անշուշտ այս դիտողութիւնները չեն շօշափեր միայն քաղաքական-պետական ապարէզը, այլ Հայաստանի ամբողջ կեանքը, քանի որ կապ ունին ընկերային մակարդակի և մտաւոր զարգացման հետ։

Իսկ ի՞նչ ըրին Միասնիկեանի յաջորդները։ Եւ ի՞նչ կ'ընեն այսօր, աւելի քան երբեք խրած՝ ստրկամտութեան եւ իմաստակութեան ճախճախուտքին մէջ։

Կը թխեն ու կը թխե՛ն, կ'օրինակեն ու կը թարգմանեն, դուրս կուտան ճըճռան ճառեր ու խօսքեր, անդադար «կոմմունիզմ» կը հոլովեն։ (Ասոնք ալ Միասնիկեանի բառերն են)։ Մէկ խօսքով, կը ճգնին հարիւրին հարիւր իրականացնել Լէնինի աւետարանը՝ Վաղարշապատի կամ Զանգեզուրի [illegible] գիւղերուն մէջ։ Ու յետոյ կը զարմանան որ գիւղացին լեռ կը բարձրանայ...

Չարիքը մէկ չէ։ Չարիքը միայն ռուսախօսութիւնը կամ հայերէնի արհամարհանքը չէ, այլ համատարած կապկութիւնը։ Ռուսականութեան եւ ռուսացման ալիքը։

Աղասի Խանջեանները ունի՞ն միտք եւ կամք՝ մաքառելու այս բազմագլխանի հրէշին դէմ։

Եթէ այնքան ուժգին թափով եւ ծաւալուն համեմատութիւններով կ'ընթանայ ռուսացման ալիքը Հայաստանի մէջ, պատասխանատուն միայն Մոսկուան չէ, իր կեդրոնաձիգ եւ անկարեկիր տիրակալութեամբ, այլեւ Երեւանը։

Ո՞վ կը հարկադրէր ռուսերէն խօսիլ հայկական ժողովներու մէջ, կամ ռուսական վերատառութիւններով խճողել ժողովարաններու ճակատը։

Եւ համայնավարութեան ո՞ր հանգանակին կը հակառակէր, եթէ Երեւանը մաքառէր ուշադրութեամբ եւ խստութեամբ հետապնդէր զանցառութիւնները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԿԱՄ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

«Էքօ տը Փարի»ի Թղթակիցը Լոնտոնէն կը գրէ իր Թերթին, Նոյեմբեր 3 Թուականով, Թէ կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան ընթրին ետեւ, կը պատրաստուին նշանակելի դէպքեր, որոնց հանդէպ անտարբեր չի կրնար ըլլալ Ֆրանսա, իբր իսլամական մեծ պետութիւն։

Անցեալ օր հաղորդեցինք Թուրքիոյ նախկին խալիֆային Աբտիւլ Մեճիտի աղջկան ամուսնութիւնը Հայտարապատի մահարաջային անդրանիկ զաւկին հետ — Հնդկաստանի ամէնէն զօրեղ անկախ վերապետին՝ որ ժառանգեց աւելի մեծ պետութիւն մը քան Անգլիականը։ Այս գործը յաջողցուց Հնդկաստանի իսլամական ամէնէն մեծ պետը Մուհամմէտ Շէվքէթ Ալի, որ խալիֆայական շարժման հոգին եղաւ եւ սկիզբները նպաստ հասցուց քէմալական շարժման:

Անցեալ տարի, իր եղբօր Մուհամմէտի մահուան, Շէվքէթ գնաց Երուսաղէմ եւ այնտեղի մեծ միւֆթիին հետ մշակեց լայն ծաւալով ծրագիր մը, իսլամական աշխարհի կազմակերպման համար: Երուսաղէմի մէջ պիտի հաստատուի իսլամական մեծ համալսարան մը, խաւարի մէջ ձգելու համար Գահիրէէինը որ կը նկատուի շատ ազատական ձգտումներ ունեցող: Մեծ Միւֆթին, անշուշտ կը կռթնի Հնդկաստանի հաճմետականներուն, տոկալու համար Պաղեստինի մէջ սիոնական յառաջխաղացման։

Անգլիական կառավարութիւնը, եթէ մէկ կողմէ կը շարունակէ ուժ տալ սիոնականութեան, միւս կողմէ սակայն, ստիպուած է Հնդկաստանի մէջ՝ օգտագործել մահմետականները, ձախողութեան մատնելու համար հնդիկ ազգայնականութիւնը եւ դիմադրելու համար պլահմանեան տիրակալութեան մը։ Այնպէս որ բարեհաճ աչքով կը դիտէ Հայտարապատի մահարաջային տղուն ամուսնութիւնը նախկին խալիֆային աղջկան հետ, ինչ որ կը յուսայ թէ Թոյլ պիտի տայ խալիֆայութիւնը փոխադրելու Հնդկաստան։ Անգլիա ասկից մեծ օգուտներ պիտի քաղէ իր ասիական քաղաքականութեան համար։

Նոյնիսկ եթէ միւս մահմէտական երկիրները չընդունին այս լուծումը, մասնակի խալիֆայութիւն մը կարելի պիտի ըլլար հաստատել Հնդկաստանի մէջ, ինչպէս ըրաւ Մարոքի մէջ Շէրիֆեան տունը։

Երէկ, Հնդկաստանի Նախարարին ներկայութեան, Լոնտոնի մէջ Ցաշկերոյթ մը տրուեցաւ, այս դէպքը տօնելու համար։

Եթէ Երուսաղէմի մէջ խալիֆայութեան վերահաստատումը չյաջողի, կը մտածեն Ֆրանսական կառավարութեան հաւանութիւնն առնալ՝ զայն հաստատելու համար Դամասկոսի մէջ։ Այս պարագային, վախ կայ որ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսական վարչութեան դէմ գրգռութիւնները զօրանան։

Այս ծրագիրը վրդոված է Թուրք կառավարութիւնը, որ իր դեսպանին միջոցով, բազմաթիւ դիմումներ կատարած է Լոնտոն:

Պ. Լավալի վերադարձէն վերջ

Ինչպէս գրեր էինք, նախարարները նախորդ օր հաւաքուեցան, լսելու համար վարչապետին՝ Պ. Լավալի զեկոյցը՝ Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան մասին։ Իբր անմիջական հետեւանք Ուաշինկթընի խօսակցութեանց, Փարիզի գերման դեսպանը հանդիպում մը ունեցաւ արտաքին նախարարին Պ. Բրիանի եւ յետոյ վարչապետին հետ, որ գերման դեսպանին հաղորդեց Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան արդիւնքը՝ պարտքերու յետաձգման մասին։

Գերման դեսպանը, կը կարծուի թէ իր կարգին Ֆրանսայի վարչապետին պարզած է Գերմանիոյ նիւթական դժուարին կացութիւնը, ինչ որ թոյլ չպիտի տայ յետաձգման պայմանաժամի լրացումէն յետոյ, այսինքն 1932 յուլիս 1էն սկսեալ, վերադառնալու Եընկի ծրագրին գործադրութեան։

Սակայն գերման դեսպանը նոր յետաձգման որեւէ առաջարկ չէ ներկայացուցած եւ գոհացած է Ֆրանսայի ղեկավար տարրերուն թելադրելով որ նախ քան Եընկի ծրագրին կրկին գործադրութիւնը, քննութեան առնուի Գերմանիոյ վճարման կարողութիւնը։

Նաեւ, գերման դեսպանը շեշտած է կարճատեւ վարկերու հարցին վերաբերեալ լուծման անհրաժեշտութիւնը։ Որովհետեւ 11 միլիառ գումարի մը հասնող այս վարկերը պէտք է վերադարձուին փետրուարին։

Ուաշինկթընի զեկոյցին մէջ կ'ըսուէր թէ պէտք է նախատեսել անտեսական այս տագնապին զուգադիպող կարգադրութիւն մը՝ պարտքերու հատուցման մասին եւ թէ այդ կարգադրութեան նախաձեռնութիւնը պէտք է իյնայ եւրոպական պետութեանց։

Գերման դեսպանին հետ վերջին տեսակցութեամբ, ֆրանսական կառավարութիւնը այդ է որ կը կատարէ։

Վերաբացում ֆրանսական խորհրդարանի

Ֆրանսայի վարչապետին առաջարկով, նախարարաց խորհուրդը խորհրդարանի վերաբացման թուական նշանակեց Նոյեմբեր 12ը։

Նոր օրաթերթ Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատարակուիլ նոր օրաթերթ մը, Արեւելք խմբագրութեամբ փաստաբան Պ. Խորէն Ճամճեանի.

Անգլիական խորհրդարանը բացուեցաւ

Նախորդ օր, բացուեցաւ Անգլիոյ Նորընտիր խորհրդարանը։ Սակայն թագաւորին կողմէ բացուած չըլլալով, այս բացումը ունեցաւ լոկ ձեւական հանգամանք մը։

Մաքտոնըլտ եւ Պոլտուին, երբ խորհրդարանի սրահէն ներս մտան, երկարօրէն ծափահարուեցան։ Կարգ մը սովորական արարողութիւններէ վերջ, նիստը փակուեցաւ 45 վայրկեանէն։

Աշխատաւորական խմբակցութիւնը նիստ մը գումարեց եւ իր կատարեալ վստահութիւնը յայտնելով Հէնտըրսընի, հրաւիրեց զայն որ պահէ կուսակցութեան լիտըրի իր տիտղոսը եւ իրեն նախագահ ընտրեց Լէնսպըրին։

Ազգային ազատական խմբակցութիւնը իրեն ղեկավար նշանակեց Ճոն Սայմընը։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Մէկ քանի օրէ ի վեր սթերլինը անկում կ'ունենայ։ Նախորդ օր կը բանէր 93,5։

Այս վերջին անկումը մասամբ կը վերագրուի անոր որ Անգլիոյ վաճառականները արտասահմանէն կը գնեն մեծ քանակութեամբ զանազան ապրանքներ, նախ քան մաքսային դրութիւնը, որուն հաստատումը եւ կիրարկումը այլեւս անդարձ կը նկատուին։

Բայց, նիւթական շրջանակները ցոյց կուտան աւելի ընդհանուր պատճառ մը. Գերմանիոյ քաղաքական կացութիւնն ալ կը կարծեն, մեծ դեր կատարած է սթերլինի վերջին անկման մէջ, եւ Սակարանը աչքէ չի հեռացներ 70էն 75 միլիոն անգլիականի գումարը որ մնացած է Գերմանիա եւ որուն վճարման պայմանաժամը կը լրանայ փետր. 1ին։

Երէկ, կէսօրին սթերլինը կը բանէր 95.38։

Կիպրոսի ըմբոստութիւնը եւ Յոյները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հաշտհանդստեան պատարագ մը տեղի ունեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Այս պատարագին ներկայ էին յունական անկախութեան հերոսներու ազգականները։ Պատարագէն վերջ, ներկաները կոչ մը ուղղեցին քաղաքակիրթ աշխարհին, ի նպաստ Կիպրոսցիներուն, պախարակելով Անգլիոյ ընթացքը հանդէպ Կիպրոսի՝ ժողովուրդին որ իր ազատութիւնը կ'ուզէ։

Գիրիտի նախկին պատերազմիկները ամբողջ աշխարհի նախկին պատերազմիկներուն ուղղեցին կոչ մը՝ թելադրելով որ անոնք, ինչպէս նաեւ անգլիացի մտաւորականները միջամտեն ի նպաստ Կիպրոսի։

Յոյն մտաւորականներու ամէնէն հին ընկերակցութիւնը՝ Փառնասոս քուէարկեց բանաձեւ մը՝ իր ողջոյնը ուղղելով Կիպրոսի ժողովուրդին եւ աւելցնելով.

— Յոյն մտաւորականները միշտ համոզուած էին որ անգլիական վեհանձն ազգը Կիպրոսը պիտի ձգէր Յունաստանի եւ կը ցաւին տեսնելով Անգլիացիներու անարդար խստութիւնը հանդէպ կիպրոսցիներուն։ Կոչ կ'ուղղեն Անգլիոյ եւ ուրիշ ազգերու մտաւորականներուն, որ օգնութեան գան տկար ժողովուրդին որ կը կռուի իր ազատութեան, մարդկութեան ամէնէն մեծ բարիքին համար։

Յունաստանի բանուորներու ընդհ. դաշնակցութիւնը որոշեց միջազգային սէնտիքաներու դաշնակցութեան եւ անգլիացի բանուորներու դաշնակցութեան ուղղել կոչ մը ի նպաստ Կիպրոսի, խնդրելով անոնց օժանդակութիւնը, որպէսզի Կիպրոս կարենայ որոշել իր ճակատագիրը եւ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեամբ կատարուած հանրաքուէով։

Ռումէն վարչապետը Փարիզ եկաւ

Ռումանիոյ վարչապետը փրոֆ. Եորկա Նոյ. 3ի գիշերը ճեպընթացով մեկնեցաւ Փարիզ, ուր Սորպոնի մէջ պիտի տայ շարք մը դասախօսութիւններ եւ պիտի ստանայ honoris causa տիտղոս։

Պ. Եորկա Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր միայն, եւ պիտի վերադառնայ Պուքրէշ խորհրդարանի բացումէն առաջ, որ պիտի կատարուի Նոյ.ի 15ին։

Պուլկարեւսերպ յարաբերութիւնները

Գրեր էինք թէ Մակեդոնացիներու կողմէ սերպիական հողի վրայ կատարուած զանազան ահաբեկչական արարքներու մասին, սերպ դեսպանը դիմում կատարեր էր պուլկար կառավարութեան։ Պելկրատի քաղաքական շրջանակները զարմանք կը յայտնեն որ Պուլկարիա յուզման մատնուած է այս դիմումին առթիւ եւ կը յայտնեն թէ Սօֆիայի սերպ դեսպանը՝ իր կառավարութենէն պաշտօն չէր ստացած բողոքի ծանուցագիր մը յանձնելու պուլկար կառավարութեան, այլ պուլկար արտաքին նախարարին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած էր սերպիական սահմանագլուխի վերջին դէպքերու վրայ, որոնք կրնան խաթարել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

Սերպիական «Փոլիթիքա» թերթը այս առթիւ կը գրէ թէ Եուկոսլաւիա այլեւս չի կրնար հանդուրժել նման կացութեան մը եւ թէ մտադրութիւն ունի հարցը ներկայացնելու Ազգերու Դաշնակցութեան, առաջքն առնելու համար աւելի ծանր միջադէպերու։

Մուսթաֆա Քէմալ Մոսկուա կ'երթայ

Թուրք Թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Պ. Լիտվինովի եղած ընդունելութեան առթիւ: Էնկիւրիի մէջ տրուած պարահանդէսին ներկայ էին 500 հոգի: Մ. Քէմալ առաջին պարը դարձած է ցիկին Լիտվինովի հետ:

Այս առթիւ Մ. Քէմալ փափաք յայտնած է Մոսկուա այցելելու, իսկ Ըսմէթ փաշան արդէն պատրաստուած է մեկնելու։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

17.— ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԴԱՏԱՒՈՐԸ

Ո՞վ պիտի վճռէ առկայ վէճը։ Ո՞վ պիտի հըչէ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ հայ լեզուին ապագան գաղութներու մէջ։ Ո՞վ պիտի վճռէ ձուլման հարցը. մերձեցումի մը համբան։ Ո՞վ պիտի համաձայնութեան կանչէ մեզ բոլորս՝ գոնէ սահմանելով մեր փոխադարձ օգնութեան գետինը։

Հոս է որ կը բարդանայ դժուարին խնդիրը։ Հայ ժողովուրդը կ'ապրի այնպիսի ժառանգութի մը մէջ՝ ուր համոզը տէր է եւ տիրական։ Ամէնքը կ'ուզեն իրե՛նք ըսել միշտ վերջին խօսքը։ Լեզուական, գրական հարցի մը մէջ անգամ կ'ուզեն խօսքի խառնուիլ անցորդները, եւ իրենց կարծիքը պարտադրել գրագէտին։

Ցանկինք կաճառ մը որուն խօսքը գոնէ ըստ օրինի պարտադիր ըլլար բոլորին համար։ Որքան ալ դժուար ըլլար կաճառի մը դերը մեզ նման ժողովուրդի մը մէջ՝ որ դեռ գասա մը կ'ապրի եւ որուն խօսք հասկնելու համար որքան ալ անզօր ըլլային կաճառները, գոնէ ան կրնար գրագէտներուն հետ ունենալ անմիջական շփում։ Այդ կաճառը չունինք մենք, աւա՜ղ։ Երեւանի մէջ ինչ որ կայ՝ իր դէմքը կը ծածկէ մեզմէ. պարիսպներուն ետեւէն ան չի կրնար մեր ներքինը կարգել, ոչ ալ իր կամքը պարտադրել մեզի, ոչ իսկ հաղորդել։

Ակադեմիները, վերջի վերջոյ, իրենց չեն լեզուին տէրը։

Քաղաքական մարդոց ալ տրուած չէ անշուշտ դատաւոր կանգնիլ։ Ազգային շահերու ժառանգութիւնը չէ որ լեզուն, գրականութիւնը կը ստեղծէ։ Որքան ալ լեզուի մը դերը մեծ ըլլայ ժողովուրդի մը գոյութեան եւ ապագային համար, անոր հոգը առկայ ոչ դահլիճներուն տրուած է, ոչ ալ խորհրդարաններուն։ Հրովարտակներով չէ որ գրական հարցերը կը վճռուին, ոչ ալ կուսակցական ժողովներու մէջ քուէարկուած բանաձեւերով։ Զուտ լեզուական խնդրի մը «ազգային քաղաքականութեան» հարցի շապիկը հագցնել եւ զայն դնել քաղաքական հարցերու հետ միեւնոյն սեղանին վրայ, ճամբայ մըն է որ կը մոլորեցնէ մեզ։

Ու եթէ կ'ուզէք բանաստեղծները, քերականներն ալ իրաւունք չունին վերջին խօսքը ըսելու։ Անոնք չէ՛ որ լեզու մը կը ճշդեն ու ժողովուրդին եւ գրողին ձեռքը կուտան։ Անոնց դերը յետոյ է, երբ լեզուն կազմուած է արդէն։ Անոնք պիտի զայն ճշդելու, դասաւորելու արդէն իսկ կեանքին տուած ձեւերն ու կանոնները։ Լեզուն ճաշակի խնդիր է աւելի, ոչ թէ գիտական հմտութեան. ու բանաստեղծ մը անպատճառ ճաշակ չի պահանջուիր։ Գիտնական մարդիկ են Ալիշանը, Հացունին։ Բայց բաղդատեցէք անոնց գործածած հայերէնը իրենց ժամանակակիցներու լեզուին հետ։ Ու երեւակայեցէք ինչ կ'ըլլար մեր աշխարհաբարին վիճակը, եթէ անոնք ըլլային իր դատաւորները։

Օտար գիտնականներն ալ չեն որ մեզ ճամբայ ցոյց պիտի տան։ Օտարը ուրիշ զօրաւոր կ'ըլլայ, բայց ոչ ժողովուրդի մը լեզուական հարցերը վճռելու տան։ Տարբեր է գիտական վճիռներ տալը, եւ տարբեր՝ լեզուն կերտել ժողովուրդի մը որուն հոգին չի բաբախեր իր մէջ։

Փօլօս Մակինցեան իր նախաձեռնած Արեւմտեան նոր ուղղագրութիւնը չփութելու առթիւ կը յուզէ թէ փրօֆ. Մառը եւս իր հեղինակաւոր կարծիքն յայտնեց ի նպաստ ուղղագրական ռէֆորմին եւ թէ ան արտայայտեց իր հաւանութիւնը, մինչեւ իսկ ուրախութիւնը։

Տխուր բան է օտարին կարծիքով մեր ճամբան փնտռել։

«Զենք հանդուրժեր որ՝ դէտել կուտար այդ առթիւ Հայր Հացունին, մեր ազգային արժանապատուութիւնը կախուի, մեզմէ հայերէն ուսած օտարական մը խորհրդով եւ ձեռքով քանդուելով մեր այբուբենը»։ Ու շատ ճիշդ կ'ըսէր։

Գերագոյն դատաւորը, ճիշդ է, ինքը հայ ժողովուրդն է։ Ան է որ պիտի ապրեցնէ կամ մեռցնէ կանոնները զորս պիտի ստեղծենք մենք։ Ան է որ ամէնէն զարգացած ականջը ունի, եւ ամէնէն սուր քիմքը։ Բայց դեռ մեր ժողովուրդը տաղէնադի պէտք ունի մինչեւ որ հագնի դատաւորի պատմուճանը։ Դեռ համախմբուած չէ, դեռ շաղախուած չէ իր մտածումներն ու ցանկութիւնները։ Նոյնիսկ գաղութներու մէջ, սփռուած բազմաթիւ ափերու վրայ, ի վիճակի չէ հաւաքական ուժ մը պահպանելու, եւ անոր զօրութեամբ կնիք դնելու կեանքին վրայ որ կը քալէ։

Գրական մարդիկն են, ըստ իս, որ պիտի վճռեն մեր լեզուին ապագան։ Ոչ բարի ցանկութիւնները, ոչ ազնիւ մտահոգութիւնները, ոչ իսկ աքնաջան փորձերը չեն կրնար լեզուի մը հունը փոխել։

Գրագէտն է որ պիտի ըսէ իր վերջին խօսքը։ Անոր ստեղծած երկերն են որ պիտի ճշդեն լեզուի մը զարգացումը։ Եթէ ան կրցաւ չհեռանալ բնութեան աղբիւրներէն, ունենալ ճաշակ ու ստեղծագործական հուր, ունենալ մանաւանդ համեմատ մը կոյծերը, ան կ'ապրեցնէ լեզուն իր հետը, ան կը պարտադրէ եւ սերունդներուն որ կուգան եւ պիտի գան։

Թիֆլիսեցի պատանաբարբառը երբեք չպիտի կարենար իշխանական գրականութեան իշխել, եթէ չըլլար Թումանեան որ գործածեց եւ իր հանճարին ուժովը նուիրագործեց այդ բարբառը՝ զտելով ու պարտադրելով զայն բոլորին։

Պոլսեցի գիւղին գաւառաբարբառը պիտի կարենա՞ր արեւելահայ բարբառին հետը դառնալ, եթէ չծնէր Խաչատուր Աբովեան մը ու իր տաղանդին կրակը չպօռթէր այդ գաւառաբարբառով։ Աբովեանն էր որ Քանաքեռի գեղջուկին լեզուն իւրացուց, ազնուացուց ու զայն պարտադրեց Թիֆլիսին եւ անոր բոլոր քնարին։

Արեւմտահայ վերջին վերածնութեան ռահվիրաները պիտի ձախողէին ամփոփէնք դնելու, զարգացնելու, գեղեցկացնելու իրենց երկերուն մէջ՝ եթէ իրենց ծոցէն չուսային գրական մարդիկ ալ, այդ նոր բարբառը պարտադրելու համար գրականութեան։

Ու Թրքահայ գաւառաբարբառներով արեւմտահայ լեզուն պատուաստելու, անոնց բառերն ու ձեւերը Պոլսոյ պարտադրելու ճիգով ստեղծուած գրողները չպիտի կրնային հասցնել, եթէ գաւառը գրագէտներ ալ չտար՝ բանաստեղծներուն փառատքը նուիրագործելու համար։

Ու դարձեալ գրագէտներն են որ վաղը պիտի գծեն մեր լեզուին ճամբան։ Արտակարգ մէ՛կ տաղանդով ի՛նչքան հարց կը վճռուի։

Համաձայն եմ Վրթանէս Փափազեանին հետ.

— «իսկ թէ ի՛նչպէս պիտի սկսի արեւմտեան եւ արեւելեան բարբառների ձուլումը — դրան պատասխանել կարող են գեղարուեստական գրողները՝ գործնականապէս։ Շատ հարց է, որ կարող է որոշել որեւէ մեծ տաղանդ. երբ այդ ուղղութեամբ մշակւած մի լեզու ինքը դառնի գործածական»։

Այդ մեծ տաղանդը դժուար թէ հայ կեանքը ծնի այս պայմաններուն մէջ։ Մեզի պէտք եղածը արուեստագէտ գրողներու հոյլ մըն է որ ստեղծագործելու կրակը կէտ իր հոգիին մէջ քիմք ու ճաշակ ունենայ, եւ կարենայ իր հոգին պարպած տանի հայ ժողովուրդին հոգիին խօսիլ։

∴

Բայց մինչեւ այդ՝ ամէն մարդ իր դիրքերուն մէջ։ Օգտուինք իրարու բառերէն, նոյն իսկ ինչ ինչ ձեւէն, բայց գաղութներու մէջ գործնականեցնենք արեւմտահայ բարբառին խաղաղութիւնը։

Արեւմտահայ բարբառը գաղութներու մէջ պէ՛տք է պահպանել։ Որքան ալ հեղինակ այս նախանձախնդրութիւնը՝ «բարբառային շովինիզմ» ծաղրանուանը կցելով անոր, բոլորին պարտքն է, յանուն հայ գրականութեան, յանուն նոյնիսկ մեր վաղուան միացեալ լեզուին արեւմտահայ բարբառին պաշտպանութեանը կանչել գաղութներու մէջ հասակ նետող գրական նոր սերունդը։

Արեւմտահայ բարբառը չթողունք որ մեռնի։ Աղէտ պիտի ըլլայ աս նոյնիսկ բովանդակ հայ գրականութեան համար։ Եւ արդէօք ան չենք՝ չթողունք որ լքճանայ օրէ օր։

Եթէ մեր գրական լեզուն կ'աղճատի — կ'ըսէք — յանցաւորն են մեր նորերէն շատերը։ Արդարեւ անոնք պարզապէս կ'արհամարհեն հայ լեզուն։ Տաժանելի բան է շատ անգամ նոր մը կարդալը։ Հաղուադէպ բացառութիւնները մէկ կողմ, մեր նորերը, մեծ մասամբ, անտանելի լեզու մը ունին։ Ցաւահաւութիւն կը բերէ վրան անոնց անճանիք լեզուն՝ ուր ամէն տեսակ սխալները կը վխտան։ Միտքը կը բերեն վաղը ու այսօրուան պատկերը կը սարսափեցնէ քեզ։ Վաղը, արդէն, աւելի արհամարհող պիտի ըլլան հաւանող նորերը։ Չափանիշ-ճանչցուի քեզ մեր լեզուին վաղը։

Ահա թէ ինչո՛ւ մեր նոր սերունդն է որ զգաստութեան պէտք է կանչել՝ ամէնէն առաջ։ Ան է որ տէր պէտք է կանգնի իր ժառանգութեանը, ու զայն անաղարտ հասցնէ իր յաջորդներուն։

Եւ գրական նոր սերունդի կոչին զուգթանոյ մամուլն է որ կոչուած է խաղալ մեծագոյն դերը։ Ան է որ պիտի ապրեցնէ արեւմտահայ բարբառը, ու չպիտի թողու զայն որ խեղաթիւրուի անհետ։ Դեռ մը որքան բծախնդրութիւն, — որքան հարթուած է ճամբան։

Ու տես, հոս, երեւան կու գայ գաղթականութեան քարը։ Ինչ չանթեր ալ տեղան՝ պիտի ըսեմ դարձեալ, թէ մեր գաղութներու մամուլին մէջ պէտք է տիրապետէ արեւմտահայ բարբառը։ Ոչ միայն խմբագրականներու, այլ նաեւ յօդուածներու եւ թղթակցութեանց մէջ պէտք է այդ բարբառը տիրէ։ Անշուշտ մեր խօսքը գրական հեղինակութեանց համար չէ. բայց ինչ հարկ արեւելահայ բարբառը պահել երկրորդական գրողներու յօդուածներուն մէջ։ Շնորհիւ այն բանին որ գաղութներու հայ թերթերէն շատերը լոյս կը տեսնեն արեւելահայ գրողներու խմբագրութեան տակ, եւ որ այդ թերթերուն մեծ մասը արեւելահայ աշխատակիցներ ունին, տեսակ մը արհամարհանք կայ արեւմտահայ բարբառին հանդէպ։ Բերքը ներքէն առնելու այս փորձը մեր գրականութիւնը աղքատութեան կը տանի։

Ու մեծ է նաեւ գաղթահայ դպրոցներուն դերը։ Հոն է որ մեր վաղուան սերունդը պիտի սորվի մեր բարբառը ճիշդ ու մաքուր խօսիլ եւ գրել։ Ճիշդ է որ արեւմտահայերուն մէջ նուազ է պատրաստուած ուսուցիչներուն թիւը, եւ անոնց մէջ ձեռնհասներն ալ կը խորշին ուսուցչական ասպարէզէն։ Բայց արեւմտահայ դպրոցներուն մէջ տիրապետողը պէտք է արեւմտահայ բարբառը ըլլայ, ո՛վ քեր ալ ըլլան ուսուցիչները։ Շանթը, Խաժակը, Աբեղեանը երբ արեւմտահայ վարժարաններուն կը պաշտօնավարէին իրենց դասագրքերը՝ մեր բարբառին կը փոխէին անոնց լեզուն ալ։ Մա՛նչ, կամ աղէկ։ Որձեւէդը պզտիկ բան է։

Միացեալ հայրենիքին մէջ միայն կրնայ օր մը ստեղծուիլ միացեալ լեզուն։

Մինչեւ այդ՝ թողունք որ մեր զոյգ մը բարբառները զարգանան, օգնելով իրարու։

Իսկ մենք ջանանք նախ մեր հոգիները միացնել — չարհամարհել իրար ու՝ չխորշիլ իրարմէ։

Լեցնել Անէրկեւոր։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ.— ԱՆՄԵՂ ԶՈՀԸ.— ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ.— 8000 ՀՈԳԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ.— ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ռաճէբ-Րիւշտի՛ փոխադարձ այցելութեան առթիւ ծագած աղմուկը մարեցաւ։ Հելլէնաթուրք բարեկամութեան շանդալից ու չափազանցեալ արտայայտութիւնները օրը օրին արձանագրուեցան մամուլին մէջ։ Անոնք բոլորը հրապարակէն քաշուած են ներկայիս։ Կը մնայ սակայն ցաւը հայ ժողովուրդի կուրծքին տակ, որ այս այցելութեան առթիւ, իր անմեղ ու գաշտաք զաւակներէն մէկը ծառաց գնաց «սմօքինկ» հագնող և «սփլինտր» կրող բարձրաստիճան Թուրք ամբոխականներուն։ Մանուղ ըրին՝ ու գարնեցին ասոնցմէ ամէնէն գղուելին, վրան քաց ու սփճարցայուած «ձանցափորձոի» տատապներով՝ որոնք տեղեկան, չգիտնալով նոյն իսկ քանի մը օրերու կեանքին։ Պարտիզակցի խե՛ղճ Կաբաեկն Վիտինեանը յարձակ դատուած էր այս ողբերգին։ Մահոփ խօսք է.— Թուրքերու որ և է տեղակ խրախճանք առանց արիւնի չի վերջանար։ Թուրքերը ցուցուցին իրենց հարազատ դիմագիծը։ Թող ամբողջ աշխարհ գիտնայ հոգի Մուստաֆա Քեմալ փաշայի ձեռքի եւ ձեռքաշրջմամբ Թուրքիոյ դարձուածքի դէմքը։ Թող բոլորը լսեն, հաւ չէ, բայց գիտնան։ Թող գիտնան նաև «քաղաքակրթեալ» Թուրքերը, որ իրենց կուսակցին վար պիտի չիջնայ ափ մը հայերու կողմէ խրուած այն փուշը, զոր ձեռքելու համար գիւղերին մնացիցին են,— Այդ փուշը պիտի մնայ ու պիտի խեղդէ զանոնց, մինչեւ որ իր արդար հատուցումը առանայ՝ այս աշխարհին ամէնէն անիրաւուած ցեղը։

∴ Սելանիկի ազգային կեանքը անշարժ վիճակ մը ունի, եթէ չհաշուենք Երիտասարդական Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծչտանորոգ շարժումները։

Թաղական Խորհուրդը ճամուած է ծանր տագնապի մը։ Ու գաղութը, երբ կարգին անելի դատապարտուած, Թաղ. Խորհուրդի ծանրաբեռնուած պիւտճէն թեթեւցնելու յոյս չի ներշնչեր։ Լուրջ վտանգ կը սպառնայ Ազգային վարժարաններու գոյութեան, եթէ կացութիւնը այսպէս շարունակուի։ Միզեր կ'ըլլան թէեւ այս ծանր վիճակին դարման մը տանելու, սակայն ներկայ պայմաններով դժուար թէ տիրող տագնապը փարատի։ Ընակելով օգնութիւններու վրայ դրուած է յոյսը։

∴ Դէպի Հայաստան ներգաղթի արձանագրութիւնները շատոնց լրացած են։ Բարեգործական, Առաջնորդարան եւ Հօկ, առանձին արձանագրութիւններ կատարած են, հանդիպողին խոստանալով Հայաստանի ծոցը։

Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ բաժին ինկած 3000 անձերու փոխարէն, ընդհանուր արձանագրութեանց թիւը կը հասնի 8000ի։ Պարզ է որ, յառաջիկային ցաւալի ողբերգութիւն մը վերապահուած է Յացեալ 5000 հայրենադարձներուն, որոնք, ըստ յայտարարութեանց, այս կարաւանին ճամբայ չպիտի կարենան կազմել։

∴ Ծիրող այս անկանոն եւ անիշխանական գործողութեանց երեսէն, բոլորը ճանճնուած են ճաշկեցող անհաւատութեան մը։ Բոլոր արձանագրուողները խոստում տրուած են մեկնելու։ Բայց ի՞նչպէս։ Ներգաղթողներուն ընդհանուր թիւը յստակ է՝ 6000, որուն 1000ը՝ Պուլկարիայէն, 500ը՝ Սուրիայէն, 1500ը՝ Հին Յունաստանի շրջանէն, ու միայն Յացեալը Նոր Յունաստանէն, ուրե՞մ։ Ո՞ր բախտաւորը պիտի մեկնի, եւ ո՞ր անբախտը տեղը պիտի նստի, եթէ երբեք նստելիք տեղ գտնէ։ Ու այս բոլորին վրայ Երեւանէն գալիք լիազորը դեռ կ'ուշանայ։

∴ Հոկտեմբեր 26ը այն թուականն է, երբ Սելանիկը իր շրջաններով անցաւ Յունաստանի տիրապետութեան տակ, Թուրքերու ձեռքէն։ Ամէն տարի պաշտօնական հանդիսութիւններով կը տօնուի այս պատմական թուականը։ Այս տարի սակայն, Սելանիկի գրաւման 19րդ տարեդարձը տօնուեցաւ աւելի փառաշուք եւ աւելի տպաւորիչ։

Յունաստանի հանրապետութեան նախագահ Պ. Զայիմիս յատկապէս հրաւիրուած էր այս տօնին։ Հոկտ. 26ի առաւօտուն, Պ. Զայիմիսի ժամանումը դիմաւորուեցաւ անհամար ժողովուրդի, եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ։ Եղան գոհաբանական աղօթք, հայրենասէր ճառախօսութիւններ, հսկայ զօրահանդէս, որուն կը մասնակցէին նաեւ ազգային կազմակերպութիւնները։ Պաշտօնական ճաշկերոյթներու եւ այցելութեանց կը մասնակցէին նաեւ հայ համայնքի ներկայացուցիչները։ Հանրապետութեան նախագահին տրամադրութեան տակ դրուած էր Պ. Պարթանեանի շքեղ ինքնաշարժը։ Պ. Զայիմիս չորս օր հիւր մնաց Սելանիկի մէջ, բազմաթիւ այցելութիւններ տալով զանազան ընկերակցութիւններու, մասնակցելով անոնց սարքած ընդունելութեանց։

Նշանաւոր «Աւէրոֆ» դրահաւորը, որուն վրայ կը ճամբորդէր Պ. Զայիմիս, Սելանիկի ծոցը մտնելու պահուն, տիրող մշուշին պատճառաւ, սխալ շարժում մը կ'ընէ եւ կը խրի աւազուտքին մէջ։ Մէկուկէս օրուան յամառ աշխատանք պէտք եղաւ խրած մարտանաւը անվնաս դուրս հանելու համար իր տեղէն։ «Աւէրոֆ»ի այս արկածը գէշ տպաւորութիւն գործեց բոլոր շրջանակներուն վրայ։

∴ Կիպրոսի Յոյներուն ապստամբական շարժումները համակրութեամբ լեցուցած են ժողովուրդին սիրտը։ Հակառակ կառավարութեան վերապահ դիրքին, ուսանողութիւնը ընկերակցութեամբ երիտասարդական կազմակերպութիւններու, ցոյցեր կազմակերպեց քաղաքիս մէջ ու հակառակ ոստիկանական բուռն արգելքին, իր խանդավառ համակրանքը յայտնեց ի նպաստ Կիպրոսի մէջ պայքարող իր արենակիցներուն։

ԿԼԱՏԻԿՆ

ԳԵՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ

Արցպէրկի (Գերմանիա) շրջանին գործարանատէրներու ընկերակցութիւնը տնտեսութեան Նախարարութեան ուղղուած խնդրագրով մը կը թելադրէ որ Նախարարութիւնը միջամտէ պարտքերու յետաձգում ստանալու համար։ Ընկերակցութիւնը այս դիմումը կատարած է 700 գործարանատէրերու անունով։ Իրօք 700ի չափ գործարաններ որոնք երկաթեղէնի վերաբերեալ նուրբ ապրանքներ կ'արտադրեն, անանկութեան դուռը հասած են։ Ի վիճակի չեն իրենց տուրքերը եւ առեւտրական պարտքերը հատուցանելու։

ԹԱՏՐՈՆ

"ԱՆՈՒՇ„Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Սիրուած անուններու համախմբում մը, — Թումանեան, Տիգրանեան, Սագօ-Սիփան — արտակարգ թափով մը «Միւթիւալիթէ»ի հսկայ սրահը հաւաքեց Փարիզի և շրջականներուն հայերը, «Անուշ»ի ներկայացման առիթով։

Սրտապնդող բան մը ունէր այդ ոգեւորութիւնը, եւ կը պարզէր ապագայ կարելիութիւններ, հաւատքը եւ սէրը դէպի մայրենի լեզուն, երգը, բեմը։

Պայմանով մը սակայն... — այն ամէն անգամ երբ հարկ ըլլայ խօսիլ հայ արուեստի մասին, ստիպուած ենք պայմանին առաջ կանգնիլ, չեզոք — որ միջոց տրուի վերջապէս մեր արուեստագէտներուն խնայել իրենց ուժերը, ազատիլ կազմակերպելու հազար ու մէկ հոգերէ, ունենալ անկիւն մը, սեփական, հանգիստ եւ միշտ տրամադրելի, ուրկէ զերծ հարկադրուին քանի մը փոքրիկ հանդէս գալու, որոնց վարձքերու ծախքերը նժարին մէջ դնելու, հակակշռելով արուեստը եւ իր կատարելութեան ստուգութիւնը։

Ներկայ պայմաններուն անհաւասար եւ նոյնիսկ շատերու համար վհատեցուցիչ հանգամանքը ընդունելէ յետոյ կը մնայ միայն գնահատանքի եւ շնորհակալութեան զգացումներ յայտնել «Անուշ»ի անվհատ եւ համակրելի կազմակերպիչներուն։

«Անուշ»ի նիւթը եւ իր երաժշտութիւնը ծանօթ են հայ հասարակութեան լայն խաւերուն։

Առանց մանրազննօրէն ծանրանալու, կարելի է նկատել՝ որ այդ քնքուշ, յաճախ յուզիչ և հայրենաբոյր պատկերներէ կազմուած հաւաքածոյ ամբողջութիւնը հեռու է Օփերա մը ըլլալէ, գոնէ իր ներկայ երաժշտական կազմութեամբ։

Նիւթը՝ իր պարունակած տարբերով՝ պարզային տեսիլքներէն մինչեւ խեղացարութեան ողբերգական վախճանը, պիտի կրնար անշուշտ կազմել աւելի հզօր ու լայն ներդաշնակութիւն մը պահպանելով Օփերայի մը բոլոր պահանջները և յատկանիշերը։

Չեմ կարծեր որ Մտաւորական ուժերը պակսած ըլլան այդպիսի գործի մը համար. ուր որ ալ գտնուին, պիտի բաղձինք միշտ Տիգրանեան ուժի խուսափումին, ձեռնարկումին, առանց որու այսօր անկարելի է ու եւ է արժէքաւոր աշխատանք կատարելապէս իր վախճանին հասցնել։

«Միւթիւալիթէ»ի սրահը ունէր լայն բեմի մը եւ ճոխ ու բազմագոյն լուսաւորութեան յարմարութիւններ, որոնց անշուշտ նպաստեցին խաղին պատկերային ներդաշնակութեան։

Տիկին Սուրաբեան «Անուշ»ի դերը տարաւ հետզհետէ տպաւորիչ յաջողութեամբ՝ թէ երգեցողութեան եւ թէ՝ երգչուհի։ Իր ձայնը ախորժելի գոյն ունի, եւ հաճելի ուժ։ Պ. Գ. Մէջթերեան որ առաջին անգամ կը յայտնուէր, առանձնաշնորհուած էր սիրահար Սարոյի պատասխանատու դերը, որուն մէջ կրցաւ յայտաբերել ձայնի եւ խաղի աննկարագրելի արժանիքներ՝ որոնք պիտի կրնան զարգանալ անշուշտ։

Պ. Սուրաբեանի Մոսին ուժեղ էր։ Օր. Կոլմանով եւ Տիկ. Գիքէրեան — Անուշի մայրը — գնահատելի էին գործողներու ներդաշնակութեան համար։

Անվերապահօրէն կ'ուզեմ բանալ «Սիփան» երգչախումբի տեղ, անոր ղեկավար ու ներշնչող Բախարեանի կատարած դերին։

Անհերքելի է՝ որ առանց «Սիփան»ին կարելի չէր «Անուշ»ը ծաղկել։

Մասնագէտներ գուցէ գտնեն փոքրիկ թերութիւններ սայթաքումներ։

Ուրիշ առիթներով ըսած եմ,

կը կրկնեմ, կրնանք պահանջել ա՛յն չափով որքան տուած ենք։

Մաքօներու արժանիքը ես կը գտնեմ այն ազնւարոյն, animateur յատկութեան մէջ, որ Կարա-Մուրզաին եղաւ Կովկասի մէջ՝ եւ որուն հմայքը, աշխատանքի տարօրինակ ձեւը անձամբ դառնալու եւ գնահատելու բախտը ունեցայ, ճանաչելով իր Թիֆլիսի երգչախումբին։

Տասնեակներով անհատականութիւններ խմբել, հաշտեցնել, ներդաշնակել ու ձուլել, վերածելու համար ծխուն եւ հնչեղ գործիքի մը՝ որ Թրթռայ ծպտի մրճարուածով,— կը պահանջէ բացառիկ եւ անկուն կամք, անսահման սէր դէպի հայ երգը, արուեստը, եւ զոհաբերումի ամբողջական պատրաստակամութիւն։

Այդ բոլորը ունեցաւ Սաքօ Ցաւքեան, եւ անցեալ օր ինք եւ իր խումբին համակրելի եւ նոյնքան անվհատ եւ նուիրուած երիտասարդ-երիտասարդուհիները կրցան ժողովրդական անխառն գնահատանքի մը ամբողջ ծափերուն մէջ, գտնել բարոյական թանկագին վարձատրութիւն մը եւ խրախուսանք։

Վստահաբար՝ եւ հաճոյքով՝ կրնամ յայտնել, որ նիւթական վարձատրութիւնը նոյնպէս —ուրկէ անշուշտ «Սիփանը» գոնէ այս անգամ իր արժանիքին համեմատ լայնօրէն օգտուած է— եղած է գրեթէ աննախընթաց փարիզահայ ներկայացումներու մէջ, հասնելով մօտ քսան երեք հազար ֆրանք հասոյթի մը։

Մխիթարական է, որ գոնէ այս անգամ հայ-հասարակութիւնը գիտցաւ արժանաւորապէս գնահատել իր արուեստագէտները։

Խաղի մասին նկատում մը,— ըսելու վերջին տեսարանը, որ կուգայ Անուշի խելագարութեան ուժեղ եւ պատկերիչ տեսարանէն յետոյ, պակսեցնել եւ ձգել տպաւորութիւնը, առանց [illegible] անհրաժեշտ [illegible] խաղին ամբողջութեան տեւականէն։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԿ

ԾԻԾԱՂ

Վերջայլի խորհրդաժողովին ատեն, ամերիկեան պատուիրակը կը Թելադրէ նիստերը գումարել ժամը 4ին, որովհետեւ ժամը 2ին իր հանգիստի պահն է։ Իսկ Անգլիոյ պատուիրակը կը խնդրէ ընդհակառակն որ նիստերը գումարուին ժամը 2ին, որովհետեւ ինք սովորութիւն ունի քնանալու ժամը 4ին։

Քլէմանսօ, որ դժուարին կացութեան մատնուած էր, կը լուծէ խնդիրը այսպէս.—Նիստերը կը գումարենք 3ին, Պ. Ամերիկացի, դուք քնացէք ժողովէն առաջ, Պ. Անգլիացի, դուք ալ քնացէք ժողովէն յետոյ. իսկ ես ալ կը քնանամ ժողովի ընթացքին...»

ՓԵՐԱՆՔՆԵՐ...

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Անգլիոյ ներկայ խորհրդարանը ունի 615 երեսփոխան, 1832ին ունէր 658։ Այս թիւը տատանելով մնաց մինչեւ 1918, երբ կային 707 երեսփոխաններ։ Իրլանտայի անկախութենէն յետոյ (1922) գրեթէ ներկայ թիւին հասաւ։

∴

Վերջին ընտրութեանց մէջ աշխատաւորականները կորսնցուցին 216 աթոռ։ 1909էն միայն պատահած է առաջ նման, երբ պահպանողականները կորսնցուցած են մինչ 200 երեսփոխան։

∴

56 մարդ կրնան նստիլ Լոնտոնի նոր օթօպիւսներուն մէջ. հետեւաբար անոնց մէկ հատը բաւական է պատրաստ տանելու համար աշխատաւորական երեսփոխանները որոնց թիւն է 52։

∴

Խորհրդարանին «հայրն» է Լոյտ Ճորճ, որ երեսփոխան է 1890էն ի վեր։

∴

Նոր խորհրդարանը ունի 15 կին անդամ, որոնց 14ը պահպանողական եւ մէկը ազատական։

∴

Նօթտանհամշայրի թեկնածուներ կորսնցուցին ի նպաստ պետական գանձին 150ական ստերլին, որովհետեւ չկրցան շահիլ իրենց շրջանի քուէներուն մէկ ութերորդն իսկ։ 1929ի ընտրութեանց 110 թեկնածու արժանացան այդ բախտին։

* *

Տարպիշըրի մէջ երեսփոխան մը ընտրուեցաւ 2 քուէի առաւելութիւնով, իսկ Գրայթընի մէջ ուրիշ մը շահեցաւ 62,253 քուէ ասելի քան իր հակառակորդը։ Երկու ծայրերը։

* *

Համայնավար երեսփոխան չկայ խորհրդարանին մէջ։ 20 թեկնածու ունէր կուսակցութիւնը, բոլորն ալ կորսնցուցին 150ական ստերլին։

* *

Անգլիոյ առաջին կին երեսփոխանն է Լէյտի Աստոր (պահպանողական), իսկ առաջին կին նախարարը՝ Միս Մարկրիթ Պոնտֆիլտ (ընկերվարական) որ պարտուեցաւ այս ընտրութիւններուն։

* *

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ունի 2.082,212 անդամ որոնց 2.023.543ը Արհեստակցական Միութեան անդամներն են։

* *

Ընտրութեանց մէջ պարտուեցան 13 նախարարներ եւ 21 փոխ-նախարարներ։ Պարտուեցաւ նոյնպէս հայերու բարեկամ Պ. Օլիվըր Փոլտուին։

* *

Ազգային կառավարութիւնը 16րդ նախարարութիւնն է 1886էն ի վեր։

* *

Նոր խորհրդարանին մէջ կան 135 օրէնսգէտներ, (նախորդին մէջ կային միայն 88), 18 բժիշկներ, 50 բարձրատոհմեան գինեւորականներ, բայց ոչ մէկ կղերական։

* *

Երեսփ. ժողովին մէջ երեսփոխանները կրնան եթէ ուզեն, նստիլ գլխարկով։ Խօսելու ատեն երեսփոխանները պէտք է ոտքի կենան։

* *

Քուէարկութեան թուղթերը խորհրդարանին մէջ պիտի պահուին մէկ տարի եւ մէկ օր, յետոյ պիտի այրուին։

* *

Լոնտոնի սակարանին «ընտրական գրասեղան» «Տէյլի Մէյլ»ի ակնարկանատէր Լորտ Րոտըրմիըր շահեցաւ 70.000 ստերլին... որուն հաղիւ թէ պէտք ունէր։

* *

Երեսփ. ժողովին մէջ նախագահին աջ կողմը կը նստին կառավարութեան անդամները եւ օրուան կուսակցութեան երեսփոխանները, իսկ ձախ կողմը յատկացուած է ընդդիմադիրներուն։ Երեք նստարան պիտի բաւէ այս վերջիններուն։ Ուրեմն ստիպուած պիտի ըլլան... վարձու առնել իրենց նստարաններուն երեք չորրորդը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՑԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Խորհ. Հայաստան» (20 հոկտ.) կը գրէ Զանգեզուրի վերաշինութեան մասին.

— Զանգեզուրի վերաշինութեան հանրապետական կոմիտէին տեղեկութիւններուն համաձայն, շինարարութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ յիշեալ շրջանին մէջ.—

Ղափանի շրջանին մէջ շինուած են արդէն 173 սենեակ, կը մնայ ծածկել տանիքները։ Այստեղ կ'աշխատին 480 բանուորներ, 87ը որմնադիր։ Տանիքները ծածկելու համար կ'օգտագործուի տեղական անտառներու փայտը։

Շրջանին Բաշանլու եւ Լեռնաձոր թրքական գիւղերը պիտի տեղափոխուին այլուր։ Շինարարական աշխատանքներն ամենէն աւելի յաջող կ'ընթանան Ոխճի եւ Դինովի գիւղերուն մէջ։ Արծվան գիւղին մէջ փութով կը շինուի դպրոց մը։

Գորիսի շրջանին մէջ շինուած են 322 սենեակ, 7 տեսա. (իւրաքանչիւրը 100 մեծեղջիւր անասունի համար) եւ 2 նախակրթարան։ Տանիքները ծածկուած չեն։ Այստեղ կ'աշխատին 600 հոգի, 180ը որմնադիր։ Գորիսի շրջանին մէջ գիւղերու միացման աշխատանքները յաջող կ'ընթանան։

Հալիձոր, Խոտ եւ Շնհեր գիւղերը միացուած են։ Միացուած են նոյնպէս Խայչի եւ Հծեծ գիւղերը։ Խնձորեսկը տեղափոխուած է Ճղլախ տանող ճամբուն վրայ։ Գորիսէն դէպի նոր գիւղավայրերը պատրաստուած է 18 քիլոմեթր երկարութեամբ սայլի ճամբայ։ Նոր գիւղերուն ջուր հասցնելու համար դրուած են 13 քիլոմեթր երկար ջուրի խողովակներ։

Սիսիանի շրջանին մէջ կիսովին շինուած են 424 սենեակ, եւ աշխատանքները կ'աւարտին շուտով։ Կը շինուին նաեւ 11 տեսա. (իւրաքանչիւրը հարիւր մեծեղջիւր անասունի համար), 2 նախակրթարան, 50 մահճակալով մէկ հիւանդանոց (Ղարաքիլիսայի մէջ)։ Այստեղ կ'աշխատին 1115 բանուորներ, 215ը որմնադիր։ Շրջանին Ուզ գիւղը միացուած է Ղարաքիլիսայի, Շնաթաղը՝ Լորին, Բոլաքը՝ Բարխուդկային։

Ամբողջովին լրացած է շինութիւնը՝ 800 սենեակ Ղափանի մէջ, 700 սենեակ՝ Գորիսի շրջանին մէջ, 280 սենեակ՝ Գորիս քաղաքին մէջ, 800 սենեակ՝ Սիսիանի շրջանին մէջ։

Շինութեանց հանրապետական կոմիտէն ձեռնարկած է շինելու նաեւ գետնափոր տնակներ, որպէսզի կարենայ ձմեռուան ընթացքին բնակարան հայթայթել գիւղացիներուն։ Ամբողջ փայտը կը մատակարարուի շրջանի անտառներէն (Շուրուխ), ուր պատրաստուած են երեք սղոցարաններ։

Բնակարաններուն դռներն ու պատուհանները կը պատրաստուին Երեւանի փայտամշակութեան գործարանին մէջ։ Պատրաստուած դռներէն ու պատուհաններէն 1 վակոն ղրկուեցաւ վերջերս դէպի Ղափան, Սիսիան, սակայն դեռ պահանջին 20 առ. հարիւրն է շինուած, որովհետեւ Երեւանի գործարանը շատ դանդաղ կ'աշխատի։

Շինութիւնները կարելի չեղաւ աւարտել ըստ ծրագրի, որովհետեւ կը պակսէին բանուորը եւ բանուորին անհրաժեշտ պայմանները։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍ

Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ կարելի՞ է արուեստական մետաքս պատրաստել եղինջ բոյսէն։ Կը կարծուի թէ այս անպիտան բոյսը մեծ օգուտներ ցոյց պիտի տայ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ։ Արդէն սկսած են եղինջ հաւաքել, որպէսզի ղրկեն Թիֆլիս եւ Մոսկուա, քննութեան համար։

Մասնագէտ մասնագէտ մը կարծիքով, Հայաստանի եղինջէն կարելի է հրաշալի թել քաշել, որովհետեւ Հայաստանի եղինջը կը պատկանի հնդկական եղինջի բնատեսակին, որ հրաշալի թել կուտայ։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ

ՍԷՆ—ՄՕՐԻՍ, 2 Նոյեմբեր.— Լիոնէն 12 քիլոմեթր հեռու, հարթ տարածութեան մը վրայ փռուած են քարաշէն սպիտակ շէնքեր՝ շրջապատուած անհամար ծառերով, սրածայր կախամախներով ու Ռոն գետով։ Այս գեղեցիկ վայրին մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 250 հայեր, մեծագոյն մասը բանուորներ։ Հայ աղջիկը այստեղ իր հօրը կամ եղբօրը կողքին կ'աշխատի առանց արտունջի երէկի անիրաւուած բոյնը վերաշինելու...

Ամուսնացող կամ ո՛չ, իգական սեռը սիրայօժար կ'աշխատի տղամարդուն պէս անհոգ ու զուարթ։ Բոլորն ալ կ'աշխատին օրական 8 ժամ եւ կը ստանան կիներ ու աղջիկներ՝ 20, 22, եւ մինչեւ 25 ֆր. առնողներ կան։ Այրեր, 28, 30, եւ 33 ֆրանք։ Մինչեւ անկէց երեք շաբաթ առաջ, գործաւորներ կ'առնէին, սակայն այս օրերուն դադրեցուցին անշուշտ որոշ պատճառներով... Մեր հայրենակիցները լսելով զանազան վայրերու մէջ տիրող անգործութիւնը, շատ գոհ են իրենց վիճակէն, մանաւանդ որ գործարանը իր աշխատաւորներուն տուներ ալ տուած է, խիստ մատչելի անսականներով։

Գեղեցիկ ու սպիտակ շէնքեր են, բարձր, որոնց պատուհաններէն կ'երեւան հանդիպակաց լեռները, գիւղերը, եւ Ռոնի ոլորապտոյտ տեսարանը՝ մեր հայրենակիցները պէտք է որ գոհ ըլլան, երբ մենք Լիոնի մէջ աւելի երես չենք տեսներ։ Սէն Մորիս Պարտիզակի թեթեւ ու զով օդն ունի։ Ու եթէ այս նորակառոյց գործարանը վաղը լրացնէ իր աշխատանքի բաժանումները, պատրաստութեան մէջ դրուին պէտք եղած մեքենաներն ու գործիքները, գիւղ գործ տալ, հետևի ունենալով իր լայնքն ու երկայնքը։ Հոս կան հայկական խանութներ ալ, երկու սափրիչ, երկու նպարեղէնի ու երկու հաց ալ սրճարան։ Հայրենակցական միութիւններ չկան, իսկ քաղաքական կազմակերպութիւններէն գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. խումբ մը, որ կապուած է Լիոնի Դաշնակցութեան կազմին հետ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան արմատը այնքան խորացեր է հայ ժողովուրդի մէջ, որ առանց անոր կարծես հայկական գաղութ չհաստղծուիր, հոգ չէ թէ շատ փոքրաթիւ։ Ժամանակին իւրաքանչիւր հայկական գիւղ կ'ուզէր որ իր կողքին եկեղեցի մը ըլլայ, այսօր իւրաքանչիւր ցրուած հայ գաղութ, հակառակ աննպաստ պայմաններու, կ'ուզէ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրմէ անբաժան ըլլայ։

Սէն Մորիսի խումբը կ'ունենայ իր հերթական ժողովները եւ պարբերական դասախօսութիւնները։ Թէեւ մեկուսացած միջավայրի մը մէջ, այս գաղութին հայերը լաւ են ու կը հետաքրքրուին ազգային / կեանքով։ «Յառաջ»ի քոցամար (?) գիրերը հոս ալ կ'երեւան։

Թ. ՀՐԱԿ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Երբ բախտը քեզի կ'ըլլայ բարեկամ, բարեկամներդ քովորտիքդ ման կուգան, ուրախ օրերու. տխուր ամպեր պատեցի՞ն աջ ու ձախ. կը նայիմ. Թացեր եմ առանձին»։

ԼԻՈՆ, 2 Նոյեմ. — Գէթ Լիոնի հայ աշխատաւորութեան մեծագոյն մասը, այսօր, տնտեսական անողոք տագնապին բերումով այսպէս կը մտածէ։

Արդարեւ, շատ գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, օրուան տագնապին մասին, ու դեռ շատ ալ պիտի գրուի, եթէ կացութիւնը այսպէս շարունակուի, իր աւերները գործելով քիչ շատ, տուն տեղ եղած հայ ընտանիքներու մէջ։ Անկէց առաջ մատնանշեր էի գոյնզգոյն Միութիւններու անտարբերութիւնը։

Կ'արժէ անգամ մը եւս շեշտել որ անոնք իրենց գոյութիւնը կը զգացնեն լաւ օրերուն, իսկ երբ տագնապ մը ծագի, ամէնքն ալ կը քաշուին իրենց պատեաններուն մէջ։

Վերջացող ամսուան ընթացքին «Յառաջ»ը 3—4 խմբագրականներ գրեց առաջարկելով կազմել փոխադարձ օգնութեան սնտուկներ։ Դժբախտաբար բոլոր միութիւնները բարեկամ են ժողովուրդին այն ատեն միայն երբ հանդէս կամ ներկայացում կուտան եւ իրենց տոմսակները կը սպառեն, իսկ այսօր երբ տոմսակ չկայ, ոչ մէկը կ'ուզէ լսել այս տեսակ գործնական առաջարկներ։

Երկու շաբաթ առաջ, Բալուի Հայրենակցական Միութիւնը իր անաք մէկ հայրենակիցին համար բանակ-բժշկ․ «այցին» փորձելու, միտումնաւոր գործելով թէ համերաշխութեան ոգի մը ցոյց տուած կ'ըլլանք և թէ հանգանակութիւնը աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլայ։ Պատճառը ի՞նչ է որ մինչեւ այսօր չէ կազմուած փոխադարձ օգնութեան սնտուկ մը։ Ահա լման տարի մըն է որ տնտեսական տագնապը իր սուր ժանիքները ցոյց կուտայ աշխատաւոր բազմութիւններու։ Նախաձեռնութեան ոգի՞ն է որ կը պակսի. թէ ոչ կոյր կիրքն է որ տուն կուտայ այս տեսակ այլանդակութեանց։ Սա ու դունի, մերի ու ձերի խնդիրը մի անգամ ընդմիշտ պէտք է վերնայ, գոնէ այս տագնապի պահուն։

Թող մեր գոյնզգոյն Միութիւնները աչք մը պտտցնեն եւ պիտի տեսնեն թէ որչափ ընտանիքներ կան երկու երեք պզտիկներով, որոնց իրենց սեւ բախտը կուլանի. Պատիւ այն Միութեան կամ կազմակերպութեան որ արիաբար հրապարակ պիտի իջնէ կազմելու համար Փոխադարձ Օգնութեան սնտուկ մը։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելի քան հինգ հարիւր են Սոֆիայի մէջ։ Ահա անոնց որջը, կեդրոնին մէջ իսկ։

Նեղ փողոցներով լաբիւրինթոս մը։ Փոքր ճաշարաններ, փոքր սրճարաններ։ Հոն ճիշդ այնքան լոյս կ'ընէ, որքան պէտք է եւ բոլորին վրայ, պահպանուած կալուածի մը երեւոյթը։

Ու մարդի՞կ, որքան ալ կ'ուզէք։ Ինչ կը զգաք յանկարծ։ Ձեր սիրտը բնական կերպով կը զարնէ, ինչպէս ձեր բազկերակը։ Սակայն դուք ձեզ լաւ չէք զգար։ Ուրկէ՞ կուգայ այս ներգործութիւնը։ Ցանկարծ լոյսը կը ծագի։ Կը նշմարէք թէ ձեր գլխուն վրայ գլխարկ կը կրէք։ Կը վազէք գլխարկավաճառին քով, «քասքէթ» մը կը գնէք եւ կը վերադառնաք։ Այդ էր որ ձեզ կը նեղէր։ Նեղութիւնը անցած է։

Ուրկէ՞ կուգան այս մարդերը։ Մակեդոնացի էք։ Քսան տարի քսանհինգ տարի, դաշտերէն հեռացած էք մեծ քաղաքները երթալու համար եւ ահա, Սոֆիայի մէջ էք։ Մակեդոնացին առանձնաշնորհեալ է Պուլկարիոյ մէջ. անոր հայրենակիցները բարձր պաշտօններ կը գրաւեն։ Մեր մարդը դիւրաւ պիտի կրնայ ուրեմն գործ գտնել։ Բայց կան մանաւոր պարագաներ։ Այն ատեն այս արծաթախիտը կ'ուղղուի դէպի ՄՆԵԿ։ Հերո՞ս մըն է։ Մարտիրոսութեան թեկնածո՞ւ մը։ Իր մօրթին տակ հանգիստ ապրող երիտասարդ մըն է, որուն սասանքն է միայն որ կը պատայ ծաղի ժամուն։ Նորակոչներ հաւաքող մարդը կը դդուշանայ անոր թի մարդուն հոգին պրպտելէ. առածոյն է միայն որ դայն կը հետաքրքրէ, որքան պարապ ըլլայ այնքան գործին կուգայ։

Ու հոս է որ պիտի սորվինք թէ ինչպէս կը կերակրեն խումբ մը։ Սրճարանի, ճաշարանի, պանդոկի տէրերը, նպարավաճառները, հացագործները որ կը գործեն դաւակիցներու թաղին մէջ, պուլկար կանոնաւոր կառավարութեան այս հարկատուները, իրենց փեղկերը վար չեն կրնար առնել, եթէ առանորդ չվճարեն Պ. Միխայլոֆի։

— Դուն, պանդոկապետ, կ'բսէ վանչէ, տանդ մէջ, հինգ սենեակ պիտի պահես ինծի, առաջին յարկին վրայ. դուն երշիկ ծախող որ մածուն ալ կը շինես եւ դուն դերձակ, դեղագործ, մորթ ըրէք, բոլորդ կ'ազդարարեմ, որեւէ մէկը որ ձեզի կը ներկայանայ իմ կնիքս կրող քարտով մը, իրաւունք ունի հացի, միսի, պանիրի, զգեստի, դեղի։ Առաջին պատիժ։ Անստադներուն խանութները պիտի գոցուին մէկ ամիս։ Երկրորդ պատիժ պիտի կողպուին։ Երրորդ պատիժ, պիտի կրակի տրուին. չորրորդ պատիժ, անսաստողները կամայ ակամայ, պիտի բռնուին եւ պիտի տարուին ՄՆԵԿի դատարանին առջեւ։ Այս է ահաբեկչական օրէնքը Ցոնտուքոֆ եւ Մարի-Լուիզ պողոտաներուն միջեւ։

Այսպէս, հրաշագործ քարտը ունեցող մեր երիտասարդ Մակեդոնացին, տուն մը, առանց փարա հաց ունենալու կ'երթայ։ Բայց, երջանկութիւնը կարճ է, ինչպէս գիտէք։ Վոյվոտը կը կանչէ երիտասարդը։ Ձեռքէն պիտի առնէ հմայիկը։ — Ինչո՞ւ։ Կազմակերպութեան անդամ չես։ — Ճիշդ ես ալ ատոր կը սպասեմ։ Ուրեմն, եկուր, երդում ըրէ։

Զայն կը տանին Փերոթ փողոց, տեսակ մը նպարատուն - գինետուն մը։

Մէկ լէվա ալ գնելու պատրաստ կով այդ տեղը մտայ։ Պէտք է ձեզ ըսեմ թէ գէշ գաղափար մըն էր որ ունեցայ։ Ամբողջ իրիկունը, այդ պայուսակը Թոպ ձեռքերուս մէջ։ Անկարելի եղաւ դայն անկիւն մը նետել։ Որովհետեւ, տեսնողները գիս պիտի կարծէին մէկը որ ռումբ կը տեղաւորէ։ Շփոթի մէջ էի։ Ուրիշ անգամ շաքար պիտի գնեմ, եւ շուներուն պիտի բաժնեմ։ Կարծեմ։

Ինչպէս սակայն դրամ կը հայթայթեն։

Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութիւնը պետութիւն մը ըլլալով, ունի պետութեան մը պէտքերը։ Գիտէք թէ հազարաւոր մարդեր ունի իր տրամադրութեան տակ։ Որքան ալ զինուորական կերպով կազմակերպած չըլլան, նման բանակ մը խնամքի կը կարօտի։ Պատշաճ է որ մարդ իր կուսակիցներուն օգնէ, անոր դժբախտութեան օրերուն։ Զէնքերու եւ քարոյականի պահպանումը զոհողութիւններ կը պահանջէ։ Անսականաւոր ահաբեկիչները, որ կը սնանին եւ պառկին շնորհիւ բանագրաւման, չեն կրնար սակայն գիշեր ցերեկ պտտիլ առանց լէվա մը ունենալու իրենց գրպանին մէջ։

Անհրաժեշտ է դէպի Ցուկօպլասիա ճամբորդութիւններու ծախքերը հոգալ, պարգեւներ տալ հրացէնի հետ խաղացողներուն, վարձատրութիւններ անոնց որ լաւ են աշխատած։ «Մահ կամ Ազատութիւն» թերթը չի ծախուիր, այլ ձրի կը բաժնուի։ Փո՞քր ծախք։ Ինչ ալ ըլլայ պէտք է հոգալ։ Պէտք է վճարել բանտարկեալներուն, ծիլանին, թուղթին, դրոշմաթուղթին, քանի որ ցարդ պաշտօնական պետութիւնը մերժած է ճանչնալ յեղափոխական կոմիտէին կնիքը։

Ղեկավարները կուտեն եւ կը խմեն ճիշդ խումբերուն պէս։ Բացմաթիւ են անոնք։ Ամենէն վարը, վոյվոտները, որոնք խումբի մը կը հրամայեն, անոնցմէ վեր՝ վայրի հրամանատարները, աւելի վեր, խմբակցութիւններու վարիչները, որոնք գնդապետի աստիճան ունին։ Իւրաքանչիւրը կը ստանայ ամսական 1500էն 4000 լէվա։

Գալով արտաքին ներկայացուցչութեան... Ձեմ քարքանջեր. ՄՆԵԿը արտակարգ պատուիրակներ ունի Պերլինի, Ժընեւի, Վիեննայի, Լոնտոնի, Փարիզի, Հռոմի եւ Նիւ Եորքի մէջ։ Անոնք դեռ համադգեստ չունին, ինչ որ կը նուազեցնէ ծախքերը եւ անշուշտ, կանոնաւոր սենեակի մը մէջ կը բնակին, սակայն կ'ապրին,

Վերջապէս, եռապետութիւնը, «Կեդրոն»ը Իվան Միխայլոֆ, Քարանֆ եւ Ռակվիկոֆ, որոնք միայն մարախով չեն սնանիր անշուշտ։ Ինչպէ՞ս կը փակեն իրենց պիւտճէն։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԷԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՑՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ձոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մուտքը ազատ է

ՆԻՍ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՌՕՄԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մուտք 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ Ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշացանկ, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կառ. տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

հայ «Յրամ-օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՆ-ՋԻՒԱՆԻ **ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲԸ**
օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր
15 Նոյեմբեր, Կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին
SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ
8 Rue Danton, Paris (6). Métro St. Michel et Odéon
Արեւելեան նուագախմբութիւն ղեկավարութեամբ Թաթոս ԺՕՐԺԻ, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «Կովկասեան պար»։
Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք
կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Ձ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R. 24 Rue St. Victor: Կը խօսի՝ Գ. ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Թուրք ազգային շարժման մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիր երիտասարդութիւնը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins սրճարանի վերնայարկը։

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կամիտէն, խիստ կարեւոր խնդրոյ մը համար, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին նոյնպէս Պատանեկան միութեան անդամները։

ԼԻՈՆԻ Կուկասեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Բոֆէ տը լա Փէի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ ջնդուկ
ESKA
Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ
S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska. R. Hobschette. Dr. en Pharmacie. 76 Rue Orfila. Paris (20).

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ, 27 Rue Bleue, մէթրօ Cadet, Tél. Taitbout 54-73 կ'ընդունի 9—20.30, Կիրակի 10—13. նորագոյն մեթոտով՝ կը բուժէ լինտերը, շարժող ատամները, Xճառագայթ. Ուլթրա վիոլէթ, արծաթ։ Կը շինէ ատամնաշարեր, ոսկիէ, փլաթինէ քուրոններ։ Նպաստաւոր պայմաններ աշխատաւորներու։ Ընկ. ապահովագրութիւն։

Agence exclusive — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN. 26 rue Lessage. Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
1931ի հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենաէժան գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continu, գին՝ 47ֆր.875։
Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Մախսուած ները եւ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
... ոսկեղէն եւ ժամացոյցի առթիւ
նուէրներ գնելէ առաջ
261 R. du Fbg. St. Martin. Métro Louis Blanc et J. Jaurès

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld-Raspail, Paris (6e)
Ֆրանս. լեզուի դործն. վարժ. 1. Ֆրանս. լեզուի ձմեռն. դասընթ. մը կը բացուի Նոյմբ. 3ին։ Առանձին 16 տ. ֆրանս. լեզուի գործն. դաս. եւ հայերէնէ ֆրանս. Թարգմ., 17 դասախօսութ. 1 գեղարուեստ. պտոյտ։1 ամիսը195ֆ. 4ամս. հմր.500. Միմիայն դասախ. ներկայ գտնուիլ փափաքողներուն կը տրուին մասն. քարթեր, 1 ամս. հմր. 80 ֆ., 2, գիշերային դասեր, շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ, Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—23, Զորեքշ. օրուան դասնթ. յատկացուած է վաճառակ. ֆրանս. մէկ ամս. հմր. 100, 4 ամս. 325, մանրամ. հարցնել տնօրէնին Robert Dupoueyի 101 Bld. Raspail. Paris(6).

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ
Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն: Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ. 10 rue Lord Byron. մէթրօ Etoile. Tél. Elysée 22—79.

ԿԸ ԳՆԵՄ կօշիկի նորոգութեան եւ ջինիտամբանիկէր մեքենաներ։ Դիմել՝ Գ. Խրաչեօղլեանի, 3 Route Stratégique. Chatillon. Seine.

Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները F. Sorbier մօտ, 11 rue Lafayette եւ 11 Place de la Madeleine. Գիները անմրցելի։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արտաք եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ու վարքի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ETUDE DE Me **BERNARD WAHÉ** (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73 97
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսէնի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), դերմանիշակագոյն, յետակարմրագոյն եւ ելեկտրական դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկութիւնը եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կաթնային սնունդ)։
Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ջնէաթական, ֆիզիքական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։
Դարմանատունս ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ սրտոց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։
Դարմանատան աստամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange. Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

17.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՈՒԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Սակայն այստեղ չհասկցուած խնդիր մը կայ, — ինչո՞ւ Կղեմէսի պարտականութեան մասին լուր տրուած չէր Հնչակեաններին. եթէ լուր տրուած էր, ինչո՞ւ զարկաւ եւ սպաննեց Կղեմէսը։

Ինչպէս առաջ քիչ մը բացատրեցինք, եւզեն ալ պիտի հաստատենք վաւերաթուղթերով թէ, կազմակերպութեան, աւարի, սպանութեան, խառնակչութեան տեսակէտով, ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Դրօշակեաններուն եւ Հնչակեաններուն միջեւ։ Նոյնիսկ կրնանք վկայել թէ Դրօշակեանները աւելի արիւնարբու են, բաղդատմամբ Հնչակեաններուն։

Յեղափոխականներուն տարբերութիւնը մէկը միւսէն այս էր, — Հնչակեանները կ'ուզէին ընկերային ու քաղաքական պայմանները այնպէս մը յեղաշրջել, որ կարենան գործադրել համայնավարութեան սկզբունքները։ Իսկ Դրօշակեանները կ'ուզէին, առանց ընկերային պայմաններու հարցով զբաղելու, նախ ստեղծել ազատ եւ անկախ Հայաստան մը։

Եւ այս երկու կոմիտէները, հասնելու համար իրենց նպատակին, պատրաստ էին զոհել 10,000, 100,000, նոյնիսկ 500,000 Հայու արիւնը։

Երբ կառավարչատան մէջ տեղի կ'ունենային յարձակումն ու զոպումը, դիմացի Հայոց տուներուն տանիքէն զնդակ կը տեղար կառավարչատան պատուհաններուն վրայ։ Երբ մեր պատրաստ զինուորները, զգուշութեան ամէն միջոց ձեռք առնելով, դուրս կ'ելլէին զօրանոցէն, սաստիկ յարձակման մը ենթարկուեցան եւ բաւական թիւով վիրաւորներ ու նահատակներ ձգեցին։ Ժողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուեցաւ։ Քաղաքին Թուրք, յոյն եւ պարսիկ բնակիչները, պաշտպանելու համար իրենց կեանքն ու հարստութիւնը, որքան կը կրնային կուրծք կուրծքի Հայերուն դէմ։ Զինուորները մէկ կողմէ հրահանգի կը սպասէին, միւս կողմէ յարձակման զինադրելով զսպելու կը ձգնէին, մինչդեռ բռնաբարող քաղաքը կռիւի մտած էր։ Մինչեւ որ զինուորները եւ ոստիկանները հրաման ստացան զբաւելու արուարձանները, էրզրումի տղան եւ հանգիւններու բան մը զարձաւ։ Թէեւ շնորհիւ հեծելազօրաց յարձակման եւ հետեւակազօրաց խիստ միջամտութեան, կարելի եղաւ զսպել կռուարարները, սակայն եւ այնպէս վիրաւոր ինկած էին վաշտապետ մը, հարիւրապետ մը, բազմաթիւ ենթասպաներ ու զինուորներ, 41 ոստիկաններ, 43 Թուրքեր, իսկ սպաննուած էին 2 զինուոր, 1 ոստիկան, 21 Թուրքեր, 2 Յոյներ, 2 Պարսիկներ։ Հայերէն սպաննուած էին 264 հոգի, վիրաւորուած էին 179 հոգի։

18.— ԲԱԲԵՐԴԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

13 Հոկտեմբեր 1895ին, ուրբաթ օր Բաբերդի Հասաակ գիւղին բնակիչներէն քանի մը ձիաւոր, արիւն քրտինք մտած, Բաբերդ հասան եւ կառավարչատուն դիմեցին։ Ասոնց մէջ կը գտնուէր մէկն ալ, որուն ձեռքը կապուած էր։ Բոլորը մտան ոստիկանապետին գրասենեակը եւ ներկայացնելով ձեռքը կապուած մարդը, բսին.

— Հայրենիքի դաւաճան մըն է այս։ Ուրիշ 3 ընկեր ալ ունէր, մէկը ճիզի զէնք գործածեց, մենք ալ փախուստ, պարզինք եւ ձեռնուն։

«Միւս երկուքը փախան։ Կրցանք միայն այս դաւաճանը բռնել։ Բոլոր ասոնք ծպտուած էին հօտայի պէս։ Եւ այդ ձեւով կը պտտէին մեր գիւղերուն մէջ,ու կը պարծենային բսելով թէ հօս օրէն հայկական բանակները պիտի գան, մեր գեղապետ Խաչատուրի զինուորները այսօր վաղը պիտի գրաւեն Բաբերդը։ Գիւղերուն մէջ բոլոր Հայերը իրենց անունին կցած հարիւրապետ, յիսնապետ, տասնապետ, եւայլն։ Միւս կողմէ ալ զէնք փախցնեն։

Ոստիկանապետը հարցուց.

— Լաւ, բայց այս մարդը ո՞ւր բռնեցիք։

— Հասաակի կամուրջին տակը պահուըտեր էին, եւ կը սպասէին թղթատարին։ Կարծեմ այդ թղթատարը բաւականաչափ դրամ կը կրէր։ Ուշադրութեան արժանի էր տեսնել անշուշտ 4 հոգի, որ կամուրջին տակ կծկած կը սպասէին։ Ճշիգ այդ պահուն, նոյն տեղէն կ'անցնէր մեր հեծելազօրաց գունդին կենդանիները։ Կարծելով թէ թղթատարն է որ կը հասնի, կրակ բացին հեծելին։ Անասուններէն մէկը վիրաւորուեցաւ եւ գետին փռուեցաւ։ Զինուորները ու ժողովուրդը խուճապի մատնուեցան։ Մենք ալ յարձակեցանք անոնց վրայ եւ կրցանք ձերբակալել այս մարդը։

Այս խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատուեցաւ, որովհետեւ ոստիկանապետին սենեակը մտաւ Բաբերդի երեւելիներէն Սարաֆեան Առաքել, Թուրքերուն ձերբակալած մարդը տեսնելով, սկսաւ բարեխօսել։ Բաբերդի ոստիկանութիւնը հաստատ համոզուած էր թէ այս Սարաֆեան Առաքելը, Աղապապեան Խաչատուրի եւ եղբօրը Յովհաննէսի հետ կը ծեծէին Բաբերդի կոմիտէն։ Ուստի ոստիկանապետը, դառնալով հարցուց Սարաֆեանի։

— Այս մարդը ով է, որուն համար Սանեան անունը

— Այո՛, պէյէֆէնտի, Ստեփան է։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-25
R. C. SEINE 376 366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
6 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1718

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կրկրե՛նք Հայաստանի կեդր. կոմիտէի քարտուղարին յուզած միեւ խնդիրները, բոլո՛րն ալ «Հարուածային»= հրատապ։

Ազասի Խանջեան անգամ մըն ալ եւ հանդիսաւոր շեշտով կը յայտարարէ՝ թէ «ոխերիմ թշնամին» Դաշնակցութիւնն է։ Ո՛վ որ կասկածներ, վարանումներ ունի այս մասին, վասնզի չի տեսներ եւ արժանի է գժոխքի կրակին։

Կարդանք միասին, իրենց այնքան ներդաշնակ լեզուով.

— «Իդէօլոգիական ֆրոնտում, թշնամական իդէօլոգիական խմբերի շարքում Հայաստանի բանւորութեան եւ ամբողջ աշխատաւորութեան համար հիմնական թշնամին էր եւ մնում է Դաշնակցութիւնը» («Խ. Հ.» 15 Հոկտ. 1931):

«. . . Հայաստանի բանւորագիւղացիական ամենալայն մասսաները չունին ո՛ր եւ է կասկած դաշնակցութեան սոցիալական դիմագծի նկատմամբ. նրանք գիտեն, նրանք տեսնում են որ դաշնակցութիւնը միշտ էլ հանդէս է եկել հայ բուրժուազիայի, կուլակութեան շահերի պաշտպանի, իմպերիալիստների հլու կամակատարի դերում»: (Նոյն)։

Եւ այսպէս անվերջ։ Տարիներով կրկնուած, մաշած, ձիւթի պէս ծամուած խօսքեր, որոնք ոտքի վրայ քուն կը բերեն։

Թողունք օրակումները եւ գանք փաստերուն։

Ի՞նչ գործեր կ'ընէ «ոխերիմ թշնամին», այս օրերս.—

1.— Դաշնակցութեան ներկայ կուրսի (ուղեգիծ) հիմնական նպատակներից մէկը — արտասահմանում «ազգային միանական ֆրոնտ (Ցակատ) ստեղծելու ջանքերը — նպատակ ունեն հաստատել դաշնակցութեան հեգեմոնիան (գերակայութիւն) նացիոնալիստական այլ կուսակցութիւնների վրայ եւ ամբողջապէս ուղղուած խորհրդային Հայաստանի դէմ, կազմելով պատրաստուող հակախորհրդային իմպերիալիստական ինտերվենցիայի (օտար միջամտութիւն) ընդհանուր ծրագրի մի մասնիկը»։

Այս դեռ ոչինչ։ Համբերութիւնն ունեցէք լսելու. Մնացեալ մասն ալ, աւելի ահաւոր գաւ մը.

2.— «Սիւրիայում «ազգային օջախ» ստեղծելու համար դաշնակների արած գործնական քայլերը, որոնք, ի դէպ, արւում են անգլօ-ֆրանսական իմպերիալիստական խմբակներին մօտ կանգնած կիւլպէնկեանների անմիջական հովանաւորութեամբ եւ հակադրւում են արտասահմանի գաղթական աշխատաւորութեան խորհրդային Հայաստան ներգաղթելու մեր ծրագրին, նպատակ ունեն «հաւատարիմ ուժ» տրամադրել ֆրանսական իմպերիալիզմին Սիւրիայի գաղթային շահագործման եւ տեղական ժողովուրդների ազգային-ազատագրական շարժումները ճնշելու, ինչպէս նաեւ կիւլպէնկեանի նաւթահանքերին կամ նաւթամուղին էժան բանւորական ուժ մատակարարելու համար, «Ազգային օջախ» ստեղծելու այդ փորձի գլխաւոր նպատակն է՝ Թնդանօթի միս պատրաստել հակախորհրդային իմպերիալիստական ինտերվենցիայի համար»։

Անշուշտ հասկցաք իմաստը,— Դաշնակները աշխատանքներ կը կատարեն հովանաւորութեամբ մը Գ. Կիւլպէնկեանի, ազգային օջախ հաստատելու համար Սուրիոյ մէջ, եւ «հաւատարիմ ուժ» պատրաստելով, «ճնշելու տեղական ժողովուրդներու ազգային-ազատագրական շարժումները»։

Եւ ահա երրորդ մեղքը, նոյնքան քաւՄելի.

3.— «Նոյն այդ ծրագրի մի այլ օղակն էր քրտական շարժման կազմակերպումը եւ հրահրումը որ ուղղուած էր խորհրդային միութեան դէմ եւ նպատակ ունէր նրա հարաւային սահմանների մօտ ստեղծել հակախորհրդային նոր ռազմաբեմ»։

Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը, ոխերի՛մ թշնամին, ամէն ճակատի վրայ աշխատանքներ կը կատարէ, նպատակ ունենալով միայն եւ միայն՝ հարուածել Խորհրդային Միութիւնը։

Այսպէս, եթէ Դաշնակցութիւն կը ճգնի կազմակերպել գաղութները, յառաջ բերել միացեալ ճակատ, ամրապնդել արտասահմանի, ցիրուցան բազմութիւններու ինքնապաշտպանութիւնը, միտքը ոչ թէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին օգնել է, այլ անոր վնասել։ Դիւրացնե՛լ աշխարհակալներու հակախորհրդային զինեալ միջամտութիւնը։

Եթէ Դաշնակցութիւնը, ուրիշ ճար չունենալով, կ'ուզէ որ կարեններու թշուառութենէն ազատին, գիւղերու մէջ տեղաւորուին եւ հողին կապուին Սուրիա-Լիբանան ապաստանած տարագիրները, դարձեալ միտքը դէշ է,— միշտ ուղղուած՝ Հայաստանի եւ առ հասարակ Խ. Միութեան դէմ։

Եւ վերջապէս քրտական շարժումը,— որ սկիզբէն ի վեր սահմանափակուած է միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ, եւ իբր այդ միայն կը հետաքրքրէ մեզ,— նորէն ուղղուած է... Խ. Միութեան դէմ։

Կրնայի՞ք բացատրել տարբերութիւնը այս յուսահատական մղձաւանջին, այս ցաւագար մոլլկուժին, եւ Սուլթան Համիտի հալածախտին (Manie de persécution)։

Կրնայի՞ք պարզել, թէ ո՛ւր կը վերջանայ լրջութիւնը եւ ո՛ւր կը սկսի ցնդաբանութիւնը։

Տաժանելի բան է դէմ դիմաց նստիլ եւ խօսիլ, երբ մարդիկ այնքան ըթացեր կամ անբարոյացեր են, աշխարհէն կորսուած բազմութիւնները մոլորեցնելու համար։

Եթէ Խանջեանները միայն իրենց հաւատային իրենց գրչումներուն, դարձեալ հասկնալի էր։ Բայց անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն։

Անոնց պաշտօնն է ոչ թէ իրականութիւնը պարզել, այլ կեր հայթայթել ամբոխին։ Եւ պիտի շարունակեն այդ գռեհիկ խաղերը, մինչեւ որ վերջին քնացողն ալ արթննայ։

Ուրախ ենք միայն, որ Դաշնակցութեան մղձաւանջը անհանգիստ կը տանջէ, կը հալածէ զիրենք, — նոյնիսկ առանց որ'եւէ գործնական ձեռնարկի։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ժընեւի հոգատարութեանց Յանձնախումբի Նոյեմբեր 2ի եւ 3ի նիստերուն մէջ, քննութեան ենթարկուեցաւ Իրաքի հոգատարութեան վերացման խնդիրը։ Յանձնաժողովին անդամները մանրամասն հարցումներ ուղղեցին բրիտանական մարզպանին, երկրին կացութեան, առողջութեան, կրթական եւ զատական վիճակին, փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան եւայլն. մասին եւ գոհացուցիչ պատասխաններ առացան։

Մանրամասնութիւնները՝ վաղուան թիւով։

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ բրիտանական մարզպանը Փարիզ հանդիպելով, կրցած է համաձայնութեան գալ ֆրանսական կառավարութեան հետ, Իրաքը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրելու համար 1932ին։ Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Իրաքի եւ Սուրիոյ անգլիական եւ ֆրանսական հասարակաց շահերու մասին։

Ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւններ

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Լավալ հազիւ Ամերիկայէն վերադարձած Փարիզ, տեսակցութիւն մը ունեցեր էր գերման դեսպանին հետ, գլխաւորաբար պարտքերու հարցին մասին։

Գերման կառավարութիւնը երէկ քննեց Փարիզի դեսպանին հեռագրական զեկոյցը՝ Գ. Լավալի հետ իր տեսակցութեան մասին։ Գերման դեսպանը իր կառավարութեան հեռագրած է այն տեղեկութիւնները զորս քաղած է Ֆրանսայի վարչապետէն, հատուցումներու հարցին շուրջ տեղի ունենալիք յառաջիկայ միջազգային բանակցութեանց մասին։

Գ. Լավալի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, գերման դեսպանը որեւէ առաջարկ չէր ներկայացուցեր իր կառավարութեան կողմէ ու գերման քաղաքական շրջանակները կը հաւատան թէ ցարդ գերման կառավարութեան վերագրուած մտադրութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Պերլինի մէջ հասկցած են թէ ֆրանսական կառավարութեան առաջարկը—անմիջապէս նիւթի հրաւիրել Եընկի ծրագրին խորհրդակցական յանձնախումբը —կարելի չէ չընդունիլ։ Բայց կը հարցնեն թէ ի՛նչ չափով այս յանձնախումբը պիտի կարենայ գոհացում տալ Գերմանիոյ բաղձանքներուն։

Գերման մամուլի մէկ մասը կը կրկնէ թէ Եընկի ծրագիրը անիրարկելի է։

Ռուսօ-գերման յարաբերութիւններ

Խորհրդ. Միութեան առեւտրական գերագոյն խորհուրդին փոխ-նախագահը Փիաթագով Պերլին հասաւ։ Փիաթագով անցեալ ապրիլին վարեր էր բանակցութիւնները որոնք տեղի կ'ունենային Ռուսիոյ կողմէ Գերմանիոյ տրուելիք ապրանքներու մասին։ Կ'ըսուի թէ անոր Պերլին այցելութիւնը այս անգամ կապ ունի այն լուրերուն հետ, որոնք հաղորդուեցան Ռուսիոյ նիւթական դժուարին կացութեան մասին։ Գերմանիա Ռուսիոյ յանձնարարութիւնները յանձն առած է երաշխաւորել միայն 150 միլիոն՝ մառքով։ Իսկ աւելին համար, ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Պերլինի խորհ. առեւտրական ներկայացուցչութեան եւ գերման գործատէրերու Միութեան հետ։ Ծանօթ դրամատնական շրջանակները լաւատես են բանակցութեանց ելքին մասին։

Խռովութիւններ Վրաստանի մէջ

Ժընեւի Վրացական Մամուլի Դիւանը կը հաղորդէ թէ Վրաստանի բազմաթիւ նահանգներուն մէջ, խռովութիւնները կրկնուած ըլլալով, իշխանութիւնները մեծ դժուարութեանց կը բախին եւ հակառակ ճնշումներու, չեն կրնար անդորրութիւնը հաստատել։ Սվանէթիոյ վրայ ղրկուած երկու կարմիր զօրաբաժինները՝ նահանջի պարտադրուած են ըմբոստներուն կողմէ։ Այս լեռնային նահանգը, որ բոլորովին մաքրուած է բոլշեւիկներէ, ամբողջովին կը գտնուի ըմբոստներուն ձեռքը։

Հիւսիսային Կովկասի բազմաթիւ գիւղերուն, մէջ գիւղացիները չուզելով կառավարութեան յանձնել իրենց ցորենը, ըմբոստացած եւ աւարի տուած են կոլխոզներու բազմաթիւ շտեմարանները եւ երեք շտեմարան ալ այրած են։

Կէփէշուի պետը Քէլէմաթով սպաննուած է։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Կիպրոսի ներքին կացութեան մասին, մանրամասն լուրերը կը պակսին։ Կ'ըսուի թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է եւ թէ խիստ գրաքննութիւն կը կատարուի այնտեղ։

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, կացութիւնը այնքան ալ լաւ չէ, ժողովուրդը կ'ապրի զուսպ գրգռութեան մէջ։

Կիպրոսի ըմբոստութեան վեց ղեկավարները ցկեանս աքսորուեցան կղզիէն, Հոկտ. 22էն մինչեւ Նոյ. 3 Թուակիր յայտարարութեամբ մը, Թաղապետութիւնները պատասխանատու կը հռչակուին իրենց իրաւասութեան ենթակայ վայրերու մէջ եղած վնասին։

Այս որոշման համաձայն, միայն Նիկոսիան 20.000 ստեռլին տուգանք պիտի վճարէ։

∴ Վերջին դէպքերուն առթիւ, երբ կրակի կը տրուէր Նիկոսիոյ կառավարչատունը, ամբոխին կողմէ խոշտանգումներու ենթարկուեցաւ նաեւ ծանօթ գործիչ Պըքսթըն։

Ցունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ցունաստանի արտաքին նախարարը Գ. Միխալաքոփուլոս օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Կիպրոսի հարցին մէջ, Ցունաստան պիտի յարգէ կնքուած դաշնագրերը։

Գալով Ցոյներու, Պուլկարներու եւ Թուրքերու միջեւ բանակցութիւններ կատարելու համար Պուլկարիոյ վարչապետին՝ Մուշանոֆի Էնկիւրի երթալուն առթիւ տարածուած զրոյցներուն, Ցունաստանի արտաքին նախարարը յայտնեց թէ կատարելապէս անհիմն են.

— Դաշնակցութեանց քաղաքականութիւնն, ըսաւ, հակառակ է այսօր գոյութիւն ունեցող ոգիին, որ շատ նպաստաւոր է փոքր պետութեանց համար: Դաշնակցութեանց մէջ մտնելը շատ գէշ քաղաքականութիւն մը պիտի ըլլայ: Առաջին վայրկեանէն իսկ Թուրքերուն հետ համաձայնեցանք կարգադրելու համար բոլոր հարցերը որ երկու երկիրները կը շահագրգռեն: Բայց նաեւ, համաձայնած ենք խուսափելու ամէն դաշնակցութենէ, մեր քաղաքականութիւնը կապելէ մեծ պետութեան մը քաղաքականութեան: Այս քաղաքականութիւնը հաստատուեցաւ Թուրքիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Աթէնք այցելութեան պահուն:

Ցոյնեւպուլկար բանակցութեանց մասին, Գ. Միխալաքոփուլոս ըսաւ թէ Պուլկար վարչապետին Գ. Մուշանոֆի վերջին յայտարարութիւնները կ'արդարանան բանակցութեանց ընթացքով։ Թէ ինքն ալ լաւատես է։ Ցունաստան յաւելուածական պարտքերուն համար պիտի յօժարի յետաձգում մը, որով Քաֆանտարիս—Մոլոֆ համաձայնութեամբ ընդունուած գումարին գրեթէ կրկնապատիկ վճարումն է որ պիտի յետաձգուի։

Անգլիոյ կացութիւնը

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷ

Լոյտ Ճորճ որ Հէրպըրթ Սէմուըլի կողմէ հրաւէր ստացեր էր ներկայ գտնուելու խորհրդարանի ազատական խմբակին խորհրդակցութեան, պատասխանեց մերժումով։ Իր նամակին մէջ, որ երեսփոխաններու հաւաքոյթին կարդացուեցաւ Սէմուըլի կողմէ, ազատականներու նախկին նախագահը կը յայտնէ թէ կը մերժէ որեւէ պաշտօն որ իրեն կ'առաջարկուի, վարելու կուսակցութեան ծոցին մէջ։

—Ինչպէս գիտէք, կ'աւելցնէ Լոյտ Ճորճ, բոլորովին դէմ եմ կուսակցութեան որդեգրած աղէտալի դիրքին, որ յուսամ քիչ ատենէն հաճոյքը ունենալ գործակցելու անոնց, որոնք մեզմէ զատերուն դաշնակցեր էին 1929ին, հետապնդելու համար մեր գաղաքարներու իրականացումը, ներկայիս, դատը որուն կը ծառայէինք, մեռած է վերջին հոկտեմբերի աղէտներով ու խենթութիւններովը: Բայց այս դրուագը վերջ պիտի գտնէ եւ այն ատեն, իսկական յառաջդիմականները պիտի կրնան վերստանձնել գործը, զոր դժբախտաբար ճարտար խաղեր խլեցին իրենց ձեռքէն:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Երէկ, սակարանի բացման, ստեռլինը թեթեւ բարձրացում մը կրեց, սակայն դրամի անկումը մեծապէս կը մտատանջէ նիւթական եւ քաղաքական շրջանակները։

Այս կէտին շուրջ վէճի բռնուած են պահպանողականներն ու ազատ-փոխանակութեան կուսակից ազատականները։

Մաքսատուրքի կիրակորումէն վախցող երկիրները մեծ քանակութեամբ ապրանք կը ղրկեն Անգլիա։ Անգլիական ճարտարարուեստի ընկերակցութեան խորհրդարանական յանձնախումբը, պահանջ կը դնէ որ անմիջապէս հաստատուի եւ կիրարկուի մաքսային դրութիւնը: Միւս կողմէ Լոնտոնի Առեւտրական Սենեակը վարչապետին ուղղած նամակով մը, կը շեշտէ ժամ առաջ, կացութեան համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութիւնը։

Ընդհանուր կերպով, պահպանողականները կը պնդեն որ գահաճառը այս իմաստով խորհուրդներ ալ բովանդակէ:

Ազատականները իրենց կարգին, դիտել կուտան թէ մաքսատուրք հաստատելու սպառնալիքին հետեւանքով է որ մեծ քանակութեամբ արտասահմանէն ապրանք կը մտցնեն Անգլիա։

Ստեռլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 95.37:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Տէլհիէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն անգլիական զօրախումբերը պիտի ստիպուին 24 ժամուան մէջ մտնել Քաշմիրի պետութեան մէջ։

Քաշմիր Անգլիոյ հպատակ, բայց բոլորովին ինքնավար պետութիւն մըն է: Հնդիկներու ու մահմետականներու հակառակութեան յանկարծական սաստկացումն է որ անգլիական զօրքը կը ստիպէ մտնել այս երկիրը։ 3,320,000 բնակիչ ունի։ Հազիւ տակայն 690,000 Հնդիկներ։ Բայց հակառակ որ փոքրամասնութիւնն, կը կազմեն երկրին ղեկավար տարրը։ Մահարաճան ալ հնդիկ է։ Արդ. մահմետականները կը բողոքեն իրենց վիճակուած տարապայմանի կացութեան դէմ եւ այնքան գրգռուած են որ իրենց դժգոհութիւնը կ'ուզեն նոյնիսկ մահարաճային դէմ եւ իրեն տեղ կ'ուզեն գահ բարձրացնել Աֆղանիստանի նախկին վեհապետին Ամանուլլահի եղբայրը՝ որ 1929ին, երեք օր թագաւորեց Աֆղաններուն։

Ուրբաթի տեղ Կիրակի

Պոլսէն կը գրեն թէ Նորէն սեղանի վրայ է ծրագիր մը, որուն համաձայն Ուրբաթի տեղ Կիրակին պիտի ընդունուի իբրեւ հանգստեան օր։

Խնդիրը պիտի յանձնուի Ազգ. Մեծ Ժողովին քննութեան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՀԱԶՈՒՐԿ ՄԵՏԱՂ ՄԸ

Մետաղը՝ որուն կ'ակնարկենք, արծաթն է որ ատեն մը մեծ յարգ կը վայելէր, որովհետեւ շատ մը երկիրներու մէջ անով դրամ կը հատուէր մեծ քանակութեամբ։ Անցեալ դարու վերջին քառորդէն ի վեր սակայն, շատ մը երկիրներու մէջ արծաթը իբրեւ դրամական չափանիշ չծառայեց այլեւս։ Առաջին օրինակը Գերմանիան տուաւ 1874ին. իրեն հետեւեցան Նորվեկիա, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Հոլանտա։ Աւելի վերջը, լատինական Դրամական Միութեան մաս կազմող պետութիւններ սահմանեցին իրենց ալ մերժել արծաթը իբրեւ դրամական չափանիշ. որովհետեւ այս մետաղը այլեւս իբրեւ դրամ չգործածող ամէն երկիր սկսաւ իր մթերքը արտածել։ Այսպէսով կարգ մը երկիրներու դրամական դրութիւնը խանգարուելու սկսաւ, ներս խուժող անհամար քանակութեամբ արծաթին պատճառաւ։ Իրենք զիրենք պաշտպանելու համար, այս երկիրներն ալ արծաթէ դրամներ հրապարակ հանելէ դադրեցան։ Արծաթը ի վերջոյ դադրեցաւ Հնդկաստան՝ որ նոյն դժուարութիւններուն ենթարկուելով՝ հարկադրուեցաւ 1893ին դադրեցնել իր կարգին արծաթի ազատ դրամահատութիւնը։

Աւելի վերջը օրինագիծ մը պատրաստուեցաւ որուն համեմատ Հնդկաստանի Պետական դրամատան շրջաբերութեան հանուած թղթադրամները այլեւս միայն ոսկիով պիտի վճարուէին։ Ասկէ զատ, որոշուեցաւ նաեւ ամէն տարի որոշ քանակութեամբ արծաթ դրամներ ծախել։ Այս լուրերուն վրայ, մեծ քանակութեամբ արծաթ նետուեցաւ հրապարակ, որուն հետեւանքով այս մետաղին գինը խոշոր անկումներ կրեց։

Արծաթի արտադրութեան քանակը որ 1870էն մինչեւ 1912 անհամեմատ աւելցած էր (231 միլիոն ունկի, փոխանակ 43 միլիոնի), աւելի սուր հանգամանք տուաւ գինի անկումին, հակառակ անոր որ տակաւին կարեւոր քանակութեամբ արծաթ կը գործածուէր նաեւ ճարտարարուեստի մէջ եւ մաս մըն ալ յատկացուած էր մանրուք դրամներու, որոնց բնականաբար պէտք կար միշտ, նոյնիսկ այն երկիրներուն մէջ՝ որոնք ոսկեդրամի դրութիւնը ընդունած էին։ Ամէն պարագայի մէջ, 1870էն մինչեւ 1912 ճերմակ մետաղին գինը կէս առ կէս ինկած էր արդէն, քանի որ մէկ ունկին կ'արժէր 27 3/4 քէնի՝ փոխանակ 60ուկէս քէնիի։

Վերջին տարիներս, գրեթէ միայն Չինաստանն է որ դեռ կը պահպանէ արծաթ չափանիշի դրութիւնը։ Հասկնալի է սակայն թէ՝ այս երկիրը չէր կրնար անսահման քանակութեամբ արծաթի պէտք ունենալ։ Եկաւ ուրեմն օր մը՝ ուր ան ալ իր գնումները դադրեցուց. մանաւանդ որ անցեալ տարուան սկիզբէն ի վեր, Չինական կառավարութիւնը պարտաւորած էր իր ծովային նաւահանգիստներու պաշտօնեաները որ ոսկի դրամով միայն հաշուեն մաքսատուրքերը։

Արծաթը երթալով իր յարգը կորսնցուց ուրեմն. անցեալ սեպտեմբերի կէսուն ունկին 13 քէնի կ'արժէր մօտաւորապէս։ Անգլիական ոսկիին անկումէն ի վեր՝ պզտիկ բարձրացում մը դիտուեցաւ (այս պահուս մօտ 17 քէնի է գինը) որ սակայն յարաբերական արժէք միայն կը ներկայացնէ, որովհետեւ այս բարձրացումը գլխաւորաբար արդիւնք է անգլիական ոսկիի անկումին։

∴

Տնտեսական մեծ հետեւանքներ առաջ եկած են ու կուգան արծաթի գինին անկումէն։ Ոմանք կը պնդեն նոյնիսկ թէ՝ ներկայ տնտեսական տագնապին ամենամեծ պատճառներէն մէկն ալ աս է ու կը կարծեն թէ՝ երբ այս մետաղը իր նախկին յարգը վերագտնէ, տնտեսական դժուարութիւններն ալ մեծ չափով պիտի անհետանան։

Այս կարծիքը չափազանցուած կը գտնենք։ Սա ստոյգ է սակայն թէ՝ մասնաւորաբար ճարտարարուեստական երկիրները կրնան ապրանքներ միայն [illegible] առջեւ, որովհետեւ այս մետաղէն խոշոր մթերք ունեցող երկիրներ կան՝ որոնց բնակչութեանց գնման կարողութիւնը մեծապէս պակսած է արծաթին անկումին պատճառաւ։ Այս երկիրներուն գլխաւորներն են Չինաստանն ու Հնդկաստանը, որոնք միասին 800 միլիոնէ աւելի բնակիչ ունին։ Դիւրաւ ըմբռնելի է ուրեմն այն վնասը՝ որուն ենթակայ եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ միջազգային վաճառականութիւնը, եթէ մարդկային այսչափ խոշոր զանգուած մը իր գնումները սահմանափակէ։

Այս պատճառով է որ, տնտեսագէտներէ ոմանք խորհրդածան միջոցներ ձեռք առնել՝ արծաթին արժէքը բարձրացնելու համար, որպէսզի այս երկիրները ի վիճակի ըլլան իրենց գնումներուն սկսելու։ Բայց խնդիրը, չափազանց կնճռոտ է. ահա թէ ինչո՛ւ։

* *

Երկու միջոցով միայն արծաթը իր նախկին յարգը կրնայ ստանալ. առաջին՝ երբ սահմանափակուի արտադրութիւնը. երկրորդ՝ երբ շատ մը երկիրներ արծաթն ալ ոսկիին հետ համահաւասար կերպով ընդունին իրենց դրամական դրութեան, ուրիշ խօսքով՝ երկմետաղեան դրութեան հետեւին։ Արդ՝ արտադրութիւնը չափաւորել կարելի չէ այն պարզ պատճառով որ արծաթը անկախօրէն արտադրելի մետաղ մըն է, այլ ենթարտադրութիւնն է (sous produit), այսինքն՝ ուրիշ մետաղներու հետ խառնուած կը գտնուի հողին տակ, հետեւաբար, իր քանակութիւնն ալ կախում ունի ուրիշ [illegible] մետաղներու քանակէն։ Չէ եղած է որ աշխարհի մէջ արտադրուած ամբողջ արծաթին մօտաւորապէս չորրորդը հասարակ մետաղներու հանքերէն է որ կ'ելլէ։

Գալով երկրորդ միջոցին որ կը կայանայ երկմետաղեան դրութեան կիրարկութեան մէջ՝ ան ալ ունի իր դժուարութիւնները։ Արդարեւ, երկար տարիներու փորձառութիւնը ցոյց տուած է թէ՝ այս դրութիւնը կը ներկայացնէ մեծ անպատեհութիւններ եւ առաջ կը բերէ խառնակութիւն տնտեսական կեանքի մէջ։ Մեծ տնտեսագէտներ գրեթէ միաձայնութեամբ եւ շատոնց դատապարտած են երկմետաղեան դրութիւնը՝ զոր մէտի վրայ հոս հոն պետութիւններ կը գործադրեն։

Վերջին տարիներս, արծաթին ինդրոյ լուրջ շարժում մը երեւան եկած է զոր քաջալերողներ շատ կան մանաւանդ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ։ Այս պատճառաւ ալ անցեալ մայիսին Ուաշինկթընի մէջ գումարուած Միջազգային Առեւտրական Սենեակի Համաժողովը մը Փորձագէտներու Յանձնախումբ մը կազմեց այս խնդիրը քննելու համար։

Այս յանձնախումբը այս [illegible] Փարիզի մէջ նկատած է իր [illegible] ուսումնասիրութեանց, բայց հաւանական չէ որ յաջողի գործնական եւ մանաւանդ անմիջական օգտակարութիւն ունեցող միջոցներ գտնել։ Արծաթի խնդիրը՝ որ հիմա ծանրակշիռ խնդիր մը նկատուած է, իր [illegible] թենէն շատ բան պիտի [illegible] ցնէ, եթէ տնտեսական տագնապը վերջ գտնէ. խնդիրն ալ ան ատեն իր բնական լուծումին մօտեցած պիտի ըլլայ։

ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Համալսարանի ուսուցչապետ Հ. Մարեան, Բարձրագոյն Ուսմանց դպրոցին կրօնական գիտութիւններու բաժնին մէջ, փրոֆ. Միյեէի բիւզանդագիտական հնախօսական դասախօսութիւններուն իբր լրացուցիչ նոր կազմած է յատագիծ մը եկեղեցապատմական դասաւանդութիւններու, որոնք իսկական առումով Թուրքիկ, բայց խոր ակնարկներ են հայ ընդհանուր պատմութեան։

Քրիստոնէութեան Հայաստան մուտքին ու դարաւոր զարգացման ուսումնասիրութեան այս ներածութեամբ՝ Հ. Մարեան կը ձգտի նախ հայ ազգին նախագրական, նախաքրիստոնէական եւ նախահայկական ուսումնասիրութեան ձօնուած ծամանգիտական նորագոյն տուեալներու անհրաժեշտօրէն կարեւոր գիծերուն մօտէն ծանօթացնել իր ունկնդիրները (12 Նոյեմբ.)։ Հայ ընդհանրապէս կասկածելի ու սակայ դիտուած ... ւսւոր պատմագիրներու մասին համաշխարհային արդի քննադատութեան վճռած պատդամներու ուսումնասիրութեամբ՝ Հ. Մարեան կը ձգտի պարզել յետոյ իր ունկնդիրներուն հայ պատմագիրներու իսկական նշանակութիւնը՝ պատմական ու ծասնաւորապէս ժամանակագրական արժէքը։ Հայ պատմագիրներու յաճախակի նախասիրութիւնն է հրաշապատում դէպքերու ու աստուածառաք դէմքերու խմորումով պճնազարդել հերոսներու կեանքն ու գործունէութիւնը, եւ ղաւանաբանական ու հաւատախօսական ընդարձակ մէջբերումներով ծանրաբեռնել պատմութեան իսկական խարիսխը։ Ցաղուրդ տալու համար իրենց ուսուցիկ այս միտումին, հայ պատմագիրները չեն տատամսիր վիճիլ Վարք Հարանցներու ու վկաներու յարանուութիւններու աւանդած զարմանազան դէպքերու ու սքանչելապատում դէմքերու իւրացումին, եւ վարդապետական ու դաւանաբանական սովորաբար Թարգմանածոյ երկերու բառական բացմաւոր բանագողութիւններուն։ Վկայաբանական յիշատակարանները ու կանոնական հայրախօսական գրութիւններու հաւաքածոները, հետեւաբար, գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն հայ պատմագրութեան։ Հ. Մարեան երրորդ ու չորրորդ դասախօսութիւններու ընթացքին (26 Նոյեմբեր եւ 3 դեկտ.) պիտի հաղորդէ իր ունկնդիրներուն նուիրագրական յիշատակարաններու ու վարդապետական գրութիւններու հայալեզու Թարգմանութիւններու մասին բաւարար տեղեկութիւններ, որոնք միացած Նախորդ երկու դասերու տուած ծանրածանօթութիւններու հետ՝ կը կերտեն հայ աշխարհիկ պատմագրութեան ու քրիստոնէութեան զարգացման ուսումնասիրութեան գլխաւոր աղբիւրներն ու տեղիքները։

Դասախօսութեան նախապատրաստական այս ընթացքին կը յաջորդէ ուսումնասիրական ակնարկ մը Հայաստանի իսկական կրօնական պատմութեան մասին, որուն սակայն անհրաժանելիօրէն կը կցորդուի Հայաստանի աշխարհիկ պատմութիւնը։ Հայ եկեղեցւոյ ակզբնաւորութեան հարցը՝ առաքի ու յայն եկեղեցիներու նկարագրական յատկութիւններու ուսումնասիրութեամբ է որ կը լուսաբանուի առաւելապէս, եւ Հ. Մարեան նորագոյն աղբիւրներու օգնութեամբ՝ կուտայ ճիշդ քրիստոնէութեան հայացող մարդին մէջ ուսումն, ի՛նչպէս եւ ե՛րբ մուտքի մասին ժամանագիտական հայեցքներ (10 դեկտ.)։ Քրիստոնէութեան ու քրիստոնէութեան հեղինակի իսկութեան մասին դարերու ընթացքին ծայր կուտան տակաւ աստուածաբանական ու իմաստասիրական իրերահակոյ ըմբռնումներ, որոնց հոգեպական համեմատութիւններ կ'առնեն, ծնունդ տալով քրիստոսաբանական անվերջ բանակռիւներու (17 դեկտ.)։

Այս բանավէճերու կը մասնակցին ի հարկէ նաեւ հայ եկեղեցական պետերը ու աշխարհիկ իշխանութիւնները, որոնք ի խնդիր ուղղափառութեան ճանապարհին՝ կը գումարեն դարեր շարունակ սինհոդական ժողովներ, կը խմբագրեն անվերջ կանոնագրութիւններ։

Եօթներորդ - տասներորդ դարերու միջեւ զետեղուած լայնախառ այս Թատերաբեմին կը յաջորդէ Բագրատունիներու արշաւանքով կառուցուած նո՛յնքան յուզումնալից, նո՛յնքան ալեկոծ նոր Թատերախաղը։ Լատինական հոսանքը կրօնական ու ընկերաբանական նոր ուղիներ կը բանայ, գիտանագիտական նոր կազմեր կը ստեղծէ ու. Հայը, ճարպիկ ու ճարտար, գիտէ նպաստաւոր դիրքեր գրաւել միշտ ծովածաւալ այս հոսանքին առաջ։ Հ. Մարեան պատմութեան ծերթ ուրախ ու ծերթ տըխուր իրերայաջորդ այս ալբոմներուն իսկական պատկերները կը խօստանայ պարզել հանգամանօրէն իր ունկնդիրներուն (7 Յունուար եւ 14 Յունուար)։ Ցարաշարժ դէպքերու ու նշանաբորբոք յուզումներու ընթմէջէն է որ կը կազմակերպուին հայ եկեղեցական իշխանութեան դասակարգային ասաիճանները, զորս յատուկ նիւթ կ'ընտրէ ակադեմիկ դասախօսը (22 Յունուար)։

Վերջին այս դասախօսութեան ատորաբաժանումները կարելի է Թերեւս անուանել եկեղեցագիտական քանի մը հաստատութիւններու պարզաբանութեան նուիրուած շատ հետաքրքրական դասընթացքներ։ Հայ միանձնականութեան ու վանական կեանքի ծագման ու զարգացման հարցը (28 Յունուար), հայ հոգեւորականութեան բնորոշօրէն ազգային կազմակերպը (4 Փետրուար), հայաստանի եկեղեցական տարին ու ժամակարգութիւնը (11 Փետր.), հայ պաշտամունքի յաջորդական վերանորոգումները ու վերջնական ներկայ ձեւը (18 Փետր.) եւ վերջապէս Հայ Միջնադարեան Մաշթոցը որ Հայ Folkloreը (25 Փետր.)։

Նիւթեր, որոնց լի են խղճալեւ պատմաքննական նորութիւններով ու բանասիրական անակնկալներով։

Հ. ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Մարեանի հայագիտական դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Սորպոնի մէջ (Esc. E. Ց. յարկ) ամէն հինգշաբթի ժամը 14.30էն վերեւ փակագիծներու մէջ յիշատակուած օրերուն։

ՏԻՄԱՂ

Պէրնըրտ Շօի հարցուցեր են օր մը թէ չկրնա՞ր սակէր ազնուապետական տիտղոս մը ունենալ. ասեր է հետեւեալ պատասխանը. «Այո՛, եթէ ազատ յուցանէք թէ K. C. B.ին (Kinght Commander of the Bath) աւելի կ'արժէ քան G. B. S.ը (Georg Bernard Shaw)։

—

Անգլիացի ծանօթ նախարար մը, նոյնքան ծանօթ իր Ֆրանսացի պաշտօնակցին հետ, խօսակցութեան մը ընթացքին կը քննադատէ Ֆրանսացի ժողովուրդը։

«Դուք շատ բարեացակամ էք, գրեթէ յիմար ըլլալու չափ» կ'ըսէ տանը քաշուելու. իր գիտէք անշուշտ որ բարեացակամութեան եւ յիմարութեան միջեւ մէկ քայլ կայ միայն (il n'y a qu'un pas)։

Ֆրանսացին որ խօսքի տակ մնալ չէր գիտեր, կը պատասխանէ. «Oui, le Pas-de-Calais...

—

Բէլժական կարծիքը կը հարցնեն հանգուցեալ նախկան նախարար Բլայի մասին. կ'ըսէ.

— «Աշխարհի առաջին հրեան է որ չի գիտեր դրամին ինչ ըլլալը»։

—

«Մերունի Վագրին» կարծիքը Փուանքարէի եւ Պրիանի մասին. «Փուանքարէ ամէն բան գիտէ, բայց բան չի հասկնար. Պրիան ալ մէկ բան գիտէ. բայց ամէն բան կը հասկնայ»։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱ[Պ]

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գաղտնիք չէ թէ տնտեսական շատ լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ ամբողջ աշխարհ։ Եւ շատեր կը յուսան թէ տագնապը որ հասած կը նկատեն իր բարձրագոյն կէտին, հետզհետէ պիտի նահանջէ, մինչեւ կայուն վիճակ մը ամրանայ։

Տագնապը արդէն բաւական զինուեր տուաւ եւ զոհեր խլեց՝ այս անգամ, գլխաւորաբար հարուածելով նիւթական եւ տնտեսական շրջանակները։

Աշխատաւորներուն խօսքը չենք ըներ, քանի որ անոնց ճակատագիրն է ամէնէն առաջ ազդուիլ որեւէ ցնցումէ։

Բաւական դժուար է սակայն, երեւան հանել անգործներու ճիշդ թիւը Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ բացի ընդհ. մարդահամարէն որ կը կատարուի հինգ տարին անգամ մը, անգործներու կանոնաւոր վիճակագրութիւն չի պատրաստուիր այս երկրին մէջ։ Ասոր պակասը կը լեցուի հետեւեալ միջոցներով.—

1) Վիճակագրութիւն նպաստընկալ անգործներու, 2— Գործի հայթայթման գրասենեակներու մէջ արձանագրուած անգործներ, 3— Հանքային ճարտարարգետներու եւ աշխատանքի քննիչներու կողմէ կատարուած ամսական քննութիւններ։

Բոլոր անգործները նպաստ չեն ստանար, նոյն իսկ հոն ուր օգնութեան սնտուկներ կան։ Տագնապի պահուն է որ անգործները կը դիմեն անոնց։

Այսպէս է որ 1926ին, երբ մարդահամարը կը յայտնէր 243,000 անգործ, օգնութեան սնտուկները նպաստ կուտային 665 հոգիի։ 1921ի մարտին, մինչ մարդահամարը կ'արձանագրէր 537,000 անգործ, 68000 հոգի միայն դիմած էին անգործութեան սնտուկներուն։

1931 Հոկտ. 24ին, օգնութեան սնտուկները կը նպաստէին 51654 հոգիի։ 1930ին, նոյն շրջանին, նպաստ կը ստանային միայն 1281 հոգի։ Նշանակելի տարբերութիւն մը, որ երեւան կը բերէ ներկայ տագնապին ծանրութիւնը։

Եթէ քննենք տագնապին զարգացումը, կը տեսնենք որ նպաստընկալ անգործներու թիւը անցած է հետեւեալ աստիճաններէն.

Նոյեմբեր (առաջին շաբաթ)		2200
Դեկտեմբեր	»	6600
Յունուար	»	17400
Փետրուար	»	32200
Մարտ	»	44600
Ապրիլ	»	51500
Մայիս	»	48700
Յունիս	»	39400
Յուլիս	»	35400
Օգոստոս	»	35800
Սեպտեմբեր	»	38800
Հոկտեմբեր	»	40800

Անգործներու առաւելագոյն թիւը արձանագրուած է ուրեմն 1931 ապրիլ 11ին, երբ 51,800։ Այս թիւը զգալի կերպով վար կը մնայ նախորդ տագնապներու պահուն, արձանագրուած առաւելագոյն թիւերէն։ 1921ին արձանագրուած է մինչեւ 84820 անգործ, 1927ի սկիզբը մարտին, 81,900։

Սակայն եթէ ներկայ տագնապը տակաւին պաշտօնապէս չէ արձանագրած այդքան անգործ, սակայն երկար տեւելով, աւելի վտանգաւոր դարձած է։ 1921ի տագնապը սկսած էր 1920ի նոյեմբերին, իր առաւելագոյն թիւին հասած էր մայիսի սկիզբը 84.000, իսկ հոկտեմբերին, արդէն իջած էր 19,000ի։

1927ինը սկսած էր 1926ի դեկտեմբերին, առաւելագոյնին հասած էր 1927ի մարտին, 81,900ով, իսկ նոյն տարուան հոկտեմբերին իջած էր 9700ի։

Ներկայ տագնապը, որ սկսաւ 1931ի նոյեմբերին, առաւելագոյնը գտաւ 1931 ապրիլին 51,800ով. բայց այս հոկտեմբեր 17ին արդէն կը հասնէր 44,100 անգործի։ Եւ կ'ըսուի թէ, մէկ քանի շաբաթներէ ի վեր արձանագրուած յաւելումը անգործներու թիւին վրայ՝ պիտի չշարունակուի։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը յայտնեն նաեւ թէ—նպաստընկալ կամ ոչ — անգործներու թիւը որոնց դիմում կատարած են գործ հայթայթող գրասենեակներու կը հասնէր 76754ի այս հոկտեմբերի երկրորդ շաբթուն։

Գալով աշխատանքի նախարարութեան կողմէ կատարուող ամսական քննութեան, լաւագոյնն է Թոյլ կուտայ ծօտաւոր գաղափար կազմելու կացութեան մասին։

Այս քննութիւնը թոյլ կուտայ հաստատելու թէ 1931ի յունուարէն ի վեր, գործ ունեցող աշխատաւորներու թիւը ամսէ ամիս աւելի պակսած է, քան 1930ին։ Այսպէս՝

Յունուարին 100ին 3,7, — Փետրուարին 100ին 4,7, — Մարտին 100ին 5,4, — Ապրիլին 100ին 5,4, Մայիսին 100ին 6, — Յունիսին 100ին 6,4, — Յուլիսին 100ին 7,4, — Օգոստոսին 100ին 7,7, — Սեպտեմբերին 100ին 8,0, — Հոկտեմբերին 100ին 9,5։

Կարելի չէ սակայն այս համեմատութիւնները կիրարկել աշխատաւորներու ամբողջական թիւին երեւան հանելու համար հաշուառելով շրջաններու անգործներու ամբողջ թիւը։ Որովհետեւ, նախ այս համեմատական թիւերը կը պատկանին բոլոր արհեստներու կամ ճարտարարուեստական բոլոր ճիւղերուն, այլ միայն, անոնց կ'ենթարկուին հանքային ճարտարարուեստներու եւ աշխատանքի նախարարութեան քննիչներուն պատասխանատուութիւններուն։

Այս քննութեան ենթարկուած գործաւորները չեն մաներ 11— միլիոն աշխատաւորներուն մէջ, որոնց կը տեսնուին մարդահամարի տախտակներուն վրայ։ Համաձայն 1926ի վիճակագրութեան, աշխատաւորութիւն է 6 7 միլիոն։

Բացը կը մնան ձկնորսները, երկրագործները, երկաթուղին, հանրակառքը, զինուորական եւ քաղաքային պաշտօնատուները, ազատ ասպարէզները եւ սպասաւորներու դասակարգը։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ...

ԵՐԿԱՐ ՓԱՊՈՒՂԻՆԵՐԸ

Պիրէնեաններու տակէն	25	մղոն
Պէն Նէվիս	15	»
Սէնփլոն	12ուկէս	»
Լէօշպերկ	9 1/4	»
Մէն Կօթառ	9 1 4	»
Մօն Սէնիս	8	»
Դօննօթ (Քանատա)	5	»

ԲԱՐՁՐ ՋՐՎԷԺՆԵՐԸ

Սըտըրլէնտ. Նոր Զելանտա	1904	ոտք
Րիպըն.— Քալիֆորնիա	1612	»
Բորայմա.— Բրիտ. կուիեա	1500	»
Դալամպօ.— Հար. Ափրիկէ	1400	»
կարվարնի.— Ֆրանսա	1385	»
Թաքաքաւ.— Քոլոմպիա	1200	»

ԲԱՐՁՐ ԼԵՌՆԵՐԸ

Եվերէսթ.— Ասիա	29,141	ոտք
Կատուին.— Ասիա	28,278	»
Իլամբու.— Պոլիվիա	25,248	»
Մէքքինլի.— Ալասքա	20,464	»
Կոթոփաքսի.— Էքուատոր	19,613	»
Լոկան.— Քանատա	19,539	»
Էլիաս.— Քանատա	19,500	»
Քիլիմանճարօ.— Ափրիկէ	19,325	»
Փոփոքաթեփէթլ. Հար Ամերիկա	17,735	»
Արարատ.—	16,916	»
Մոն Պլան.—	15,781	»

ԵՐԿԱՐ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ

Թամփա Պէյ.— Ամերիկա	6	մղոն
Ճէյմս Րիվըր.—	5ուկէս	»
Ֆորթ.— Անգլիա	1ուկէս	»

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԾՈՎԵՐԸ

		քառ. մղոն
Խաղաղական Ովկիանոս	»	63,986.000
Ատլանտեան	»	30.000.000
Հնդկական	»	28.350.000
Սառուցեալ	»	5,541.600

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի մասնաճիւղերը կը պատրաստուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օրը տօնելու յառաջիկայ Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին։

Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.էն բաժնուած այն խումբ մը սկաուտները՝ որոնք առանձին սկաուտական միութիւն մը կազմած էին՝ վերստին միացած են մայր կազմակերպութեան։

.·. Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան դիմումին վրայ՝ Գուքրէշի համալսարանի վերատեսչութիւնը որոշած է համալսարանի «քամբին»ները ընդունիլ խումբ մը հայ ուսանողներ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Մշակոյթի Օրը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Թեհրանի մէջ, Հոկտ. 12ին, նախաձեռնութեամբ հայ Երիտասարդաց Ակումբին։ Հանդէսը բացուեցաւ «Արեւն ելաւ» քայլերգով։ Վարչութեան Նախագահ Նորայր Օհանջանեան բացատրեց հայ Մշակոյթին արժէքը։ Ցետոյ տեղի ունեցաւ համերգ։ Օրուան բանախօսն էր Գ. Յովսէփ Թադէոսեան, որ շեշտեց Հայ Մշակոյթին համազգային հանգամանքը։ «Հայ ժողովուրդը չի կարող լաւ հանդիսատեսի դերում մնալ եւ պիտի ամէն զոհողութեան գնով զարկ տայ իր ազգային մշակոյթի զարգացման, եթէ չէ ուզում կուլ գնալ մէկին կամ միւսին»։ Խօսեցաւ նաեւ Գ. Ա. Ցէրեան, ճառախօսապէս կոչ ուղղեց հայ երիտասարդութեան։ «Մշակոյթի Օրը մի տօն է, որին պարտաւոր են մասնակցիլ բոլոր Հայերը, ինչ կուսակցութեան եւ սկզբունքի էլ պատկանելիս լինեն»։

Տիրող մթնոլորտէն ոգեւորուած, ճանչցուած խօսքեր ուղղեց նաեւ ... գործիչ Գր. [illegible]եան։

Դաշտի պահուն ծախուեցան հայ գրողներու նամականիշները, որոնք մեծ սպառում գտան։

.·. Մշակոյթի օրը տօնուեցաւ նաեւ Ռաշտի մէջ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ խօսք առաւ դպրոցին տեսուչը։ Խօսեցաւ նաեւ ուսուցիչներէն մէկը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Մշակոյթի Օրը Սելանիկի մէջ ալ տօնուեցաւ Հոկտ. 25ին, յոյն Լեռնապանականներու ժողովասրահին մէջ։ Հանդէսին նախագահութիւնը ստանձնած էր Ն. Ք. Զ. Ընկերակցութիւնը։ Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, խօսեցաւ Պրն. Կ. Ֆարաճեան, տառերու ծագման եւ զարգացման շուրջ։ Ցետոյ երեք օրիորդներ ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը— Ս. Մեսրոպի սեփիւքը։ Երկրորդ բանախօսն էր «Հորիզոն»ի խմբագիր Կ. Գէորգ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Բարեգործականի Նոյեմբ. 3 Թուակիր զեկոյցը.—

1.— Հայաստանի ներգաղթի գործերովը տեղին վրայ զբաղելու եւ ներգաղթի յանձնախումբին մասնակցելու պաշտօնով, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ իբրեւ ներկայացուցիչ Աթէնք մեկնեցաւ Փարիզի քարտուղար գործիչ Գ. Օննիկ Թադէոսեան, որ պիտի այցելէ նաեւ Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ կարեւոր քաղաքները։ Միութեան պատուիրակին պաշտօն տրուած է նաեւ խորհրդակցիլ եւ ի հարկին գործակցիլ տեղական մասնաժողովներու հետ եւ այցելել այդ շրջանի նպաստընկալ վարժարանները։

Երեւանէն ստացած ենք հեռագիր մը որ կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 28ին դէպի Աթէնք ճամբայ ելած է կառավարութեան ներկայացուցիչը քաղ. Դ. Ճաղմերդեան, որուն ժամանումէն անմիջապէս վերջ պիտի պատրաստուին առաջին խումբով մեկնելիք 6000 գաղթականներուն վերջնական ցանկերը, այնպէս որ յուսալի է որ նոյեմբերին անէնցն ալ փոխադրուած կ'ըլլան։

Այս առթիւ, օրէնէ թիւրիմացութեան տեղ չձգելու համար, անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ պիտի նախընտրուին գործաւորք եւ չքաւոր գաղթականները, որ իբրեւ հողագործ, շինարար կամ ճամնագէտ պիտի կրնան անմիջապէս գործի լծուիլ եւ իրենց ապրուստը ճարել։

Փոխադրուելիք գաղթականներուն հոգատարութիւնը կը սկսի շոգենաւ մտած վայրկեանէն եւ չքաւորներուն միայն մինչեւ Պաթում առնելիքը պիտի հոգացուի ձրիաբար։

Այս առթիւ կրկին կոչ կ'ուղղենք ներգաղթել ցանկացող Հայաստանցիներուն փութացնել իրենց արձանագրութիւնները, որովհետեւ բաւ համաձայնութեան իրենց նախապատուութիւն պիտի տրուի այս անգամ։

Անգամ մը որ Հայաստան փոխադրուին առաջին 6000 գաղթականները, որոնց մասին նախապատրաստական ամէն կարգադրութիւններ արդէն եղած են, հարց է թէ գաղթահայութիւնը ի՛նչ չափով հնարաւոր պիտի ընծայէ յաջորդ 4000 եւ աւելի գաղթականներուն եւս փոխադրումը ու ծախսաւորութեան ծաւալումը։

Ճատերու կողմէ ուղղուած հարցումին այսօր ի վիճակի ենք պատասխանելու թէ Հայաստանի կառավարութիւնը սիրով պիտի ընդունի հետեւեալ իրեղէնները, որոնց հայթայթումովը արտասահմանը կրնայ դրականօրէն մասնակցիլ ներգաղթի ձեռնարկին եւ ապահովել այդ ազգային մեծ ծրագրին յաջողութիւնը։

Ա.— Նախընտրաբար բեռնատար (քամիոն) եւ ի հարկին մարդատար ինքնաշարժ կառքեր (օթօմոպիլ), փայտ չէ որ քիչ մը գործածուած ըլլան։

Բ.— Երկաթեայ մահճեր եւ ըլլաւարապէս երկաթէ խողովակներ։

Գ.— Զանազան տեսակ եւ չափով դամբր։

Դ.— Ծանիքներու համար «թոյ օմոլիւլէ» եւ «էթէրնիթ»։

Ե.— Ծախտակ, եւ մանաւանդ փայտէ փոխադրելի պատրաստ տուներ։

Զ.— Կեղր. ջեռուցման յատուկ ապարրիթերներու կազմածներ, եւ առհասարակ շինութիւնները դիւրացնող արդիական մեքենաներ։

Աչա թէ ինչ կերպով, բայց դրամական օգնութենէ, մեր սրտացաւ հայրենակիցները եւ մանաւանդ Հայրենակցական Միութիւնները կրնան օգտակար հանդիսանալ Հայաստանի ներգաղթին եւ անոր հետ սերտօրէն կապուած շինարարութեան։

2.— Ինչպէս յայտնի է, Միութեանս Արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, Երեւանի մէջ կը կառուցուի «Բարեգործականի Նուպարեան Տուն»ը, Արովեան պողոտային վրայ, յօգուտ համալսարանի փրոֆէսորներու, գիտնականներու եւ ուսանողներու, ուր եւ պիտի հաստատուի Միութեանս Երեւանի գրասենեակը։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, հիմերը արդէն դրուած ըլլալով մինչեւ տարեվերջ առաջին յարկը կառուցուած կ'ըլլայ, չէնքին ծածկոյթը պիտի զարդարուի Արթիկ տուֆ կարմիր քարով։

եան, որ ծանրացաւ հայկական մշակոյթի արժէքներուն վրայ,— լեզու, պատմութիւն, գիր եւ գրականութիւն, արուեստ եւն.։ Եւ յորդորեց փարիլ ազգային մշակոյթին, որ ... վերջն ալ ... պիտի ծառայէ ամէն տեսակ փոթորիկներու եւ վտանգներու դէմ։

Հանդէսին կը մասնակցէր նաեւ Առափագարի Հայր. Միութեան երգչախումբը։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Հոկտ. 10ին եւ 11ին, «Ամերիկեան Սաներու վարչութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ ամերիկահայ երիտասարդներու համագումար մը, Փրովիտէնսի մէջ։ Կը մասնակցէին Նիւ-Եորքի «Հայորդիք», Ուաթըրի «Արամ» եւ Տիթրոյթի «Նորիւն» Միութեանց ներկայացուցիչները։

Նպատակն էր փոխադարձաբար ծանօթացնել այս միութիւնները եւ ներդաշնակել անոնց գործունէութիւնը։

Ցատուկ հրաւէրով ժողովին ներկայ եղաւ եւ քաջալերական խօսքեր ուղղեց «Հայրենիք»ի ներկայացուցիչը։

Միութեանս ձեռնարկներէն Նոր Նուպարաշէն գիւղը եւս, իր Նոր Չրջավայրին մէջ, հետզհետէ կը կառուցուի, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ։ Ծարդ շինուած են 9 մեծկակ բնակարաններ, 29 սենեակներով եւ 15 նախասենեակներով, որոնց մէջ կը բնակին հարիւրէ աւելի Թոքաթցի գաղթականներ։ Ծախսուած է 54.850 րուբլի։ Պիտի ձեռնարկուի ելեկտրական լոյսի, ջրհան մեքենաներու, եւ առուներու կամրջակներու զետեղումին։ Ներկայ գիւղը հաճելի տպաւորութիւն կը գործէ իր ծիակերպ երկշար տուներով եւ լայնկեկ փողոցներով, որոնց ծառազարդումը յառաջ պիտի տարուի գարնան։ Նոր Նուպարաշէն յատկացուած է Միութեանս Մեծոթէնէտեան կտակի եկամուտը, բայց անիկա չի բաւեր, եւ կը սպասուի որ Նուպարաշէնի հայրենակիցները եւ Հայրենակցականները արտացաւօրէն օգնեն այս գործին, ապահովելու համար գիւղին տնտեսութիւնը եւ բարօրութիւնը։

Նուպարաշէնի շինութիւնները եւս փայլով կը տարուին այս եղանակին. մնացը չհասած հարիւր բնակարաններ արդէն կառուցուած պիտի ըլլան։

Այդ շրջանի առաջումը յառաջիկայ տարի պիտի սկսի։ Ակնայ, Զէյթունի եւ Խոյլուի Հայրենակցականներու մասնակցութեան փոխարէն, Նեզրոն. հրապարակին վրայ երեք թաղամասեր յատկացուած են իրենց հայրենակիցներու բնակութեան, Նոր Ակն, Նոր Զէյթուն եւ Նոր Թիլկատին։

ԱՑԱՓԱԶԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՑԸ

Անցեալ շաբաթ երեկոյ, Էնժէնիէօր Սիվիլի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Առափագարի Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը։

Հոծ բազմութիւն մը տնտեսական տագնապին, բաւական մեծ թիւով հայրենակիցներ եւ բարեկամներ եկած էին իրենց տեղերը գրաւելու։

Միութեան Վարչութեան կողմէ բացման խօսքը ըսաւ Գ. Հրանդ Ակոնայեան, որ ծանրանալով հայ ժողովուրդի ներկայ դժբախտ կացութեան վրայ, ծանրամասնօրէն եւ օրինակներով բացատրեց Հայրենակցականներու օգտակարութիւնը. ցոյց տալու անոնց կատարած աշխատանքները կրթական, վերաշինական ներկայ հայրենիքէն ներս թէ դուրս եւ եղբայրական օգնութեան մարզերուն մէջ։ Մասնաւորաբար շեշտեց անոնց կատարելիք դերը ազգապահպանման հարցին մէջ։

«Հայր. միութիւնները պէտք չէ կազմուին պարահանդէսներ կամ թէյասեղաններ կազմակերպելու համար։ Անվիճելի է, թէ նման աշխատանքները իրենց օգուտը ունին, որովհետեւ այն քանի մը ժամերը որ կ'անցնին այսպէս տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, կը ծաւալին ժողովուրդի մը անհատները իրար միացնող հոգեկան կապը զօրացնելու՝ բայց մեր ներկայ պայմաններու մէջ այլ բան կը պահանջուի Հայրենակցականներէն։ Անոնք պէտք է այլեւս դուրս ելլեն իրենց նեղ շրջանակէն, եւ գիտակցաբար փարին այն թափառական բազմութիւններու կազմակերպման եւ վտանգուած նոր սերունդի փրկութեան գործերուն։

«Հայր. Միութիւնները պէտք է ըլլան այն օճախները, ուր, յուսալքուած բազմութիւնները պիտի գան, իրենց սիրտերը տաքցնող կրակը փնտռելու։ Վերջապէս Հայրենակցականները պէտք է ըլլան այն ուժը, որ լաւագոյն օրերու յոյսով մինչեւ արթուն պահէն, այս ժողովուրդի թափառական եւ անհայրենիք կեանը։

«Բայց, որպէս զի անոնք կարենան կատարել այդ աշխատանքները, պէտք է որ բոլոր անտարբերները, բոլոր անոնք, որ հեռուէն քննադատել գիտեն միայն եւ իրենց ծայրայեղ եսասիրութիւնը կը պահեն զանազան պատճառաբանութիւններու եւեւ, խմբուին իրենց Հայրենակցականներու շուրջ, որովհետեւ, նորութիւն մը բաժ չպիտի ըլլամ, երբ ըսեմ թէ Միութիւնը զօրութիւն է»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին երիտասարդ հայրենակիցներ եւ բարեկամներ։ Օր. Ա. Նազարէթեան իր գեղեցիկ ձայնով երգեց քանի մը գեղջուկ երգեր։ Օր. Գրիգորեան արտասանեց Վարուժանի «Պարծիր Հողը» որմէ վերջ ներկայացուեցաւ քրքջալիր զաւեշտ մը կարող ուժերու կողմէ։ Ֆրանսացի բարեկամ մը, Գ. Ռընէ Ցիւմա ջութակի վրայ նուագեց ֆրանսական երգ մը եւ «Հայաստան»ը, որմէ վերջ յաջող կերպով ներկայացուեցաւ Փարիզեան բեմերու լաւագոյն ողբերգութիւններէն «Փարզաւ Զուհերը» Պաղանեանի երգայրներուն կողմէ։

Անէնէն վերջ դերասան Գ. Երուանդ Գրիգորեան, իր սրամիտ «ֆանթէզի»ներով ուրախ տրամադրութեան մէջ դրաւ ներկաները, որոնց գեռ ողբերգութեան ձգած տպաւորութեան տակ էին։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը եւ տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 5.30։ Կը նուագէր Tabarinի նշանաւոր նուագախումբը։

Աճէ տարուան պէս հաճելի երեկոյթ մը, որ քանի մը ժամուան համար մոռցնել տուաւ հայրենաբաղձ ներկաներուն իրենց հոգերը եւ որ պատիւ կը բերէ զայն կազմակերպողներուն։

Ներկայ մը

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 2 Նոյ.— Նկատելով որ գաղութս իր կազմութենէն ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը կը ներկայացնէ, որուն հետեւանքով ծառայող սերունդի կրթական գործը ձգուած է բախտին, եւ անտեսուած են գաղութին ազգային շահերը, Լիոնի Գաւառ. Ժողովի երեք կուսակցութիւնները (Ռամկ. Ազատ. Ս. Դ. Հնչակ և Հ. Յ. Դ.) կը համաձայնին ընտրութեան գործը տանիլ համերաշխ ոգիով մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կամայականութեանց, որմէ տուժողը եղած է գաղութը։

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Լիոնի գաղութին որ ընտրութեան օրը (15 Նոյեմբեր 931 Avenue Berthelot Հայոց եկեղեցին մէջ) իրենց քուէները կեդրոնացնեն հետեւեալ ցանկին վրայ, թեկնածուները ծանօթ պարկեշտ, եւ ազգային անցեալ ունեցող անձեր ըլլալով վստահ ենք որ պիտի կարենան վարել գաղութիս գործերը արդարօրէն։

Ընտրելիներու ցանկը.—

1.— Գալիչեան Միհրան, 2.— Թաթարեան Համբարձում, 3.— Թիւֆէնկճեան Յարութիւն, 4.— Իրայեան Կիւրեղ, 5.— Կիւլպէնկեան Ադերսանդր, 6.— Քէպապճեան Սուրէն, 7.— Ճանիկեան Խաչատուր, 8.— Ճաղլայեան Ցակոբ-Ղարիպ, 9.— Յոքթ. Սեփեթճեան, 10.— Տէր Գէորգեան Յովհաննէս։

Միջկուսակցական Յանձնախումբ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Comediaի մէջ (23 Հոկտեմբեր) Կաստոն Փուլէն կը ներկայացնէ «Խուկական Անկախներու» վերջին ցուցահանդէսը, ուր կ'երեւի հայ նկարիչ մըն ալ Արտաշէս Փալճեան։

Կաստոն Փուլէն այսպէս կ'արտայայտուի հայ նկարիչին մասին.

— «Յիշատակենք նաեւ Ա. Փալճեանի նկարները, շնորհաւորելով հեղինակը, որ կուտայ խռովայոյզ եւ ճարտար արուեստ մը, եւ որ գիտէ գծել, գունաւորել, կտաւին վրայ փոխադրել, եւ որ, վերջապէս, գիտցած է դուրս ելլել յաճախուած, կրկնապէս յաճախուած ճամբաներէն։ Առանց իրեն, «Խուկական Անկախներու» ցուցահանդէսը foire aux croûtesի մը արժէքէն շատ ուրիշ բան չպիտի ներկայացնէր անպահովաբար»։

ՔՈՒԿ ՄԵՌԱՒ

Քուկ, Անգլիոյ ածխագործներու այս յառաջապահ մարտիկը, մեռաւ 50 տարեկան հասակին մէջ, ծանր հիւանդութենէ մը յետոյ։

Անգլիոյ բանուորական շրջանակները իր մահով կը կորսնցնեն հզօր կռուող մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը փակեն իրենց պիւտճէն

Պուլկար կառավարութիւնը կուտայ քիչ մը։ Ամէն տարի, քանի մը միլիոն կը հանէ արտասահմանէն։ Մնացածը ՄՆՑԿը կը գտնէ ներսէն։

.·.

Ա. շատ սիրուն աշխատանք մըն է, զոր ՄՆՑԿը պաշտօնապէս կոչած է.— «Մակեդոնացիներու պատերազմի տուրքը»։ Այս եղանական պատերազմութեան դրուագները կը յիշեցնեն երկու թատերաբեմերու ։— Մէկը պուլկարական Մակեդոնիան է, միւսը Սոֆիա։

Նախ նայինք պուլկարական Մակեդոնիոյ մէկ թեկնածուին մէջ։ Հոն հարուածները զարնուած են։ Կարգը կը բացուի։ Առաջին անգամ, արքայականկառավարութեան ներկայացուցիչները իրենց տեղն են։

Ձեր վրայ տուրք դրուած է 500 լէվա։ Կը ներկայանաք եւ կը վճարէք 550։ 500 թագաւորին, 50 Միխայլոֆի համար։

Պաշտօնեան մեզ կը յանձնէ երկու ստացագիր, մէկը յանուն կառավարութեան, միւսը յանուն Աճաբեկման։ Ամէն մարդ գիտէ. կանոնաւոր տուրքին տասը առ հարիւրն է։ Միշտ ըսելով, չէթէապետը աւելի կ'արժէ քան թէ կառավարութեան պետը. Հինգ հարիւր լէվա ձանձրոյթի չենթարկուելու համար. յիսուն լէվա չսպաննուելու համար։ Երկուքէն ո՞րն է աւելի վնասնձ։ Պէտք է ըսել թէ այս հարկահաւաքները Մակեդոնացի են։

Երկրորդ վարագոյր։ Մակեդոնիան կ'արտադրէ աշխարհի լաւագոյն ծխախոտը։ Բերքը հաւաքուած է։ Բեռնատար ինքնաշարժները պատրաստ են մեկնելու կայարան, անկից՝ Եւրոպա։ Սակայն չեն մեկնիր։

Կը սպասեն որ յեղափոխական կոմիտէին ներկայացուցիչը գայ։ Միախաւ տէրերը պէտք է 5 առ հարիւր վճարեն Իվան Միխայլոֆի. եթէ չվճարե՞ն։ Ինքնաշարժները կը գրաւուին եւ յաջորդ եղանակին համար, Մակեդոնացիներուն կ'արգիլուի աշխատիլ դէպ հայրենակիցներու հողերուն վրայ. պիտի մտածէք թէ այս հայրենակիցները չէ՞ն կրնար ոստիկանութեան դիմել։ Այսինք ոստիկանութիւնը Մակեդոնական կազմակերպութիւնն է։ Եթէ ապրանքի տէրերը հնչուն դրամ չունին, կը վճարեն չէքով։ Միխայլոֆ՝ ճամբու թուղթեր ալ կուտայ եւ տուրքի ստացականը ստորագրուած է — «Ազատութիւն կամ մահ»։

Արդ, պէտք է գրուշանալ երեւոյթներէն դատելէ։ 1928ին, ծխախոտի բերքը վատ էր։ Ի՞նչ բրաւ Միխայլոֆ։ Ջնջեց հարիւրին 5 տուրքը։

Անուկը տուէք ինծ եղանակն յարգելի նախարարի մը, այսքան գիտցիկ արարք մը գործած ըլլայ։

Երրորդ արար։ Տախերը աւելի եղած են քան հասոյթները։ Վանէ մասնաւորներու յատուկ միջոցներէ զատ, չի մոռնար հաւաքական բաժանիկ տուրքերը։ Կ'ընարէ միւսներէն աւելի լաւ վիճակ ունեցող 4-5 փոքր քաղաքներ եւ հոն՝ թմբուկը մէջքին, կոչը կը զարնէ։ Թմբկահարին քով է դեղին մէկ փոյփոսը, գիտէ խիւրաքանչիւրին հարստութիւնը։ Հարուստները կը ցնծան խուրաքանչիւրը իր վիճակին համաձայն։

Երթանք Սոֆիա, ուր մեզ կը սպասեն Պերլինի պանդոկին ներկայացումները։

Ցարգելի հաստատութիւն մըն է քաղաքական կեդրոնին մէջ։ Կարելի է հոն իջնել պալատական ձեւքը բռնած եւ սենեակ մը ուզել։ Նոյնիսկ հոն, նուազ սուղ է քան ուրիշ տեղ, ինչ որ ալ մտածեն շատ Պուլկարներ։

Մեծ թշուառութեան օրերուն, հոն է որ մակեդոնական կազմակերպութիւնը կը հաստատէ իր օգնութեան կանչի կայանը։

Նախ, վտանգի ենթարկուած կոմիտէն կը կանչէ Հրեաները։

— Հարիւր հազար լէվա տուր, Իսահակ, կ'ըսէ Աճաբեկման հարկահաւաքը։ Իսահակ կը խնդայ, ՝ որովհետեւ մինակ շապիկ մը ունի, կ'ըսէ.

— Իսահակ, դրամատան մէջ քու հաշիւդ, այս առտու կը ներկայացընէր 642.000 լէվայի գումար մը։

—Ուրկէ՞ գիտես։

— Ձեզ մը Իսահակ եւ կամ, քեզ կը ղրկեմ Կուրնա-Ճումայա։

Կուրնա-Ճումայա կը գտնուի պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ, ուր փայտը սուղ չըլլալուն, մակեդոնական կազմակերպութիւնը կախաղաններ կը շինէ։

1927ին, ՄՆՑԿը Սօֆիայի Հրեաներէն քաշեց քսան միլիոն լէվա։

Նոյնպէս, Հայերէն առին 4 միլիոն լէվա։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը գիտէ Սօֆիայի Հրեաներու, Հայերու, Ցոյներու հաշիւները։ Գիտէ թէ իւրաքանչիւրը ինչ ունի դրամապանակին մէջ, ի՛նչ կ'արժեն իւրաքանչիւրին կալուածները։ Անոնցմէ մէկը կը ժառանգէ՞։ Կը վազէ և պետութենէն առաջ կը գանձէ իր բաժինը։

Հայր մը կ'օժտէ՞ իր աղջիկը։ Նոտարէն առաջ, ՄՆՑԿը մասը դրած է պայմանագրութեան մէջ։

Կոմիտէն նամակով ալ կը գործէ։ Համարագրուած նամակ մը, որուն գլուխը գրուած է «Մահ կամ Ազատութիւն» եւ տակը փոքր տառերով.— «Գնելու համար Մակեդոնիոյ ազատագրութեան անհրաժեշտ նիւթերը», կը հրաւիրէ աեւտրականները որ վճարեն որոշ գումար մը։ Վճարում չի պահանջուիր 24 ժամուան ընթացքին։

Տրուած պայմանաժամը բաւական է եւ իր տրամադրութեան տակ պատրաստ դրամ չունեցող առեւտրականը կրնայ իր պարտքը վճարել մուրհակներով։ Երկու դրամատուններ, Սօֆիայի մեծ եւ իրական դրամատուններէն երկուքը կը զեղչեն զանոնք։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը Նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՁՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է

Ն Ի Ս

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigale»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Ռ Օ Մ Ա Ն

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մ ու տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԻՐԷՆՔՈՒԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Բիւ տը Փարի, Սարսէլ
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ՆԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշարան, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն Կառ. տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Բրիս կայարանը:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի մէջ
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՊԱՐԱՏԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած «Պարտաւորաց Միութեան» կողմէ: 14 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՏԻԿ. ՍՈՒԼԹԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ԱՒԵՏԻՍ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Սէն-Թ'օպան (Պաս գ'Ալփ)
31 Հոկտ. 1931

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ
ԼԻՈՆԻ Գուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:
ՏԷՍԻՆԻ Գառնեկեան միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը լա Փէի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:
ՏԷՍԻՆԻ Կարին խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 7.30-ին, ընկ. Կ. Օհաննեանի ներքնայարկին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Արժ. Տ. Եղիազար Աշճեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Բասմեան, Տէր եւ Տիկ. Թուֆէնկեան (Շիքակօ), մայրը Եղիսաբէթ Պարտիզպանեան ցաւով սուգի կը ծանուցանեն

ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ile de France հիւանդանոցին մէջ:
Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 7 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1.30-ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Pantin Parisien գերեզմանատունը, իր յատուկ դամբարանին մէջ:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

1932ի
22րդ ՏԱՐԻ **ԿԱՎՌՕՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ** 22րդ ՏԱՐԻ
100էն 100 զուարթ 300 էջերով փառաւոր հատոր մը
Աշխատակցութեամբ ներկայ ամէնէն սիրուած հայ երգիծաբաններու
95 ՄԵԾԱԴԻՐ ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ
երիտասարդ նկարիչ Միշէլ Հովիկեանէ, որուն երկու humoristique ծաղրանկարները ընդունուեցան այս տարի Փարիզի Salon des Humoristesէն:
Տարեգիրքին գինն է 30 Ֆր. Եւրոպայի մէջ, իսկ 2 տոլար Ամերիկա
Կանխիկ վճարումով եղած ապսպրանքներուն միայն կը պատասխանուի:
Հասցէ՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Պէյրութ, Գարծ. Ազն.— 200,
Վալանս, Գարծ.— 340,
Կրընոպլը, Ա. Թ.— 70,
Վիէն, Մ. Մ.— 35,
Վիէն, Խ. Գ.— 140,
Լիոն, Գարծ.— 397,
Լիոն, Գարծ.— 137.50, Կարգադրեցինք:
Լանսէյ, Գարծ.— 610.10,
Փարիզ, Ռ. Բ.— 50,
Ամպուրկաս Փէսան, Յ. Գ.— 70,
Մէսոսն, Գ. Փ.— 100,
Անվագ, Յարտ.— 254.15,

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գառնեկեան Միութեան: Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Ծնունդ Արմէն), 13 մասնագիտականներու նկարներով զարդարուած, եղերգը հայկական եռագոյն: Գին Մարսէյլ 5 Ֆր. գաւառներ 5Ֆր. 50: Գնեցէք օրինակ մը:
Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԿԸ ԳՆԵՄ հօշիկի նորոգութեան եւ ֆինիսաժի մեքենաներ: Դիմել՝ Գարակէօզեանի, 3 Route Stratégique, Chatillon, Seine.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ. ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա.Ե.Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 Rue J. J. Rousseaud: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:
ՔԼԷՕԹԱՀԻՈՅ Հայր. միութեան նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի մէջ պիտի տօնուի իրենց հայրենակից Կոմիտաս վարդապետի վաթսունամեայ յոբելեանը, որուն համար երկսեռ երգչախումբ մը սկսած է պատրաստել համերգը, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գ. Վ. Սարգիսեանի, որուն Bruxelles մեկնումով ժամանակաւորապէս երգի փորձերը դադրած էին:
Գ. Սարգիսեան քաղաքս կը ժամանէ առաւօտ 9ին եւ փորձերը կը սկսին յաջորդ օրն իսկ Հոկտեմբեր 10ին երկուշաբթի իգական եւ չորեքշաբթի արական ձայներու համար, երեկոները ժամը 7.30ին 114 Rue de Rome: Նորեկ երկսեռ երգիչներ կ'ընդունուին այս առաջին երկու օրուան ընթացքին ժամը 7—7.30 կամ 9—9.30:

EMPIRE Սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ
«ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ»
Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:
Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արտաք. եւ ներ մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղ. եւ փորիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

18.— ԲԱՐԲԵՐԴԻ ԿՈՒԻՒՆԵՐԸ

— Լա՛ւ, Սարաֆեան էֆէնտի, այս Ստեփան Գոստրեանը, որ պարկեշտ, պատուաւոր եկառավարութեան հաւատարիմ մէկն էր, ինչո՞ւ իր միւս ընկերներուն հետ թղթատարը կողոպտելու ելեր էր: Կարծելով թէ թղթատարն է, կրակ կը բանան հեծելազօրաց 16րդ գունդին կենդանիները փոխադրող ջոկատին վրայ. եւ անաուն մըն ալ կը վիրաւորեն:
Ստեփան ընդմիջեց եւ ըսաւ.
— Էֆէնտի՛, այդ ջոկատն էր, որ յարձակեցաւ մեր վրայ: Մենք ալ վախցնելու համար օդին մէջ քանի մը անգամ զէնք պարպեցինք, դիպակ մը հանդիպեր է կենդանիին:
— Լա՛ւ, բայց զինուորները ինչո՞ւ յարձակէին ձեր վրայ: Եթէ յարձակէին ձեր վրայ, անպայման մէկ երկու հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած կ'ըլլային, չէ՞: Ո՞վ կը կլլէ այդ սուտերը:
Ոստիկանապետը յետոյ դարձաւ Սարաֆեանի եւ ըսաւ.
— Եւ յետոյ, պատուաւոր ծարդիկ ինչո՞ւ կը փոխեն իրենց զգեստները ու կը ծպտուին: Արդեօք կառավարութեան ի նպաստ գաղտնի ստորի՞կ էին: Ես մինչեւ այսօր հաճոյքի կերպարանքով ծպտուած Ստեփան էֆէնտիներ տեսած չէի:
— Գիւղերուն մէջ, Թուրքերուն յարձակումէն վախնալով, այդ ձեւով հագուած են անշուշտ:
— Լա՛ւ, մենք այդպիսի հարցերը դատարանին քննութեան կ'ենթարկենք, ամէն մը բռինձը միշտ դատարանն է, որ կը տակէ:
Այս խօսակցութենէն յետոյ, սենեակէն դուրս ելան Սարաֆեան Առաքելը եւ այն Թուրքերը, որոնք ձերբակալած էին Ստեփանը:
Յաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 14ին, Շաբաթ առաւօտ, Հայերը չբացին իրենց խանութները: Դեղավաճառները, փերեզակները, ապակեգործները, գրեթէ միշտ Հայերն էին: Ցանկարծ բռնկումէն այդ առաւօտը, որ դադրած կուսար քաղաքին տօթրեայ եւ կարեւոր պահանջներուն: Առաւօտը ընելու համար, Բաբերդի ժողովուրդը եւ շրջակայից յաճախորդները ի զուր կը թափառէին շուկային մէջ: Մէկը միւսին կը հարցնէր.
— Ինչու Հայու խանութ մը բացուած չէ: Այսօր արդեօք ծեծ տօ՞ն մը ունին:
— Ո՛չ, մենք գիտենք անոնց տօնական օրերը: Ո՞վ գիտէ, նորէն ի՞նչ խաղեր կը պատրաստեն:
Կացութիւնը այսպէս կը շարունակուէր, անձկութեան պատճառելով այդ անտարբեր վիճակով: Հրապարակին վրայ ոչ մէկ հայ կ'երեւար: կառավարութիւնը, իր նոտ հրաւիրելով քաղաքին երեւելիները եւ իւլէմաները, թելադրեց երթալ հայկական թաղերը, խօսիլ Հայոց առաջնորդին ու երեւելիներուն հետ, յորդորելու համար որ հրամարին իրենց բռնած այս դիրքէն: Այս դիմումին հետեւանքը տեսնուեցաւ անմիջապէս: Հայերը բացին իրենց խանութները եւ վերսկսաւ բնականոն կեանքը:
Եւ սակայն Հոկտեմբեր 18ին չորեքշաբթի օր, դարձեալ փակ կը մնային Հայոց խանութները:
Քանի մը Թուրքեր, որոնք կ'անցնէին հայկական փողոցներէն, յանկարծ սպաննուեցան: Դէպքին վայրը փութացին ոստիկանական ուժերը, որոնց վրայ եւս կրակ տեղացին Հայերը: Շրջակայ գիւղերէն բազմաթիւ կառավարչատուն եկան այդ օրը եւ ըսին.
— Մեր գիւղերուն մէջ կը շրջագային քանի մը Հայեր, որոնք զգուած են Լազի եւ հօճայի պէս: Ասոնց զանազան քարոզութիւններ կատարեն եւ կ'ըսեն թէ Բաբերդի մէջ Իսլամները ջարդուեցան Հայերու կողմէ, քաղաքը հայոց ձեռքն է: Շատ յուզուեցանք, կացութիւնը խոր լու եւ մեր կեանքին փրկութեան համար ճար մը փնտռելու եկած ենք:
Հայկական թաղերուն մէջ այնքան շատցան հրացանաձգութիւնները, որ իրական ճակատամարտի պատրանքը կուտային: Ի վերջոյ ատճինները յառաջ խաղացին Իսլամներու փողոցներուն վրայ եւ հաճախ Թուրքը կը սպաննէին կամ վիրաւոր գետին կը փռէին: Շրջակայ գիւղերէն հասած ժողովուրդը այլեւս մեծ թիւ մը կը կազմէր: Եւ ի վերջոյ եւ շրջակայ գիւղերուն Թուրք ժողովուրդին ու Հայերուն միջեւ կռիւը փայլեց սաստկացաւ եւ արիւն կը հոսէր ամէն կողմ:
Բաբերդի կոմիտէին կը հրամայէր Խաչատուրը, որ փնդալիւրէն զգեստ հագած էր եւ իր ֆէտայիներուն գլխուն վերեւ կանգնած բերդի մէջ այդ ժամանակ իբրեւ կանոնաւոր զինուոր միայն մէկ կար: Վաշտը ամբողջական չէր: Խաւոութիւնը զսպելու համար թէեւ աշխատեցաւ այս վաշտը, բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ քաղաքը հաստատ վիճակ մը չունէր: Ընդհարումը հրոսակային կռիւի կերպարանք եւ քաղաքին զանազան անկիւններուն մէջ կը շարունակուէր:
Մօտակայ գիւղերուն մէջ եւս կանգնաւոր պատերազմ մը տեղի ունենար: Գիւղերէն քաղաք եւ քաղաքէն գիւղերը կը ծեծնէին Հայերը եւ Թուրքերը:

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 278.280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

7 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1719

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԻՒՂ՝ ՆՈՅՆԻՍԿ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Եթէ ուզէինք մէկ-մէկ մաղել Ա. Խանջեանի յայտմաւուրքը, անսպառ նիւթ պիտի գտնէինք մէկ ամսուան համար։

Բանանք ուրիշ մէկ երեսը՝ մտքի չքաւորութեան և ժէգուիտական հաւատաքննութեան այդ վկայարանին։

Սկիզբէն մինչեւ վերջը, անաթեմաներ կը տեղան բոլոր ոչ-համայնավար հոսանքներուն՝ այլ մանաւանդ Դաշնակցութեան դէմ։ «Կեդրոնացնելով կրակը Դաշնակների դէմ, մենք ոչ մի դէպքում չպէտք է, սակայն, աչքաթող անենք մեզ թշնամի նացիոնալիստական միւս ուղղութիւնները — ռամկավարներին, մենշեւիկներին, սպեցիֆիկներին(Դ. Անանունի հոսանք), ամենավերջականներին, մանաւանդ որ դրանցից ոմանք ձգտում են յարմարուել նոր պայմաններին եւ մասսաների վրայ ազդելու նպատակով գործադրում են նոր մեթոտներ (Դաշնակցութեան քօղազնունիական վարիանտը): *Բայց, «պայքարի բոլոր զէնքերը առաջին հերթին պէտք է ուղղուած լինեն Դաշնակցութեան դէմ»։*

— «Խայտառակ սխալ կը լինէր ամենափոքր չափով անգամ թերագնահատել Դաշնակցութեան՝ որպէս հակայեղափոխական ֆրոնտի հեգեմոնի եւ ղեկավարի՝ վտանգը»։

Իսկ ատոր համար անհրաժեշտ է ոչ միայն անխնայ շարունակել կռիւը, այլ եւ կրակը նետել պատմութիւնը, եւ գրել նորը, «մարքսիստականը»։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէին քարտուղարն է որ կ'ողբայ.

— «Ընթնական է, բայց փաստ է որ մինչեւ այժմ մենք չունենք որեւէ լուրջ աշխատանք՝ պատմութեան դաշնակցական կոնցեպցիայի դէմ (ըմբռնում): Հասարակական (ընկերային) զարգացման մեր անանունական (Դ. Անանուն) կոնցեպցիային չի հակադրուած պատմութեան զարգացման մեր կոնցեպցիան, ոչնչացնող քննադատութեան չի ենթարկուած դաշնակցութեան սոցիալ-պատմական կոնցեպցիան»:

Այս առթիւ, Ա. Խանջեան ուշադրութեան կը յանձնէ «խայտառակ երեւոյթ» մը.—

—«Հոյակապ գործի մը», Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարանին մէջ, «ինիցիալների (սկզբնատառ) տակ ծածկուած ինչ որ մարդիկ շարունակում են շփոթ ու մշուշ ցանել Դաշնակցութեան շուրջը»։

Այդ մարդիկը գրած են եղեր, որ 1919ին, խորհրդարանի ընտրութեանց առթիւ, «Հայաստանի ժողովրդական զանգուածները իրենց ձայներու 90 տոկոսը տուին Դաշնակներուն»։

Ի՞նչ ոճիր։ Նոյն մարդիկը նոյն Համայնագիտարանին մէջ, խորհրդային ընթերցողին կը հրամցնեն «պատմական կեղծիք» մը, «հէնց Դաշնակների յօրինած» այն պատմութիւնը թէ — «1905-1907 թուի յեղափոխութեան ընթացքում Դաշնակցութիւնը պայքար էր մղում ցարիզմի դէմ»։

Այս արդէն քրէական յանցանք է։ Եւ հակայեղափոխական։ Նման՝ Բորեանի պատմութեան, որ Երեւան կը հանէ [illegible]ութեան ապստամբութեան իսկական, հիմնական պատ[illegible]ները։

Եւ ի՛նչ ըմբոստացուցիչ իրողութիւն, որ այս երկու գիրքերն ալ հրատարակութեան տուած է կեդրոնական Հրատարակչականը, Մոսկուան, առանց խորհուրդ հարցնելու Երեւանի…

Եզրակացութիւն,— պէտք է վառել այս բոլոր պատմութիւնները, եւ գրել նորը։ Պէտք է այս բոլորին հակադրել խորհրդային «կոնցեպցիան»։

Իսկ այս՝ ոչ միայն կուսակցական ճակատի վրայ, այլեւ ամբողջ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան համար։

— «Մենք չունենք մինչեւ այժմ մարքս-լենինեան պատմական կոնցեպցիայով Հայոց պատմութեան ձեռնարկի ո՛րեւէ [illegible]. չունենք Հայոց գրականութեան մարքսիստական պատմութիւնը. խորհրդային իշխանութեան 11 տարին Հայաստանում շօշափելի ոչինչ չտուեց այս ուղղութեամբ»։

Մէկ խօսքով, պէտք է նոր ի նորոյ գրել հայ ժողովուրդի պատմութիւն, գրականութեան պատմութիւն, դասագիրք, ձեռնարկ եւն. - բոլորն ալ՝ համաձայն Մարքս-Լենինի աշխարհահայեացքին։

Եւ յետոյ, պէտք է ձեռնարկել «Հայաստանի գիտական հաստատութիւններու արմատական վերակառուցման»։ Պէտք է վերակազմել «Գիտական ինստիտուտը» նոյնիսկ 1932ի սկիզբէն, եւ «Մարքս-լենինեան ինստիտուտ» (հաճառ)։

Ու վերջապէս, պէտք է կազմակերպել «Հայաստանի կոմունիստական համալսարանը»։

Մէկը միւսէն «հարուածային» խնդիրներ, որոնք պիտի [illegible] վերածեն Հայաստանը… Մանաւանդ երբ դարմանուին [illegible] պակասներն ալ.

— «Դեռ չենք կարողացել տեղից շարժել այնպիսի մի խնդիր, [illegible] է Մարքսի եւ Էնգելսի գործերի հրատարակումը եւ մասսայականացումը (ժողովրդականացում)։ Լենինի հայերէն հրատարակութեան գործը նոյնպէս դանդաղ է յառաջ գնում: Պարբերաժողովածուների (Թերթ) հրատարակութիւնը գտնւում է նոյն [illegible] վիճակում ինչ որ առաջ»։

Եւ այս բոլորը՝ «ջախջախելու» համար «նացիոնալ-դեմոկրատական նախապաշարումները»։

Այս բոլոր մէջբերումներէն յետոյ ո՛րեւէ խորհրդածութիւն մեր կողմէ՝ պիտի նմանէր ջուր ծեծելու։

Մենք տուած եղանք պերճախօս պատկերը՝ «հայրենաշէն» [illegible]ութեան մը, եւ «պետական իմաստութեան»։

Կը մնայ աւելի սատկացնել ծափերը՝ արտասահմանի մէջ [illegible] աւելի եռանդով եւ «արագատեմպ» խայտան ու [illegible] Ծապլվարի նոր հերոսները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՔՏՈՆԸԼՏԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մաքտոնըլտ յաջողեցաւ վերակազմել դահլիճը։ Ներքին նախարարն է Հէրպըրթ Սէմուըլ, ելմտական Ն. Չէմպըրլէյն, իսկ Ճօն Սայմընի՝ յանձնուած է արտաքին նախարարութիւնը։

Ներկայ դահլիճը կը բաղկանայ 20 անդամներէ եւ երեք կուսակցութիւնները որ կը կազմեն կառավարական մեծամասնութիւնը, դահլիճին մէջ կը ներկայանան հետեւեալ թիւերով. — 11 պահպանողական, 5 ազատական, 4 ազգ.—աշխատաւորական։

Նոր դահլիճին բաղկացուցիչ տարրերը նկատի ունենալով, արդէն յայտնի կ'ըլլայ թէ մաքսային դրութեան կուսակից կառավարութիւն մըն է որ կազմուած է.

Ելմտական նախարարը Չէմպըրլէյն կը պատկանի պահպանողական այն հատուածին, որ ընտրութիւններէն առաջ, կը պահանջէր որ երկրին հաւանութեան ենթարկուի մաքսատուրքի ծրագիր մը։

∴ Ստերլինը, երէկ, կէսօրին կը բանէր 96 ֆրանք։

Չինաճափոնական վէճը

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Ճափոնական երկու զօրագունդերու եւ 5000 չինական զօրքերու միջեւ, բուռն ճակատամարտ մը սկսած է Անկանչիի հարաւը։

Չինական զօրքերը որոնց կը հրամայէ զօրավար Մա Չան Շան կ'աշխատէին գրաւել երկաթուղիի կամուրջը որ ձգուած է Նօննի գետին վրայ, 250 մեդր երկարութեամբ։

Համաձայն Խարպինէն տրուած հեռագրի մը, չինական զօրքերը կը նահանջեն խուճապով։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Հոկտ. 22էն մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը, Կիպրոսի մէջ ձերբակալած են 400 անձեր։

Ըմբոստութեան ղեկավարներէն 4 հոգի եւս, որուն երկուքը անդամ օրէնսդրական ժողովին, ցկեանս աքսորուեցան կղզիէն։ Այս կերպով, աքսորուածներու թիւը կը հասնի 10ի։

Բոլոր քանդուած կամ վնասուած կամուրջները նորոգուեցան վնաս հասցնողներուն կողմէ։ Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւններն ալ վերահաստատուած են։ Տակաւին որեւէ օրինական նոր խստութիւններու չեն դիմած իշխանութիւնները։ Խռովութեանց ընթացքին սպաննուածներու թիւն եղած է 6։

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Ընդդիմադիրներու պետը Գ. Զալտարիս, խօսելով արտաքին նախարարին Գ. Միխալաքոփուլոսի յայտարարութեանց վրայ, ըսաւ թէ ճիշդ չէ որ յոյն կառավարութիւնը 1915ին մերժած ըլլայ Կիպրոսի դիմումը։

«Այս շրջանին, կառավարութիւնը միմիայն մերժած է մասնակցիլ պատերազմին, հաստատօրէն հաւատալով թէ Յունաստանի կենսական շահերը կը պահանջէին չէզոք դիրք մը բռնել հանդէպ համաձայնականներուն»։

«Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն թէ Կիպրոսի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուր պաշարման վիճակ է յայտարարուած, գրգռութիւնները կը շարունակուին։

Աթէնքի թերթերը երկար մանրամասնութիւններով կը նկարագրեն Կիպրոսի դէպքերը, որոնց պատմութիւնները լըսած են կղզիէն եկած ճամբորդներէ։ Երկարօրէն կը պատմեն մանաւանդ Քիթիոն եպիսկոպոսին եւ երեսփոխաններու ձերբակալման պարագաները։ Կը հերքեն անցեալ շաբթուան այն լուրը թէ 15 Կիպրոսցիներ սպաննուած են կռիւներու ընթացքին։

Յունաստանի կաթոլիկ եպիսկոպոսութիւնը եւ կաթոլիկ Յոյներու միութիւնը կոչ մը ուղղեցին աշխարհի կաթոլիկներուն, գլխաւորաբար Անգլիոյ կաթոլիկներուն, ըսելով թէ Կիպրոսցիներու պայքարը արժանի է միջազգային համակրանքի։

Գրիւնինկ կը ճառէ

ԻՆՉ Է ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Գերման վարչապետը Գրիւնինկ ճառ մը խօսեցաւ Պերլինի մէջ, կեդրոնի կուսակցութեան ղեկավար մարմնին առջեւ եւ ըսաւ թէ իր քաղաքականութեան նպատակն է «վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել՝ ո՛չ թէ միայն Գերմանիոյ մէջ, յանգելու համար հատուցումներու եւ կարճատեւ վարկերու հարցին մէջ՝ գերման ժողովուրդին համար տանելի լուծման մը»։

Գրիւնինկ որ մէկ ժամու չափ խօսեցաւ, յստակօրէն շեշտեց թէ մտքէն չանցնիր պատասխանել ծայրայեղ աջերու առաջարկներուն եւ խստօրէն քննադատեց կարգ մը գերման ղեկավար անձնաւորութեանց դիրքը: Ասոնք, անցեալ ամրան, գերման դրամատուններու տագնապի օրերուն, զգուշացեր էին միջամտելէ եւ որոնք, այսօր, չեն քաշուիր արտասահմանի մէջ դիրք բռնելէ գերման կառավարութեան դէմ եւ այս կերպով դաւելէ Գերմանիոյ արտասահմանեան վարկին դէմ:

Գալով հատուցումներու հարցին, գերման վարչապետը շեշտեց թէ կարճատեւ վարկերու հարցը չի կրնար դէմ դրուիլ հատուցումներու հարցին, եւ թէ երկու հարցերը պէտք է քննուին միաժամանակ եւ նոյն ոգիով.

— Գործականութիւնն ունինք ըսաւ, այնպէս մը ընելու որ սկսող բանակցութիւններէն եւ խօսակցութիւններէն ելլէ գերման ժողովուրդին համար տանելի լուծում մը հատուցումներու հարցին մէջ եւ կարենայ ամբողջ աշխարհին տալ այն վստահութիւնը թէ հատուցումներու հարցը չպիտի վտանգէ համաշխարհային վարկի դրութիւնը։

Գրիւնինկ յայտնեց վերջ թէ այս ձմեռ, գերման ժողովուրդը նոր եւ ծանր փորձերու պիտի ենթանկուի ըսաւ.

—Քաղաքական ամուլ վէճերով չէ որ կառավարութիւնը պիտի նուիրէ իր ուժերը։ Ընոր ամէնէն ստիպողական գործը պիտի ըլլայ արգիլել որ Գերմանիոյ մէջ՝ քաղաքական հակամարտութիւնները այս ձմեռ չյանգին խռովութիւններու»:

Պուլկարիա համայնավարութեան դէմ

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն կը հաղորդէ Սօֆիայէն ստացած իր հետեւեալ հեռագիրը.

— Ջեկոյցի մը մէջ, Սօֆիայի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ թէ երեւան հանած է «համայնավարական մեծ դաւադրութիւն մը»։ Այս պատրուակով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հարիւրաւոր անձեր։ Բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան տուներու մէջ։

Ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ խմբական ձերբակալումներ Սօֆիայի մէջ թէ գաւառները։

Դատական նախարարը յայտարարեց մամուլին թէ կառավարութիւնը փաստեր ունի «բանուորական կոչուած կուսակցութեան ոճրային գործունէութեան մասին»։ Ասոր եւեւը կը ծածկուի իրօք, համայնավար կուսակցութիւնը։

Նախարարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը պիտի հրաւիրէ վճռաբեկ ատեանը որ լուծէ բանուորական կուսակցութիւնը եւ ջնջէ անոր պատկանող երեսփոխաններուն իրաւասութիւնը։

Ոչ-յարձակման ծրագրին շուրջ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կողմէ կազմուած յատուկ մասնախումբը որուն պաշտօն յանձնուած էր քննել Լիտվինովի կողմէ ներկայացուած տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագիրը, իր վերջին նիստին մէջ լսեց Ռուսիոյ ներկայացուցիչին Սոքոլնիքովի պատասխանները, իրեն ուղղուած հարցումներուն: Երեք մտքով հարցումներ ուղղուած էին իրին նախորդ նիստին մէջ, իր զեկոյցէն յետոյ.— 1) Ճշդելու համար՝ ծրագրին կարգ մը տրամադրութիւնները, 2) Ծրագրին սկզբունքներուն դէմ առարկութիւններ, 3) Ծրագրին ձեւին կամ եղանակին վերաբերեալ հարցումներ:

Իբր եզրակացութիւն իր զեկոյցին՝ Սոքոլնիքով առաջարկեց որ ծրագիրը յղուի խմբագրական յանձնախումբի մը, որ պիտի վերաքննէ բնագիրը, նկատի ունենալով վիճաբանութեան ընթացքին յայտնուած կարծիքներն ու տեսակէտները:

Այս առաջարկը դուռ բացաւ երկար վիճաբանութեան, որուն հետեւանքով որոշուեցաւ կազմել մասնախումբ մը որ բոլորին հաւանութեան արժանացող բանաձեւ մը պիտի փնտռէ, իբր եզրակացութիւն՝ յանձնախումբին աշխատանքներուն.

Նոր նաւթահորեր Իրաքի մէջ

Ծանօթ նաւթահանքերէն զատ, ուրիշ վայրերու մէջ ալ նաւթի հանքեր գտնուած ըլլալով, Իրաքի տնտեսական նախարարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ գերման ընկերութեան մը հետ, զանոնք շահագործելու համար։

Անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութիւններ իրենց առաջարկներով մրցում կը կատարեն գերման ընկերութեան։

Թուրքերը կը գործեն

Քանի մը օրէ ի վեր, գաղթային ցուցահանդէսին մէջ, այցելուներուն կը բաժնուի ֆրանսերէն գրքոյկ մը, «Նոր Թուրքիան» պատկերազարդ եւ վիճակագրական տեղեկութիւններով։

Ուրիշ խօսքով, Թուրքերը փրոփականտի ճակատին վրայ եւս անգործ չեն։

Փրոֆ. Եորկա Փարիզի մէջ

Ռումանիոյ վարչապետը Փրոֆ. Եորկա, որուն Պուքրէշէն մեկնումը հաղորդեր էինք նախորդ օր, Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի առաւօտ: Կայարանէն վինքը դիմաւորելու գացեր էին Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը եւ Փարիզի ռումանական դեսպանը՝ եւ բազմաթիւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ ծանօթ անձնաւորութիւններ։ Փրոֆ. Եորկայի կ'ընկերակցին իր կինն ու աղջիկը։

Ամերիկայի մէջ գործերը կը բացուին

Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Միացեալ-Նահանգներու մէջ, ներկայիս կը նշմարուին առեւտրական կացութեան բարւոքման առաջին նշանները։ Ցորենին գինին բարձրացումը կը նկատուի լաւագոյն օրերու ազդարար նշանը, որովհետեւ արեւմտեան շրջաններու ագարակապանները պիտի կրնան դրամ հայթայթել Արեւելքի հարստարագործներէն ապրանք գնելու համար։

Փիցպուրկի մէջ, հազարաւոր գործաւորներու աշխատանքի վերսկսիլը՝ նախատեսել կու տայ պողպատի հարստարարուեստին բարելաւումը։

Անգլիոյ դրամական հաշուեկշիռը

Լոնտոնի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ Անգլիոյ Դրամատան հաշուեկշիռը։ 15 միլիոնի ձոյլ ոսկիի վերջին վաճառումը՝ հատուցանելու համար ֆրանքաամերիկեան փոխատուութիւնները առաջ բերած է ոսկիի պահեստին մէջ նշանակելի նուազում մը։ Պահեստը ինկած է 38 միլիոն 52,000 ոսկիի: Թղթադրամի շրջաբերութեան վրայ աւելցած է 2.825.000 ոսկի եւ այս կերպով շրջաբերութեան դրուած թղթադրամը բարձրացած է 350,856,932 ոսկիի։

Կը մտածուի մօտերս հրաւիրել խորհրդաժողով մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ Բրիտանական կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ հաստատել դրամական ոսկեհիշը:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ ԵՒ "ՏԱՊԱԼԻՈՂ,, ԿՈՒՌՔԵՐԸ

I

Զարմանալի՜ բաներ տեսանք վերջին մի քանի շաբթուան ընթացքին։ Անակնկալներ՝ բրիտանական պատմութեան մէջ, այլեւ համաշխարհային ընկերվարական շարժման պատմութեան մէջ…

Մէկէն ի մէկ — առերեւոյթ զարհուրելի անկումով — աշխարհի հզօրագոյն կայսրութիւնը՝ յայտնուեցաւ անդունդին առջեւ։ Մէկէն ի մէկ աշխարհի ամէնէն կարող ու ծաւալուն ընկերվարական կուսակցութիւնը պառակտեցաւ, երեսնամեայ տիրուած, մեծարուած պարագլուխը մերժուեցաւ իր միլիոնաւոր խնկարկուներէն, անցաւ պատնէշի միւս կողմը, թեւ թեւի պահպանողականներուն հետ, եւ հռչակուեցաւ ուխտադրուժ, դաւաճան… (Ալ լսեց նոյն մեղադրանքը եւ մեր սեփական շարքերուն մէջ)։

Շշմեցուցի՜չ բաներ եղան — անգլիացիական բարքերու տեսակէտէն ալ՝ արտառոց, խորթ, Shocking!… Ու դեռ շատ մնալու պիտի թափի յարուցուած մխորին շուրջ։

Վայրկեան մը թուեցաւ, թէ իրաւունք ունին Հինտըրսըն, Կլայնս, Շօ, Դրէյճս, Լէնսբրի եւայլն. ինչո՞ւ սոցիալիստները մոլեգնած սանձարձակ կը խաղան ժողովուրդի ճակատագրին հետ եւ ինչո՞ւ աղէտը դարմանելու համար կը կրճատեն միլիոնաւոր գործաւորներու աշխատանքները, երբ կարելի էր առնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները — կարելի է՞ր արդեօք — աւելի բախտաւոր դասակարգերէն…

Զարգացեցաւ, առկայծ՝ որ սոցիալիստներու եւ պահպանողականներու գաւազուրեանը միակայլեան գլուխ մըն է — պարզապէս երկարօրէն Մակտօնալտ ու Սնօտըն — եւ որ բանաւորական սամաթիշակի կրճատումն ալ անխուսափելի կարիք մըն է՝ ժամանակաւոր, վաղանցուկ՝ որուն հետ կը հաշտուէին ընկերվարական նախարարները, կանխելու համար աւելի աղէտաւոր չարիք մը, կատաստրոֆ մը, որ իր աւերիչ հետեւանքներով պիտի ծանրանար ամէնէն առաջ նոյն աշխատաւոր ընդհանրութեան վրայ… Հաշտուեցան կծկուած սրտով այդ ծանր զոհաբերութեան հետ երեք հինաւուրց հաւատաւոր ընկերվարական պարագլուխները,— Մակտօնալտ, Սնօտըն եւ Թօմաս, վասնզի կը խորհէին, որ առանց չէ դասակարգային, քաղաքացիական վէճ ու աղմուկ յարուցանելու, երբ սնանկութեան սրհաւէրը կը հասնէր գահավէժ, կը խորհէին, որ ազգը համօրէն, ներդաշնակ, ընդհանուր զոհաբերութեամբ, միահամուռ ճիգերով պէտք է ծառանայ սպառնացող աղէտին առջեւ, որպէսզի դրամաշխարհի վերականգնի վստահութիւնը դէպի անգլիական թղթադրամը, վարկն ու հմայքը, որպէսզի մեծ հայրենիքը շարունակէ թառած մնալ աշխարհի տնտեսական արժէքներու սանդուղի գագաթներուն։ Հաշտուեցան, համակերպեցան երեք մարդուած յառաջամարտիկները, խորհելով նաեւ, որ սոցիալական ռէֆորմներն ալ (ընկերային բարենորոգում) իրենց ընկերային իմաստն ալ կրնան միայն իրականանալ չէն բարգաւաճ հայրենիքում եւ ոչ թշուառութեան ու աժայութեան մէջ։ Թշուառ, սնանկ երկիրները կը ծնին միայն Լէնին — ապալքնեան վիժումները…

Բէմզի Մակտօնըլտ դաւաճա՞ն… Allons donc!… Այդպէս կը պատմեն կարծրաւուն խումբ նամար Մէքսթըններն ու Լէնսբրիները եւ անոնց կը ձայնակցին շատերը, նաեւ ցամաքային երկիրներէն։

Հենդերսըն. ի պատիւ իրեն, չհաշտուեցաւ այդ պահանջներով ու նոյնիսկ պատրաստ ամփոփ յայտարարեց ժամերն մէջ, որ Մակտօնըլտ կը գործէ չհասկցեալ, համոզուածով, իր խղճի թելադրութեամբ։

Այս խռովայոյզ օրերուն ընկերվարական վարչապետը քանիցս հրապարակաւ, ի լուր աշխարհի, թոպաւորէն ու ողջ աշխարհի ազդարարեց հպարտութեամբ որ վայրկեան մը խոկ չէ լքեր իր համոզմունքը, որ կը մնայ միշտ նուիրուած իրաւագուրկ ընդհանրութեան դատին,— դատ մը՝ որ իր յառաջատար դաշտի մէջ է եղած 40 տարիէ իվեր։

II

Ի՞նչ պաթեթիկ (արտառոց) ճակատագիր — այդ մարդունը։ Յիշեցէ՛ք պատերազմի տարիները։ Յիշեցէք 1914ի օգոստոսեան այն օրը, երբ Անգլիան կը ծանուցանէր իր մուտքը արիւնոտ կրկէսին մէջ։ Ողջ երկիրը՝ առանձնած ռազմի թափ ու բոցէն, մթնոլորտը՝ լեցուն հակագերման ատելութեամբ, ասոտ՛նդրով ու անկըթ՛նդրով, եւ բրիտանական խորհրդարանին մէջ — չափ, կշիռ, պաղարիւնութեան ու զգաստութեան այդ դարաւոր տաճարում — ծափերու խլացուցիչ որոտին մէջ, Ազգային Պաշտպանութեան Պատերազմի Մասօքին։

Labour Partyն ալ տարուած էր յորձանքէն եւ կը պատրաստուէր ճամբելու Հէնտըրսընը ազգային կոալիսիոն—գահլինէ, —(առաժ) պատերազմը վարող նախարարներու շարքը։

Մէկը նստած էր հոն, Աշխատաւորականներու կեդրոնում, մռայլ, անշարժ, սպաւոր։ Չէր տեսներ այդ խանդավառ եռանդէն, դէմ էր պատերազմին, դէմ էր իր երկիրի ժամանակաւոթեան։ Նոյնինքն պարագլուխն էր —Րեմզի Մակտօնըլտ։ Միւս երկու կուսակցութեանց պետերը հերթով խօսեր էին, բերելով իրենց անվերապահ կողմնակցութիւնը պատերազմին։ Հերթը այժմ իրենն էր — Մակտօնըլտին, որ պետն էր աշխատաւորական հատուածին։ Ռոպէ մը, լուռ, արտասանեց քանի մը խօսք ընդհանուր լռութեան մէջ, բացատրեց ժամանակցութեան տրիտաւոր հետեւանքները, աղաչեց երեսփոխանի իր աթոռը, ձգեց նաեւ կուսակցութեան առաջնորդի պաշտօնը եւ հեռացաւ արտէն։

Ամէն որ կը գուշակէր, որ անոր ասպարէզը խափան, ընդմիշտ խորտակուած է… Նա դարձաւ ամէնէն անժողովրդական մարդը Անգլիոյ մէջ։ Մերժուած, հալածական։ Երկար ատեն չէր համարձակեր հրապարակ գալ, եւ օր մը, իր մէկ բանախօսութեան միջոցին, անգլիացի կիներն էին, որ ներս խուժելով յարձակեցան «Թուլամորթ», «դաւ-խաղաղասէր» Բէմզի վրայ, որ հազիւ կըցաւ ազատել այդ կատաղի ամազոններու ճանկերէն, փախուստ տալով ետեւի դռնէն…

Բայց քանի մը տարի յետոյ, զանգուածները պէտք ունեցան անոր արտին, ասացանոյին ու դիւբէլ պերճախօսութեան, յետ կոչեցին զինքը եւ հասցուցին փառքի, հմայքի բարձունքներուն։ Րէմզի դարձաւ բրիտանական կայսրութեան վարչապետ, —զգայացուցիչ՝ չզհեցուցիչ վերելք մը, նման զույց չտեսնուած պատմութեան մէջ։ Եւ ահա հին կուռքը վերստին տապալեցաւ նոյն զանգուած զանգուածներու աչքին… Վասնզի չուզեց հաղորդուիլ ու խաղալ ամբոխային բնազդներուն վրայ, վարուեցաւ իբրեւ ճշմարիտ պետական մարդ, հասկցաւ, որ կան վայրկեաններ, երբ պէտք է զէն նետել կուսակցականի ծիրանին եւ առնել համազգային զօրծիքի պատմուճան… Կուսակցական պայքարը մղելու համար, նախ եւ առաջ պէտք է մարել հրդեհը, որով բռնուած է հայրենի տունը…

Նա աւելի հեռուն նայեցաւ և աւելի խորը տեսաւ քան իր հարիւրաւոր ընկերները, որոնք այսօր ջարդ ու փշուր թափուած են պարտութեան ճամբուն վրայ։ Զգաստ, հպարտ Դադավտրդը պատմեց բոլոր ծայրա՜յեղները…

«Ի խո՛չ հոն դաւանանը» — կը գոչայ կոյր ամբոխը։ Իսկ Մակտօնըլտ առաջ կ'երթայ, հալվելով մեծ Դանթէի հրահանգը.

— Segui il tuo corso e lascia dir la genté.

«Այս՛, քալէ քո ճամբան եւ թող ըսեն մարդիկ, ինչ որ կ'ուզեն»։

Եւ կը քալէ երէկուան անվրդովկեց պարագլուխը, վերստին հալածական մարդարէի ցասքն առած. թէեւ առկային վարչապետ, կ'երթայ զույգ երեթալով — առոցած հոգուաններէն — վէշտն ու դառնութիւնը որոնց մէջ, բայց կ'երթայ, ինչպէս պատմաբարդի տխուր օրերուն, արիաբար կուլով առաջ հողմերուն, պարտքի հպարտ գիտակցութեամբ, առանց երբեք փախչելու ծանրագոյն պատասխանատուութիւններէ, առանց երբեք փնտռելու դիւրին ու սին ժողովրդականութիւն։

Հետեւեցա՛ք անոր ընտրութեան պարագաներուն։

Տասնեակ ընտրական շրջաններուն խանդավառութեամբ պիտի ընդունէին վարչապետին թեկնածութիւնը, բայց նա ուզեց՝ քուէարկուիլ դուռ բանուորական իր հարազատ շրջանին մէջ — Seaham։

Հոսուր բախտորոշ օրը։ Մրցումը կատաղի էր. 50,000է աւելի՝ ընտրողներու բազմութիւնը, որ կը ծփար ալեկոծութեան մէջ։ Որքա՜ն պրպտուգաթ, ճեղ ու հաղող էին թափեր հակառակորդները, որպէսզի լախշելիւ ու ճնշեր իսպառ, ընդմիշտ։

Կեդրոնական Մարմինը արդէն ուխտուցեր էր։ Եւ ահա կը հասնի վարչապետը, արտառոց, անշուքղ, կը մտանայ այն վայրէն, ուր պիտի վճռուէր իր բախտը Անգլիոյ եւ ողջ քաղաքակիրթ աշխարհի յուզուածնալից ապասումին մէջ։ Տասան էր…։ Ընտրողներու հոծ զանգուածը այնտեղ էր, խորտակերտ պատրաստուած, եւ մինչ մէկ կողմէն անարգանքներու տարափ կը տեղար «աւերող»ին հասցէին ամբոխավար խուժբերու շուրջէն, միւս կողմէ մեծամասնութիւնը կ'ողջունէր իր վաղեմի կուռքը սովորական ջերմ, գորովոտ բառերով՝

— Good old Ramsay!…

Դաղբերեան թշնամական քոյլերն ու պառաւըքները եւ բազմահազար ժողովուրդի պառկասով ուշադրութեան մէջ, վարպետը արտասանեց ինքնաբդխուածան իր ճառը։

Ու քիչ յետոյ հասարակեցան ընտրութիւնները եւ Մակտօնըլտ տարաւ յաղթանակը 29,000 ձայնով ընդդէմ — ո՛վ բախտի հեգնանք — իր աշխատաւորական ստորադասանօ ընկերոջ, որ ստացաւ 23,000 ձայն։

Եւ ահա նորէն վարչապետ է նա՝ ուժեղ, հեղինակաւոր, ազգային խառն կառավարութեան մէջ, որ արդէն յօշոտիլի գործ մը տեսաւ շտկումի ճամբուն վրայ, վերացուց խուճապը, հանդարտեցուց աշխարհը, թէ դուրսը եւ թէ ներսը։ Մեղադրանքները, անտարակոյս, դեռ երկար ատեն պիտի լսուին աշխատաւորական շարքերէն՝ «դաւաճանն», «անկարգապահ» leaderի հասցէին, բայց նա վաղ թէ ուշ պիտի վերադառնայ իր գիրքը, ինչպէս եւ իր կուսակցութիւնը, որ պառակտուեցաւ չարաչար, — բայց ոչ «լէնըրեան» յանցանքով։

Բրիտանական ժողովուրդը, որ հպարտ է իր հայրենիքով, լեցուն անոր փառքով անդամով եւ որ չի սիրեր յախուռն թռիչքներ իր ընկերային - քաղաքական հոլովոյթին մէջ, — առանց բնաւ ալ թեքուելու, առանց Բոլշեւիկ դրօշը գրկելու, իր վերջին ընտրութիւններով աւելի միայն՝ վերահաստատ նայեցի հանդէպ՝ այժ տալ ժամանակաւորապէս իր չափաւոր տարրերուն, տալով հիանդերսըններ եւ նուիրագործեց Մակտօնըլտի գործելակերպ… Այդպիսով անկարգապահութեան մեղադրանք ալ — վերջինի նկատմամբ — կարծեմ թէ … Հարթ ընկաւ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՕՍԿԻՒՍԹ ՖՕՌԷԼ

ԸՆԿԵՐԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍԷՐ

Օկիւսթ Ֆօռէլի բացառական դէմքը կրնէր հանդէպ, խթան մը եղաւ մարդկութեան ծառայելու դրական կերպով։ Իր հանրային գործունէութեամբ եւ առլեխելու եղանակով ան՝ փաստօրէն ցոյց տուաւ նեղմիտ հաւատացեալներուն քրիստոնեայ կամ ոչ, թէ «անկրօն», «անաստուած» մէկը ինչե՛ր կրնայ ընել մարդկութեան բարօրութեան համար,

Ֆօռէլի համար ճշմարիտ բարոյականը պէտք է անկախ ըլլայ բոլոր կրօններէն եւ դաւանանքներէն. իսկապէս բարձր ու ձայնար բարոյականը կրնայ զարգանալ բնազանցական կրօններէ անկախ եւ առանց եկեղեցիներու օգնութեան։

Ընկերային ասպարէզի մէջ Ֆօռէլի են կարեւոր գործունէութիւնը անոր հակալքօլական վարդապետութիւնն է, Ըսենք արդէն որ իր վարած յիմարանոցին մէջ ալքոլի բացարձակ ջնջումով շատ մը ծառային հիւանդներ բուժեց. ինքն խոկ հակալքօլական դառնալով, այդ շարժումին ամէնէն կատաղի ռահվիրաներէն մէկն եղաւ։

Բազմաթիւ են իր հիմնած հակալքօլական ձեռնարկները, ընկերութիւնները, եւ իր հրատարակութիւնները, որոնց մէջ գիտական կերպով կը հերքէ ոգելից ըմպելիներու օգտակարութիւնը. ընդհակառակն՝ Օ. Ֆօռէլ իր անձնական եւ կարգ մը պաշտօնակիցներու հետազօտութեանց վրայ հիմնուելով կը հաստատէ թէ՝ ալքօլ պարունակող բոլոր ըմպելիներու նոյն խոկ դոյզն չափով գործածութիւնը կը տկարացնէ մեր աշխատելու կարողութիւնը եւ ընդունակութիւնը. իսկ չափազանցութեան պարագային՝ մարմնի զանազան հիւանդութիւններու, ծանուցարապէս ուղեղի, սրտի, լեարդի, ստամոքսի եւ երիկամունքի այլասերման պատճառ կ՚ըլլայ եւ ծոցը կը փոխանցէ։ Որակար ուսումնասիրութիւններէ վերջ, Ֆօռէլ հաստատեց նաեւ «այլասեփօթութիւնը»։

Ի՞նչ է «այլասեփօթութիւն». ալքօլի ազդեցութեան տակ, մարդկային սաղմին այլասերումը. ալքօլամոլին սեռային բջիջները ենթակայ են ալքօլին թունաւորիչ ազդեցութեան ինչպէս ուրիշ հիւսկէնները։

Այս սաղմերուն թունաւորման արդիւնքը եւ ապացոյցը այն է որ ալքօլամոլներէն սերողները շատ անգամ ջղախտաւորներ, յիմարներ, գաճաճներ եւ ծաղրով անհաւասարակշիռ էակներ կ'ըլլան։

Օ. Ֆօռէլի այս տեսակէտը նորութիւն մը, գիւտ մըն էր, միեւնոյն ժամանակ հաստատ կռուան մը հակալքօլական պայքարին համար։

1886էն համակիր հակալքօլական շարժումին՝ 1890ին կը մտնէ հակալքօլական խմբակցութեան մը մէջ ու մինչեւ իր մահը կ'ըլլայ մը ոգելից ըմպելի չի գործածեր։ Ինք է որ կը հիմնէ Բարի Տաճարականներու անկախ եւ չէզոք կարգը (Ordre indépendant neutre des Bons-Templiers)։

Իր գաղափարները տարածելու համար Ֆօռէլ զանազան երկիրներ ճամբորդութիւններ ըրած է. յիշենք ի միջի այլոց ալքօլի գործածութեան դէմ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը 1910ին Ֆրանսա, Աւստրիա, Գերմանիա և Հունգարիա, յետոյ Պալքանեան երկիրներ, Պոլիս եւ Իզմիր։ Գրեթէ ամէն տեղ կը յաջողի Բարի Տաճարականներու «Օթեակներ» հիմնել։

Բաղձալերական է լսել զինք, երբ Հայերու մասին կը խօսի գովասանօք. որովհետեւ իր բոլոր հիմնած Օթեակներէն, Պալքաններու մէջ եւ Թուրքիոյ մի քանի քաղաքները, Սերպ, Պուլկար, Յոյն, Հրեայ, Թուրք եւ Հայ, միայն այս վերջինները իրեն հաւատարիմ մնացին ու շարունակեցին իր գործը։

Իսկ իր կարծիքը Թուրքերու մասին, բոլորովին բացասական է, ճանաչած այն ժամանակուան «Երիտասարդ Թուրքերու» մասին զորս բախտախնդիր եւ ստախօս կ'անուանէ, եւ որոնց եւրոպական շպարին տակ կը ծածկեն գազանը։ (Անձամբ տեսնուած է Սուլթան Մէհմէտ Րէշատի ինչպէս նաեւ վարչապետ Հաքքը փաշայի հետ, որոնց հանդէպ ալ համակրանք, ոչ ալ վստահութիւն ունեցած է)։

Անհրաժեշտ է նկատել որ Ֆօռէլի բոլոր գործունէութիւնը իր զանազան ճիւղաւորումներով կը ձգտի երկուհպատակի,— թեթեւցնել մարդկային անսահման թշուառութիւնը եւ նպաստել անոր բարօրութեան. արգիլել վատասերումը եւ նպաստել մարդկային ցեղի բարեսերման eugenie)։ Ատոր համար անզուլ կռուեցաւ բոլոր փտասակար հաստատութիւններուն սովորութիւններուն եւ մոլութիւններուն դէմ։ Այդ նպատակաւ ան գրած է 1905ին հսկայ հատոր մը La Question Sexuelle որ թարգմանուած է քանի չափ լեզուներու (եւ մասամբ հայերէնի)։ Այդ գրքին մէջ երկարօրէն կանգ կ'առնէ սեռային հարցի բազմակողմանի երեւոյթներուն վրայ. կը ջանայ վերլուծել ու բացատրել անոր անկանոն ու ախտաբանական արտայայտութիւնները, կը թելադրէ առողջ ու անվթար պահել երիտասարդ սերունդը եւ ամուսնացնել զայն ապականութեանց շրջանակները չթեւակոխած։ Հակառակ Մալթուսի օրէնքին, Ֆօռէլ կը ցանկայ որ առողջ անհատներ ամուսնանան եւ զաւակներ ունենան, որքան կարելի շատ. Ամուսնութեան նպատակը պէտք է ըլլայ ոչ միայն երկու ամուսնացող էակներու երջանկութիւնը, այլ ճանաչող ապագայ սերունդի բարելաւումը։ Ֆօռէլի այս բովանդակալից հատորը լոյս տեսած է բազմաթիւ տպագրութիւններով, որոնց 10րդ 1922ին. իսկ անցեալ տարի իր զաւկին՝ տոքթ. Օսքար Ֆօռէլի աշխատակցութեամբ, լոյս տեսաւ վերջին տպագրութիւնը։

Իր ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց La Question Sexuelle հրատարակութիւնը։ Հակառակ նշանաւոր գիտնականներու լուրջ գնահատումին, շատեր «անբարոյական» մակդիրը դրոշմեցին անոր հեղինակին։ Որովհետեւ Ֆօռէլ յանդգնօրէն թէեւ փափկանկատութեամբ կը նկարագրէ եւ կը պարզէ այն ինչ որ շատերու համար … պէտք է մնար։

Իր նպատակն է լուսաբանել ընթերցողին, անոր առողջութեան ու երջանկութեան … Ան կ'ընդգծէ … պատասխանատուութիւնը, … բանէ առաջ, յարգանք դէպի կին ու անոր կատարեալ ազատագրումը, որովհետեւ համոզուած ֆեմինիստ մըն էր։ Այս գրքին մէջ է որ Ֆօռէլ կը յայտնուի իր ամբողջ բարոյական մեծութեամբ, իր ընկերային բարձր գաղափարներով. հոն նոր բարոյական մը կ'ուսուցանէ. … առողջ ու ճշմարիտ։ Ինչ կը վերաբերի դաստիարակութեան, Ֆօռէլ կողմնակից է նոր մանկավարժութեան ու «Նոր դպրոցներու» … թեան. այսինքն, բարեփոխել … սուցման եղանակները. … մշակել մանկան ինքնագործունէութիւնը, սիրտը եւ կամքը չթլելով անոր … զը շատ մը անօգուտ ծանօթութիւններով, բառերով ու թուականներով։ Պէտք է յարգել մանուկը, անոր … խամձեռնութեան ոգին, … թիւնը եւ խղճի ազատութիւնը, ծնողքներ իրաւունք չունին մանկան կրօն պարտադրել. ան ազատ է … պագային իր ուզած կրօնքը … մտածելակերպը ընդունելու։

«Պէտք է պատրաստել բարոյապէս, ֆիզիքապէս ու մտաւորապէս ուժեղ անհատներ, որոնք … թէ հաւաքաբար, կարենան … դոյն չափով օգնել այս թշուառ մարդկութեան եւ սատարեն … երջանկութեան»։

Գ. ԼՈՒԹԻՆԵԱՆ

ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ԱԼԵԿՈԾ ԿԵԱՆՔԸ

ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՒ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ … ԹԱՑՔԻՆ.— ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ ԵՒ ԽՈՇ… ԿՈՒՏԱՑ.— ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԵՆ ԶԻՆՔԸ. ՉԵԿԱՆ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԷ ԵՒ ԿԸ ԲԱՆՏԱՐԿԷ ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ.— ՅԵՏՈՅ Կ'ԱՐՁԱԿԵՆ ԵՒ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ։

ԽՄԲ.— Հրատարակելով ողբացեալ ճանիկեանի մահէն … կամին այս նամակը, աւելցնենք թէ Յունաստանէն ալ, Հոկտ… ճին մեզի ղրկուած էր նոյնքան իրազեկ անձի մը պատմութիւն… վերջին ձերբակալութեան պարագաները, բայց դժբախտաբար … ձեռքը չէ հասած։

ԹԱՒՐԻԶ. 24 Հոկտ. (Սեփ. թղթ.)— Նոյնութեամբ գրի առնելով Հրանդ Ճանիկեանի ընկերոջ Գ. Ա.ի պատմածները, կ'ուղարկեմ ձեզ։

— Կարդալով «Յառաջ»ի մէջ Թուրք մամուլի հրատարակութիւնները Հրանդ Ճանիկեանի անձնապանութեան մասին, պարտք կը համարեմ որպէս Հրանդին մօտիկ ընկեր՝ յայտարարելու որ Անատոլուի գործակալութեան, «Միլլիէթ»ի եւ միւս Թուրք թերթերու տուած տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ պարզապէս զրպարտութիւններ են Հրանդի հասցէին։

Թուրք մամուլը եւ ոստիկանութիւնը Քէմալի ու Ըսմէթի հրահանգներով տասպելական պատմութիւններ են սարքեր, թունաւորելու համար հանրային կարծիքը Հայերու եւ մասնաւորապէս Դաշնակցութեան դէմ։

Հրանդ Ճանիկեանը ոչ թէ կեճէլէրիկցի էինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը, այլ Պարտիզակցի, 45 տարեկան։ Զգաւոր ընտանիքի զաւակ էր. ծնողները վաղուց էին մեռեր, միայն քոյր մը ունի, որ կ'ապրի խեղճ վիճակի մէջ։

1915ի տեղահանութեան եւ ջարդերու ժամանակ, Հրանդը կը միանայ շարք մը կռուողներու (Թուրք… Յոյն, Ալպանացի եւայլն,) … բարձրաբեան լեռները եւ … կ'ունենան Թուրք չէթէներու … Համաշխարհային պատերազմի … թացքին, 1917ին, Հրանդը իր … բակալուի եւ Պոլսոյ բան… տնայ երկար ժամանակ. իր … կութեան շնորհիւ բանտէն … չի, իսկ իր ընկերներէն … հողի Պոլսոյ մէջ կախաղան … նեն. Փախուստէն յետոյ, Հրանդը իր շուրջ կը հաւաքէ … բոստ տարրեր եւ լեռ կը … նայ։ Իր հետապնդութեան երբ կը տեսնէ իր հայրենակից … խեղճ վիճակն ու կոտորածը, կը զայրանայ եւ անխնայ կը … նայ դէպի Թուրք պաշտօնեա…

Եւ այդպէս մինչեւ … պետութեանց զօրքերու մուտ… լիս, Հրանդը իր ընկերներով … միասներ կը հասցնէ։

Երբ դաշնակից պետութ… կը գրաւեն Պոլիսը, … բարձր հրամանատարութիւնը … դին պաշտօն կուտայ։

Պարտիզակի մէջ … Օգնութեան Կոմիտէն մեծ … մը բացած էր, խնամելով …

նի ջարդերէն ազատուած որբերը, մօտ 1500 հոգի։ Այդ որբանոցի պաշտպանութիւնը Անգլիացիները կը յանձնեն Հրանդին։ Հրանդ քաջութեամբ եւ քանի մը ընկերներով կը յաջողի մինչեւ վերջն ալ թէ որբանոցը եւ թէ Պարտիզակը ազատել Թուրք չէթաներու յարձակումներէն.

Այս մեծ ծառայութեան համար, անգլիական բարձր հրամանատարութիւնը Հրանդին շնորհակալութեան նամակ մը կու տայ։ Նաեւ դաս կը յանձնէ վկայական մը, որով իրաւունք ունէր ՇՐՋԻԼ դաշնակից բանակներու կողմէ գրաւուած վայրերը։ Թէեւ դաշնակից պետութիւնները գրաւեր էին Պոլիսը եւ անոնց իշխանութիւնը կը տարածուէր մինչեւ շրջանները, բայց Թուրք ոստիկանութիւնը յանկարծակիի բերելով Հրանդը, կը ձերբակալէ եւ տասը ոստիկաններու հսկողութեան տակ կը ղրկէ Իզմիր։

Այստեղ ալ Հրանդը ճարպիկութեամբ խոյս կու տայ իրեն ուղեկցող տասը ոստիկաններու ձեռքէն։

Դաշնակիցներու նահանջէն յետոյ, Հրանդն ալ իր հերթին կ'անցնի Յունաստան եւ ապա կը մեկնի Եգիպտոս՝ Գահիրէ։ Այստեղ կը մնայ գրեթէ վեց ամիս։

Հակառակ անգլ. կառավարութեան տուած խոստումներուն, Հրանդը չի մնար Եգիպտոս եւ 1925ին կ'որոշէ երթալ Հայաստան նախ՝ քիչ մը հանգստանալու I երկրորդ՝ թեթեւ տնտեսութիւն ստեղծելու։ 1926ին կը մեկնի Պաղտատ, մէկ տարի կը մնայ այնտեղ, եւ Իրաքի հպատակութեան թուղթ ստանալով, նորէն կ'անցնի Յունաստան։ Սակայն այստեղ Հրանդը դժուարութիւն կը զգայ, տեսնելով, որ իր վաղեմի ընկերները գործից զարմած՝ ծառայութիւններ կ'ընեն եւ Հայերը կառավարութեան ձեռքը կը յանձնեն։ Եւ վերջնականապէս կ'որոշէ անցնիլ Հայաստան։

1930 յունուարին Յունաստանէն կը վերադառնայ նորէն Պաղտատ եւ ապա կ'անցնի Պարսկաստան՝ Թէհրան-Թաւրիզ եւ Ջուլֆայի ճամբով Փետրուարին կը մեկնի Երեւան։

Դեռ երկու ամիսը չլրացած, Թուրք լրտեսները լուր կ'առնեն անոր Երեւան գտնուելու մասին եւ անմիջապէս կը տեղեկացնեն Չեկային. հազար ու մէկ սուտ եւ շինծու պատմութիւններ փաթթելով Հրանդի վզին։ Չեկան ալ լուռ սովորութեան, առանց քննութեան կը ձերբակալէ Հրանդը եւ երեք ամիս Չեկայի նկուղներուն մէջ կը տանջէ, հարցաքննութիւններ կատարելով, սակայն որեւէ մեղադրանք չի կրնար բարդել անոր վրայ։ Միւս կողմէ գաղթականներէն շատերը [illegible] Հրանդի կեանքին կը գիտեն Չեկային ու վկայեն թէ վնասակար մարդ չէ, Այդ բոլորէն յետոյ Չեկան կ'արձակէ Հրանդը։

Հայաստանի գաղթականութեան վիճակը եւ քաշած նեղութիւնները, կը յուսահատեցնեն Հրանդը եւ կ'ուզէ հեռանալ. բայց օրինական ճանապարհով հնարաւոր չէր. քանի որ խորհրդային հպատակութիւն էր ընդունած։

Այդտեղ ալ Հրանդը երկար չի մտածեր եւ մէկ օր ինծ յայտնեց թէ արդէն իր փախուստի ճամբան գծուած է։ Ես ալ գծուած՝ խորհրդային կարգերէն, որոշեցի իրեն միանալ։ Բայց որոշ պատճառներով, մենք միասին չանցանք։ Նախ ես անցայ Պարսկաստան, ապա մէկ ամիս յետոյ Հրանդը։

Մօտ տասը օր Թաւրիզ մնալէ յետոյ, Հրանդը գնաց Թեհրան եւ այնտեղ Իրաքի գեսպանին դիմելով, իր ինքնութեան թուղթը կը ստանայ եւ կ'երթայ Իրաք։ Այնտեղէն պիտի անցնէր Յունաստան եւ վերջնականապէս պիտի վերադառնար Եգիպտոս եւ հոն պիտի հաստատուէր։

Ք. ՍԱՐՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լենինական պետական թատրոնին տնօրէն Կ. Յովհաննէսեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Խորհ. Հայաստան»ի, թատերական եղանակին վերսկսման առթիւ

- Այս տարուան խաղացանկին մէջ կան Կիրշոնի «Հաց»ը, Աֆինոգենովի «Սարսափ»ը եւ «Աչապանդը», Միկիտենկոյի «Պատուի գործը»։ Կան նաեւ հայ հեղինակներու գործեր։ Թատերախաղեր գրած են Գ. Մահարի, Վաղարշեան, Հախումեան։

Լենինականի թատրոնը թատերախաղերու ընտրութեան ժամանակ նախընտրութիւնը կու տայ պրոլետարական ստեղծագործութիւններու։ Այդ նպատակով ալ, թատրոնին կից կազմուած են խմբակներ, տեսակ մը աշխատանոց, պատրաստելու համար թատերախաղեր՝ պահանջուած ուղղութեամբ։ Ասկէ գրական խմբակ մը, բանւորական ու գիւղացիական շրջանակներու մէջ, կը սարքէ երեկոյթներ։

Թատրոնին բեմավար նշանակուած է Վ. Աճէմեան, իսկ բեմադրութեան կ'օժանդակեն Գ. Մահարի եւ Գ. Սարեան։ Թատերազարդերու պատրաստութեան կ'օժանդակէ նկարիչ Շերլեւ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հոկտ 19ին կատարուեցաւ Երեւանի պետական թատրոնին 10րդ շրջանին բացումը, Վաղարշեանի «Օղակուած» թատերախաղով։

Այս տարի կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած են Երեւանի պետական թատրոնին մէջ։ Ընդարձակուած է ծխարանը, բացուած է ընթերցարան մը, փոխուած է բեմին եւ ամբողջ շէնքին լուսաւորութիւնը, շինուած է թատերական արհեստանոց մը։

Բացման օրէն մինչեւ յունուարի 1ը պիտի ներկայացուին 5 թատերախաղեր 51 անգամ։ Այդ խաղերէն 3ը հին են, 2ը նոր։ Իբրեւ նոր խաղ, պիտի ներկայացուի Պագոդինի «Պանծա կացնի մասին»ը, որուն նիւթը առնուած է Ռուսիոյ մետաղի անկախութեան համար մղած պայքարէն։ Պիտի ներկայացուի նոյնպէս վրացի գրող Կալանծէի «Խատիջէ»ն։ Բեմադրութիւնը պիտի կատարէ Թ. Սարեան։

Երեւանի պետական թատրոնը այս տարի հրապարակ հանած է 3500 բաժնետոմս, մայուն հանդիսատեսներու համար.

Երեւանի պետական թատրոնը պատրաստած է նաեւ թատերական արուեստանոց մը, որ պիտի ունենայ 80 ուսանող եւ 3 դասարան։ Միւս կողմէ թատրոնին տնօրէնութիւնը որոշած է կատարելագործման ղրկել 2 բեմավար, 2 դերասան եւ 2 բեմայարդար։

Երեւանի պետական թատրոնը երբեմն շրջուն խումբեր կը ղրկէ գաւառները։ Այսպէս խումբ մը 20 օրուան մէջ շրջեցաւ Ղամարլուի, Դարալագեազի շրջանները, եւ Սանահինէն մինչ Ջուլֆա երկաթուղին երկայնքը, տալով 80 ներկայացում։

ՇՐՋՈՒՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Պետական Թատրոնին այս շրջուն թատերախումբը կը բաղկանար 13 հոգիէ։ Կազմին մէջ կային վաստակաւոր դերասաններ Արուս Ոսկանեան, Ցասմիկ, Մ Մանուէլեան, դերասաններ Վաղարշեան, Աւետիսեան, Սիւզան Դարագաշ, Օրբէլ, Մարութեան եւ ուրիշներ։ Խումբը իր հետ տարած էր անհրաժեշտ թատերազարդերը։ Առաջին առթիւ ներկայացումներ տուաւ Դարալագեազի շրջանին մէջ, ուր մնաց 2 շաբաթ։

Այս շրջանին Քէշիշքենդ, Բաշքենդ, Օրթաքենդ, Ղոյթուր, Մալիշկա, Էյնալու, Արփա գիւղերուն մէջ ներկայացուց «Ճեղքուածք»ը, որուն նիւթը առնուած է հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեանքէն։ Թատերախումբը մեծ դժուարութիւններ կրեց, յաջողցնելու համար իր առաքելութիւնը։ Տեղ տեղ բեմ չկար, ուրիշ տեղ մը բեմը անյարմար էր, շատ անգամ փոխադրական միջոցները կը պակսէին։ Այսուհանդերձ ներկայացումներն անցան չափազանց խանդավառ։ Կարգ մը գիւղերու մէջ, ուր բեմ չկար երբեք, խումբը բացօթեայ կը խաղար։ Գիւղացիները ուրախութիւն կը յայտնէին, երբ դաշտէն դարձին, իրիկունը, բաց երկինքին տակ, իրենց պատեհութիւն կը տրուէր դիտելու իրենց գիւղատնտեսական աշխատանքներուն ներքին երեսները։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ղարաքիլիսայէն կը գրեն «Խ. Հայաստան»ի.—

Շինարարութիւնը կը շարունակուի փութով։ Սակայն եղանակը արգելք կ'ըլլայ յաճախ։ Մինչեւ 10 հոկտ. շինուած են 424 սենեակ։ Շուտով կ'աւարտի շինութիւնը ուրիշ 50 նոր սենեակներու։ Շինուած է 12 ախոռ, իւրաքանչիւրը 100 ձիու համար։ Շուտով կ'աւարտի նաեւ ուրիշ 8 նոր ախոռներու։ Շինուած են 11 դպրոց եւ 10 սենեակներ ընկերային հաստատութեանց համար։ Աւարտած է 29 դպրոցական սրահներու հիմնական նորոգումը։

Ըխլաթիանի մէջ կացութիւնը աւելի լաւ է, աղիւսի պատրաստութեան արգելք մը չկայ, եթէ չխանգարուի եղանակը։ Վերջերս բաւական աղիւս փճացաւ օդին պատճառով։ Շինարարական ծրագիրը գործադրուած է 35 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն, որովհետեւ բանուորներուն թիւը քիչ է. 264 հոգի միայն, մինչդեռ կը պահանջուի 1300 հոգի։ Փայտի պակասն ալ մեծ չափով կը խանգարէ շինութեանց թափը։

360,000 ՌՈՒԲԼԻ

Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի միացեալ ընկերութիւններու Կեդր. Կոմիտէն, օգոստոս 3ին Զանգեզուրի աւերեալ շրջաններուն վերաշինութեան համար տուած էր 480,000 րուբլի։ Այժմ եւս կու տայ 360,000 րուբլի, որպէսզի կառուցուին 2 հիւանդանոց, 11 մսուր (մանկանոց), 5 մանկական բուժարան, 5 բաղնիք, 4 հականեխարան, 1 լուացարան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսական երկրաբանական արշաւախումբ մը Երեւան հասաւ, եւ անկից անցաւ Նախիջեւան, ուսումնասիրելու համար տեղւոյն երկրաշարժային նկարագիրը։ Ետքը պիտի անցնի Սեւան, գիտական հետազօտութիւններ կատարելու.

∴ Վաղարշապատի մէջ նոյեմբերի այս շաբթուն բացուած է բերքի տօն մը, խանգարելու համար, կրօնական տօները։ Գիւղացիները հրաւիրուած են մասնաւոր տաղաւարներու մէջ ցուցադրելու իրենց տարեկան հունձքը։ Բերքի տօնին առթիւ կազմակերպուած է նաեւ տօնավաճառ մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՎԱԼԱՆՍ, 4 Նոյ.— Անգործներու թիւը կը բազմանայ։ Օրը օրին երբ «Յառաջ»ը կ'առնենք, «Երկու խօսք»էն յետոյ կը կարդանք «Ձայներ գաւառէն»ը եւ կը տխրինք իմանալով գործազրկութեան եւ տնտեսական տագնապի լուրերը։ Չորս օր առաջ վակոնի գործարանը եւս 85 բանուոր արձակեց, եւ շատ հաւանական է որ մօտերս բոլորովին փակուի, որովհետեւ P. L. M. ի ընկերութիւնը կը յայտարարէ թէ երթեւեկութիւնը հարիւրին 50 դադրած է, այնպէս որ վակոնները նորոգելու պէտք չկայ։ 3-4 ամիս առաջ ամէն օր 50-60 վակոն ներս կը մտնէր եւ նոյնքան ալ դուրս կ'ելլէր։ Այս գործարանին մէջ մօտ 150 հայ աշխատաւորներ կային, մնացեր են 8-10։ Անոնք ալ արձակուեցան վերջին պահուն։ Ուրեմն 150 բանուորներ գրեթէ բոլորն ալ անգործ մնան կուզան, շատերը շաբաթներով իրենց ընտանիքները ձգեցին ու սկսան հեռաւոր վայրեր երթալ գործ մը ճարելու, բայց դժբախտաբար ճամբու ծախքն ալ վրայ տուին եւ յուսահատ տուն դարձան։

Այսպէս է նաեւ միւս գործարաններուն վիճակը մանաւանդ մետաքսի մինը, որ ամէն օր ժամերը կը կրճատէ ու աշխատաւոր կ'արձակէ կամ դուռները բոլորովին կը փակէ։ Այսքանը գործերուն մասին։ Քիչ մըն ալ մեր թշուառներուն մասին խօսինք.— Վալանսը այս օր ունի աւելի քան 15 ընտանիք որ ամէն օր ուրիշի ձեռքերը կը նային որպէսզի պատառ մը հաց, քիչ մը աղ ու եղ տրուի։ Այսպիսիները ունէին միայն մէկ աշխատող ձեռք եւ հիմա ան ալ չկայ։ Դրած էի թէ պետական նպաստ չի տրուիր Հայերուն։ Վալանսի Ազգ. Միութիւնը ստիպուեցաւ աղերսագիր մը ղրկել քաղաքապետութեան, խնդրելով որ նկատի ունենան բազմանդամ անգործ ընտանիքներուն թշուառութիւնը։

Այս նամակին կը պատասխանեն թէ իրենք պարտականութիւն չունին օգնելու օտարականներուն եւ կ'առաջարկեն որ Ազգային Միութիւնը դիմէ Խնամատարութեան սնտուկին։ Ազգ. Միութիւնը անմիջապէս գրեց Խնամատարութեան Վալանսի ճիւղին։ 15 օր սպասելէ յետոյ առա նամակ մը որով կը յայտնեն թէ նամակը նկատի առնուած է եւ կը խնդրեն իրենց հաղորդել անունները ոչ-սեփականատէր հայ անգործներուն։ Այս առթիւ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկեց արձանագրութեան։ Այստեղ կ'արժէ ըսել որ Ազգ. Միութիւնը փրկարար դեր կատարեց, եւ կը յուսանք որ ալ աւելի օգտակար միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, մեր թշուառ հայրենակիցներու հոգը մեղմացնելու համար։

Ն. Թէպօեան

ՏԱԳՆԱՊԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 2 Նոյեմբեր.— Այստեղ ալ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Չէ մնացած նախկին եռուզեռը. երկու երեք տարի առաջ գաղութը մօտ 1200 հոգի կը հաշուէր ներկայիս շատ մարդ չէ մնացած։ Գռամոնի թելի գործարանը որ 4000-5000 գործաւոր կ'աշխատցնէր ներկայիս այդ թիւը իջած է 1200ի։ Թէեւ մեծերու կրճատում չկայ առայժմ, բայց անորոշութիւն միշտ կը տիրէ։ Անցեալները 12 հոգի գործի առին։ Ժողովուրդը երբ լսեց այս օրական 40-50 անգործներ սկսան հաւաքուիլ գործարանին առջեւ բայց ամէնը այս եղաւ։ Յաջորդ շաբթուն 7 հոգի ճամբուեցան։ Այսպէս գրեթէ ամէն օր մէկով երկուքով կը ճամբուին։

Ժանորի թելի գործարանն ալ իր գործաւորներուն գրեթէ կէսը արձակած է, եւ մնացածը շաբաթը 4 օր կ'աշխատին. պզտիկ յանցանք մը գործողը անմիջապէս դուրս կը նետեն։

Պէյմոնի մետաքսի գործարանը մինչեւ այսօր գործազրկութիւն չէ ունեցած, ընդհակառակն երբ միւս գործարանները կը հանէին, առիկա կ'ընդունէր։ Այս շաբթուընէ սկսեալ շաբաթը 5 օր կը բանեցնէ։

Քաուչուի գործարանը որ մէկ տարի առաջ շինուեցաւ, ներկայիս երկու հարիւրի մօտ գործաւոր ունի։ Ամէն շաբթու քանի մը հոգի կ'առնէ. բայց ամէն շաբթու ալ կը ճամբէ։ Վերակացուները այնքան խիստ են որ շունչ առնել չեն տար։ Աշխատանքը ծանր են։ 200-250 քիլոնոց անիւներ կան, գործաւորները կը ստիպեն որ վերցնեն, եթէ ոչ կը ճամբուին։ Այս պայմաններուն մէջ, գործաւորը կը ստիպուի հաշիւը առնել ու մեկնիլ։

Ունինք 7-8 ամսուան գործազուրկներ, զաւակի ընտանիքի հայրեր։ Քաղաքապետութիւնը ոչ մէկ սանթիմ կը վճարէ. քանի քանի անգամներ դիմած են. Քաղաքապետը պատասխանած է թէ մեղի հրաման մը չկայ օտարներուն դրամ վճարելու։

Հ. Յ. Դ. «ՕՐ»Ը

Փոն տը Շէրիւի, 4 Նոյ.— Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսը տեղի ունեցաւ «Օթէլ տը Ֆրանս»ի սրահին մէջ։ Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան զինանշանով եւ յեղափոխական նկարներով։ Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ Ֆրանսական եռագոյնները։

Նախագահը բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ օրիորդներու եւ պարոններու կողմէ, որոնք բուռն ծափերու արժանացան։ Օրուան բանախօս ընկ. Աղաբէկեան պարզեց թէ ինչ պայմաններու մէջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը եւ ներկայացուց անոր կատարած դերը ազատագրման պայքարին մէջ։

Ենթակոմիտէէն գրադարանի ճոխացման համար հաւ մը աճուրդի դրած էր եւ քիչ ժամանակուան մէջ կոկիկ գումար մը գոյացաւ։ Նաեւ ներկայացուեցաւ խիստ ծիծաղաշարժ պիես մը «Երկու խուլերը»։ Դերակատարները գնահատանքի արժանացան իրենց յաջողութեամբ։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այսուհանդերձ, կազմակերպութեան պարտականները չեն կրնար օրէնքն առաջ ճամբորդել։ Ինչո՞ւ [illegible] ոստիկանութիւնը կը մերժէ անցագիր տալ Մ.Ն.Մ.ի [illegible] գործ ունեցողներուն։ Ինչո՞ւ [illegible] հրաման կը ստանայ ձերբակա[illegible] Մակեդոնացիներ, լուր կու[illegible] անոնց որ պահուըտին։ Բացա[illegible]թիւնը զուք տուէք։ Ես կը փու[illegible] ձեզի ուրիշ բաներ ալ գիտ[illegible]

Այս, օրինակ՝ Գ. Ք...։ Սոֆիայի կալուածատէր է. Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը իրեն [illegible] է 200,000 լէվայի։ Սակայն, [illegible] կրցէ անոր առաքինութիւն[illegible]

— Կը փախնա՞ք։

— Ո՛չ պարո՛ն, չեմ փախնար, [illegible] ունիմ։ Առաջին անգամ [illegible]թիւնն ընդունեցի հաւաքի-

— Ինչի՞ կը նմանէր։

— Խորամանկ աչքեր, կարծես թէ 6 օրէ ի վեր մեռած ըլլար, երկար մազեր. Վախցայ. վճարեցի 100 թղթադրամ։ Ստացագիր մը տուաւ, կանոնաւոր ստացագիր մը։ Կարծեցի թէ ալ կրնամ հանգիստ ըլլալ։ Վեց ամիս վերջ, կրկին եկաւ։ Վիճեցայ, լացի. ստորագրեցի 100 հազար լէվայի մուրհակ մը. Անցեալ ամիս նորէն եկաւ։ Իրօք ըսի իրեն, հարուստ էի, դէշ գործեր ըրի, ալ բան չունիմ։ Ըսաւ ինծ թէ կոմիտէն գիտէր որ 300,000 լէվա ունիմ իմ հաշւոյս՝ դրամատան մէջ. Ճիշդ էր։ Ըսի թէ այս դրամը երաշխաւորագիրն էր ապսպրուած ապրանքներու եւ թէ կոմիտէն զիս պիտի փճացնէր, եթէ նոյնիսկ 10,000 առնէր այդ գումարէն։ Հրամանը բացարձակ էր։ Ստորագրեցի 100,000ի մուրհակ մը, եւ յետոյ խորտակուեցայ։ Վեց օր վերջ, այս պարոններուն ներկայացուցիչը կրկին դուռս ափ կ'առնէր։ Արդէն ձեռքերս կը միացնէի պաղատագին, երբ ան ըսաւ ինծի.— Կոմիտէն քննութիւն կատարեց քու մասիդ։ Շիտակ ըսած ես։ Երեք հարիւր հազար լէվան քեզ չէր պատկաներ արդէն։ Չենք ուզեր որ անպատուուիս։ Ինծի վերադարձուց վերջին հարիւր հազարի թղթադրամները։

Եւ ի պատիւ մարդոց ամենէն ազնուականին, երգեցինք երախտագիտութեան երգը։

Սակայն այս պահուս, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը խանգարուած է։ Մարդ մը անհաւատ, անօրէն, ազատ մարդ մը սահած է անոնց շարքերէն ներս։ Շինած է կոմիտէին կեղծ կնիքը եւ զայն կը շահագործէ, յանուն «Ազատութեան կամ Մահուան» արիւնելով խեղճ հրեաները։ Զզուելի գայթակղութիւն մը, որմէ կատաղած է ամբողջ յեղափոխական կազմակերպութիւնը. Այնպէս որ խաբեբային վիզը երկար ատեն չպիտի մնայ առանց փողկապի. Ո՛հ, բայց, ո՛չ։ Ատոր մեն ալ թշուառականը պիտի օրօրուի Կոռնա-Ճումայայի մէջ, լեզուն դուրս ինկած եւ ցուցանակ մը փորին վրայ.— «Յանուն հանրային բարոյականին»։

ԱՆՈՆՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հապա անո՞նց արդարութիւնը։ Կարելի չէ Սոֆիայի կեդրոնի կրպակներուն պէս՝ հինգ հարիւր կարիճներ ձեռքի տակ բռնել, ամբողջ հաշտանքի մը մէջ, կարելի չէ իր օրէնքը յարգել տալ, եթէ մարդ իր տրամադրութեան տակ չունենայ հաւատաքննիչներ, դատաւորներ, դատարաններ, ոստիկանութիւն, դահիճներ։

Գործունէութեան այս երկու դաշտերուն մէջ, Մակեդոնիա եւ Սոֆիա, Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ունի անզուգ նժար մը։ Նախ որ, այս յեղափոխականները սկզբունքի մարդեր են։

Ջուր կը խմեն, ամենք բուսակեր են եւ երբ կին մը անցնի, իրենց աչքերը վար կ'առնեն։ Չեն պարաւեր գիրեր, կը նախանձին անոնց։

Մակեդոնիոյ մէջ, բարքերը աւրուած չեն։ Բայց, այդ բաւական չէ։ Այս պարոնները կ'ուզեն անկաշառելի ըլլալ։

Իրենց պահանջներուն գլուխը կ'արձանագրեն հոգիի մաքրութիւնը եւ մարմնական հաճոյքներէ հրաժարումը։

Սուտը, կեղծաւորութիւնը, պարծենկոտութիւնը, գինովութիւնը, շուայտութիւնը, շռայլութիւնը, հրազէնի գործածութիւնը, այս բոլորը արգիլուած է։

Հրազէնի գործածութի՞ւնն ալ, բացագանչեցի, Բայց զուք էք որ իրենց կու տաք։

- Հրազէնները, պատասխանեց, բարոյականի ուսուցիչս, շինուած չեն ընտանեկան պէտքերու համար։ Վառօդը եւ գնդակները շատ թանկարժէք առարկաներ են, մսխուելու համար խնճոյքներով։

— Ուրեմն, եթէ սպաննեմ անհաւատարիմ կինս, պիտի կախէ՞ք զիս։

— Այո՛։

— Բայց, եթէ մէջտեղէն վերցնեմ Փրոթոկէրօֆի կուսակից մը կամ, աւելի լաւ, սերպ զօրավար մը, զիս պիտի վարձատրէ՞ք։

- Հասկցած էք։

Պարկեշտութիւնը, խոնարհութիւնը, համեստութիւնը, ընտանիքի պաշտամունքը, մերձաւորին հանդէպ սէրը, այս առաքինութիւնները, որքան ալ բնական ըլլան, չեն դադրիր պարտադիր ըլլալէ։

— Մերձաւորին հանդէպ սէ՞րը, ըսի, քիչ մնաց որ ինծի ալ հաւատացնէք։ Ուրիշ բանի մը համար, մարդը հոգին կը յանձնէք։ Շիտակ է եւ յանկարծ կը մտածեմ թէ Կազմակերպութեան հակառակորդ մը, կամ աւելի, Սերպ մը, թերեւս մերձաւորներ չեն։

— Հասկցեր էք։

Կիներուն արգիլուած է գոհարեղէն կրել։ Մարգարիտները կամ թանկարժէք քարերը աղբանո՞ց։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղականարանի սրահը կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՑՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ

Երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ

Մուտքը ազատ է

ՆԻՍ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigale»ի սրահին մէջ:

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին. Մուտքը ազատ է

ՌՕՄԱՆ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ

կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ.

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9 էն մինչեւ առաւօտ Սալ Ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ: կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ՏԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճազպանտ, ճոխ պիւֆէ

Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք

Հաղորդակցութիւն Գար տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

ՎԱԼԱՆՍ

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի մէջ կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՄԵՆՔ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Նոյեմ. 14 շաբաթ գիշեր ժամ 9ին Mutualité Salle Nի մէջ, երկրորդ յարկ: métro Մօպէր-Միւթիւալիթէ:

Նիւթ՝ «Յետ-պատերազմեան սերունդի ծրագրաւորութիւնը» կը խօսի Գ. Զարդարեան, ընթերցում եւ արտասանութիւն՝ Նշան Պէշիկթաշլեանէ, Յ. Դեդարգեանէն: Ռ. Զարդարեան, եւայլն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ աքրամ-օփերէթի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան **Ս. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ** կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲ

ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲը

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

15 Նոյեմբեր, Կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ

8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան նուագախումբ ղեկավարութեամբ Թարիստ ԺՈՐԺԻ, վերջին արարի ճարտարապետական տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ կը պարեն «Նազլաեան պար»:

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Յարթ.— 893,
Սարսէլ, Նորկ.— 70,
Լիոն, Ե. Գ.— 100,
Փարիզ, Մ. Ա.— 35,
Վիէն, Յ. Մ.— 140,
Տէսին, Յ. Գ. 35,
Մարսէյլ, Մ. Ռ.— 35,
Մոնթրէօյ, Փոթ.— 35,

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 Rue J. J. Rousseaud: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ
"ՀԱՄԱՑՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍ,, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Մեծադիր եւ բազմագոյն այս քարտէսին շուրջը կ'երեւին պատմ. եւ ներկայ Հայաստանի Հայրենի սահմանները, կենդանիները, հանքային հարստութիւնները, Հայերու թիւը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, Հայաստանի աղգութիւնները (47 տեսակ), ծնունդի, մահուան եւ ամուսնի քաշուելու ... բակոն թիւերը, լեռներու բարձրութիւնը, լիճերու եւ գետերու մեծութիւնը, փնտռուած քաղաք մը անմիջապէս գտնելու նոր սիսթէմ մը, Վանի, Կարինի, Խարբերդի եւ Կիլիկիոյ նահանգներուն աշխարհագրութիւնը առանձին, Նոր-Արաբկիր, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նոր-Սեբաստիա եւ Նուպարաշէն եւ անոնց տուներուն ու բնակչութեան թիւերը, հին ու նոր Հայաստանի մասին աշխարհագր. բաւական լայն տեղեկութիւն՝ աշխարհագրական երկու կողմի լայն լուսանցներուն վրայ եւ այլ հետաքրքրական տեղեկութիւններ: Այս բոլորը պայմանադրական նշաններով եւ մանրանկար պատկերներով:

Ահա քարտէս մը, որուն վրայ կարելի է ժամերով զբաղիլ եւ Հայու հոգին հրճուեցնող նիւթ ու տեսարան գտնել: Քարտէսը մը աւելի ԳԻՐՔ մըն է ան՝ փոխարէն շատ աւելին գրամի: Նաեւ աժան ըլլալով, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ: Մեծութիւն՝ 76×86, գին՝ 6 ֆրանք, ծամբու ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք: Դիմել հեղինակին H. BABESSIANի, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France կամ «Յառաջ»ին:

ԲԱՑԱՌԻԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հայերու ուշադրութեան

Լարօշի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, գիւրամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:

Քաղցր վարդեր գաղթական դիւրութիւններուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել անոնց մէջ:

Դիմել՝ ԳՈՒՐԳԷ ԱՎԱՆԷՍԵԱՆ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուին քանուկ փողոցի վրայ խանութ մը, պայ 4 տարի, վարձք 3400, ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը՝ 3 յուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց, մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք՝ 1500: Խանութին եւ տան համար բրիթիզ՝ 25000 ֆրանք: դիմել՝ Գ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, փարիզ (20):

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՐԱՌ

Վիէնի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին տեղի պիտի ունենայ խումբի մէջ, կարեւոր օրակարգ: Զարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ուզեմ ... [illegible] փողոց Թիւ 18, Փուրկոզ (Փալեթալիս)

ԿԸ ԳՆԵՄ

կօշիկի նորոգութեան եւ ֆինիսաժի մեքենաներ: Դիմել՝ Գարաբեդեանի, 3 Route Stratégique. Chatillon. Seine.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՖԱՐՄԻ ԱԳԱՐԱԿ

Ծախու է Կարտան Փիւֆէլէի մօտ մէկուկէս հէքթար (15000 քառ. մեթր) արտածաւալ ագարակ մը, հողը ընտիր, վրան 2 սենեակ, ախոռներ, հօլեր, լճակներ, այգիներ, հաւեր, հապամասակներ, արդարակներ մեծ յարմարութիւններ, 800 հատ անկուած պտղատու ծառեր, 40 պարտէզ ձուկ, բերքը ցանուած արտ, ամեն ինչ ալ պատրաստ, դիւրամատչելի գին: Դիմել հետեւեալ հասցէին Osguian Hovaguimian, Cabanon Deller, quartier Colanvier, Gardanne, Bouche-du Rhône.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աղէքին Ալթունեան կամ Սարգիսեան 25 տարիներ իր եղբօր Կարապետի կողմէ: Վերջին անգամ տեսնուած է Մալաթիա, մէջ, Լաւ տեղեկութիւն կը խնդրուի սիրելներէն: Հասցէ, Mr G. Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

— Այնթէպցի Ղարաքէսեան մինչեւ Սեթէր Մարգարեան (Հօր անունը Թաւաթ) որ այժմ Փալիսի կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թագաւոր Ալեքսանեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ: Լաւ անոնց տեղեկութիւն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Սեթէր (Ցաւաթ) Մարգարեան, Գօ...

EMPIRE Սինեմային՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, Արտաքին եւ ներքին, գաղտ. ախտից եւ կաշուոյ մորթի, աչքի, ականջի, ... ամեն օր՝ 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԳՈՒՐԾԻ, ԳՐԻԶԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցաւերի, լնդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւններ:

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

La Cité (Լը Սիթէ) ընկերութիւնը կ'ազատաւորէ ԿՈՆՏԻՆ, ԱՐԿԱՍԻ եւ ՀԻՐԻԿԻ դէմ. Մարսէյլի մէջ միակ ներկայացուցիչն է Գ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ. Նախ քան նոր ապահովագրելը անգամ մը դիմեցէք Գ. Փափազեանին խորհուրդին: Ամէն տեսակ դիւրութիւն վճարման համար:

Հասցէ՝ 40 Rue la Canabière, MRRSEILLE.

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315.000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) Tél. Arch. 05—86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, երաշխաւորելի գինէն աժան Քռուբօն (կաշիի մաս) Ա. կարգի չէն, ֆիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք:

Թալօնի համար քասըրօն, էգառ՝ ֆիլօն 14 ֆրանքէն:

Հայ marchand forainներուն.— Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կարուած կէս երեսներ եւ քալօն՝ ֆիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք:

ԳՐԱՏՈՆԵԱՆ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՔԹԱՔԵԱՆ

վերադարձած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

Վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ. Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ Եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐԿ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր Այբբենարան 1, քերական 2, ... 6, Լուսաղբ. Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14. Թանգարան Հ. եւ Ձ. Ատամեան, ... Ա. Բ. 6, 8, Միշէն Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Աւագեան տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, ... գաղտրեփիւն 2.50, 5, 8, 10. Հայերէն համառօտ 15, ... նոր ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, ... բառարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք:

Թատերական գիրքեր Տիկինը կը հեշէ 3, Դեղին ... 4, Աէլօռի Բուրը 2.50, ... է 4, Նամակատուն փեսացու 2.50, Մարդ կատարեալ չէ 4, Նամակաբերը 3, Զաւաք մը թէյ 3, Դառնակեր 3 ֆրանք:

Փոխանցեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներով:

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

18.— ԲԱԲԵՐԴԻ ԿՈՒԻՒՆԵՐԸ

Եւ սպանութիւնները կը շարունակուէին նաեւ ճամբաներուն վրայ: Զինուորները շուարեր մնացեր էին: Որո՞ւ հաւնէին, ո՞ր կողմ խուժուլութիւնը զսպէին: Բաղաքին մէջ ընդհարումը տեւեց մինչեւ ժամ: Բանկարի հրդեհն ալ սկսաւ: Բաբերդախաղաղ կարելի եղաւ ճամբ, այնինչ ժամը միայն 8 տուն: Իրիկուան գէթ, զինուորներուն հոգար տեսակ զգուշութիւններ, ... ներն եւ ... կարելի եղաւ ... Հրապարակը լեցուած էր սպանեալներով ու վիրաւորներով: Զինուորներն ու ոստիկանները բազմաթիւ նահատակներ ձգած էին: Բոլոր ժողովուրդը ձգած էր 17 սպաննեալ եւ 22 վիրաւոր, իսկ Հայերը՝ 505 սպաննեալ եւ 72 վիրաւոր: Ահա այսպէս սրբուեցաւ գործը Բաբերդի խառնակութիւններուն:

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Երկու ամիսէ ի վեր Խնուսի Հայերը ասպէս չէին ուզեր վճարել կը ձայնէին հարկահաւաքն ու ոստիկանները, նոյնիսկ պաշտօնեաներ կը հարցնին անոնց: Ու երբ դեռ կը շարունակուէին Երզրումի եւ Բաբերդի կռիւները, Խնուսի մէջ եւս կռիւներ զսպելու ցեղ եւ կարծես գործադրել ծրագիրը, դեռ պատրաստած էր պաշտօնեութեան համար:

Խնուսի մէջ կը բնակէր Շէյխ Հալաբ Էֆէնտի անունով անձ մը: Աշիրէթները, Քիւրտերը, նոյնիսկ Թուրքերը խոր յարգանք ցոյց կուտային այս անձին, իրեն տալով ծարդու Ակներուկները ... այս ծերուկը կը վայելէր ամենուն յարգանքը եւ աշխարհի գործերուն հետ արեւէ կապ չէր պահեր: Սպաննել լեռը գալ, ծերունին ըլլի ըլլի ըլլին, ... փոքրացնել հետեւցին: Այս ընդդէմ ժողովրդին մէջ ... մարդոց գործերը, թիւն են մեղքը, կռիւուէշխները հայն օրը սպաննեցին նաեւ Մուսաւի սպան, զոր այնչափ կը սիրէին աշիրէթները: Այս եղեա շատ յարգելի անձերուն նախատուածութիւնը, զինկուելուն փոխանակուեց, որ կատարուած էր մէկ օրուան մէջ, ընդհանուր յուզում պատճառեց եւ Իսլամները այնքան գործեց որ կատաղեցան բոլորը:

Երբ կառավարութիւնը միջոց կը փնտռէր խաղաղեցնելու այս գրգռութիւնը, համեմատ ... ... Հարկաբահուներերէն Խոսիկ ... ... ոստիկաններ եւ խառնուածութիւն, կը ներկայանայ կառավարչատուն: Իրեն կը հետեւէին բազմաթիւ զինեալ Հայերը: Խոսիկ աղա, Հաքքօրրեան զապել իր արցուներ, կը հեծէլար:

—Սիրելի աղջիկս, Բէյլանեւել Հարոս փոխզիջեցինցինն կարծուածքներ: Հիմա ո՞վ զեւեմ, այս ողբալուռները ի՞նչ միջոցի մէջ կը գտնուին, մը անիծեալ, զարշելի եւ ապականած արիւններ գրելէն մէջ կուլան ու կ'ողբան: Ո՞վ գիտէ, ո՞ր պատճառ Հայուն փառաւոր պաշտօնեութիւն խաղաղեցնելու գործին զարծան: Սակայն եւ գիտէ անոր մերժել լուծեն: Այս խառնակութեան պատճառ գործերու կարելի չէ ալլեւս հանդուրժել:

Կառավարութեան պաշտօնատարները եւ ներկայ բազմութիւնը բոլորն ալ ծանօթացան Խոսիկ աղայի վիճակին: Եւ յուզումը հասաւ իր ծայրագոյն աստիճանին: Աչքեւս քան մը չէր յարմարի հաշուականը Բաղաքին վրայ եւ զինեալ փախ բոլոր Հայերը: Սակայն կառավարական պաշտօնեաները այս գիտցուցին միծմէ խաղաղեցնելու համար խօսեցան ... եւ ժողովուրդը համոզուեցաւ, Խոսիկ աղան ալ ցնծութեան:

Եւ ահա հաշուական Թաղերէն ... ... պետ հաւաքուած այս բազմութեան վրայ: Վիրաւորուեցաւ ... Աշխաւ գործերը ... ... եւ ... ... Երկու հակառակորդ ... ... Ընդհարումը տեւեց մինչեւ 10 վայրկեան, որովհետեւ կայսրը ... ... այս կողերը ... ... կողերը, որոնց բոլորու արիւն կը ցամքէին:

Այս կռիւի ընթացքին Թուրքերէն 6, Հայերէն 32 հոգի էին: Եւ ապաս գիւղերուն մէջ ընդհարումը տեւեց 3 օր: ... աւելի քան 300 սպաննեալ ձգած էին: Կարգ մը գիւղերու ... ... տարուած էր:

Շաքիր փաշայի հրամանով, անմիջապէս յանձնաժողով մը ... ... համար քննութեան կարողութեան ... ... Բոլոր ասոր ... ... իրենց տեղերուն: Այն կռիւսէրները, որոնց ... ... եւ Բաբերդի մէջ կոտորածներուն ... ... յանձնուեցան:

Արդէն ոչ միայն Բաբերդի, այլ Երզրումի եւ Տրապիզոնի ... ... ժամանակ, պատերազմական ատեաններ: ... բազմաթիւ ատեաններու ատեան ... ... Կազմը իր ցիզը խոշոր մեծերը ... ... որ բազմաթիւ ծանօթ խառնակիչներ կալանաւորուեցան ... ... իրենց մէջ խառնակութիւն յարուցանել:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	160ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

8 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1720

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ "ՊԱԼԻԼԱ"ՆԵՐԸ

Ու շապիկի հետ կուգայ բառէն։ Բայց չնախապաշարուինք։

Եթէ Մուսոլինին Իտալիոյ պատանիները կը կազմակերպէ իր իշխանութեան փառքին եւ վաղուան արշաւներուն համար, մենք ունինք աւելի տարրական հոգեր,— փրկել պատանի սերունդը։ Փրկել՝ թէ իրենք իրենց եւ թէ վաղուան համար։

Մենք յաւակնութիւն չունինք հարիւր հազարներ համախմբելու միեւնոյն դրօշին տակ, կազմելով կարգապահ եւ ամբողջ խումբեր։ Իտալիան պետութիւն մըն է։ Անկախ երկիր եւ քառասուն միլիոն ժողովուրդ։ Կրնայ միլիոնաւոր պատանիներ կապել միեւնոյն գաղափարին, եւ պետական օրէնքով։ Մեր տարագիր բազմութիւնները այնքան տարտղնուած են, որ հրաշք պիտի ըլլար նոյնիսկ հինգ հազար պատանիներ համախմբել միեւնոյն գաղութին մէջ։

Բայց, ունինք շատ մը հնարաւորութիւններ։ Կը բաւէ որ ընդունինք պահանջին արժէքը։

Կը բաւէ որ ըմբռնենք, թէ բոլորէս հիմն պարտքն է կարելի եղածին չափ շատ պատանիներ համախմբել եւ կազմակերպել։

Գետական երկու տարբեր վարչաձեւեր, երկու տիկտատուրաներ,— խորհրդայինը եւ սեւ շապիկաւորը, բաւական չհամարելով իրենց կարգուսարքէն բխած բոլոր կազմակերպութիւնները, ժամանակաւոր աշխատանքներ կը թափեն պատանիներու եւ երիտասարդներու վրայ։ Միլիոններ կը ծախսեն, միլիոններ կապելու համար տիրապետող գաղափարին։

Խորհրդային իշխանութիւնը կը պարծենայ իր «պիոներ»ներով, իսկ Մուսոլինին՝ իր «պալիլա»ներով։

Առաջինը ունի, տակաւին, իր «կոմսոմոլ»ները, իսկ երկրորդը՝ ամբողջ ցանց մը երիտասարդական կազմակերպութեանց։

«Պիոներ»ները (առհվիրայ) սկաուտներն են— արիներ։ «Կոմսոմոլ»ները՝ երիտասարդ համայնավարները. իսկ «Պալիլա»ները՝ պատանեկան միութիւնները։

Սակայն. բացատրութեան ձեւերը չեն որ կը հետաքրքրեն մեզ, այլ իրականութիւնը։ Ոգին։

Ուրեմն, ամրապէս կազմակերպուած պետութիւններ, երկու ապառազէն եւ անյաղթ հսկաներ բան-գործ ըրած են համախմբել պատանի սերունդը։ Իսկ մե՞նք։ Ո՛րքան աւելի ծանր պէտք է ըլլայ մեր պարտականութիւնը, քանի որ ոչ միայն երկիրէ երկիր ենք նետուած, այլ եւ չունինք ամուր գետին, հաւաքական գոյութեան համար։

×

Բարեբախտաբար, գիտակցութիւնը չէ որ կը պակսի, եւ ունինք բազմազան կազմակերպութիւններ՝ նոր սերունդի,— պատանեկան, երիտասարդական, մարզական, լսարանական եւն.։

Ու կը գիտենք որ վերջերս աւելի արթնութիւն եւ գործունէութիւն կը տիրէ։

Լայն արժատ բռնած են Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնները Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ։ Միւս գաղութներն ալ ունին կազմակերպութիւններ՝ համաձայն տեղական պայմաններուն։

Անցեալ հոկտեմբերին, Փրովիտէնսի մէջ (Մ. Նահանգներ), «Ապրիլեան Սաներ»ու նախաձեռնութեամբ, գումարուեցաւ ժողով մը, որուն կը մասնակցէին ուրիշ երեք երիտասարդական Միութիւններ։ Ինչպէս կը տեղեկանանք, մասնակցողները համաձայնութեան եկած եւ միացած «Ապրիլեան Հայորդիք» անունին տակ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը թուի թէ ասոնք ալ Ամերիկայի Պատ. Միութիւններն են։

Առ հասարակ, այս կարգի միութեանց մէջ մեծ տեղ կը բռնեն չափահասները, 20 — 25 տարեկան երիտասարդներ, որոնց առջեւ բաց են ուրիշ կազմակերպութեանց դուռներն ալ։

Եթէ այստեղ չենք խօսիր Զ. Ո. Մ.-ի, մարզական եւ ուրիշ կազմակերպութեանց մասին, պատճառն այն է որ, կ'ուզենք արծարծել նոր խնդիր մը, 14 — 20 տարեկան պատանիները ընդհանուր կապով մը կապելու հարցը։

Կ'առաջարկենք շատ լայն կազմակերպութիւն մը,— կարգապէս պատանեկան միութիւններ, ազատ ձգելով իւրաքանչիւր խմբակցութեան նախասիրութիւնները։

Արդ, մենք ունինք Հ. Յ. Դ. Միութիւնները, բայց անոնք ոչ իսկ հարիւրին հինգն են իւրաքանչիւր գաղութի պատանի սերունդին։

Անկարելի՞ է գտնել ձեւ մը, հայ պատանիներու ընդհանուր կազմակերպութեան մը, որուն մասնակցէին ե՛ւ կուսակցական ե՛ւ մասնագիտական (մարզական-արիական) Միութիւնները։

Այժմ եղած զանազան միութիւնները, համագումար հազիւ մէկ-երկու հազար անդամ կրնան հաշուել։ Մինչդեռ տասնեակ հազարներ են պատանիները, բոլորովին կտրուած հայկական կեանքէն, նետուած՝ համայնակուլ յորձանքին մէջ։

Մէկ խօսքով՝ զատապարտուած սառյց այլասերման։

Ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ, ամէնէն խոշոր ճակատը կը ներկայացնէ պատանի սերունդը, երախաներու յատույ։

Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, կը պարտինք իրենց, պատանիներուն, կամ մասնաւոր նախաձեռնութեանց։

Բայց, հարիւրները կը բաւե՞ն թումբ կանգնելու։

Չարժե՞ր միտք յոգնեցնել քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երուսաղէմի իսլամական համագումարը

Գահիրէէն «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Եգիպտոսի մէջ բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուած է Հնդիկ պետ Շէվքէթ Ալիի եւ Երուսաղէմի միւֆթիին նախաձեռնութեամբ, յառաջիկայ ամսու ընթացքին, Երուսաղէմի մէջ գումարելի իսլամական համագումարի հարցը։ Գլխաւորաբար, երկու հարցեր ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Մէկ կողմէ՝ խալիֆայութիւնը։ Միւս՝ կողմէ Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարանի մը հաստատումը։ Ամէնէն առաջ, Եգիպտոսի մէջ, չեն ընդունիր որ երբ այս երկիրը նկատուած է իսլամական քաղաքակրթութեան գլուխը, գինքը շահագրգռող հարցեր վիճաբանութեան դրուին եւ կարգադրուին առանց իր մասնակցութեան։ Միւս կողմէ, խալիֆայութեան հարցը որ առենին մէջտեղ դրուած, բայց յետոյ յետաձգուած էր կարգ մը քաղաքական պատճառներու բերումով, որոնք նման հաստատութեան մը ստեղծումը անպատեհ կը դարձնէին, չի կրնար յանձնուիլ վիճաբանութեանց քմահաճոյքին, երբ կարգ մը քաղաքական խմբակցութեանց շահերն ու կիրքեր ալ դեր պիտի կատարեն։

Նոր շարժում մը կ'ուրուագծուի Գահիրէի մէջ, ընդդէմ Եգիպտոսի մէջ գոյութիւն ունեցող համալսարանին նման հաստատութեան մը ստեղծումին, քանի որ անոր թաքուն, եթէ ոչ բացայայտ նպատակը պիտի ըլլայ կը կարծուի, խորտակել Գահիրէի իսլամական համալսարանին դարաւոր հեղինակութիւնը։ Կարգ մը շրջանակներ ակնարկութիւններ կ'ընեն թէ, եթէ Երուսաղէմի մէջ, համալսարան մը հաստատուի, ուրիշ տեսակի փրոփականտ կարելի չպիտի Եգիպտոսի մէջ։ Էլ Ազհարի (իսլամական համալսարանը) ուսանողները չորեքշաբթի օր ցոյցեր ըրին Թանթայի եւ Զակազիկի մէջ եւ տնշուշտ, կ'ենթադրուի, փրոփականտի նպատակով է որ Երուսաղէմի Միւֆթին Ամին էլ Հիւսէյնի, Գահիրէէն հոն էր գացեր։

Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները

Պոլշեւիկեան թերթը «Իզվեստիա» Լիտվինովի Էնգիւրի այցելութիւնը կը նկատէ իբր Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան արտայայտութիւն մը, հիմնուած կատարեալ վստահութեան վրայ։

— Տնտեսական անկախութեան համար մղուած ներկայ պայքարին մէջ, կը գրէ բոլշեւիկեան օրկանը, Թուրքիա կրնայ ամբողջովին վստահիլ Խորհրդային Միութեան համակրութեան վրայ, ինչպէս էր այն պահուն, երբ Թուրք ժողովուրդը պատերազմական ճակատներու վրայ կը կռուէր ընդդէմ կայսերապաշտներուն։

Կիպրոսի դէպքերը եւ Յունաստան

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզէլոս յայտարարեց լրագրողներուն թէ կը մերժէ մաժուլի միջոցով պատասխանել ժողովրդական կուսակցութեան պետին կողմէ կատարուած քննադատութեանց, Կիպրոսի դէպքերուն առթիւ, յոյն կառավարութեան բռնած բացարձակ չէզոքութեան հանդէպ։ Սակայն, իրեն կը վերապահէ խորհրդարանին առջեւ՝ կառավարութեան տեսակէտը պարզելու իրաւունքը։

Միւս կողմէ, ի պատասխան Պ. Զալտարիսի յայտարարութիւններուն, 1915ին, Անգլիոյ կողմէ Կիպրոսը Յունաստանի տրուելու պայմաններուն մասին, յոյն արտաքին նախարարը մամուլին յայտարարեց թէ, ստոր մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնելով որ այն ատեն, յունական կառավարութիւնը մերժած էր այդ առաջարկը, ուզած էր իրողութիւնը հաստատել, առանց հինցած վէճ մը վերարծարծելու մտադրութեան։

Աթէնքի թաղապետական խորհուրդը արտօնեց քաղաքապետը, որ գիմէ Լոնտոնի Լորտ-քաղաքապետին եւ խնդրէ անոր օժանդակութիւնը որպէս զի ի նպաստ Կիպրոսի՝ Անգլիա կրկնէ այն «ազնուական վերաբերմունքը», որով Յոնիական կղզիները միացան Յունաստանի։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ մէջ, համայնավարական գաղտնի կազմակերպութեան մասին քննութիւնները առաջ կը տարուին։ Հաճեկան իրողութիւններ երեւան հանուած են։ Համայնավար կեդրոնական կոմիտէի անդամներէն մէկն է Քոֆարճիեւ, որ անձնասպան եղաւ ձերբակալուած պահուն, կրակելէ յետոյ ոստիկանին վրայ, երբ իրեն կ'ազդարարէր անձնատուր ըլլալ։

Հաստատուած է թէ Քոֆարճիեւ պաշտօն սահմաներ էր գաղտնի կազմակերպութեան ցանցերը հաստատելու։

Գրաւուած թուղթերուն մէջ կը գտնուին գաղտնի թղթակցութեանց բանալի մը, ինչպէս նաեւ համայնավար Միջազգայինի հրահանգները՝ Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ, Սպանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ, կարմիր փրոփականտի մօտալուտ ուժեղացման համար։ Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է նաեւ գաղտնի կեդրոնական կոմիտէին ելեւմուտքին վերաբերեալ թուղթեր։

Համայնավար «Իւմանիթէ»ի տեղեկութեանց համաձայն, ձերբակալուած պուլկար համայնավարներուն թիւն է 360 եւ թէ այնքան տանջանքներու կ'ենթարկուին որ շատերը կը նախընտրեն անձնասպան ըլլալ։

Համայնավար կեդրոնական կոմիտէի գանձապահը Խրիսթօ Ցրակիեւ ինքզինքը կախած է բանտին մէջ։

Ոստիկանութիւնը արգիլեր է Քոֆարճիեւի հրապարակային յուղարկաւորութիւնը։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ 1915—16Ի ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ԱՆԹԱՂ ՄՆԱՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ ԿԱՆ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ՄԷՋ...
(Այս լուսանկարը «ՅԱՌԱՋ»ի համար քաշուած է 1931 Սեպտեմբերին, Տէր Զօրի մէջ):

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հաղորդուած վիճակագրութիւնը կը յայտնէ անգործներու յաւելումը եւ վերջին թիւը զգալի կերպով կը գլէ 1930-31ի անգործութեան առաւելագոյն թիւը (51.800) որ արձանագրուած էր անցեալ ապրիլին։

Հոկտեմբեր 31ին, երբ նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւն էր 56,121, որոնց 10,050ը կիներ։ Այս թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, արձանագրեր էինք 51.654, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը՝ 4467ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1663։

Փարիզի նահանգը միայն կը համրէ 35.050 անգործ. 19281 Փարիզ քաղաքը, մնացեալը արուարձաններուն մէջ։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներուն մէջ, արձանագրուած անգործներու թիւն է 21.071։

1930-1931ի տագնապին սկզբնաւորութենէն ի վեր, անգործներու թիւը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— Յուլիս 25ին՝ 856,— Նոյեմբեր 29ին՝ 4893,— Դեկտ. 27ին՝ 11.952,— 31 յունուար՝ 28.536,— 28 փետրուար՝ 40,766,—28 մարտ՝ 50,815, — 25 ապրիլ՝ 49,958,— 30 մայիս՝ 41,339,— 27 յունիս՝ 36,227,— 25 յուլիս՝ 35,916,— 29 օգոստոս՝ 37.673,— 26 սեպտ. 38.524, իսկ վերջին թիւը 31 հոկտեմբեր՝ 56.121։

Հնդկական խռովութիւնները

Քաշմիրի մահարաճային դիմումին վրայ, Նամմու հասած անգլիական զօրագունդէ մը զատ, կը սպասուի նաեւ ուրիշ զօրագունդի մը որ պիտի գայ Փէնճապէն։

Նամմուի մէջ, հնդիկ մահմետականներու կողմէ կատարուած յարձակման մը ընթացքին, սպաննուած են 8 հնդիկներ եւ նոյնքան մահմետականներ. բազմաթիւ շէնքեր աւարի եւ կրակի տրուած են։

Քաշմիրի հողերը մտնող անգլիական զօրախումբերը, մասամբ, մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան մահմետական բնակչութեան կողմէ։ 750ի չափ անձեր ձերբակալուեցան, մեծ մասը կը պատկանին աւազակախումբերու, որոնք հակառակ ոստիկաններու հսկողութեան յաջողեր էին ներս մտնել։

Չինեւճափոնական վէճը

Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, մանչուրիական զօրախումբերը, որոնք օգնական ուժ էին ստացեր, պարտութեան մատնեցին Նոննի գետին հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերը։ Ճափոնցիները կը նահանջեն։

Իսկ Թոքիոյէն, ճափոնական աղբիւրէ տրուած լուրերու համաձայն, չինացիները ուժեղ յարձակում մը կատարած են եւ թիւի ուժով, նահանջ պարտադրած ճափոնցիներուն։ Նախորդ օր, ճափոնցիները գրաւած էին հակառակորդին առաջին գիծը, չինացիները քաշուեր էին իրենց երկրորդ գիծը, ուրկէ մեկներ էին հակայարձակման։

Մոսկուայի ճափոնական դեսպանը դիմում կատարեց խորհրդային արտաքին գործավարութեան օգնականին Գարախանի, ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար խորհրդային կառավարութեան այն հետեւանքներուն վրայ՝ որոնք կրնան ծագիլ, եթէ կարմիր ուժերը զինեալ միջամտութիւն փորձեն Չինաստանի արեւելեան շրջանին մէջ։

Գարախան պատասխանած է թէ Ռուսիա կը շարունակէ պահել չէզոքութեան քաղաքականութիւն մը եւ հերքած է թէ Ռուսիա զէնք եւ ռազմանիւթ կը հայթայթէ Չինաստանի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սթերլինի ելեւէջները.— Երէկ կէսօրին սթերլինը կը բանէր 96,62։

Կրանտի դէպի Ամերիկա.— Իտալիոյ արտաքին նախարարը Կրանտի, երէկ, Նափոլիէն մեկնեցաւ դէպի Ամերիկա։ Նախ քան իր մեկնումը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսոլինիի հետ, իր Ամերիկա այցելութեան նպատակներուն մասին։

Քորսիքայի աւազակները.— Վերջերս, Քորսիքայի մէջ աւազակութեան դէպքերը շատցած ըլլալով, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց զսպումի խիստ միջոցներ գործածել։ Այս նպատակով ալ, 200 ոստիկաններ Մարսէյլէն նաւ մտան դէպի Քորսիքա, զօրավարի մը հրամանատարութեամբ։

Ռուսեւպուլկար յարաբերութիւնները.— Պուլկար կառավարութեան մեծամասնութիւնը տրամադիր է տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու Ռուսիոյ հետ, սակայն, կը վախնայ որ յետագային, անխուսափելի դառնան քաղաքական պաշտօնական յարաբերութիւնները։

Ռուս պաշտօնական շրջանակները ամէն տպաւորութիւն տուած են թէ Վառնայի մէջ հաստատուելիք խորհրդային առեւտրական կայանները պիտի զգուշանան քաղաքական որեւէ գործունէութենէ եւ կը սպասեն որ պուլկար կառավարութիւնը նպաստաւոր պատասխան տայ առեւտրական յարաբերութեանց վերահաստատման մասին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԾՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՅԵՏՈՅ

Զափ չունի պահպանողական տարրերու խանդավառութիւնը ընտրութեանց ջախջախիչ յաղթանակէն յետոյ։ Եթէ հաւատանք օրուան ճառերին, ազգային կառավարութիւնը հրաշք պիտի գործէ, պիտի դարմանէ տնտեսական տագնապը այսօր-վաղը, գործազուրկները աշխատանք պիտի գտնեն, ճարտարարուեստը արդիւնք պիտի արձակէ, անգլիական ապրանքները պիտի ողողեն արտասահմանի շուկաները եւ բրիտանական դրօշը պիտի ծածանի աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, աւելի հպարտ, աւելի յաղթական։ Աչք մը պտտցուցէք «Տէյլի Մէյլ»ի կամ «Տէյլի Էքսփրէս»ի սիւնակներուն վրայ եւ պիտի տեսնէք այն ինքնավստահ կեցուածքը որ յատկանիշն է այս ժողովուրդին։ Բայց կը բաւէ՞ թերթը վար առնել ու շուրջպար դառնալ, երբ այսքան վտանգաւոր վիճակի հասած է երկրին տնտեսական ու արդիւնաբերական կենսունակութիւնը. դիւրի՞ն է ծափերով ու ճառերով փրկել կացութիւն մը որ այլեւս տեւական ախտ մըն է դարձած։

Շատ միամիտ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար այդ կարելիութեան։ «Թայմզ»ի եւ «Թէլէկրաֆ»ի նման լուրջ թերթեր աւելի չափաւոր են իրենց նախատեսութիւններուն մէջ։

Ազգային կառավարութեան մը գոյութիւնը արտասահմանի մէջ վստահութիւն ներշնչելու տեսակէտէն խոշոր նշանակութիւն ունենալով հանդերձ, կը թուի թէ տագնապին հիմնական պատճառները վարչական նոր կազմով մը չէ որ պիտի անհետանան։ Միակամ եւ միատարր ներքին ճակատի վրայ, Անգլիա իր . . . ծիգը պիտի կեդրոնացնէ վերստանալու համար իր կորսնցուցած շուկաները։ «Ներկայ կառավարութեան պարտականութիւնը շատ պարզ է եւ յստակ», գրել կուտայ «Սընտէյ Թայմզ»։ «Մեր առեւտուրի նժարը հաւասարակշռելէ յետոյ, պէտք է միջոցներ ձեռք առնենք վերակազմելու համար Անգլիոյ տնտեսական կեանքը եւ կազդուրելու համար նաեւ տնտեսական կացութիւնը բովանդակ աշխարհի»։

Այս անհրաժեշտութեան կը հաւատան բոլոր անոնք որ լրջօրէն կը մօտենան օրուան հրատապ հարցին։

Մաքսատուրքի հաստատումը թերեւս պիտի ուշանայ գէթ քանի մը ամիս, որովհետեւ յատուկ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, շուտով քննելու համար ծրագրին մանրամասնութիւնները։ Կարծուածին չափ ալ դիւրին չպիտի ըլլայ այդ գործը, որովհետեւ առեւտրական դաշնագիրներ կնքուած են շարք մը երկիրներու հետ որոնք չեն կրնար ջնջուիլ մէկ օրէն միւսը։ Կ'ենթադրուի որ մաքսատուրքէ գերծ պիտի ըլլան արդիւնաբերութեան հումնիւթերը, բայց յայտնի չէ տակաւին որ ինչ համեմատութեամբ պիտի ուրիշ «գործուած» ապրանքներուն։ Մաքսային քաղաքականութիւնը ներքին խնդիր մըն է ընդհանրապէս, սակայն ամէնէն անկախ եւ հզօրատ երկիրն անգամ ստիպուած է նկատի առնել իր դրացիներուն պահանջը այդ հարցին մէջ։ Մեծն Բրիտանիա չպիտի կարենայ անտեսել այդ պարագան. արտասահմանի մէջ արդէն սկսած են մտատանջուիլ եւ կը մտածեն ինքնապաշտպանութեան զանազան ձեւերու մասին։ Իբրեւ անմիջական դարման, ազգային կառավարութիւնը առժամեայ մաքսային սակացոյց մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, որպէսզի արգիլէ ճարտարարուեստական նիւթերու ներածումը որ անհամեմատ կերպով աւելցաւ վերջին 10 — 15 օրուան մէջ։ Լոնտոնի նաւահանգիստը խճողուած է, կ'ըսեն, Գերմանիայէն, Ֆրանսայէն, Չեխոսլովաքիայէն, Հոլանտայէն, Ռուսիայէն հասնող բեռնաւոր նաւերով.նոր ձեւ «վաճառահանում» մը,եթէ կ'ուզէք, որուն հետեւանքը եղաւ, այս շաբթու, ստերլինին նոր անկումը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» գրել կուտայ թէ մասնագէտներու կարծիքով, մաքսատուրքի յանձնաժողովին քննութիւնները կրնան տեւել գոնէ մինչեւ փետրուար կամ մարտ։

* *

Մաքսատուրքի կուսակիցները ամէնէն աւելի խանդավառող պարագան այն է որ, բրիտանական գաղթավայրերը ստանձնիր կ'երեւան բերելու իրենց աջակցութիւնը տնտեսական այս նոր քաղաքականութեան մէջ։ Կայսերական տնտեսական խորհրդաժողովը, որ անցող ժամանակով յետաձգուած էր նախորդ դահլիճին կողմէ, պիտի գումարուի յառաջիկայ տարուան սկիզբը եւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին բրիտանական համագործակցութեան մասին։ Վերջ ի վերջոյ Անգլիա, ափ մը կղզի, ենթակայ է իր գաղթավայրերուն որոնք կը հայթայթեն իր ամէն օրուան ուտելիքին մեծագոյն մասը։ Մեծ ակնկալութիւններ ունին այն տարրերը որոնք երկու տարիէ ի վեր անընդհատ կը շեշտէին այդ համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը։ Տարակոյս չկայ որ որոշ նախապատուութիւններ պիտի տրուին գաղթավայրերուն, սակայն տակաւին յայտնի չէ թէ այս վերջինները որ ունին ինքնարու ճարտարարուեստ, ո՛ր աստիճան պիտի զիջին այս նոր կացութեան առջեւ։

* *

Սպասելով տնտեսական նոր քաղաքականութեան վերջնական ձեւաւորումին, Անգլիան ինքզինքը կը շնորհաւորէ, ինչպէս ցոյց տուինք, հոկտեմբեր 27ի յաղթութեան համար։ «Անգլիան ինքզինքը գտաւ. արթուն է հիմա եւ ազատ», կը գրէ պահպանողական լրագրող մը։

Բսել կ'ուզեն անշուշտ որ իրենց հայրենիքը ազատեցաւ ընկերվարական վտանգէն.եւ հիմա խրատներ կը շռայլեն աջէն ու ձախէն, պարտուած աշխատաւորականներուն։ Ընկերվարականները պէտք է սորվին որ — կը գրէ նոյն յօդուածագիրը — 1) Անգլիացի ժողովուրդը կը հիանայ իր առաջնորդներուն քաջութեան վրայ եւ կ'արհամարհէ բոլոր անոնք որ իրենց դիրքերէն հեռացան վտանգի պահուն։ 2) Ընտրողներուն համար հայրենիքը կուսակցութենէն առաջ կուգայ խոհականութեան, ինչպէս եւ պատերազմի ժամանակ։ 3) Անոնց համար աւելի նշանակութիւն ունին Մեծն Բրիտանիոյ ապահովութիւնը, պատիւը եւ բարգաւաճումը քան յաջողութիւնը Արհեստակցական Միութեանց քաղաքական պայքարին. 4) Ժողովուրդին զանգուածը ո՛չ համակրանք արդիւնաբերական եւ քաղաքական պայքարէն եւ պատրաստ է փարձելու ամէն տրամաբանական ծրագիր որ կը ձգտի վերականգնել երկրին քայքայուած ճարտարարուեստը։

Խորհրդարանը հիմա ունի 557 երեսփոխաններ՝ ազգային կառավարութեան կուսակից եւ 58 ընդդիմադիրներ։ Այսպէսով 615 երեսփոխաններու վրայ աշխատաւորականները ունին 66 ներկայացուցիչ՝ բաժնուած երկու հատուածի։ Անհամեմատ պարտութիւն, այո՛. բայց ոչ վերջնական փլուզում։ Երկիր մը որ ճարտարարուեստ ունի, պիտի ունենայ անպայման «ճնշուած ու մրտած» բազմութիւններ։ Ինչպէս հարստութիւն եւ ծայրայեղ թշուառութիւն երկու քուրեր են, որոնք հակառակ բնութեան օրէնքին, դրացի են իրարու միջեւ ու ամէն տեղ։ Այդ երկու հակամարտ ուժերու բախումէն կը ծագի ընկերվարութիւնը։ Որքան ալ տարաձայն յատկանիշներ ունենայ անգլիական ընկերվարութիւնը, ժողովուրդը անընդունակ ըլլայ իւրացնելու անոր էական սկզբունքները, գործնականը դէմ մէջ հարուածով կարելի չէ ջախջախել զայն։ Խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջի վերջոյ ամէն բան չեն եւ ընդհանրապէս առժամեայ նշանակութիւն ունին։ 1929ին պահպանողականներու հանրահասական պարտութիւնը որոշ չափով կ'ապացուցանէ այս ճշմարտութիւնը։

Աշխատաւորականներու գլխաւոր սխալը իրենց անհամաձայնութիւնն էր։ Պառակտեցան կուսակցութիւնը եւ ունեցաւ քանի մը ճակատ։ Իրենց արդիւնաբերական ապրիւրներու, երկաթուղիներու,գործատուներու ազգայնացման մասին երկիւղը մատնեցին ժողովուրդը եւ թերեւս իրենց ծով պակսեցաւ նաեւ վարչական ճկունութիւն մը որ յատուկ է միւս երկու դասական կուսակցութիւններուն։ Քաղաքական փորձառութիւնը անհրաժեշտ ազդակ մըն է բնականաբար ազգ մը, հայրենիք մը կառավարելու համար։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ աշխատաւորականներու ապագան։ Բաղդներ կան որ կուսակցութիւնը պիտի որդեգրէ նոր քաղաքական ուղղութիւն մը՝ հիմնուած արմատական ծրագրի մը վրայ։ Կը կարծուի նոյնպէս որ պիտի յուծեն կազմակերպութիւնը եւ սապարէզ պիտի իջնեն իբրեւ ծայրայեղ ընկերվարականներ։ Ամէն պարագայի մէջ, կ'ըսէ «Սընտէյ Էքսփրէս», այս կերպարանափոխութիւնը ակնդեման հարց մըն է յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար։

Ազգային կառավարութեան նոր կազմին մէջ մեծամասնութիւն պիտի ունենան պահպանողականները, բայց վարչապետ պիտի մնայ Րեմզի Մաքտոնըլտ։ Ազգային համերաշխութեան ոգին արտայայտութեան ձեւ մըն է, աւելի նաեւ այն իրողութիւնը որ, պատմական երեսփոխաններուն խորհրդարանական առաջնորդը (WHIP) պիտի ըլլայ ընկերվարական վարչապետը։

Ամէնէն անբաղձալի դիրքին մէջ են Լոյտ Ճորճ ու Հէնտըրսըն։ Առաջական նախկին վարչապետը իր շուրջը առած իր որդին, աղջիկը եւ հարսին եղբայրը, պիտի վարէ ազատական քաղաքականութիւն մը, որուն համար գետին չմնաց այլեւս։ Ընտրութեանց արդիւնքէն յետոյ, աւելի հաւանական է որ մօտենայ աշխատաւորականներուն։ Եւ արդէն իր յայտարարութիւններէն կը տեսնուի որ հիմնական պատճառներ չունի ընդդիմանալու այդ միտումով իրեն եղած առաջարկներուն։

Հէնտըրսըն անուանական ղեկավարն է իր կուսակցութեան, իսկ խորհրդարանին մէջ Լէնզպըրին միակ ընկերվարական «դասակը» նախարարը որ աթոռ մը շահեցաւ, պիտի խօսի կուսակցութեան անունով, իբրեւ պետ։

.·.

Անգլիոյ քաղաքական վերիվայրումները կրնա՞ն ազդել հայ ժողովուրդի դատին վրայ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, խանդավառութեան կամ յուսախաբութեան պատճառներ չենք կրնար ունենալ այդ տեսակէտէն։

Մեծն Բրիտանիա լծուած է ինքնապաշտպանութեան աշխատանքին եւ փոքր ժողովուրդներու ճակատագիրը հազիւ թէ կրնայ շահագրգռել զինքը։ Մեզ որ, արդէն Լօզանի դաշնագրէն առջին ո՛չ, քաղաքական շրջանակները, ո՛չ իսկ մամուլը բառ կ'արտասանեն մեր մասին։

Բայց ի՞նչ փոյթ, չէ՞ որ պէտք եղածէն աւելին արտասանեցին 1923էն առաջ...

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՏԻՄԱՂ.—Գէթի Սկովտացի մը եւ Հրեայ մը եկեղեցի կ'երթան։ Գնակի շրջաբերութեան ատեն Սկովտացին կը մարի սարսափէն. իսկ Հրեան ... կը դրէ իր բարեկամը ու դուրս կը տանի։

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

I

Նուէր՝ քաղցր բարեկամիս

Մի՛ հարցներ ինծի թէ ինչո՞ւ կուլամ։ Ու մի՛ ուզեր գիտնալ ձանձրանալս, շքե՞ղ պատճառն իմ խորհրդաւոր եւ ազնուական լալկանութեանս։

Ես կուլամ այսպէս. լացի միջոց, ու պիտի լամ տակաւին։

Արցունքի մէջ ծնած եմ ես։

Ինչո՞ւ սակայն այդ հետաքրքրութիւնը։ Ձե՞ս գիտեր, որ իմ եւ նմաններուս ամառարանը՝ դիւրընթեռնելի չէ և ո՛չ ալ դիւրըմբռնելի։

Իսկ եթէ կ'ուզես անպայման գիտնալ ու ճանչնալ աղբիւրն ու ակը իմ արցունքիս, այն ատեն, . ես պիտի առաջարկեմ քեզի, գաց ընել նախ՝ հոգիները շարժման մէջ դնող գերագոյն լեզուն, եւ յետոյ ալ սորվիլ՝ ըմբռնել գիտնալու խորունկ իմաստասիրութիւնը։

Առանց այս երկու գիտելիքներուն,անկարելի է ճանչնալ եւ սիրել ժամանակ հոգիները իմ եւ նմաններուս։

Դուն տեսա՞ծ ես բնաւ, շքեղ պալատի մը հրոյ ծարակ ըլլալը. ու յետոյ ալ, անոր մոխիրներուն առջեւ, կէս մը այրած վիճակով, օդնութիւն հայցող ազնուական երիտասարդի մը սրտաճմլիկ եւ աղեկէզ աղաղակները լսա՞ծ ես երբեք։

Եթէ՝ այո, այն ատեն քիչ մը աւելի հեշտ կը դառնայ քեզի համար, ճանչնալ մերիններուն հոգիները — մոխիր ու աւեր — աղեխ ու խուրունկ։

Պիտի չուզէի խօսիլ քեզի, այս քա՛ն մօտէն, եթէ դուն. ալ, ինծի պէս, լռին ըլլայիր գիւղի մը շէնշող երդիքին եւ զուակը՝ մշակի մը կամ աշխատաւորի մը, համեստ ու տանական, աքիլլէսեան կուրծքով և կրակէ շունչով։

Պիտի խօսիմ ընդհակառակն, ոռովհետեւ քաղքենի ես դուն ու չես ճանչնար մաքրամաքուր այն կեանքը, որ կար մեր մեր գիւղերուն մէջ եւ որ հիմայ չկայ...

Դուն իրաւունք ալ ունիս չըմբռնելու զիս։ Տարբեր ձեւ չէք կրնար տրամաբանել դուք քաղքցիներդ ալ։

Մենք՝ զոհեր ունինք, կորիծ ու անձեղ. դուք մեր այս պատմութիւնը մտացածին կ'ընդունիք։ Մենք՝ ծաղուան հետ, կողք կողքի և շունչ շունչի ենք սներ ու մեծցեր, դուք կը սոսկաք անկէ։

Կը տեսնե՞ս, ի՜նչ մեծ է տարբերութիւնը մեր երկուքին։

Հոգ չէ՛. ըսեմ սակայն, որ իմ գիւղս եւ մեր գիւղերը բոլոր, պալատներ էին, Բնութենէն շինուած, որոնց վայրի բոցերու ծարակ եղան, օ՛ր մը, սեւ ու չարաչուք,

Ու ես եւ նմաններս ամէն, մոխիրներու տակէն օգնութիւն աղաղակող ազնուական երիտասարդներ, մնած՝ համեստ գիւղերու մէջ, մեծցած՝ գիւղական պարտէզներուն եւ մարգերուն հետ միասին, անած ու ղեկցուած՝ անապակ ու հարազատ գեղի Ջուրով ու օդով։

Ու ես կուլա՞մ այսպէս։ Ափունքներուն վրայ սա՛ խարթ ու անհրապոյր։ Ու սա ժխորը ձեր քաղաքներուն եւ կեանքին անոնց նենգած ու անհամբոյր, կը խեղդեն զիս, կը յուզեն զիս։

Ցե՛ս. տես, դուն կը խնդաս արդէն, կամ քծծիծաղ մը ունիս դէմքիդ վրայ, ու լալկան կը կոչես զիս։

Զգո՛յշ, ըլլայ որ փորձութիւնը ունենաս օրբութիւններու հաղորդելու։ Ես ու մենք կուլանք, վասնզի գիւղ եւ երդիք չունինք, մարդ ու գործ չունինք։

Զգո՛յշ, ըլլայ նաեւ, որ փարձուիս փարծի ենթարկել քաղցքին քու բարեկիջներդ բոլոր՝ իմիններուս հետ։

Դուն շատ լաւ գիտես, որ տառնեակ մը քաղքենիներ երբ եւ իցէ պիտի չկրնան լրացնել պակասը, մեկ հատիկ գիւղացիի։

* *

Ու մէ՛րն է աղագան։ Օր մը, անխուսափելի եւ աճաւոր, դուք կ'ամփոփաք ու կը փճանաք արդէն քաղքենի ձեր լկտի բարքերուն մէջ. իսկ մենք՝ կը մնանք անխառն ու ազնուական։

Ես ու մենք կուլանք, այո՛։ Կարօտը մեր հայրենի երդիքներուն եւ բարքերուն, ջուրերուն եւ օդերուն, այն մեծ ու հարուստ հաւատքով, որ օր մը դառնանք կը տեսնենք կրկին, անոնց հողերը կը համբուրենք կրկին. հողեր՝ որոնց թրծուած են մեր հայրերուն եւ տատուածորդի նահատակներուն անմեղ արիւններովը։

Ու այն ատեն աճա, կարօը մերն է խնդալու։

Իսկ դո՛ւք, մեռած պիտի ըլլաք արդէն։

II

Չքոյց՝ ընկերոջս հետ

Կը տեսնե՞ս, ընկեր, ցնցոտիներ հագած սա մարդը՝ խեղճ ու աժդոյն, խոնարհ ու ազնիւ։ Երիտակ աչքերուն մէջ նայէ անոր։ Անոնց կը նմանին խո՛ր, խոր վիրապներու։ Անոնց ընդերքէն՝ դարերու անէծքն ու բողոքն է, որ աճաւոր լռութեամբ մը դուրս նետուիլ կ'ուզէ, այնքա՜ն ամէհի եւ այնքա՜ն լռանցած։

Ու սա միւս մարդերը հիմա։ Հաստ ու փարթամ վերարկուներով, տաքտաքզ ձեռնոցներով եւ տակառի նման կլոր ու գոգիր փորերով։ Անոնց աչքերն ալ քննենք. անոնց մէջ ամբարտաւանութիւնն է, որ կը հասունեայ օրէ օր, այնքան անբարտաւան եւ այնքան անսանձ։

Մեծրակաւոր անգղանե՛ր, որոնց ճարմիկները տարե՛լ պէտք է չիկահեր երկաթներով։ Կը տեսնե՞ս տակաւին, գաղափարի ո՛վ խոնարհ ընկեր, թէ ինչպէս կը ծաղրեն անոնք, ցնցոտիներ հագած մարդերը բոլոր, աժդոյն ու հիւանդ,

Կը տեսնե՞ս, ծամածեղ թէ ինչպէ՛ս կը սոնքան, երբ քանի մը ծեծուած կտորներ կը նետեն անոնց երեսին։

Անասուններ՝ որոնց կանակէն խարազանը պակաս ըլլալու չէ բնաւ

Կոփէ, կոփէ, ընկե՛ր, մշակուած եւ հետեւողական կոփէ, աճա՛ ինչ որ կը պահանջէ, փրկութիւնը բոլոր խեղճերուն։

* *

Ու մեր կռիւը, ընկեր, պիտի ըլլա՛յ, ճակատ ճակատի, բայց առանց ամբոխավարութեան։ Պիտի համոզենք՝ առանց պոռոտախօսելու, պիտի քարոզենք, առանց խաբխբելու եւ վերջապէս պիտի մղրտենք, առանց սարսափի գարշելի օրէնքին հետեւելու։ Ցեխաբներ չենք մենք։ Ու նշաւոն ապուշ ըլլալու է, մէկ հարուածով տապալել ուզելու համար գոյութիւն ունեցող կարգերը բոլոր։

Քայլ առ քայլ. եւ ամէն օր նոր ու մասնաւոր ծրագիրներով։

* *

Ու վաղը՝ պիտի գայ հաւատա՛, ընկե՛ր, գարնանային արեւի մը պէս, խաղաղ ու կենսապարգեւ։

Ու անոնք՝ պիտի ըմբռնեն վերջապէս, խորութիւնն իրենց անբարոյութեան եւ պիտի խոնարհին ու ճանչնան մեզ։

Ու մենք՝ պիտի քալենք կողք կողքի, անոնց հետ հաւասար իրաւունքներով եւ հաւասար պարտականութիւններով։

Ու կեանքը՝ պիտի փոխուի այն ատեն, նորէն սկսելու, եւ իրական ու խաղաղ շրջան մը բոլորելու համար։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԱԹԷՆՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1 Նոյեմբերէն սկսեալ, այն հանրակառքը (omnibus) որ AI նշանակով կը համբարձէր Փորթ ս'Իթալիէն Կար Սէն Լազար, կը կրէ AA նշանակը։

2 Նոյեմբերէն սկսեալ, Մոնմարթրի վերելակը գաղրած է գործելէ առժամապէս, եւ BB նշանակով հանրակառք մը Անվէրսի պարտէզէն կը բարձրանայ Սաքրէ-Քէօրի բարձրունքը կաթողիկէն։

Եւ երբորդ. մինչեւ 15 մարտ, գաղրած է Սէն գետի նաւարկութիւնը։

ՅԱՆՈՒՈՆ ՑԵՏԱԳԱՅ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ա.

ՄԱՆՈՒԿԻՆ

— Դու խլեցի՛ր իմ երբեմնի խաղաղութիւնը ու անոր համա՛ր է որ այդքան խաղաղութեամբ կը քնանաս...

Երբ միացած յուղարկաւորներու թափօրին գլխիկո՛ր կ'առաջանամ... կամ կսկծականներուն հետ խրախճանքի սեղաններուն առջե՛ւ եմ նստած... Ձե՛ս կարող երկար մնալ...

— Կարելի՞ է յուղարկի ու արտասուքեան պահերուն մոռնալ քեզ... Եւ կարելի՞ է խրախճանքի ու արբեցումի երկարատեւ պահեր ունենալ, առանց քու ներկայութեան...։

— Դո՛ւ ես իմ անվերջանալի տխրութիւնը... Ինչպէս նաեւ իմ անապառ ուրախութիւնը...։ Ո՛վ դու, որ առանց զգալու՝ իմ ներկայութիւնս, անա կը ծպտիս քու թափանցիկ քողերուդ ետեւէն, ո՛վ գիտէ որպիսի երազներու պատճառով...։

Այն օրէն ի վեր երբ այս բնակարանիս մէջ զգալի՝ եղաւ քու ներկայութիւնը, Թուացեալ բոլոր անկիւնը մէջ՝ զգացի որ ամենուրեք է իմ ներկայութիւնս...

Այն օրէն ի վեր երբ քու հաստատութեամբ հեռացուցիր այս բնակարանէս, զգացի որ քեզ համար պէտք է ծախսեմ իմ բովանդակ հարստութիւնս...

Եւ այն օրէն ի վեր երբ դու եկար ապրելու, որ չարունակէ՛ս ինձ... Զգացի որ հա՛րկ է մեռնիմ ես քու շարունակութեան համար...։

— Դու ոչի՛նչ կը հասկնաս իմ այս բառերէն... Ո՛վ դու, որ անա իր պատճառով արթնցար...

— Կը զարմանա՞ս մինչ ես կը խօսիմ... — Եթէ դու զիս չես ըմբռներ, ինչո՞ւ կը ժպտիս... — Ո՛վ դու, որ յստակութեամբ, աչքերդ կատարելութեամբ, պիտի կիրառե՛ս իմ այս բառերը...։

— Կ'ամաչցնե՞ս...։ Կը զարմանա՞ս ու կտուի՞ս քեզ կապող կապերուն հետ... Դու կ'ուզես որ քեզ օգնութեան հասնիմ ու ազատե՛մ քու օրօրոցէն... — Բայց ես չէ՛ որ պիտի կարողանամ փութացնել քու ազատագրումի օրօրոցէն...։

— Ահա դու կուլա՛ս ու չե՛ս ուզեր սպասել քեզ համար սահմանուած ժամանակին... Ո՛վ դու անհամբեր, միթէ՞ այդքան էր միայն քնանալու քու փառքը. եւ հիմակ քեզ պէտք են ուրի՛շ յաջորդումներ...։

Կ'ուզեմ մանկակ մը չինել ու կախել օրօրոցիդ կամարէն, որպէսզի երկարած բազուկներդ պարապի մէջ չմնան...։

Ճշմարիտ որ հոգեւաշխատուլունքներէ շինուած չպիտի ըլլայ մանեակս, այլ հայրենական ծառերու հունտերէն... Բայց ի՜նչ փոյթ, չէ՞ որ երկարած բազուկներդ փոխանակ պարապի մէջ մնալու, պիտի կարողանան զանոնք կառչելու կէտեր եւ ... բախտութեան աղբիւր...։

— Դու մտցա՛ր քու լալը... Դու կը ժպտի՞ս... եւ քեզ համար չէ՞ է որ այսպէս արձակելով քեզ կապող կապերը, երկիւղածութեամբ բռնեմ քեզ, ու բարձրացնեմ ինձմէ աւելի՛ վեր...։

— Քեզ համար հաճելի՞ է որ գլուխդ հասնի սինատդ՝ ... իմ չհասած իմ գլուխս... հպիլ այնպիսի կէտերու՝ ... չէ՛մ կարող հպիլ ես...։

— Դու կ'ուզես գերազանցե՛լ զիս... — Ո՛վ իմ երկրորդ ... սուր... որու մէջ հեղինակն ... չուզեր պիտի պարզէ՛ ինչ որ գաղտնի մնաց իմ մէջս... ըմբռնելին ըմբռնելիի պիտի վերածէ, առաջնորդելով վախճանական վճիռներու...։

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ ու յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՄԵՌԵԼՈՑ...

ԱՆՍԱՀՄԱ՜Ն, ԱՆՕԱՀՄԱ՜Ն ԿԱՐՕՏՈՎ

…ն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ, ցուրտ է, կ՚անձրեւէ՛…
…չ կապոյտ կայ, ոչ արեւ:
…ուերամած ծառերէն վար տրտմագին,
…ր ծափծափին աշնանայորդ քաղցրութիւններ անանուն:
…անձրեւէ մէ՛ղմ, իրերուն վրայ, քարերուն վրայ կիսաքանդ՝
…ու մարդերուն՝ որ կ՚անցնին.
…ա,թերուն վրայ ու ոտքերուս տակ կը սարսռան
…աստադոյն տերեւներն այս անծիւրընկալ աշունին…
…ուն է, մա՛յր, սրտիս վրայ դեռ կ՚առկայծին
…ոյլ ու փախչող ցառագայթներն արեւին,
…յներն ու ծափն իմ ծնունդի՛ն, ծնունդի՛ն
…մ ուկեման ու ինքնաբոյր անցեալին:
…ուն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ…
…նձրեւակոծ ծողակոյտեր դաշտային
…րտիս վրայ կը պարին,
…ութգոյն պատերն այս աննուաղ սենեակին,
…ը տարածուին, կը քըրքջան ու կը պայթին
…կերուս մէջ՝
…ուն է, մայր, մեռելոցի թաց իրիկուն,
…րտիս վըրայ կը քանդուին այս քաղաքներն ծեծտաքոռը,
…ուսացնցուղ սա փողոցներն աղմկարար,
…անըականքի պէս սըրնթաց, արիւնիս մէջ կ՚երկարին:
…ու կը նստին սրտիս վրայ
…երեզմանի քարերու պէս, խոժո՜ռ-խոժո՜ռ
…ա ծիւանդկախ նենգ մարդերը դաւաճան,
…անձրեւէ, մա՛յր ոչ կապոյտ կայ, ոչ լուսին,
…ակեծիծաղ երազներս,
…նաճեւ ծառերէն վար, անձրեւի պէս կը թափին,
…ու սրտիս վրայ կը դառնան,
…անրածանր մեքենաներն ծսկայական քայլերով
…ոփկ, ծխապատ՝ սա քաղաքներն ծեծտածոր:
…ուն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ…
…ուերամած ծառերէն վար մեղմագին
…ը ծփծփան աշնանածոր քաղցրութիւններ անանուն,
…նանային ջոր տերեւնե՛ր, տերեւնե՛ր
…րտիս վրայ կը թափին:
…եռելոցի այս իրիկուն, աշո՜ւն, աշո՜ւն:

Մարսէյլ　　　　Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք, Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Մշտական Յանձնաժողովը Նոյեմ. 3ի ու 4ի նիստերուն մէջ զբաղեցաւ Իրաքի հոգատարութեան տարեկան տեղեկագրով, մասնակցութեամբ Բրիտանական մարզպան Ֆրէնսիս Հըմֆրիզի։

Մարզպանը պարզեց երկրին յառաջդիմութիւնը Յանձնաժողովի վերջին նիստէն ի վեր։ Խօսելով փոքրամասնութեանց հարցի մասին, ըսաւ թէ արդէն հաւաստիքներ տրուած են Քիւրտերուն։ Գոհացուցիչ գտաւ նաեւ կրօնական փոքրամասնութեանց համար եղած կարգադրութիւնները։ Յայտնեց թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, անհաղ Ասորիները Թաւրիզի գետիններու վրայ տեղաւորելու համար, Պարատոսթի շրջանին մէջ իսկ Եզիտիներուն համար հաստատուած է համայնական խորհուրդ մը։

Դառնալով ծրագրուած անկախութեան, մարզպանը յիշեց Ազգերու Դաշնակցութեան 64րդ նիստի առենագրութիւնը, ուր կ՚ըսուի թէ անկախութիւնը չի պահանջեր որ պետութիւն մը «բաւարար չափով հզօր ըլլայ ինքզինքը յաջողութեամբ պաշտպանելու համար ուրիշ որ եւ է պետութիւն կամ պետութեանց խմբակցութեան դէմ», թէ բաւական է որ նոր պետութիւն մը կազմակերպուած ըլլայ, կարող՝ ապրելու ան… …ուած մը։ Իրաքի բանակը մեծ չէ, բայց լաւ կազմակերպուած է եւ կարող ոստիկանութեան մը հետ միասին, չիւղի բաւական է պաշտպանելու երկիրը։ Անկէ զատ, Իրաք բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ հաստատած է իր բոլոր դրացիներուն հետ եւ ներկայ տարուան ընթացքին շատ բան եղած է զօրացնելու եւ զարգացնելու համար այդ յարաբերութիւնները։ Մարզպանը շեշտեց թէ «այս երիտասարդ պետութիւնը ինքզինքը ընդունակ ցոյց տուած է ընդունելու յառաջադէմ եւ քաղաքակիրթ ազգերու խմբակցութեան մէջ եւ թէ պէտք չկայ աւելի երաշխաւորութեանց քան ինչ որ նշանակուած է Յանձնաժողովի տեղեկագրին մէջ»։

Գալով փոքրամասնութեանց համար նախատեսուած երաշխաւորութեան գործադրութեան, մարզպանը կը կարծէ թէ խրախուսանքը եւ վստահութիւնը աւելի դիւրութեամբ կուտան ցանկալի արդիւնքը, քան ծանօթ Յաւագոյնս նախատեսուած որոշումներ եւ երաշխիքներ՝ սպառնալ դանցառութեանց հանդէպ։ «Ի՞նչ պատճառներ ունինք չվստահութիւն կամ անհաւատարմութիւն նախատեսելու։ Որքան տեղեակ եմ ես, չկան կրօնական հալածանքի փաստեր։ Իրաքի պատմութիւնը եղած է կրօնական թոյլտուութեան պատմութիւն մը։ Իսլամներ, Հրեաներ եւ Քրիստոնեաներ դարերով միասին ապրած են բարեկամաբար միեւնոյն գիւղերուն մէջ։ Ինչո՞ւ պիտի կարծենք թէ այս կացութիւնը անպատճառ դէպի գէշը պիտի փոխուի։ Իսկ վստահ եմ որ եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այժմ վստահութիւն ցուցնէ Իրաքի կառավարութեան ուղղամտութեան մասին, խնդրելով միայն այնպիսի երաշխաւորութիւններ զորս անցեալին մէջ ստանձնած են ինքնիշխան եւ անկախ պետութիւններ, այդ վստահութիւնը ի դերեւ չպիտի ելլէ։

Մարզպանը վերջացնելով ըսաւ.

— Տասը տարիէն քիչ աւելի ժամանակամիջոցի մը մէջ եւ խառնակ նիւթէ մը ձեւաւորուած է նոր ազգ մը, ինքնավստահ, տոկուն եւ տոգորուն՝ հայրենասիրութեան բարձր ոգիով եւ խանդավառութեամբ, որ կրնայ պատիւ բերել իրեն՝ իր նմաններուն աչքին։ Իսկ այս գործ մըն է որով հպարտանալու իրաւունք ունին Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ իմ կառավարութիւնս։ Պարոններ, ձեր ձեռքն է բանալին այն դրան որմէ այս երիտասարդ պետութիւնը պէտք է անցնի կատարեալ չափահասութեան եւ ազատութեան։ Կը խնդրեմ ձեզմէ բանալ այդ դուռը։

Երկու վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Իրաքի ելեւմուտքի, մանաւանդ նոր դրամի մը հաստատման մասին։ Քննութեան ենթարկուեցան Իրաքի ելմտական վիճակը, պետական նախահաշիւը եւ …

… ելմտուտներուն չնորհիւ, կարելի եղած է ապահովել արտադրական ծախսերը, հակառակ սովորական հասոյթներու նուազման։

Յաջորդ նիստի մէջ վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մանաւանդ հոգատարութեան վերջացման մասին։ Բրիտանական մարզպանը պնդեց թէ Իրաքը ունի «կազմակերպուած կառավարութիւն մը» եւ կրնայ «պահպանել իր հողային ամբողջութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը»։ Իրաքի դիւանագիտական ուժերը արդէն բաւական են դլուխ ելլելու առհամանալուխի մանր բռնաբարումներու եւ արշաւներու հետ, եւ եթէ տեղի ունենայ արշաւանք մը աւելի լայն ճակատի վրայ — ինչ որ հաւանական չէ — Իրաքի կառավարութիւնը կրնայ դիմել Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութեան, համաձայն կնքուած դաշնագրին։

Պատասխանելով նիզքին բարեկարգութեան պահպանման մասին եղած հարցումներու, Մարզպանը նոր տեղեկութիւններ տուաւ ոստիկանական եւ դիւանագիտական ուժերու մասին, որոնք լիովին բաւական են դիմադրելու ամէն հաւանականութեան։

Վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ Պասրայի նաւահանգստի տուրքերու մասին, քանի որ այդ նաւահանգիստը վերաշինուած է բրիտանական դրամագլուխով։ Երկու խօսեցան ելմտական վարչութեան եւ դատական կազմակերպութեան մասին։

Հարցումներ եղան նաեւ փոքրամասնութեանց եւ օտարականներու պաշտպանութեան մասին։ Իրաքը բաւարար օրէնսդրական եւ դատական կազմակերպութիւն ունի՞։

Մարզպանը պատասխանեց թէ Իրաքի օրէնքները, որոնք նախապէս հիմնուած էին Նափոլէոնեան օրինագրքին վրայ եւ անընդհատ կը բարեփոխուին, բաւական են արդարութիւն ապահովելու բոլորին։ Այս միջոցին կը վերաքննուին քաղաքային եւ գրէական օրէնքներն ալ։

Հոգատարութեան օրէնքով, կարգ մը անգլիացի դատաւորներ պաշտօնի կոչուած են Իրաքի դատարաններուն մէջ։ Փափաք յայտնուեցաւ որ շարունակուի այդ կարգադրութիւնը։

Յանձնաժողովը վերջապէս զբաղեցաւ փոքրամասնութեանց տրուած երաշխաւորութեանց խնդրով։ Մանաւանդ խօսեցաւ Քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց եւ անոնց պաշտպանութեան մասին եւ գոհացուցիչ պատասխաններ տրուեցան։

Ուրեմն, Իրաք կը լրացնէ բոլոր պայմանները, հոգատարութենէ ազատելու եւ իր անկախութեան տիրանալու համար։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Հոկտեմբերի վերջին շաբաթ ցիկ… … մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը Ա. Շահ-Մուրատեան տուաւ երգահանդէս մը։ Երգեց հայ ժողովրդական երգեր, «Հով Արէք» եւ «Մոկաց Միրզէն» (Կոմիտաս), «Անջատում», «Ինչո՞ւ Փինկէօլը մտար», «Մի՛լար», «Անուշ Գարուն»(Ղազարեան), յետոյ զանազանկտորներ Պէթհովէնէն, Ռիմսկի-Կորսակովէն, Պլաւէն, Տոստիէն, Հէնտելէն։ Եւ, ժողովուրդին փափաքով, յայտագրէն դուրս, «Հայաստանը»։

Շահ-Մուրատեանի անունը կապուած է այն պատմական խանդավառութիւններուն, որոնք, 1910—1914ին, կը թրթռացնէին հայ հոգիները, Պոլիսէն սկսեալ մինչեւ մեր բնաշխարհը։

Ի՜նչ հեւքեր երիտասարդ ամբոխին կուրծքին տակ, այն օրերուն։ Ի՜նչ ալեւոր կիրակիներ, եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն մէջ, երբ Շահ-Մուրատեանի չարականն ու երգը ջերմութեամբ կը լեցնէր մթնոլորտը։ Ի՜նչքան կենդանութիւն կը ստանային քաղաքները, երբ ծաղիկներով եզերուած պատուհաններէն դուրս կը թափէր Շահ-Մուրատեանի ձայնը։

Դպրոցներու եռուզեռը, հայ գիրերու տօնը, Կոմիտասը հայ ժողովրդական բանաստեղծութեամբ, ու Շահ-Մուրատեանը արարատեան ձայնով…հրաշքի օրե՛ր էին։

Եւ հիմա, ի՜նչ եղերական օր, ցան ու ցրիւ ինկած, ամէն հարստութիւն կորսնցուցած։ Շահ-Մուրատեան մեզի կը բերէ տակայն հայրենի եւ անկողոպտելի հարստութիւնը մեր։ Աստղի քուրձի մը պէս դամաժ ու լուրջ, եղերական պահերու խոր լռութեամբ համակուած՝ բեմ կ՚ելլէ ան ու կ՚երգէ։

Եւ գերեվարեալ հայ ժողովուրդ ամբողջ, որ օտար հողի վրայ՝ թծրեր ինկեր էր, կը լսէ հրաշափառ ձայնը եւ կարծես, ինչպէս Արշակ Բ. կը փոխադրուի հայրենի հողին վրայ։

Ահաւոր ում ունի հայ երգը։ Ի՛ր է բանաստեղծութեամբ եւ հայրենի յուշերով։ Մխիթարութիւն է հայ երգը եւ սնունդ։ Ահա թէ ինչո՛ւ գաղթական հայ ժողովուրդը ամէնէն աւելի երգարան կը գնէ ու կը կարդայ։ Երգարաններն են հիմա, որ կը կոզմեն մեր հայրենիքը։

Ու Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսին երթալը կը նմանի անգամ մը հայրենիք երթալուն։

Ջուլալ ու ջինջ ձայն մը, որ մակարոյծ չունի։ Ոչ ալ քմայավար ձայնախաղեր։ Երկրաչափական ճըշգրտութիւն մը եւ ներդաշնակութիւն մը ձայնախաղերու երկարութեան ու հատկառումին մէջ։ Մոկաց Միրզէն, իր գլուխ գործոցը, որուն մէջ անմրցելի պիտի մնայ միշտ, պարզ ձայնարկութիւն մը ունի («հազար ափսո՛ս…»), որուն արտայայտութիւնը մինակը կ՚արժէ ամբողջ ողբերգութիւն մը։ Ի՜նչպէս ցին մէջ, կը լեցնէ զայն եւ ողբագին ու ուժգին ցնցումով մը կը պայթի։ Անմրցելի նաեւ «Հայաստան»ին մէջ, ուր մեր «դրախտավայր» երկրին անունը փառաբանութեան մը պէս կը բարձրանայ վե՛ր, վե՛ր, հեռղհետէ աւելի վեր, եւ աւելի սուր եւ աւելի գեղեցիկ՝ ինչպէս Արարատը, երբ յանկարծ ձիւնագնդակի մը նման կը փշրուի ու կը թափի վար։

Շահ-Մուրատեանի երգը դպրոց մը կը կազմէ, եւ ունի իր փիլիսոփայութիւնը, որուն մասին կարելի չէ խօսիլ այստեղ։

Թանկագին արուեստագէտ մըն է նաեւ ջութակահար Գ. Սինանեան։ Առաջին անգամ պէտք է գովել իր համարձակութիւնը եւ յիշողութիւնը։ Եւ յետոյ այն կարողութիւնը, որով ամբողջովին կը մտնէ ջութակին մէջ, երբ նուագն ու նուագողը կը նոյնանան։

Պէտք է յիշատակել նաեւ դաշնակահար Ժան Մասոնը, որ կատարեալ արուեստագէտ մըն է եւ որ զգայնութեամբ, անկեղծութեամբ եւ ամենայն հարազատութեամբ ընկերացաւ հայ արուեստագէտներուն երգին ու ջութակին։

Շ. Ն.

ԼՐԱՑՈՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ երգահանդէս մը կուտայ 27 Նոյեմ. Ուրբաթ իրիկուն Գրիւքսէլի Արքայական Երաժշտանոցի սրահին մէջ։

⁂

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ցուցահանդէսի «Լա Մէթրոփոլ»ի բաժնին մէջ ցուցադրուած է արաբական ոճով յօրինուած եւ խճանկար զարդանկարուած գեղեցիկ լոգարան մը որուն ամբողջ«ին պատրաստութիւնը յանձնուած էր նկարիչ Պ. Զարեհ Գալֆայեանի, ցուցահանդէսին ժիւրին գնահատելով այդ գործը, տուած է «Diplome d'honneur»։

Պ. Գալֆայեան Փարիզի Զարդարուեստից վարժարանի շրջանաւարտներէն է, «premier prix»

Կարդացէք եւ տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆՑՆՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

…կրնաք ամուսնանալ, տղաքը …կրթել, ձեռքինները թաղել, …անց տակայն տասը համար տա… …արականներէն դուրս ծախքեր ը… …նելու։

Գիւղին կոմիտէն կը կատարէ …ատարանի գեր։

Աւելի լաւ է Փարիզ բնակիլ …նչուլու Սոֆիայի, յեղափոխա…ններու արդարութիւնը այս… …ոց չի կենար։ Եթէ կը դատա…պարտէ, կը պաշտպանէ ալ։ …Սոֆիայի այս «Գէրնիքա»ը լաւ …ծիոչ տարիք։ «Գէրնիքա»ը հարաւային վերահսկէն է։ Այս մարդը կը գործէր պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ։ Երկու գիւղերներ, նկատելով որ չափէն աւելի տուրքի ենթարկուած են, քաղաքացին յեղափոխական դատարանին։ Այս գիւղացիները

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

իրաւունք ունէին։ Գէրնի՛քա, ըսին յեղափոխականները։ սխալած եւ։ Այս մարդը՝ այդքան տալու չեն։

— Թերեւս, պատասխանեց պաշտօնեան, թող նախ վճարեն, յետոյ դրամը իրենց կը վերադարձուի։

Գէրնիքաը բռնուեցաւ, կօշիկները տոտքերէն հանեցին եւ դէպի Սոֆիա համբաւ դրուեցաւ.— «Կօշիկներս տուէք», կը պաղատէր թագաւորին ներկայացուցիչը։ Այն ատեն, դատաւորները հանեցին անոր տաբատն ալ։ Եւ սրավհեռեւ երկու տարեճանակներ, իրեն ցոյց կուտային համբան, վազեց եւ այսպէս՝ կիսակը օդին տուած, ժամեր գործեց մալարաքաղաքը։

Բոլոր հարկատուները մնաց որ չեն կրնար Պուլկարիա բնակել։

Մակեդոնական Կազմակերպութեան պաշտպանութիւնը սահմանափակուած չէ միայն ազգակիցներով։ Ֆրանսայի մը օրինակ՝ կրնայ անոր բարիքները վայելել, ինչպէս Մակեդոնիոյ մէջ՝ ծխախոտի վաճառական մեր մէկ հայրենակիցը։ Կանոնաւորապէս իր տուրքերը կը վճարէր անոբեկիչներուն։ Սակայն, մարդ մը իրեն այցելութեան եկաւ, յաւելուածական տուրք մը պահանջելով։ Վաճառականը կը բողոքէ Կազմակերպութեան կեդրոնին.— «Մեր զեկավարները ալ լաւ պիտի տան կ՚աւելցնէ։ Բայց ժամանակ չունեցաւ։ Յաջորդ օրը այդ խաբեբան կ՚օրօրուէր պարապութեան մէջ։ Եւ ինչպէս գիտել տալու այս պարագաները, Ֆրանսայի գիտակը չպիտի կրնար աւելի լաւն ընել։

Բայց բոլորը առանց ընթացիկ գործեր են։

Կայ պետական կարեւորութիւն ներկայացնող պարագան։ Այն ատեն է որ գործի կ՚անցնի գերագոյն դատարանը։ Բաղկացած է Իվան Միխայլոֆէ— Փօգրիկը—, Բորաճոֆէ— Արգարադատը— եւ Սթրաշիլ Բողվիկորոֆէ— Շատ Իմաստունը—։

Այս գերագոյն ատեանին առաջին պարտականութիւնն է հսկել կանոնաւոր կառավարութեան տրամադրելի քաղաքականութեան վրայ։ Կազմակերպութեան տեսակէտը անփոփոխ է. — արգիլել որեւէ մերձեցում Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Սոֆիայի կողմէ Պելկրատի ուղղուած ամէնէն փոքր ժպիտին, Պելկրատէն դէպի Սոֆիա ամէնէն փոքր շարժման, կամրջէն մէկ կողմէն ձեռնասում կը խաղցնէ, միւս կողմէ տարրականակ։

Այն ատեն է որ Սոֆիայի 500 կոբիններուն մէջէն զատելով, բարձրագոյն ատեանը՝ երկրին համար կը նշանակէ արդարադատները եւ արտասահմանի համար հերոսները։

Նախարարը հաշուի չպիտի առնէ։ Կազմակերպութիւնը կը սպաննէ զայն։ Փաստ՝ անոր Սթամպուլիսկին։

Եթէ վաղը Պուլկարիոյ վարչապետը, Սարաֆովէի բաժէն պառայ— Հերիք է. կ՚ուզեմ ինքս իսկ վարել հանրային գործերը, առանց Մակեդոնական Կազմակերպութեան հակակշռին», ո՛չ արթուն հետեւորդներ, ո՛չ վարչապետներուն յառկացուած մուլաները՝ չպիտի կրնային արգիլել որ պուլկար վարչապետը գետինը փռուի, փողոցին մէջտեղը, մարթին մէջ՝ 30 գնդակով։

Այն ատեն, մեծ դատաւորները իրենց գործունէութիւնը կ՚ուղղեն ներքին թշնամիին։ Գիտէք թէ Մակեդոնական կազմակերպութեան դեկավարներուն թշնամիներն են՝ իրենց երէկուան ամէնէն մօտիկ բարեկամները։ Միխայլոֆ մէջտեղէն վերցուցած է Փրոթոկերօֆը։ Փրոթոկէրօֆի կուսակիցները չեն կրնար մնալ այս կանխավճարին վրայ։ Ձեզ պիտի ըսուի թէ, այս վերջին ամիսներու ընթացքին, հակառակորդները խաղաղութեան դաշինք կնքեցին։ Միրուն խաղաղութեա՜մբ։ Երբ ատենը գայ, ձեզ կը պատմենք տեսարանը, չկարենալու համար ներուէն խնդալու սովորութիւնը։ Զարս տարիէ ի վեր, երկու կողմերը իրարու հանդէպ չափազանց քաղաքավար են։ Այսինքն զիրար կը սպաննեն։

Ինչպէ՞ս կը գործեն։

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթ-պոլի Ա. եւ պահեստի խումբերը սկսած են կանոնաւոր մրցումներ կատարել ֆրանսական խումբերու հետ։ Անցեալ կիրակի խաղացին U. S. Asnières ի դէմ թէեւ գեղ սկսնակներ, քիչ տարբերութեամբ յաղթուեցան։ Այսօր, կիրակի կը խաղան C. R. S. 4 Chemins Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ Փանթէնի մէջ։

Պասքէթ-պոլի նոր խումբերու կազմութեան առթիւ, փափաքող երիտասարդներէն կը խնդրուի դիմել Թ. Ժպտունի 12 Passage du Caire Paris. (Téléphone Central 72-75).

Թղթակից

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ *1932ի տարեգիրքը ամենամ, անզուգական եւ անախորժ:*

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ, ԱՄԵՐԻԿԱ 2 ՏՈԼԱՐ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Գերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ENTREPRENEUR *կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր:*

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ նուէրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ:

ԾԱԽՈՒ Է *Սափրիչի խանութ մը Փարիզի բազմամարդ թաղամասի մը մէջ: Տարեկան 70,000 ֆր.ի Chiffres d'Affaires, պայ՝ 7 տարի, բէփրիզ՝ 25,000, կանխիկ՝ 15,000: Դիմել Հ. ԱՐՊԼԵԱՆի, 226 Rue Lafayette, Paris, Tél. Nord 89—06, 95—79.*

ԾԱԽՈՒ Է Herboriste-parfumerieի *խանութ մը 18րդ թաղամասին մէջ: Տրամադրելի է նաեւ յարկաբաժին մը, դիւրամատչելի պայման: Մանրամասնութեանց համար գրել՝ Գ. ՄԱՍԻՍԻ, 115 Bld. May. Paris.*

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE à la Défense ...

et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ, 27 Rue Bleue, *մէթրօ* Cadet, Tél. Taitbout 54-73, *կ'ընդունի 9—20.30, Կիրակի 10—13. Նորագոյն մեթոտով՝ կը բուժէ լինտերը, շարժող ատամները, Xճառագայթ, Ուլթրա վիոլէթ, սրսկում: Կը շինէ ատամնաշարեր, ոսկիէ, փլաթինէ քուրոններ: Նպաստաւոր պայմաններ աշխատաւորներու: Ընկ. ապահովագրութիւն:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր *Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն ետք 5, Հարիւր եւ մէկ գիւղերներ 15, Սիմոն Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայաթ Նովայ 7, Ապտիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15,*

Առողջապահական գիրքեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջապահութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բաբեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40:*

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին

Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Ծշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ. աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

EMPIRE մեկնել՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արտաքին եւ ներքին, մէթռո, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. եւ փորխի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն: Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, *մէթրօ* Etoile. Tél. Elysée 22—79.

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՌՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevards վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գիներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն յաւագոյնը: Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները Զգտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար:

ՃԱՇԱԿ *ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ* *ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ*

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Ցաւուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռեւմաթիզ*, ջղային, արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ օտէոն եւ սէն միշէլ հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼԱՒ ԳԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուին բանուկ փողոցի վրայ խանութ մը, պայմ 4 տարի, վարձք 3400, ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը՝ 3 լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց, մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք՝ 1500, խանութին եւ տան համար բրփրիզ՝ 25000 ֆրանք: ... 140 Rue Bellevue ...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գերամանիշակագոյն, ջերմակարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան առաջնորդը կ'ընդունի վերջնական ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:

Դորզի վարպետ գործաւորներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:

Դիմել՝ ԴԷՈՐԳ ԱՎԱՆԷՍԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

---

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.

Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 Rue Piat. Paris (20)

ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ

Grand choix de phonos de toute marque. *Ֆոնոները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով: Կանխիկ եւ ապառիկ:*

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

E S K A

Պատրաստուած ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ: Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila. Paris (20).

FABRIQUE DE TRICOTS

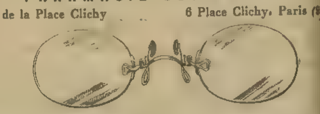
Tél. BOTZ. 22.9.. Métro Buttes-Chaumont

20 Rue Mélingue, PARIS (19)

Le meilleur marché de tout Paris

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու նոր մեթոդ, աչքի քննութիւն ... որը Պ. Դ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պեոլինէն:

PHOTO ACOUSTIQUE OPTIQUE

Métro et Nord Sud Place Clichy Tél. Cent. 65—11

ՑՈՒՐՏԸ ԵԿԱՒ, սնունդէն անմիջապէս վերջ ձեր ամէնէն անհրաժեշտ պէտքը վերարկուն է, եկէք մեզի, առէք ձեր հաւնած կերպասին նմուշն ու գինը, բաղդատեցէք ամէն տեղ եւ յետոյ միայն վերադարձէք ձեր չափը տալու, ունենալու համար ձեւաւոր, տոկուն ու խնամուած վերարկու մը, նուազագոյն գիներով, ՄԱԼ ՏԷ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ 5 ... ՄԻՆՆԵՕՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ, մէթրօ սէն միշէլ, թելեֆօն 41—45 ցանթօն,

---

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

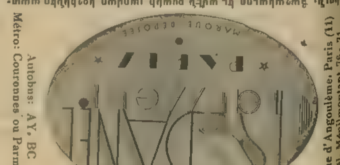
վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76-71

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 06-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-28
R. C. SEINE 876 886

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

10 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1721 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Մեր ընթերցողներուն կողմէ յաճախ հարցումներ կ'ուղղուին մեզի, ներգաղթի պայմաններու մասին։ Մինչեւ իսկ նամակ կ'ուզեն...

Կը թուի թէ տակաւին շատ քիչերը որոշ բան գիտեն, որովհետեւ հարցումներ կան եւ առեւտրական գործ հաստատելու, ագարակ առնելու մասին։

Ցուլիսէն ի վեր, օրը օրին հրատարակած ենք Ներգաղթի վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները, շեշտելով թէ միայն եւ միայն աշխատաւորներ պիտի ընդունուին։ Այն ալ յառաջապէս ցուցակագրուած, զտուած։

Ուրեմն, խօսք չի կրնար ըլլալ առեւտուրի մասին։ Մասնաւոր առեւտուրը արգիլուած է ինչպէս ամբողջ Խորհրդային Միութեան, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ։ Առեւտուրը պետական է, հողագործութիւնն ալ՝ հաւաքական (կոլխոզ)։

Մնաց որ, Բարեգործականն ալ, գործին գլխաւոր կազմակերպիչը, Սեպտ. 22ի հռչակաւոր զեկոյցով կ'ազդարարէր, այնքան կտրուկ գոհեկութեամբ.

«... Աղէն պէտք է գիտնալ որ Հայաստան տեղ չունի «չէքիստներու», որով խանութպաններուն կը թելադրենք յաճապարել, Հայաստանը նկատելով շահաստան մը»։

Ուրեմն, բացարձակ արկածախնդրութիւն է դրամագլուխ, ագարակ եւն. առնելու, առեւտրական գործ հաստատելու ծրագիրը։ Եթէ այդպէս մտածողներ կան — եւ կը թուի թէ կան, դատելով մեզի ուղղուած հարցումներէն — լաւ է որ ծանր կշռեն իրենց տեղը։

Երկրորդ, Ներգաղթէն առաջին առթիւ պիտի օգտուին Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ տարագիրները։ Արդէն Աթէնք հասած է Երեւանի Ներկայացուցիչը, կարգադրելու համար այս խնդիրը։

Պիտի փոխադրուին միայն վեց հազար հոգի, որոնց 1500ը Աթէնքէն, 3000ը Սելանիկի շրջանէն, 1000 Պուլկարիայէն, իսկ 500ը Սուրիայէն եւ ուրիշ վայրերէ, համաձայն Բարեգործականի Սեպտ. 22 թուակիր զեկոյցին։

Թերեւս փոփոխութիւններ կատարուին բաշխման մէջ, բայց սահմանուած թիւը, վեց հազարը չի կրնար փոխուիլ։ Առաջարկուած տասը հազարէն վեց հազարին համար միայն բնակարան պատրաստուած է—ինչպէս կը հաւաստեն։ Մնացեալ չորս հազարը պիտի փոխադրեն, եթէ կարելի ըլլայ կարգադրել բնակարանի խնդիրը։ Իսկ յաջորդ 20,000ի ծրագիրը շատ հեռաւոր հաւանականութիւն մըն է, նկատի առնելով դրուած պայմանները։

Արդէն, առաջին վեց հազարի փոխադրութեան խնդիրն իսկ երեւան հանեց գործին գլուխն անցած կազմակերպութեանց դժուարութիւնը։ Եւ Բարեգործականը ստիպուեցաւ ափ առնել ժողովուրդներուն, արտաքին աջակցութեան համար «Հօկ»ն ալ կարգ մը Հայր. Միութիւններ՝ մինչեւ հիմա ուրիշ բան չեն ըրած, եթէ ոչ ժողովներ գումարել եւ կոչեր հրատարակել, իբրեւ նախնական քայլ։

Միւս կողմէ, Պուլկարիա մերժած ըլլալով շոգենաւ տրամադրել, հազար գաղթականներու փոխադրութեան ծախքն ալ ուրիշէն պիտի ճարուի (Նանսէնեան Գրասենեակի տրամադրելի գումարներէն, դրոշմաթուղթի հասոյթէն եւն.)։

Ցունաստան թէեւ շոգենաւ տրամադրած է, սակայն հինգ օրուան ուտելիքի ծախքն ալ դուրսէն պիտի հոգան։ Եւ որովհետեւ ամէնէն առաջ անգործ, չքաւոր տարագիրները պիտի փոխադրուին, ուրեմն խոշոր գումար մըն ալ այս պահանջին համար պէտք է ճարել։

Նանսէնեան Գրասենեակը (Գաղթականներու Տեսչութիւնը) իր վերջին ժողովին մէջ, քննելով այս խնդիրները, իւրաքանչիւր գաղթականի համար ծախք նախատեսած է տասը զուիցերիական ֆրանք= 50 ֆր. ֆր.։ Ուրեմն, վեց հազարի համար՝ 300,000 ֆ. ֆր.։ Այս գումարին 20,000ը պիտի տրամադրեն Անգլիական հայանպաստ ընկերութիւնները, 20,000ը՝ Նանսէնեան Գրասենեակը, իսկ մնացեալ 20,000ը՝ Բարեգործականը։

Անշուշտ այս գումարը ամբողջութեամբ չպիտի ծախսուի, քանի որ շատերը կրնան իրենց ծախքով ճամբորդել։

Բայց, այս պարագան բան չի փոխեր կացութենէն։ Եթէ միջոցներ կան խնայողութիւններ կատարելու, կան եւ հաւանականութիւններ չնախատեսուած, անակնկալ ծախքերու։

Մէկ խօսքով, դրամն է որ գլուխ պիտի հանէ փոխադրութիւնը։ Եւ դրամ՝ ոչ թէ հազարնոց ֆրանքներով, այլ տասնեակ հազարաւոր տոլարներով։

Մեզի ուղղուած հարցումներուն մէջ կայ նաեւ ուշագրաւ մէկ մը — Քանի որ Ցունաստան ձրի շոգենաւ կը տրամադրէ, ինչո՞ւ խորհրդային իշխանութիւնն ալ այդպիսի դիւրութիւն չէ՞ ընծայեր, աւելի կամ պակաս «մարդասիրութեամբ»։ Չէ՞ որ Խորհրդային նաւերը կը շրջագային բոլոր ծովերուն վրայ, ամբողջ կ'երթան լեցուն, եւ կը վերադառնան ընդհանրապէս պարապ (խօսքը ճամբորդներու մասին է)։

Մենք ալ հարցուցած ենք, եւ պատասխան չենք ստացած։ Կամ ստացած ենք բողոքախառն բացատրութիւն մը։—Ապերախտներ, «մեր տասը շնորհողը Մոսկուան է, ալ ինչ կ'ուզէք...»

Այսպէս, ուրեմն, անոնք որ Հայաստան երթալ կ'ուզեն, պէտք է սպասեն առաջին վեց հազարին փոխադրութեան, եւ յետոյ է դիմումներ կատարեն, յաջորդ չորս հազարի արձանագրութեանց մէջ մտնելու համար։ Միշտ իբրեւ բանուոր, համակերպելով բոլոր պայմաններուն։

Առոր համար ալ, առ այժմ պատճառ չունին բռնկելու։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՂԶԵՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋ. ՓՈԽԱՆՈՐԴԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է

Կիպրոս հանդարտած ըլլալ կը թուի, համաձայն անգլիական աղբիւրէ տրուած տեղեկութեանց։ Սակայն, գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, դժուար է ստուգել այն տեղեկութիւնները զորս «Ազգակ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ Հայոց Առաջ. Փոխանորդի սպանութեան մասին։ Պաշտօնական զեկոյցներու մէջ, ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ այդ մասին։ Լուրը կը հաղորդենք վերապահութեամբ։

Ազդակի Թղթակիցը կը գրէ.

— Մահմետականները այս շարժումներու ընթացքին բոլորովին չէզոք մնացին։ Նիկոսիոյ իսլամ երեսփոխան Նէճաթի պէյ առանձին յայտարարութիւն մը հանելով թելադրեց կղզիի իսլամներուն բոլորովին չէզոք մնալ։ Հայերը եւս այս շարժումներու ընթացքին մնացին չէզոք։

Դժբախտաբար սակայն Յոյները չափազանց գրգռուած են Հայերու դէմ։ Ամէն տեղ հակահայ քարոզներ կը տրուին եւ թշնամական վերաբերմունք ցոյց կը տրուի Հայերուն հանդէպ։ Ցաւով տեղեկացայ որ Նիկոսիոյ մէջ, ապստամբները յարձակում գործած են Հայոց եկեղեցիին վրայ եւ առաջնորդական փոխանորդը սպաննելէ վերջ կրակի տուած են եկեղեցին։ Յոյները այս արարքին իբրեւ պատճառ ցոյց կուտան հայ փռապանի մը Անգլիացիներուն հաց ծախելը, որովհետեւ Յոյները Անգլիացիներուն ոչ մէկ բան չեն ծախեր։ Երկու յոյն փռապաններ, որոնք բռնութեան ենթարկուած են անգլիական ուժերու հաց տալու համար, կրակած են իրենց սեփական փուռերը։

Ամբողջ կղզիի Յոյները կատաղի ատելութիւն կը սնուցանեն առաջնորդ Սարաճեան եպիսկոպոսին դէմ եւ ամէն տեղ գայն կ'որոնեն «քաթապսումէ» (ողջ ողջ պիտի այրենք զայն) պոռալով։ Սարաճեան Սրբազանին դէմ սկսած այս թշնամութիւնն ու ատելութիւնը անոնք կը բացատրեն, անցեալ տարի, Սրբազանին կողմէ, կղզիի Յունաստանի կցումին դէմ ստորագրուած տեղեկագրով մը եւ Հայերը կը նկատեն դէմ իրենց իտէալին։

Վերջին պահուն շատ ցաւով իմացայ որ ապստամբները յարձակում գործած են Մելգոնեան հաստատութեան վրայ եւ կրակած զայն։ Իսկ որոշ տեղեկութիւն մը չկրցայ առնել թէ ի՞նչ եղած են որբերն ու պաշտօնէութիւնը։

Ուրիշ տխուր եւ սրտաճմլիկ դէպք մը եւս։

Երբ ապստամբները յարձակում գործած էին Նիկոսիոյ կառավարչատան վրայ, հայ տասնապետ մը, Գասպար կը գտնուէր կառավարչատան մէջ եւ պաշտօն ունէր պաշտպանելու պալատը, ինչպէս անոր ընկերակցող միւս յոյն եւ թուրք ժանտարմաներ, Գասպար ալ կը ստիպուի զէնք գործածել եւ կրակել ապստամբներու վրայ։

Վերջը կառավարութեան կարգադրութեամբ, Գասպար կը ղրկուի Լիմասոլ, Հոն եւս կառավարչատան վրայ յարձակում կը կատարուի եւ որու միջոցին ապստամբները կը կտրեն անոր ձեռքերն ու ոտքերը։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները դէպի Հայաստան ներգաղթի մասին.—

Բարեգործականի կողմէ, յանձնախումբ մը ներկայացած է Քաղաքական Դիւանի տնօրէն Պ. Ցիմպիտարասի, խնդրելով որ կառավարութիւնը արտօնէ Ցունաստան մնալը Նաֆայէն, Պէյրութէն, Աղեքսանդրիայէն, Մարսէյլէն եւ Կիպրոսէն եկած Հայերու, որոնք պիտի միտնան ներգաղթի կարաւանին։

Պ. Ցիմպիտարաս խոստացած է յանձնախումբին անմիջապէս խորհրդակցիլ կառավարութեան հետ եւ հաղորդել արդիւնքը։

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Ներքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգած է Աթէնքի ոստիկանական մարմիններուն ամէն դիւրութիւն ընծայել այն Հայերուն, որոնք ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած են։

Ծովային նախարարութիւնն ալ Պիրէոսի նաւահանգիստի իշխանութիւններուն հրահանգած է աջակցիլ ներգաղթի յանձնախումբին։

Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը տեղեկանանք թէ կառավարութիւնը արտօնած է որ ներգաղթի կարաւանին միանալիք արտասահմանի Հայերը քանի մը օրուան համար Ցունաստան մնան։

Ներքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Տնօրէն Սօրկիատիս ալ երկար տեսակցութիւն ունեցած է արտաքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Տնօրէնին հետ Հայերու ներգաղթի մասին։

Արտաքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգ տուած է Մարսէյլի, Պէյրութի, Կիպրոսի եւ Եգիպտոսի հելլէն հիւպատոսներուն, վիզա տալ այն Հայերուն, որոնք ներգաղթի կարաւանին միանալու համար Ցունաստան գալ պիտի ուզեն։

Բարեգործականի ներկայացուցիչը յայտարարեց «Նոր Օր»ի թէ Ներգաղթի Յանձնախումբին պիտի նախագահէ Պ. Փափազեան, որ արտաքին գործոց նախարարութեան Ազգերու Դաշնակցութեան Գրասենեակի պետն է։

Յանձնախումբին պիտի մասնակցին Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Պ. Շահվէրտեան, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Քօթէլնիքօֆ, իսկ Բարեգործականի, Հօկի եւ Հայրենակցական Միութիւններու կողմէ մէկական ներկայացուցիչներ։

Ըստ նոյն անձին տուած տեղեկութիւններուն, Նոր Ցունաստանէն 3000 եւ Հին Ցունաստանէն միայն 1500 հոգի պիտի առնուին։

Ներգաղթի ցանկերը թէեւ պատրաստուած են, բայց կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ Պ. Շահվէրտեանի պահանջումով։

"ՊԷՏՔ Է ՄԵԶԻ ՅԱՆՁՆԵԼ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ,,

Պոլսոյ *Սոն Փոսթա* լրագիրէն կ'արտատպենք հետեւեալ ցնդաբանութիւնը.—

— Անցեալները «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» արտատպած էր ըմբոստութիւններու եւ հակայեղափոխական շարժումներու մասին Փարիզի «Յառաջ» թերթին հրատարակած յերիւրածոյ տեղեկութիւնները։

Այդ գրութիւններէն յետոյ որոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ թէ Թուրք յեղափոխականութիւնը իր պարտականութեանց սկիզբը կը գտնուի տակաւին։

Դաշնակներու իւրաքանչիւրին բազէն արիւն կը ծորի եւ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ արիւնի ծարաւի ոճրագործներու դէմ կը գտնուինք։

Կարելի՞ է անիշխանականներէն զանազանել Դաշնակները, որոնք մեզ կը դաշունահարեն, եւ ամէն օր ու ամէն առթիւ՝ մեզմէ արիւն կ'առնեն՝ մեզ տկարացնելու համար։

Արեւմտեան պետութիւնները իբր ոճրագործ կը հետապնդեն անիշխանականը, որովհետեւ ան թշնամի է արեւմուտքի կարգ ու սարքին։ Բայց Դաշնակը Թուրքիոյ գոյութեան դէմ կը դաւէ։ Այդ պատճառով արեւմուտքը կը քաջալերէ եւ նոյնիսկ կ'օգտագործէ այդ կախաղանի փախստականը։

Դեռ կը յիշենք թէ ինչպէս տակաւին տասը տարի առաջ մեզի դաշնակից երկիր մը դատարանն ու ժողովուրդը անպատիժ արձակեց Թալաթ փաշայի ոճրագործը։

Վերջերս Թուրք խմբագիր մը գրեց թէ, հայ յեղափոխականները թերեւս պիտի կարենային իրաւացի նկատուիլ՝ նախկին Թուրքիոյ վարիչներէն վրէժ լուծելով, բայց բոլորովին անարդար եւ ոճրապարտ ընթացք մը ունեցած պիտի ըլլան՝ եթէ դաւեն Ղազի փաշայի նման մեր մեծ պետական անձնաւորութեան դէմ, որ ոչ մէկ պէշութիւն հասցուցած է հայութեան։

Մեր կարծիքով, հայ ոճրագործին զէնքը չի կրնար մեր ո և է պետական անձնաւորութեան դէմ ուղղուիլ։

Եթէ հայ ոճրագործը ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնէ մեր հին եւ նոր պետական անձնաւորութիւններուն միջեւ, մենք երբեք չենք կրնար տարբերութիւն դնել։

Կարգ մը պետութիւններ տարբեր չափ ու կշիռ կը գործածեն իրենց եւ ուրիշներու հանդէպ։ Այս երկուութեան պատճառով է որ Դաշնակը իր ուզած խօսքն ու գործը կ'ընէ ամէն տեղ։ Հակառակ պարագային իբր պարզ գրամարկղի գողեր, իբր պարզ ոճրագործներ նկատելով կա՛մ իրենք պէտք է պատժեն, եւ կամ մեզի պէտք է յանձնեն մեր անիշխանականները։

Մենք գիտենք թէ այդ պետութիւնները ինչո՛ւ չեն ուզեր յանցաւորներու փոխանակութեան սկզբունքը գործադրել անոնց հանդէպ։

Աւելորդ կը նկատենք անոնց հրատարակութիւններուն ոճին անդրադառնալ։ Իբրեւ թէ իրենք անպարտելի են եղեր, եթէ պարտուին իսկ՝ կռնակէն կը պարտուին եղեր. ճակատէն չեն պարտուիր եղեր։ Արդէն ուրիշ կերպ պարտութիւն կը կրե՞ն մարդասպանները։

Աղբիւրին գլուխը տասնոց տուփ մը ոճրագործներու գոյութեան վրայ եթէ կեցած ենք, պարզապէս անոր համար է որ հասկնան թէ հաճելի բան մը չէ մեր կրունկներուն տակը պտտիլ։

Այլապէս ոչ ակռայէն, ոչ կտուշէն եւ ոչ ալ աքացիէն կը վախնանք։

Իւրա շատ չորքոտանիներ կան, որոնք այս անտառներուն մէջ փարձած են մեր հաւատքին ցասումն ու մեր ճիրանին գէշաւէշ բնոյթը»։

Անգլիական Խորհրդարանը

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Այսօր է որ տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ Նոր Խորհրդարանին պաշտօնական բացումը։ Աւանդական մեծաշուք արարողութիւններով. Թագաւորը պիտի երթայ Խորհրդարան, որուն գնահատութեան պիտի ենթարկէ Մաքտանըլտի ծրագիրը՝ գահաճառի ձեւով։

Նախապէս քծուած ծրագրի մը համաձայն, անմիջապէս պիտի սկսին ընդհանուր վիճաբանութիւնները, որոնք պիտի տեւեն, կ'ենթադրուի երեք օր։ Հակառակ կառավարութեան կուսակիցներու անօրինակ մեծամասնութեան, կը սպասուի որ վիճաբանութիւնները տաք ու բուռն ըլլան։

Ընդդիմադիրներու պարագլուխը Լէնսպըրի, իր խմբակին անդամներուն ուղղուած նամակով մը, հրաւիրեց զանոնք չբացակայիլ արեւէ նիստէ։

— Մի կարծէք որ կը գրէ, մեր հակառակորդներու խոշոր թիւը, ձեզ համար պատճառ մը ըլլայ վիճաբանութեանց ներկայ չըլլալու։ Կառավարական միութիւնը երկար չպիտի տեւէ, եթէ վճռապէս փարինք գործին որ մեր վրայ կը ծանրանայ։

Վիճաբանութիւնները մանաւանդ պիտի սաստկանան փոփոխութեան մը հետեւանքով, զոր խումբ մը պահպանողականներ պիտի առաջարկեն մացնել գահաճառին մէջ, պահանջելով որ անմիջապէս մաքսատուրքի դրութիւնը հաստատուի։ Այս խումբը որ կը բաղկանայ 205 անդամներէ, հաւաքոյթ մը պիտի ունենայ վաղը, գծելու համար պայքարի իր յատակագիծը այս ուղղութեամբ։

Խորհրդային բաղախականութիւնը

Նոյեմբեր 7ին, Ռուսիա տօնեց բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 14րդ տարեդարձը։ Հակառակ ցուրտին եւ մառախուղին, Մոսկուայի մէջ, 1 միլիոնի չափ բազմութիւն մը՝ անցք կա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԾԱԽՍԸ ԵՒ ՍՐԱ ՀԱՅԹԱՅԹՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Երկու տարուայ ընթացքին 30.000 հայ տարագիրներ Հայաստան անդամփոխելու եւ բնակեցնելու ծրագրի իրականացման նիւթական պայմանները քննութեան ենթարկելով՝ մենք ասել ենք.—

Եթէ Բարեգործականը կարողանայ իր ընթացիկ միջոցներից հայթայթել 6000ի տեղափոխութեան համար անհրաժեշտ լրացուցիչ ծախսերը.

Եթէ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը յանձն առնէ, բացի 6000ից նաեւ 4000 տարագիրների համար իր ծախսով բնակարաններ տրամադրել.

Եթէ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը վճարէ մնացած 20.000 տարագիրների համար պահանջուող բնակարանների շինութեան ծախսի երկու երրորդ մասը. եւ վերջապէս՝—

Եթէ, ինչպէս 6000ի նոյնպէս եւ 24,000 տարագիրների փոխադրութիւնը մինչեւ Բաթում կատարուի Ազգերի Դաշնակցութեան կամ շահագրգռուած պետութիւնների (Բուլղարիա, Ցունաստան եւն.) ծախսով՝

Այն ժամանակ ներգաղթի առաջադրուած ծրագրի իրականացումը կը պահանջէ միջնից 1,573,334 տոլար, հետեւեալ հաշուով.

Ա.— 20,000 տարագրի համար 4000 բնակարան, հատը 1000 տոլարի ծախսով, որի 2,3ը կառավարութիւնը պէտք է տայ, կ՚անէ 1,333,334 տոլար.

Բ.— 24,000 տարագիրների տեղափոխութեան համար մարդ գլուխ 10 տոլար՝ կազմակերպչական, ապրուստի եւ այլ ծախսերի համար՝ կ՚անէ 240,000 տոլար։

Ընդամէնը՝ 1,573,334։

Գ. Փօղոսեանը, չգիտենք համոզմունքով թէ ինչպէս, առանց տարակուսեան ընդունում է վերոյիշեալ չորս պայմանաւորումները եւ հիմք դարձնում իր հաշիւների համար։ Մենք այս մասին նոր հարց չենք յարուցանում, բայց յոյս ունենք թէ նա գիտակցում է, որ եթէ վերջին երեք պայմաններից ո՛րեւէ մէկը չիրականանայ՝ ներգաղթի ծախսը հարիւր հազարներով կը մեծանայ։

Ինչ վերաբերում է վերոյիշեալ հաշիւներից ստացուած գումարին, այսինքն 1,573,334 տոլարին՝ Գ. Փօղոսեանը գտնում է, որ դա մօտ երկու անգամ մեծ է իրական պահանջից, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.—

Առաջին՝ ներգաղթի նախորդ փորձերը եւ Գ. Յովհաննէս Յակոբեանի հաշիւները ցոյց են տալիս, որ ներգաղթի ճանապարհորդական ծախսերը մինչեւ հիմա 5 տոլարից քիչ պակաս են եղել։ Գ. Փօղոսեանը այդ ծախսը աւելի եւս կրճատելով՝ հասցնում է մարդ-գլուխ 3,50 տոլարի, որով 24,000 հոգու համար պիտի պահանջուի 84 հազար տոլար.

Երկրորդ՝ իւրաքանչիւր բնակարանի շինութեան ծախքը հաշւում է ոչ թէ 1000 տոլար, ինչպէս մենք ենք գրել, այլ 500 տոլար։ Ընդունելով, որ սրա 2)3 մասն էլ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի տայ՝ Գ. Փօղոսեանը իրական է համարում իմ ներկայացրած բնակարանային ծախսի կէսը՝ այսինքն 666,666 տոլար։

Կլոր հաշւով Գ. Փօղոսեանը՝ դուրս է բերում որ, ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման համար, արտասահմանից պահանջւում է մի միայն 750.000 տոլար։

Առաջին պատճառաբանութեան դէմ չենք առարկում, քանի որ Գ. Փօղոսեանը խօսում է փորձից եւ հաշիւներից, որոնք մեզ անծանօթ են։ Ամպագան ցոյց կը տայ, թէ ինչքան լրջութիւն կայ նրա հաւաստիացման մէջ, թէ իւրաքանչիւր տարագրի փոխադրութեան համար անհրաժեշտ կազմակերպական, պաշարի եւ այլ մանր-մունր ծախսերը 3.50 տոլարով պիտի լրանան։

Ինչ վերաբերում է երկրորդ պատճառաբանութեանը, այսինքն բնակարանների շինութեան ծախքին՝ դրա դէմ խիստ ծանրակշիռ վերապահութիւն ունենք, որի մասին կը խօսենք վերջը։

Մինչ այդ՝ հարցի պարզաբանութեան համար՝ մի կողմ ենք դնում մեր բոլոր վերապահումներն ու դիտողութիւնները եւ կանգ առնում Գ. Փօղոսեանի հրապարակ դրած գումարի վրայ։

Այսպէս ուրեմն, ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման համար, արտասահմանից պահանջւում է 750.000 տոլար։

Որտեղի՞ց պէտք է հայթայթել այս գումարը։

Կան օտար աղբիւրներ, ինչպէս օրինակ Ազգերի Դաշնակցութիւնը եւ մի շարք շահագրգռուած պետութիւններ։ Մեր յօդուածներում խօսել ենք արդէն սրանց մասին ակնարկելով, որ պէտք է այս ուղղութեամբ դիմումներ կատարել՝ որքան կարելի է յաճախ ու ազդեցիկ ձեւով։ Գ. Փօղոսեանը տալիս է նաեւ մի շարք մարմինների և ընկերութիւնների անուններ, որոնք Անգլիայում, Զուիցերիայում, Դանիմարքայում եւ Գերմանիայում հայանպաստ գործերի անունով դրամներ են ժողովում։ Ինչ խօսք՝ որ կարելի է եւ պէտք է սրանց էլ դիմումներ անել որ օժանդակեն ներգաղթի գործին։

Բայց ի՞նչ կարող է դուրս գալ այս դիմումներից՝ ոչ ոք ասել չի կարող։ Դրա համար էլ, Գ. Փօղոսեանը կանգ չէ առնում նրանց վրայ ինչպէս որ ես կանգ չեմ առել։ Ներգաղթի ծրագրի իրագործումը պէտք է քննուի ու լուծուի իրական հողի վրայ։ Իսկ որովհետեւ իրականը, շօշափելին այն է, ինչ որ կարող են տրամադրել արտասահմանի հայ ժողովուրդն ու հայկական կազմակերպութիւնները, ուստի Գ. Փօղոսեանը եւս հայկական աղբիւրների հետ է կապում ներգաղթի ծրագրի իրականացումը։

Որո՞նք են այդ աղբիւրները։

Առաջին հերթին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։

Մենք այն կարծիքին ենք, թէ Բարեգործականը, 6000 տարագիրների փոխադրութեան հետ կապուած զանազան ծախքերը հոգալուց յետոյ՝ հազիւ թէ յանայ կամ կարողանայ իր միջոցներից ո՛րեւէ շօշափելի բան տրամադրել մնացած 24 հազարի փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար։ Գ. Փօղոսեանը, իբրեւ Բարեգործականի հաշիւներին եւ գանձարկղի վիճակին բրագէտ մէկը՝ գալիս է, «Թուանշաններով» զինուած, հակառակն ապացուցանելու։ Նրա «Թուանշանների» մէջ մենք աւելի անհրագէտութիւն ենք տեսնում՝ քան իրականութիւն։ Սակայն այս մասին առանձին կը խօսենք։

Երկրորդ հերթին առաջադրւում են հայրենակցական Միութիւնները։

Մենք այն համոզման ենք եղել եւ ենք, որ ինչպէս գրել ենք մեր յօդուածներում, սորանցից ոմանք— մանաւանդ Ամերիկայում գտնուածները— ի վիճակի են սեփական գանձարկղից պատկառելի միջոցներ տրամադրելու ներգաղթի համար։ Գ. Փօղոսեանը նոյն համոզումն արտայայտելով՝ մատնանշում է նաեւ Հայրենակցականների մինչեւ այժմ կատարած գործերը Հայաստանում բնակարաններ շինելու մէջ։ Բայց, դժբախտաբար, չէ յիշատակում շօշափելի գումարներ, որ կարելի լինի նկատի առնել ներգաղթի նախահաշիւը կազմելիս։

Անուղղակի գալիս են «Հօկերը»։

Սրանցից, ներգաղթի համար, մի բան ստանալու յոյս մենք բնաւ չենք ունեցել եւ չունինք։ Գ. Փօղոսեանը հաստատում է մեր յոռետեսութիւնը ասելով, թէ «Հօկերը» քաղաքական օժանդակութիւն միայն կրնան ընձեռել՝ աջակցելով արձանագրութեանց եւ դիւրացնելով վիզայի գործողութիւնները»։

Վերջապէս յիշատակւում են և Հայ Կարմիր Խաչերը, որ մենք մոռացել ենք, նկատի չենք առել։ Գ. Փօղոսեանը գտնում է, որ սրանք կարող են աջակցել գործին «գաղթականներուն առողջապահական տրամադրութիւնը կազմակերպելով կայաններու եւ շոգենաւին վրայ»։ Ընդունում ենք, որ Հայ Կարմիր Խաչերը կարող են ստանձնել այս դերը՝ համապատասխան նիւթական զոհողութիւններ յանձն առնելով։

Ահա սրանք են այն հայկական կազմակերպութիւնները, որոնք, ըստ Գ. Փօղոսեանի, պէտք է նկատի առնուեն իբրեւ աղբիւրներ ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարի։

Սրանցից դուրս կան, բնականաբար նաեւ «հայ ժողովուրդն ու հայ գաղութները», որոնք, Գ. Փօղոսեանի համոզմամբ, պէտք է բերեն իրենց օժանդակութիւնը ներգաղթի գործին՝ «ի հեճուկս Դաշնակցութեան»։

Մի կողմ թողնելով Հօկերը, որոնք անպտուղ ծառ են ներգաղթի համար ինչպէս եւ շատ ուրիշ օգտակար գործերի համար, նիւթական միջոցներ հայթայթելու տեսակէտից, մնացած չորս աղբիւրներից՝ միայն Բարեգործականի վրայ է կենդրոնանում Գ. Փօղոսեանի բարեհաճ ուշադրութիւնը։ Ու եթէ ցանկանում էք իմանալ, թէ նա ինչպէս է պատկերացնում իր նախատեսած 750000ի հայթայթումը՝ հարկադրաբար պէտք է ծանօթանաք այն առաջարկներին, որ նա անում է Բարեգործականին։

Այդ առաջարկները բացարձակապէս զուրկ են ո՛րեւէ լրջութիւնից։

Ջէ՞ք հաւատում։

Շատ լաւ, խօսենք թուանշաններով։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

18.— ՈՐՊԷՍԶԻ ԼԵԶՈՒՆ ՃՈԽԱՆԱՅ

Անկախ եւ միացեալ հայերէնը ստեղծելու համար, նախ աշխատինք ճոխացնել մեր լեզուն։

Աշխատինք նախ որ ան օտարին կարօտ չըլլայ, ու կարենայ բացատրել ժամանակակից միտքը։

Մեզի նախ բառերը պէտք են, այսինքն անօթը։

Քանի հայ լեզուն այդ տարրը լրիւ չունի՝ դժուար թէ կարենայ դարուն հետ քալել։ Լեզուի մը օծերը, առութիւնները ամէն բան չեն։ Պէտք է որ ան կարենայ մտածումը լրիւ արտայայտել։ Չի բաւեր քերթուած մը, շարականի մը, երգի մը դիմանալ։ Պէտք է նաեւ կարենայ բացատրել գիտութիւնը իր բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Պէտք է կարենայ թարգմանել օտար միտքը։

Մեր «Ռսկեդենիկ լեզուն» մեր «Հայկազնեան»ը չեն կրնար նոր օրերուն դիմանալ։ Օտարը մեզ գլած անցած է փարախներով։ Ու օտարին պէտք ունինք իրեն հասնելու համար։

Ու ահա կը ծագի հարցը։

Ի՞նչպէս եւ ի՞նչ չափով պէտք է օգտուիլ օտար բառերէն։ Ահա ամէնէն յարմար գետինը երկու բարբառները գործակցութեան կանչելու։

Բայց վէճ կայ նախ սկզբունքին մասին։ Արեւելահայ գրողները կը խորշին աւ հաւասարակ օտար բառերուն հայերէնը ճարելու նախանձախնդրութենէն, եւ ամօթ չեն սեպեր օտար բառերը նոյնութեամբ հիւրընկալել լեզուին մէջ։ Թրքահայերը, ընդհակառակն, ամէն օտար բառի հայ համարժէք մը գտնելու տենդոտ ձգտումը ունին, եւ կը խորշին հայ լեզուին մէջ ապաստանութիւն տալ օտար բառերու։ Կը սիրեն թխել, ինչպէս կ՚ըսեն Ռուսահայերը։

Նահրիկեանն անգամ կը ծեղադրէր Թրքահայ գրողները իրենց այդ նախանձախնդրութեանը համար.

— «Թրքահայ գրական լեզուի զարգացման միասում է նաեւ նոր մտքերի, գիտական-մասնագիտական թերմինների համար անպատճառ հայերէնները ստեղծելու ծայրայեղութիւնը։ Չկայ որեւէ քաղաքակիրթ ազգ, որ ժամանակակից գիտութեանց, մասնագիտութեանց, նոր մտքերի ստեղծագործողը լինելով հանդերձ մտքերը արտայայտելու համար, մին միւսից բառերի փոխառութեանը չդիմի։ Նոր զարգացող լեզուներն անգամ այդպէս են։ Ռուսական լեզուի ճոխութեան ու հարստութեան էն կարեւոր մասերից մինն էլ եւրոպականից փոխառութիւններն են։ Միշտ է որ հայ լեզուն իւր առանձնայատուկ ձկունութիւնները ունի բարդ բառեր կազմելու համար. բայց դրանից նախապաշարուած չըփոխ հանի այն ծայրայեղութեանը որ կուլտուրան՝ մշակոյթ եւ օդային նաւարկութիւնը՝ սաւառնակ դառնան։ ... Հայացնել օտար բառերը, որքան կարելի է, այո՛, ինչպէս մեր նախնիքն են արել. բայց յամառիլ անպատճառ մտքի համապատասխան հայերէնը ստեղծելու, կարծում եմ լեզու հարստութեան նպաստելուց աւելի սահմանափակումին կը ծառայէ։»

Երբ Նահրիկեան այս տողերը կը գրէր՝ դեռ նոր պոլսահայ մամուլին մէջ երեւցեր էին մշակոյթ եւ սաւառնակ բառերը, առաջինը հրապարակ հանուած Ա. Վռամեանի կողմէ, իսկ երկրորդը Երուանդ Օտեանի կողմէ դարբնուած։ Նահրիկեան կը սրամտի այդ բառերուն դէմ, այնքա՛ն որ Նարաթայնի «Արատամարտ»ի խմբագրութիւնը կը ստիպուի աս ծանօթութիւնը կցել. «Թերեւս կարելի ըլլայ առարկել սաւառնակին. բայց մշակոյթը՝ երբ հայացումը cultureին, գոնէ արպէս գոյական, լաւագոյն բառն է, նոյն իսկ բուն բառը՝ կուռ, հոծ եւ ուղղ ...»

(Թող հանգիստ քնանան սակայն Վռամեանին ու Երուխանին ոսկորները. չզօրե՛ց Նահրիկեանի դայթոյթը եւ «Ազատամարտ»ի չքմեղանքը. մշակոյթն ու սաւառնակը մտան հայ լեզուին մէջ։)

Եթէ «բարբառային հայրենասիրութիւն» կայ, կա՛յ նաեւ, ինչո՞ւ չէ, «բառային հայրենասիրութիւնը»։ Ու արեւմտահայերս բռնուած ենք քիչ մը այդ ախտէն։ Այդ «ախտ»ին սահմանը շատ գեղեցիկ կերպով պարզած է Յովհ. Գազանճեան.

— «Արեւմտեան աշխարհաբարի մշակման առաջին օրերէն ի վեր՝ Թրքահայ գրողներու ընդհանուր ուղղութիւնն եղած է մերժել օտար բառերը եւ եթէ անոնց հայերէնները արդէն չկան լեզուին մէջ, անոնց տեղ կա՛մ յարմար նոր բառեր կերտել, կա՛մ արդէն գոյութիւն ունեցող հին բառեր պատշաճեցնել։ Այս ուղղութիւնը խիստ օգտակար եղած է մեր գրական լեզուին, զի անոր շնորհիւ բազմաթիւ օտար ընթացիկ բառեր այսօր ունեցած են իրենց հայերէնները, որոնք ընդհանուր գործածութեամբ, այլ եւս նուիրագործուած են լեզուին մէջ, առանց պէտք թողլու որ օտար բառերը նոյնութեամբ գործածուին, ինչպէս կ՚ընեն կովկասահայ գրողները՝ արեւելեան աշխարհաբարը վերածելով անորակելի խառնուրդի մը։

«Ի հարկէ, ստիպուած չենք ամէն օտար բառ անպատճառ հայացնելու՝ ցորչափ նոյն բառին իմաստը ճշգրտիւ արտայայտող վայելուչ բառ մը չենք կրնար յօրինել։ Բառակերտութիւնը խիստ փափուկ գործ մըն է եւ կը պահանջէ որքան ճաշակ՝ նոյնքան ալ հայ լեզուի խոր հմտութիւն, որ դժբախտաբար կը պակսի շատերուն քով, պատճառ դառնալով տգիտական գեղծումներու։ Այո՛, մեր մէջ ալ կան կարգ մը գրողներ որոնք... տեսակ տեսակ քմահաճ, շինծու եւ անպէտ նորակազմ բառերով կը խճողեն իրենց գրութիւնները։ Թրքահայ լրջամիտ գրողներու կողմէ շատ անգամ գրուած, բողոքուած է այդ բառամոլական ախտաւոր հասանքին դէմ։ Բայց կը հաւատանք թէ այդ հոսանքը վաղանցիկ բան մըն է եւ երբեք պիտի չկրնայ մեր աշխարհաբարին վրայ տեւական հետքեր թողուլ»։

* *

Ի՞նչ հարկ օտար բառերուն կառչիլ, երբ հայացուած են արդէն իմաստասիրական եւ ընկերային գիտութեանց բառերը մեծ մասով։ Կը մնայ անոնց հաշտուիլ, ինչպէս հաշտուած ենք մենք տարիներէ ի վեր։ Դէ՞չ են առարկայական (օբեկտիվ), ենթակայական (սուբեկտիվ), առհաւութիւն (ատաւիզմ), բնաշրջութիւն կամ հոլովոյթ (էվօլուցիա), ինքնաթելադրութիւն (աւտոսուգեստիա), համատարածութիւն (պանտէիզմ) գործակցական (կօօպերատիվ), եւ այսպէս հարիւրաւորներ, գորս արեւմտահայ գրականութիւնը դարբնեց ու նուիրագործեց։

* *

Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ բարի օր մը, մեր ռուսահայ եղբայրները իրենք ալ ուխտէին զգուշանալ այլեւս օտար բառերէն։ Երդուէին, օրինակի համար, ա՛լ չգործածել աս տեսակ բառեր.

«Սօցիալիստ, դեմօկրատ, մինիստր, պոստ, ֆելիէտօն, տելէֆօն, սուբեկտիվ, օբեկտիվ, գեներալ, մասսա, կուլտուրա՝ աւտոնոմիա, հեգեմոնիա, անարխիա, իէրարխիա, լոկոմոտիվ, վագոն, աւտոմօբիլ, աէրօպլան, սիմվօլ, տենդենց, լէյտմոտիվ, սուբեկտ, ռէպլերտուար, կապիտալիստ, տեկրետ, դեկլարացիօն, ըէժիսէօր, ապարատ, մանիֆէստ, պիէսա, ինտրիգ, բուրժուա, պրոլետար, պարլամենտ, դեպուտատ, ժուպիտէր, պլէյադ, կոմիտէ, պրօպագանդ, պրոցես, ակտիւ, սպեկուլացիա, կրիզ, ռենկատ, դեզերտիր։»

Դիտմամբ նշանակած եմ ես այս բոլորը՝ վայրկենաբար ընտրելով միտքս եկածներուն մէջէն։ Դիւրաւ պիտի կարենայի սակայն սիւնակներ լեցնել, ու քանի մը վայրկեանէն։ Մեր արեւելահայ եղբայրներուն գրչին տակ կը վխտան հարիւրաւոր այս կարգի բառեր որոնց հայերէնը մենք կէս դա՛ր է ունինք։

Փրոֆ. Արր. Տէր Յակոբեան, Կեդրոնականի փիլիսոփայութեան մեր ուսուցիչը, աւելի քան քառորդ դա՛ր մը առաջ, հոգեբանութիւնը եւ իմաստասիրական ուրիշ ճիւղեր կ՚աւանդէր իրենց հայերէն բառերովը։ Ու մեզմէ ոչ մէկուն համար ծիծաղելի չէին թուեր անոնք։ Բայց այն օրերուն վրաց պիտի խնդային ռուսահայ գրագէտները՝ եթէ ըսէիր ենթագիտակցութիւն, գաղափարապաշտութիւն, մակածութիւն (ենդուկցիա), եւայլն։

Միեւնոյն բծախնդրութեամբ էր որ Հրանդ Ասատուր գրական սեռեր, ոճ, եւայլն կ՚աւանդէր դարձեալ Կեդրոնականի մէջ։ Ան ճշդած էր համազօրը բոլոր օտար բառերուն որոնց պէտք պիտի ունենար իր դասաւանդութեանց մէջ։ Յիշելու համար քանի մը հատը.— Երզաբանութիւն (périphase), բայադարձութիւն (apostrophe), մակագանչութիւն (épiphonème), մեղմաբանութիւն (litote), բակառութիւն (syllepse), աւելադրութիւն (pléonasme), ծաւալդութիւն (prolixité), եւայլն։

Ու Հրանդ Ասատուրն էր դարձեալ որ իր մենակեցութեան վերջին տարիներուն յօրինեց իմաստասիրական բառարան մը։ Այդ բառարանը եթէ լոյս տեսնէ օր մը՝ գանձ մը պիտի ըլլայ։ Գոնէ մեզ պիտի ճշտէ ստուար մասը իմաստասիրական բառերուն, եւ մեզ վերջնապէս պիտի փրկէ ենդուկցիաներէն եւ դետուկցիաներէն։

* *

Ի՞նչ հարկ կայ յետոյ նոր գիւտերու վերաբերեալ բառերը պահել իրենց եւրոպական ձեւով եւ չհայացնել զանոնք, մանաւանդ որ մեծ մասամբ յունական արմատներէ կ[illegible] մուած են անոնք եւ հետեւ[illegible] հեշտ է անոնց հայերէնի վերածո[illegible] Ինչո՞ւ չըսել հեռաձայն (տելէ[illegible] ֆոն), ընդծովեայ կամ սուզ[illegible] նաւ (սուբմարին), գծագիր կ[illegible] խարազնէկց (միտրալյոզ), մա[illegible] րադէտ (միկրոսկոպ), հեռադ[illegible] (տելէսկոպ), շարժանկար (սինէ[illegible] մատօգրաֆ), ձայնագիր (ֆօնօ[illegible] գրաֆ), ինքնաշարժ (աւտոմոբիլ[illegible] փոխադրիչ (տունէլ), լուսանկար (ֆօթօտիպ), վիմագրութիւն (լի[illegible] թօգրաֆիա), ստորաջար (ի[illegible] տիպ)։ Դիպուածով կ՚ընտրեմ ինչպէս բոլ՝ քանի մը օրին[illegible] կը, բայց դուք կրնաք շար[illegible] երկարել։

Մեզմէ սերունդ մը առջի[illegible] գիրը տարբեր նախանձախնդրութի[illegible] ունէին։ Անոնք ջանացին մեր ձեւ[illegible] քը լեզու մը թողուլ որ կարենա[illegible] ժամանակը բացատրել։ Կարապ[illegible] Իւթիւճեան, Գրիգոր Զիլինկիրեան[illegible] ուրիշներ երբ ասկէ 70-80 տարի առաջ կը թարգմանէին իրենց ժա[illegible] մանակակից գրողները, Վ. Հիւկ[illegible] Ալեքսանտր Տիւմա, Ժիւլ Վեռն[illegible] կամ Էօժէն Սիւէ, անոնց ամէն[illegible] բառին դիմացը հայերէնը գտա[illegible] Մեր բարբառն ալ աղքատ էր[illegible] մը առաջ։ Սերունդ մը ճի՛շդ[illegible] որ ճոխացուց զայն։

* *

Զուտ գիտական (մանաւանդ բժշ[illegible] լուծութեան մէջ գործածուած) [illegible] ռերը հայացնելու չափ ծայրայեղ[illegible] թեան չեմ սակայն անշուշտ «[illegible] բժշկական բառերը ինչպէս մեր գիւ[illegible] ...

[illegible]

Հայր Թակոբոս Տաշեան, [illegible] մը տարի առաջ, ...

[illegible]

Հայր Մանուէլ Քաջունիի գիտական բառարանին մէջ ...

[illegible]

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ վերջին քանի տարիներու ...

[illegible]

Կարծ։

Փոխ առնենք օտարէն Մ[illegible] մը ու դայն ձուլենք հա՛յ կաղա[illegible] պարի մէջ։

Խնա՛ստ խլենք օտարէն, ու նոր հագցնենք մեր պատմուճանը։

Այդպէ՛ս է որ կը հարստանայ լեզուն։

Բայց ցեցոտի չըլլա՛յ օտար բառին մեր հագցուցածը։ Նայինք որ վրան վայլէ։ Եթէ մեր կարած հագուստը անոր չըրմայ՝ իր հանդերձ-նե՛րը կանչինք ներս դայն մեր տունէն։

Հասնողին բառ. կեցուել յաւանք Այսպէ՛ս կը գեղեցկանայ լեզուն։

ՍԻՐԱՆՆԷ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԵՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Թերեւս օր մը հոգեբան մը հետաքրքրական ուսումնասիրութեան մը նիւթ դարձնէ այն վերջին խօսքերը, զորս կ'արտասանեն մահապարտներէն շատեր, մահուան հետ դէմ առ դէմ։ Յաճախ այդ խօսքերուն մէջ կը ցոլանայ ատելութիւն մը մարդկութեան դէմ, յաճախ մելամաղձոտ համակերպութիւն մը, որ փիլիսոփաներուն յատուկ է։

Ահա փունջ մը «հուսկ բանքս»։

Մարդասպան Ռոպէր Ռուայի ըսին թէ հասած է քաւութեան ժամը եւ հիմա պէտք է քալել դէպի կառափնատ։

Պատասխանեց.

— Ի՞նչ կայ հոգ ընելու ատոր համար։

Ոճրագործ Ցոքթ. Լա Փոմըրէ, որ այնքան մարդիկ թունաւորած էր, ժպտութեամբ լեցուեցաւ մահուան առտուն եւ ըսաւ։

— Մեռնի՞լ այսպիսի գեղեցիկ արշալոյսով մը...։

Մարդասպան Ավինէն, վիզը դանակին տակ դնելէ առաջ, պոռաց.

— Օ՜ երիտասարդներ Ֆրանսայի, օ՛ երիտասարդներ Ֆրանսայի, չըլլա՛յ թէ ձեր ըրածը խոստովանիք։

Մարդասպան ոստիկան մը, Փրեւ, ըսաւ վերջին պահուն.

— Ներողութիւն կը խնդրեմ արդարական ու դատական խորհուրդներէն։

Ոճրագործ Գամիի, կառափնատ բարձրանալէ յետոյ, սարսափելի հայհոյութիւն մը արտասանեց ժողովուրդին երեսին։

Մարդասպան Ժերվէ նեղացաւ, որ դահիճները կ'ուզեն շուտ վերջացնել իրենց գործը։ Եւ պոռաց.

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր որ աճապարէք։

Ոճրագործ Պոնժան դուրս ցատկեց կառքէն եւ սկսաւ փնտռել կառափնատը.

— Ո՞ւր է սա ձեր բան-բանը։

— Ահա կառափնատը, ըսին ոստիկանները ցոյց տալով իրեն։

— Եւ ահա տանձեր ձեզի, ըսաւ ան ալ իր կարգին՝ ցոյց տալով ժողովուրդը։

Մարդասպան Լիւքա մեծամիտ ելաւ կառափնատ երգելով Գեւէրի մը պէս.

— Ողջո՜յն քեզ, կեանքիս վերջին արշալոյս...։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Կոպեռյզ ու հետաքրքրական հարցարան մը ունի Candide. Ի՞նչ պիտի ըլլայ 1920ի գրական սերունդին ապագան»։

Փոլ Վալերի, հարցումը քիչ մը փոխելով, կը պարզէ իր տեսակէտը յետպատերազմեան գրական սերունդին ապագային մասին։

—«Տեսակ մը ռոմանթիզմի կը նմանի յետպատերազմեան այս շրջանին բովանդակութիւնը։ Որովհետեւ կը ներկայացնէ ռոմանթիզմին բոլոր յատկանիշները։ Այս ռոմանթիզմը կրնանք անուանել «1920—1930ի ռոմանթիզմ»։ Անոր պիտի յաջորդէ անշուշտ դասականութիւն մը, քանի որ ամէն դասականութիւն ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ անկարգ ու խառնակ տարրերու խաղաղեցուած մը, ներդաշնակութեան վերածուած մը, ու կ'ենթադրէ, իրմէ առաջ, ռոմանթիզմ մը։

Եւ սակայն երբեք չեմ կրնար նախատեսել թէ ի՛նչ յեղաշրջման պիտի ենթարկուի, իր կարգին, 1935ի դասականութիւնը։ Վայրկեանին պաշտամունքը տարածուած է ամէն բանի։ Նկարչութեան մէջ, բնանկարն (paysage) էր, որ պատճառ դարձաւ չարիքին։ Իսկ գրականութեան մէջ՝ նկարագրութիւնը։ Բնանկարը եւ նկարագրութիւնը,— ինչ որ կ'ենթադրէ տպաւորապաշտութիւն,— կը սիրեն վայրկեանը եւ կը խորշին յաւիտենականութենէն։ Կը սիրեմ կարգ մը պատկերներ ու նկարագրականներ, սակայն այնքան խուժեցին արուեստին մէջ, որ չարիք դարձաւ։

Հիմա պէտք է վերսկսիլ գիրքէն։ Ցիշեցէք, որ ներկայիս գոյութիւն ունի մեծ տագնապ մը ամէն կալուածի մէջ։ Այս տագնապը հաւասարապէս տնտեսական է եւ մտաւորական։ Կայ տեսակ մը յայտնի անհանգստութիւն, որ կրնայ յանկարծ պատճառ դառնալ շրջանին։

Սակայն իրական տագնապը, որ շատ աւելի ահաւոր պիտի ըլլայ, պայթելու համար կը պահանջէ քանի մը տարիներ եւս։ Դարմանն այն է ներկայիս, որ ճշդենք քանի մը ծանօթութիւններ ու կարգ մը արժէքներ, որքան ալ անեղան թուին անոնք, եւ տեղի չտանք այն վտանգաւոր տիրապետութեան, զոր մարդիկ ունին իրերուն վրայ»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Անգլիացի վիպագիր Հիւկ Ուալփոլ յօդուածով մը կ'ուսումնասիրէ «Նոր ոգին անգլիական գրականութեան մէջ»։ Եւ ուժգին յարձակում մը կը գործէ կարգ մը անգլիացի գրողներու, մանաւանդ Ջէյմս Ճոյսի վրայ, զոր կ'ամբաստանէ այն «աղետալի» ազդեցութեանը համար, որ ան ձգեց նորերուն վրայ։ Կիներ ու երիտասարդներ, որ այլապէս առողջ պիտի ըլլային ու ինքնատիպ, կը հետեւին Ջէյմս Ճոյսի ճիշդ ինչպէս շղթայուածներ։ Եւ ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Ջէյմս Ճոյսի պատրաստած գրական նոր սերունդին մասին։

«Կեղծ— զգաստներէն մէկը չեմ անշուշտ։ Երկար ատեն կռուած եմ, պահանջելով որ իրաւունք տրուի ամէն արուեստագէտի՝ ըսելու եւ գրելու ինչ որ կ'ուզէ, առանց հոգ ընելու թէ կրնայ գայթակղիլ որեւէ ընթերցող։ Եւ սակայն, ահա բռնութեան եւ մթութեան գրական դպրոցը անցա՜ւ ամէն չափ ու սահման։

Այլեւս անկեղծութեան խնդիր չէ այլ գռեհիկ իրապաշտութեան ախտ մը միայն։ Կարծես կ'ուզեն մեզ համոզել թէ հանրակառքերու մեքենավարները, շոգենաւերու պաշտօնեաները, զանազան հաստատութեանց գրագիրները Ֆրոյտեան խենթեր են, թէ կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ, որ յիմարանոց մըն է իրապէս»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփական Թղթ.).— «Յառաջ»ի մէջ յաճախ գրած եմ Հ. Ե. Դ. Պատանեկան Միութեան Պուլվար Օտռոյի մասնաճիւղին մասին, որ կազմուեցաւ անցեալ տարի՝ օգոստոս 23ին, տասնեակ մը պատանիներով։

Միութիւններուն նպատակն է հայրենազուրկ նոր սերունդը կապել հայ կեանքին, հայ գրին ու գրականութեան, մէկ խօսքով հայ մշակոյթին հետ, զայն հեռու պահել այլասերման վտանգէն։ Անոր ներշնչել հայրենասիրական ոգի, ազգային գիտակցութիւն եւ հպարտութիւն։ Նախապատրաստել անոր մէջ, անձնազոհ, յեղափոխական եւ գործնական Հայը։

Այդ բուռ մը պատանիները, զրկուելով իրենց ամէն կարգի հաճոյքի ժամանցներէն, լծուեցան եռանդուն աշխատանքի մը եւ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, բազմապատկեցին իրենց անդամներուն թիւը, հիմնեցին նաեւ Միութեան գրադարանը յիսունի չափ գրքերով, որոնց թիւը արդէն հասած է 300ի։ Դեռ կան յիսունի չափ ապսպրուած գիրքեր եւս։

Պուլվար Օտռոյի Հ. Ե. Դ. Պատ. Միութեան մասնաճիւղը, իր անդամներուն ինքնազարգացման համար ձեռք առաւ ամենադժուարին միջոցները։ Ցուած է վիճաբանական-դասախօսական ժողովներ, մասնակցութեամբ ընկերներ Հ. Սերէնկիւլեանի, Ս. Մարտիրոսեանի, Գ. Հիւսեանի եւ ուրիշներու։ Սարքած է տասնէ աւելի հանդէսներ, ներկայացումներ, խնջոյքներ եւ ընկերական հաւաքոյթներ, որոնց հասոյթը յատկացուած է գրադարանի ծախսերուն։ Գրադարանի սրահին պատերը զարդարուած են, քսանեւհինգէ աւելի ազգային-յեղափոխական գործիչներու նկարներով, որոնք մեծ տպաւորութիւն կը գործեն։ Գրադարանը ունի յիսունի մօտ ընթերցողներու խումբ մը, որ կը բաղկանայ ընկերներէ, չէզոքներէ եւ համակիրներէ։

Անցեալ կիրակի կէսօրէ յետոյ, «Սալ Վէնսան»ի թատերասրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Ե. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Սէն Լուի Հ. Ե. Դ. Պատ. քոյր Միութիւններուն, տօնեց իր կազմութեան տարեդարձը հոծ եւ խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Սրահը շատ նեղ կուգար։ Բեմը զարդարուած

էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած քանի մը հերոսներու մեծադիր նկարներով։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Նախագահը ընկեր Թ. Սասուրեան համառօտակի ներկայացուց Միութեան մէկ տարուան գործունէութիւնը, եւ ծնողները յորդորեց որ իրենց պզտիկ զաւակները այլասերման, ուծացման վիհէն ազատելու համար, առաջնորդեն Հ. Ե. Դ. Պատ. Միութեան շարքերուն մէջ։ Ցետոյ խօսք առաւ բանախօսը, ընկեր Թ. Միլոնեան, որ նկարագրեց մեր դարաւոր անզգամ ոսոխին — Թուրքին — անպատմելի վայրենութիւնները։ Ներկայացուց հայկական ջարդէն եւ մեծ եղեռնէն քանի մը քստմնելի դրուագներ։

Կար գեղարուեստական շատ ճոխ բաժին մը։ Միութեան անդամներուն կողմէ եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անեկդոտներ։

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Երկու Մաուսներ» քրքջալից զաւեշտը որ անցաւ շատ յաջող։

Մոգի

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Սոյն ամսոյ ներկայ ըլլալու Օր. Հերմինէ Միսրճեանի ղեկավարութեան մեր մանկապարտէզին մէջ։ 10-12 աշակերտներ կատարեալ լռութեամբ կը հետեւին իրենց դասերուն։ Աշակերտները բաժնուած են երեք մասի «Միլ», «Կոկոն» եւ «Բողբոջ»։ Միլ կարգի աշակերտները կը զբաղին Ա. Բ. Գ.ով։ Իսկ կոկոն դասարանի աշակերտներուն կը տրուի Ցովհաննէս Գազանճեանի Ա. Միածանը։ Նոյնպէս բողբոջ դասարանի աշակերտներուն կը տրուի նոյն հեղինակին Միածանը։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, հինգշաբթի իրիկուն եւ կիրակի առաւօտ։ Կիրակի օրուան դասաւանդութեան, սրահը գրաւ լեցուն աշակերտներով։ Ցիշեցի մեր ծննդավայրի խակական մանկապարտէզը։ Դասատու վարժուհին յոտնկայս երգել տուաւ «Մեր Հայրենիք»ը՝ աշակերտներուն, որոնք երգեցին նաեւ՝ շատ մը մանկական երգեր։ Քանի մը փոքրիկներ արտասանեցին «առջը բոպիկ գլուխը բաց» ոտանաւորը, մաքուր առոգանութեամբ։ Ամէն կերպով գնահատելի էր թափուած աշխատանքը։ Կիրակի օրուան դասաւանդութեան մանր պարտականութիւնը յանձնուած է Տիկին Մարի Զարացեանի, որ եռանդով կ'աշխատի։ Պզտիկները կրնան լաւ կարդալ եւ գրել անսխալ։

Այս առթիւ կը թելադրենք հայ ծնողներուն որ իրենց զաւակները նախ ղրկեն հայկական դպրոց։ Գէթ մանուկը սորվի իր մայրենի լեզուն, գրականութիւնն ու պատմութիւնը։

Ա. Պլանեան

ԿՈՉ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Դուք բոլորդ ալ կը ճանչնաք Հ. Մ. Ը. Մ.ը, մեծ պատերազմէն աստին մարմին առած այս կազմակերպութիւնը, որ ահա՛ 13 տարիներէ ի վեր կը գործէ իր համաշխարհային մասնաճիւղերով, հայագաղթ երկիրներու մէջ,

Դուք կը հրճուիք երբ կը դիտէք անոր սկաուտներուն կայտառ անցքը եւ դուք կը մտածէք վաղուան՝ յոյսերով լեցուած։

Դուք ձեզ հպարտ կը զգաք՝ երբ կը տեսնէք կամ կը լսէք ազգային մէկ յաղթանակը անոր մարզիկներուն՝ ֆութպոլի օտար մրցադաշտերուն վրայ, տարուած՝ օտարազգի խումբերու դէմ։

Մտածե՞ր էք սակայն աւելի մօտէն շահագրգռուիլ՝ այս կազմակերպութեան էութեամբը, ծանօ՞թ էք անոր բուն նպատակին՝ որ գծուած է հետեւեալ կերպով, իր ծրագրին առաջին իսկ յօդուածին մէջ.—

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակն է ֆիզիքական եւ ազգային առողջ դաստիարակութիւն մը տալով պատանիին՝ սատարել ցեղին պահպանման եւ անոր բարոյական ու իմացական բարձրացման: Ցորդորել Նոր սերունդին՝ ըլլալ չարքաշ եւ ժուժկալ, կարգապահ եւ օրինապահ, արթուն, արագ եւ ճիշդ դատող, ձեռներէց, կորովի, արի եւ հայրենասէր՝ զարգացնելով անհատին մէջ պարտականութեան, պատասխանատուութեան եւ պատուի զգացումները, ինչպէս նաեւ համերաշխութեան եւ փոխադարձ օգնութեան ոգին։»

Ուրեմն, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս զօրաւոր անհատներու պատրաստութեան միջոցաւ՝ ազգաշինութեան եւ ազգապահպանման ամբողջ ծրագիր մը։

Դուք գիտէք որ եւրոպական բարգաւաճ ոստաններուն մէջ, սկաուտական կամ մարզական ընկերակցութիւններ կանգուն կը մնան՝ պետական նպաստներով։ Այսինքն ա՛յն տուրքերով զորս ամէն քաղաքացի անխտիր կը վճարէ պետութեան՝ մասնակցելով այսպէս այդ ընկերութեանց պահպանման ծախքերուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ իրագործելու համար իր գերազանցապէս ազգային նպատակը, ունի՞ իր ետին՝ բարոյականէն զատ՝ նաեւ նիւթական յենարան մը։

Այո՛ եւ ո՛չ։

Այո՛, որովհետեւ ան գիտէ, թէ այս ժողովուրդը, անդադար տալով իր չունեցածէն, տասնեակ տարիներով ապրեցուցեր է Միացեալ մը եւ դեռ այնքան ուրիշ էական հաստատութիւններ։

Ո՛չ, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դեռ չունի նուիրատու անդամներու այն կարեւոր թիւը որ անհրաժեշտ է իրեն՝ իր յանձնառութիւններուն ամէնէն անմիջականները հնարաւոր դարձնելու համար։

Այս ձեռնարկնե՞րը։ Ահաւասիկ.

1.— Հագուեցնել համազգեստէ զուրկ իր կարօտ սկաուտները։

2.— Ազգային մարզարան մը հիմնել։

3.— Շարունակել հրատարակութիւնը իր ամսաթերթին՝ որ նուիրուած է տիեզերահայ մանկութեան, պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան մօտ տոհմային զգացման զարգացումին՝ սկաուտական եւ մարզական միջոցներով։

Սիրելի՛ հայրենակիցներ, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կարենայ արդիւնաւորապէս տեւականացնել իր գործը՝ այս ժողովուրդին բարիքին համար, պէտք ունի ձեր ամէնուդ քրոջական ու եղբայրական անխտիր օժանդակութեանը։ Զուրկ՝ կանոնաւոր ու որոշ նպաստէ մը, անիկա պէտք ունի ձեր բոլորիդ յօժարակամ տուրքին, հոգ չէ՝ թէ շատ դոյզն ըլլայ այդ տուրքը։

Աջակցեցէ՛ք մեզի։ Արձանագրուեցէ՛ք իբրեւ մասնակից անդամ։ Ո՞վ է օգուտը զոր պիտի բերէին ձեր անդամավճարներուն կաթիլները։ Չէի՞ք ուզեր յանձնառու ըլլալ ամսական չնչին գնահատութեան մը՝ ցեղին ճակատագրին հետ կապ ունեցող այսչափ կենսական գործի մը համար։

Անդամագրուեցէ՛ք, եւ այսօրուընէ։ Ու մղեցէ՛ք անդամագրուելու՝ ձեզի ծանօթ բոլոր Հայերն ու հայուհիները։

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. կեդր. վարչութեան ատենապետ Լ. Կիւմիւշկերտան, փ. ատենադպիրի Ներսէս Օհանեան։

Ե. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերէն՝ արտատպել ներկայ կոչը։

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՍԻՆ

Լէնինկրադի Գիտութեանց Կաճառը, ուկրայնացի եւ թուրք գիտնականներուն օժանդակութեամբ, սկսած է ուսումնասիրել Պոլսոյ մասին գոյութիւն ունեցած բոլոր դիւանաթղթերը։

Պոլսոյ հարցին նուիրուած դիւանատունը կը պարունակէ բազմաթիւ արժէքաւոր նիւթեր Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւններուն մասին, երկու պետութեանց պատմութեան վերաբերեալ։ Այդ նիւթերը առաջին անգամ է, որ լոյս աշխարհ կը բերուին։

Այս առթիւ, Ռուսիոյ Գիտութեանց կաճառին կողմէ Պոլիս պիտի ղրկուին ակադեմական Սամոյլովիչը եւ ուկրայնացի խումբ մը գիտնականներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՈՆՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Միխայլովի կուսակիցներէն ...ը սպաննուած է, մասնաւորապէս մը՝ օրինակի համար։ Ա. ...մէջէն մասնաւորականի մը ...ը հասուցանելու համար ...է երկու մասնաւորականի ...Բ. խումբին։ 1930ին, ...խումբին մէջ հինգ մասնաւորներ էին, մէկը՝ երեսփոխան, ...երը ուսուցիչ կամ լրագրող։ Հինգէն ո՞րը պիտի զոհուէր։ Ընդհանրապէս, որոշումը կը ...սասանելորդորդ օրը։ ...Բ. խումբին հինգ մասնաւորները գիտեն թէ իրենցմէ ...ը պիտի մեռնի ...ութեան նախագ։ Ամբողջ ...ան ալ գիտէ եւ բարեկամներ կը խուժեն անոնց տունը, ...իրենց ձեռքը, ինչպէս ...պիտի սեղմեն ...ընտանիքին ձեռքերը՝ գէ... ...գրած աղէկ։

Այս դժբախտներուն կը մնայ փախչիլ։

Բայց փախուստը՝ փրկութիւն չէ անոնց համար որ դատապարտուած են Մակեդոնական Կազմակերպութեան կողմէ։ Սոֆիայի կեդրոնին կարծիքները մարդուն տունը կ'երթան, նոյնիսկ եթէ տունը արտասահման փոխադրուած ըլլայ։ Զաուլէֆը սպաննուեցաւ Միլանի մէջ, Տոնչալոֆը՝ Փրակա, Փանիցան՝ Վիեննա։ Հապա՝ պատուոյ հարցը։ Անոնք կը մնան իրենց տեղը, կրկնապատկելով պահակները, վարձելով իրենց վայրագութեամբ ամէնէն աւելի ճանչցուած չաւեերը։ Ի՞նչ գեղեցիկ կեանք մը, կնոջը եւ զաւակներուն համար։ Սոֆիայի մէջ շատ կը տեսնէք այս տեսակ մտատանջ դէմքեր։ Տասնհինգերորդ օրը, բախտը վճռուած է եւ ամէն մարդ գիտէ։ Թամալէակի եւ Փօկտարաֆ պիտի հասուցանեն։ Իրենց կը մնայ երթալ քահանային եւ նոտարին քով։ Կ'երթան։ Կը մտածէք թէ աւելի լաւ պիտի ընէին անտեսանելութեան պետին քով երթալով։ Երկերը չէք ճանչնար։ Անոնք՝ այդ մասին չեն խորհիր։

Եւ շատ յանցած, առնավաճառի նշանաւորութեան խուռաքարի նման ծածկուած մարթով, զանոնք կը վերցնեն փողոցին մէջ:

Յետոյ։ Պահ։ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը կը խմբագրէ զեկոյց մը։

Այսպէս կ'ընեն կառավարութիւնները օրինաւոր պատժապարտ մը ծանուցանելու համար։ Հոս, կը բաւէ որ ըսենք «Ազատութիւն կամ Մահ» թերթը եւ կը կարդանք.— Մակեդոնական Կազմակերպութեան վերջին համագումարը իրաւասութիւն տուաւ կեդրոնական կոմիտէին փնտռելու եւ պատժելու Ալեքսանդրաֆի (կամ Փանթաֆի... կամ Կուրգաֆի...) սպաննիչները»։

Բայց կոյր առնենք Ալեքսանդրաֆի վրայ։ Ուղղակի կապ ունի այս արշաւան հետ, որ գործադրուեցաւ մայիս 7ին,— Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը։ Մակեդոնական զօրք զերագոյն չաները հրամայական գործաւորին այս պատժական միջոցներուն։ Անոնց նման են կեդրոնական կոմիտէին նախկին անդամին Փիէր Շանլէֆի տրուած պատժին (երեսուն գնդակ)։

Եւ կամ.

«Ցի արարքին համար (սպանութիւն մը, ալ չի գիտցուիր ո՞րը) պատճառաբանել բացատրութիւններ պիտի տրուին Մակեդոնական Կազմակերպութեան համագումարին, միակ իրաւասուն՝ նման գործեր դատելու համար։ Երկրին մեջ մնացնել մարդ՝ այս գործին մէջ ընելիք բան չունի»:

Զէկոյցներ կը հրատարակուին նաեւ թռուցիկներով եւ երբեմն, որպէսզի աշխարհին մէջ չգիտցող չմնայ, կը տպուին ֆրանսերէնով։

Սակայն, յեղափոխական կոմիտէն, կը պահանջէ միայն, ինչ որ իրեն կը պարտին։ Օրինակ։

«Այս տարուան փետրուարի 15ին, ժամը 7ի ատեն, Սքօփլիէյի քաղաքացին՝ Միլան Բէնաֆ սպաննուեցաւ իր գեղարանին մէջ։ Սերբ մամուլը այս գործը կը վերագրէ Մակեդոնական Կազմակերպութեան։ Մակեդոնական Կազմակերպութեան արտասահմանեան ներկայացուցչութիւնը ի վիճակի է յայտնելու թէ այս սպանութիւնը գործն է սերբ կազմակերպութեանց:

«Անոր հակառակ, Կազմակերպութիւնը իր վրայ կ'առնէ Վասիլ Փանոֆի սպանութիւնը»։

Կ'ըսեմ, ինչպէս որ գրուած է։

ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

Մտնենք Սոֆիայի որջը։ Մեծ օր մը կը ծագի։ Վրէժ լուծելու համար, չենք գիտեր թէ Գերագոյն Ատեանը ո՞րը որոշած է սպաննել, Նաում Թոմալեւսկի՞ն թէ Նիքոլա Գիկաարոֆը։

Լուրը կը պայթի Մարիւկիզ եւ Տեռնուքոֆ պողոտաներուն միջեւ։

Անհամբեր թռչակաւորները կը սեղմուին վոլվոտներուն շուրջ։ Փողոցէ փողոց գեղեցիկ ժխորդակարը կը թռի եւ կը բզզայ։

Այս առաջին պահուներուն, ի՛նչ կ'ընեն Թագաւորին ոստիկանները։ Կ'երթան մօտակայ գեղարաններուն՝ բաժակ զարնելու, յետոյ կը վերադառնան իրենց տեղերը։ Հո՛ն, հրապարակաւ կը խեղեն իրենց ականջները։ Այս առաջին գործը կատարելէ յետոյ, իրենց կանակը կը զարնեն խորհրդաւոր թաղին եւ երբ թէ յանկարծ պաշտօն ստանձնած ըլլային աղաւնները համբելու, կը դիտեն զանոնք։ —

Բոլորը կը մտնեն համբաւաւոր լաբիւրինթոսին մէջ։ Ուզէն փողոցը, Սլաթիցա արուարձանին մէջ — վերջին մարտակոցը պարտուած խումբին, որմէ, ձիաղը երկու հոգի պիտի իյնէ. բարեկամութիւն եւ բոկսուժ։

(Շար.)

տարեց կարմիր հրապարակին վրայ, յեղափոխական երգեր երգելով։

Այս տարեդարձին առթիւ, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոտով, ճառի մը մէջ քննութենէ անցուց ներքին եւ միջազգային կացութիւնը։ Մանչուրիոյ դէպքերուն առթիւ, Մոլոտով ըսաւ.

— Խորհրդ. Միութեան դիրքը յստակ է եւ ծանօթ ամբողջ աշխարհի։ Արմատապէս կը տարբերի Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքէն։ Խորհրդ. կառավարութիւնը կը քանէ ոչ-միջամտութեան խիստ քաղաքականութիւն մը։ Կը յիշեցնենք անոր, որովհետեւ կը յարգէ Չինաստանի հետ կնքուած դաշնագրերը, եւ ուրիշ պետութեանց վեհապետական իրաւունքները եւ անկախութիւնը. ուրովհետեւ կը նկատէ թէ զէն. գրաւման քաղաքականութիւն մը անհաշտելի է Խորհրդ. Միութեան խաղաղասիրական քաղաքականութեան հետ։

Մոլոտով եզրակացուց.

— Ներկայ միջազգային կացութենէն պէտք է հանենք հետեւեալ եզրակացութիւնը։ Պէտք է անխոնջ շարունակել նոր պատերազմներու նախապատրաստութիւնը, անխոնջ աւելցնել երկրին պաշտպանողական կարողութիւնը եւ կարմիր բանակին ուժը։ Խաղաղութեան պայքարին մէջ, 14 տարի յաղթեցինք եւ դեռ նոր յաղթանակներ պիտի շահինք։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Սօսագոյն խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անզամատոմսով։

անհատներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr· G· Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher·

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եսթէր Մարգարեան (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուլկարիա կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եսթէր (Յունան) Մարգարեան, Պօկորիտ փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor)։ Օրը յարկ։ Կը խօսի Օհան կապօ, նիւթ ունենալով Բնազդը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Ն. Փ.— 70 ֆր.,
Լիոն, Արս.— 35։
Պուքրէշ, Գարծ.— 1500։
Պէլֆոռ, Գ. Ս.— 35։
Յուրկ, Ե. Գ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սամսոնցի Օհաննէս Գալփաքեանի եղբայրը՝ Պօղոս։ 1929ին St. Chamond կը գտնուէր։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Gregoire Kehyayanի, Hôtel de la Victoire 22 Rue de la Victoire, Paris (9).

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ։ Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ։ Լուր

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ ադերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, պաշտօնագրական, ծրանսերէ թարգմանութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեռնարկութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆի. ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39։

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գոմիտէական Միութեան։ Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Սեւակ Արմէն), 13 մասնագէտներու նկարներով զարդարուած, եզրերը հայկական եռագոյն։ Գին Մարսէյլ 5 ֆր. գաւառներ 5 ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՕՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

Շատ բնական էր, որ ադէտալի հետեւանքներ ունենային ներման այս անպատեհ հրամանները։ Այդպէս ալ պատահեցաւ։ 9 Հոկտեմբեր 1895ին երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին առեւտուրը տարօրինակ դէպք մը տեղի կ'ունենար Երզնկա - Սարըլըք ճամբուն կիսաւեր կամուրջներէն մէկուն տակ։ Սարըլըք գաւառական կեդրոն մըն է Կիւմիւշխանէի ու Երզնկայի միջեւ։ Այդ կամուրջին տակ պատսպարած էր 5 - 6 հոգիներ զինեալ խումբ մը։ Ասոնց երկուքին ձեռքերն ու ոտքերը կապուած էին, երրորդին ալ միայն ձեռքերն էին կապուած, իսկ կուրծքին վրայ ծունկ դրած էր յաղթանդամ մարդ մը։

Այս մարդը կը հարցնէր իր ներքեւն առած մարդուն.

— Ըսէ՛, տեսնեմ, ուրան կեավուր օղլու կեավուր, հիմա բոլորդ ալ պիտի սատկեցնենք, ո՞վ էին ծիւներն որ փախան, ո՞ւր գացին, այսպէս մինչեւ եղունգները զինուած՝ ո՞ւր կ'երթային, ի՞նչ... պիտի ընէին։

— . . .

— Ես գիտեմ թէ ի՛նչպէս պէտք է խօսեցնել։

Մէջքէն կը հանէ փոքրիկ եւ սուր դանակ մը, եւ կը մխէ իր ներքեւը պառկած մարդուն ազդրին մէջ։ Պառկած մարդը հայ էր։

— Օ՜ֆ, օ՜ֆ, սպաննես նորէն չեմ ըսեր։ Ձին նստողը Սիլիւտար հաստ հիմա։ Կրնաք սպաննել զիս, բայց գիտցէք որ արդէն մինչեւ հիմա հայկական դրօշը պարզած են Երզնկայի մէջ։ Հայ ազգն ալ ձեր սակարները պիտի կտրէ այն ատեն։

Պահակագօրաց զօրքէն շրջուն ջոկատի մը հրամանատարը, կամուրջին մէկ ծայրը կծկտած, ուշի ուշով կը դիտէր այս տեսարանը եւ մտիկ կ'ընէր խօսակցութեան։ Թուրքը, որ նստած էր Հայուն կուրծքին վրայ, բարկութենէն կորանցուցած էր ինքզինքը եւ անընդհատ դանակը կը մխէր կոմիտաճիին ազդրին մէջ՝ ծակծկելով վերէն վար։ Կոմիտաճիներէն մէկը պոռաց.

— Հայկ, ըսէ՛, ի՞նչ պիտի պատահի, եղածը եղաւ, պահելիք ի՛նչ մնաց։ Այս բարբարոսները արդէն պիտի սպաննեն զեզ, ըսէ, որ սպաննեն լմնցնեն։

Եւ դառնալով Թուրքին, ծաղրանքով.

— Մտիկ ըրէ՛, կոտրիճ-ըլլալոց, այսօր ոչ միայն Երզնկայի, այլ եւ Գուրունլուի, Դերջանի, Քղիի, Բասենի, Րէֆահիէի, Ալաշկերտի մէջ արիւն պիտի հոսի եւ Հայերը անկախութիւն պիտի հռչակեն։ Մենք ալ այդ նպատակով մեր արիւնը թափելու կ'երթայինք։ Հոգ չէ, մահը ամէն տեղ է, մենք ալ թող հոս մեռնինք։

Երեք Թուրքերը իրարու երես կը նայէին, հարցնելով թէ ի՛նչ պէտք է ընել։

— Ի՞նչ կ'ըսես, Սաթըլմըշ, ասոնց գործը լմնցնե՞նք արդեօք։

— Իմ կարծիքովս, պէտք է Երզնկա տանիլ ասոնք։

— Ի՞նչ կ'ըսես, ի՞նչպէս կրնանք փոխադրել։ Արդէն եթէ իրենց խօսքերուն նայինք, ամէն կողմ խռովութիւն ծագած է։ Թէեւ եթէ խռովութիւն ծագած է, ի՞նչ կրնայ պատահիլ։ Արդէն հայ ազգը ծանօթ է իբրեւ ֆէնտիւտիկ («փասլամըշի»), նպատակը ուղղ կը շինեն։ Այսուհանդերձ, ինչ ալ ըլլան, որ եւ է ձեւով խռովութիւն մը կը յարուցանեն, չէ՞ որ ծենք ասոնք ուղղակի դրախտ դրկենք եւ անմիջապէս Երզնկա ձիերով լուր տալու։

Որոշումը տրուեցաւ, դաշոյնները հանեցին, բայց ճիչ մը ձայն մը պոռաց.

— Կեցէ՛ք, երիտասարդներ։ Գովելի է ձեր հայրենասիրութիւնը, կայն դուք իրաւունք չունիք սպաննելու։ Մեզի յանձնեցէք զանոնք ալ դատարանի պիտի յանձնենք։ Թող օրէնքը կատարէ ինչ որ պէտք է։

Այս խօսողն էր հեծեալ պահակազօրաց շրջուն ջոկատին հրամանատարը, հարիւրապետ Ալի աղա։

Ալի աղայի յանձնուեցան Հայերը։ Եւ ջոկատը ճամբայ ելաւ Երզնկա։ Արդէն Երզնկա կէս ժամ, քառորդ ժամ միայն հեռու էր։ Գերի վարող երեք երիտասարդ Թուրքերն ալ միասին էին։

Երբ խումբը մօտեցաւ Երզնկայի, տեսան որ քաղաքին զանազան տեղերէն կը բարձրանան բոց ու ծուխ։ Լսելի կ'ըլլային նաեւ հրացանաձգութեան ձայներ։ Ուրեմն ճիշդ էր, ինչ որ ըսեր էին Հայերը։ Խումբը դադրեց իր քայլերը։ Եւ քաղաք մտաւ։ Տեսան որ Իսլամներն ու Հայերը կոկորդ կոկորդի կը կռուին։ Դեռ զինուորական ուժերը հասած չէին, մը ջոկատ զինուոր կ'աշխատէին մարել հրդեհը, իսկ պահակազօրքէն հոգի եւ մէկ ջոկատ զինուոր կը ջանային կռիւը զսպել։ Սակայն Հայերն իրենց տուներուն տանիքէն, փողոցի անկիւններէն շարունակ գնդակ տեղային։ Հեռուէն տեսնուեցաւ որ երկու գումարտակ զինուոր պաշտպանողական ձեւով տարածուած։ Զինուորներուն հրամանատարը ժողովուրդին.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO. LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

11 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1722

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԹԷՍԹԻՆ ԽԸՐՍԸԶ..."

Ներողութիւն՝ այս բացատրութեան համար։ Դիմացինը՝ Թուրք է, իսկ երեւոյթը՝ աւելի քան Թրքաբարոյ։

Կ'ակնարկենք «Սօն Փօսթա» կոչուած թուրքի մը վերջին գրութեան, զոր արտատպեր էինք երէկ։

Թուրք թերթը, որ մինչեւ հիմա ընդդիմադիր կը ձեւանար, ժամուլի նոր օրէնքին գործադրութենէն ի վեր դարձեր է կատաղի քէմալական։ Եւ, ինչպէս տեսանք, լրբութիւնը տարած է այն աստիճանի, որ կը պահանջէ.

— «կարգ մը պնտութիւններ տարբեր չափ ու կշիռ կը գործածեն իրենց եւ ուրիշներու համար։ Այս երկուութեան պատճառով է որ Դաշնակը իր ուզած խօսքն ու գործը կ'ընէ ամէն տեղ։ Չակատակ պարագային, իբրեւ պարզ դրամարկղի գողեր, իբր պարզ ոճրագործներ նկատելով, կա՛մ պէտք է իրենք պատժեն, եւ կամ մեզի պէտք է յանձնեն մեր անիշխանականները»։

Հրանդ Ճանիկեանի բրածեծ, Թոպտամահ օպանութենէն յետոյ — այն ալ օտար նաւուն մը մէջ — կը թուի թէ նոր կորով, տեսակ մը քաջութիւն եկեր է Թուրք խմբագիրներուն վրայ, որոնք աջ ու ձախ ապարէզ կը կարդան։

Եւ իրաւունք ունին։ Պատմութեան մը համաձայն, սեպտ. 30ին, երբ Թուրք գատախազը 25 յայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններով կը խուժէ «Ռումանիա» շոգենաւը եւ կ'ուզէ ձերբակալել Յակոբ Աբրիկեանը, նաւապետ Նեկրօ անոնց կը յիշեցնէ միջազգային օրէնքները։ Թուրք դատախազը կը պատասխանէ.

— «Ցեղի չափ մենք ալ կը ճանչնանք միջազգային օրէնքները. բայց բռնի ուժով պիտի տանինք այս հայը»։

Եւ կը տանին, ինչպէս տեսանք։ Կը տանին, 15 օր բանտային չարչարանքներու կ'ենթարկեն եւ յետոյ սահմանէն դուրս կը հանեն։ Ինչպէս որ, Ճանիկեանն ալ իրիկուան ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան ժամը 8ը կը ծեծեն, չարաչար կը սպանեն եւ յետոյ կը տանին կը կախեն Գ. կարգի հիւղի մը մէջ...

Այո՛, օրը ցերեկով այս «քաջագործութիւնները» կատարելէ յետոյ, Թուրք խմբագիրներն ու լրաբերները իրաւունք ունին աւելի յառաջ երթալու, — պահանջելու որ իրենց յանձնուին «ապստամբ» Դաշնակները։

Ծնդաբանութի՞ւն։ Անշուշտ։ Բայց դուք տեսէք յանդգնութեան եւ լրբութեան չափը։

Թրքական է առածը — «Վարպետ գողը տանտէրը կախել կու տայ»։

Եւ ատոնք այն արիւնածարաւ թշուառականներն են որ մէկ օր քաջութիւնը չունեցան ճակատ ճակատի կռուելու հայ յեղափոխականներուն դէմ, բայց քաջութիւն համարեցին մորթել անզէն բազմութիւնները։ Մնտուկներու մէջ լեցնել օրօրոցի երախաներ եւ խեղդել։ Երկու-երկու, չորս-չորս իրարու կապել խարոյքներ կաշկանդուած մարդիկ եւ ջարդել բիրով, բրիչով, կացինով, սղոցով, բահով եւ «սաթաղան»ով։

Ատոնք այն սրիկաներն են որ, լերան վրայ, յանկարծ զինաթափ ըրին օսմ. բանակին հայ զինուորները եւ խողխողեցին անասելի բարբարոսութիւններով։

Ու վերջապէս անոնք են որ, եկեղեցիներու, գոմերու, վանքերու կամ դպրոցներու մէջ լեցուցած, ողջ ողջ վառեցին հազարաւոր կիներ ու աղջիկներ, երախաներ ու ծերեր։ Կամ գունդագունդ նետեցին լեռներէն վար, գետերն ու ծովերը։ Կամ հրակէզ անապատներու վրայ, բացարձակ ամայութեան մէջ, որպէսզի մեռնին սովահար, կամ յօշոտեն իրար...

Տակաւին, իրենց դաշտերուն ու լեռներուն վրայ, կամ իրենց լուծէն ազատած երկիրներու մէջ, անթաղ կը մնան մէկ միլիոն զոհերու ոսկորները։

Տակաւին իրենց գետեղած գաղթականներն անգամ չեն կրնար հանգիստ քնանալ այդ արիւնազանդ հողերուն վրայ, վաղուան սարսափէն։

Ու տակաւին չէ գրուած, չէ լրացած պատմութիւնը այն աննախընթաց ողջակիզման եւ աւերման որ կը կոչուին «Հայաշխարհի Սարսափներ»։

Եւ սակայն, հերոսացե՛ր են մարդիկը, եւ ասպարէզ կը կարդան իրենց ոճիրներէն։

Ասպարէ՛զ կը կարդան գազանային ախորժակներով։ Միշտ պատրաստ՝ նոր սպանդներ սարքելու։ Արեան բաղնիքներ կազմակերպելու եւ արիւն լակելու։

Ո՞վ է բռներ իրենց թեւերէն։ Կոկորդէ՞ն։

Չէ՞ որ իրենց շահ մնաց ինչ որ ըրին։ Չէ՞ որ ամբողջ աշխարհ մը բռզացաւ, եւ գինի կը խմէ իրենց հետ, ու պար կը բռնայ թեւ թեւի։ Իրենց բոլոր եղանակներուն վրայ...

Բայց ո՛չ։ Այս բոլորը վախճան մը պիտի ունենան, առաջին թէ վերջին «Փօսթա»ներ։ Պիտի գա՛յ, անպայման պիտի գայ հատուցման ժամը։ Կրնայ ուշանալ, բայց պիտի գա՛յ։

Աշխարհը, տակաւին, այնքան չէ անբարոյացուցած, որ կարենայ անպատիժ վայելել, իսկ զոհը միայն ակռայ կրճտել։

«Դաշնակ»ներուն մղձաւանջը պիտի հալածէ ձեզ մինչեւ այն օրը, որ վարժուիք, վերջապէս, ընդունիլ թէ հայ ժողովուրդն ալ իր տեղն ունի այս արեւուն տակ։

Անհատաիկ դասը տարի է որ «խաղաղութիւն» կը վայելէք։

Եւ սակայն — հաշուեցէք — քանի եւ քանի՛ կախաղաններ սարքեցիք դուք ձեր ձեռքով, բուն իսկ ջարդարարներէն, ձեր վիզերնին փրկելու համար...

Արդարութիւնը չի խափանուիր։ Ո՛չ սուրով, ոչ հուրով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Չհտեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք նոր հասած ծամբորդէ մը.—

Անգլեւպարսկական նաւթային ընկերութիւնը մեծ քանակութեամբ պէնզին եւ նաւթ է բերած Ատրպատական։ Մօտ 500 թիթեղ նաւթ տարին շրջանները ծախելու։ Այդ նոյն ընկերութեան դէմ մրցելու համար։ Թէհրանի մէջ հազարաւոր փութ ձրիաբար պէնզին տրամադրեց «Ազնէֆթ»ը եւ ուրիշ սովետական հիմնարկութիւնները շուարած են եւ չեն կրնար թաղուէն Թաւրիզ պէնզին հասցնել, մինչ նոյն նորքը — Լոնտոնը զարմացնելու համար միլիոնաւոր փութ պէնզին կ'արտահանեն Ռուսաստանէն։

ՄԱՔՏՈՆԸԼՏԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԷԿ ՃԱՌԸ

«ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԷՏՔ Է ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԸՆԵՆ»

Լոնտոնի լորտ-քաղաքապետին կողմէ տրուած խնճոյքին մէջ, 800 հրաւիրեալներու ներկայութեան, ճառ մը արտասանեց Մաքտոնըլտ։ Ստորեւ կարեւոր հատուածները.

— Ներկայ կառավարութիւնը, ըսաւ Մաքտոնըլտ բացառիկ կառավարութիւն մըն է, ընտրուած բացառիկ պայմաններու մէջ, լուծելու համար հարց մը, որ մեր երկրին համար, բարեբախտաբար բացառիկ է:

«Բայց որովհետեւ ազգային կառավարութիւն մը ընտրուեցաւ, պէտք չէ եզրակացնել թէ անոր ծնունդ տուող հարցերը լուծուած են արդէն։ Մեր երկիրը ամենէն առաջ պէտք է հաւասարակշռէ իր ելեւմուտքը: Ցենք կրնար փոխառութիւններով ապրիլ եւ չենք կրնար մեր դրամագլուխը ուտել»։

Անդրադառնալով Գերմանիոյ կացութեան, Անգլիոյ վարչապետը ըսաւ.

— Աշխարհի մնացեալ մասին հետ բաղդատմամբ, Գերմանիոյ կացութիւնը պէտք է ենթարկուի կատարեալ վերաքննութեան, որուն Գերմանիա ինքն իսկ պէտք է մասնակցի։ Հուվըրի յետաձգումն է որ ժամանակաւոր կերպով մեզ փրկեց չփոթէն, սակայն կարճատեւ պայմանաժամով վարկերը վերջ կը գտնեն յառաջիկայ փետրուար 29ին եւ ցին եւ նոր աշխարհներու կառավարութիւնները պատասխանատուութիւնն ունին առաջքն առնելու աղէտի մը։

«Կայսերական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ չահագրգռուած պետութիւնները, մասնաւորաբար Ֆրանսա եւ Գերմանիա պէտք է միանան հասնելու համար համաձայնութեան մը, թէ ի՛նչ պէտք է ընել, երբ Հուվըրի պայմանաժամը վերջ գտնէ։

«Երկու պետութիւնները պէտք է զիջումներ ընեն, եթէ ո՛չ ամէն ինչ աւելի վատ պիտի երթայ մինչեւ փլուզում եւ յեղափոխութիւն»։

Իսլամական համագումարին շուրջ

Գահիրէէն «Թան»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Երուսաղէմի միւֆթին, իսլամական համագումարի նպատակներուն յանձնումին հետեւանքով, առաջ եկած յոռի տպաւորութենէն մտահոգ, Ուրբաթ օր Գահիրէ վերադարձած եւ Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշայէն տեսակցութիւն մը ուզած է։ Մինչ այդ, արաբական թերթերուն ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ, ճշդելու համար թէ այս համագումարը անհրաժեշտ դարձած է հակազդելու համար՝ Պաղեստինի մէջ սիոնիստական ձգտումներուն՝ մահմետականներու նուիրական վայրերը փրկելու նպատակով։ Երուսաղէմի միւֆթին աւելցուցած է թէ Երուսաղէմի մէջ, իսլամական համալսարանի մը հաստատումը անհրաժեշտ է կռուելու համար սիոնականներու կողմէ հաստատուած եբրայական համալսարանին ազդեցութիւնը։ Միւֆթին, կ'ուրանայ Ապտիւլ-Մէճիտը՝ Թուրքիոյ նախկին Սուլթանը, երբ Խալիֆա, որովհետեւ, այդ իրաւունքը ստանալու համար, չունի աշխարհական անհրաժեշտ որ եւ է իշխանութիւն։

Գահիրէի մէջ, միւֆթիին ծրագիրը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած ո՛չ կառավարական, ո՛չ ալ կրօնական շրջանակներէ։ Կ'ըսուի թէ նոյնն է նաեւ Թուրքիոյ մէջ։

Կիպրոսի հարցը եւ Յունաստան

Սելանիկի յունական Սուրբ Մինաս եկեղեցիին մէջ, պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ Կիպրոսի վերջին դէպքերու ընթացքին սպաննուածներուն։

Այս կրօնական արարողութեանց ներկայ եղան հելլէական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Հրետոյ հատախօս մը յայտնեց թէ Յունաստանի հելլէնները պիտի մասնակցին ի նպաստ Կիպրոսի ազգային շարժման։

Սելանիկի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, նման արարողութիւններ տեղի ունեցան եւ ժողովուրդը կատարեց ի նպաստ Կիպրոսի Յունաստանի միացման։

Նախկին մարտիկներու միութեանց անդամները նուագախումբով եւ դրօշներ պարզած, անցք կատարեցին քաղաքին մէջ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած եւ ոստիկանութիւնը պէտք չունեցաւ միջամտելու։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանը Գ. Անրի Փոնսօ նախորդ օր Փարիզէն մեկնեցաւ Մարսէյլ, ուրկէ նաւ կը նստի Սուրիա վերադառնալու համար։ Գ. Փոնսօ իր Փարիզ բնակութեան ընթացքին, կրցաւ կարգի դնել ֆրանսական հոգատարութեան վերաբերեալ շարք մը հարցեր։

Կը յիշուի թէ սեպտեմբերի իր նիստերուն ընթացքին, Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց Յանձնախումբը գնահատեր էր Գ. Փոնսօյի գործունէութիւնը իբր մարզպան՝ Սուրիոյ մէջ։

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ողջերթի գացեր էին կայարան։

Չինացի զօրավար մը

Պատերազմ կը յայտարարէ Ճափոնի դէմ

Թոքիոյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ չինացի զօրավար մը Մա Շան Սան պատերազմ է յայտարարած ընդդէմ Ճափոնի։ Չինական զօրքը կրակ բացած է Նոննի գետին հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերուն վրայ։

Սակայն այս տեղեկութիւնները ցարդ չեն հաստատուած պաշտօնապէս։

Թուրքիա Լա Հէյի Ատեանին կը դիմէ

ԿՂԶԻՆՆԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Միջերկրականի կարգ մը կղզիներու սեփականութեան եւ Իտալիոյ ու Թուրք կառավարութեան միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու մասին, երկու կողմերը խնդիրը Լա Հէյի Արդարութեան Ատեանին յանձնելու որոշում տուած են։ Միեւնոյն ատեն Իտալիոյ յանձնուած Ռոտոս եւ ուրիշ կղզիներու թրքական կալուածներու մասին համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, խնդիրը Լա Հէյի յանձնուած է։

Այս դատերը Լա Հէյի Ատեանին առջեւ պաշտպանելու պաշտօնը՝ դատական նախորդ գործավար Մահմուտ Էսատ պէյի յանձնուած է։ Ցիշեալը հիմակուընէ քննութեան ձեռնարկած է։ Ատեն մը վերջ Լահէ պիտի երթայ։

Կանտի կը վերադառնայ

Երէկ հաղորդեր էինք թէ հնդիկ ազգ. խորհուրդը որոշեր էր առաջարկել Կանտիի որ վերադառնայ, կլոր Սեղանին շուրջ, անօգուտ նկատելով անոր ներկայութիւնը։ Այս հիւսէրին վրայ, Կանտի որոշեց հրաժարիլ զանազան եւրոպական մայրաքաղաքներ այցելելու իր մտադրութենէն եւ մօտ ատենէն վերադառնալ Հնդկաստան:

Յայտնի է թէ կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը յանգեցաւ անելի մը, Հնդիկներու, մահմետականներու եւ ուրիշ աղանդաւորներու անհամաձայնութեան հետեւանքով:

Պատգամաւորներէն շատերը պահանջեր էին որ կառավարութիւնը միջամտէ եւ իր հեղինակութեամբ լուծում մը պարտադրէ, սակայն, Մաքտոնըլտ յաճախ յայտարարեր է թէ կառավարութիւնը պիտի զգուշանայ նման միջամտութենէ մը, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ: Նկատելով որ հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ կարելի չըլլար համաձայնութիւն գոյացնել, կ'ենթադրուի որ կլոր Սեղանը պիտի փակուի մօտ ատենէն, առանց որեւէ արդիւնքի:

Քորսիքայի աւազակներուն դէմ

Քորսիքայի աւազակներուն դէմ, ֆրանսական կառավարութեան ձեռնարկած գործողութիւնները կը շարունակուին։ Պաշարուած է Փալնէքա գիւղը, ուր Գարթոլի աւազակապետը հաստատած էր իր որջը, իր հետ ունենալով գիւղացիներու մեծագոյն մասը։ Կ'ըսուի թէ նոյն գիւղին մէջ՝ կռիւ տեղի ունեցած է երկու ընտանիքներու միջեւ. մէկը Գարթոլի ընտանիքը, միւսը Սանթոնի ընտանիքը, որուն պետը սպաննած էր աւազակը։

Բացուեցաւ ֆրանսական խորհրդարանը

Վաղը կը բացուի ֆրանսական խորհրդարանը։ Կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ օրակարգի վիճաբանութեանց մէջ նախապատւութիւնը տալ արտաքին քաղաքականութեան։

Բազմաթիւ օրինագծեր կան սեղանի վրայ։ Ամէնէն կարեւորն է 1932ի ընտրութեանց վերաբերեալ առաջարկ մը։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ, պուլկար համայնավարները փորձեցին ցոյցեր կատարել Սոֆիայի մէջ։ Մօտ 50 անձեր, մեծ մասամբ ուսանողներ, ձերբակալուեցան, բայց յետոյ ազատ արձակուեցան։

Սոֆիայի մէկ արուարձանին մէջ, 600ի չափ համայնավարներ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին կարմիր դրօշ պարզելով։ Ոստիկանութիւնը օդին մէջ հրացան պարպեց, ցրուելու համար բազմութիւնը։ Երկու ցուցարարներ վիրաւորուեցան։

Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։

Ռամիշվիլիի սպանիչը կը դատուի

Վաղը կը սկսի դատավարութիւնը վրացի բոլշեւիկեան Զանուքվացէի որ սպաննած էր Վրաստանի նախկին նախարար եւ վրացական ընկերվարական կուսակցութեան պետ Ռամիշվիլին, անցեալ դեկտեմբեր 7ին, Փարիզի մէջ։

Դատավարութիւնը կ'երեւի երկար պիտի տեւէ։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Երէկ կէսօրին, ստերլինը կը բռնէր 97 ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵՆԷ ՎՐԻՊԱԾ...

Ուղիղ երեք տարի առաջ, Հայկոմկուսի ծոցում, առանձին թափ առաւ «իդէոլոգիական» պայքարը, որի հետեւանքով պաշտօնազուրկ եղան, եւ տապա երկրից արտաքսուեցին նախկին ղեկավարները՝ Աշոտ Յովհաննիսեանի գլխաւորութեամբ։

Այն ժամանակ, «Դրօշակ»ի էջերում անդրադառնալով այդ խնդիրներին, մենք այն կարծիքը յայտնեցինք, թէ կուսակցութիւնը զրկելով իր ձեռնհաս ու կարող ղեկցբերից, Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի բախտը յանձնում է անպատրաստ ու անփորձ, պատահական բախտախնդիրների ձեռքը։ Մեզ համար պարզ էր, որ Մոսկւան եւ Թիֆլիսը նոր ղեկավարութիւն նշանակելիս, առաջնորդւելու են ոչ թէ հայկական շահերով, այլ՝ գլխաւորապէս, նկատի են առնելու նոր թեկնածուների հաւատարմութիւնը։

Այս տեսակէտից, առաջ քաշելով Խանջեանին, նրանք իրենց հաշիւների մէջ չսխալւեցին։ Անցեալները մենք առիթ ենք ունեցել «Յառաջ»ի սիւնակներում ծանոթացնել Խանջեանի կամակատար ու ստորաքարշ դերը հանդէպ Վրացիների ու Ադրբէջանցիների՝ հայկական շահերի տեսակէտից։ Այս անգամ կ'ուզէինք մի քանի խօսք ասել նրա վերջին ելոյթի մասին։

«Խորհրդ. Հայաստանի» սոյն տարուայ հոկտեմբեր 15ի թւին մէջ տպւած է Խանջեանի մէկ ընդարձակ ճառը՝ «մեր իդէոլոգիական պայքարի հիմնական խնդիրները» վերտառութեամբ։ Այս ճառում Խանջեանը թութակի պէս կրկնում է բազմաթիւ անգամներ ծամծմւած ու զանազան առիթներով սրա ու նրա կողմից արտայայտւած մտքերը, ուր ծանծաղութիւնն ու յիմարութիւնը, սուտն ու բանսարկութիւնը, կեղծիքն ու յերիւրանքը միմիանց են յաջորդում։ Ծանախ, ինքն էլ չի նկատում, թէ ինչպիսի հակասութիւնների ու մտքի խառնիճաղանճ յաբիւրինթոսի մէջն է ընկնում։

Մեր մամուլն արդէն սկսել է զբաղւել այդ ճառով։ Կրկնութիւններ չանելու համար, միայն կ'ուզէի քննութեան առնել մի կէտ, որը չի նկատել կամ մոռացութեան է տւել Հայկոմկուսի առաջին քարտուղարը։

Ինչպէս ասացինք, Խանջեանի ճառը կրկնութիւնն է 1928 թւին գրւած ու յայտնւած մտքերի։ Խաղաղ եւ բնականոն պայմաններում, երեք տարուայ ժամանակաշրջանը թերեւս առանձին փոփոխութիւններ ու յեղաշրջումներ չառաջացնի, որպէսզի տեսաբանական խնդիրներ արծարծելիս նոր հիմնաւորումների ու փաստարկումների կարիք զգացւէր։ Սակայն, նոյն դրութիւնը չէ տիրում խորհրդային աշխարհում։ Այնտեղ այնքան յանախակի է փոխւում կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը տնտեսական ու այլ խնդիրների շուրջ, որ անգամ իրենց կոմունիստներն էլ անդրադառնալու եւ ըմբռնելու ժամանակ չեն ունենում։ Մանաւանդ, գիւղացիութեան հանդէպ ունեցած քաղաքականութիւնը։ Իսկ չէ՞ որ ընկերվարութեան ամէնէն ցաւոտ խնդիրներից մէկն է այդ։

Բոլշեւիկները, ընդգրկելով Նեպի քաղաքականութիւն, խիստ հալածանքի ենթարկեցին բոլոր այն կուսակցականներին, որոնք համարձակւեցին պայքար մղել բարգաւաճ տնտեսութիւն ունեցող գիւղացիների դէմ։ Ապա կռիւը դարձաւ միջակ տնտեսութիւն ունեցողների շուրջ։ «Աջերի» շարքում դասեցին նրանց, ովքեր գերագնահատում էին միջակ գիւղացու դերը եւ «ձախ» անւանւեցին միջակին թերագնահատողները։ Դրան յաջորդեց չքաւոր գիւղացու խնդիրը։ Պայքար սկսւեց նրանց դէմ, ովքեր աչքաթող էին անում աղքատ տնտեսութիւն ունեցող գիւղացուն եւ սիրաբանում միջակի հետ։

Նոյին յաջորդեց «հնգամեակի ծրագիրը» եւ հաւաքական տնտեսութիւնների քաղաքականութիւնը։ Սկզբում յայտարարւեց, թէ հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելով, բոլշեւիկները մտադիր չեն վերացնել անհատական տնտեսութիւնները։ Ընդհակառակն, առաջինը պէտք է օրինակ ծառայէ միւսի համար, իրենց անհատական տնտեսութիւնը նոր նւաճումներով ու ձեւերով զարգացնելու։ Շատ չանցած, ամենադաժան հալածանքը սկսւեց անհատական տնտեսութիւնների դէմ՝ եւ բարգաւաճ տնտեսատէրերի, որպէս դասակարգ, ոչնչացնելու խնդիր յարուցին։ Այս անգամ էլ այնքան հեռուները գնացին, որ ինքը Ստալինը «գլխապտոյտութիւն» անւանեց այդ քաղաքականութիւնը։

Որոշւեց վերջ տալ բռնի միջոցներով հաւաքական տնտեսութիւն ստեղծելու քաղաքականութեան եւ յայտարարւեց, որ նման տնտեսութիւնները պէտք է կազմւեն կամաւոր ցանկացողներից։ Բայց դրան զուգընթաց այնպիսի վայրագ պայմանների մէջ դրին գիւղացուն, որ շատերը բարւօք համարեցին, ճարահատ, անդամագրւել հաւաքական տնտեսութիւններին։ Գէթ այդ ճանապարհով փրկել իրենց ինչքը թալանից ու կողոպուտից։ Շատերին էլ գրաւեց պետութիւնից օժանդակութիւն ստանալու հեռանկարը։ Առանց տատանումների հաւաքական տնտեսութիւններին արձանագրւեցին նրանք, ովքեր կորցնելու ոչինչ ունէին, թերեւս մի բան էլ շահէին։ Բնականաբար, նման զաղտնի ու բացայայտ նպատակներով հաւաքական տնտեսութիւն կազմողներից իւրաքանչիւրը պիտի հետապնդէր իր շահը։

Բացի այդ, հաւաքական տնտեսութիւնների ծրագիր յղացողները պարտադրւեցին լուծել եւ մի շատ ծանր խնդիր, այն է, աշխատանքի բաժանում եւ արդիւնքի բաշխում։ Նախ, փորձեցին բաշխումը կատարել համաձայն այն հարստութեան (գործիք, անասուն, բանւոր), որ իւրաքանչիւրը մտցրել է հաւաքական տնտեսութեան մէջ։ Նոյնպէս փորձ արին բաշխումն անելիս առաջնորդւել հաւասարութեան սկզբունքով՝—որքան բերան, այնքան էլ բաժին։ Այս սկզբունքն էլ աշխատանքի անհաւասարութեան պատճառ դարձաւ։

Վերջապէս կանգ առան բաշխումն ըստ աշխատանքի կատարելու տեսակէտի վրայ։ Այս դրութիւնն էլ իր հերթին նոր հակասութիւններ առաջացրեց՝ մի կատարեալ քաոսի վերածելով հաւաքական կոչւած տնտեսութիւնը։

Այժմ տեսնենք, թէ հաւաքական տնտեսութեան ձեւին անցնելով ի՛նչ նպատակներ էր հետապնդում իշխանութիւնը եւ ի՛նչ ստացւեց։

Ռուսաստան գերազանցապէս գիւղացիական երկիր է։ Երկրի հարստութեան գլխաւոր աղբիւր հանդիսանում է գիւղատնտեսութիւնը։ Հետեւաբար, տնտեսութեան վերականգնումն էլ անհնարին է դառնում առանց գիւղացիութեան օժանդակութեան։ Խորհրդային տասնամեայ տիրապետութիւնը հաստատեց, որ բոլշեւիկեան տնտեսական քաղաքականութեան դիմադրող գլխաւոր ուժը գիւղացին է։

Իսկ Ռուսաստանի արտածման գլխաւոր նիւթը գիւղատնտեսական մթերքներ են։ Քաղաքին ու բանւորին կերակրողն էլ գիւղն է։ Նոյնպէս գիւղացին է յենարանը պետական շինարարութեան ու ճարտարարուեստի զարգացման։ Այդ բոլորի դիմաց, գիւղացին հրաժարւում է կթան կով դառնալ։ Ի՞նչ անել։

Ահա այստեղից է առաջանում հարւածային կարգով սկսւած հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութիւնը։ Այս ձեւով պետութիւնն իր հակակշռի տակ է առնում գիւղական հեկայ տնտեսութիւնը, որպէսզի իր ցանկացած ձեւով ու չափով օգտագործի այն։

Բայց խորհրդային իշխանութիւնը երկու շատ կարեւոր հանգամանք անտես էր առել։ Առաջին՝ որ հաւաքական տնտեսութիւնները կազմւում են կառավարական հրամանագրերով, եւ երկրորդ, որ գիւղացին, ինչ գաղափարին մէջ էլ որ դնեն նրան, անմիջ կառչած է մնում անհատական տնտեսութեան գաղափարին։

Եւ ով ուշադրութեամբ հետեւում է խորհրդային մամուլին, կը տեսնի որ այսօր հաւաքական տնտեսութիւններում տիրում է նոյն վիճակը, ինչ որ անհատական տնտեսութիւններում։ Հնձաժամի ժամանակ նոյնպէս հրաժարւում են հաց տալուց, թաքցնում են միւս մթերքները եւ, նոյնիսկ կանգ չեն առնում զէնքը ձեռքին դիմադրել պետական կողոպուտին։ Այլ կերպ էլ լինել չի կարող, երբ կառավարութիւնը հրահանգում է նախ լրացնել հացամթերման տուրքը եւ ապա հոգալ իրենց ապրուստը։ Իսկ եթէ պետութեան բաժինը տալուց յետոյ պահեստում բան չմնայ...

Հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութիւնն այն ծրագրերից է, որոնք հիմնովին յեղաշրջում են ոչ միայն տնտեսական ձեւերը, այլ եւ ժողովրդի կենցաղն ու միտքը։ Շատ հասկնալի է, որ այդ նոր պայմանները ստեղծելու էին իւրայատուկ գաղափարաբանութիւն եւ պայքարի նոր միջոցներ։

Ահա այս էր պարտաւոր տեսնել ու այս նոր «իդէոլոգիայի» մասին արտայայտւել խորհրդային Հայաստանի առաջին դէմքը։ Եւ ոչ թէ մանկամտօրէն բարբանջէր «դաշնակիզմի, նացիոնալիզմ»ի եւ «կուլակի ու բանդիտիզմի» մասին։

Զարմանալի է, որ Խանջեանի տեսողութիւնից չեն վրիպում Կիւլպէնկեանի գրպանն ու Սիբերիայի «հայկական օջախը»՝ միաժամանակ կոյր մնալով երկրի ներսում տեղի ունեցող պատմական խոշոր երեւոյթների հանդէպ։

ՃԵՌՏ.-ԱՐՄԻՐԱՆԻ

ՖՕՌԷԼ
ԻԲՐԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ

Դժուար չէ գուշակել թէ Ֆօռէլի պէս լուսամիտ, շիտակ, վեհանձն եւ առատաձեռն հոգի մը իր խանդավառ եւ յեղափոխականի խառնուածքով ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, եթէ ոչ ընկերվարական։ Հետաքրքիր է սակայն իր յեղաշրջումը որ քառասուն տարեկանի մօտ կը սկսի։ Իր մանկութեան առեն լռակեաց էր, աւելի մենաւոր քան ընկերական. իր երիտասարդութեան երբ արդէն բժիշկ էր, գիտուն, հեղինակ եւ փրոֆէսէօր՝ յուռետես էր առհասարակ մարդկային նկարագրի անկեղծութեան եւ ապագայի մասին. բացասական դիրք բռնած էր ընկերային բոլոր երեւոյթներու հանդէպ ու սահմանափակուած էր իր բժշկի պարտականութեամբ եւ գիտական զբաղումներով։

Ու ահա, 1886 թուականին Ֆօռէլի բազմակողմանի գործունէութիւնը կը սկսի ծառայելու ընկերային հորիզոնին վրայ։ Մինչ այդ յոռետես, բացի գիտութենէն ամէն ինչ ժխտող Ֆօռէլ կը դառնայ լաւատես, չհաշւելով քանդելով կ'ուզէ վերաշինել։

Պատճառը՞ այս յեղաշրջման, նախ՝ իր բարի եւ առաքինի կնոջ ազդեցութիւնը, որու հանդէպ խորին յարգանք ու պաշտամունք ունեցած է զուիցերիացի գիտունը եւ որու անսահման անձնուիրութիւնն ու սէրը իրեն վստահութիւն կը ներշնչէին դէպի մարդկութիւնը։

Մէկն է նաեւ ազդեցութիւնը իր շրջապատի անհուն տառապանքին։

«Թիմարանոցին մէջ եւ անկէ դուրս տառելութեանց, յուսահատութեանց, վէճերու եւ դժբախտութեանց պղտոր հեղեղը կը հոսի առատօրէն, վատութիւն պիտի ըլլար անտարբեր մնալ... Ներքին ձայն մը կ'ըսէր ինծի. «Դուրս ելիր այս պատերէն, քարոզելու համար ճշմարտութիւնը եւ դուրգը ուսումնասիրելու մարդկային թերութիւնները. դուն սահմանուած ես ճշմարտութեան առաքեալ մը ըլլալու։ Աւելի մեծ պարտականութիւններ ունիս քան թէ նոր տեսակի մրջիւններ նկարագրելու եւ կամ ուղեղային բջիջներու նոր յարաբերութիւններ գտնելու...»։

Ու Ֆօռէլ դուրս ելաւ յիմարանոցին կաշկանդող պատերէն, համալսարանի նեղ սրահներէն։ Մրջիւններու ուսումնասիրութիւնը իր պարտականութեան զգացումին հետ զինք ստիպեց ընկերվարական գաղափարներու մղելու։

Թէեւ 1916էն ի վեր միայն Ֆօռէլ մտաւ պաշտօնապէս զուից. ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, բայց աւելի կանուխէն արտայայտած ու քարոզած է ընկերվարական գաղափարներ։ Հեռու նեղմիտ կուսակցական մը ըլլալէ, ան ընկերվարական է բառին ամէնէն լայն իմաստով (socialiste intégral) ու չընդունիր Մարքսի նիւթապաշտ վարդապետութիւնը, կը քննադատէ անոր «Պատմական Մաթէրիալիզմ»ը։ Ան կը մերժէ նեղմիտ դասակարգային տիրապետութիւնը։ Մէկէ աւելի անգամներ նամակներ գրած է Լէնինի, Լունաչարսկիի եւ Զինովիեւի, հրապարակաւ ձաղկելով անոնց սխալներն ու անիրաւութիւնները։ Իր ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ մարդկային է, որովհետեւ կը զգայ ու կը տեսնէ դրամին պղծարար ազդեցութիւնը։ Ան ընկերվարական է, որովհետեւ կը տեսնէ որ դրամատիրական [illegible] կարգերը կը քաջալերեն ապականութիւնը բարքերու այլասերումը, ռազմապաշտութիւնը, ալքոլամոլութիւնը եւ խաղամոլութիւնը։

Ան կը պահանջէ որ ամէն մարդ աշխատի իր կարողութեան ու ձիրքերուն համեմատ. անխտրաբար կը գտնէ որ անհատներ հարստանան ուրիշներու աշխատանքը շահագործելով։ Ընկերվարական Ֆօռէլ կը հաւատայ փոխադարձ օգնութեան եւ կը ցանկայ որ բոլոր մարդիկ համերաշխին եւ պաշտպանուին թշուառութեան, անօթութեան, ագիտութեան դէմ։ Կ'ուզէ որ բոլոր մարդիկ ազատ ըլլան, ցոյց տան իրենց ամբողջական արժէքը եւ կարողութիւնը, ձգտին արդարութեան, յառաջդիմութեան, ազատութեան ու եղբայրութեան։ Անհատական իրաւունքը եւ շահը պէտք է ստորադասել ընդհանուրի, համայնքի շահերուն որոնք գերադասելի են անհատականէն։

Բայց հեռու է կուսակցական մտայնութենէ։ Թէեւ, մոլեռանդ կուսակցականներու նման նախապաշարուած չէ «պուրժուա»ի հանդէպ, ինչպէս նաեւ ամէն ինքզինք «սոսիալիսթ» անուանողին իր հիացումը չի յայտներ։ Ֆօռէլ մարդը իր գործէն կը դատէ եւ կը զգուշանայ ճառախօս գաղափարապաշտներէ. Ըստ իրեն՝ ամէն ընկերվարական պէտք է աւելի պարկեշտ ըլլայ քան ուրիշ դասակարգի պատկանողներ, իբրեւ օրինակ ծառայելու եւ [illegible] ձախ կը բացագանչէ «կամ ա՛ն [illegible] որ ընկերվարութիւնը պէտք է ըլլայ բարոյական կամ ան պէտք չէ ըլլայ»։

Ուրեմն, իր ընկերվարութիւնը բարոյական ու մարդասիրական սկզբունքներէն կը ծնի։ Սակայն [illegible] գթութեան զգացումներով տարուած մարդասէր մը չէ ան, այլ համոզուած բարենորոգիչ մը, որ չի բաւականար միայն մարդկային ցաւերը թեթեւցնելով եւ աւելի հեռուն կ'ուզէ տեսնել ու գալիք ապագայ սերունդներու մասին կը մտածէ։

Ոչ թէ ողորմածութիւնն ու գթութիւնը, այլ արդարութիւնը գիտութեամբ լուսաւորուած։

Ֆօռէլի մէջ ընկերվարականը կը լրացնէ գիտունը. գաղափարապաշտ մըն է ան, բայց ոչ ցնորապաշտ։

Հետաքրքրական է նկատել այս յեղափոխականը, որուն գաղափարները եւ ծրագիրները շատ անգամ ծաղրուած են, երբեք [illegible] րելի ձեռնարկներ ըրած չէ։ Իր բոլոր գաղափարները տարածուած են այսօր, ու անոնց մեծ մասը [illegible] դունուած տասնեակ տարիներ [illegible] առյ։

Նախագահ Ուիլսընէն առաջ [illegible] յղացած է Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը։ Այդ իմաստով գրած «Les Etats-Unis de la Terre» (Աշխարհի Միացեալ Նահանգներ) գիրքը, իսկ պատերազմի ընթացքին [illegible] (Բաւական է քանդեցինք, վերաշինենք)։

Կատաղի վիճաբանող մըն [illegible] Ֆօռէլ նոյնիսկ իր ծերութեանը, որովհետեւ համոզուած էր իր սկզբունքին եւ կ'ուզէր իրականացնել [illegible] դային։ Դէմ էր իր հակառակորդի տեսակէտին, բայց ոչ անոր անհատականութեան։ Իր վարքին մէջ [illegible] ընտանեկան եւ ընկերական. իր [illegible] րութիւնը արուեստական չէր, ինչ [illegible] կը հանդիպինք շատ յաճախ [illegible] պայի մէջ, այլ բնական ու [illegible] բուխ։ «Մենք ամէնքս, կ'ըսէ [illegible] ռել, մարդկային ընկերութենէն [illegible] բան ստացած ենք, պէտք է [illegible] վերադարձնենք գէթ որոշ մաս [illegible] մեր ուժերուն համեմատ, [illegible] րուն պէտք է բաժին հանենք [illegible] դրամէն ու ինչքէն, մեր [illegible] րութիւնը ու ժամանակը [illegible] դրել անոնց։ Պէտք է յ[illegible] թեան մտնել աշխատող դասակ[illegible]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածին առաջինը հրատարակած ենք Նոյ. 4ին։ Այսուհետեւ ամէն չորեքշաբթի օր, այս միեւնոյն բաժնին մէջ, մեր աշխատակիցը պիտի գրէ բժշկական - ընկերային հարցերու մասին։

Ստորեւ դրուած ցուցակէն որոշ կ'երեւի իւրաքանչիւր դասի պատկանող վարձուորներուօրավարձքը կամ տարեկան վաստակը (սիւնակ 2 եւ 3, ինչպէս նաեւ օրական, շաբաթական եւ ամսական բաժնեվճարներու սակը (սիւնակ 5, 6 եւ 7)։

Չորրորդ սիւնակին մէջ նշանակուած թիւերը ցոյց կուտան այն միջին օրավարձքերը կամ հիմնավարձքերը (salaire de base) *զորս օրէնքը իբրեւ հիմ ընդունած է իւրաքանչիւր դասի վարձուորներու համար։ Կարեւոր է լաւ միտք պահել այդ թիւերը, որովհետեւ հիւանդութեան մը պարագային որ կը ստիպէ աշխատանքը դադրեցնել, ապահովագրեալը իբրեւ օրական հատուցում կը ստանայ* ոչ թէ իր օրավարձքին կէսը, այլ միայն համապատասխան հիմնավարձքին կէսը։ *Այս մասին բացատրութիւններ պիտի տամ աւելի յետոյ։*

Դաս	օրավարձ	տարեկ. վաստակ	հիմնվրձք	օրական բաժնեվճար	շաբաթական բաժնեվճար	ամսկն բաժնեվճար
Ա. դաս	1— 8 Ֆր.	1—2399	6	0.25	1.50	6
Բ. դաս	8—15 Ֆր.	2400—4499	12	0.50	3.—	12
Գ. դաս	15—20 Ֆր.	4500—5999	18	0.75	4.50	18
Դ. դաս	20—32 Ֆր.	6000—9599	24	1.—	6.—	24
Ե. դաս	32էն աւելի	959[illegible]էն աւելի	36	1.75	10.—	40

Այն վարձուորները որոնք քանի մը գործատէրերու հաշւոյն կ'աշխատին, անոնց քով կամ իրենց տունը, կտոր գլուխ կամ միջնորդներով, նաեւ տնտեսուհիները (femme de ménage)*, եւայլն, իրենց ամսական վաստակին համեմատ կը վճարեն իրենց բաժնեվճարը, բայց ամսական 40 ֆրանքէն ոչ աւելի։*

Վարձուորներու դասաւորումը գործատէրերը կ'ընեն համաձայն անոնց վաստակին։ Տարին անգամ մը միայն վերաքննութիւն կ'ըլլայ եւ վարձուորները դաս կը փոխեն, եթէ իրենց վաստակը աւելցած կամ պակսած է։ Մինչ այդ փոփոխութիւնը, կը շարունակեն վճարել այն գումարը զոր կուտային տարուան սկիզբը։

Բաժնեվճարները կը տրուին միայն աշխատանքի օրերուն համար, շաբաթը 6 օր, ամիսը 4 շաբաթ կամ 24 օր, տարին 48 շաբաթ կամ 288 օր։ Իրականին մէջ անոնք որ օրականով կամ շաբաթականով կ'աշխատին, աւելի կը վճարեն, քան անոնք որոնք ամսականով կ'աշխատին, քանի որ ամսուան մէջ աշխատանքի օրերը յաճախ 24 են եւ տարուան մէջ 288էն աւելի են։ Այդ անարդարութիւնը ուղղելու համար, օրէնքի մէկ նոր տրամադրութիւնը կ'ըսէ որ 288 օրէն աւելի օրերու համար տրուած բաժնեվճարներու փոխարէն ապահովագրեալները ուրիշ առաւելութիւններ պիտի ստանան։

Գործատէրերն ալ ամէն շաբաթ, ամէն ամիս կամ ամէն տարի իւրաքանչիւր վարձուորի բաժնեվճարին հաւասար գումար մը կը վճարեն։

Գալով պետութեան, ան ալ կուտայ կարեւոր գումար մը որ կ'աւելցուի մասնաւոր ֆոնտի մը վրայ (fond de majorationet de solidarité)*։ Այս ֆոնտը կուտայ կարգ մը առաւելութիւններ, որոնց իրաւունք ունին օտար ապահովագրեալները։*

Եռամսեայ Թուղթ եւ տարեկան տետր

Վարձուորներու եւ գործատէրերու վճարումները կը կատարուին ապահովագրական դրոշմներով, զորս գործատէրը կը գնէ նամակատունէն եւ կը փակցնէ բաժնեվճարներու Եռամսեայ Թուղթ եւ տարեկան տետրին *մէջ,* feuillet trimestriel et carte annuelle de cotisations)*։ Ամէն շաբաթ կամ ամէն ամիս, վճարումի օրերուն, գործատէրը վարձուորին բաժնեվճարը կը զեղչէ եւ համարժէք դրոշմը կը փակցնէ՝* Եռամսեայ Թուղթին *վրայ։ Իսկ իր բաժնեվճարին համարժէք դրոշմը կը փակցնէ* տարեկան տետրին *մէջ (1)։ Ցուրաքանչիւր դրոշմին վրայ թուականով մը կը նշանակէ այն՝ շրջանն որուն ի հաշիւ փակցուած է։ Երբ դրոշմներուն վրայ բան չէ նշանակուած, այդ պարագային կ'ենթադրուի թէ գործատէրը ինք փակցուցած է զանոնք։*

Երբ վարձուոր մը միայն կերպով կ'աշխատի մէկ գործատէրի քով, այդ պարագային ան տէր կը յանձնէ եռամսեայ թուղթը եւ տարեկան տետրը։

Իսկ երբ վարձուորը չորս կամ քանի մը գործատէրերու հաշւոյն կ'աշխատի, այդ պարագային իր քով է պահէ բաժնեվճարի տետրը եւ ամէն վճարումի ներկայացնէ գործատէրերուն դրոշմները փակցնել տալու համար։

Եռամսեայ Թուղթին վրայ փակցուած դրոշմներու փոխարժէքը, այսինքն վարձուորի բաժնեվճարները, հիւանդութեան, անկարութեան, [illegible] թեան եւ մահուան պարագաները ապահովագրելու կը [illegible] յին։ Իսկ տարեկան տետրին մէջ փակցուած դրոշմներու փոխարժէքը կամ գործատէրի բաժնեվճարները ծերութեան [illegible] շակ ապահովելու կը [illegible] կացուին։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ[illegible]

(1) Տարին 15,000 կամ 18,000էն 25,000 ֆրանք վաստակ ունեցող վարձուորներուն համար, գործատէրը դրոշմ չի փակցներ տարեկան տետրին մէջ, այլ տարուան վերջ ուղղակի Ապահովագրական Սնտուկին կը վճարէ թէ տարեկան բաժնեվճարը եւ թէ մասնաւոր տուրք մը, որ ամէն տարի կ'որոշուի։

գերու եւ գժբախտներու հետ, որ պէտք աւելի լաւ ու մօտէն ճանչնանք զանոնք ու սատարենք անոնց արելաւման ու երջանկութեանն։

Ինչ ամէն, չորս յօդուածներով, անձն ու գործունէութիւնը ժամանակակից հոյակապ դէմքերէն էկուն որ լուսաւոր աստղի մը ման կ'անհետանայ մարդկային հորիզոնէն։ Անոր կորուստը զգալի է նաւանդ երբ նկատի առնենք որ աններորդ դարը այնքան ժլատ է աւելի պէտ մարդի ու սրտի ու մքի հսկաներ շնորհելու այս մոլորած աշխարհին։

Գ. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկու եղանակ կայ, Ֆրանսայի ջ, եւ ոչ չորս, — ամառ եւ ն — մէկը միւսին անբաժան նկիկը։ Բայց այս եղանակները իսներով, շաբաթներով կամ օրեով բաժնուած չեն մէկը միւսէն հասա չունանով՝ ամէն մէկը մէկի միւնի կապուած չեն, այլ մէկը ւոյն յաջորդն է, ամէն օր եւ ան վայրկեան։ Մէկ օրուան մէջ, ամառ, թէ ձմեռ կրնայ ըլլալ. ան տաքուկ օրեր տեսնել բաւիկ երեւոյթներ չեն, իսկ ամրան՝ ը կրնայ գալ։

Նախա պարզ ցոյց կուտայ, թէ ջ եղանակ չկայ, հաւասարակշուած չունի Փարիզը. եւ ըլլալով ութիւնը անորոշ, անհաստատ, ապրած է, նաեւ որ գործաւո յարմարի՝ իրեն, հպատակի իր մքին։

Ահա թէ ինչու Ֆրանսայի եւ ւորաբար Փարիզի գործաւորին նքը մի՛շտ անորոշ է, մի՛շտ ան, ան չի կրնար վստահ ըլլալ, վաղը ինչ վիճակ պիտի ունենայ աւէն ժամ զինքը դուրս պիտի ենէ իր հացի աղբիւրէն — արանէն։

ժամացոյցը աշխատելու համար պաշտօն ունի, որ կարճ է։ Յաճախ կը կտրի ու կը պարապ անգործութեան։ Զբանքը — գործարանատէրը — կը նայ զարնել, ամէն ժամու եւ ժամու,— պէտք է զարնել — ժամացոյց լռել — պէտք է լռել նգութ է եւ չի ճանչնար ոչ ութիւն, կրնայ մէկ վայրկէն միւսը դադրիլ երթալէ, ու խոտ իրմէ շատ աւելի թիւ ընտանիքներու տան հի ժամացոյցին հոգին դադա է գործաւորին հոգին գործան է, եւ երբ գործարանը փակէ ը գործաւորը կը մնայ որբ, ու անոր բոլոր երազները կը երթին...

Փարիզի գործաւորը նմանցու ժամացոյցի, եւ ըսինք թէ անոր գործարանն է, բայց պիտի ւելցնել Փարիզի գործաւորին ամէն մէկ շարժումը չափուած է ճշգրիւ ինչպէս դերձակ մը կը չափէ յաճախորդին ծունկը։ Եթէ գործաւորը սխալ շարժում մը ընէ, կրնայ ըլլալ, թէ բան մը կորսնց, եթէ մէկ կողմը շինեց միւսն աւրեց։

Օրինակնե՞ր կ'ուզէք։

Խոշոր՝ ճաղատ գլխով ու կապիկի լացող աչքերով, ազաս մարդ մը, սայլէս բաժնեց գործաւորին՝ օրուան քսանըչորս ժամերը։

— «Աշխատանք տասը ժամ։ Տունէն գործարան ճամբու տեւողութիւն երկու ժամ։ Ճաշելու եւ մաքրութեան երեք ժամ՝ սրճարան երկու ժամ եւ քունի եօթ ժամ...»։

— Հապա հանգիստ չկա՞յ։

— Ցղա՛, երբ գործաւոր ենք գործաւոր պէտք է ըլլանք...հանգիստը անկողնի մէջ, եւ... գերեզմանը...

Բոլոր ժամերը բռնուած են, եթէ հինգ վայրկեան ուշ մնաս, գործարանին դուռը փակ է... հանրակառքը փախած... ճաշարանը ճաշ չէ մնացած, վերջապէս պէտք է ժամացոյցի պէս շիտակ աշխատիլ... Երբ մարդ գաւառներէն հոս կը բաղդատէ, հոս ո՛չ միայն վատ է, այլեւ մարդ կը բթանայ, իր աշխատանքութիւնը կը կորսնցնէ, եւ ամէն բան կ'ըլլայ մեքենաբար։ Ասոր համար ալ, Փարիզի մէջ ամենէն բանուկ առեւտուրն է գռզարանը։ Մարդիկ վատառողջ եւ ոգելից ըմպելին ոչ չափ ունի, ոչ սահման...

Փարիզի գործաւորի տարեկան շահն է, միջին չափով, տասն երեք հազար ֆրանք՝ որ կը հաշուուի հետեւեալ ձեւով.—

Տան վարձք մէկ երրորդ, կամ մէկ չորրորդ։ Ճամբու ծախք մէկ տասներրորդ։ Հագուստ-կապուստ մէկ չորրորդ եւ մնացեալ չնչին գումարն ալ ապրելու։ Յաճախ կը հանդիպինք մարդոց, որ միշտ պարտքով կ'ապրին։ Գործաւորին հաշիւը պարզ է եւ աջ ու ձախ ծախսելու չի գար։ (Միայն սրճարանին մէջ հաշիւ չեն տեսներ)։

Փարիզի գործաւորին գրպանը միշտ պարապ է։ Միշտ պակաս ունի, միշտ պահանջ ունի, միշտ կարօտ է օգնութեան...։ Երբ կ'աշխատի, աղէկ դէշ կեանք մը կը վարէ, բայց այն օրը որ պաշտօնը կորսի, աղբիւրը կը ցամքի եւ ընտանիքն անօթի կը մնայ։ Երբ գործէն ելլէ, աշխարհը մթնեց ու ամէն բան մութ է։

Ահա՛ թէ ինչու Փարիզի անգործներուն վիճակը աւելի ծանր է քան գաւառինը։ Գ.

ԾԻԾԱՂ

Տանօթ են Ամերիկացիները իրենց մեծախօսիկութեամբ։ Անոնցմէ մէկը Անգլիացիի մը հետ Թէմզի գետին ափէն ինքնաշարժով անցած ատեն կը հարցնէ. «Ա՞ս ինչ առու է»։ Անգլիացին պաղարիւն կը պատասխանէ.

— Օ՛ ոչինչ, կարծեմ կառքիս ջրամանը ծակեր է...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ-ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն կը գրեն «Սօն փօսթա»յի.—

— Այստեղ զրոյց տարածուեցաւ թէ Ֆրանսական եւ Թուրք կառավարութիւնները սկսած են զինուոր համախմբել Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Այս դիտաւորութեան զրոյցը, զօրացնելու համար, անոր պատճառ ցոյց կը տրուի Գուրդան պայքարի գիշերը, Հալէպի բանտէն փախչելով Թուրքիա ապաստանած յանցաւորներուն Ֆրանսացիներու չյանձնուիլը։

«Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկը այս մասին տեսակցած է Հալէպի Թրք. հիւպատոսին հետ որ ի վեր հանելով Թուրքիոյ խաղաղասիրական զգացումները, յայտարարած է թէ Քիլիսի կողմերը տեսնուած քանի մը զօրամասերը, արձակուած զինուորներու տեղը եկողներէ կը բաղկանան։ Ասոնց մաքսանենգութեան արգիլք կ'ըլլան։ Թուրք կառավարութիւնը ձերբակալած եւ բանտարկած է սահմանագլուխը անցնող բանտարկեալները, եւ զանոնք պիտի վերադարձնէ Ֆրանս. իշխանութեանց. անմիջապէս որ Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած յանցաւորները յանձնուին, գոյացած համաձայնութեան համեմատ։

ՍԱՐԱՃ ՕՂԼՈՒ ՇԻՒՔՐԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը յաջողութեամբ պսակուած ցոյց կուտան արդէն Սարաճ Օղլու Շիւքրիի առաքելութիւնը։

Նախկին ելմտական նախարարը Նիւ Եորք հասած եւ անմիջապէս շփումներու սկսած է տեղւոյն ելմտական եւ տնտեսական շրջանակներուն հետ։ Ցրուած տեղեկութեանց համաձայն, Շիւքրի պէյ յարաբերութեան մտած է Ամերիկացի դրամատէրներու հետ, մասնաւորաբար կառագործութեան ճարտարարուեստը Թուրքիոյ մէջ զարգացնելու համար։ Սոյն ճարտարարուեստին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ բամպակէ հիւսուածեղէնը։ Եւ նկատելով որ Թուրքիա բամպակ արտադրող երկիր մըն է, եթէ լաւ կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, կարելի կ'ըլլայ նաեւ այդ հիւսուածեղէնները արտածել դէպի դրացի երկիրները։

Արտասահմանի մէջ գործել փափաքող կարգ մը կարեւոր դրամական խմբակներ, այս պարագան ուշադրութեան առած եւ ձեռնարկներ կատարած են։ Նոյնիսկ փափաք յայտնած են այս մասին Թուրքիոյ իրաւասու անձնաւորութիւններուն հետ տեսակցելու։ Սոյն խմբակները թէեւ նախապէս խորհած են պատուիրակ մը ղրկել Էնկիւրի, սակայն նկատելով որ առժամ կրնայ յապաղումի մատնել բանակցութիւնները, ի վերջոյ յարմար գտած են Ամերիկայի մէջ կատարել խօսակցութիւնները։ Եւ ասոր վրայ է որ Սարաճօղլու Շիւքրիւ պէյ Ամերիկա մեկնած է։

Առաջին տեսակցութեան առթիւ փոխադարձաբար ծանօթութիւններ հաղորդուած են իրարու եւ ասոնց հիման վրայ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։ Թուրք կառավարութիւնը կը փափաքի ամէն կարգի դիւրութիւններ ընծայել ամերիկացի դրամատէրներուն, որոնց մեծ անկեղծութեամբ մըն է որ գործին կը մօտենան։ Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, առաջին առթիւ ճերմակ կտաւի գործարան մը պիտի հիմնուի։ Հաւանական կը նկատուի որ սոյն բանակցութեանց առընթեր ելմտական շրջանակներու հետ եւս շփումներ տեղի ունենան։

ԵՐՐԵԱԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Թուրք կառավարութեան կողմէ պուլկար վարչապետին ղրկուած հրաւէրը Էնկիւրի այցելութեան մասին, զանազան մեկնութիւններու առիթ տուած է։ Ըմէթ փաշայի Հռոմ եւ Մոսկուա այցելութենէն յետոյ Գ. Մուշանոֆի Էնկիւրի այցելութիւնը նախապէս ծրագրուած քաղաքական քայլ մը կը նկատուի։

Կ'ըսուի թէ Հռոմ եւ Մոսկուա երթալէ առաջ, Ըմէթ փաշա կ'ուզէ Պուլկարիոյ հետ համաձայնիլ եւ կ'ուզէ համաձայնեցնել Պուլկարիան եւ Յունաստանը, կազմելու համար երրեակ համաձայնութիւն մը, որ Հռոմի եւ Մոսկուայի պաշտպանութեան տակ պիտի ըլլայ։

Այս մտահոգութեամբ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ դեսպանները լուսաբանութիւն ուզած են նախարարապետ Գ. Մուշանոֆէն, որ կտրուկ կերպով հերքած է երրեակ համաձայնութեան մասին շրջան ընող զրոյցները։

Անոր հետ մէկտեղ, նախարարապետին Էնկիւրի ճամբորդութեան մեծ կարեւորութիւն կուտան դիւանագիտական շրջանակները։

Գ. Մուշանոֆ Էնկիւրի պիտի երթայ դեկտեմբերին։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ.— Կը հասկցուի որ Քաղաքապետութեան Ս. Յակոբի գերեզմանատան մասին բացած դատը այս ամսուան մէջ պիտի վերջանայ։ Դատը ի նպաստ քաղաքապետութեան ուղղութիւն մը առած է։ Քաղաքապետութիւնը այդ տեղը առնելէ յետոյ պիտի բաժնէ եւ ծախու պիտի հանէ։

Մինչդեռ Սթատիօմի իբր յարմարագոյն վայր այդ տեղը ցոյց կը տրուի։ Քաղաքապետութիւնը նկատելով որ գերեզմանատունը ծախելու պարագային իրեն մեծամեծ շահեր պիտի ապահովէ, Սթատիօմ շինելու կողմնակից չերեւար, բայց շահագրգռուողները գործ կը հետապնդեն»։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Յառաջիկայ Զինաթափութեան համար

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին մասին, պատասխանելով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին մէկ նամակին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Լիտվինով, հաստատած յայտնեց թէ, իր կառավարութիւնը պատրաստ է ամէն միջոցներով օժանդակելու զինաթափութեան խորհրդաժողովին յաջողութիւնը, որքան որ իրմէ կախում ունի։ Թէ, սակայն, այդ յաջողութեանը մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր պետութեանց համար՝ իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքէն։ Այս սկզբունքէն մեկնելով՝ Ռուսիա՝ խորհրդաժողովին քաղաքական պատրաստութեան իրաւունքը կը ճանչնայ միայն այն կազմակերպութեանց կամ անձնաւորութեանց համար, որոնց ստեղծումը կամ նշանակումը իր ալ գործն են միւս պետութեանց հաւասար չափով։

Լիտվինով իր հեռագիրը կը վերջացնէ յայտնելով թէ Ռուսիա արդէն՝ զինուորական ուժերու վերաբերեալ վիճակագրութիւնները փոխանցած է Իտալիոյ, Լեհաստանի, Ֆինլանտայի հետ եւ թէ պատրաստ է նոյնն ընելու որեւէ պետութեան հետ՝ որ փափաք կը յայտնէ։

Կանտի ետ կը կանչուի

Պոմպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Հնդիկ Ազգ. խորհուրդը, կ'ուզէ որ Կանտի վերադառնայ։ Կանտի հեռագիր մը ղրկած էր, պարզելով իր ապագայի ծրագիրը։ Այս հեռագիրը տեղի տուաւ բուռն վիճաբանութեան, որ տեւեց 4 ժամ, որմէ վերջ, խորհուրդը արտօնեց իր նախագահը հաղորդելու Կանտիի թէ՝ իր ներկայութիւնը Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան մէջ, անհրաժեշտ չի տեսներ։ Սակայն, իրեն կը ձգէ վերջնական որոշում մը տալ այս մասին, քանի որ տեղին վրայ ըլլալով, կրնայ աւելի լաւ դատել պարագաները։

Կանտի տակաւին որեւէ որոշում չէ տուած իր վերադարձին մասին։

Հնդիկ մահմետականներու ըմբոստութիւնը

«Եաթա»ներու (մահմետական խումբեր) մուտքը արգիլող հրամանագիրը գործադրուիլ սկսաւ արդէն Քաշմիրի մէջ։ Փէնճապէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, 1200ի չափ մահմետականներ, որոնք կը յառաջանային դէպի սահմանագլուխ, հանդիպեցան ոստիկանական ուժեղ ընդդիմութեան, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան փշոտ թելով շրջապատուած կայանի մը մէջ։ Հակառակ արգելքին սակայն, մահմետական բազմաթիւ խումբեր կը յառաջանան Փէնճապէն դէպի Քաշմիր։ Խումբերը կը քալեն իսլամական դրօշը պարզած։

Քաշմիրի նիզակաւորներուն եւ մահմետական խումբի մը միջեւ, բախումի մը ընթացքին, երիտասարդ մը սպաննուեցաւ։ Այս սպանութիւնը բուռն գրգռութիւն առաջ բերաւ մահմետական բնակչութեան մէջ։

Տեղական իշխանութիւնները չափազանց մտահոգ են, մանաւանդ որ երիտասարդին մահուան վրայ 6000ի չափ մահմետականներ կը քալեն դէպի անոր ծննդավայրը. մասնակցելու թաղման արարողութիւններուն եւ ցոյցերուն։

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Գրեր էինք թէ ֆրանսական կառավարութիւնը լուրջ գործողութեան մը ձեռնարկած է ընդդէմ Քորսիքայի աւազակներուն, անոնց դէմ ղրկելով մաս մը զօրք. զօրավարի մը հրամանատարութեամբ։ Այս զօրքը կը բաղկանայ վեց հարիւր հոգիէ, իր հետ ունենալով վեց գնդացիր ինքնաշարժ եւ մէկ հրասայլ։

Կիրակի օր զօրքը արդէն ցամաք ելաւ եւ նոյն իսկ գործողութեան ձեռնարկեց այն շրջանին մէջ, ուր կը գործեն համբաւաւոր աւազակները։ Երեք եղբայրներ նաւեր պիտի հսկեն խորշերուն ու ծոցերուն վրայ, որ եւ է փախուստի առաջքն առնելու համար։

Արդէն ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք անձեր որոնք ազգականական կապ ունին աւազակներէն ոմանց հետ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Գործավարներու Խորհուրդին մէկ որոշման համաձայն, Ռուսիոյ մէջ թերթերը լոյս պիտի տեսնեն հինգ օրուան վրայ չորս անգամ։

ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Կիւթէնպէրկի կողմէ 15րդ դարուն Մայնսի մէջ տպագրուած համբաւաւոր Աստուածաշունչը որ կը գնահատուէր 25,000 անգլիական ոսկի, ծախուեցաւ Անգլիացիի մը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

դատին ռուսերաձիգ գլուխը վեր կ'առնեն համար թէ պիտի նեն իրենց պետերը։ Զանոնք շրջապատեն իրենց մարմիններով. խօսքին նայելով, Թոմալեւսկի, Պօկտարոֆ ասկից վերջ րին մեծղէն շրջանակի մը այս պաշտպանները սրճարս կ'ելլեն, փոքր փողոցվայքեն եւ քաղաք կ'երթան, թեան համար։

խումբին մէջ, յուզումը յթ ունի։ Ո՞վ պիտի 500ի, մէջէն։ Մահուան սարդ բանուորներէն ո՛չ կանչեր մարտիրոսութեան ռանէին, կը պառկէին. ձրի էին. կեանքը դիւրին էր, ղ եւ Սոֆոյ պանդոկին րը փափուկ։ Հիմա պէտք պիտի ըլլայ սպաննել։ Միայն թէ բախտը դրացին կանչէր։ Գերեզմանային լռութիւն կը յաջորդէ առաջին յուզման։ Եւ իրենց սովորական սրճարանին մէջ. կրնաք ըսել թէ ինչպէս անոնք կը սպասեն պարապ հրաշքի մը առջեւ։ Անշուշտ, գիտեն թէ իրենց գլուխը վրայ չպիտի տանի։ Շատ շատ, քանի մը ամիս բանտ, եթէ ուզեն յանձնուիլ։ Անկից, պիտի փախին — դուրսէն — եւ հոս պիտի վերադառնան լաւ կեանք մը ապրելու։ Դատաստանի պիտի ենթարկուի՞ն։ Չի գիտցուիր։ Կառավարութիւնը ստիպուած է երբեմն ցոյց տալ. օտար դեսպաններուն թէ վերջապէս՝ ինքն ալ բան մըն է երկրին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ՝ պիտի անպարտ արձակուին։ Վտանգները այնքան ալ նշանակելի չեն։ Սակայն, ինչքա՜ն քաղցր է բան մը չընել։

Ահաբեկիչները նշանակուած են։ Անուններ կը թռչին։ Բայց, ահա, կարգապահութեան հրաշքը։ կը թռչին միայն հոն՝ ուր պէտք է թռչին։ Անզգուշաբար թէեւ մէկ սանդիմեթր իսկ չպիտի անցի գաղտնապահութեան շրջանակէն դուրս։ Բայց հո՛ն, կ'անցնի ու կը վերանցնի։ Բոլորին սրտին վրայ ճնշող ծանրութիւնը վերցած է։ Չորս կամ վեց հոգի են որ կը վախնան տղայական։ Սրճարանները կենդանութիւն կը ստանան։ Դէմքերը իրարու կը մօտենան սեղաններուն վրայէն։ Կը լսուի— Այսինչն է. Այսինչը, Այնինչը։

Սպասող սպանիչները չեն կրնար հոս. կենալ։ Իրենց կեանքը կրնան փրկել՝ եթէ սպաննեն։ Որքան ալ եղերական ըլլայ երկընտրանքը առաջուց լուծուած է.—Պիտի սպաննեն, կամ պիտի սպաննուին։ Պիտի սպաննեն։

Կը մնայ պարագաները ճշդել։

Այս անմեղները որոնք անզգուշաբար զրուած են սպանութեան առջեւ, երբեք չեն տեսած Թօմալեւսկին կամ Պօկտարոֆը։ Նոյն շրջանակին չեն պատկանիր։ Պէտք պիտի ըլլայ ձեռնարկել արարողութեանց մը որ կը կոչուի ներկայացում. ամենէն նուրբ դրուագներէն մէկն է։

Կ'ենթադրէք անշուշտ թէ դատապարտեալները կը պահպանեն իրենց դիրքերը։ Թոմալեւսկի Սոֆիայի փողոցներէն կ'անցնի 10 հեծեալորդներով շրջապատուած, 5 հոգի ամէն մէկ կողմէ։ Զոհերուն տունը անշուշտ յայտնի է. բայց երբեք տան մէջը չեն սպաններ։ Ինչո՞ւ. ճիշդ մեզ պէս, մենք մարդը կախաղան չենք բարձրացներ բանտերուն առջեւ։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ ունի նոյն սկզբունքները։ Գործը լոյսին տակը առանց անօթի, կատարելալ իրաւունքով։ Նաեւ շատ հպարտ է եւ դէշ ընդունուելու գաղափարը թերեւս զոյն կ'արգիլէ քաղաքավարօրէն դրան զանգակը հնչեցնելէ։

* *

Լուսանկարը, օգտակար գիւտ մըն է։ Կոմիտէն կը գործածէ զայն։ Այնպէս որ երբ մտնէք այս սրճարան-արքերէն մէկը. մի խաբուիք եթէ տեսնէք մէկը որ ձեռքին լրագիր մը վրայ հակած կը կենայ։ Այդ մարդը ո՛չ իր բախտին, ոչ ալ կեանքին գիծը կը քննէ։ Միրահար մըն ալ չէ։ Լուսանկարը որ կը պահէ, խորտաշ Մակեդոնուհիի մը լուսանկարը չէ։ Իր «մարդը» կ'ուսումնասիրէ։

Վայրեր կան, որոնց համար շատ սուղ պիտի վճարէիք։ Ինձ երեք լէվա արժեց — ֆրանսական 13 սու, «Մակեդոնական» սրահին մէջ, հետեւելու համար դիմագիտութեան ուսանողներէն մէկուն ճիգերուն եւ յառաջդիմութիւններուն։

Լուսանկարի օգտագործումը մէջտեղէն չէ վերցուցած զգոյշ տուողի արհեստը։ «Ցոյց տուող»ները սպանիչներէն վեր դասակարգ մը կը կազմեն։ Անոնք տարածուած են պալքանեան ընկերութեան մէջ, կը ճանչնան գլխաւոր անձնաւորութիւնները։ Նորին Ամենազօրութեան՝ Ահաբեկման աշխարհին ջուկատն է այս։

Հետեւինք սակայն, Թոմալեւսկիի եւ Պօկտարոֆի հետքերուն— որոնք որքան ալ լաւ պաշտպանուած ըլլան

— Մակեդոնական Կազմակերպութեան ժամը միշտ կը հնչէ։ Ամիս մըն անտեսանելի էին, երկու դատապարտեալները դիմակազերծ եղած են։ Միասին են։ Տեսնողներ եղած են թէ նոյն տունը մտած են։ Իրարանցում ահաբեկչական սպայակոյտին մէջ։ Պէտք է շուտ գործել։ Ո՞ւր են սպանիչները։ Կը խուզարկեն որջը, փողոցները, սրճարանները, պանդոկները։ Ո՞ր ծակը մտած՝ ճամբակ կը խաղան։

Պատասխանատու փոյթով կը վազէ ամէն տեղ։ Այս խոնարհ աշխատակիցները կը բացակային կոչին։ Վոյվոտը այն ատեն 500ին մէջէն կը բռնէ երկու հոգիի օձիքէն։ Այս անակնկալ ահաբեկիչները՝ իրենց կեանքին մէջ տեսած չեն Թոմալեւսկին, ոչ ալ Պօկտարեֆը եւ ժամանակն ալ կը պակսի անոնց լուսանկարներ տալու։ Անոնց կը կցեն առաջնորդ մը։ Եւ ահա, մեր կտրիճները ճամբայ կ'իյնան։

(Շար.)

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
ԵՒ
ԱԼԻՔՍԱՆ ԱՎԱՆՈՋԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ

Այս նշանախօսութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 24 հոկտ. Շաբաթ օր Կարապետեաններու տան մէջ, Նիկողոս Պօղոսեան ընտանիքը կը ներկայացնէ իր անկեղծ շնորհաւորութիւնները նշանած զոյգին եւ պարագաներուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Չ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor), Կրգ յարկ։ Կը խօսի Օճան կարօ, նիւթ ունենալով Բնազդը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 188.65։
Սէն Մօրիս, Ն. Տ.— 35։
Համպուրկ, Ս. Ց.— 200։
Ամսթերտամ Իփ.— 10 ֆիօրին։
Քան, Ց. Մ.— 70։
Քավայիօն, Մոն.— 35։
Նիս, Տիկ. Մ.— 140։
Տէսին, Դոքթ.— 357.35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սամսոնցի Օհանէս Պոլիտաքեանի եղբայրը՝ Պօղոս։ 1929ին St. Chamond կը գտնուէր։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Gregoire Kehyayanի, Hôtel de la Victoire 22 Rue de la Victoire, Paris (9).

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եաթէր Մարգարեան՝ (հօր անունը Ցոլեան) որ այժմ Պուլկարիա կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եաթէր (Ցոլեան) Մարգարեան, Պօկօբլար փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա)։

— Կը փնտռուի Ալաշկերտցի Ստեփան Լիւլէճեան, հօր անուն Տիգրան։ Լուր կայ թէ 4 տարի առաջ Մարոքի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է։ Իմացնել իր եղբօր Երուանդ Լիւլէճեանի 203 Մեղալա Ալեքսանտրա, Գավալա, Յունաստան։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Անուշաւան Կարապետեան Վանի Այգեստանի Խէյրանի թաղէն, մինչեւ 1929ին կը թղթակցէր իր հետը եւ կը գտնուէր Մարսէյլ, հետեւեալ հասցէին՝ 3 Rue St. Sebulese, Magasin d'alimentation, Marseille։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Սաթենիկ Կարապետեանի հետեւեալ հասցէով, Ռուբէն Կարապետեան, Barselona 4351 Berisso la Plata, R. A.։

— Կեսարիոյ Էֆքէրէի գիւղէն Գրիգոր Գալայճեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Կարապետ եւ Եղիա, որոնք 1915ին Կեսարիայէն Տէրզօր աքսորուած են, 1929ին իրենց մօր Եղիսաբեթի եւ քրոջ Մարինայի հետ Հալէպի հիւանդանոցը տեսնողներ եղած են։ Իրենց մայրը եւ քոյրը մեռած են նոյն հիւանդանոցին մէջ, իսկ իրենց մասին որեւէ լուր չկայ։ Կը խնդրուի իրենց մասին ճշգրիտ լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին Mr. Kirkor Kalaydjian, 19 Rue Adolphe Abeifle, La Ciotat B. D. R. France.

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, խնճոյքի մէջ։ Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար գրել Տ. Օհաննեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Պ. Տ. Օհաննեան կորսնցուցած է իր ինքնութեան թուղթը։ Գտնողէն կը խնդրուի գրել վերի հասցէին։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Հ. Յ. Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթաշրջան, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson, Գուա Քոլոմպ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն։

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

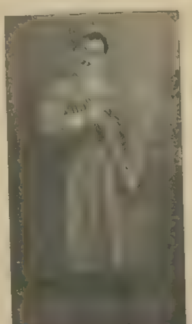
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comèteի ծխախոտարանին վերնայարկը Փորթ-Գլիշիէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել rue d'Alma

Հայ Գրական Ակումբ 131 Rue Cambronne (Métro Vaugirard)։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Չեկուց հայ մամուլի մասին եւ մտքերի փոխանակութիւն։

Մուտքը ազատ է, ծախքերի համար 1 ֆրանք

ԹՐԱՖՕՆ «Սոսի» դերին մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱՖՕՆԻ կը ներկայացուի Գռօշեանի

ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

երաժշտական տռամ

Մասնակցութեամբ օրիորդներու երգեցիկ խումբի եւ տեղական լաւագոյն ուժերու։

ՄՈՒՏՔ 4 ՖՐԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

— Բաժնուեցէ՛ք, դադրեցուցէք կռիւը, վար առէք զէնքերը։

Թուրքերը, տեսնելով զինուորներուն ժամանումը, քաշուեցան հրապարակէն։ Սակայն Հայերը սկսան զէնք արձակել այս անգամ զինուորներուն վրայ։ Զինուորները պաշտպանողական դիրքեր բռնեցին եւ պահ մը փոխադարձ կրակ մը բացին։ Այս 5 վայրկեանի կրակը սուղի նստաւ Հայերուն։ Շատերը տարտղնեցան ու հայկական փողոցները փախան։ Զինուորները ունեցան 5 սպաննեալ, 8 հոգի վիրաւոր։ Թուրք ժողովուրդը՝ 10 սպաննեալ, 107 վիրաւոր։ Հայերը՝ 111 սպաննեալ եւ 157 վիրաւոր։

Այդ օրը, հեռագրով առած տեղեկութիւններուս համաձայն, Րէֆահիէի մէջ Հայերը յարձակում կը գործեն իսլամ թաղերուն վրայ։ Թուրքերը կը փոխադարձեն, եւ ընդհարման միջոցին Հայերը կը թողուն 18 սպաննեալ, իսկ Թուրքերը՝ 1 սպաննեալ եւ 16 վիրաւոր։

20.— ՔՂԻԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Քղիի մէջ, Հայ մը ամենուն աչքին առջեւ կը յարձակի Թրքուհիի մը վրայ, եւ կը սպաննէ Թուրք մը, որ կը փորձէր միջամտել։ Այս դէպքին վրայ, Թուրքերն ու Հայերը կռուի կը բռնուին։ Պօհաքաղօրքէն 4—5 զինուոր կ'աշխատին վերահաստատել խաղաղութիւնը, բայց կը նահատակուին։

Հրացանաձգութեան առաջին ձայները լսելով, հայ ֆէտայիներու խումբ մը, արդիական հրացաններով զինուած, կը հասնի քաղաքին վայրը։ Այս խումբը ոչ միայն հրացան ու ատրճանակ կը գործածէ, այլեւ ռումբ կ'արձակէ Թուրք ժողովուրդին վրայ։

Հեծեալ զինուորներու ջոկատ մը վրայ կը հասնի եւ կը միջամտէ կռուին, կը դադրեցնէ կատարածը, եւ կը ձերբակալէ բոլոր կռուող այն Հայերը, որոնք ժամանակ չունեցան փախչելու։ Հազիւ 20-25 վայրկեան տեւած էր կռիւը։ Թուրքերը ձգած էին 56 սպաննեալ, 19 վիրաւոր, Հայերը՝ 20 սպաննեալ եւ 13 վիրաւոր։

Դարձեալ, ինչպէս պաշտօնական հեռագիրները ցոյց կուտան, նոյն օրը Գուրուչայի մէջ տեղի կ'ունենայ բախում մը, որու ընթացքին Իսլամները կը ձգեն 2 սպաննեալ, 3 վիրաւոր, Հայերը՝ 9 սպաննեալ, 5 վիրաւոր։ Այսուհանդերձ այստեղ բոլոր կոմիտէճիները, առանց կարենալ փախչելու, ողջ ձերբակալուեցան եւ պատերազմական ատեանին յանձնուեցան։

21.— ԲԱՍԵՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Բասենի մէջ, գիշեր մը առաջ լուր առնուած էր, թէ Հայերը կը պատրաստուին լուրջ ապստամբութեան մը։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, պաշտպանելու համար կարգապահութիւնը։ Թուրք ժողովուրդն ալ, նկատելով որ ինչպէս շատ մը տեղեր պատահած է, զինուորական ուժերը երբեմն չեն միջամտեր կամ շատ ուշ կը հասնին, դժբախտաբար ինքն իր գլխուն՝ ամէն հաւանականութիւն դիմագրաւելու եւ իր կեանքը պաշտպանելու համար, պատրաստեր էր իր զէնքերը, որպէսզի երբ Հայերը յարձակում գործեն, ինքնապաշտպանութեան դիմեն։

9 հոկտեմբերին, քանի մը զինեալ հայ հրոսակներ, 3 հոգի մէկ կողմէն, 5 հոգի միւս կողմէն, ցայցի ձեւով մտան կոտորելին իսլամներու թաղերուն մէջ, եւ Թուրքերուն արժանապատուութիւնը վիրաւորելու նպատակով, հետեւեալ երգը կ'երգէին.

Գայլ դարձան Թուրքերն ամբողջ,
Ո՞վ ըստըկէ պիտի բռնեն,
Շատ զօրք ունի Ռուսաստան,
Գերի կ'առնէ մեր Թուրքերէն,
Թող լսէ Հայաստան,
Այստեղ հիմա Թուրքիա չէ։

Այս երգը յօրինած էին Զէյթունի աւազակները եւ ձօնուած՝ կը տար կոմիտէճի Պ. Աղասիի։ Սակայն զանազան շրջաններու մէջ այլերէն երգը թարգմանած էին Թուրքերէնի։ Այս երգին մէջ, որ կը նմանի Հայոց ազգային քայլերգներէն մէկը, նշանակալից է հետեւեալ տունը.

Այլ կանգ չառնենք, ո՛վ Հայեր
Թշնամին կը յարձակի մեր բանակին վրայ,
Առնենք մեր զէնքերը,
Պաշտպանենք մեր տուները,
Հայե՛ր, արթնցէք եւ Աստուծոյ ապաւինեցէք
Եւ բերդէն գնդակ տեղացէք Թշնամոյն վրայ

Երբ հայ հրոսակները կ'անցնէին Թուրք փողոցներէն, կը Թրքուհի մը, որ աղբիւրէն սափորով ջուր կ'առնէ եւ տուն կը Սարսափահար կը սպաննեն զայն։ Այս կնոջ ամուսինը պատուհանէն նայելով եղածը, կ'առնէ զէնքը եւ կը կրակէ կոմիտէճիներուն վրայ։ այլ իրենց կարգին հրացանները կ'ուղղեն Թուրք տուներուն վրայ։ Սակայն ամէն Թուրք տուն պատասխանեց Հայոց հրացաններուն։ կոմիտէճիները փախան, ձգելով հրապարակին վրայ 28 սպաննեալ վիրաւոր։

Ալաշկերտի մէջ եւս Հայերը այսպէս խռովութիւններ փորձեցին, իսկ կրակ բանալով այն զինուորական ջոկատին վրայ, որ դէպքին փութացած էր։ Սակայն ստիպուեցան փախչիլ, ձգելով 4 սպաննեալ վիրաւոր։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 370 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

12 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1723

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

Ատենէ մը ի վեր, Թուրք մամուլը տարօրինակ հետաքրքրութեամբ մը կը հետեւի հայկական կեանքին: Հին ու նոր զէպքերու:

Այս երեւոյթը աչքի կը զարնէ մանաւանդ վերջացող տարւան ընթացքին: Իրարու ետեւէ սկսան հրատարակուիլ յուշեր, պրպտումներ, գրգռիչ լուրեր եւ Թղթակցութիւններ: Եւ շարքը կը շարունակուի հետեւողականօրէն:

Անցեալ տարի հրատարակութեան սրուեցան Թահսին փաշայի յուշերը, Թէ Թուրքերէն և Թէ ֆրանսերէն: Այս տարի լոյս տեսան Նազըմ փաշայի յուշերը, շատ աւելի Թրքավարի, խուժանավար ոգիով մը շարադրուած: Միջանկեալ միշտ ալ կ'երեւան շինծու, գրգռիչ հրատարակութիւններ: Նոյն իսկ զաւեշտախեղթ մը, «Հանի Էլվառ», իր կարգին մէջտեղ դրուեցաւ մը, «Գոմպալը Էրմէնիլէր» խորագրին տակ:

Միւս կողմէ, «Միլլիյէթ» հրատարակեց հրաշապատում շարք մը — «Դաշնակ Հօյրուն», որուն յաջորդեց երկրորդ մը եւ, քանի մը ամիս առաջ «Վագըթ»ն ալ, կարաւանէն ետ չմնալու համար, կազմեց սուտ-իրաւ պատմութեանց շարք մը, Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման մասին: Երեւի նիւթը չափազանց հրապուրիչ գտնելով, «Միլլիյէթ»ն ալ դիմացէն ձայն տուաւ եւ իր կարգին հրատարակեց շարք մը պատմութիւններ, այս վերջերս:

Ըմէէթ փաշայի «մահափորձ»ը, հռչակաւոր «շանթաժ»ը աւելի սրեց ախորժակները, եւ թերթերը մէկ շաբաթ նիւթ գտան իրենց մաղձը Թափելու համար: Ցետոյ փակուեցաւ այս էջը, եւ արտասահմանի մէջ հրատարակուած կարգ մը լուրեր նոր ջղաձգութեան մը մատնեցին Թուրք խմբագիրները:

Իսկ հիմա աչքի առջեւ ունինք նոր շարք մը,— «Հայ յեղափոխականներուն ներքին ծալքերը.— Թէ ի՛նչպէս կը խաբեն աշխարհի ծանրային կարծիքը եւ իրենց ազգը.— Ընոնց մեթոտներն ու ոճրի մղասակիցները»: Հրատարակողն է' «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ», Էնկիւրիի պաշտօնական բերանը:

Այս շարքն ալ, ինչպէս կ'երեւայ առաջին թիւերէն, յաւելեալ եւ ճոխացեալ պատմութիւնն է Դաշնակ-Հօյրուն գործակցութեան, եւ միեւնոյն ձեւով կը կրկնէ միեւնոյն «փաստացի» պատմութիւնները:

Մեր ընթերցողները առիթ պիտի ունենան կարդալու զայն, եւ զատելու սուտն ու իրաւը: Գրուածքին լրջութեան մասին գաղափար տալու համար, բաւեք Թէ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն ալ, շինծու, բոլորովին անհիմն «մահափորձի այնքան վրանդյ խայտառակութենէն յետոյ, տակաւին կ'ուզէ հաւատացնել որ Հրանդ Ճանիկեան գրկուած էր Ըմէէթ փաշան սպաննելու համար... Քանի մը տող, առաջին իսկ բառերէն.

—«Հրանդ ճանիկեան անուն Թիֆիս ծայ կոմիտէճիին' շոգենաւի մը ցեմիշին մէջ ինքզինքը պատժած ըլլալու դէպքը ոչ միայն է, ոչ ալ պատահական: Հայ «դաշնակ», քիւրտ «Հօյրուն», Թուրք Լեօնոցներու եւ արեւմտեան աշխարհակալութեան շահագործող կազմակերպութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը շղթային փրթած արիւնոտ եւ զզուելի օղակ մըն է անի»:

Ինչպէս միւս հրատարակութեանց — Ցուցերու, Թղթակցութիւններու եւ յօդուածներու պարագային, այստեղ ալ բովանդակութիւնը չէ որ արժէք ունի, այլ երեւոյթը: Ոգին:

Թուրքերը ինչո՞ւ, այս միջոցին, այսքան շատ կը զբաղին մեզմով:

Ինչո՞ւ մէջտեղ կը հանեն դեղնած Թուղթեր, զանազան պէյերու եւ փաշաներու «նօթեր», կամ հանգուցեալ Գասպ Ալիին Թուղթերը, հէքեաթներ հիւսելով անոնց հիման վրայ:

Ինչո՞ւ այնքան յամառօրէն, սուտ-խնդիր ձեւանալով կը հալածեն ռամիկանական արիւնոտ այլ անճարակ, ձախաւեր խաղ մը — այլեւս պատմական «մահափորձ»ը:

Կարելի է նոյնքան «արդիւնաւոր»ներ կապել այս «ինչու»ներուն: Բայց մենք պիտի ուզէինք կանգ առնել մէկ-երկու կէտերու վրայ:

Այս «հայապատում» խանդին գլխաւոր պատճառը, անշուշտ, ցեղային ատելութիւնն է: Երակին վրայ իւղ լցնելու, Թուրքիա մնացած Հայերը ահ ու սարսափի տակ պահելու, սարկացնելու ձգտումը:

Ասոր հետ սերտ կապ ունի ամբոխին ուշադրութիւնը ցրուելով, միշտ Հայերուն վրայ կեդրոնացնելու ձգտումը: Քէմալականութեան համար գաղտնիք չէ Թուրք ամբոխին համատարած դժգոհութիւնը, որ պատռելու քանի մը անգամ, եւ կծկուեցաւ կախաղաններու սարսափին տակ:

Արդ, ի՛նչ աւելի կախարդական, Թմրեցուցիչ դեղ' քան «հայկական դաւադրութեանց» պատմութիւնը, որ ոչ սկիզբ ունի, ոչ վախճան:

Եւ Թուրք խմբագիրները Թեւ կուտան իրենց երեւակայութեան, անխնայ շահագործելով ո՛ր եւ է դէպք, որ բաւէ որ ուղղուած ըլլայ Հայերուն դէմ:

Միեւնոյն ատեն, այս անպարարութիւնը կը ձգտի ազգային ոգի ներարկել Թուրք ամբոխին, եւ մանաւանդ ամրապնդել նոր սերունդին ատելութիւնը' փոքրամասնութեանց դէմ:

Կը նշանակէ Թէ Թուրքերը զանց չեն առներ ո՛րեւէ աշխատանք, Թէ ներքին եւ Թէ արտաքին սպառման համար:

Սորվելիք բաներ ունի՞նք այս երեւոյթէն, որ նոր չէ, բայց յառաջ կը տարուի նոր մեթոտներով:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

«Ազդակ»էն առնելով, վերապահութեամբ հաղորդեր էինք Թէ Կիպրոսի Յոյները չափազանց գրգռուած են Հայերուն դէմ, Թէ սպաննած են Հայոց Առաջն. Փոխանորդը եւ յարձակած գործելով Մելքոնեան հաստատութեան վրայ, կրակի տուած են:

Բարեգործականի կեդրոնը սակայն, Կիպրոսէն ստացած է հեռ. 30 Թուակիր նամակ մը, որ կը յայտնէ Թէ կեանքը խաղաղ է որբանոցին մէջ եւ Թէ ոչ ոք եւ է նեղութիւն չեն կրած:

Այս լուրերուն մասին, Ազդակ իր վերջին Թիւով կը գրէ Թէ Կիպրոսի Առաջնորդ. Սարաֆեան եպսկ. որ մէկ քանի շաբաթէ ի վեր Սուրիա կը գտնուի, տեսակցութիւն մը ունեցած է Կիպրոսէն նոր վերադարձած Մր. Գըրքաթըրնի հետ: Ցիշեալը յայտնած է Թէ ինք տեղեկութիւն չունի Նիկոսիոյ Հայոց եկեղեցիի հրկիզման եւ Առաջ. փոխանորդին սպանութեան լուրերէն, Թէ ինք չմեկնած, անցած է Հայոց եկեղեցիին եւ Մելքոնեան հաստատութեան առջեւէն եւ բան մը չէ նշմարած: Հետեւաբար, հաւանական է որ լուրերը սխալ ըլլան:

Արաբական Թերթերը սակայն, կը շարունակեն պնդել Հայոց եկեղեցիի հրկիզման եւ Առաջն. փոխ անորդին սպանութեան վրայ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն տասնապետ Գասպարի սպանութեան մասին:

Կաթողիկոս. ընտրութիւնը զարնան

Էջմիածնի Տեղակալէն Պոլսոյ Պատրիարքարանը հասած գրութիւն մը կը հաղորդէ Թէ մինչեւ գարուն նիստ պիտի գումարէ Համագումարը եւ պիտի ընտրէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՃԱՌԸ

Անգլիական Խորհրդարանը լսեց Թագաւորին ճառը: Ահաւասիկ կարեւոր հատուածները.

— Անգլիոյ յարաբերութիւնները կը շարունակեն մնալ բարեկամական օտար պետութեանց հետ: Կառավարութիւնը պիտի քաջալերէ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը եւ իր գործունէութիւնը պիտի շարունակէ Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն մէջ:

Անգլիական կառավարութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ յառաջիկայ ընդհ. զինաթափութեան համագումարի պատրաստութիւններուն:

Գալով տնտեսական տագնապին, կառավարութիւնը ուրիշ պետութեանց հետ գործակցաբար իր կարելին պիտի ընէ միջոց մը գտնելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ վերականգնել միջազգային առեւտուրը:

Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին եւ մօտ ատենէն, խորհրդակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Գիրմանիոյ ներկայացուցիչներուն հետ:

ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Գահաճառը յետոյ կ'անդրադառնայ վերջին ընտրութիւններուն եւ անոնց արդիւնքէն ստացուած հարցերուն:

— Ընդհանուր ընտրութիւններով, ազգը իր հաւանութիւնը յայտնեց այն միջոցներուն, որոնք պիտի գործադրուին ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար: Այդ միջոցները կը կազմեն առաջին էական քայլերը դէպի ելեւմտական եւ տնտեսական հարցերու լուծումը, որոնց առջեւ կը գտնուի երկիրը:

Ազգը հրաւիրուեցաւ նաեւ Անգլիոյ Նախարարներուն տալու անհրաժեշտ իրաւասութիւնները, հետապնդելու համար քաղաքականութիւն մը, որով կարելի ըլլայ երկրին ելմտական ամբութեան հանդէպ վստահութիւնը վերահաստատել եւ մշակել այն ծրագիրները, որոնք Թոյլ պիտի տան ապահովելու առեւտրական նպաստաւոր զուգակշիռ մը:

Երկիրը մտահոգող կարեւոր հարցերը ենթարկուած են կառավարութեան մանրամասն քննութեան: Որքան կարելի է շուտ որոշումներ պիտի տրուին եւ գործադրուին:

Անգլիոյ նոր Խորհրդարանին պաշտօնական առաջին բացումը տեղի ունեցաւ նախորդ օր, կէս օրէն վերջ: Ընդդիմադիրներու կողմէ Լէնսպըրի խօսք առնելով, յարձակեցաւ կառավարութեան վրայ, որ բսաւ, էշխանութեան գլուխն անցաւ զանազան խաղերով: Իր ճառին վերջաւորութեան' Լէնսպըրի յայտնեց Թէ ընդդիմադիրները Խորհրդարանին պիտի ենթարկեն տագնապը լուծելու յարմար կարգ մը առաջարկներ:

Ընդդիմադիր պետէն վերջ, խօսք առաւ Մաքտոնըլտ, որ իր կարգին խստօրէն քննադատեց Լէնսպըրիի ճառը, զօր որակեց իբր անարգանք մը հանդէպ անգլիական ժողովուրդին ողջմտութեանը:

Հաստատելէ վերջ Թէ կառավարութիւնը հաւատարմօրէն պիտի գործադրէ իր ընտրական ծրագիրը, յայտնեց Թէ եթէ մինչեւ մէկ քանի շաբաթ կառավարութիւնը նշմարէ վաճառամարտի մը գոյութիւնը, խորհրդարանէն պիտի ուզէ անհրաժեշտ իրաւասութիւնը, հարցը լուծելու համար, — ինչ որ ալ ըլլայ բսաւ, կառավարութիւնը Ծնունդի արձակուրդէն առաջ, Խորհրդարանին պիտի ծանօթացնէ իր տեսակէտը վաճառամարտին մասին:

Գալով պատերազմական պարտքերուն եւ հատուցումներուն, Մաքտոնըլտ նորէն հաստատեց Թէ աշխարհ չպիտի կրնայ բարգաւաճիլ, քանի շարունակեն իրականութեան հակառակ անտեսական կարգադրութիւնները.

- Անկարելի է բսաւ, առանց պարագաները նկատի առնելու, հրամանագրել որ, ոսկիի մեծ քանակութիւններ մէկ երկրէ ուրիշ երկիր արտածուին, առանց աղքատցնելու արտածող երկիրը եւ յետագային ալ, այն երկիրը որ կը հաւաքէ այդ մետաղը: Անհրաժեշտ է անմիջապէս յարաբերութեան մտնել այս հարցով գլխաւորաբար շահագրգռուած երկրին հետ, որպէսզի այս անելէն ելլելու համար կարգադրութիւններ ըլլան:

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԻ ՀԱՐՑԸ

Մաքտոնըլտ, ինչպէս ըրեր էր վաճառամարտի հարցին մէջ, վերապահութեամբ խօսեցաւ մաքսատուրքի հարցին մասին: Գոհացաւ միայն ընդունելով որ այս հարցը կը կազմէ երկրին առեւտուրը վերականգնելու ընդունակ միջոցներէն մէկը եւ Թէ կառավարութիւնը' հաւատարիմ մնալով իր յայտարարութեան, մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկէ հարցը եւ պիտի տայ կացութեան համապատասխան որոշումներ:

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Երէկ, զինադադարի 13րդ տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ Փարիզի մէջ:

Ժամը 11ին հանրապետութեան նախագահը, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահները եւ կառավարութեան անդամները հասան Յաղթութեան կամարին առջեւ, որ զարդարուած էր Բանակի Թանգարանէն առնուած եւ լուծուած զօրաբաժիններու պատկանող դրօշներով:

Հանրապետութեան նախագահը անցաւ զօրաբաժիններու եւ դրօշակներու առջեւէն եւ գնաց կանգ առաւ Անծանօթ Զինուորի շիրմին առջեւ: Այն ատեն, երբ ազդանշան մէկ վայրկեանի լռութեան, փողերը հնչեցին, որմէ վերջ, զօրախումբերը անցք կատարեցին շիրմին առջեւէն:

Տարեդարձին առթիւ, հանրային շէնքերը բոլորը դրօշազարդուած էին:

Ֆրանսա չպիտի լքէ Սուրիան

Երեքշաբթի օր, Մարսէյլէն դէպի Պէյրութ մեկնեցաւ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանը Պ. Փոնսօ: Պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներուն, Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ հոգատարութեան լքման մասին' օտար Թերթերու տուած կարգ մը տեղեկութեանց առթիւ, Սուրիոյ մարզպանը պատասխանեց.— Առ այժմ, երբեք այդ տեսակ հարց մը մէջ չկայ եւ կը կարծեմ Թէ այդքան ալ շուտ խօսքը չպիտի ըլլայ ատոր:

Նոյն շոգենաւով Սուրիա կը մեկնին յանձնախումբի մը անդամները, որոնք պիտի զբաղին Դամասկոսի, Աղեքսանդրէթի եւ Գահիրէի ֆրանսական վարժարաններու ընդարձակումով:

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Թուրք պաշտօնական գործակալութիւնը «Անատոլիա» կը հերքէ Թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց ընթացքին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Լիտվինով փորձած ըլլայ համոզել Թուրք կառավարութիւնը չմտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ կամ իր մուտքը պայմանաւորելու Խորհրդ. Միութեան եւ Թուրքիոյ փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Թուրքիոյ օդանաւային ոյժը

Թուրք կառավարութիւնը Իտալիոյ յանձնարարեց 18 ջրասաւառնակներ, որոնք պիտի յանձնուին տարուան վերջը: Թուրքիոյ օդանաւային ուժերը ներկայիս կը բաղկանան 122 օդանաւէ, որոնց 89ը ֆրանսական, 30ը չեխական եւ 33ը զանազան երկիրներու մէջ շինուած,

Չինաճափոնական պատերազմը

Ազգերու Դաշնակցութեան ճափոնի ներկայացուցիչը կը հաղորդէ Թէ Թշնամութեանց սկիզբէն ի վեր, ճափոնցիք կրած են հետեւեալ կորուստները.— Սպանեալ' 13 զինուոր եւ 3 ոստիկան. Հարուած' 170 քաղաքացիներ. վիրաւոր' 64. անյայտ' 150:

Թիէն-Ցինի մէջ 400 ըմբոստներ զերի բռնուեցան: Անոնցմէ մաս մը անմիջապէս գլխատուեցաւ:

Նանքինէն կը տեղեկացնեն Թէ Չինաստան Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրած է կազմել 4000 հոգինոց միջազգային ուժ մը, որ պահպանէ հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղին:

Ֆրանսացի ուսանողներ

Պուքրէշի Համալսարանին մէջ

Ռումանիոյ վարչապետ փրոֆ. Եորկա, Փարիզի ռումէն դեսպանին ընկերակցութեամբ գնաց Ֆրանսայի կրթական նախարարին եւ յայտնեց Թէ ռումէն կառավարութիւնը Ֆրանսացի 2 ուսանողի եւ 2 ուսանողուհիի Թոշակ յատկացուցած է, որպէսզի Պուքրէշի համալսարանին մէջ, ուսումնասիրեն բիւզանդական եւ ռումանական արուեստը, հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի ժողովրդական արուեստը եւ ռումանական լեզուն ու գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ քարիզի ճարտարարուեստը:

Փրոֆ. Եորկա նոյն իրիկունը մեկնեցաւ Պուքրէշ:

Մարդասպան պուլկարը.— Սերպիացի պուլկար գիւղացի մը որ բանտէն նոր արձակուեր էր, ատրճանակով եւ կացինով սպաննեց իր ծննդավայրէն 8 անձեր, որոնց մէջ են գիւղապետը եւ քահանայ մը...

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ

Խորհրդ. Հայաստանի ճարտարարուեստացման զարգացման ընթացքը, բազմաթիւ խոչընդոտներու ցանցին մէջ բռնուած, դժբախտաբար չորդաբացներ ոչ միայն ի պաշտօնէ չաւատականներու վրայ երազները՝ այլեւ եղած անհաշիւ զոհաբերութիւնը։

Բազմաթիւ անգամներ ըսեր եւ կրկներ ենք, կամք եւ վճռականութիւն չէ որ կը պակսի համայնավար ղեկավարութեան մօտ, ընդհակառակն մարդ կը տարուի խորհելու, որ աւանք կարծեն թէ պարւիներ են բռնացապէս իրենց չափազանցուած եռանդի եւ կորովի վրայ, իբրեւ գլխաւոր պայման յաղթահարելու զանազան դժուարութիւնները։

Այսպէս օրինակ, ամէն անգամ երբ հարկ կ'ըլլայ քննել տնտեսական զարգացման ընթացքը կասեցնող պատճառները, հոն գրեթէ միշտ ալ կը մատնանշեն մէկէ աւելի տեսական չարիքներ։

Այս չարիքներէն կարեւորները,— շինանիւթերու, մասնագէտ եւ որակեալ աշխատաւորներու, ինչպէս նաեւ մեքենաներու պակասն է, որոնք կը մնան անյաղթելի։ Կ'երեւի թէ ինչ ճակատագրական անդրադարձում կ'ունենան այս պակասները մեր դեռ զարգացող ճարտարարուեստի եւ առհասարակ տնտեսական զարգացման ընթացքին վրայ։

Իրողութիւնը սակայն ցոյց կուտայ որ, հակառակ սպառուած բոլոր ճիգ ու ջանքերուն, ոչինչ կը փոխուի հիմնական դժուարութիւններէն։

Այս երեւոյթը ինքնին ապացոյց է, որ Հայաստանի տնտեսական զարգացման հարցին մէջ գոյութիւն 'ունին' տեսակէտներու եւ գնահատութեան հիմնական տարբերութիւն մը ղեկավարութեան եւ աշխատաւորութեան — չըսելու համար ժողովուրդի մէջ։

Այլապէս անըմբռնելի կը մնայ մեզի այն լեզուն, որ կ'արտայայտէ երկրի տնտեսական զարգացման ընթացքը։

Մինչ ղեկավարութիւնը, իր պաշտօնական որոշումներով եւ հրատարակութիւններով արդար ճիգը կը գտնէ իր պահանջը տնտեսական ծրագրերու լիովին գործադրութեան մասին, անդին՝ արդիւնքը միշտ ալ կը մնայ շատ հեռու նախատեսուածէն։

Նոյնը նաեւ այս կամ այն արգելքի պատճառի վերացման մասին։

Այսպէս է որ տակաւին աշխատաւորութիւնը արդիւնաբերութեան հետ կապելու ձեռնարկները — խիստ եւ վճռական — չտուին շօշափելի արդիւնք։ Նոյն վիճակը նաեւ աշխատաւորութեան կենցաղային յարմարութիւններ ստեղծելու— անհրաժեշտ նիւթերու եւ մասնագէտներու ապահովութեան հարցին մէջ։

Այս բոլոր պարագաներու մէջ, ինչպէս ըսինք, վերէն կը պնդեն թէ դժուարութիւններու յաղթահարումը հնարաւոր է, եւ հետեւաբար պէտք է յաղթահարուին բոլշեւիկեան վճռականութեամբ, իսկ վերջը-վերջը դժուարութիւնները կը մնան իրենց վիճակին մէջ, ըսենք նոյնպէս — բոլշեւիկեան յամառութեամբ։

Ղեկավարութիւնը կորսնցուցե՞ր է իր հեղինակութիւնը, իրական ազդեցութիւնը, գործող մարմիններու եւ առհասարակ աշխատաւորութեան վրայ, թէ արդեօք լուռ հակամարտութիւնն է որ կը մնայ իբրեւ հիմնական չարիք։

Ինչ ձեւով ալ մեկնուի, ցաւը այն է, որ կացութիւնը այս տեսակէտէն կը մնայ միշտ վտանգաւոր, մեր երկրի տնտեսութեան զարգացման գործին մէջ։

Այս տեսակէտով չափազանց բնորոշ է Հայաստանի պաշտօնական մարմիններու վերաբերումը գիւտարարութեան հարցի մասին։

Գիտենք թէ ամէն բանէ աւելի մեր երկիրը ունէր նաեւ մեքենական միջոցներու պակասէն։ Արտադրութեան շատ մը ճիւղերը չեն կրնար ժամանակին բաւարարել իրենցմէ եղած պահանջը, գլխաւորաբար անոր համար, որ մարդկային ուժի հետ հարկաւոր չափով անհրաժեշտ նկատուած մեքենական միջոցներ չկան։

Այսպէս, օրինակ, Հայաստանի պահեստներու գործարանը, որ ապահովուած է գլխաւոր նիւթերով, չկրցաւ իր արտադրութիւնը պահանջուած չափին հասցնել, որովհետեւ գործարանը չունէր փոխադրական միջոցներ, չունէր մէկ քանի մեքենաներ ու գործիքներ, որոնք կրնային նպաստել արտադրութեան քանակական բարձրացման։

Գործիքներու պակասը զգալի դեր կը կատարէ նոյնպէս մեր երկրի հարուստ քարահանքերու եւ շինարարական ձեռնարկներուն մէջ։

Դեռ չենք խօսիր այն մասին որ յաճախ ամբողջ արհեստանոց մը անգործութեան կը դատապարտուի գործիքի անշան մասի մը նորոգութեան պատճառով, որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանէն դուրս։

Այս պայմաններուն մէջ, բնական է որ գիւտարարութիւնը պէտք է ընդունուի իբրեւ կարեւոր միջոց մը, մատնանշուած բացերը գոցելու համար։

Ու իսկապէս պաշտօնական ժողովներու մէջ, միշտ ալ իր արժանի գնահատութիւնն է ստացած գիւտարարութեան հարցը։

Կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը, յատուկ օրէնքներով եւ հրահանգներով կը թելադրեն ոչ միայն ուժ տալ գիւտարարութեան, այլեւ նպաստել գիւտարարները իրենց ձեռնարկներու համար։

Հայաստանի մէջ յաճախ կ'արձանագրուի այս կամ այն համեստ աշխատաւորի կողմէ եղած գիւտական մեքենայի մը կամ գործիքի մը կատարելագործման, եւ յաճախ ալ արտադրութեան մէջ որոշ ձեռնարկներու գնով, քանակը բարձրացնելու մասին։

Դեռ վերջերս «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցներէն մէկը նոյն թերթի 18 հոկտեմբերի թիւ մէջ կը ներկայացնէր գիւտարար բանուոր Մ. Աւետիսեանը որ տէր է երեք գիւտերու։

Տարիներու յոգնեցուցիչ եւ ապարդիւն աշխատանքի եւ փորձերու յաղթահարումով, Աւետիսեանը կը յաջողի յաջողապար հնարել.

Ա.— Քար տաշող մեքենայ, որ կարող է փոխարինել օրական 48 քարտաշ բանուորի աշխատանքը։

Բ.— Աղիւս պատրաստող մեքենայ.

— «Այդ մեքենայով Աւետիսեանը մեծամեծ խնայողութիւններու դուռ է բացում շինարարութեան ճամար, արագացնում է աշխատանքը, խնայում բանուժ՝ մի մեքենայով փոխարինելով 30 բանուորի»:

Բ.— Գերաններ եւ ծանրութիւններ բարձրացնելու ամբարձիչ մեքենայ։

Այս կէտի կարեւորութիւնը, ինչպէս եւ նախորդներունը անշուշտ յատուկ են մեր երկրի համար, ուր տակաւին ամէն բան նախնական միջոցներով է որ կը կատարուի։ Այս տեսակէտով ալ աւելի արժէք կը ստանան արդէն Աւետիսեանի գիւտերը, որոնք ինչպէս կը հաւաստէ յօդուածագիրը, կրնան մեծ դեր կատարել մեր «շինարարական ձեռնարկներ»ու մէջ, խնայելով զգալի չափով բանուորական ուժ եւ ժամանակ։

Այսքանը լաւ, աւելցնելով այն, որ մեր ժողովուրդը միշտ ալ ունեցեր է, եւ ունի Աւետիսեաններ։ Անկասկած եւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ բազմաթիւ Աւետիսեաններ կրնան երեւան գալ, նպաստելու համար մեր երկրին զարգացման։

Բայց ցաւը այն է, որ անգամ Հայաստանի մէջ, ուր պետութեան եւ կուսակցութեան պաշտպանութեան տակ է առնուած գիւտարարութիւնը, պայմանները նորէն կը մնան աննպաստ գիւտերը արժեցնելու համար։

Աւետիսեանը տարիներու իր աշխատանքէն ետք, գլխիկոր կեցած է անյոյս, որովհետեւ, պետական համապատասխան մարմինները անտարբեր են իր ներկայացուցած կէտերու ծրագիրներու վերաբերմամբ։

«Ձնայած մեքենայի կարիքին շինարարութեան մէջ, ինչպէս տեսնում ենք, մոտելը բրակի (անպէտք) ընկած է էստեղ։ Ենթէ ասեն անպէտք ա, եա թէ չի ասեն էս մասը սխալ ա, էսպէս լինի, էսպէս աշխատիր, ցուցմունքներ տան էլի մարդ կ'իմանա, որ մտածող կայ օգնող կայ, բայց էդ էլ չեն անում, կարծես չեն տեսնում օգուտը, կամ ցրաժ արում են էդ օգուտից»

Գիւտարար Աւետիսեանի այս գանգատները դժբախտաբար նորութիւն չեն, եւ ոչ ալ բացառութիւն։

Անտէրութիւն եւ թափթփածութիւնը օրէնքի կարգ անցած մեծագոյն հարուած կուտան որքան երկրի տնտեսութեան, նոյնքան եւ հայ չարքաշ, աշխատասէր ու ստեղծագործող աշխատաւորութեան նախաձեռնող ոգիին։

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը, երբ տնտեսութիւնը պէտք ունի այդ գիւտերուն, իսկ համայնավար ղեկավարութիւնը իր կաշիէն դուրս կուգայ իրականացնելու տնտեսական ծրագրերը։

Ինչո՞վ բացատրել այս տարօրինակ վերաբերմունքը խորհրդային կարգերու մէջ, ղեկավարութեան «մարտական» գործադրութիւններու դէմ։

Անտարբերութի՞ւն, թէ թաքուն ընդդիմութիւն...։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԼՈՅՍԸ՝ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԷՆ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՍՕՖԻԱ, 6 Նոյ.— Սոֆիայի հայ համագործակցական «Թրակիա» դրամատունը չորս ամիսէ ի վեր կանոնաւոր դրամական գործառնութեանց սկսած է։ Ներկայիս կը կազմէ երկրին ընդհանուր գործակցական ընկերութիւններուն մէկ նոր անդամը, վաւերացուած եւ ճանչցուած պաշտօնապէս կառավարութենէն։ Դրամատունը կոչուած է մեր գաղութին մէջ տնտեսական, բարոյական եւ ազգային տեսակէտով կարեւոր դեր մը խաղալու։

Ի՞նչ կ'ընէ այժմ եւ ի՞նչ ունի «Թրակիա»ն։

Ան չորս ամիսէ ի վեր փոքրիկ փոխառութիւններով օժանդակեց մանր վաճառականին, կանոնաւորելով անոր վճարելու կարողութիւնը հրապարակին հանդէպ։ Միջոցներ ստեղծեց արհեստաւոր արտադրողին իր գնումները կանխիկ ընելու։ Գործաւորներու օժանդակեց իրենց անձնական գործատեղին ունենալու, թեթեւցուց ձմրան հոգերը պաշտօնեայ դասակարգին։

Սակէ զատ, ան իր բովանդակ ուշադրութիւնը դարձուցած է հիմնապէս բարելաւելու ինչպէս իր անդամներուն, նոյնպէս անոր ընտանեկան պարագաներու ներկան եւ ապագան։ Այս նպատակին համար ան հիմնած է իր խնայողական սնտուկի պարտաւորեալ դրութիւնը փոքրիկներուն համար շաբաթական 20, 50 եւ 100 լէվա վճարումներով 5, 10, 15 եւ 20 տարուան համար որոնց փոխարէն 100էն 9 բաղադրեալ տոկոս կը վճարէ։ Այսպէս շաբաթական 100 լէվա վճարողը.

				լէվա
5	տարիէն	պիտի	ստանայ	301150
10	»	»	»	79200
15	»	»	»	158850
20	»	»	»	288000

Այսպէս նաեւ 50 եւ 20 լէվա խնայողներուն։

Ուրեմն, անզգալաբար ամէն ընտանիք ինքնաբար ըլլալէ զատ, կ'ունենայ իր սեւ կամ նեղ օրերուն համար խնայուած դրամ մը, որ ամէն ատենուան համար իրեն համար տրամադրելի է տոկոսներով, միայն թէ պայմանաժամին 100էն 9 բաղադրեալ տոկոսի փոխարէն 100էն 8 պարզ տոկոսով։ Սոյն սնտուկը առաջին օրէն սկսած է գործել եւ տուած արդիւնքը շատ քաջալերիչ է։

Դրամատունը Յունուար 1էն սկսեալ պիտի ունենայ ամիսը քսան լէվա վճարումով, կեանքի ապահովագրութեան սնտուկը որով ի դէպ մահու ամէն ապահովագրեալ անդամի փառաւոր յուղարկաւորութեան մը ծախսը ընկերութեան կողմէն հոգացուելէ զատ, իր ընտանիքին ու զաւակներուն առաջին շրջանին պիտի վճարուի 10.000 լէվա։ Այս գումարը յառաջիկային հետզհետէ սնտուկին հիմնագրամին յաւելման համեմատութեամբ մինչեւ 50.000 լէվայի պիտի բարձրանայ։

Սոյն ապահովագրական սնտուկը որ իրական մեծ ապահովագրական ընկերութիւններու մէկ մանրանկարը պիտի կազմէ, առանց անոնց իրականացուցած խոշոր շահերը իւրացնելու, պիտի գործէ պարզապէս իր անդամներուն շահուն օգտին համար։

Բարոյական ի՞նչ գետնի վրայ «Թրակիա»ն կը զարգացնէ իր անդամներուն մէջ ինքնօգնութիւնը, փոխադարձ օգնութիւնը, վստահութիւնը եւ խնայողութիւնը։ Որով անոնք կը դառնան պատուաւոր, համարձակ եւ ձեռներէց անհատներ։ Ապագային հետզհետէ անոնց մէջ պիտի աճի փոխադարձ սէրը ու վստահութիւնը, որուն չգոյութենէն կը տառապի մեր համայնքը։ Մանաւանդ մեր չորս հովերուն ցրուած գաղթականութեանց համար, այլասերման դէմ ամենամեծ դարմանը կրնան ըլլալ այս կարգի ընկերութիւնները, հայը իբր հայ պահելու, իրար սիրելու, իրարու քով բերելու, եւ փոխադարձաբար օգնելու վարժեցնելու։

Ան ունի իր կրթական ֆոնտի ծրագիրը, որով հրապարակային դասախօսութիւններ պիտի սարքէ ոչ թէ իր անդամներուն դրական ուսումներ աւանդելու, այլ կեանքի պայքարին համար գործնական միջոցներ սորվեցնելու, բացատրելով համաշխարհային այնլայն ճամբան, (գործակցական ընկերութիւններու), որու կը հետեւին բոլոր ժողովուրդները։

Սոյն ընկերութիւններուն համար ամէն կառավարութիւնները իրենց ծանօթ օրէնքները ունին, որոնցմով զանոնք կ'առնեն ուղղակի իրենց հսկողութեան եւ պաշտպանութեան տակ։ Ահա՛ ասոր համար է որ անոնք խաղալիքը չեն կրնար ըլլալ ո՛չ դրամատէր դասակարգին եւ ոչ ետասէր անհատներու քմահաճոյքին։ Անոնք կը գործեն լայնօրէն առանց ազդուելու քաղաքական հոսանքներէն եւ նախանձոտ անհատներու սադրանքներէն։ Ահա [illegible] ասոր համար է որ անոնք տեւական են եւ հաստատուն ու որեւէ ուրիշ հաստատութիւններ չեն կրնար բաղդատուիլ անոնց հետ։

Մեր համագործակցական դրամատան բաժնեմասը (100) հարիւր լէվա է եւ առ այժմ անոր ծանօթ ցուցերը մեծամասնութեամբ աղքատ դասակարգն է։ Այլ սակայն, անոր շուրջը պէտք է բոլորուին անխտիր բոլորը, որովհետեւ ան ընդհանուրինն է եւ կոչուած ունի ամէնուն վիճակը բարելաւելու, եւ միեւնոյն ատեն բարի նախանձի մղելու միւս գաղութները։

Օտարէն ակնկալելու տեղ, ներքին աղբիւրները քամելով տալ։

Անհատապէս տալու տեղ, Հաւաքաբար տալ։

Շահագիտութեամբ տալու տեղ, Ալյասիրութեամբ տալ։

Խտրութեամբ տալու տեղ, Լայնամտութեամբ եւ ազնուութեամբ տալ։

Ջղաձգաբար տալու տեղ, Սկզբունքով տալ։

Պատահաբար տալու տեղ, Սովորաբար տալ։

Ահա՛ նոր ճամբան։ Ահա՛ գործակցականին ստեղծագործ գաղափարը։

Գործակցական ձեւով տալը առանց ո եւ է նիւթական կորուստ պատճառելու, սրտի գոհունակութիւն եւ խղճի հանգստութիւն կուտայ, քանի որ չնչին գումարի մը գործածութեամբը աղքատիկ էսնաֆներու, գործաւորներու եւ արհեստաւորներու ապագանը կը բարւոքին։ Այս ձեւով հրեայ մեծահարուստներէ հաւաքուած տրամադրելի մեծկակ գումարներ կան Սոֆիայի սոյնանման հրեայ դրամատուններէն Պանքա Կէուլաին մէջ, որ այսօր 200 միլիոն լէվայի դրամագլուխ մը ունի իրեն տրամադրութեան տակ։ Նոյնպէս Պանքա Գարմէլը եւ Զատրուժէն Թրուտը, որոնք լայնօրէն կարելիութիւնը կուտան բաւարարելու իրենց հասարակութեան պէտքերուն, առանց հարկադրելու որ դիմեն օտար դրամատուններու։

Ե. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

ՉԵԿԱՅԻ ՊԵՏԸ ԵՒ ՀԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

... Հոկտ. 26

Մի հին դաշնակցական ընկեր երկար ժամանակ Չեկայի բանտում փակուած էր։ 1930 թուին, մի օր, Չեկայի պետը կանչեց նրան իբր թէ հարցաքննութեան, աւելի շուտ փորձեց պայթակցեցնել փայլուն խոստումներով...

— Դուք ի՞նչ կարծիք ունիք կամ ի՞նչ կարող էք ասել ձեզ հետ միասին բանտարկուած Ս.ի մասին, արդեօ՞ք նա եղե՞լ է երբեւիցէ Դաշնակցական. աշխատե՞լ է այդ կուսակցութեան շարքերում։

— Ո՛չ, նա ո՛չ մի ժամանակ Դաշնակցական չի եղել, այլ հակառակը միշտ էլ հակառակ է եղել այդ կուսակցութեանը եւ նոյնիսկ դէմ է գնացել...

— Այդ մարդն իբրեւ գիւղացի ինչպիսի՞ վերաբերմունք է ցոյց տուել գիւղացիների հանդէպ, նա ունեւոր է եղել, շահագործե՞լ է գիւղացիներին։

— Սովորական ունեւոր գիւղացիներից մէկն էր. շատ էլ հարուստ չէր, այլ միջակ կարողութեան տէր էր. վերաբերմունքը դէպի գիւղացիներն այնքան էլ վատ չի եղել եւ ինչո՞ւ վատ պիտի լինէր...

— Ինչպիսի՞ վերաբերմունք էր ցոյց տալիս նա դէպի սովետները։

— Չգիտեմ, ասատ եւ այդ մասին ոչինչ ասել չեմ կարող։

— Ի՞նչ խորհուրդ էք տալիս, նրան ազատե՞մ, թէ բաց թողնեմ. ձեր կարծիքն ի՞նչ է։

— Դուք գիտէք, կ'ուզէք բաց կը թողնէք, կ'ուզէք կ'աքսորէք։

— Անցնինք այժմ բուն քննութեանը. նրա մասին ձեր տուած տեղեկութեան համար շնորհակալութիւն եմ յայտնում, ասաց Չեկայի պետը եւ շարունակեց։

— Առաջէք խնդրեմ, ձեզ անշուշտ յայտնի կը լինի, որ Դաշնակցութիւնը միացած է եւրոպական պետութիւնների հետ եւ գործում է մեր դէմ...

— Այդ մասին ես միայն սովետական թերթերից գիտեմ, ճշտութեան համար չեմ կարող երաշխաւորել։

— Դուք իբրեւ հին Դաշ[…] ցական ընկեր գիտէ՞ք որ Դ[…] նակցութիւն կուսակցութ[…] դիմել է Կաւացկոն եւ խոր[…] ներ է հարցրել նրանից։

— Այդ նոյնպէս կարդ[…] եմ ձեր թերթերում։

— Շա՛տ լաւ. եթէ դուք […] պէս պնդում էք, դէմ չէք […] տական իրաւակարգին, […] ուրեմն մի ղեկավարութեան […] տարարութիւն) աւելէք, որ […] էք գալիս այդ կուսակցութ[…] նից եւ ընդմիշտ խզում էք […] կապերը այդ կուսակցութ[…] հետ, յիշեցէք որ համա[…] չէք Դաշնակցութեան […] քականութեանը եւ դատապ[…] տում էք նրա անցեալ […] գործունէութիւնը, […] [illegible]

— Ներեցէ՛ք, ես նման […] յարացիան տալ չեմ կարող։

— Ինչո՞ւ էք […] [illegible]

[illegible]

— Ոչինչ, անշուշտ ես […] [illegible]

[illegible]

— Շնորհակալ եմ ձեր […] [illegible]

Այսպէս հարցաքննու[…] [illegible]

ԼՈՒՍԱՒ[…]

ՅՈՅՑ ՄԸ ՓՐՈՖ. ԵՐԻՑ[…]

Ռումանիոյ […] [illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲՈՒԽՅՐ

Թէ' գնաց էք, արթուն կացէք,
Թէ' արթուն էք, ելէք գացէք։
ՍԱՍՄԱՑ ՄՀԵՐ

ԼԻՈՆ, 8 Նոյեմ. (Սեփ. Թղթ.)— Այս է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան պատգամը հայ ժողովուրդին։ Եւ Դաշնակցութեան Մհերները ո'չ միայն Սասնոյ բարձունքներէն պատգամեցին ու կռուեցան, այլեւ իրենց գաղափարին պատգամաբերները եղան... Անհամար են անոնք ծանօթ ու անանուն, որ հպարտ ու առնական' ինկան Հայոց ճամբուն վրայ։ Ու կանգուն է տակաւին այն տաճարը բոցավառ, որուն համար հայ մարդը կ'երթար յեղափոխական դառնալու։ Կանգուն է ան, որովհետեւ հայ ժողովուրդը չուզեր մնալ առանց անոր։ Ու Դաշնակցութեան կը դիմեն բոլոր անոնք' որ ծարաւ են սրտապարար խօսքի, կարօտ են հայրենի յուշերու, ներշնչման եւ կազդոյրի։ Անգօր են բոլոր դաւերն ու խաչակրութիւնները Դաշնակցութեան հանդէպ։

Ապացոյցը մենք տեսանք շաբաթ գիշեր, Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան առթիւ։ Այս տարի սրահի չգոյութեան համար տօնակատարութիւնը յետաձգուած էր նոյեմբեր 7ին, Դ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Աւելորդ է խօսիլ ժողովուրդի մասին։ Սրահին բոլոր աթոռները գրաւուած էին եւ մեր ընկերներէն շատ, չէվոք երիտասարդներն անգամ ոտքի վրայ մնացին մինչեւ վերջ։

Միջանցքներն իսկ լեցուած էին հայրենակիցներով։

Ժամը 9ին նախագահ ընկ. Թ. Ալվազեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգուեցաւ Նորակազմ երգչախումբին կողմէ։ Նախագահը քանի մը խօսքով պարզեց Դաշնակցութեան կատարած աշխատանքները' ազգային, մշակութային ու ընկերային մարզերուն, անոր ի յայտ բերած յանդգնութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեկան յեղաշրջման գործին մէջ։ Հայ ժողովուրդը պէտք ունէր անոր ու ան եկաւ հոգի տալու բոլոր վհատածներուն եւ վհերոտներուն։ Յետոյ բեմ եկաւ առաջին բանախօս ընկ. Վ. Զուլֆէրեան. «Ինչպէս անհատներ իրենց անփական անուանատօնը ունին, այնպէս ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տարուան այս եղանակին իր «Օր»ը կը տօնէ, հաւաքուած ծերերով, երիտասարդներով ու պատանիներով, խօսելու անցեալի անցքերուն վրայ, լսելու հէքեաթը անոնց' որ եկան ու անցան Հայոց աշխարհէն, սրբացան կտակը թողլով գալիք ճամբորդներուն, տանելու համար վեր ջին հանգրուանը։ Քանի որ այնքան հոծ դանգուածներ ուկնդրելու կուգան Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ան աւելի պիտի զօրանայ, պիտի տարածէ իր թեւերը բոլոր անոնց վրայ' որոնք պէտք ունին անոր բարկութեան, յանդգնութեան ու աստուածային պատգամին... «Մեծ է հայ ժողովուրդը, եւ պէտք է որ մեծ ալ մնայ իրմէ ծնած խիզախութեան լեգէոնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Յետոյ կարգով բեմ եկան Նորագիրները, որոնք նախապէս գիծուած կատարեր եւ փափաք յայտնած էին, որ իրենց «Մկրտութիւնը» մինչեւ այն օրը հրապարակաւ ըլլայ։ Նորագիրներէն երեքը գործի գացած ըլլալով, մնացեալ վեց հոգին իրենց երդումը կատարեցին— թէ յետ այսու իրենք զինուորներն են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Ժողովուրդը լուռ կը դիտէր կազդուրիչ տեսարանը, երբ բուռ մը երիտասարդներ իրենց ձեռքերը խճանկար գեղեցիկ զինանշանին վրայ դրած, ծունկ չոքին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հայր Մեր»ին։

Այս խանդավառութենէն յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Ս. Վրացեանը։

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո'չ օդէն ծնաւ, ո'չ ալ պատահական բերումով։ Ո'չ միայն Դաշնակցութեան, այլեւ բոլոր հայ քաղաքական կազմակերպութիւններէն առաջ արդէն կային յեղափոխական մտքեր, անհատներ որ յեղափոխականներ էին, բայց ո'չ կազմակերպուած, ո'չ պատրաստուած։ 1862ին, երբ Զէյթունը իր առաջին ընդվզումը ցոյց կուտար Թուրք բռնակալութեան դէմ, ո'չ Դաշնակցութիւն կար, եւ ո'չ ալ Հնչակեան։ 70ական թուականներուն, Վասպուրականի «Գաղտնի Ընկերութիւն»ը կար, նոյնը 80ական թուականներուն, Կարնոյ մէջ։

«Յեղափոխական խմորումները կային ու կը զարգանային, իրենց պայմաններուն համեմատ, սակայն անոնք «կայծեր» էր որ կը թափառէին հայ բնաշխարհի մէջ։ Ձեռք մը պէտք էր որպէս զի հաւաքէր այդ կայծերը, բոլորը խմորէր մէկ գաղափարով ու անոնց բոլորին տար մէկ դրօշակ, ի հարկէ կազմակերպուած ձեւով ու հարազատ արտայայտութեամբ։ Բոլոր այդ ցրուած յեղափոխականներուն անորոշութեան մէջ հայրենիքի սէր փնտռողներուն համար էր որ եկաւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը և հաւաքելով բոլոր ըմբոստներըմէկ դրօշակի տակ, բոլորը զատորաքեց մէկ գաղափարով, որպէս զի մեր հաւաքական ուժով մղուած կռիւը իր նպատակին հասնի, որպէս զի հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանման գործին կարենայ օգնել։

«Դաշնակցութիւնը ներկայիս ալ թէ Նոր ճամբաներ կը փնտռէ քալելու համար, ոչ, ան աշագին ճամբաներ կտրած ու անցած է, ժողովուրդը «Աղջի վերածած եւ ընդհանուր պետականացման գործին համար է որ պիտի աշխատի, — Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի իրագործման։ Աճա մեր միակ նպատակը։

Ընկեր Վրացեանի ճառը խանդավառեց հանդիսականները։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին ընկերներ Ս. Սիրականեան, Գ. Շիշմանեան' արտասանութիւն, Օրդ. Փերճուհի Վարդանեան' մեներգ, Պ. Ն. Գարիւն, սրինգ։ Իսկ, երկսեռ երգչախումբի ղեկավար Պ. Պետրոս Պետրոսեան արժանի է ամէն գնահատանքի։ Կը մաղթենք որ երիտասարդ նոր ուժերով խտացնէ իր երգչախումբը։ Հայ երգը այս օտարութեան մէջ անգնահատելի բարիք մըն է բոլորին համար։

Փ. ՀՐԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄ

ԿՐԷՆՕՊԼ. 7 Նոյ.— Կրընօպլի մէջ ալ գործազրկութեան տագնապը սկսաւ տատանալ, ազդելով շըրջակայ բոլոր գիւղերուն վրայ հոկտ. 13ին Ազալէժի (քառւշու) գործարանը արձակեց 10 հոգի։ Կաշիի գործարանը արձակեց 40 բանուորներ P. L. M.ի վակոնի գործարանը 180 գործաւոր։ Վակոնաժի գործարանին մէջ կ'աշխատէին 90 Հայեր, սակայն հիմա մնացած են 40 հոգի։ Միւսները արձակուած են գործազրկութեան պատճառաւ։

P. L. M.ի գրասենեակէն հրահանգուած է օրավարձները, զեղչել հարիւրին տասը։ Փոն տը Ճէքսի մետաքսի գործարանը բոլորովին փակուած է դուրս ձգելով բազմաթիւ գործաւորներ։ Որքան կրցայ ստուգել, այս գործարանի մէջ Հայեր չկային։

Վիֆ մէլ. որ Կրընօպլէն' 7 քիլոմեթր հեռու է, կը գտնուին ցիր ու ցան Հայեր։ Նամակով մը կը հաղորդեն թէ, այստեղի մետաքսի գործարանը օրական 4 ժամ կը բանեցնէ եւ շաբաթը 4 օր։ Շատ հաւանական է որ մօտ օրէն փակուի բոլորովին։

ՖԻՒՐՄԻՆԻ.—Այս գիւղաքաղաքին մէջ կան 30 տուն հայ ընտանիքներ որոնք ժամանակէ մը ի վեր կ'աշխատին արհեստական մետաքսի ճիւղին մէջ։ Դուրս ձգուածներ բոլորը ասոնցմէ շատերը բազմանդամ ընտանիքներ են։

Ուր երթան գործ փնտռելու, որ իրենց զաւակները պահեն։ Շատերը նոյնիսկ մէկ օրուան ուտելիք չունին։ Ոմանք բանջարեղէնով կ'անցընեն իրենց օրերը։

Այս տեղ աւելի շատ ազդած է գործազրկութիւնը, եւ նպաստ չի տրուիր անոնց։

ՌՕՆՏՕ.— Հոկտեմբեր 20էն մինչեւ նոյեմբեր 7, Ռօնտոյի «Սօսիէթէ Նասիօնալ տը լա Վիսքոզ»ի մետաքսեայ գործարանին մէջ կ'աշխատէին երեք հազար հոգի։ Ասոնցմէ երկու հազարը կիներ են, իսկ հազարը տղամարդ։ Հակառակ անգործութեան ցնցումներուն, դեռ կը տոկայ մինչեւ այսօր։ Կիները կ'աշխատին շաբաթը հինգ օր. օրական 19 ֆր. 75 ս.։ Լաւ աշխատողները կը ստանան ամիսը հարիւր ֆրանքէն մինչեւ երկու ֆրանք պարգեւ։ Իսկ տղամարդիկ կ'աշխատին շաբաթը չորս օր, օրական կը ստանան 28 ֆրանքէն 30 ֆրանք, պարգեւով միասին։

Այս գործարանը ունի բազմաթիւ ճիւղեր որոնք փակուած կը համարուին,—օրինակ'Փօն տիւ Շէրիւ, Վիլորպան, Լա Վուլթ, Մարսէյլ, Վիէն, Սէն Շաման եւլն.։

Քաղած տեղեկութեանս համաձայն, այս վերոյիշեալ գործարաններէն բազմաթիւ գործաւորներ արձակած են։ Կրընօպլի եւ շրջակայ անգործ Հայերու թիւը միջին հաշուով կը կազմէ 130 հոգի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Ուսանողական Տան Ուսանողներէն Պ. Երջանիկ Գարաճեան, Սուրիոյ Հայերէն, ծնած Հալէպ 1908ին, այս տարի աւարտած է Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանը։

Աւարտական քննութիւնը շատ յաջող անցուցած եւ քննիչներու շնորհաւորութիւններն ստացած է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 11 (1931 նոյեմբեր).

(ՕՐԿԱՆ Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Անգլիական ընտրութիւնները (ԽՄԲ).— Դաշնակցութեան քառօրյակը (Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ).— Հայաստանի բնակչութեան խնդիրը (ԱՇՈՑ ԱՐՏՐՈՒՆԻ).— «Իդէոլոգիական ֆրոնտուն» (Ս. Վ.).— Համաշխարհային տագնապը (ԱՍԱՏՈՒՐ).— Թուրքիոյ շուրջ.— Ինտերնացիոնալ.— Կուսակցական կեանք.— Թղթակցութիւններ.— Մեր զոհերը։

Տարեկան բաժնեգին' 25 ֆրկած 2 տոլար։ Հատը 2 ֆր. 50։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ», Թիւ 1։ Կը հրատարակուի ամէն կիրակի եւ հինգշաբթի, խմբագրութեամբ Բ. Միլատեանի։ Հասցէ.— 29, La Cannebière, Marseille։

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ԵՒ ՎԻՊԱԿՆԵՐ, Արփիար Արփիարեանի։ Հրատ. «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» Թիւ 5։ 247 էջ, շքեղ տպագրութեամբ։ Փարիզ, 1931։ Գին 20 ֆրանք կամ մէկ տոլար։ Հասցէ' Mr. M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18).

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երուսաղէմի մէջ գումարուելիք իսլամական համագումարին մասին, Երուսաղէմէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին.

Երուսաղէմի մեծ միւֆթիին եւ իսլամ գերագոյն խորհուրդին նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով, յառաջիկայ դեկտ. 7ին, համիսլամական ընդհանուր համագումար մը պիտի գումարուի քաղաքիս մէջ։ Այժմէն իսկ նախապատրաստական աշխատութեանց ձեռնարկուած է, եւ ամէն ջնով պիտի աշխատուի, որ ան իրապէս աշխարհի բովանդակ իսլամութիւնը ներկայացնող ուժեղ մարմին մը ըլլայ։ Մեծ միւֆթի Հաճի Էմին էլ Հիւսէյնի անձամբ արդէն նուիրուած է սոյն համագումարի յաջողութեան աշխատութեանց, եւ արտասահմանի իսլամ մեծամեծներու եւ ղեկավարներու հետ յարաբերութեան մէջ է։ Մասնաւոր հրաւէր ուղղուած է Եգիպտոսի Թագաւորին, իբրեւ հսկայ իսլամ զանգուածի մը պետին, հրաւիրելով զինքը որ իր ներկայացուցիչներով համագումարին մէջ գրաւէ իր տեղը։ Նոյնպէս Հնդկաստանի իսլամ ղեկավար Շէվքէթ Ալիէն խնդրուած է, որ իր հեղինակութիւնը ի գործ դնէ եւ բազմանդամ պատուիրակութեամբ մը մասնակցի համագումարին։ Շէվքէթ Ալին արդէն նախապէս խոստացած էր իր մասնակցութիւնը, բայց կը յուսացուի, որ իր միջոցաւ ուրիշներ ալ պիտի մասնակցին։

Հրաւէրներ ուղղուած են եւ պիտի ուղղուին Սուրիոյ, Միջագետքի, Անդրյորդանանի, Եէմէնի, Հիճազի, Եգիպտոսի, Ալճերիոյ, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Թուրքիոյ եւ այլ Ասիական եւ Ափրիկեան իսլամ երկիրներու, իւրաքանչիւրին լայն իրաւասութիւններով օժտուած պատուիրակութեանց միջոցաւ համագումարին մասնակցութիւնը ապահովելու համար, ուր կը կարծուի թէ իսլամական կարեւոր կրօնական իրաւանց եւ հարցերու մասին խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան, որոշումներ պիտի տրուին։ Համաձայն մամուլին մէջ երեւցած գրութեանց, համագումարը, բացի ունկընդիրներէ եւ հիւրերէ, պիտի բաղկանայ մօտ 800էն 1000 պատգամաւորներէ, որոնց բնակութեան եւ այլ անհրաժեշտ կարիքներու մասին համագումարին նախաձեռնարկ մարմինը կարգադրութիւններ պիտի ընէ, կը կարծուի, եւ կը սպասուի, որ Եգիպտոս 500 պատգամաւորներով պիտի մասնակցի համագումարին։ Ըլլայ Պաղեստինի մէջ, ըլլայ արտասահման, որոշ իսլամական շրջանակներ աննպատակ եւ աւելորդ աշխատանք մը կը նկատեն համագումարը, բայց պնդողներ կան թէ ան աւելի քան անհրաժեշտութիւն է այլեւս։

Համագումարը պիտի քննէ, ի մէջ այլոց, իսլամական սրբավայրերու պաշտպանութեան հարցը, բովանդակ իսլամութեան կրօնական հարցերուն միացումը եւ Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարանի մը հաստատութեան պարագան, եւայլն։

Նախկին խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ եւս կը սպասուի, որ սոյն համագումարին մասնակցի։ Ասկէ նաեւ այն տարաձայնութիւնը, որ քանի մը շաբաթ առաջ շրջան ընել սկսաւ, որպէս թէ խալիֆա Մէճիտ էֆ. առժամաբար Երուսաղէմի մէջ բնակելու պայմանաւ խալիֆա պիտի հռչակուի։ Այդ առթիւ փութկոտ քողոքներ եւս ներկայացուց Լոնտոնի Թրք. դեսպանը։

Ապտիւլ Մէճիտ էֆ.ի խալիֆայութեան պարագան տեղւոյս իսլամ գերագոյն խորհուրդն ալ հերքեց պաշտօնապէս։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊՈՒԼԿԱՐ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Սոֆիայէն տրուած տեղեկութեան մը մը համաձայն, երեք ամսուան մէջ, երրորդ անգամ ըլլալով, Պուլկարիոյ արտաքին Նախարարը մահափորձի ենթարկուեցաւ։

Մայրաքաղաքին շրջակայքը ինքնաշարժով պտոյտ կը կատարէր, երբ երկու անձեր ատրճանակ պարպեցին կառքին վրայ։ Նախարարը չէ վիրաւուած։ Մտեղծուած խառնակութենէն օգտուելով, ոճրագործները յաջողեցան փախուստ տալ։ Հակառակ խիստ փնտռտուքներու, ոստիկանութիւնը չկրցաւ զանոնք գտնել։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այսօր, Փարիզի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Ջանուքվացեի, Ռամիշվիլիի սպանիչին։ Կը յիշուի թէ Ջանուքվացե' վրացի պոլշեւիկ մը, անցեալ դեկտեմբեր 7ին, Փարիզի մէջ, Կոպլէնի պողոտային վրայ, սպաններ էր վրացի նախկին նախարարը, մէկը' վրացական ընկերվարական ղեկավարներէն։

Ջանուքվացէ իր սպանութեան իբր դրդապատճառ կը յայտնէ թէ Ռամիշվիլի վնասած է իրեն, զինքը գործէ հանել տալով եւ արգիլելով որ իր երկիրը մեկնի։ Քննութիւնը երեւան հանած է սակայն թէ այս պատրուակները չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ թէ սպանութիւնը գործածէ քաղաքական հակառակութեան համար։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

Ենչապատ, խումբը կը հասնի տան առջեւ եւ պայքարի պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Կը զարմացնե"մ ձեզ։ Կը մտածէք թէ գործերը չեն կրնար այսպէս ընթանալ երկրի մը մէջ որ լուր ունի գործէնուեսաւուարտիկանութիւնմեր"նչ կրնամ ընել։ Այսպէս է, լոյս աչքով։

Երկու ժամուան սպասումէ վերջ, սպասողները կը հասկնան թէ պատմական վայրկեանը կը մօտենայ։ Դրօք, իրենց դասուն թարսայէն — ինչ ալ ըլլայ, փողոցին մէջտեղը չեն կեցած — կը տեսնեն թէ դատապարտեալներուն հետեւորդները կուգան։ Հետեւորդ մը, երբեք ուշ չէր մնար ժամադրութենէն։ Անոր երեւումը կը մատնէ պետին դուրս ելլելը։

Դուռը կը բացուի։ Թոմալեւսկի եւ Պակտարոֆ, հիմա մայթին վրայ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

են։ Ցոյց տուողը կը միանայ ղահիճներուն։ Անոնք են կ'ըսէ, սպաննեցէք։ «Կրակողները հոն չեն կենար, տեղը շատ բանուկ է. կ'երթան անկեց, միշտ կրկնելով, — պզտիկը եւ մեծը»։

Ետ կը դառնան։ Զոյգը ձեռքէ առէ է։ Կը կրակեն։ Երկու մարդիկը կ'իյնան։ Մեռած են։

Ցոյց տուողը որ հեռացած էր, կը լսէ պայթիւնները։ Կը մտնէ սրճարան մը եւ կը հեռացնէ.

— Եղաւ։

Ա՞ՆՑԿԸ լուր կուտայ թերթերուն։ Ոչխին մէջ ուրախութիւն կը տիրէ։ Սլիվովիցա կը խմեն։ Բայց թատերական անակնկալ մը։ Սուրհանդակ մը կը վազէ եւ կը կանչէ.— Սխալած են։

Նորընծայ մարդասպանները շատ լաւ ալ կրակած էին պզտիկի մը եւ մեծի մը վրայ։ Միայն թէ ասոնք լաւերը չէին։ Թոմալեւսկի եւ Պակտարոֆ կարգ առեր էին խօսակցելու համար։ Երկու դերձակներ' մէկը փոքր, միւսը մեծ, անոնց տեղ անցեր էին...

Թոմալեւսկին սպաննուեցաւ երկու ամիս վերջ, 1930 Դեկտ. 3ին։ Պակտարոֆ Թոմալեւսկիէն 42 օր յետոյ, 1931 յունուար 13ին։

ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Միալ է որ կը գործեն եղբայրներու միջեւ զիրար սպաննելով։ Նախ, այդ կերպով, ուշադրութիւն կը հրաւիրեն իրենց վրայ։ Յետոյ իրենց մայրերը ղժգոհելու վտանգին կ'ենթարկուին։

Եւ միշտ ալ այս բանին վրայ էր որ մտածեց Իվան Միխայլոֆ։

Այս անողոք խաղին մէջ, Մակեդոնիա ոչինչ կը շահէր եւ ամէն ինչ կը կորսնցնէր։

Հանրային կարծիքը կը սկսէր յոգնիլ այս ամսական թոմբիւններէն եւ պուլկար հասարակութիւնը, որուն չփոթութիւնները կը պատճառէ զանոնք կը դատէր աննպաստ իր քաղաքականութեան։

Իվան Միխայլոֆ հասկցաւ թէ կ'աւրէր իր գործը' միմիայն իրմով զբաղելով։

Մինչ այդ' միմիայն զբաղած ըլլալով առանին — բանք — հազեւրով, անտեսած էր իր դերին «պատմական» կողմը։

Պարտաւոր էր կռուիլ Մակեդոնացիներու Մակեդոնիային համար։

Երեք տարիէ ի վեր որ կը բռնէր յեղափոխական դրօշը, զայն գործածած էր մէջքը պաւկելու համար։

Ալեքսանտրոֆ կ'անցնէր սահմանագլուխը, առնը մէկ մը մօրուքը կտրել տալու համար սերպիական Մակեդոնիոյ մէջ։ Միխայլոֆ Սերպերը նետած էր սահմանին անդին կողմը։ Անշուշտ, կան ուժանակները, անհատական մահափորձերը, որոնք կրնան բաւարար նկատուիլ։

Այսուհանդերձ, հայրուկի մը համբաւին համար, քիչ մը տժգոյն են, վասնզի Միխայլոֆ աւելի կը նմանէր գիւանապետի մը քան թէ ձիաւորի մը։

Այնքան նկատումներ, այս տարի զինքը մղեցին ճամբան փոխելու։ Որովհետեւ, կ'ըսեն, գործը հող համած է։ Մակեդոնացիները ալլեւս զիրար չպիտի սպաննեն։ Եւ աշխարհի թերթերուն մէջ,կրցանք կարդալ հետեւեալ գեղեցիկ խորագիրը

Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին երկու հատուածները խաղաղութիւն կը կնքեն.—

Վայ

1931 փետրուար 8ին, Կուրքոֆ, մեր բարեկամին Վանչէի կուսակիցներէն մէկը, կ'անցնէր Փիրոթ փողոցէն, թեւին տակ թղթապանակ մը։ Փաստաբան է, իր գործին կ'երթար։ Երիտասարդ, առողջ, եւ լաւատես, յաճախ, կ'արհամարհէր ենթարկուիլ պուլկարական քաղաքական կեանքի հիմական կանոններուն, կը շրջագայէր մինակը, առանց հետեւորդի. իր առողին վստահելով։ Երբ հասաւ հինգերորդ օդային կազի կտուցին, երիտասարդ փաստաբանը հասկցաւ թէ ո"ւր մղեր էր զինքը այդքան յանձնապաստանութիւն։

Գնդակներու հովը կը սուլէր իր շուրջ։ Զարնուեցաւ, բայց կորեց փողոցը եւ դողդղալով, փութաց մտնել նպարատուն մը, ուր կարծեց թէ փրկուած է։ Իր սպաննիչները չէին լքած զինքը. մտան խանութէն ներս, եւ հո՛ն, Կուրքոֆ, իր երկրին փաստաբանական կաճառին փառքը, ինկաւ, մարմնին մէջ, 40 գնդակով։

Յուղում Սոֆիայի մէջ։ Յաջորդ օրը, գեղեցիկ թաղում։ Դառն խորհրդածութիւն հաւաքուած ժողովուրդին կողմէ։

Երկու տարի եւ ութ ամսէ ի վեր' Կուրքոֆ 193րդն Պուլկարն է, որ խումբերու ատելութեան հետեւանքով, վաղաժամ կը յանձնուէր հողին։ Մակեդոնական կազմակերպութեան երկու հատուածները' պիտի շարունակէ՞ին բնաջնջել Պուլկարիոյ լաւագոյն մտաւորականները։

Իվան Միխայլոֆ հասկցաւ թէ անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուէր։

Կրնար Կուրքոֆի վրէժը լուծել։ Ո'չ ոք կը կասկածէր։ Բայց նորէ՞ն արիւն Սոֆիայի մէջ։ Իրմէ չէ՞ր որ կը սպասէին,ամենէն փառաւոր գործերը։ Այն ատեն է որ վրէժխնդրական զգացումէն վեր կենալով, տեւական մարդու վայել որոշում մը։

Խաղաղութիւն պիտի կնքէր։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՁԵՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ իր շրջանի Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson. Պէտք Բոլանալ. Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն։

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷԹ-ՊՈՒԱ-ԲՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ
Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comètei ծխավաճառին վերնայարկը Փորթ-Բիւէշէն 40 քիւ հանրակառքը եւ իջնել rue d'Alma

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ
21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet
կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ
Հայ աշըամ-օփերէթի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻԻ
ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲԸ
օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր
15 Նոյեմբեր, Կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին
SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ
8 Rue Danton, Paris (6). Métro St. Michel et Odéon
Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թաթոս ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «Կովկասեան պար»։
Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք
կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ
կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Գաղութրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kléber, կ'ունենայ զրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ:
Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ:
Զրոյցը կը ղեկավարէ Փ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մուտքը ազատ է, կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները։

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶ
ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։
ԳԱՒԱՌ
ՏԷՍԻՆԻ Գատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ տը Լաֆէի մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor). Գրգ յարգ. կը խօսի ԾՅԱՆ կարօ, նիւթ ունենալով թնագրը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ։
ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան ժանկապարտէզի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 2.30էն 7, Villa d'Orléans No. 3, Alésia. Կը նախագահէ Գ. Հ. Աղտալեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մասնակցութեան համար 2 Ֆր. 50։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
ՕՏԱՑԱՆՔ
Փան տը Բիլ. Ժ. Մ.— 25։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
Արժ. Տէր Եղիազար քահանայ Աշճեան, զաւակը՝ Գ. Յակոբ Աշճեան, մայրը՝ Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Գորտիգալնեան, քոյրը՝ Տէր եւ Տիկ. Ռուսեան, Տէր եւ Տիկ. Թուլէլեան (Շիքակօ), իրենց խորին շնորհակալիքը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

8, RUE CHATEAUDUN
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET. LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ
"ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍ,, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
Մեծադիր եւ բազմագոյն այս քարտէսին շուրջը կ'երեւին պատմ. եւ ներկայ Հայաստանի հայրենի տեսարանները, կենդանիները, հանքային հարստութիւնները, Հայերու թիւը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, Հայաստանի ազգութիւնները (47 տեսակ), ծնունդի, մահուան եւ աճումի քանակը՝ թիւերը, լեռներու բարձրութիւնը, լիճերու եւ գետերու մեծութիւնը, փնտռուած քաղաք մը անմիջապէս գտնելու նոր սիսթէմ մը, Վանի, Կարինի, Խարբերդի եւ Կիլիկիոյ նահանգներուն աշխարհագրութիւնը առանձինն, Նոր-Արաբկիր, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նոր-Սեբաստիա եւ Նուպարաշէն եւ անոնց տուներուն ու բնակչութեան թիւերը, Հին ու Նոր Հայաստանի մասին աշխարհագր. բաւական լայն տեղեկութիւն՝ աշխարհագրական երկու կողմի լայն լուսանցներուն վրայ եւ այլ հետաքրքրական տեղեկութիւններ։ Այս բոլորը պայմանադրական նշաններով եւ մանրանկար պատկերներով:
Ահա քարտէս մը, որուն վրայ կարելի է ժամերով զբաղիլ եւ Հայու հոգին հրճուեցնող նիւթ ու տեսարան գտնել: Քարտէս մը աւելի ԳԻՐՔ մըն է ան՝ փոխարէն շատ ունենք դրամի: Նաեւ ամառնային սենեակներ ալ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ: Մեծութիւն՝ 76×86, գին՝ 6 ֆրանք, Տամբրու ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք։ Դիմել հեղինակին H. BABESSIANի, Ibis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France կամ «Յառաջ»ի։
ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

FABRIQUE DE TRICOTS
S. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-98
Métro Buttes-Chaumont
20 Rue Melingue, PARIS (19)
Le meilleur marché de tout Paris

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԵՕՐԼԷԿԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճանգամանքները, ծայերու ծամար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արտաքին եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. ու վարակ. Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ԹՈՒԺԻՆՍԿԻԻ
Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն: Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron. մէթրօ Etoile. Tél. Elysée 22—79

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ ջնջուկ
ESKA
պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի ժիժիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila. Paris (20).

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳՈՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. ծիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12,
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լոյս-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննչական, բուժական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-կոկորդի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...
ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

21.— ԲԱՍԷՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Դերջանի խռովութիւնը բաւական լուրջ էր։ Հայերը, իբրեւ թէ պաշտպանուելու համար պաշտ կ'երթան, խմբովին յարձակեցան թրքական թաղերուն վրայ։ Ցանկարծական այս յարձակման առջեւ, Թուրքերը պահ մը շուարեցան։ Հայերու բաց կրակին տակ նահատակուեցան աւելի քան 12 հոգի, որոնց փողոցը կը գտնուէին։ Երբ հրացանաձգութեան ձայնը առին Թուրքերը, որոնք արդէն, տեսնելով երկրին մէջ տեղի ունեցած խռովութիւնները, զգոյշ կը սպասէին, կը զինուին եւ իրենց տուներուն տանիքը կը բարձրանան։ Եւ տանիքներէն գնդակ կը տեղան Հայոց վրայ, որոնք խմբուած էին վարը։ 5—10 վայրկեանի մէջ Հայերը ձգեցին 140 սպաննեալ եւ 42 վիրաւոր, իսկ կոմիտէճիները տարտղնած փախան։ Թուրքերը ձգած էին 25 սպաննեալ եւ 5 վիրաւոր։

22.— ՀԱՅ ՉԷՐ ՄՆԱՐ, ԵԹԷ ..

1895ի Երզրումի շրջանին ապստամբութիւնը վերջացաւ։ Այս ձեւով։ Ցիշատակութեան արժանի է Շաքիր փաշան, Ապտիւլ Համիտի թիկնապահը, որ Սուլթանին կողմէ, իբրեւ Անատոլուի արտակարգ քննիչ, ղրկուած էր՝ զսպելու արեւելեան նահանգներու հայկական ապստամբական շարժումները, եւ այդ ուղղութեամբ մեծ ջանքեր թափած էր։ Սուլթանը նոյն ատեն Անատոլու ղրկած էր Սամսունեան փաշան, Իսրայէլ եւ ... պէյերը, քննելու համար Տրապիզոնէն մինչեւ Գիթլիս ծագած ապստամբական խռովութիւնները։ Թէ Շաքիր փաշայի եւ թէ յիշեալ անձերէն բաղկացած քննիչ յանձնախումբին, ինչպէս նաեւ կուսակալներուն ու զինուորական տեսուչներուն օրը օրին հասած տեղեկագիրները ցոյց կուտան թէ որքա՜ն ծարգկային կորուստ եղած է այդ շրջաններուն մէջ։ Մեր տուած թիւերը առնուած են այդ տեղեկագիրներէն։

Երբ տեղի կ'ունենային այս ապստամբութիւնները, արտասահմանի մէջ հայ կոմիտէները, տեսնելով որ ամէն կողմ Հայերը թիւով աւելի շատ կը բռնեն կորուստ, սկսան յայտարարել թէ Թուրքերն են, որ յարձակում գործած են Հայերուն վրայ։

Ընդհակառակն, կոմիտէճիները, որոնք իրենց սովորութիւն դարձուցած են ... ծածկել, շատ լաւ գիտէին թէ, յարձակող կողմը աւելի կորուստ կուտայ ... Թուրքերը ... թէ, արեւելեան նահանգներու Թուրք ... եւ անոնց ճարտարութեամբ զէնք կը գործածէ եւ լաւ ձի կը հեծնէ։ Հայերը այս խնդիրներուն մէջ անճարակ են։

Նախկին զատ մոռնալու չէ թէ Հայերը, երբ այս անել ... մէջ արիւն թափելու կ'ելլէին, միշտ խմբովին կը գործէին յարձակումի եւ կարծելով թէ հայկական անկախութեան տիրացած են իրենց շարժումներով՝ պարծենցան ամէն կողմ։

Եւ սակայն, եթէ մեր զինուորական ուժերը զէնքի դիմէին, մէկ Հայ ողջ չէր մնար։ Եւ զարմանալ եթէ զինուորներուն միջամտութենէն յետոյ Թուրքերը շղթայազերծէին կախը եւ շարունակէին զէնք գործածել, նորէն բնաջինջ կ'ըլլային ամբողջ Հայերը։ Բայց Թուրքերը նպատակ չունէին արիւն թափել կամ, զարմէ ի վեր եղբօր պէս ապրելէ յետոյ Հայերուն հետ, կռուիլ անոնց։ Թուրքերը զէնքի կը դիմէին միայն պաշտպանելու համար իրենց կեանքը, ... Թուրքերը զէնք գործածելու ստիպուեցան այն զինեալ հրոսակներուն դէմ, որոնք արշաւող կոմիտէճի էին եւ իրենց վրայ կը յարձակէին։

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, Սըվազ մէկն է Անատոլուի նահանգային կեդրոններէն։ Էրզրումի, Վանի, Տրապիզոնի, Էնկիւրիի եւ Ադանայի նահանգներով շրջապատուած ըլլալով, Սըվազ եւս ազդուեցաւ այն խռովութիւններէն որոնք ծագած էին շրջակայ նահանգներուն մէջ։ Այդ նահանգներէն փախած բազմաթիւ կոմիտէճիներ Սըվազն ու շրջանները շատ յարմար գտան այն նպատակին որուն կը սպասէին այդպիսի խռովութիւններ յարուցանելով։ Երբ նկատի առնենք, որ նահանգին զանազան կողմերը կը բնակին բազմաթիւ Քիւրտեր ու աշիրէթներ, եւ դարերէ ի վեր զգալի եւ յարատեւ կռիւ մը տեղի կ'ունենար Քիւրտերուն ու Հայերուն միջեւ, բաւական կ'ըլլայ հասկնալու համար Սըվազի հայ յեղափոխութեան կարեւորութիւնը։

Արդարեւ Հայերը, ինչպէս ամէն կողմ, Սըվազի մէջ եւս պատրաստութիւններ կը տեսնէին խռովութիւն յարուցանելու համար։ Սակայն քաղաքի ժողովուրդին համբերութիւնն ու կորովը, թուրք կառավարութեան պաշտօնէութիւնը եւ հեռատեսութիւնը արգելք հանդիսացան յեղափոխութեան, պատճառ դառնալով որ կոմիտէճիները նոր առիթ ու պատրուակ փնտռեն։ Ահա այդ առիթը իրենց տուին Քիւրտերը։

1895ին, հոկտեմբեր 17ին, Քիւրտերն ու աշիրէթները Խարբերդի ու Երզնկայի կողմերէն գալով կը յարձակին Րէֆահիէ քաղաքին ու գիւղերուն, յետոյ Սըվազի նահանգին մէջ Շապին Գարահիսարի քաղաքին եւ Սուսեհրին ու Տիվրիկի վրայ, կողոպտելով Հայոց հարստութիւնը, սպաննելով բազմաթիւ Հայեր։

(Շար.)

·LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	160ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO - LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 870 300

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

13 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1724

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՀԱՅ ՄԵՐ...

Ամփոփենք վերջին շաբաթներու ընթացքին հասած տեղեկութիւնները.—

Գործազրկութիւնը կը ծաւալի ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ։ Վակոնի գործարանի 90 հայ բանուորներէն մնացած են միայն 40 հոգի։

Տագնապը ազդած է նաեւ շրջակայ գիւղերուն վրայ։ Գռաքէն 7 քիլոմեթր հեռու, Վիի մէջ, ուր ցիր ու ցան Հայեր կ'աշխատին, մետաքսի գործարանը օրական 4 ժամ կը բանեցնէ եւ շաբաթը չորս օր։ Գրիանոնի մէջ դուրս ձգուած են 30 հայ ընտանիքներ որ կ'աշխատէին արհեստական մետաքսի գործաբանըլիոնոյի մետաքսի գործարանին մէջ, այժմ կ'աշխատին միայն չորս օր։ Շատերն ալ ճամբուած են։

Նամակագիրը այս շրջանին գործազուրկներուն թիւը կը հաշուէ 130 հոգի։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ, վակոնի գործարանը մօտ 150 Հայեր կ'աշխատցնէր։ Մաս մաս արձակելով, մնացեր էին միայն 8—10 հոգի։ Վերջին պահուն ասոնք ալ կը ճամբուին, որով 150 բանուոր անգործութեան դատապարտուած են միայն այս ճիւղէն։ Շատեր տուն-տեղ ձգելով գացեր են ուրիշ վայրեր, բայց «դժբախտաբար ճամբու ծախքն ալ վրայ տուին եւ յուսահատ տուն դարձան»։

Կացութիւնը աւելի մխիթարական չէ միւս ճիւղերուն, մանաւանդ մետաքսի ճարտարագործութեան մէջ, «ուր ամէն օր ժամերը կը կրճատէ կամ աշխատաւոր կ'արձակէ»։

Թղթակիցը կը հաշուէ աւելի քան 15 ընտանիք՝ «որ ամէն օր ուրիշի ձեռքերը կը նային, որպէսզի քիչ մը աղ և եղ առնեն։ Այսպիսիները ունէին միայն մէկ աշխատող ձեռք եւ հիմա ան ալ չկայ»։

ԼԻՈՆԻ մէջ, «մատի վրայ կարելի է համրել այն գործարանները որ լման կ'աշխատին, օրական 8 ժամ եւ շաբաթը 6 օր։ Շատ մը գործարաններ շաբաթական 3-4 օր միայն կը բանին»։ Դժբախտաբար մեր թղթակիցները չեն կրցած ճշդել անգործներուն թիւը։

Օտարականները գրեթէ ամբողջութեամբ արձակուած են Իզէրի շրջանին Պուէն եւ Պուրկուան գիւղաքաղաքներուն մէջ, ուր բաւական թիւով հայ բանուորներ կրցեր էին գործ գտնել նոյնիսկ ամէնէն ծանր գործերը (աղիւս)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, տագնապը տակաւին չունի համատարած հանգամանք, բայց յաճախադէպ են արձակումներն ու կրճատումները։ Մանաւանդ պերճանքի ճարտարագործութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք բրիտանական տագնապին։

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, տագնապը կը տեւէ ամիսներէ ի վեր։ Շատեր իրենց գլխուն ճարը նայած են փողոցներու մէջ մրգեղէն, բանջարեղէն եւ թարմ ուտելիքներ ծախելով։ Հայ «երրորդ դասակարգ մը, որ աւելի քան դժբախտ է։ Ծանրաբեռնուած՝ երախաներով, մատնուած՝ անգործութեան ճիրաններուն, կարօտ՝ նիւթական օգնութեան։ Բարեբախտաբար քիչ են այս դասակարգին պատկանողները»։

Այստեղ ալ թիւեր կը պակսին։

Այսօր, Մարթիկէն (Մարսէյլ) թղթակից մը կը հաղորդէ խաչոր հաստատութեան մը դռներուն փակումը։ Օտարականները, մեծ մասով Ալժերիացիներ, անմիջապէս մեկնած են իրենց երկիրը, իսկ Հայերը կը մնան անտէր, ինչպէս ամէն տեղ։

×

Ինչպէս կը տեսնէք, տխուր է պատկերը. Նոյնիսկ այս ցիրուցան տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով։ Լուրեր կը պակսին շատ մը վայրերէ, ինչպէս եւ Փարիզէն։ Շատեր բախտաւորութեան կը վերագրեն Փարիզի լռութիւնը, մինչդեռ իրականութիւնը բոլորովին հակառակն է։ Եթէ միջոց ունենայինք պրպտումներ կատարել տալու, երեւան պիտի ելլէր այլապէս մռայլ պատկեր մը։

Պիտի հարցնէք. — ի՞նչ օգուտ ունեցան այս տագնապին առթիւ տրուած խորհուրդները։ Որեւէ տեղի մէջ հիմը դրուեցա՞ւ փոխադարձ օգնութեան — իրերօգնութեան։ Կամ եղա՞ծ է ուրիշ ո՛րեւէ ձեռնարկ։

Դժբախտաբար ոչ։ Մեր մէջ մարդ մատ մատին չի զարներ, մինչեւ որ դանակը ոսկորին չհասնի։ Մինչեւ որ աղէտ մը չպատահի, կամ հարիւրաւոր ընտանիքներ փողոցէ փողոց հաց մուրալու չդատապարտուին։

Բանգէտներ դիտել կուտան թէ փոխադարձ օգնութեան սնտուկը իրագործելի ծրագիր չէ։ Եւ երբ կը հարցնենք որ իրենք առաջարկեն բուն դարմանը, — պատասխան չենք ստանար։ Կամ կ'իմանանք ընդհանուր խօսքեր,— պէտք է հողագործական շրջաններ ղրկել անգործները։

Գեղեցի՛կ ծրագիր, բայց գիտե՞ն գործադրութեան պայմանները ալ։ Մեր բոլոր խմբագրականներուն մէջ, միշտ ըսած ենք որ համայնաբոյժ սպեղանի մը գտած ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք, եւ շնորհակալ պիտի ըլլանք, եթէ աւելի գործնական ձեռնարկներ առաջարկուին։

Մենք Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի ծրագիրը մէջտեղ դրինք իբրեւ անմիջական միջոց։ Եւ իբրեւ ամէնէն պարզ ձեւը իրերօգնութեան։

Ահա՛ կառավարութիւնն ալ սկսած է հետաքրքրուիլ տագնապին հետեւանքներով։ Սեղանի վրայ կան անգործներու զաւակներուն ձրի ճաշ տալու, ձրի բժիշկ եւ դեղ ճարելու առաջարկներ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱՄԷՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղին ատենապետը և Բարեգործականի Ներգաղթի Ներկայացուցիչը դիմում կատարած էին վարչապետութեան դիւանատունը, խնդրելու համար որ Կիպրոսի, Պէյրութի, Խաֆայի, Աղեքսանդրիոյ եւ Մարսէյլի հելլէն հիւպատոսները արտօնուին թրանզիթի վիզա տալ այն գաղթականներուն եւ որբերուն, որոնք պատրաստ են Հայաստան երթալու Յունաստանէն մեկնելիք առաջին կարաւանին հետ։ Բարեգործականի Ներկայացուցիչները մասնաւոր հրաւէրով ընդունուած են Ներքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Ապահովութեան Դիւանի տնօրէն Մ. Եօրկիատիի կողմէ, որ հաղորդած է թէ հելլէն կառավարութիւնը սկզբունքով հաւանած է տալ վիզայի անհրաժեշտ հրահանգները, խորհրդային պատկանեալ իշխանութեան վիզան ստացուելէ ետք։

ՕՏԱՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ որ Լիոն էր մեկներ, նախորդ օր վերադարձին ունկնդրութեան ընդունեց Սէնի երեսփոխաններէն խումբ մը, որ եկեր էր իրեն հետ տեսակցելու անգործութեան եւ այն միջոցներուն մասին, որոնք պէտք է ծառայեն անոր հետեւանքները մեղմացնելու։

Պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն, Ֆրանսայի վարչապետը երեսփոխաններուն պարզեց արդէն գործադրուող միջոցները, ապահովելու համար օտար բանուորներու վերաբերեալ 1926ի օրէնքին կիրարկումը։ Պարզեց նաեւ թաղապետութեանց ջանքերը օժանդակելու համար անգործներու ընտանիքներուն եւ հաղորդեց թէ գործադրութեան պիտի դրուի հրամանագիր մը, օժանդակութիւն ապահովելու համար այն անգործներուն, որոնք 180 օր նպաստ ստանալէ վերջ, կը կորսնցնեն իրենց իրաւունքը։

Երեսփոխաններու այս խումբը, հաւաքոյթի մը մէջ, որոշեր էր կառավարութեան առաջարկել.

1) Ուտեստեղէն բաշխել անգործներուն։

2) Նախատեսուած 180 օր անգործութենէն անդին եւս շարունակել անգործներու տրուած նպաստը։

3) Անգործներու զաւակներուն ձրի ճաշ տալ դպրոցներուն մէջ։

4) Անգործներուն ապահովել ձրի դեղ եւ բժշկական դարման, եթէ նոյնիսկ ընկերային ապահովագրութեանց սակը վճարուած չըլլայ։

Սէնի ներկայացուցիչները առաջարկեցին նաեւ վարչապետին որ անհրաժեշտ հրահանգները տրուին, որպէսզի անգործները եթէ վարձքերը չվճարեն, չվտարուին իրենց բնակարաններէն եւ հարկահաւաքները որեւէ օրինական հետապնդում չկատարեն անգործներուն դէմ։

Վարչապետը խոստացաւ համապատասխան հրահանգներ տալ ոստիկանութեան եւ հարկահաւաքներուն։

Միւս կողմէ, Սէնի նահանգէն բազմաթիւ երեսփոխաններ, այսօր Խորհրդարանին պիտի ներկայացնեն օրէնքի առաջարկ մը, որուն համաձայն օտար բանուորներու թիւը պէտք չէ անցնի հրամանագրով որոշուած համեմատութենէն անդին, ամէն մէկ ճիւղի մէջ։

Իսկ Ռոնի երեսփոխանը պիտի առաջարկէ որ օտար բանուորներու թիւը հարիւրին 10 վերածուի, այն արհեստանոցներուն եւ աշխատանոցներուն մէջ, որոնք հիմնուած են, գործածելու համար պետութեան հետ կնքուած պայմանագրութիւնները։

Չինաճափոնական պատերազմը

Թիէն-Ցինի չինական թաղին մէջ հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Չինացիները նախայարձակ եղան։ Ճափոնցիները ստիպուեցան զէնքի դիմել եւ զսպեցին յարձակողները։

Ճափոնական չորս մարտանաւեր պիտի ղրկուին Փորթ-Արթիւր։

Մանչուրիոյ կացութիւնը կը շարունակէ հետզհետէ ծանրանալ։ Թէեւ այնտեղ գտնուած զօրախումբերը չեն բաւեր պաշտպանելու Ճափոնցիները եւ անոնց ինչքերը, նաեւ, ապահովելու անդորրութիւնը, սակայն Թօքիօյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Ճափոն որոշած է նոր ուժ չղրկել։

Յոյնաթուրք բարեկամութեան դէմ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Այստեղ զրոյց կը շրջի թէ Պոլսոյ մէջ սերպ-պուլկար պատուիրակներուն միջեւ մասնակի խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բնականոն վիճակի մէջ դնելու համար։ Պուլկար պատուիրակները ներկայացուցած են որոշ պահանջներ՝ սերպիական Մակեդոնիոյ մասին։ Սերպ պատուիրակները պատրաստ եղած են հազիւ որոշ զիջումներ ընելու, պայմանաւ որ Պուլկարիա գէթ բանէ յոյնաթուրք բարեկամութեան դէմ։ Պուլկար շրջանակները կ'ըսեն թէ Սերպերը մեծապէս շահագրգռուած են յոյնաթուրք բարեկամութեամբ։

Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, գահաճառին ընթերցումէն յետոյ, բացուած վիճաբանութեանց առթիւ, խօսք առին բազմաթիւ պահպանողական երեսփոխաններ։ Ամէնէն ուշագրաւ ճառն էր Չըրչիլինը որ յայտնելէ վերջ թէ ուժ պիտի տայ ներկայ դահլիճին, ակնարկ մը նետեց երկրին ներկայ կացութեան եւ լուծելի հարցերուն վրայ եւ հրաւիրեց կառավարութիւնը որ չվարանի մաքսատուրք հաստատելու, որովհետեւ երկիրը իրեն այնքա՛ն լայն իրաւասութիւն տուաւ, որ կրնայ անհրաժեշտ նկատուած մաքսատուրքը հաստատել։

Աշխատաւորականները գահաճառին առթիւ ներկայացուցին հետեւեալ բանաձեւը, որ հաւանաբար վիճաբանութեան դրուի երկուշաբթի օր։

— Կը ցաւինք որ նորին վեհափառութեան խորհրդականները միջոցներ չեն պարզած բրիտանական հսկողութեան ենթարկելու համար գլխաւոր ճարտարարուեստները, նաեւ երկրագործութիւնը, դրամատուները եւ երկրին ելմտական կազմակերպութիւնը.— որ, նոյնպէս, զանց առած են ներքին քաղաքականութեան մէջ ամէն նախաձեռնութիւն, կարգադրելու համար պատերազմական պարտքերու, հատուցումներու, դրամական փոխանակութեանց եւ օտար դրամներու հարցերը, որոնք միջազգային առեւտուրի ազատ ընթացքը կասեցնող տնտեսական պատնէշներ կը կազմեն։

Կիպրոսի շարժումը եւ Յունաստան

Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կարգ մը շրջանակներ որոշած էին զինադադարի տարեդարձը վերածել Կիպրոսի նուիրուած օրուան մը։

Այդ որոշման համաձայն, զինադադարի առթիւ կիպրոսցիներու պատուիրակութիւն մը զօրավար Քոնտուրիոթիսի պիտի յանձնէր գիրք մը որ կը կոչուի «Կիպրոսի Ազգային Աստուածաշունչը»։ Այս գիրքը կը բովանդակէ կղզիին բոլոր համայնքներուն կողմէ քուէարկուած բանաձեւերը՝ ի նպաստ Կիպրոսի Յունաստանի միացման։

Աթէնքի եւ Պիրէոսի ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները իրենց դրօշներով, պիտի մասնակցին այս «Աստուածաշունչ»ին յանձնումին։

Նախապէս որոշուած էր այս գիրքը յանձնել կառավարութեան որ մերժեց ընդունիլ։

Համալսարանի ուսանողները ծաղկեպսակ մը պիտի դնեն Կլատըսթընի արձանին վրայ։ Ամբողջ Յունաստանի մէջ, վաճառատուները եւ գրասենեակները մէկ քառորդ ժամ փակ պիտի մնան եւ կառքերու երթեւեկը պիտի դադրի։ Ատկէ զատ, բոլոր մասնաւոր դպրոցներուն մէջ, երկու վայրկեանի լռութիւն պիտի պահուի եւ ուսուցիչները պիտի ջատագովեն կիպրոսցիներու պայքարը։

Յոյն թերթերը կը հրատարակեն Կիպրոսի մէկ երեսփոխանին նամակը, որ կը բողոքէ «կղզիին վրայ՝ անգլիացի կառավարիչին հաստատած ահաբեկման դէմ»։

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներու դիմած էր կարգապահութիւնը ապահովելու համար։ Արգիլած էր հրապարակային ու եւ է հաւաքոյթ եւ փողոցներուն մէջ թափօրներու շրջագայումը։ Հրահանգած էր նաեւ որ ցոյցերը արգիլուին բռնի ուժով։

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզելոս կոչ մը ուղղած է յոյն ժողովուրդին, յորդորելով որ վերջ տայ, Կիպրոսի հարցին հետեւանքով, յառաջ եկած հականգլիական շարժման։ «Եթէ ձայնս չլսուի, կ'ըսէ Վ. Վենիզելոս, Քոնտուրիոթիսի յանձնախումբը պիտի լուծուի, որպէսզի չծառայէ ազգային շահերուն վնասաբեր նպատակներու»։

ՀԱՅ ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ՊԱՐԱԳԱՆ

Աջակէն առնելով, հաղորդեր էինք թէ Կիպրոսի դէպքերուն ընթացքին, Լիմասոլի մէջ, ըմբոստները կտրեր էին հայ ոստիկանի մը՝ տասնապետ Գասպարի ձեռքերն ու ոտքերը։

Այս մասին հետեւեալը կը գրէ Նոր Օր.

—Կիպրոսէն Աթէնք ժամանող յոյն գաղթականներէն Քիթիոնի մետրապոլիտի ազգական տիկին Վասիլիատու, «Վիմա» թերթին տուած է մանրամասն տեղեկութիւններ Կիպրոսի դէպքերու մասին, աւելցնելով նաեւ հետեւեալը.

Ապստամբութեան սկիզբը՝ ժողովուրդը շատ գրգռուեցաւ, իմանալով որ հայ ոստիկան մը սպաննած է այն հելլէն ուսանողը՝ որ կառավարիչ Պ. Սթօրսի չէնքին վրայ կը պարզէր հելլէն դրօշը։

Նոյն ճամբորդները կը շեշտեն Կիպրոսի թուրք բնակչութեան չէզոք վերաբերումը հանդէպ հելլէն ապստամբներուն։ Լառնաքայի մէկ գիւղին բնակիչները, ամբողջովին թուրք՝ այրած են ոստիկանատունը։ Նոյնպէս երեք թուրք երեսփոխաններ թռուցիկ հրատարակելով, իրենց համակրանքը յայտնած են յեղափոխական շարժման։

Սուրիոյ աշիրէթներու հարցը

Դամասկոսէն կը տեղեկացնեն.—

Թուրք պատուիրակները եւ Սուրիոյ ֆրանսական ներկայացուցիչները գումարուելով Նուսէյպինի մէջ, հետեւեալ որոշումները տուած են.

1.— Ճշդուած են այն շրջանակները ուր պիտի չկրնան մտնել Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ հողամասերուն վրայ բնակող աշիրէթները։

2.— Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է Հասիչէի շրջանը ղրկել Սիլման աշիրէթը որ քանիցս Թուրքիոյ սահմանը անցնելով, խանգարած է անդորրութիւնը։

3.— Ցանկերը պատրաստուած են բոլոր անոնց, որոնք յանցանք գործելով, յաջողած են սահմանները անցնիլ։ Ասոնք պիտի վերադարձուին փոխադարձաբար։

Ապտիւլ Մէճիտի աղջիկը կը նշանուի

Նախորդ օր Նիսի մէջ, նշանտուքը տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ նախկին սուլթանին՝ Ապտիւլ Մէճիտի աղջկան, Հայտարապատի իշխանին տղուն հետ։

Նշանածը հնդիկ իշխաններու հետ, գնաց խալիֆային բնակարանը։ Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հայտարապատի մէջ, մեծ շուքով, տարեգլուխէն առաջ։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԳԻՆԸ.— Սթեռլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96.25։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Վերջացող շաբաթներուն մէջ, նախնական նիւթերու գիներուն վրայ մասնաւորաբար, բարելաւումի նշաններ երեւան եկան՝ որոնք քանի մը օրէ ի վեր որոշ կերպով կը շեշտուին։ Ասիկա ինքնին նշանակալից երեւոյթ մըն է տնտեսական ներկայ դժնդակ տագնապին մէջ, անկախաբար միջազգային սակարաններու մէջ առաջ եկած նպաստաւոր շարժումներէն։ Անկախաբար կ'ըսենք, որովհետեւ սակարանները աշխարհի տնտեսական կացութիւնը ցոլացնող հայելիներ են լոկ, թէեւ երբեմն իրենց այս դերն իսկ շատ հաւատարիմ կերպով չեն կատարեր։

Բուն տնտեսական կացութիւնը ճշդող երեւոյթները նախնական նիւթերու գիներուն շարժումներն են գլխաւորաբար։ Արդ՝ ներկայ ամսուն սկիզբը տեսակ մը հաւասարակշռութիւն հաստատուեցաւ աշխարհի գրեթէ բոլոր հրապարակներուն վրայ։ Մասնաւորաբար ցորենի, պղինձի, արծաթի, կապարի, անագապղինձի, քարիւղի եւ նոյնիսկ սուրճի գիները ուժեղ կամ նուազ բարձրացումներ կրեցին։ Ամերիկեան հրապարակին վրայ, ցորենի բարձրացումը մինչեւ իսկ մօտ 50 առ հարիւրի հասաւ։

Անշուշտ շահադիտութիւնը — այո՛ բազմագլխեան հրէշը — որոշ դեր մը կատարեց այս բարելաւումին մէջ, առաջ եկող շարժումին թափ տալով։ Բայց, սա ստոյգ է որ նշանակուած բարձրացումները իրական պատճառներէ ծագում առած են։

Ցորենի մասին խօսելով՝ այս տարի Եւրոպայի ամէն կողմէ, ամբան եղանակին աննպաստ օդերու հետեւանքով, շատ աննպաստ եղած է։ Ասկէ զատ, Արժանթինի եւ Աւստրալիոյ մէջ արտօրեքի մշակութիւնը սահմանափակուած էր անցեալ եղանակին։ Այս պայմաններուն մէջ, բաւական էր որ գիները բարձրանային։ Մետաղներուն գալով՝ անոնց գիներու բարելաւումն ալ կը վերագրուի միջազգային «քարթէլ»ներու եւ զանազան համայնութեանց՝ որոնց շնորհիւ այս նիւթերուն արտադրութիւնը սահմանափակելու համար միջոցներ ձեռք առնուեցան վերջին ատեններս։

* * *

Տնտեսական կեանքը այս երեւոյթներէն օգուտներ կրնայ քաղել միայն. պայմանաւ որ անյագ շահադիտութիւնը չգայ խանգարելու անոնց բնականոն ընթացքը։ Դժբախտաբար հակառակն է որ կը տեսնուի Միացեալ Նահանգներու մէջ, 1929ի մեծ բարձրացումներուն ատեն գործուած սխալները կը կրկնուին կարծես։ Արդարեւ, Շիքակոյի մէջ, որ ցորենի մեծագոյն հրապարակներէն մէկն է, չափազանց խանդավառութիւն մը տեսնուած է։ Ամերիկեան թերթերուն նայելով, այս քաղաքին մէջ, մասնաւորաբար անցեալ չորեքշաբթի օր տեղի ունեցած առուծախերու միջոցին, գործողութեանց մասնակցողները այնքա՜ն շատ եւ ուժգին պոռացած են որ, շատերուն ձայնը մարեր է, եւ այնքա՜ն բուռն շարժումներ ըրեր են, որ հագուստներ բզքտուեր, փողկապներ պատռեր եւ օձիքներ քակուեր են։

* * *

Շահադիտութեան կատարած վարակիչ դերը նկատի չառնելով՝ անկարելի է ուրանալ թէ՝ արտօրեքի հրապարակին մէջ երեւան եկած բարելաւումը կոչուած է բարերար ազդեցութիւն գործելու աշխարհի ամէն կողմը մեծ զանգուածներով ներկայացող դասակարգի մը՝ այսինքն երկրագործներու. որոնք ներկայ տագնապէն ամէնէն աւելի վնասուողները եղան։ Այս դասակարգին գնման կարողութիւնը աւելնալով՝ անուղղակի պիտի աւելնայ նաեւ գնման կարողութիւնը ընկերային նոյն դասակարգերուն, որոնք գիւղացիներուն կը հայթայթեն զանազան արուեստներ եւ մասնաւորաբար ճարտարարուեստական գործուած նիւթեր։

Այս տեսակէտով, ոչ նուազ ուշագրութեան արժանի է արծաթի գինին բարձրացումը՝ որ իր կարգին կոչուած է բարելաւելու 800 միլիոնէ աւելի անհատ հաշուող ծաղկային խոշոր բազմութեան մը գնման կարողութիւնը։

Ահա, մեծ չափով ասոր մէջ կը կայանայ արծաթի խնդրին բնական լուծումը։ Այս մասին գրած էինք մեր անցեալ յօդուածին մէջ, ուր փորձագէտներու եռանդամ յանձնախումբը իր տեղեկագիրը նոյեմբեր 9ին ներկայացուց Միջազգային Առեւտրական Սենեակին։ Ինչպէս նախատեսած էինք, Յանձնախումբը ոչ մէկ դարման կրցած է գտնել։ Նկատի առնելով որ շահակից կառավարութիւնները համամիտ չեն միջազգային համաժողովի մը գումարման այս հարցով զբաղելու համար, եւ միւս կողմէ, երկմետաղեան դրութեան գործադրութիւնը երկար ատենի համար անհաւանական նկատուելով, յիշեալ յանձնախումբին մասնագէտ անդամները կը զգուշանան արմատական դարմաններ առաջարկելէ։ Ու սակայն, եթէ իրենց համոզումը անվերապահ կերպով յայտնել ուզած ըլլային, պիտի ըսէին պարզապէս թէ արմատական դարմաններ գոյութիւն չունին։

∴

Անդրադառնալով գիներու բարձրացումին՝ երեւցող նշաններէն պէ՞տք է հետեւցնել թէ տնտեսական տագնապը՝ որուն վերջաւորութեան ամէն ոք կը սպասէ անհամբեր, իր վախճանին կը մօտենայ։ Այս հարցումին կարելի պիտի ըլլար հաստատական պատասխան մը տալ, եթէ տնտեսական երեւոյթները մեծ չափով ենթակայ չըլլային քաղաքական ազդակներու ազդեցութեան։ Որովհետեւ, պէտք չէ մոռնալ որ միջազգային քաղաքական կնճռոտ խնդիրներ կան որ հեռու են դեռ իրենց լուծման յանգելէ, առանց նկատի առնելու տակաւին որ այս խնդիրներէն շատերը իսկապէս տնտեսական եւ ելմտական հարցեր են նաեւ։

Տնտեսական տագնապին վերջնական լուծման բանալին դիւանագէտներուն քով պէտք է փնտռել ուրեմն։

Արդարեւ, առանց համատարած խաղաղասէր պայմաններու, կարելի չէ ապահովութիւն եւ փոխադարձ վստահութիւն երեւակայել. եւ առանց ապահովութեան եւ փոխադարձ վստահութեան՝ բացարձակ անկարելի է տնտեսական բարգաւաճ կեանք մը ստեղծել։ Ինչպէս օրինակը տեսնուեցաւ սա վերջին տարուան մէջ, տնտեսական լաւագոյն պայմանները չեն կրնար տեւական ըլլալ, եթէ միջազգային կնճռոտութիւններ գան շարունակ անոնց բնականոն զարգացումը խաթարելու։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Ամերիկացի մը Լոնտոնի Թրըֆալկըրի հրապարակը կեցած կը հարցնէ Նէլսընի կոթողին համար թէ ո՞վ է անոր գագաթը կեցող մարդը։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ.— Անիկա այն մարդն է որ Անգլիան այս վիճակին հասցուց։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ.— Վա՜խ, վա՜խ, մե՜ղք...

*** ՌՈՒՍԻ. Օ՜խ, իմ հայրենիքս քու հայրենիքէդ աւելի բարձրահասակ է։

ԱՐՓԻԿ.— Ո՜վ բաւ. իմ հայրենիքս այնքան բարձր է որ օձիքը գնելու համար աթոռին վրայ կ'ելլէ։

*** ՏԻԿԻՆԸ.— Օգնութի՜ւն, ամուսինս մուկերուն տրուելիք թոյնը խմեր է սխալմամբ, շո՛ւտ, օգ...

ՍՊԱՍԱՒՈՐԻՆ.— Հոգ չէ, տիկին, շիշ մը եւս ունինք խոհանոցը...

“ԹՈՒԱՆՇԱՆԱՅԻՆ„ ՀԵՔԵԱԹՆԵՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Վեց, վեց—տասը վեց։ Էն էլ երկու—քսան երկու»... Սունդուկեանի «Գիշերուայ սարքը խեր է» կատակերգութեան հերոսի այս հաշիւն է յիշեցնում մեզ Գ. Փօղոսեան իր «Թուանշաններով», որոնցով նա փորձում է հերքել մեր կարծիքը, թէ Բարեգործականի գանձարկղից շատ բան չպէտք է սպասել 24,000 տարագիրներ Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու գործում։

Մարդ ապշած է, թէ ինչպէ՞ս կարելի է այսքա՛ն թեթեւ, այսքա՛ն ծաղկեբառային վերաբերմունք ցոյց տալ աշխարհի կարեւորութիւն ունեցող ազգային մի խնդրում, որպիսին է հրապարակ գրուած ներգաղթի խնդիրը։

«Բարեգործականը եթէ իր «գանձարկղը» քըքրէ, կրնայ բաւական դրամ գտնել Հայաստանի համար, որքան ալ այս բանը հաճելի չըլլայ Գ. Ջամալեանի»— ասում է Գ. Փօղոսեան եւ, առանց Բարեգործականին հերթ տալու ինքն է քըքրըտում նրա «գանձարկղը», ինձ «տղաճութիւն» պատճառելու բաւականութիւնը ուրիշներին չզիջելու համար...

«Բարեգործականը իր ձեռքի տակ ունի կտակներ, որոնք կրնան օգտագործուիլ Հայաստանում»— յայտարարում է Գ. Փօղոսեան՝ ձեւացնելով, թէ անգիտանում է վէճի էութիւնը։ Այո՛, ինչո՞ւ չէ, կան այդպիսի կտակներ, ինչպէս օրինակ, Փօղոս Նուպարի կտակը Նուպարաշէնի համար, Մելքոնեան կտակը Հայաստանի համալսարանի օգտին, Դարուհի Ցակովբեանի կտակը Երեւանի մայրանոցի համար, եւն.։ Բայց խնդիրը Հայաստանում կտակներ օգտագործելու՞ մասին է թէ՞ արտասահմանի տարագիրներին Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու մասին...

«Խարբերդցի Մկրտիչ Հաճի Յովհաննիսեանը... Բարեգործականի մօտ թողած է տասը հազար տոլար, Հայաստանի մէջ կառուցանելիք Նոր-Խարբերդ Աւանին մէջ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու համար» ճառում է Գ. Փօղոսեան նորից անտեսութիւն ձեւացնելով, որ վէճի նիւթը բարձրագոյն վարժարանը չէ, այլ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացումը։

Սակայն, դեռ աւելի՛ զաւեշտականը կայ։

«Բարեգործականը իր ձեռքին տակ ունի... Հաճնցի Դրդեաշարեանի կտակը՝ որ վաթսուն հազար ոսկի է (կարդայ եւ Եւրոպ. 60,000 անգլիական կամ 300,000 տոլար, Ա. Ջ.) եւ որ այժմ աննպատակ կը սպասէ, անոր գործադրութիւնը անկարելի ըլլալով Հին Հաճընի մէջ»։ Սոյգա էլ Գ. Փօղոսեանի խօսքերն են։

Իրականին մէջ, ընթերցո՛ղ, այս կտակի գումարն է ոչ թէ 60,000, այլ միմիայն հազար անգլիական, որից 1929ին Բարեգործականը հաւաքել է ստացել 73.15.2 ոսկի, կամ մօտ 320 տոլար, իսկ 1930ին 56.6.1 ոսկի կամ 275 տոլար։

«Բարեգործականը ունի ալ կանխորոշ նպատակով կտակներ, ինչպէս Ամերիկայի մէջ մեռած Անդրէաս Զօթեանի կտակը, որ կրնայ յատկացուիլ Հայաստանի մէջ գաղթականներու տեղաւորման գործին» — տեղեկացնում է մեզ Գ. Փօղոսեան։ Թէ սա ինչ կտակ է՝ չգիտենք։ Սակայն գիտենք, որ նրա հաշուին Բարեգործականի վերջին տեղեկագրին մէջ արձանագրուած է 200 տոլար, որով Գ. Փօղոսեան չէ կարող մէկ հատիկ սենեակ իսկ շինել Հայաստանում, քանի որ նրա հաշուով մի սենեակի համար պահանջւում է 250 տոլար։

Իր հետախուզութիւնները առաջ տանելով՝ Գ. Փօղոսեան գտնում է, որ Բարեգործականը կարող է ուրիշ յատկացումներ եւս տալ ներգաղթի համար։ 1930ի Տեղեկագրից նա դուրս է բերում, որ Բարեգործականը մի տարուայ ընթացքին 36,625 տոլար է յատկացրել գաղթականների համար, եւ, այս թիւի վրայ հենած՝ շեփորում է, -- պէտք է նման գումարները յատկացնել ներգաղթին։

Դժբախտ... բան, այստեղ եւս Գ. Փօղոսեան ընթերցողների աչքին փոշի ցանելու համար է միայն որ «թուանշաններով է խօսում»։ Նա օրինակ է բերում այնպիսի գումարներ, որոնք յատուկ նպատակով են տրւել Բարեգործականին եւ չէին կարող ներգաղթին կամ ուրիշ գործերի յատկացւել։

Այդ գումարը, որ, ի միջի այլոց ասած, 36,625 տոլար չէ, այլ 34,125 տոլար (*), նուիրաբերել են յօգուտ Յունաստանի, Լիբանանի եւ Սուրիայի հիւանդ եւ կարիքաւոր գաղթականների եւ ծանօթ Թիւրքական դժոխքից նոր փախած գաղթականների՝ Գ. Գ. Ա. եւ Մ. Գաբրիէլեան եղբայրները (13,500), «Յառաջ», «Հորիզոն» եւ «Նոր Օր» թերթերի նուիրատուները (4000 տոլար), Լոնտոնի Աբգարեան կտակի Խնամակալութիւնը (2500 տոլար), Գ. Գ. Գ. Կիւլպէնկեանը (2000 տոլար), Վարդան Ճինիշեանը (1000 տոլար), Փօղոս Նուպարը (800 տոլար), Տիգրան Քէլէկեանը (400 տոլար), եւ ուրիշ շատերը։ Նէթէ Բարեգործականից կարելի է սպասել, որ նա յատուկ նպատակով արուած նուիրաբերութիւնները սեփական հայեցողութեամբ գործադրի՝ ի՞նչ կարիք կայ խնդրոյ առարկայ դարձնել 34,125ը, երբ Բարեգործականի տրամադրութեան տակ գտնուած գումարները 4,500,000 տոլարի են հասնում...

Արդար լինելու համար, պէտք է ասենք որ երկու գումարներ կան, որոնց մասին Գ. Փօղոսեանը պահանջ է ներկայացնում յատկացնելու ներգաղթին եւ կարող են յատկացւել, քանի որ նրանք Բարեգործականի ընթացիկ հաշիւների մէջ են մտնում եւ ըստ ամենայնի տրամադրելի են Գ. Վարչութեանը։

Առաջին գումարն է Աթէնքի եւ Բիրէայի դարմանատների համար յատկացուած 718ը ստերլինը, կամ 3590 տոլարը, որով Բարեգործականը, ինչպէս նրա վերջին տեղեկագրից է երեւում՝ անցեալ տարի 10,777 հիւանդ գաղթականների 15,599 դարմանում է տուել, 26,125 դրախմի փոխարժէքով անդեղէն է տրամադրել չքաւոր հիւանդների եւ 5411 տուփ խտացրած կաթ է տուել տկարակազմ մանուկների։

Երկրորդ գումարն է 733 ստերլին 1 շիլ. 8 փէնի, կամ 3670 տոլար, որ յատկացւած է եղել Հալէպի գաղթակայանին։ Սրա կատարած դերի մասին Բարեգործականի տեղեկագիրը հետեւեալն է հաղորդում. «Վերջին երկու երեք տարուան ընթացքին, Միութեան այս կայանը առաւելապէս պատսպարեց արաբական անապատներէ ազատուած կամ ինքնաբերաբար եկող՝ ազգութիւնն ու լեզուն կորսնցուցած որբեր, որ թէեւ քիչ մը տարիքոտ, այսպիսի օժանդակութեան մը կը կարօտէին՝ վերստին հայ կեանքին մէջ մտնելու համար»։

Ու դեռ կարող են մարդիկ լինել, որ յանդգնութիւն ունենան ասելու, թէ Գ. Փօղոսեանը ընդունակութիւն չունի կարեւորն ու անկարեւորը իրարից զատելու...

Այսպէս թէ այնպէս, եթէ Գ. Փօղոսեանի «քրքրած» [illegible] մաղենք, կը տեսնենք, որ Բարեգործականը 1930ի իր հաշուեներից, լաւագոյն դէպքում կարող էր յատկացնել ներգաղթի համար հետեւեալ գումարները.

1.—	Հաճնցի Դրդեաշարեանի կտակի մի տարուան տոկոսը	275 տոլ.
2.—	Անդրէաս Զօթեանի կտակի հաշւին ստացուած դրամը	200 »
3.—	Աթէնքի եւ Բիրէայի դարմանատների վարկը	3590 »
4.—	Հալէպի կայանի վարկը	3770 »
	Գումար՝	7735 »

Բայց որովհետեւ այսպիսի մի ողորմելի գումարով ոչ կարելի է դարմանել Ջամալեանների եւ ոչ էլ տղաճութիւն պատճառել նոցա՝ Գ. Փօղոսեանը իր «Թուանշաններ»ի ծոցական զօրութեամբ մեծացնում է գումարը աւելի քան 45 անգամ եւ մեր առաջ ցցում 350,000 տոլարի «մղձաւանջը»...

Դէ արի ու գիծացիր— ինչպէս կ'ասէր Երեւանցին...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) «Թուանշաններ»ի նկատմամբ միշտ անփոյթ՝ Գ. Փօղոսեանը չէ նկատել, որ Աբգարեան կտակի 2500 տոլարը արդէն մտած է Բարեգործականի ստացած միւս դրամների մէջ, որոնց գումարն է 3924 ստերլին կամ 196.20 տոլար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐ ԿՈՒԶԵՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի 25 Յոկտ. Թիւով կը գրեն Ալլահվերդիէն.—

Բանուորական ուժերը տակաւին ապահովուած չեն Ալլահվերդիի պղինձի արդիւնաբերութեան մէջ, ահա թէ ինչո՞ւ արդիւնաբերական ծրագիրները չեն իրագործուիր։

Գիւղացիներուն հետ կնքուած են պայմանագրութիւններ, սակայն բոլոր ատոնք մնացած են թուղթի վրայ։ Շրջանային կոմիտէն որոշած էր կոմունիստ երիտասարդներու միութիւններէն առնել 200 հոգի, եւ հաւաքական գիւղատնտեսութեան բջիջներէն՝ 200 հոգի։ Բայց մինչեւ այժմ կարելի է եղած հաւաքել միայն 235 բանուոր։

Զանազան շրջաններ եւս բանուոր կը հաւաքեն, ղրկելու համար Ալլահվերդիի հանքերը։ Այսպէս Ստեփանաւանի եւ Իջեւանի շրջանները ղրկած են 70—75 հոգի. Կոտայքը, Համամլուն եւ Լենինականը 5—10 հոգի։ Օգոստոս 1էն մինչեւ հոկտեմբեր 8, կարելի եղած է հաւաքել 713 բանուոր, սակայն բանուորական ուժի պակասը տակաւին զգալի է։ Կարգ մը անյարմարութիւններ, ինչպէս բանուորական բնակարաններու պակասը, հակառողջապահիկ պայմանները, սնունդի մատակարարութեան թերութիւնները, պատճառ դարձած են որ բանուորները լքեն իրենց գործը եւ մեկնին ուրիշ տեղ աշխատելու, այսպէս աւելի եւս ծանրացնելով բանուորի պահանջը։

Անցեալ երեք եռամսեակներուն, բանուորներու գործալքութեան պատկերը ցոյց կը տրուի հետեւեալ ձեւով.

	Եկած	մեկնած
Ա. եռամսեակ	944	687
Բ. »	474	490
Գ. »	748	940

Ուրեմն երեք եռամսեակներուն ընթացքին, աշխատելու եկած են 2166 բանուոր, բայց նոյն ատեն գործերը լքած ու մեկնած են 2117 հոգի։

Ներկայիս Ալլահվերդիի Լենինեան հանքերուն մէջ, ուր ըստ ծրագրի անհրաժեշտ է 715 բանուոր, կ'աշխատին միայն 483 հոգի։ Ուրեմն կը պակսի 232 հոգի։ Շամլուղի մէջ կը պակսի 396 բանուոր։ Շահալի-Էյլարի մէջ՝ 98, Չիբուխլիի մէջ՝ 10, (այստեղ անհրաժեշտ է ըստ ծրագրի 81, մինչդեռ կան միայն 71 հոգի)։ Բոլոր հանքերուն մէջ կը պակսին 798 բանուոր։

Ձուլարանին մէջ ըստ ծրագրի անհրաժեշտ է 412 բանուոր, մինչդեռ կ'աշխատին միայն 335 հոգի, կը պակսի 77 հոգի։ Շինութեան բաժնին մէջ կը պակսի 207 բանուոր։ Հետախուզական աշխատանքներու բաժնին մէջ՝ 120։ Ընդամէնը բոլոր այս բաժիններուն մէջ՝ 1303 բանուոր։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

Երեւանի օդանաւային կայանին համար յատկացուած են Նորագաւիթի մօտ աւելի քան 200 հեկտար տարածութեամբ հողամաս։ Շինութիւնները կը սկսին մօտ օրէն։

Ընտրուած վայրը լաւագոյնը կը համարուի շրջակայքին մէջ, որովհետեւ կը համապատասխանէ օդագնացութեան պահանջներուն, — հարթ ու տափարակ է եւ ընդարձակ, քաղաքին մօտ է եւ ջուրով ապահովուած։

Այս կայարանը պիտի ունենայ անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, — վառելանիւթի ամբարներ, օդանաւի պատսպարաններ եւայլն։

Այս տարի պիտի շինուի ճամբան, պիտի բերուին շինութեան նիւթերը, պիտի հարթուի հողը։ Բուն շինութիւնները պիտի սկսին 1932ին։ Կայարանը պատրաստ պիտի ըլլայ յունիս-յուլիս ամիսներուն, երբ պիտի հաստատուի օդային ճամբորդութեան ժամանակացոյցը։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հոկտեմբեր 20ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ինքնաշարժի վարիչներուն համագումարը։ Շրջաններէն պատգամաւոր եկած էին 30 հոգի, իսկ Երեւանէն աւելի քան 35 հոգի։

Ինքնաշարժի վարիչներու միութեան նախագահը Գ. Ղարիբջանեան ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Միութեան կ'անդամակցին 6500 հոգի։ Համագումարին ներկայ էր նաեւ Հայաստանի ճամբաներու եւ փոխադրութեանց միջոցներու վարչութեան ներկայացուցիչ Խորէն Միսկարեան, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ ճամբաներու շինութեանց ծրագիրներուն մասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Հայաստանի Կարմիր Խաչին վարիչը, Կ. Մովեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Միութեան «[illegible]»ներուն մասին.

Հոկտեմբեր 21էն մինչեւ նոյեմբեր 1, յայտարարուած էր Կարմիր Խաչի տասնօրեակ, որուն նպատակներ 1.— «Իրագործել Կարմիր Խաչի սահմանած պարտականութիւնը, այսինքն գիւղերէն 150,000 րուբլի փոխառութիւն կնքել», 2.— Հիւանդապահ կրտսեր քոյրերու դասընթացքներ բանալ 7 զանազան շրջաններու մէջ, 3.— Կազմակերպել առողջապահական 12 խմբակներ, եւ 4.— Հարիւրաւոր առաջին օգնութեան խմբակներ։

Կարմիր Խաչը ունի 32,300 անդամ, ինչ որ շատ քիչ կը համարուի բաղդատմամբ ուրիշ կազմակերպութեանց անդամներու թիւին։ Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը շատ թոյլ է մասնաւորապէս Ախտայի, Վաղարշապատի, Ստեփանաւանի, Նոր Բայազիտի, Շամշադինի, Աղբաբայի մէջ, ուր մարդիկ «ժամանակ չունին» զբաղելու գթութեան գործով։

ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

Հոկտեմբեր 20ին տեղի ունեցաւ Երեւանի պետական թատրոնին դերասաններուն տանը հիմնարկէքը։

Ճառ մը խօսեցաւ Երզնկեան։

Տունը պիտի շինուի քառայարկ, որ պիտի ունենայ 7 սենեակ եւ ամէն յարմարութիւն։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Քիմիական ճարտարարուեստը Ֆրանսայի մէջ կը գործածէ մօտ կէս միլիոն բանուոր՝ այր եւ կին։ Ասոնք առաւելագոյն կը ստանան 24—30 ֆրանք օրական։ Ներկայիս այս ճարտարարուեստի ճիւղերը ամէնէն աւելի վնասուած են տագնապէն։ Գլխաւորը, քաուչուի ճիւղն է որ ամէնէն ծանր տագնապը կ'անցընէ։ Վեց ամսուան մէջ մօտ 15000 քաուչուի բանուոր արձակուած են եւ դեռ գործ չեն գտած։

Նոյն ծանր կացութեան մատնուած են նաեւ քիմիական [illegible] գործարանները։

Զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, քիմիական ճարտարարուեստը այսօր կը հաշուէ 80,000 անգործ՝ կէս միլիոնի վրայ։ Իսկ մնացեալները կ'աշխատին առ առաւելն 30-40 ժամ շաբաթական։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»ՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ, 10 Նոյ.— Շաբաթ գիշեր, Սալ Ժազմարի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. «Հրայր» խումբի կազմակերպած երեկոյթ-պարահանդէսը Դաշնակցութեան օրուան առթիւ, Աւելի քան 150 հոգի եկած էին լսելու Դաշնակցութեան խօսքը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեցին խումբ մը ընկերներ: Յետոյ Նախագահ ընկ. Դ. Երամեան բեմ հրաւիրեց ընկ Գիւլխանդանեանը որ բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարին մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, բսաւ փախկոտ համարուած եւ արհամարուած հայ ժողովուրդէն ստեղծեց այնպիսի հերոսներ որոնցմով պիտի պարծենային ամենամեծ ժողովուրդները, հերոսներ, որոնք կռուեցան իրենցմէ հարիւրապատիկ աւելի ուժերու դէմ եւ յաճախ յաղթական դուրս եկան: Լսա՞ծ էք երբեք որ դաշնակցական ֆետային զարնուած ըլլայ կռնակէն: Անէնքը զարնուեցան ճակատէն եւ կուրծքէն: Դաշնակցականը բնաւ կռնակ չդարձուց թշնամին: Դաշնակցութիւնը ուժ տուաւ հայրենիքի գաղափարին, ստեղծեց հայրենասէրներ, որոնց հերոսական ճիգերով միայն կերտուեցաւ մեր հայրենիքը 1918ին: Հայրենիք մը ուր այժմ ծուարած են մօտ մէկ միլիոն Հայեր: Մինչեց փառքը մեր հերոսներուն եւ անոնց հերոսամարտերուն: Յետոյ իր խօսքը ուղղելով երիտասարդ սերունդին, յորդորեց գիտակցիլ մեր պայքարի կարեւորութեանը: Ծափերու մէջ վերջացուց իր կուռ եւ ոգեւորիչ բանախօսութիւնը հետեւեալ խօսքերով. «Դաշնակցութեան դրօշը կը յանձնեմ ձեզ միայն այն պայմանով որ կարենաք բարձր պահել զայն»:

Ընկ. Օ. Կարապետեան յաջողապէս արտասանեց «Դէպի Երկիր»ը:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Օհան Կարօ որ խիստ յստակ սահուն, համոզիչ եւ ժողովրդական ոճով ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գործը հայ ժողովուրդի կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ: «Քառասունհինգ տարի առաջ հայ ժողովուրդը ամբոխ էր, քառասունհինգ տարուան ընթացքին նա դարձաւ քաղաքական պատկառելի ուժ, որմէ շատեր կը սարսափին: Քառասուն մէկ տարի առաջ Հայուն անկախութիւնը երազ էր, քառասունհինգ տարուան ընթացքին դարձաւ իրականութիւն: Քառասունհինգ տարի առաջ Հայը դողդողալով կը մտնէր Թրքական դատարանը իր արդար դատին համար, քառասունհինգ տարուան մէջ Դաշնակցութիւնը ունեցաւ իր սեփական դատարանը, որու կը դիմէին նոյնիսկ Թիւրքերը եւ խոնարհելով կ'ընդունէին տրուած վճիռը ըսելով «Աստուած վկայ, արդար դատաստան է»: Յետոյ ընկերը անդրադարձաւ Դաշնակցութեան տենչերուն, որոնց մէկն է հայը ապրեցնել իր սեփական հողին վրայ: Ժողովուրդները նմանցած այն արմատներուն որոնք տաք երկիրներէն ցուրտ երկիրները փոխադրուելէն յետոյ, այլեւս պտուղ տալու յատկութիւնը կը կորսնցնեն. «Մենք պէտք է մեր հողին վրայ ըլլանք որպէսզի կարենանք պտուղ տալ: Մեր եռաէէն կուգայ սերունդ մը հուրով, սուրով ու թնդանօթով իրագործելու այս տենչերը, պատրաստ եղէք այդ օրուան»: Ընկեր Օհան Կարօն իր մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ, ժողովուրդը պահեց լարուած ուշադրութեան մէջ եւ արժանացաւ ծափերու:

Նուագախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ն. Սանդրոսեանի նուագեց «Բա՞մ, Փորոտանը եւ ուրիշ հայկական երգեր:

Կէս գիշերին, սկսան եւրոպական եւ հայկական պարերը. տեւեցին մինչեւ լոյս: Սեղանները շարուեցան քանի մը վայրկեանի մէջ որոնց տղաքը բոլորուած սկսան թնդացնել սրահը: «Դարձեալ փայլեցյ», «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար» «Հերոս ձանձեցյ»: Այսպիսի խանդավառ հանդէս աննախընթաց էր Սարսէլի համար:

Առաւօտ ներկաները հեռացան ոգեւորուած, տանելով իրենց հետ փաստը Դաշնակցութեան կենսունակութեան:

Գ. Ներկարարեան

ՌՕՄԱՆ. 8 Նոյ.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ընկերվարականներուն ընդարձակ սրահին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը: Խուռն բազմութիւն մը փութացած էր լսելու համար Դաշնակցութեան պսակօ պատմութիւնը: Սրահը նեղ կուգար բազմութեան եւ ուշացողները ոտքի վրայ մնացին, շատերն ալ մուտքի դրան առջեւ: Կարելի է ըսել որ Ռօմանի հայ գաղութը ամբողջութեամբ ներկայ էր: Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, իսկ ճակատէն կախուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան արիւնազանգ զինանշանը, շրջապատուած՝ յեղափոխականներու նկարներով:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որմէ յետոյ նախագահ ընկ. Ս. Փօյաճեան ակնարկ մը ձգեց Դաշնակցութեան անցեալին վրայ, ներկայացնելով քանի մը դրուագներ: Յետոյ եղան արտասանութիւններ՝ երգեցին Ս. Փարսամեան, Ս. Գասապեան, Եզեկիէլ, Նաեւ փոքրիկն Ա. Ափարեան արտասանեց «Հայդուկ եմ ես»ը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Վրացեան որ դիտել տուաւ թէ Դաշնակցութեան Օրը ամէն տարի ամէն տեղ կը տօնուի. բացի այն երկրէն որուն համար արիւն թափեց: «Դաշնակցութիւնը առաքելութիւն մըն է որ ծնաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն. հայ դատը պաշտպանելու համար: Անոր հոյակապ անցեալը արդէն յայտնի է ձեզի: Մենք այսօր ոչ թէ այդ փառաւոր անցեալին համար է որ կը տօնենք Դաշնակցութեան Օրը, այլ նոր նուաճումներ կատարելու համար: Հայաստանը այժմ վերակազմութեան կը կարօտի. բայց չունի այն ուժը որպէսզի վերակազմուի.

Արտասահմանի հայութիւնն է որ գերագոյն ճիգերը պիտի թափէ երկրին շինութեան համար երկրին ժողովուրդին խաղաղութեան համար: Առանց հայ ժողովուրդի, Հայաստան չի կրնար ըլլալ: Հայ ժողովուրդը չունի ուրիշ երթալիք տեղ: Ուրեմն պէտք է հայ ժողովուրդը Դաշնակցութեան գաղափարով տոգորուն քալէ անոր հետ, ձգտելով իրականացնել Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»:

Ընկ. Մ. Վրացեանը ծափերու մէջ վերջացուց իր հայրենաշունչ եւ յուզիչ ճառը: Ընկ. Նախագահը հանդէսը փակուած յայտարարեց «Մշակ բանուորով եւ ներկաները ցրուեցան իրենց հետ տանելով Դաշնակցութեան շունչը:

.·. Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով մը, որուն ընթացքին ընկ. Վրացեան լայն տեղեկութիւններ տուաւ ազգային ու կուսակցական կեանքի մասին:

Խումբ մը երիտասարդներ խնդրած էին որ երեկոյեան դասախօսական ժողով մը տեղի ունենայ: Ժամը 8ին տեղի ունեցաւ համակրական հաւաքոյթ մը, որուն ընթացքին զանազան հարցումներու շուրջ լուսաբանութիւններ տուաւ ընկ. Վրացեան. հերքեց հակառակորդներու բոլոր խեղաթիւրումները եւ կոչ ուղղեց բոլորին որ ամէն գնով օգնեն Հայաստանին: Ժողովը ցրուեցաւ ուշ ատեն խանդավառ տպաւորութեամբ:

.·. Խումբ մը երիտասարդներ գիծում կազմած էին որ հանդէսէն վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտնեն, իրենց երդումի արարողութիւնը կատարելով, յիշեալ երիտասարդները ընդունուած են իբր Դաշնակցութեան թեկնածուներ եւ յաջորդ ժողովին պիտի կանչուին:

Խ. Ջաթըեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ, 10 Նոյ.— Տնտեսական համատարած տագնապին հետեւանքով, Մարթիկի գործարաններու կարգին Verminck-ի հաստատութիւնն ալ թեթեւապէս ազդուած էր անցեալ ապրիլէն ի վեր: Յաճախ կ'աշխատցնէր շաբաթական 4-5 օր: Թուականէս մօտ ամիս մը առաջ, իւղի բաժինի երկու ճիւղերէն մէկուն դռները փակելով դուրս թափեց աւելի քան 150 բանուորներ, գրեթէ բոլորն ալ Ալճերիացիներ: Ասոնց մաս չկազմեցին մեր 10-12 հայրենակիցները, ինչ որ բարեբախտութիւն համարեցինք այն ատեն:

Դժբախտաբար երկար չտեւեց այս վիճակը: Նոյ. 6ին հաստատութիւնը գոցեց նաեւ միւս ճիւղը, ճամբելով մօտ 200 բանուորներ: Այս անգամ խտրութիւն չըրին նոյնիսկ Ֆրանսացիներու համար: Դուրս ձգեց նաեւ 7-8 տարի հոն աշխատող բանուորները: Չյայտնեցին թէ ե՞րբ պիտի վերաբացուի: Ըսողներ կան թէ առնուազն 3 ամիս պիտի սպասեն, վերաբանալու համար գործարանը:

Այս հաստատութեան բաժնեթուղթերը որ անցեալ տարի 165 ֆրանքէն աւելի կ'արժէին, մինչեւ 38 ֆրանքի իջան քանի մը ամիս առաջ. իսկ հիմա 48-50 ֆրանքին միջեւ կը տատանին, ինչ որ բարելաւում մը ցոյց կուտայ, ատոր համար իսկ, շատեր զարմանալի կը գտնեն գործարանին փակումը:

Ինչպէս ըսինք, բանուորներու մեծ մասը Ալճերիացիներ ըլլալով, անմիջապէս մեկնեցան իրենց երկիրը: Մնացեալ փոքրաթիւ Իտալացի, Սպանիացիներն ալ պիտի մեկնին անշուշտ, եթէ այս վիճակը շարունակուի: Ուրեմն կը մնանք միայն մենք Հայերս, բոլորս ալ ընտանիքի եւ զաւակներու տէր: Աւելորդ կը գտնենք նկարագրել մեր կացութիւնը:

«Յառաջ»ը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր խմբագրականներով շեշտելու բանուորներու փոխադարձ օգնութեան սնտուկներու անհրաժեշտութիւնը: Արդարեւ ուրիշ միջոց չկայ հայ բանուորներուս, պաշտպանուելու համար բազմաթիւ չարիքներու դէմ, որոնք կը սպառնան մեզի այս անհարազատ ափերուն վրայ: Հաւատա՞նք թէ, գէթ այս անգամ հրապարակ պիտի իջնեն ձեռներէց մարդիկ, մէկզի վանելով ծղծիծ հաշիւները... Եւ վերջապէս առիթը օգտագործելու վճռականութիւնը պիտի ունենանք մենք հայ բանուորներս...

Աւելի տխուր է գաղութիս կրթական վիճակը: Այս շրջանէն արդէն ամիս մը սահեցաւ, բայց 5էն 12 տարեկան օրն ի բուն կը թափառին փողոցները: Պետական դպրոցներն ալ չեն ընդունիր, առարկելով թէ տեղ չկայ: Իսկ ծնողներու կողմէ որեւէ ջանք — գոնէ պարզ հայերէն մը սորվեցնելու համար — գոյութիւն չունի:

Խ. Աըթինեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պելճիքայի ընկերվարական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց իր պաշտօնաթերթին Le Peuple-ի մէջ: Այս յայտարարութիւնը ծրագիր մըն է ընդդէմ տագնապին եւ անգործութեան:

— Այս պահուս կ'ըսէ, աշխարհի մէջ կան աւելի քան 20 միլիոն անգործներ:

«Մթերանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ դիզուած կը մնան ածուխ, ցորեն, զգեստ, կօշիկներ եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերու մթերքներ, կօշիկներ որոնք գնորդ չեն գտներ, կամ մասամբ կը փճացուին, արժէքը բարձրացնելու համար Միացեալին, երբ անդին, ամբողջ բնակչութիւնը կը մնայ զրկուած անհրաժեշտէն, չունենալով գնելու կարողութիւն:

«Սպառման եւ արտադրութեան այս հրէշային անհաւասարակշռութիւնը, էութիւնն իսկ է վարչաձեւի մը, ուր ընկերային գործունէութիւնը ուրիշ կանոն եւ դրդիչ չունի, եթէ ոչ առաւելագոյն շահերու որոնումը՝ ի նպաստ մասնաւորներուն: Կը հաստատենք թէ տինդերական տագնապը դիպուածական եւ անցողակի տագնապ մը չէ, թէ դրամատիրական վարչաձեւին տագնապն իսկ է եւ թէ, դրամատիրական մենաշնորհէն ծագում առած չարիքներուն եւ թշուառութեանց վերջ տալու համար, ուրիշ ելք չկայ՝ եթէ ոչ — դրամատիրական եւ ելմտական բռնատիրութեան վերացումը»:—

Իսկ ատոր համար ալ, ընկերվարութիւնը պէտքը կը շեշտէ հանրայնացնելու դրամատուները, փոխանակութիւնը եւ արտադրութեան մեծ միջոցները՝ ճարտարարուեստը, թէ տնտեսութիւնը պէտք է վարել այն ուղղութեամբ որ ուղղակի գոհացում տայ պէտքերուն եւ ոչ թէ ծառայէ անհատական շահերուն:

Դրամատէրները, կը շարունակէ յայտարարութիւնը, ամբողջովին կլանուած կը մնան իրենց դասակարգային եսասիրութեան մտատանջութիւններով: Տագնապին դէմ ուրիշ ելք չեն տեսներ, եթէ ո՛չ իրենց վճարած տուրքերը նուազեցնել եւ ուրիշներու աշխատանքովը խնայել եւ մանաւանդ՝ կանոնաւոր կերպով իջեցնել օրավարձքերը, նուազեցնել գործազրկութեան նպաստները եւ խափանել ընկերային օրէնքները:

Յետոյ, Պելճիքայի ընկերվարութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ միջոցները.

1) Գործաւորներուն ապահովել նուազագոյն օրավարձքը:

2) Գործազուրկներու պաշտպանութիւնը ապահովել՝ աշխատանքը արդարօրէն բաշխելով ամբողջ գործաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ:

3) Ձանալ որ շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքը ընդհանրանայ:

4) Աշխատանքի հսկողութիւնը զօրացնել

5) Հանրօգուտ մեծ եւ արտադրական շինութեանց ձեռնարկել:

6) Նահանգներուն եւ համայնքներուն իրաւունք տալ որ պէտք եղած նիւթական միջոցները կարենան հայթայթել, վճարելու համար անգործներու նպաստները:

7) Երկրագործներու համար հիմնել տագնապի սնտուկ մը, քանի որ անոնց արտադրութիւնը չի վարձատրեր անոնց աշխատանքը:

8) Հակակշռի եւ հսկողութեան տակ առնել դրամատուները, որպէսզի չկարենան աւելի եւս խառնակել սակարանային շուկան եւ այս կերպով մանր խնայողները սեփականազրկել:

Դրամատուներու այս հսկողութիւնը պարտադիր կը դառնայ նաեւ վարկերու բանաւոր բաշխում մը կատարելու համար, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրին միջեւ:

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, առաջարկները զորս Պելճիքայի ընկերվարականները կը ներկայացնեն, առաջքն առնելու համար տագնապին եւ անգործութեան:

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 2 Նոյ.— Նկատելով որ գաղութս իր կազմութենէն ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը կը ներկայացնէ, որուն հետեւանքով մատաղ սերունդի կրթական գործը ձգուած է բախտին եւ անտեսուած են գաղութին ազգայինք աչերը, Լիոնի Գաւառ. Ժողովի երեք կուսակցութիւնները (Ռամկ. Ազատ. Ս. Դ. Հնչակ եւ Հ. Յ. Դ.) կը համաձայնին ընտրութեան գործը տանիլ համերաշխ ոգիով մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կամայականութեանց, որմէ տուժողը եղած է գաղութը:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Լիոնի գաղութին որ ընտրութեան օրը (15 Նոյեմբեր 931, Avenue Berthelot Հայոց եկեղեցին մէջ) իրենց քուէները կեդրոնացնեն հետեւեալ ցանկերուն վրայ, թեկնածուները ծանօթ պարկեշտ, եւ ազգային անցեալ ունեցող անձեր ըլլալով վստահ ենք որ պիտի կարենան վարել գաղութիս գործերը սրտցաւօրէն:

Ընտրելիներու ցանկը՝

1.— Դայիշեան Միհրան, 2.— Թաթարեան Հմբարձում, 3.— Թիւֆենկճեան Յարութիւն, 4.— Խրայեան Գիւրեղ, 5.— Գիւլպէնկեան Աղեքսանդր, 6.— Քէպապճեան Ռուբէն, 7.— Ճանիկեան Խաչատուր, 7.— Տաշպազեան Յակոբ-Ղարիպ, 9.— Տոքթ. Սէփէթճեան, 10.— Տէր Գէորգեան Յովհաննէս, 11.— Վարդանեան:

Միջկուսակցական Յանձնախումբ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ԼՕՐԻՍ ՄԵԼԻՔՈՎ

Մեր տաղանդաւոր գրագէտ բարեկամը Գ. Միքայէլ Վարանդեան ողբացեալ Բժ. Տոքթ. Լօրիս Մելիքովի մասին Յառաջի մէջ հրատարակութեան տուած գրութիւններով, ուզած էր ներկայացնել բժիշկին քաղաքական կեանքը:

Քաղաքական կեանքի մէջ, ո՛չ ոք կրնայ ինքզինքը անսխալական դաւանիլ մանաւանդ սա՛ վերջին տարիներուն ընթացքին: Այսօր դեռ վստահ չենք նոյն իսկ թէ ի՞նչ կը պահէ մեզ ապագան:

Կարելի չէ ուրանալ թէ Լօրիս Մելիքով ազգասէր մըն էր Մեծնիկէն քանի մը ամիս առաջ, խնդրի մը առթիւ իրեն հետ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցայ, Սէն Ժէրմէն Տէ Փրէի մօտիկ սրճարանի մը մէջ:

Իրաւ է թէ վերջերը մարդատեաց մը դարձած էր, այլ սակայն ինքզինքը գտայ բառին էն լայն իմաստովը ազգասէր մէկը: Եւ ինչպէս Գ. Միքայէլ Վարանդեան ալ կը խոստովանի, ա՛ն հոգիով ուժարմինով, նիւթապէս եւ բարոյապէս ազգային դատին յաջողութեանը համար ջանք չէր խնայած:

Դժբախտաբար քաղաքական աշխարհի ապերախտ պատահարները երբեմն կը սայթաքեցնեն մարդը:

Ըստ իս պէտք չէր յետ մահու այդ սայթաքումները նոր սերունդին ներկայացնել:

Պէտք չէր զինքը մեղադրելի ցոյց տալ քանի որ գիտե՛նք թէ զմեռելոց կամ լաւ խօսեա կամ լռեա:

Իրեն հետ ունեցած տեսակցութիւններէս, ես այնպէս հասկցած էի որ Տոքթ. Լօրիս Մելիքով իր հօրեղբօրը անունին եւ համբաւին շուքը աւելցնել կ'ուզէր, ինչ որ շատ բնական կը գտնէի, բայց իր ուժը չհասաւ:

Գ. Միք. Վարանդեան կրկնապէս շնորհակալութեան արժանի է որ մոռացութեան մէջ չձգեց հայ բժիշկ մը որ Սերվիչէնի, Ստեփան Արսլանեան փաշայի, Ռուբինեանի, Բաբաեան պէյի, Խօրասանճեանի եւ նմաններուն պէս ժամանակակից պատմութեան մէջ անուն մը ունեցաւ:

Տոքթ. Ալաճվերտի Արգի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Խաղաղութիւնը աստուածունչի մըն է որ դժուար կ'ընտելանայ: Պատիւ չէ որ մարդ առտու մը, յանկարծ ըսէ.— Ե՛հ, ալ ձանձրացայ պատերազմէն: Գլխարկս տուր, դուրս պիտի ելլեմ եւ խաղաղութիւնը բերեմ.»

Խաղաղութիւնը սակայն մայթերուն վրայ չի քալեր: Հպարտ տիկինն է, սառն ակնարկով, որ յարգանք կ'ազդէ ամէնէն համարձակին:

Իվան Միխայլոֆ չուշացաւ նշմարելու թէ, այդ այդպէս է:

Թշնամի եղբայրները կը ներկայացնեն յանձինս Փարլիչէֆի, Փոփքրիսթոֆի, Քալիչէֆի եւ Շանտովի:

«Խաղաղութի՞ւն: Ուրիշներուն, պարոն Միխայլօֆ, բայց ո՛չ մեզի, պատասխանեցին:

Այս չորս անձերը իրենց կեանքը

ԱՀԱՐԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

պիտի շահէին սուր մէջ: Հաւասար սաւրաձանի վրայ, կուզոֆի քաւութեան նախագը, իրենց մէջէն կրնար ընտրուիլ: Այս գինը սակայն, իրենց բաւական չերեւցաւ: Հո՛ս է որ կը հաւանինք պուլկար ցեղի առաքինութիւններուն, ուժեղ առաքինութիւններ, որոնց գլխաւորն է քաջութիւնը: Պուլկարը անզգայ չէ կեանքի ցաւերուն հանդէպ: Այսուհանդերձ, կը նախընտրէ պատուոյ զոհացում մը:

Այնպէս որ երբ Բ. խումբին չորս պետերը ընդունեցին Միխայլոֆի աղաւնիները, որեւէ հատիկ չտուին անոնց ուտելու, այնպէս որ անօթութենէ ոտակեցան:

Իսքեր փողոցին մէջ, «Զլաթիցա» սրճարանը իբար անցեր էին, ի՞նչ պիտի ըլլային պարտուած բանակին քամիթէճիները: Այս կիսաթօշակները որեւէ խնայողութիւն չունէին: Վիճաբանութեան շեշտը կը բարձրանար օրէ օր: Այլեւս չէին համարձակեր այդ տեղն երթալ խմելու համար ազգային ըմպելիէն փոքրիկ գաւաթ մ'իսկ

— Շատ լաւ, ըսաւ Միխայլոֆ: Ձե՞ք ուզեր իմ այս հաշտութիւնս: Ուզէք չուզէք պիտի կուլ տաք:

Հարցը կը կայանար Փարլիչէֆի Փոփքրիսթոֆի ստորագրութիւնները խլելուն մէջ: Զինք ըսեր թէ այս երկու պարոնները դիւրաւ կարելի էր բռնել: Անոնց հանդիպելու յոյսն իսկ խաղ մը կը դառնար «Այսքան արագ ո՞ւր կ'երթաս», կը հարցնէին մէկու մը, որ կը կարծուէր թէ ուժ կուտար քայլերուն: Կը պատասխանէր— զանոնք կը փնտռեմ:

Որքան որ կ'ուզէին, թող զարնէին անոնց դռներուն: Դռները չէին բացուեր: Եթէ մեր հերոսները — խօսքս պետերուն մասին է — օրէնքէ դուրս մարդեր յայտարարուած ըլլային, առանց զարմանքի, զանոնք պիտի նկատէինք իբր օրուան դէպքերու ստահակներ: Բայց անոնք, ուսուցիչ են, գրագէտ, փաստաբան, բժիշկ: Դուրս կ'ելլեն ատրճանակներով շրջապատուած: Ետ կը դառնան, երբ լսեն ամենափոքր աղմուկ մը, կը պահուըտէին գողերու պէս:

Արդ, այդ կիրակի առտուն, Տիկին Փարլիչէֆ եկեղեցի գնաց իր զաւկին հետ: Անոր հետեւորդները երկիւղածութեամբ մօտիկ ըրին պատարագը, անոր քովը կեցած: Երբ պարագան ծանր է առնուիններուն համար, անոնց կիներն ալ հետեւորդները կ'ունենան: Երբ արարողութիւնները վերջացան, հետեւորդները տիկին Փարլիչէֆի յայտնեցին թէ անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ոտքով վերադառնալ: Պէտք եղած նախազգուշական միջոցները ձեռք առնուած էին: Ինքնաշարժ մը կը սպասէր անոնց: Տիկին Փարլիչէֆ, զաւակը եւ հետեւորդները տեղաւորուեցան մէջը կառքը ճամբայ ելաւ եւ կանգ առաւ միայն 60 քիլոմեթր անդին, Կարնա Ճումայա, պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ:

Հետեւորդները, հասկցան արդէն թէ, կաշառուեր էին Իվան Միխայլոֆի կողմէ:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՉԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ իր շրջանի Եռագոյն, Փոթորիկ, Վրիժառու, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson. Պաշտ. Բոլոնիա. Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը. Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ակումբին մէջ. Պարտադիր ներկայութիւն.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ԿՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը Փորթ-Բիւլէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Rue d'Alma

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Գաղութրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kléber, կ'ունենայ զրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ.

Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ՝

Զրոյցը կը ղեկավարէ Գ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է. Կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins. Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ. Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ՇԱՎԻԼԻ Աղուութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 4.30ին կառ. Մօնփարնասի մօտի սրճարանը. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՏԷՍԻՆԻ Գատանեան միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ տը Լաֆէի մէջ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՐԱՆՍԻՒԼԻ Սանուց միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին. Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ՝

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Նիսի մասնաճիւղին Դ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին Տիկ. Հերմինէ Ժամկոչեանի բնակարանը, Bld. de la Madeleine. Cité Arménienne. Պետի խօսք Տիկ. Ա. Արզոյեան. Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ իրենց անդամատետրով.

Կը հրաւիրուին նաեւ Կ. Խաչի համակիրները.

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ Հայաս. Շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան մանկապարտէզի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 2.30էն 7. Villa d'Orléans No. 3, Alésia. Կը նախագահէ Գ. Հ. Ապտալեան; Գեղարուեստական ճոխ բաժին. Մանուկները մասնակցութեան համար 2 Ֆր. 50.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Մակեդոն Սանփաննեան կը ծանուցանէ իր սիրելի մօր ՍՕՆԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 5ին Նիւ Եօրքի մէջ. Այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգիստ-պատարագ տեղի պիտի ունենայ իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ.

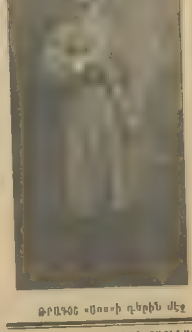
ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Գաղտնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ. Ամուսնական ձեռնարկերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ.

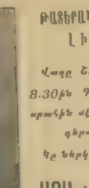
Դիմել՝ Խ. ՔԷՕԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12. 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՔԼԻՇԻ, Տիկ. Խ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Journal «Nor Arax» Tzar Boris 118, Sofia, Bulgarie.

ԹՐԱԳՕՇ «Սոսի» դերին մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ կը ներկայացուի Պռօշեանի

ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

երաժշտական տրամ

Մասնակցութեամբ օրիորդներու երգեցիկ խումբի եւ տեղական լաւագոյն ուժերու

ՄՈՒՏՔ 4 ՖՐԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԲԱՑՄԱՆ ՅԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ. Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chapeի մէջ, 84 Րիւ Շապ. Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵՂԻՈՅ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Գ.ՅԱԿՈԲ ՍԷԼԵԱՆի. Ջութակ, երգ, ժողովրդական խաղեր, մեներգ, կենդանի պատկեր, խմբերգ, եւայլն.

ՅԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Եկեղեցասիրաց Ընկերակցութեան կողմէ ի նպաստ Շավիլի մանկապարտէզի շինութեան

6 Դեկտ. Կիրակի Washington Palaceի մէջ

Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր Այբբենարան 1, քերական 2, Լուսաբեր այբբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուածաշունչ տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12. Թուաբանութիւն Աղբաւնի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զրուցատրութիւն 2.50. 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք.

Թատերական գիրքեր Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարգս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, զաւաթ մը թէյ 3, Գասնուկը 3 ֆրանք.

Գանձեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներ.

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux. Seine

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ!

ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ!

ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ!

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ ԱՄԵՐԻԿԱ

Կ Ա Ն Խ Ի Կ

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս տեղեկութիւնները Հայերն էին, որ կը հաղորդէին. Կառավարութիւնը զանազան հեռագիրներով քննութիւն ու տեղեկութիւն պահանջեց եւ հաստատուեցաւ որ, արդարեւ, Քիւրտերը այդպիսի յարձակումներ գործեր են, բայց յարձակման զոհերը միայն Հայերը չէին, այլ նաեւ քանի մը Թուրքեր. Եւ շնորհիւ Սըվազէն փութով ղրկուած զինուորական ուժերու միջամտութեան, Քիւրտերն ու աշիրէթները պատժուած էին.

Այդ շրջանին, Հալէպի նահանգին կցուած, այսուհանդերձ Սըվազի սահմանակից Աքչէտաղի Քիւրտերը կը յարձակին Յարէնտէի վրայ եւ թալանի կուտան Հայերուն հարստութիւնը, շատերը սպաննելով եւ բազմաթիւ տուներ կրակի տալով.

Այս դէպքերուն վրայ, յուզման ճառուեցան ոչ թէ հայ հանրային կարծիքը, այլ Հնչակեան եւ Դրօշակեան կուսակցութեանց շրջանակները. Արդէն իրենց միակ նպատակն էր գտնել, քանդել Թուրքին օջախը եւ ազատ ու անկախ Հայաստան մը ստեղծել, սփափանութեան իրաւունքները ջնջել, պատերը արգիլել, կինը հանրութեան սեփականութիւն դարձնել եւայլն. Հետեւաբար, երբ Քիւրտերը յարձակում գործեցին Հայերուն վրայ, անոնք փոխանակ սպասելու որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ պատիժը տայ, փոխանակ պահանջելու որ կառավարութիւնը փութով պատասխանատուութեան կանչէ զանոնք, յայտարարեցին թէ Թուրքերն են, որ թալանի տուած են Հայոց հարստութիւնը, սպաննած են Հայերը, հրդեհած են Հայոց տուները։ Եւ կատղած շուներու պէս, անօթի գայլերու պէս, այս կոմիտէճիները յարձակեցան Թուրքերուն վրայ։

Երբ լուր առի, որ Աքչէտաղի Քիւրտերը յարձակում կատարած են նաեւ Սիւրին քաղաքին վրայ եւ կարգ մը ոճիրներ գործած են, պահանջեցի որ Սըվազի կուսակալին հրաման տրուի գիծելու անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն, առանձին պաշտօններու կոչուած պահակազօրքի խումբերը ղրկելու աշիրէթներուն դէմ, պատժելու համար զանոնք։ Եւ շեշտել տալ յետոյ կարեւորութիւնը այս հրամանին, զինեցի Պոլսոյ պատասխանատուութեան, պահանջելով որ զինուորական օգնութիւն հասցնէ նաեւ Սըվազի կուսակալութեան։

Սըվազի կուսակալը շարժեցաւ համաձայն տրուած հրահանգներուն. Հանդերձանք պատրաստուած զինուորները (ըէտիֆ) եւ ոստիկան զօրքը (ժանտարմա) ղրկուեցան թալանիչներուն եւ յարձակողներուն վրայ։ Սակայն Հայերը խռովութիւն հանեցին Սըվազի մէջ. Երբ կառավարութիւնը ամբողջ ուժերը հաւաքած՝ կը ղրկէր կատարելու իր պարտականութիւնը հանդէպ յարձակող տարրերուն, յանկարծ Հայերը, Սըվազի շուկային մէջ կը յարձակին Թուրքերուն վրայ եւ բազմաթիւ անմեղներ կը նահատակեն։ Այս դէպքը յուզեց Թուրքերուն հանրային կարծիքը. Բնականաբար Թուրքերը պիտի դիմէին փոխադարձութեան. Կռիւը տեւեց մէկ ժամ, բաւական կորուստ պատճառելով երկու կողմերուն։

Կառավարութիւնը կռիւին վայրը ղրկեց ոչ միայն պահականոցներու ուժերը, այլեւ բանակին պահակազօրքը. Կռիւի ընթացքին, Կարսէն եկած գաղթականներն ու բուն Կովկասցիները (պոշնաքներ) խումբ մը կազմած յարձակեցան Հայոց խանութներուն վրայ՝ կողոպտելու համար ապրանքները. Կառավարութեան պաշտօնեաները, թէ կրցան արգիլել անոր կատարումը, եւ թէ զրաւեցին կողոպտուածը՝ վերադարձնելու համար տէրերուն. Միւս կողմէ յաջողեցան պատժել Քիւրտերն ու աշիրէթները։ Այնպէս որ Հայոց համար ուրիշ բան չէր մնար, բայց միայն դառնալ իրենց օրուան գործերուն։

Սակայն ընդհակառակն խումբ մը կոմիտէճիներ, այդ դէպքէն վերջ, չդադրեցան Իսլամներու շուկային մէջ կանգնած սպառնալ։

Հայերը յարձակում կը գործեն, ծեր բնաջինջ կ'ընեն, ...

Եւ այսպիսի գրգռիչ խաղերով կ'աշխատէին յուզել Թուրք ... ին կարծիքը. Արդէն շատոնց սպառած էր Թուրքերուն համբերութիւնը։ Այնպէս որ կատղեցաւ եւ երկրորդ անգամ ըլլալով երկու հակառակորդները ընդհարեցան իրարու. Խումբ մը հայ ֆէտայիներ կը յառաջանան դէպի կառավարական շէնքը եւ զօրանոցը, յարձակում գործելու ...

Զօրքերը եկան, մտին շէնք. Սակայն, ինչպէս ալ, ... ժայռերուն կը զարնուին ու կը փշրուին, այնպէս ալ հայ ֆէտայիները, կիսովին բնաջնջուած. Եւ այսպէս Հայերը, յարձակելով կառավարական շէնքին ու զօրանոցին վրայ, կռիւին ... կային մէջ, ձգեցին 438 այր, 6 կին սպաննեալ, 12 վիրաւոր ... տուած էին միայն 5 հոգի սպաննեալ եւ 12 հոգի վիրաւոր։

Երբ Սըվազ այսպէս կը վերջացնէր կռիւը, Շապին Գարահիսար ... ին կը լողար արեան եւ բոցերու մէջ. Շապին Գարահիսարի մէջ ... հրձիգութիւն ըրին թրքական թաղերուն մէջ. Եւ փչող հովին ... այրեցան 34 տուն, 16 խանութ, 1 դպրոց եւ 1 փուռ ... փուրքը, կառավարական պաշտօնեաները, պահակազօրքը մէկ կողմէ ... կը ցցէին իրենց արեան ծարաւ կոմիտէճիներուն գնդակի ... պաշտպանելով իրենց կեանքն ու օջախը, միւս կողմէ կ'աշխատէին ... հրդեհը. Հայ յեղափոխականներն ալ ծանօթութեամբ կը յարձակէին ... վրայ, որոնք կը փորձէին մարել հրդեհը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 Ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO. LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 879 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

14 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1725

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԻՆ ԴԱՏԸ

ԻՆՉՈՒ ՍՊԱՆՆԵՑ ՌԱՄԻՇՎԻԼԻՆ

(Ա. դատավարութիւն)

Գրեր էինք թէ Ջանուքվացէի դատավարութիւնը կը սկսի Հինգշաբթի։

Անցեալ տարի դեկտեմբեր 7ին, Փարիզ, կոպլէն պողոտային անկիւնը Վրացի մը Ջանուքվացէ, կը սպաննէր Ռամիշվիլին եւ կը վիրաւորէր անոր քարտուղարը Մէնկարիշվիլին։ Սպանիչը նախապէս եղած է սպայ ռուսական բանակին մէջ, կռուած վրացական յեղափոխական խումբերուն հետ. յեղափոխական։ Սպանեալը նախկին նախարար, եւ Վրաց սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ։ Պարզ էր որ դատը պիտի ստանար քաղաքական բնոյթ, եւ այդպէս ալ եղաւ, ծանօթ որ համբաւաւոր փաստաբաններ մտած են գործի մէջ։ Սպանեալին ազգականներուն կողմէ փաստաբան Մորօ-Ժիաֆիէրի որ կը պնդէ թէ ոճիրը կատարուած է պոլշեւիկներու գրգռումով։ Սպանիչին կողմէ Անրի Թորէս որ ընդհակառակն, կանգնած է այն տեսակէտին վրայ թէ՝ ոճիրը գործուած է պոլշեւիկներու դէմ ըմբոստացման զգացումով։

Դատարանին մէջ, Ջանուքվացէ կը պահէ իր պաղարիւնը եւ իր աթոռին վրայ կը նայի հպարտութեամբ։ Չէ ուզած որեւէ վնաս հասցնել Ռամիշվիլիի քարտուղարին։ Բայց երբ այս վերջինը նետուած է իր վրայ, իր պետը պաշտպանելու համար, այն ատեն է որ կրակած է նաեւ անոր վրայ։

Իսկ, ընդհակառակն, ուզելով սպաննած է Ռամիշվիլին, Նախապէս երկար բարակ մտածելէ յետոյ այդ մասին։

Ջանուքվացէ.— Սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, երբ ձերբակալուեցայ, ըրի արդէն այդ յայտարարութիւնը եւ խօսքէս բան մը չեմ առներ։

Նախագահը.— Ըսած էք նաեւ թէ Ռամիշվիլին սպաննած էք քաղաքական պատճառով եւ անձնական վրէժխնդրութեամբ։ Կը պնդէ՞ք ձեր այս յայտարարութեան վրայ։

Այո՛, Ջանուքվացէ չուրանար։

Նախագահը, անհրաժեշտ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալու համար երդուեալ դատաւորներուն, պատմութեան դասախօսութիւն մը կ'ընէ Վրաստանի մասին, զոր Ռուսիա կցեր էր իրեն, պոլշեւիկները զայն առին իրենց խնամատարութեան տակ, որուն դէմ Վրացիները չեն դադրած բողոքել եւ կը վկայեն սպանիչին կենսագրութեամբ։ Երկրագործի զաւակ է 36 տարու. 1914ին, զինուորագրուեցաւ [illegible] կռուեցաւ սեփական սպայի աստիճանի։ Գրեսթ-Լիթովսկի դաշնագրէն յետոյ, մինչեւ 1924, կռուեցաւ անոնց հետ, որոնք կը պաշտպանէին հանրապետական անկախ Վրաստանը, ընդդէմ պոլշեւիկեան տիրապետութեան։

— Ոչ, ո՛չ, կ'աւելցնէ Ջանուքվացէ, այնքան կատաղօրէն չկռուեցայ պոլշեւիկներուն դէմ, որքան ես։

Սակայն 1924ին, յուսահատելով իր երկրին ճակատագրէն, կուգայ Ֆրանսա, ուր կը մտնէ առանց արտօնութիւն ունենալու։

Իր ապրուստը ճարելու համար, լծուեցաւ գործարանական ծանր աշխատանքի։ Բայց առանց մոռնալու իր հայրենիքը։ Այդ թուականին, իր տեսակէտն այն էր թէ վրացական քաղաքականութիւնը պէտք է կիրարկուի Վրաստանի մէջ եւ ո՛չ ուրիշ տեղ։ Քաղաքական հարցերու շուրջ բուռն վիճաբանութիւններ կ'ունենար, մինչեւ որ հեռացուեցաւ վրացական այն շրջանակէն ուր կը յաճախէր։ Փարիզէն կը վերադառնայ Օտէնքուր, աշխատելու գործարանին մէջ. բայց, չընդունուիր։ Անկից մէկ քանի ամիս վերջն է որ կը յղանայ իր չարաշուք ծրագիրը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Զայն սպաննելու գաղափարը ունեցաք 1930 մայիսին։

ՋԱՆՈՒՔՎԱՑԷ.— Այո՛, բայց դեկտեմբերէն առաջ, առիթ չունեցայ գործադրելու։

Ի՞նչ կ'ուզէր ուրեմն Ռամիշվիլիէն, Նախկին նախարար, պետը ընկերվարական կուսակցութեան, զոր իր հակառակորդներն իսկ, կը ներկայացնեն իբր թունդ հայրենասէր։ Սպանիչը կը մեղադրէր զայն պարզապէս թէ իր քաղաքական գործունէութիւնով՝ հայրենիքը կ'առաջնորդէ դէպի անդունդ եւ ուրիշ հոգ չունի, եթէ ոչ իր անձնական շահերը հետապնդել։

Ջանուքվացէ.— Ճշմարիտ հայրենասէրները իրենց զիրենք կը վտանգեն հայրենական հողի վրայ։ Արդէն Ռամիշվիլին ընկերվարական ըլլալով, անշուշտ, միջազգայնական զգացումներ ունէր։ Անոնք որ կ'ուզեն իրենց երկիրը փրկել դուրսէն, արտասահմանէն, կը նմանին Լաֆոնթէնի առակին արջին, որ իր տէրը սպաննեց ճանճ մը մեռցնել ուզելով։

Ջանուքվացէ իր կարծիքն, նաեւ թէ, Ռամիշվիլի գիտնալով թէ ինքը ինչ [illegible] վրէժ լուծելու համար, 1929ին զինքը [illegible] կը [illegible] իրեն հանգիստ, [illegible] գործարանէն։ Անկից զատ, հակառակ իր [illegible] տուած էր Օտէնքուրի գործարանէն։ [illegible] Ռամիշվիլի չէր զիւրացուցած իր վերադարձը դէպի [illegible] խոստումներուն, Ռամիշվիլի [illegible] Ու կ'եզրակացնէ.

[illegible] անշուշտ գաղանի ճամբաներով։ [illegible] թշնամին սպաննեցի։

— Վրաստանի ամենէն մեծ թշնամին [illegible] հայրենիքին համար։

Նախագահը.— Կը ցաւի՞ք ձեր [illegible] ... [illegible] Ֆրանսական օրէնքին դէմ եմ

Ջանուքվացէ.— Կը ցաւիմ որ [illegible] գործած։

Ջանուքվացէ պատասխանելով Նախագահին հարցման, յայտնեց նաեւ թէ գործած [illegible] իր նպատակին մասին, որեւէ մէկուն բան չէ յայտնած, եւ թէ [illegible] իր ազատ կամքով, առանց որեւէ մէկուն թելադրութեան։

Ահաբեկիչին հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով, դատարանը ձեռնարկեց վկաներու ունկնդրութեան,

Լսուեցաւ առաջին [illegible] Պ. Ժան Մարթէն, որ [illegible] խօսեցաւ սպանեալին մասին։

ՌԱՄԻՇՎԻԼԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԷԺԸ

Պրոմեթէ, Կովկասեան [illegible] օրկանը, Թիֆլիսէն կ'իմանայ թէ սպաննուած է Վրացի Ջանուքվացէի եղբայրը, իբրեւ վրէժ Ռամիշվիլիի սպանութեան։ Միեւնոյն ատեն կրակի տրուած է Վրացի ահաբեկիչին տունը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՑՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

ԴԱԼԼԻԺԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՇԱՀԻ

Հարցապնդում գործազրկութեան մասին

Նախորդ օր բացուեցաւ ֆրանսական խորհրդարանի վերջին նստաշրջանը, չորս ամսուան արձակուրդէ մը վերջ։ Ինչպէս կը յիշուի, ներկայ խորհրդարանը ընտրուած ըլլալով 1928ին, վերջին նստաշրջանն է որ կը բոլորէ։

Առաւօտուն, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ նախարարները նիստ էին գումարեր, վերջին ակնարկ մը նետելու համար այն հարցերուն վրայ, որոնք պիտի ենթարկուին խորհրդարանի վիճաբանութեան։ Իսկ ընդդիմադիրները—արմատական—ընկերվարականները եւ ընկերվարականները, խորհրդակցութիւն էին կատարեր խորհրդարանական կացութեան մասին։

Արձակուրդի պահուն երեսփոխաններըներկայացուցեր էին 74 հարցապնդման առաջարկներ, որոնք գլխաւոր երեք հարցերու շուրջ կը դառնան,— արտաքին քաղաքականութեան, անգործութեան եւ երկաթուղային երթեւեկի գիներու հաւանական բարձրացում։

Այս վերջին կէտը, առաջին իսկ նիստին պատճառ դարձաւ որ վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցանէ։

Խորհրդարանը չի կրնար գինի յաւելումներ կատարել։ Այդ իրաւունքը տրուած է Հանրօգուտ շինութեանց նախարարին, որ կ'որոշէ յաւելումները, հրամանագիր մը կը հրատարակէ եւ օրինագիծ մը կը ներկայացնէ խորհրդարանին զայն վաւերացնել տալու համար։

Այս առթիւ հարցապնդում ներկայացուցեր էին երկու երեսփոխաններ, արմատական մը Տալատիէ եւ ընկերվարական մը Ժիւլ Մոք։ Վարչապետին տուած բացատրութիւնները այս [illegible] ըլլալով, երկու երեսփոխանները առաջարկեցին անմիջապէս [illegible] դնել վիճաբանութեան։ Պ. Լավալ, առաջարկեց վիճաբանութիւնը յետաձգել եւ վստահութեան խնդիր հանեց։ Քուէարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը 311 ի նպաստ կառավարութեան, 272 դէմ։

Կառավարութիւնը իրաւունք ստացաւ վարչական եղանակով աւելցնելու երկաթուղային փոխադրութեան գիները։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, որ գլխաւորաբար պիտի դառնայ Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի եւ Ուաշինկթընի տեսակցութեանց շուրջ, վիճաբանութիւնը պիտի բացուի երեքշաբթի օր։

Ընկերվարականներու պահանջքին վրայ, Երեսփ. Ժողովը երէկ իսկ սկսաւ վիճաբանիլ գործազրկութեան մասին։

Վարչապետ Պ. Լավալ պատասխանելով եղած հարցումներուն, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք առած է արդէն։ Այսպէս, խորհրդարանի արձակուրդի շրջանին, 47 միլիոն ֆրանքի վարկ մը խնդրուած է պետական խորհուրդէն։ Յետոյ շուտով պիտի հրատարակուի հրամանագիր մը, անգործներու օգնութեան համար։

Գնտութիւնը ինք պիտի ստանձնէ նոր նպաստին հարիւրին 50ը։ Վերջապէս, վարկ պիտի բացուի համայնքներուն, որպէսզի կարենան զարկ տալ գործադուլներուն։ Ասկէ զատ հարկ է նաեւ հանրօգուտ շինութեանց օրինագիծը։ (Լ. Պլում, հարցապնդողը, կը կարծէ թէ այդ շինութիւնները հազիւ 100.000ի գործ պիտի հայթայթեն։)

∴ Նախորդ օր, Ֆրանսայի վարչապետը, խորհրդարանի արտաքին եւ ելմտական յանձնախումբերու խառն նիստին մէջ զեկոյց տուաւ Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի եւ Ուաշինկթընի տեսակցութեանց մասին։

Ցոյցեր ի նպաստ Կիպրոսի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «Կիպրոսեան Ազգային Աստուածաշունչ»ին յանձնումը ծովակալ Քունտուրիոթիսի, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր կերպով Գարնաս Ակումբին սրահին մէջ։

Նախապէս որոշուած ցոյցերը տեղի ունեցան համաձայն գծուած ծրագրին։

Կռիւներ տեղի ունեցան ուսանողներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ եւ հարիւրի չափ անձեր խոշտանգուեցան։ Զօրս ոստիկաններ վիրաւորուեցան քարերով։

Գարնաս Ակումբին մէջ, «Կիպրոսեան Ազգային Աստուածաշունչ»ին յանձնումին առթիւ, Քոնտուրիոթիս ըսաւ.

— Պայրընններու եւ կլատսթընններու ազնիւ հայրենակիցները ի վերջոյ պիտի ընդունին թէ իրենց շահը կը պահանջէ կիպրոսը տալ Յունաստանի։ Առժամապէս կ'առնեմ այս Աստուածաշունչը եւ կը յուսամ թէ պիտի տեսնեմ այն օրը, ուր պիտի կարենամ զայն յանձնել Ազգային Թանգարանին, երբ յիշատակ կիպրոսի ազատագրման։

Ծովակալը այնքան յուզուած էր այդ պահուն որ չկրցաւ աւելին ըսել։

Ներկաները, զանազան Միութեանց ներկայացուցիչներ, քուէարկեցին բանաձեւ մը որ կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.

— Կը բողոքենք որ կիպրոսը ծնունդ կը պահուի մայր-հայրենիքէն եւ արդարութիւն կը խնդրենք Աստուծմէ եւ մարդոցմէ։

Կերենսկի միշտ յուսատես

Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան վարիչը Լոնտոն կը գտնուի այս միջոցին։ Անցեալ օր անդրան տրուեցաւ ի պատիւ իրեն։ Պ. Կերենսկի խօսք առնելով, ըսաւ թէ աշխարհի հրապարակները կրնան ընդարձակուիլ եւ վերակենդանանալ միայն այն ատեն, երբ Ռուսաստանի 160,000,000 սպառողները գտնեն իրենց ազատութիւնը եւ գնելու կարողութիւնը։ Հնգամեայ ծրագրով նոր գործարաններ կը հաստատուին, բայց տնտեսական նոր դրութիւն մը չի ստեղծուիր։ Բոլշեւիկները մնանկ դուրս եկան իբրեւ կազմակերպիչներ եւ Ռուսաստանը խրեցին թշուառութեան անյատակ անդունդի մը մէջ։ Ռուսիոյ մէջ ո՛եւէ մէկը կրնայ սպաննուիլ Ստալինի գործակալներուն կողմէ, առանց ո՛րեւէ քննութեան։ Ներկայ դիկտատուրան նախընթաց չունի նոյնիսկ միջին դարերուն մէջ։ Բարգաւաճումը անկարելի է, քանի անհատական խնայողութեամբ դրամագլուխի բնականոն կուտակումը կը պատժուի յաճախ մահով, ամէն պարագայի մէջ աքսորով։ Ստալինի հնգամեայ ծրագիրը ոչնչացուց Ռուսիոյ ներքին հրապարակը, որ մասամբ վերակենդանացած էր Լենինի տնտեսական նոր քաղաքականութեամբ, 1921-27ին։

Պ. Կերենսկի համաձայն է որ տնտեսական գործակցութիւն հաստատուի Ռուսիոյ հետ, բայց բոլորովին դէմ է օտար վարկեր տրամադրելու՝ հնգամեայ ծրագրին իրագործման համար։ Այդպիսի վարկերով, Ստալին պիտի կրնայ շարունակել իր դիկտատուրան եւ անոնք որ այդ վարկերը կուտան, կը նմանին այն յիմարներուն որոնք օգնեցին Ներոնի՝ Հռոմը վառելու։ Անոնք յիմարաբար պիտի երկարաձգեն Ռուսիոյ հոգեվարքը։ Բանախօսը եզրակացուց թէ մօտ է վախճանը ոչ թէ խորհրդային կառավարութեան, այլ Ստալինի տնտեսական գերեվարութեան։

Յունաստանի տնտեսական կացութիւնը

Յոյն կառավարութիւնը որոշեց տնտեսական ներկայ տագնապի ընթացքին, դադրեցնել հանրօգուտ կարգ մը շինութիւնները, ճամբաներ, ոռոգման աշխատանքներ, ամբարտակներ եւլն.։ Այս աշխատանքներուն ծախքերը պէտք է հոգայ ելմտական նախարարութիւնը, որովհետեւ ելմտական այն հրապարակները ուր Յունաստան սովորութիւն ունի դիմելու, ներկայիս թոյլ չեն տար նոր փոխառութեան. իսկ ելմտական նախարարութիւնը, ներկայ պայմաններով կարելի չի գտներ շարունակել այդ աշխատանքները։

Համաձայնութիւն մը Հիճազի եւ Ֆրանսայի միջեւ

«Ռէօյթէր» գործակալութիւնը Հիճազի Լոնտոնի ներկայացուցիչէն իմացած է թէ Ֆրանսայի եւ Հիճազի միջեւ կնքուած է բարեկամութեան դաշինք մը, ինչպէս նաեւ Հիճազի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի յարաբերութիւնները ճշդող համաձայնութիւն մը։

Պալքանեան Խորհրդաժողովէն վերջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նախարարաց խորհուրդը որոշած է հրաւիրել Խորհրդարանական յանձնաժողովը՝ որ զբաղի պատրաստելու ծրագիր մը Պոլսոյ մէջ գումարուած Պալքանեան Բ. Խորհրդաժողովին որոշումներուն մասին, հոն ընդունուած բանաձեւերը արդէն իսկ ընդունուած ըլլալով Վենիզելոսի կառավարութեան կողմէ։

Փափանասթասիու այցելեց Աթէնքի թրքական դեսպան Էնիս պէյի, որուն շնորհակալութիւն յայտնեց Թուրքիոյ մէջ իրեն եւ պատուիրակութեան միւս անդամներուն եղած ընդունելութեան եւ Թուրքիոյ անկեղծ աջակցութեան համար՝ ի նպաստ Խորհրդաժողովին յաջողութեան։

Հելլէն կառավարութիւնը կատարելապէս կը յարի Պոլսոյ Պալքանեան Խորհրդաժողովի յայտնած բաղձանքին՝ Պալքանեան երկիրներու արտաքին գործոց նախարարներու տարեկան գումարման մասին եւ հաճոյքով պիտի մասնակցի նմանօրինակ ժողովի մը, զոր պիտի հրաւիրէ Թէվֆիք Րիւշտի։

Անէն տեղ Հայ կ'որսան

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ նոյեմբեր 1ին Ատանայի մէջ ձերբակալուած եւ հսկողութեան տակ առնուած է Հայ մը, որ Պաղտատէն կուգար եւ Պոլիս երթալ կ'ուզէր։

Պարզ է. Ատանան է Պաղտատէն Պոլիս երթալու ճամբան, ցամաքի վրայ։ Բայց Թուրքը կրնա՞յ օրը իրիկուն ընել առանց զաւեշտութիւն տեսնելու նոյնիսկ… ճամբան քալած ատեն։

∴ Աթէնքի «Նէօ Օրոս» եւս. Լէփազմայի իր թղթակցէն կ'իմանայ թէ Պիրէճիքէն Պանտրմա հասած շոգենաւէ մը վար առնուած է Հայ մը, որ խումբ մը հովիւներու հետ կը համբուրուէր, արջառ փոխադրելու համար։ Նաւապետը կը բողոքէ, երբ ոստիկանները կը ձերբակալեն Հայը խոստանալով հարցաքննութենէ վերջ վերադարձնել շոգենաւ։

Պանտրմայի մէջ Հայը հարցաքննելէ վերջ, կը ղրկուի Պրուսա, հասկցուած ըլլալով թէ այգատեղացի է։ Անունն է Գրիգոր Ժամկոչեան, 35 տարու, ամուսնացած։ Նաւապետը դէպքը իմաց տուած է հելլէն հիւպատոսին եւ մաքսանենգներու ընկերութեան, որուն կողմէ ղրկուած էր Հայը։ Մաքսանենգներու ընկերութիւնը դիմում կատարած է կառավարութեան, որ միջոցներ ձեռք առնէ Ժամկոչեանը փրկելու։

Խորհուրդները.— Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործադիր կոմիտէն, նկատի առնելով զանազան հանրապետութեանց եւ շրջաններու դիմումները, ինչպէս նաեւ այն պարագան որ Խորհուրդներու ընտրութիւնը վերջացաւ 1931ի ընթացքին, որոշեց 1032ին յետաձգել խորհուրդներու ընտրութիւնը։

ՍԹԷՐԼԻՆԻ ԳԻՆԸ.— Ստերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96.25։

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ

1.— ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Դուրսէն դիտել չնոյ Թուրքիան, — այնպէս ինչպէս կը ներկայացնէր Եւրոպացի մը, Մօրիս Միւրէ, — աւժմ դիտենք զայն նաեւ ներսէն, այնպէս ինչպէս կը ներկայացնեն իրենք՝ Թուրքերը:

Սովորական երանակ, — Թուրքերը, ինչպէս իրենք իրենց մէջ ու եւրոպական պետութեանց թշնամի ժողովուրդներու առջեւ՝ կը ներկայանան ախոյեան մը ընդդէմ Եւրոպայի, նոյնպէս արեւմուտքի մէջ ու եւրոպական դրամագլուխին ու ծառայականութեան առջեւ կը ջանան ներկայանալ եթէ ոչ ամբողջովին... Եւրոպացի, գէթ բարեկամ Եւրոպայի:

Վերջերս, Փարիզի Գաղթային Միջազգային Ցուցահանդէսին մէջ, անոնք կը ցրուէին տետրակ մը ֆրանսերէն լեզուով, «La Turquie Nouvelle», էջ 16, որ կը փորձէ ճանչցնել Նոր Թուրքիան: Այդ հրատարակութեան ամբողջ իմաստն է բացատրել Եւրոպայի դրամագլուխին ու ծառայականութեան թէ, Թուրքիան ոչ թէ թշնամի է Եւրոպայի, այլ ընդհակառակն ...մէկ մասն Եւրոպայի, կազմակերպուած՝ համաձայն եւրոպական ընկերային աւանդութիւններուն: Սակայն գիրք մըշակելու այս ձեւին մէջ իսկ, Թուրքիա այնպիսի յանձնապաստանութիւն մը ցոյց կուտայ, որ կարծես ապարէզ կը կարդայ Եւրոպայի:

Ահա տեսէք թէ ի՛նչպէս կը ներկայանայ Թուրքիան այդ տետրակին մէջ:

Ո՛ւր կը գտնուի Թուրքիան, հարցուց մը թանձրատառ գիրերով:

Եւ ահա պատասխանը.

Հոն ուր Եւրոպա եւ Ասիա իրարու կը հանդիպին ու իրար կը խառնուին, այսօր այնտեղ կը գտնուի նոր պետութիւն մը, որ կը կոչուի Թուրք Հանրապետութիւն:

Ի՛նչ անձեղ պատասխան, որուն միակ իմաստն է ՝ուրանալ արեւնի ամբողջ պատմութիւնը այդ երկրամասին, ուր, առանց, ծաղկեր են բիւզանդական ու հայկական քաղաքակրթութիւնները: Ուր վերջապէս տեղի են ունեցեր ահաւոր ջարդեր: «Նոր» Թուրքիոյ տէրերը կ'աշխատին համոզել թէ իրենց վերջերը եկեր են՝ Հանրապետութիւն մը առեղծիր այդտեղ, ուր իրենցմէ առաջ չկար... ծարդ ծարդասանց:

Արդարեւ բացորոշ կ'ըսեն թէ «արդի Թուրքիան ՝նոր կազմակերպութիւն (entité, մըն է, որ համարակոյ ոչինչ ունի երեկուան յետամնաց ու նախնական օսմանեան հաւաքականութեան հետ»:

Կը յիշեն թէ, այդ երկրամասը օրօրոցն է եղած հնագոյն քաղաքակրթութիւններու: Այդ երկրամասին վրայ ապրեր է «բազմատարր հին կայսրութիւն» մը, — կ'ակնարկուի օսմանեան կայսրութեան: Բայց հիմա, շնորհիւ անկախութեան պատերազմներուն եւ թրքական յեղափոխութեան, մէջտեղ է ելեր «նոր եւ արդիական ազգ մը»: Այդ ազգն է հիմա տէրը Թուրքիոյ, որ «կը ներկայացնէ ոչ թէ պատմութեան հին աւերակները, այլ եւրոպական ...»:

Արդէն Թուրքիա հիմա կը պարծի Եւրոպայի մէջ իբրեւ եւրոպական պետութիւն:

Որոշ ու բացորոշ գրուած է յիշեալ տետրակին մէջ.

— «Հին Թուրքիան ասիական պետութիւն մըն էր: Նոր Թուրքիան եւրոպական հանրապետութիւն մըն է»:

Թէ ի՛նչպէս եւրոպական է դարձեր հաչակաւոր Թուրքիան, անսայտ.

1.— Կրօնական օրէնքները կը տիրապետէին հին Թուրքիոյ օրէնսդրութեան մէջ: Պետութիւնը կը ներկայացնէր Խալիֆայութիւն մը: Ներկայիս ժողովրդավար գիտութեան ներն են, որ կը տիրապետեն Թուրքիոյ օրէնսդրութեան մէջ: Խալիֆայութիւնը ջնջուած է: Կրօնքն ու պետութիւնը բաժնուած են: Կրօնքը անհատական խղճի խնդիր է:

2.— Թուրքիոյ մէջ ներկայիս գոյութիւն չունի ճորտատիրութիւն, ոչ ալ աշխատանքի ազատութեան վրայ կապանք կայ:

3.— Կնոջ իրաւունքները անտեսուած էին հին Թուրքիոյ մէջ: Նոր Թուրքիոյ մէջ կինը ազատ քաղաքացուհի մըն է եւ ունի նոյն իրաւունքները, ինչպէս այրը:

4.— Նոր Թուրքիան բոլորովին աշխարհիկ քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ կրթական գործերու մէջ:

5.— Նոր Թուրքիոյ մէջ չկան վանքեր (թէքքէ) կրօնական կարգերով:

6.— Ցուրքերը հաւասար բաշխուած են բոլոր քաղաքացիներուն վրայ:

7.— Նոր Թուրքիա կը գործածէ միջազգային տառերը, որոնք լատինական ծագում ունին:

8.— Նոր Թուրքիոյ քաղաքացիները կը հագուին Եւրոպացիներու նման:

Կը տեսնէ՞ք, իսկ եւ իսկ եւրոպական ամէն բան: Թուրքիա ոչ միայն կ'ուզէ մոռնալ Ասիան, որ խալամութիւն կը հոտի, այլ նոյնիսկ պարծենալով կը յիշեցնէ թէ լատինական տառ ալ կը գործածէ:

Թերեւս այսչափ-քարոզները կարենան խաբել Եւրոպայի ծառայականները, որոնք միմիանարինրու խելք ունին եւ հաճոյք կը զգան տեսնելով Թուրքիոյ այս «կէս-քրիստոնեայ» շապիկը: Սակայն եւրոպական դրամագլուխը գիտէ թէ խաբուիլ չայլապաշտ Թուրքիոյ հրաւէրէն: Ժամանակ մը Եւրոպա կը ներհնչուէր միմիանարական երազներով: Ներկայիս Եւրոպա կը հետաքրքրուի միայն տեղանաւորական հաշիւներով: Ատոր համար հեռացած են կղերական քաղաքագէտները հրապարակէն: Եւ գիտէք թէ դրամատէր քաղաքագէտ մը երկու անգամ քաղաքագէտ է:

Արդ, Թուրքիա ի՛նչպէս կը ներկայանայ այս քաղաքագէտներուն, կրկնե՛նք մեր հարցումը,— Թուրքիա գէ՞թ է Եւրոպայի թէ ոչ:

Յիշեալ տետրակին մէջ կը կարդանք.

1.— Հին Թուրքիան, քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս, կէս-գաղութ մըն էր (Եւրոպայի համար): Նոր Թուրքիոյ քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը բացարձակ է եւ անվիճելի:

2.— Նոր Թուրքիա երբեք չի փափաքիր գաղութներու վերածել օտար երկիրներ: Ոչ մէկ ցանկութիւն իր սահմաններէն դուրս (*):

Այս երկու հատուածները կը նշանակեն անկախութիւն եւ չէզոքութիւն Արեւելքի մէջ: Ուրեմն Թուրքիոյ: Արդ, Եւրոպա, պատմական աւանդութիւններով եւ զանազան նպատակներով Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարատեւական պայքարին հաւասարակշռութեան կէտն է Փոքր Ասիան), պահանջներ ունի այն երկրամասին վրայ, որ այսօր ծանօթ է Թուրքիա անունով: Թուրքիա չի կրնար չեզոք մնալ: Իսկ եթէ անկախ կը մնայ, պատմական ... եւ ... ծարտութեանց խաղն է միայն: Անկախ անկախութիւնը ... կ... եւ Թուրքիա ... իր անկախութիւնը ... Եւրոպայի ...

Թուրքիա ... իր ... Ռուսիոյ եւ ... Եւրոպայի Հիւրկա...

Թշնամի մը պակսեցաւ այսպէս եւ բաղան, իբրեւ թշնամի, մէկ չէ: Հակամարտ պետութիւնները անմիջական վտանգ մը չեն կրնար կազմել իր անկախութեան:

Ու հիմա, երբ գեռ Ռուսիա չի ձառեր «տաք ծով» (Միջերկրական) իջնել եւ Եւրոպա իր ներքին կռիւներով զբաղած է, Թուրքիա մէկ զբաղում միայն ունի, — պատրաստուիլ վաղուան ճակատամարտին:

Արդարեւ, Թուրքիա կ'ապրի գիտնալ խաղաղութեան շրջան մը: Կը գինուի ու կ'ամրանայ արեւմտեան ճակատին վրայ,— ընդդէմ Եւրոպայի, զոր կը համարի իր միակ եւ անհաշտ թշնամին, որովհետեւ գիտէ թէ Եւրոպա թոյլ չպիտի տայ, որ Ռուսիա «տաք ծով» իջնէ զալով իր կռնակէն: Հետեւաբար կրնայ միշտ բարեկամ մնալ Ռուսիոյ, որ պատրաստ է կռուելու, իր կողքին, Եւրոպայի դէմ:

Եւրոպա երէկ կը հսկէր արեւելքին վրայ, կենալով Պալքաններուն մէջ, (հիմա Միջերկրականի արեւելեան աւազանին եզերքն է կանգնած): Ռուսիա այսօր կը հսկէ արեւմուտքին վրայ, բարձրանալով Թուրքիոյ քամակը:

Զօրավար Լուտէնտորֆ եւս իր մէկ նոր գործին մէջ համոզուած կը թուի թէ Ռուսիա եւ Թուրքիա պիտի մնան բարեկամ եւ պիտի կռուին կողք կողքի յառաջիկայ պատերազմին:

Թուրքիա տեղեակ է այս նոր կացութեան արժէքին եւ իր դիրքին կարեւորութեան: Ինչպէս նաեւ՝ իր ուժին:

Ըստ նոյն տետրակին, Թուրքիա ունի 13,648,270 բնակիչ, (6 միլիոն 563,879ը այր, 7,084,391ը կին): Այս բնակիչները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բաղկանան Թուրքերէ, որոնց թիւը կը հասնի 11,777,810ի:

Ինչ կը մնայ ազգային փոքրամասնութիւնները ... մէկ կէս կը ներկայացնեն.— Արաբախօսութիւն է 134,000, Յոյներունը՝ 119,882, Չէրքէզներունը՝ 95,000, Հրեաներունը՝ 68,000, Հայերունը՝ 64,000, ուրիշ լեզուներ՝ 110,000: (Նկատելի է, որ Քիւրտերը չեն յիշուած): Թուրքերը կը պնդեն թէ այս «ուրիշ» լեզուներուն մէջ կը մտնեն նաեւ Թուրքեր, որոնց, Թուրքիոյ հին վարչաձեւին տակ, լքած էին Թուրքերէնը, բայց հիմա հետզհետէ կը վերադառնան իրենց մայրենի լեզուին: Եւ յետոյ կ'ըսեն թէ Թուրքը կազմածին եւ անձող ժողովուրդ մըն է, այնպէս որ 1927ի մարդահամարէն ասդին պէտք է բաւական աճած ըլլայ: Եւ երկիրը, որ ունի 762,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն,— ի բաց առեալ Ռուսիան, Եւրոպայի ամենամեծ երկիրն է Թուրքիան, ըստ նոյն տետրակին բացատրութեան,— կրնայ ապրեցնել 50,000,000 բնակիչ:

Ահա այս Թուրքիան, ցայց տալու համար իր անկախութիւնը, թերեւս կը հաստատէ թէ, 1927էն ի վեր հաւասարակշռած է իր նիւթացոյցը, թէ հետզհետէ կ'աճի իր տնտեսութիւնը, աւելի կ'արտածէ քան կը ներածէ: Կը պարծի իր ծխախոտով, թուզով, ափիոնով, խաղողով, կաղինով, բուրդով եւ բամպակով: Այս յանձնապաստան կեցուածքին մէջ թէ սպառնական բան մը կայ, և թէ միւս կողմէ ասըշապութիւն... չի վրիպիր անշուշտ ձեր ... յանախորդ փնտռել...

Արդարեւ ինչու համար Թուրքիա Ռուսիոյ դէմ ... թշնամական դիրք մը չի բռներ Եւրոպայի դէմ: Ինչո՞ւ համար, ինչպէս ռուս նոր բանաստեղծները, որ կը պանծացնեն իրենց սփիւռքական ծագումը, Թուրք բանաստեղծները առաջուան նման չեն երգեր Թուրանական երազները:

Թուրքիա ստիպուած է դրամագլուխ փնտռել Եւրոպայի մէջ,— երբ բարեկամ Ռուսիան իսկ, հակառակ եւրոպական դրամատիրութեան դէմ իր անձնքերուն՝ փոխառութիւն կ'ըրայ. ... գնելով եւրոպական գլխարկ ... ծխախոտային ... ուրախ դուռը յոյնելով թրքական դրախտին ... ներ, վրան Կազիին պատկերը, ներսը դէմ առ դէմ հին ու նոր Թրքուհիները, հին ու նոր բարքերը, հին ու նոր շէնքերը, Գուստաֆէշմի աղուոր տպագրութեամբ:

Բայց, ինչպէս Մօրիս Միւրէ կ'ըսէր, Եւրոպան այնքան ալ անխելք չէ, որ դրամագլուխ տայ Թուրքիոյ, որպէս զի եւրոպական դրամով, եւրոպական զէնքով կռուի ընդդէմ Եւրոպայի:

ՇԱՒԱՐՇ

(*) Երբ Ցուցահանդէսին դուռներուն առջեւ կը ներկայացուին այս տեսակէտները, Թուրք հիւպատոս մըն ալ Յոզֆ. Լութֆի, նոյն տեսակէտը կը պաշտպանէ L'Europe du Sud-Est ի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՑՈՒՐՋ

Առանց չափազանցութեան, կարելի է «Թրքական ամիս» կամ «Քէմալապետութեան Օր» հռչակել 1931 Նոյեմբեր ամիսը:

Արդարեւ, անցեալ ամսուան ընթացքին իրարու յաջորդեցին շարք մը դէպքեր, բոլորն ալ կապուած Թուրքիոյ հետաձգելի ճիշդ ի փառս Թուրքիոյ: Եւ դեռ շարքը չէ վերջացած:

Ամսուան սկիզբը տեղի ունեցաւ Ըամէթ փաշայի փոխադարձ այցելութիւնը Վենիզելոսին: Այս այցելութիւնը կարգադրուած էր 1930 Հոկտեմբերին, երբ Վենիզելոս Էնկիւրի գնաց, ստորագրելու համար հոկտ. 30ի դաշնագիրը: որ կը փակէր Թուրքեւհելլէն վէճերը: «Մեղալօ Իտէայի Թոզման գնաց Վենիզելոս իր արտաքին նախարարին՝ Միխալաքոփուլոսի հետ ընդունեցաւ արտասովոր պատիւներով: Մուսթաֆա Քէմալ յաղթական կամարներ կանգնեց այնտեղ ուր խրամներ եւ պատնէշներ միայն ունէր 1922ին, միեւնոյն մարդոց համար: «Կրեատցին գնաց սուրը վար դրած, եւ համբուրուեցաւ Ջերմապէս: Նոր դարաշրջան մը կը սկսէր դարաւոր թշնամիներուն միջեւ, եւ Աթէնքի փոխադարձ այցելութիւնը անոր վերջնական կնիքը դրաւ, տեւող Հաշտ մը արժէնով...

Կարծողներ կան թէ մէկէն ի մէկ, «հրաշիւք իմն» տեղի ունեցաւ Վենիզելոսի հոգեփոխութիւնը, կամ Ցանկատոնի քաղաքականութեան փոփոխութիւնը:

Իրողութիւնը բոլորովին տարբեր է: Գոնէ այդպէս կը բացատրեն Վենիզելոսի մտերիմները:

Համաձայն անոնց պատմութեան, 1923ին էր որ գրուեցան Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան հիմերը: Ու, Լօզանի մէջ: Այդ օրերուն, ամէն ինչ հարթուած էր Ցանկատոնի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Վերջին դժուարութիւնը, Գարա Աղաճի կայարանի խնդիրը, իր կարգին կարգադրուած էր փոխադարձ զիջումներով: Սեվրի դաշնագիրը դարակը նետուած էր եւ Լօրտ Քըրզընի սպառնալիքը չէր խնկած: Թուրքերը ունէին մէկ տեղաց թշնամի, ոչ թէ գաղափարական գետնի վրայ կամ յանուն «աղգերու իրաւունքն», այլ.. Հանրային Պարտքի կտրոններու վճարման համար: Իսկ թշնամին Ֆրանսան էր, որ աւելի պատուաւոր համարեց հրաժարիլ Կիլիկիայէն, քան Հանրային Պարտքի տոկոսներէն:

Եւ ահա — ինչպէս կը պատմէ Վենիզելոսի մէկ օրկանը — մայիսի վերջերը, տասուն կանուխ, Սավուա պանդոկին մէջ երեւցաւ Ըամէթ փաշան: Գացած էր Վենիզելոսը տեսնելու, հոգեխառով երեւոյթով մը: Վենիզելով զարմացաւ, բայց իբրեւ նուրբ դիւանագէտ, կրցաւ պահել երեւոյթները: Ըամէթ փաշա հարցուց առանց յառաջաբանի, թէ Յոյները ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն, Ֆրանսեւթուրք վէճին առթիւ «Կրակ պիտի ընէ՞ք մեր վրայ», կամ «կռնակէն պիտի զարնէ՞ք մեզ»: Վենիզելոս պատասխանեց կարճ եւ կտրուկ, թէ Ցանկատոն որեւէ պատճառ չունի Թուրքիոյ դէմ դառնալու: Ըամէթ հանդարտեցաւ, եւ ներքին հարցումներ ուղղեց, մանաւանդ որ գիտէր թէ Ցանկատոն նոր փորձ մը կատարել կ'ուզէ, արեւելեան Թրակիան ետ առնելու համար:

Վենիզելոս ամէն հաւաստիք տուաւ թէ՝ քանի որ այսպէս կամ այնպէս վերջացած է դաւաւոր պայքարը, Ցանկատոն անկեղծօրէն որոշած է առնաբար ընդունիլ եղածը եւ այլեւս միտք չունի թշնամական դիրք բռնելու Թուրքիոյ հանդէպ, կամ խառնուելու իրեն համար օտար խնդիրներու:

Ըամէթ փաշա համոզուեցաւ, եւ ջերմապէս սեղմելով «Կրեատցիին ձեռքը,ոչ միայն շնորհակալութիւն յայտնեց, այլեւ առաջարկեց որ երկու երկիրները զինակցութիւն մը կնքեն, կազմելով անպարտելի խմբակցութիւն մը արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Վենիզելոս քիչ մը կանխահաս գտաւ այս առաջարկը, հոգեբանական եւ ուրիշ պատճառներով, եւ բացատրեց թէ ժամանակի խնդիր է: Խօսակցութիւնը այնտեղ ալ կանգ առաւ. 1923ի մայիս ամսուն:

Տեղը չէ քննել թէ ո՛րքան վաւերական է այս պատմութիւնը: Իրականութիւնը այն է, որ անկէ ասդին, Վենիզելոս ուժգին ճիգ մը փորձեց ինքն իր վրայ, եւ բռնեց ճամբայ մը որուն ելքը աչքի առջեւ է արդէն,— Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը, սիրալիր եւ ամուր զինակցութեան մը չափ:

Ամբողջ 1930ի ընթացքին եւ մանաւանդ աշնան, Ցանկատոնի վարչապետը մինակը կուրծք կուտար մէկ միլիոն գաղթականներու, «Մեծ Իտէայի՝ կուսակիցներուն ամենի դղրդին... արժեցնելու համար Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան կանաչերը: Ամբողջ մէկ շաբաթ, Ցանկատոնի խորհրդարանը դարձած էր կրկէս, փախստականներու գաղթականներու իրաւունքներուն, դրամական եւ կալուածական վէճերուն կարգադրութեան առթիւ: Եւ Վենիզելոս քար դրած սրտին վրայ, թուանշաններով ու կալուածական գնահատումներով, կը պնդէր ու կը համոզէր, որ օգուտին առթէն եւ ընդունին փոխանակութեան խառն ցանձնաժողովին կամ Թուրքիոյ պահանջները: Ժողովը անհաշտ կը թուէր սկիզբէն իսկ: Ընդդիմադիրները, մանաւանդ արքայականները լաւագոյն առիթը գտած էին, ապարէզէն քշելու համար Կրետացին: Եւ սակայն, մէկ շաբաթ յետոյ, բոլոր պերճախօս եւ ազգասիրական ճառերէն յետոյ, երբ սկսաւ խօսիլ Վենիզելոս, տեղատուութիւնն ալ խուժեցաւ: Վենիզելոս յաղթեց, եւ անյուսահատ զինիվոյր խրեցաւ Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան ծանծաղուտին մէջ: Հետզհետէ աւելի ամուր եւ հետեւողական, առաջացնել շարք մը թուղթեր, եւ այսօր Ցանկատոն անքակտելի կապերով կապուած է Թուրքիոյ հետ, երկար ժամանակի համար:

Անցեալ տարի, Էնկիւրիէն վերադարձին, ընդդիմադիրները նորէն գլուխ վերցուցած էին, եւ միամիտներ կը հաւատային թէ չպիտի վաւերացնեն հոկտ. 30ի դաշնագիրը:

Այդ միջոցին նոր էր մեռած Կ. Պոլսոյ վերջին պատրիարքը Կոստանդինոս, ինչ որ աւելի կը հրահրէր ամբոխին վրէժխնդրական կիրքերը: Վենիզելոս գաղղին ընկերացաւ մինչեւ գերեզմանատուն, փրփրուն ճառ մըն ալ խօսեցաւ, եւ սակայն մէկ վայրկեան չվարանեցաւ իր քաղաքականութեան մէջ: Իր երեսին առին Իզմիրի դէպքերը, մանաւանդ իր գործակից առաջնորդին շարունակելիք պատմութիւնը «հելլենական արեւին հասած չկայ քու երակներուդ մէջ»,— պատաց թերթ մը:

«Ի՞նչ գործ ունիս հոս, գնա՛ ի՛ն... կէսերի վայլէ եղիր... այնտեղ շատ կը սիրեն քեզ»— գրեց ուրիշ մը: Մէկ խօսքով, հրապարակաւ կը հայհոյէին ընդդիմադիրները, գաղթականները եւ բազմազան խմբակցութիւններ: «Կրետացին» անտեսելով այս աղմուկը, հրապարակաւ ալ պաշտպանեց Թուրքիոյ բարեկամութեան արժէքը: Մէկ-մէկ այցելեց բոլոր կուսակցապետները, գիշերանց վազեց Ստամպուլ, բաղաքող ապաւէնը տեսնելու— եւ կատարեալ յաջողութեամբ հաստատել տուաւ Ըամէթի հետ ստորագրած դաշնագիրը:

Անկէ ի վեր, այդ քաղաքականութիւնը դարձած է հիմնական ուղի՝ Ցանկատոնի համար: Այնքան հիմնական, որ այլեւս կապ չունի Վենիզելոսի անձին հետ: Ամէնէն թունդ ընդդիմադիրն ալ, արքայական կամ ժողովրդական, եթէ իշխանութեան գլուխ անցնի, ուրիշ ելք չունի բայց միայն շարունակել այդ քաղաքականութիւնը: Ուրիշ չունին արկածախնդրութեան կամ անակնկալներու ժամեր:

Եւ լրագրական չափազանցութիւն չէր, երբ Թերթերը գրեցին թէ կարմիր կերպաս չմնացած Աթէնքի մէջ, Թուրք հիւրերուն այցելութեան առթիւ իբրեւ դրօշակ պարզելու համար: Ինչպէս որ չափազանցութիւն չէր, երբ, անցեալ տարի, իրազեկներ կը պատմէին թէ Վենիզելոս յանձն առած է երկրէն քշել հակաքէմալական Թուրքերը: Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ այցելութեան օրերուն զգուշական արտակարգ միջոցներէն, ձերբակալութիւններէն մինչեւ դժբախտ ծանրերանի բզքտումը — առանձին պատմութիւն է:

(ԴՐՕՇԱԿ, 1931 Նոյ.)

ԼՈՒՐԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՓԱՐԻԶ, 20 Հոկտ. — (Յառ. Թղթ.).— Հոկտեմբեր 10ին Արաքս Թատերասրահում, տօնեց Հայ Մշակոյթի Օրը: Եղան պատշաճ արտասանութիւններ եւ երգեր: Բանախօս ընկեր Սմբատ Ծոփինեանը Հանդէսի վերջում Առաջնորդը ... ռերի գիտի պատմութիւնը ... կոչ արաւ ներկաներին ծառայել բար երիտասարդներին, սիրել գիրն ու գրականութիւնը:

Ցաւելով պիտի արձանագրենք, այս տարի էլ երկսեռ դպրոցի աշակերտութիւնից եւ կանանց բացի, ուրիշներ շատ քիչ կային:

⁂ Թուրքիի Կուլտուրական ... Նորընտիր վարչութիւնը գործի ... նելով, հոկտ. 18ին նոյն ... դիսաւոր բացումն էր կազմակերպ: Ներկայ էր առաջնորդը, որ բացման խօսք ասաց, համարելով Կուլտուրական տունը՝ երեկոյեան դպրոց ... թացքներ, որտեղ Թաւրիզի երիտ... հասարակութիւնը կարող է ... նալ, կազմակերպուած գրական ... ախօսութիւններից ու գրադարանի ընթերցարանից:

Այս խօսից վարչութեան ... խագահ ընկեր Վաչէ Արծրունի շեշտելով, որ մշակոյթի բոլոր ... տատութիւնները անհրաժեշտ ... հայութեան Նկարագիրը պահել ... համար:

Այս բոլորից յետոյ, խաղաց ... «Մարիէտա» փամփը մէկ գործ ... ղութեամբ, իսկ վերջում տեղի ... նեցան պարեր: Երեկոն անցաւ ... ուրախ:

Կուլտուրական Տան բացումից յետոյ, հոկտեմբեր 20ին նոյն ... սրահում առաջին անգամ ... սեց բժիշկ Սմբատ Եղիազար ... թուակերութեան մասին: Յարգ... բժիշկը տիրական փաստերով ... բացեց ցոյց տալու թուակերութեան սպառնալիքը: Պէտք է ... աւելացնել բժիշկի դասախօսութիւններն Թաւրիզի երիտասարդութիւնը սիրով է լսում:

⁂ Սոթուրէնի անկումը ... նաեւ Թաւրիզի շուկայի վրայ: ... վաճառականներ վախենալով որ ... լինը կարող է աւելի իջնել ... գնումներ չեն կատարում: Հա... այս իրողութեան, Ատրպատականի շուկան շատ կայուն է ... տագնապը չի ազդում ինչ որ ... պական շուկաներում:

ԿԱՐԻ-ՄԵ

ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Այս տարի գործարանի ներքին պայմաններն ունենալու համար իրենց գործաւորին հետ, անոր հոգի տուող կը շալկած, ներս կը մտնենք. գլուխ եւ փարանտը, ափ ի բերան կը մնանք, տեսնելով անհաւատալի՛ հսկայական տարբերութիւնը որ կայ 1929ի եւ 1931ի միջեւ։ Այնտեղ՝ ուր 1929ին՝ սըրալը կանչերու եւ մեքենաներու խելայեղ աղմուկին մէջ մարդ կը սոխալուէր ականջները գոցել, այսօր, կը տարուիք երեւակայել հոգեվարք հիւանդ մը որ հազիւ կ'երերայ յիշեցնելու համար թէ տակաւին ողջ է...

Մը մօտեցած եռանդով աշխատող հասարակութեան եւ քրտնաթաթախ մարդու մը եւ կը հարցնեմ քաղաքավարաբար։

— Գո՞հ էք, ձեր վիճակէն։

Մարդը կը նայի ինծի, եւ ո՛վ գիտէ, ինչեր կը խորհրդածեր, վախով կըսէ

— Զորս զաւակ ունիմ։ Իսկ գործարանը գործարան է։ Եւ ոչ արձարան։ Այս այս է։ Կամ պիտի հանդուրժես, կամ վիզիդ քարով մը ջուրը պիտի նետուիս։ Գործարանատէրն իր բիթը մինչեւ մեր ստամոքսին տանելով հոս կ'առնէ։ Ի՞նչ ընենք. բնաւ ճամբայ երթալն աւելի բան է։ Մարդը մեր բոլոր ջիղերը կապեց։ Եթէ առաջ մէկ ժամանցիութիւն ունէր, եւ մէկ մեքենայ, այժմ ութը, տասը ժամանցիութիւն միասին պէտք է ընել, չոր հաց մը շահելու համար։ Առաջ մենք ալ մարդ էինք, մենք ալ խօսք ունէինք, երբ գիտ աշխատող բազուկն արժէք ունէր, մինչ այսօր, մեզ անասունի տեղ կը դնեն։ Ամէն կողմէ կծու հրամաններ։ Ցեխին շէֆին անգամ, որ ինծի պէս կ'աշխատի, քննանօթ կարած, գլխուս կ'որոտայ աներօրէն՝ եւ այս բոլորը եւ այս բոլոր չարիքները, պարոն, մարդիկ քաղաքակրթութիւն կ'անուանեն։

«Ճնարո՞ւմը։ Կը տեսնէք, այս աշխատանքը, հոս հարիւր յիսուն հոգի կ'աշխատէին. հիմա... միայն տասը հոգի ենք, տասն հոգի, և այդ բոլորն ընտանիքի տէր, զաւակներու հայր. Նաւու մը հարիւրին երեսուն կրճատում ծանուցին մեզի. բողոքեցինք. ոչ՛, ճուռնայան մեր հաշիւները տալ եւ ըսին թէ մեզ վճարած սակէն պակսող աշխատելու պատրաստ հազարաւոր բանուորներ փողոցները կը սպասեն... Լռեցինք, ողողչեցինք որ խնայէ մեր զաւակներուն...»

.˙.

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է։

Միջա աչքի փուշ են օտարները՝ ... ալ սիրուած ըլլան ... ներու ծառայութիւն մատուցած, արձեալ առաջին հերթին — դո՛ւրս շպրտուելու։ Շատ մը գործարաններ փակած են իրենց դռները։ Մեծ գործարանները պակաս ժամ ընել կու տան, պակաս օր։ Օրինակ՝ Ռընոյի գործարանին մէջ շաբաթը մինչեւ 25 ժամ բանողներ կան, իսկ Սիթրոյէն՝ տեղին համեմատ։

Այն որ գործէն կ'ելլէ, միայն բախտ ունենալու է գործի ըլլալու համար։

— Գործ չկայ, անկողինը Թամ, որ ժամ մը պակաս ուտեմ։

— Գործարաններու վարչութիւնները քաջարձակապէս կը մերժեն օտար գործաւոր ընդունիլ։

Մէկ խօսքով, տխուր է պատկերը։ Գաւառի մէջ չոր հացով եւ ծառայ օգով մարդ կրնայ ապրիլ, իսկ քաղաք տեղ՝ տունէն դուրս ելլել, դրամ ծախսել կը նշանակէ։ Ինչ որ պիտի ուզէինք ըսել, առանձնապէս՝ մեր հայրենակիցներու վիճակին մասին, հեռանկարը քաջալերական չէ։ Միւս կողմէ, մոլութիւններ կան, ցաւալի պարագաներ, որ այս անգործութեան օրերուն պիտի խանգարեն իրենց տուներու խաղաղութիւնը։

Ա. ՌՍԱՍԵՒՆԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՏԱՊՆԴԻՉ «ՈՂՋՈՅՆ» ՄԸ

ԼԻՈՆ, 8 Նոյ.— Մտապնդիչ էր երեկոյթը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 7ին, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ։

Հանդէսը նկարագրուած է արդէն։ Ես ձեզի տակ ունենալով տասնեակ մը նորագիր ընկերներու «ողջոյն»ի խօսքը, կը փութամ դայն դրկել «Յառաջ»ին։ Անլցնեմ որ «ողջոյն»ը պիտի կարդացուէր բեմին վրայ, հանդիսականներուն առջեւ, բայց... ծռագուտի մը պատճառով չկատարուեցաւ։

«Ողջոյնի խօսքերը գրելէ առաջ յիշեմ որ թեկնածուներու մէկ մասը Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան անդամներ— բոլորն ալ փոխան փողկապի մէկ-մէկ սեւ ժապաւէն կապած, կը սպասէին։ Ցեառոյ առաջնորդութեան բեմը, եւ ձեռքերը դնելով Դաշնակցութեան արիւնաներկ դրօշակին վրայ, կատարեցին իրենց երդումը։

Ահա՛ նորագիր ընկերներու ողջոյնի խօսքը.

«Ողջո՛յն քե՛զ Դաշնակցութիւն,

Ողջո՛յն քո՛ւ 41ամեայ յաղթ հասակիդ...

Համբո՛յր քո՛ւ քրտնաթոր, կենսաբոյր ճակատին, եւ պատիւ քեզ պէս զաւակ ծնողներին։

Մենք տասնեակ մը երիտասարդներ, կուգանք մաս կազմել քու մեծ նախապետական ընտանիքիդ եւ կ'ուխտենք ըլլալ հաւատարիմ որդեգիր եւ Թշուառութեանդ մէջ, եւ ուրախութեանդ ատեն, երկունքիդ մէջ թէ փառքիդ կատարին։

Հեռաւոր Սիպիրի բանտերուն մէջ՝ թէ բռնութեան բոլոր հորիզոններուն տակ ապրողներուն, արեւի, լոյսի եւ ազատութեան կարօտ մեր հերոս ընկերներուն ողջո՛յն։ Ողջո՛յն աշխարհի չորս ծագերուն մէջ ապրած մեր բոլոր գաղափարի ընկերներուն։

Փա՛ռք այն բոլորին, որ իրենց կեանքը սպաս դրին հայ ազատութեան սեղանին վրայ։

Փա՛ռք հայ ժողովուրդին, եւ փառք իրեն հաւատարիմ ուղեկից Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ։

Միսաք-Միրզէ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հռչակաւոր փրոֆ. Շարլ Ռիշէ հետեւեալ առաջարկը կը ներկայացնէ «Մաթէն»ի մէջ տնտեսական տագնապին առթիւ.

— Ներկայ տնտեսական տագնապը հետեւանք է այն կացութեան, որ արտադրութիւնը աճած է, ընդհակառակն սպառումը նուազած։ Հիմա մեքենան աւելի շատ կ'արտադրէ, եւ սպառումը նուազ քանակութեամբ կը կատարուի։ Հետեւաբար անհրաժեշտ կը դառնայ դանդաղեցնել մեքենան, այսինքն նուազեցնել արտադրութեան աճումը (գործազրկութիւն), որովհետեւ վաճառումը նուազած է։

Այս առթիւ փրոֆէսէօրը դիտել կուտայ, որ պատերազմէն յետոյ կիները, դուրս ելլելով ընտանիքէն, ձանելով աշխատանքի դաշտը, աւելցուցած են բանուորներուն թիւը։ Հետեւաբար կ'առաջարկէ, դարձեալ արգիլել կիներուն որեւէ աշխատանք, վերադարձնել իրենց բնտանիքը, որովհետեւ կնոջ տեղը տունն է, իր մեծ պարտականութիւնը տանը մէջ է, եւ իր առողջութիւնն ու գեղեցկութիւնը կրնայ պահել միայն տանը մէջ։

Երբ կինը կը վերադառնայ իր օճախը, այրերը աւելի շատ գործ կը գտնեն, գործազրկութիւնը կը նուազի։

Եւ կը վերսկսին հին անուշ օրերը, երբ այրը կ'աշխատէր դուրսը, իսկ կինը զաւակ կը ծնցնէր տանը մէջ։

ԸՄԲՈՍՏ ՊՐՈԼԵՏ ԳՐՈՂԸ

Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու միութիւնը պարտականութիւն դրած էր պրոլետ գրող Ս. Վահունիի վրայ անմիջապէս մեկնիլ բնածուխի գործարանը, հաստատուիլ այնտեղ, ուսումնասիրել գործարանին արդիւնաբերութիւնը եւ «հերոսական» հերոսները, գրական խմբակներ կազմել բանուորներէն, եւ յետոյ գեղարուեստական գործով մը ներկայացնել գործարանին կեանքը։

Ս. Վահունի մերժած էր հնազանդիլ։ Անմիջապէս դատի կանչուեցաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալուն համար՝ ստացաւ «նկատողութիւն» մը ազդարարութեամբ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Փարիզի այս տարուան Աշնան նկարչական Ցուցահանդէսին մէջ, որ բացուեցաւ 1 Նոյեմբերին եւ կը տեւէ մինչեւ 13 Դեկտեմբեր, նկարներ ունին հետեւեալ հայ նկարիչները.—

Շահինազար Գույումճեան, 2 նկար.— Տեսարան մը Ինգոլշտատ Վարժարանէն եւ տեսարան մը Լուվրի Թանգարանէն։

Է. Կիւ Գույումճեան, 2 նկար, Մոն-Միշել եւ Մէյնա։

Վարդուհի Թամիրեանց, 1 նկար, Պարպիզոն։

Բենատոր Լէոնարտօ (ծագումով Հայ մը), 2 նկար, Աշնակն ու կապիկը եւ Տօնքիշոթը։

.˙.

Օր. Վարդուհի Թամիրեանց կը մասնակցէր նաեւ Exposition d'Horticultureին, որ փակուեցաւ անցեալ շաբաթ։ Կը ներկայացնէր երկու վարդանկարներ։

Դարձեալ Օր. Թամիրեանց Նոյեմբերի սկիզբը կը մասնակցէր Salon nautiqueին, ուր ցուցադրած էր 2 ծովանկար։

Աշնան նկարչական ցուցահանդէսին մասին մեր մէկ աշխատակիցը պիտի խօսի առանձին յօդուածով մը ներկայացնելով գործերը, զորս կը ցուցադրեն այնտեղ հայ նկարիչները։

.˙.

Փարիզի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունի երկու նկարչական հայ կազմակերպութիւն, — Անի խմբակցութիւնը, սահմանափակ անդամներով եւ Հայ Նկարիչներու Միութիւնը, 54 անդամներով։

Այս Միութիւնը անցեալ շաբթու Յիլորիա ճաշարանին մէջ տուաւ հացկերոյթ մը նոր տարեշրջանին ընտրութիւններուն առթիւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 9 Նոյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ տարեշրջանի Ա. ախոյեանական խաղը որոշուած էր կիրակի 8 Նոյեմբեր B. N. C.ի խումբին դէմ, հակառակորդին դաշտին վրայ։

Հակառակ տեղացող անձրեւին ճիշդ որոշեալ ժամուն մեր տղաքը կազմ ու պատրաստ էին ժամադրավայրը, ուրկէ հանրակառք առնելով դաշտ մեկնեցան։

Ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը դաշտ ելան իրենց տարազներով, բայց հակառակորդ խումբէն մարդ չէր եկած։ Ժամը 2.30ին դատաւորը 15 վայրկեան յետաձգեց խաղը միւսներու բացակայութեան պատճառաւ։ Կրկին չեկան, դատաւորը B. N. C. խումբը ֆորֆէով պարտուած համարեց Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.էն։

Երկրորդ խաղը տեղի պիտի ունենայ 22 Նոյեմբերին, Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, Terrain Nungesser Decines U. S. Darnilly խումբին դէմ։ Կը յուսանք թէ Լիոնի եւ Տէսինի հայութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ քաջալերելու համար իր մարզիկները։

.˙. Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը իր շարքերը զօրացուցած է արտասահմանէն նոր հասած Հ. Մ. Ը. Մ.ականներով։ Ներկայ տարեշրջանին իր զօրաւոր խումբովը Ա. խաղը (մաչ-ամիգալ) խաղաց 11 հոկտեմբերի U. S. C.ի ֆրանսական զօրաւոր խումբին դէմ անոնց դաշտին վրայ եւ յաղթեց 3ի դէմ 1 նշանակէտով։

Երկրորդ խաղը խաղաց իր սեփական դաշտին վրայ Հրեաներու Ա. խումբին դէմ, 1ուկէս ժամ տեւող երկուստեք բուռն խաղարկութենէ յետոյ 1ի դէմ Օով յաղթեց։

Երրորդ խաղը Լիոնի սպանիական զօրաւոր խումբին դէմ 1 Նոյեմբերին յաղթելով 2ի դէմ 1 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս յաղթանակները եւ նուրբ խաղարկութիւնը գնահատուեցան տեղւոյն լիկէն, նա մանաւանդ ֆրանսական եւ օտար զօրաւոր եւ պատուոյ դասակարգի խումբերու կողմէ, որոնք հրաւէր ուղղած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ խաղալու համար։

Տ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Ցուսաբեր» հիմ բռնելով ընկ. Ա. Ջամալեանի յօդուածաշարքը՝ «Յառաջ»ի մէջ, Ներգաղթի ծախքերու մասին, կը նկատէ (3 Նոյ.)։

— Այդպէս չէ սակայն։ Երեւանը կը խոստանայ լաւագոյն պարագային իր միջոցներով փոխադրել միայն 6,000 հոգի։ Միւս 24,000ի ներգաղթին համար պայման կը դնէ, որ արտասահմանի հայութիւնը իր լայն աջակցութիւնը բերէ թէ փոխադրութեան եւ թէ տեղաւորման գործին մէջ։

Արդ, գաղտնիք չէ, որ արտասահմանի հայութիւնը միշտ ի վիճակի է այս գումարին (1,573,334 տոլար) բազմապատիկը տալու։ Խնդիրը հոն է միայն թէ ան պիտի կամենա՞յ տալ։ Աւելի ճիշդը՝ Երեւանը պիտի կարենա՞յ այս գումարը առնել։

Երեւանի կարողութիւնը կախուած է իր քաղաքականութենէն։

Համայն հայութիւնը անկեղծօրէն համախմբելով ներգաղթի հարցին շուրջ՝ ան կարող պիտի ըլլար այդ գումարէն աւելի առնել։

Մինչ հայութիւնը ա՛լ աւելի պառակտելով ներգաղթի հարցին շուրջ՝ ան կարող է իր այս ձեռնարկին մէջ ի սպառ ձախողիլ։

Զեւականօրէն բաց կը հռչակէ հայրենիքին դռները, փաստօրէն անկարելիութեան մատնելով ներգաղթը։

Վախ ունինք, որ Երեւանը այս վերջին ճամբան պիտի բռնէ։

Ամերիկայի Կարմիր Խաչին եռ վերադարձուած 500 տոլարը եւ Հայաստանի «վարչապետ»ին կողմէ Փարիզի իր մանկլաւիկներուն ժառանգութիւն ձգած աւանդը «կռուեցէ՛ք դաշնակցականներու դէմ» — մեզ այս վախերը կը ներշնչեն։

Մխիթարուինք այն հաւատքով, թէ մեր այս յոռի ենթադրութիւնները «չարամիտ յերիւրանք»ներ պիտի մնան...

ՓԱՐԻԶՑԻԻ ՄԸ ՕՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԸ

Հինգ տարի առաջ, երբ ապրուստը ճնշող արագութեամբ կը սղէր, Փարիզի մէջ կը կազմուէր նպարեղէնի մասնագէտներու յանձնախումբ մը՝ առեւտրական նախարարութեան հովանաւորութեամբ։ Գործը պիտի ըլլար գիներուն վրայ հսկել, հաշտեցնել արտադրողներու, միջնորդներու, սպառողներու օրինաւոր շահերը։ Այս յանձնախումբը պատրաստած է Փարիզցիի սնունդին յատուկ տախտակ մը հետեւեալ կերպով։

Հաշուած է օրական երեք ճաշ։ Նախ առտուն նախաճաշը.— սուրճ՝ 10 կրամ, կամ շաքար 50 կրամ, 35 սանթիլիդր կաթով։ Ցերեկուան ճաշը կը բաղկանայ 1 աղանդեր, մէկ պնակ մսեղէն, մէկ պնակ բանջարեղէն, պանիր կամ պտուղ։ Իրիկունը՝ ապուր մը, ցերեկուան մսեղէնին աւելցուքը, պնակ մը բանջարեղէն, պանիր կամ պտուղ։

Իւրաքանչիւր ճաշի նիւթերը կը հաշուեն հետեւեալ կերպով.— 160 կրամ միս ոսկորով կամ 130 կրամ առանց ոսկորի։ Անոնք որ ձուկ կամ նապաստակ կ'ուտեն, պէտք ունին 200 կրամի։

Գալով բանջարեղէնին, պէտք է հաշուել 250էն 400 կրամ, եթէ թարմ է. 80 կրամ աւելի եթէ չոր է։ Հացը պէտք հաշուել 400 կրամ։ Գինի մէկ քառորդ լիտր։ Այս վերջինը քիչ մը կը թուի, երբ աչքի փորձով գիտենք գոնէ թէ, ճաշի նստո՞ղ գործաւորը մէկ ումպով կէս շիշ կը պարպէ։ Բայց վիճակագրութիւնն է որ կը հաստատէ ուրեմն հաւատանք։

Յանձնախումբը նկատի առնելով նաեւ Փարիզ մտած ուտեստեղէնի քանակը — տարեկան 2 միլիոն 800 հազար թոնօ—կամ 3000 կառախումբի բեռ — կը հանէ նաեւ հետեւեալ հաշիւը։ 100 ֆրանքի վրայ, Փարիզցին ամսական կը ծախսէ.

Հաց	Ֆր.	9
Ըմպելի	»	12
Նպարեղէն	»	14
Կաթ, կարագ, հաւկիթ	»	17
Նրշիկ, եւայլն	»	7
Մսեղէն	»	22
Հաւեղէն	»	3
Ձկնեղէն	»	2, 5
Բանջարեղէն և պտուղ	»	13, 5
Գումար՝	»	100

Հիմա, որ հաշիւը կրցանք թուղթին յանձնել, ջանանք ուրեմն ապրիլ կեանքի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Նոյն օրուան գիշերը, Փարլիչէֆ եւ Փոփխրիսթոֆի տուները շարունակ Սոֆիայի մէջ, ... կեդրոնը յաղթական խումբերու հետ ... եւ կոմիտէի պաշտօնները տեղի տուեր էին։ Դուռները կը բացուին, յարձակողները կը նուաճուին։ Անձամբ կը հսկէր Փարլիչէֆ։ Արտասահմանին առաջնորդը իրեն թուղթ մը.— Միխայլովեաններու եւ փրոթոկերոֆեանական Հաշտութեան բնագիրը ... ըսէ՛, եթէ ո՛չ, կինդ եւ զաւակներդ, անարգանքներ, բայց դատաստանը բազմաթիւ են եւ զոհը, ... իր դժկամակութեան, կը ... գանակին տակ։ Փարլիչէֆ ... դանակին մէջ նետեց ինքնասիրտը որ իրեն կը ներկայացնէր ... Իրեն բերին իր գրասեղանին ձեւանը եւ գրիչը։ Ստորագրեց՝

Փոփխրիսթոֆ կը քնանար։ Երկրորդ արշաւախումբը ստիպուեցաւ ինքն իսկ բանալ ելեկտրական լոյսը՝ ինչպէս մահուան դատարան մը, հինգ մարդիկ կը շրջապատէին անկողինը, ստորագրեց... գիշերազգեստով էր...

Եւ երկու ինքնաշարժներ զանոնք տարին Կորնա-Ճումայա։

Կեդրոնական կոմիտէն պէտք էր որ ճշգէր ստորագրութիւնները եւ նշանակէր բնագրին հրատարակութեան ժամը։

Այս գործերը կարգադրելու համար, երկու օր պէտք եղաւ։

Երբ մեծ լուրը հաղորդուեցաւ թերթերով, Փոփխրիսթոֆ եւ Փարլիչէֆ ընտանիքը Սոֆիա բերուեցան։

Եւ յաջորդ օրը, երբ հրեայ վաճառականներ իրենց նամակատուփին մէջ կը գտնէին սա երկտողը.— «Ձեր կառքը, այս կէսօրին ձեր տրամադրութեան տակ պիտի ըլլայ, Մարի-Լուիզ պողոտային սինեմային առջեւ։

«ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ճամբուն երկայնքին այս գիւղը՝ Իլյան է. այս գիւղը Պարաքօֆ է։

—Պատի՛ւ Մակեդոնիոյ, բսաւ, կառքին մէջ նստած մարդ մը։ Ուրիշ մը կը ձայնէ հեռուէն.

- Բարի՜ եկար մեր երկիրը

Կ'անցնինք պուլկարեւմակեդոնական սահմանագլուխէն։

— Հիմա, մեր երկրին մէջ ենք, կը պոռայ ուրիշ մը։

Մէկը՝ նախկին դիւանագէտ է, Մակեդոնական կազմակերպութեան Սոֆիայի գաղտնի ներկայացուցիչը։ Միւսն է Սասլիէֆ որ 1929 հոկտեմբեր 15էն ի վեր կ'ապրի արագութեամբ կեանք մը։ Աշնան արեւոր առաւօտ մը, տասը գնդակ մարմինին մէջ։ Վերջինն է, այն հեշտալի կալուածատէրը որ մարդոց շաքարեղէն կը նուիրէ եւ եթէ պէտք ըլլայ, արտօսրին ձայնը կը կեղծէ։

Հայդուկներու թագաւորութեան մէջ կը մտնէի։

Ընկերներէս մէկուն ձայնը դիս արթնցուց։

— Ի՞նչ կ'ըսէք մեր հայրենիքին։

Պուլկար հիւպատոսարաններու արտօնութիւնը չի կրնար բանալ այս արգելեալ երկրին դռները։ Անմիսս շրջագայի՛ք մըն էք, թափառական անգլուհի՛ մը, կրնաք շրջանը կտրելանցնիլ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան աչքը ձեզ չի կորսնցներ։

Յեղափոխական խումբին տէրուտիրականն է իր կալուածին մէջ։

Այնպէս որ երբ Կորնա-Ճումայա, բարեկամներուս շնորհակալութիւն յայտնեցի։

Եւ ինքնաշարժը կանգ առաւ կեդրոնական հրապարակին վրայ։ Մէջտեղը, տասն անձեր, զինուած։ Պիտի ըսէիք թէ նահանգապետը, քաղաքապետը, օգնականները եւ եկեղեցիներն էին։ Վաճառականները կեցեր էին իրենց դռներուն առջեւ։

—Թերեւս, թագաւորին կը սպասեն, հարցուցի։

Ո՛չ։ Մեզ համար էր։ Պատուիրակութիւնը շրջապատեց մեր յաղթական կառքը։ Ո՛չ մէկ աղջնակ մեզ ծաղկեփունջ նուիրեց եւ այս բացը դիտեցի արարողութեան մէջ։

Ի՜նչ գեղեցիկ ճառ մը պիտի արտասանէր վարժարանին փայլուն աշակերտներէն մէկը երկչոտ աղջնակ մը.— Յանուն Յեղափոխական կոմիտէին, հո՛ս, այս պատերուն մէջտեղ, կուգամ ձեզ նուիրել, պարոն ճամբորդ, այս պատուոյ գեղեցիկ ձեռնառումբը, ծաղիկը՝ մեր ալեկոծ դաշտերուն։ Թող Տէրն մեր Քրիստոս ձեզ շնորհ պարգեւէ, որպէսզի ըրրուէք մեր ... նպատակներուն մաքրութիւնը։

«Հակառակ իրենց ատրճանակներուն, անոնք Բարին Աստուծոյ արարածներուն որեւէ չարիք չպիտի հասցնէին, եթէ Բարին Աստուած օր մը, սխալած ըլլալով, տեսդմամբ չըլլար մարդ մը, որ Սերպ կը կոչուի։ Սերպը այնքա՜ն չար է... Ու հեծկլտուք մը պիտի ընդմիջէր օրուան աղջնակը։

Ինչ հրաշալի, պիտի ըսէի, դայն համբուրելով երկու այտերէն։ Ու կալուածատէրը որ արդէն շոքոլայի տուփ մը կը կրէր, իր վրայ պիտի վերցնէր նաեւ ձեռնառումբը։

Կառքէն իջանք։ Այդքան ալ չէի սխալած։ Ցեղին երեւելիներն էին։

— Կ'ուզէ՞ք պտոյտ մը ընել, թէ վայրկեան մը հանգստանալ։

— Պտտիլ կ'ուզեմ, պարոններ։

Եւ աշարեկման, յաւելուածական տուրքերու, երկաթեայ օրէնքին ներկայացուցիչները, հայդուկները, մեկնեցանք անբոխին հիացման ընդմէջէն։

Նախ, դիս առաջնորդեցին թագաւորական։ Թագաւորական խորհուրդին խորհրդակցութեան սրահին դռները բացուեցան առջեւս։ Այս որքա՛ն պատիւ։ Շփոթած էի։ Լուսանկարներու հաւաքածոյ մը կը ծածկէր չորս պատերը։ Այս մէկը կը ճանչնայի.— Թոտոր Ալեքսանտրովի։

— Գեղեցիկ դէմք, ըսի։

— Մեր հայրն է։

(Շար.)

ԽՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ ՋԱԽԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ակումբին մէջ՝ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Place Comète*ի ծխավաճառին վերնայարկը Փորթ-Քլիշէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել* Rue d'Alma

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ *կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Գաւառիրակութեան շէնքին մէջ, 71* Ave. Kléber, *կ'ունենայ գրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ՝*

Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ։

Զրոյցը կը ղեկավարէ Փ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները։

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն   Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. Ս Ո Ւ Ր Ա Ք Ե Ա Ն Ի

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻԻ

Ա Շ Ո Ւ Ղ - Ղ Ա Ր Ի Բ Ը

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

Վաղը կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTES*ի մէջ*

8 Rue Danton, Paris (6). Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թաւիստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱՔԵԱՆ կը պարեն «Կովկասեան պար»։

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԲԱՑՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chapet *մէջ, 84 Րիւ Շաթ. Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵԳԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Պ.ՑԱԿՈԲ ՍԷԼԵԱՆի։ Զաւեշտ, երգ, մարզական խաղեր, մեներգ, կենդանի պատկեր, խմբերգ, եւայլն։*

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆՔՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Արցունեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 4.30ին կառ Մօնփարնասի մօտի սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ՝ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Արօյեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ իրենց անդամատետրով։ Կը հրաւիրուին նաեւ Կ. Խաչի համակիրները։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԳՕՆԷՍԻ հայ Լուսաւորչական նորաշէն եկեղեցիին հիմնարկէքի օծման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Ճամբորդ.— Gare du Nordէն իջնել Villiers-le-Bel - Gonesses կայարանը, երկաթուղի ժամը 1.20 եւ 1.27ին։

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Մանուք միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Նիւթ մասնաճիւղին Դ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին Տիկ. Հերմինէ Մամիկոնեանի բնակարանը, Bld. de la Madeleine, Cité Arménienne. *Պիտի խօսի Տիկ. Ա.*

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւ. Շրջանի Ցառաջդիմասիրաց միութեան մանկապարտէզի հանդէսը վաղը կիրակի ժամը 2.30էն 7, Villa d'Orléans No. 3, Alésia. *Կը նախագահէ Պ. Հ. Ապտալեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Տոմսերու մանուկներուն համար 2 Ֆր. 50։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյեի, Իշխ. Ա.— 51 ֆր.,
Միլան, Դոքթ. Ս.— 110 լիր.45։
Ֆիլիպէ, Դոքթ.— 15 տոլար։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արտաքին եւ ներքին հիւանդութիւններ, արեան եւ կանանց մորթի, աչքի, վէներ. հիւանդութիւններ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !
ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !
ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ
Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր ՍԷՆ Միշէլի մեթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 Րիւ Միննեօն, պիտի գտնէք անզուգական ձուրը դերձակ ԳԱՐԱԽԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։

Tél Den. 41—45.

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդաւոր վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, գիւրամատչելի գիներով։

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ։

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱԼԸՅԵԱՆի, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ ՍԷՆ Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

La Cité *Լա Սիթէ) ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ԿԵԱՆՔԻ, ԱՐԿԱԾԻ եւ ՀՐԴԵՀԻ դէմ։ Մարսէյլի մէջ միակ ներկայացուցիչն է Պ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։ Նախ քան ձեր ապահովագրուիլը անգամ մը դիմեցէք Պ. Փափազեանի խորհուրդին։ Ամէն տեսակ դիւրութիւն վճարման համար։*

Հասցէ՝ 40 Rue la Canabière, MRRSEILLE.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր *Անդրանիկ 25 ֆրանք. Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն եաք 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիման Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապոլլոն Հաւթոր եւ Աֆրոտիթի 25, Թոռան Միրիկ 15։*

Առողջապահական գիրքեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջապահութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բարեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մասեան մանկանց 40։*

Դիմեցէք բոլորդ ալ ծիտեւեալ հասցէին

Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux. (Seine)

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ 22-88
Metro Buttes-Chaumont

20 Rue Mélingue, PARIS (19).
Le meilleur marché de tout Paris

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ ջրդուկ

E S K A

Պատրաստուած ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila. Paris (20).

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

Ս Ե Դ Ր Ա Կ   Ս Ա Ս Ո Ւ Ն Ի
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris *(5)*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԿՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ծերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3)   Tél. Arch. 05—86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— *Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան Քռուբօն (կանակի մաս) Ա. կարգի չէն, քիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

Թալօնի համար քռուբօն, եգաս՝ քիլօն 14 ֆրանքէն։

Հայ marchand forainներուն.— *Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբանցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ   Մ Ա Ս

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս պարագան կատաղութիւն պատճառեց Թուրքերուն։ Սյսուհանդերձ Թուրքերը, որքան հեզ եւ գթասիրտ, նոյնքան կոպիտ եւ պաղարիւն, յաջողեցան թէ ծարել հրդեհը եւ թէ պաշտել յարձակողները։ Բարեբախտաբար Հայերը, ինչպէս կ'ըսեն թէ «զաւատանը փախեալ կ'ըլլայ», իրենց վախէն եւ զէնք գործածելու մէջ ցոյց տուած իրենց անճարակութեան հետեւանքով, 221 սպաննեալ եւ 120 վիրաւոր ձգելով փախան։ Ընդհակառակն Թուրքերը՝ իրենց նշանառու, անձնուրաց և քաջ նկարագրին պատճառով, տուին միայն 9 սպաննեալ եւ 4 վիրաւոր։

Սակայն Հայերը փախան ոչ թէ իրենց կեանքը ազատելու եւ իրենց գործած ոճիրները արցունքով քաւելու, այլ ուրիշ շրջաններու մէջ եւս շարունակելու այս նոյն բարբարոս գործունէութիւնը։ Այդպէս ալ փախած Հայերը գացին Տիվրիկի, Տարէնտէի, Կիւրինի կողմերը, ուր յեղափոխութեան համար կազմ եւ պատրաստ սպասող կոմիտէճիներուն հետ միանալով, պատճառ դարձան հազար տեսակ նոր բարբարոսութիւններու։

Կիւրինի մէջ կոմիտէճիները նոյն փորձը կատարեցին հրդեհելով նախ իրենց փողոցները։ Մէկ կողմէ կրակ կը ձգէին իրենց տուներուն մէջ, միւս կողմէ յարձակում կը գործէին թրքական փողոցներուն վրայ։ Այս յարձակման ընթացքին, թէ կը կողոպտէին թրքական տուները, թէ կը սպաննէին Թրքուհիներն ու երախաները։ Փողոցին մէջ յարձակման ենթարկուած Թրքուհիներուն ու երախաներուն աղաղակները լսելով, կառավարութեան ծառանուեցաւ խլած ժողովուրդը եւ ստիպուած՝ զինեց փոխադարձութեան։ Երկու ժամ արիւնահեղ կռիւէ մը յետոյ, Հայերը թողուցին 476 սպաննեալ եւ 35 վիրաւոր։ Թուրքերն ալ՝ 64 սպաննեալ եւ 56 վիրաւոր։ Կռիւի ընթացքին քաղաքը ծածկուած էր թանձր ծուխով եւ լափլիզող բոցերով։ Հրդեհը ծաւալեցաւ, այրելէ յետոյ 457 Հայու տուներ եւ 6 Թուրքի տուներ։

Այս դէպքերուն ընթացքին Հայերը այնպիսի բարբարոսութիւն մը կատարեցին, զոր երբեք չէր տեսած քաղաքակրթութեան պատմութիւնը։ Սպաննեալ 6 Թուրքի եւ Թրքուհիի դիակները կրակը նետելով, «ճայիր ճայիր» աղբիւրին...

Տիվրիկի մէջ կռիւը սահմանափակուած էր միայն Քիւրտերուն ու Հայերուն միջեւ։ Վրէժ լուծելու համար, հայ ֆետայիները եւ կոմիտէճիները յարձակեցան Քիւրտերուն վրայ եւ խառնիճ ընթացքին երկուստեք մեծ կորուստներ ունեցան։ Քիւրտերուն եւ Հայերուն պատկանող 78 տուն այրեցաւ։ Հայերը կռիւի վայրը ձգեցին 114 սպաննեալ, 29 վիրաւոր։ Քիւրտերուն կորուստն ալ նոյնքան էր գրեթէ։ Սակայն Քիւրտերը ողջերէն աւելի իրենց սպաննեալներուն կարեւորութիւն կուտային, այնպէս որ անմիջապէս կը վերցնէին իրենց սպաննեալները եւ աշիրէթներուն հետ կծիկը կը գնէին։ Ու երբ կը հասնէին զինուորական ուժերը, հայ կոմիտէճիներն ու Քիւրտերը անծանօթ ուղղութեամբ փախած, կռիւի վայրը խաղաղութեան վերահաստատուած կ'ըլլար։

Վերջապէս քանի մը շաբթուան մէջ Սըվազի նահանգը ծածկուած էր արեան եւ բոցերու։ Ստիպողաբար զինուորական ուժ խնդրուեցաւ Տրապիզոնէն եւ Էրզրումէն։

Այդ օրը Թոքատէն ծածկագիր հեռագիր մը առի։ Ինծի կը տեղեկացնէին թէ Քիւրտերն ու աշիրէթները պաշարած են քաղաքը, կողոպտելու նպատակով Հայոց հարստութիւնը և ջարդի ենթարկելով Հայերը։ Զինուորական ուժը քիչ ըլլալով քաղաքը, պաշտպանողական դիրք բռնած էր։ Պաշարողները հետզհետէ կը շատնային սակայն, այնպէս որ փութով օգնութիւն կը խնդրուէր։

Անմիջապէս կարեւոր հրահանգներ տուի Սըվազ, հրամայելով որ տեղի չտրուի Թոքատի մէջ այդպիսի դէպքերու։ Եւ տեղեկացուցի թէ, Սըվազի կուսակալութիւններն ալ պիտի օժանդակեն այդ ուղղութեամբ։ Այսպէս կանոնաւոր եւ պահեստի զինուորական ուժերէ բաղկացած կարեւոր բաժին մը Թոքատ կը ղրկուի։ Զինուորները անմիջապէս կը վտարեն Քիւրտերն ու աշիրէթները, Եւ Թոքատի մէջ ոչ սպանութիւն ոչ ալ կողոպուտ տեղի ունեցաւ։

Նոյնը պատահեցաւ Ամասիոյ գլխուն։ Քիւրտերն ու աշիրէթները յարձակում գործած էին Ամասիոյ վրայ։ Մինչեւ որ զինուորական ուժերը հասան, յարձակողները կողոպտեցին Հայոց հարստութիւնը։ Սակայն առանց անձի կորուստ տալու, այս դէպքն ալ զոցուեցաւ։ Այնպէս որ ամբողջ Անատոլուի մէջ միայն Թոքատն ու Ամասիան կրցան անվնաս ազատիլ խռովութեանց այս փորձանքէն։

Երբ դէպքերը այսպէս տեղի կ'ունենային, տարբեր փորձանք մը հասաւ նահանգին գլխուն։

Լեռնական աւազակ մըն էր այս, սպարապետ (սէր ասքէր) տիտղոսն առած հրոսապետ մը, Դանիէլ, որ Հնչակեան կուսակցութեան ամենէն հռչակաւոր եւ քաջ ֆետայիներէն մէկն էր։

Դանիէլ դէպքերէն դեռ մէկուկէս տարի առաջ կը պաշտօնավարէր իբրեւ կառավարութեան հետապնդման չափուշ։

Մինչեւ այդ թուականը՝ շատ հաւատարիմ պաշտօնեայ մը կը համարուէր այս կոմիտէճին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St -Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 874 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
15 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1726
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԻՔԹՈՐ ՊԵՐԱՐԻ ՄԱՀԸ

Հայ ժողովուրդի բարեկամներու նօսրացած շարքէն մէկն ալ կը պակսի, մէկը անոնցմէ որ մինչեւ վերջը մնաց հաւատարիմ հայ ժողովուրդի ճակատագրին։

Ծնած էր 1864ին, Մօրէզ-սիւ-Միւրայի մէջ, եւ 1920ին ընտրուած էր ծերակուտական Միւրայի։ 1924ին վերընտրուեցաւ։ Կը պատկանէր Ծերակոյտի ձախ-արմատական ժողովրդավարներու թեւին եւ երկար տարիներ նախագահելէ վերջ կրթական յանձնախումբի, նշանակուեր էր Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նախագահ։

Իր բարձր զարգացումով եւ քաղցր բնաւորութեամբ կը վայելէր բոլորին համակրանքը։ Անմիջապէս որ անոր մահը լսուեցաւ, Ծերակոյտի նախագահը անձամբ գնաց իր ցաւակցութիւնները յայտնելու հանգուցեալին ընտանիքին։ Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Փ. Պրիան, նոյնպէս, իրենց ցաւակցութիւնները հաղորդեցին։

Իբրեւ մտաւորական, Վիքթոր Պէրար կը ձգէ դէզ մը հատորներու, որոնց իւրաքանչիւրը հմտութեան, անխոնջ ուսումնասիրութեան եւ մարդասիրութեան գանձեր են։ Հմուտ քաղաքական հարցերու եւ մանաւանդ, մասնագէտ արեւելեան հարցերու, առաւելապէս զբաղած է փոքր ժողովուրդներու դատերովը։ Հայութենէն զատ, որուն ջերմ բարեկամը մնաց մինչեւ վերջին պահը, իր անյոգ հետաքրքրութեան նիւթ մատակարարած են Սուրիա, Մակեդոնիա, Թուրքիա, Ալպանիա եւայլն։ Գրած է Թուրքիա եւ Հելլենականութիւնը *(1895),* Սուլթանին քաղաքականութիւնը *(1897),* Մակեդոնիոյ համար *(1903),* Ռուսական կայսրութիւնը եւ Ցարութիւնը *(1905),* Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը *(1910),* Ստամպոլի մահը *(1913) ու դեռ զանազան երկեր։*

Քաջ հելլենագէտ, իր ամենէն մեծ գործը կը կազմէ Հոմերոսի Ոդիսականը, *թարգմանութիւն երեք հատոր բնագրէն, անհամար ծանօթութիւններով ճոխացած։ Իր վերջին գործը պիտի ըլլար* Հոմերոսի յարութիւնը, *երեք հատոր — Հերոսներու ժամանակ եւ* Հոմերոսի ժամանակ։

Բոլոր թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին։

∴ Ինչպէս բնիկ, հանգուցեալը տարիներով սերտ մտերմութիւն ունեցած է հայանպաստ շարժումներու։ Քաջ ծանօթ ըլլալով Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն, իր խորհուրդները չէր զլանար երբեմնի Ազգ. Պատուիրակութեան եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան աշխատանքներուն։ Երբ հռչակուեցաւ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը, Վ. Պէրար մնաց յոռետես, եւ կը գուշակէր Թուրքիոյ մօտալուտ անկումը։ Մեծ Պատերազմէն վերջն ալ եւ մինչեւ իր մահը, մնաց խանդավառ հաւատացող մը արդարութեան յաղթանակին։ Իր համոզումով, Թուրքիան ուշ կանուխ պիտի մատնուի նոր անդամատութեան մը, որուն շնորհիւ կրկին սեղանի վրայ պիտի դրուի Հայկական Խնդիրը։

Տակաւին աւելի կ'ուզենանք ներկայացնելու իր կեանքն ու գործը, մեր երէց ընկերներուն միջոցաւ։

∴ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, առաւօտ ժամը 10.15ին, Մոնփառնասի գերեզմանատունը։ Թափօրը պիտի կազմուի հանգուցեալին բնակարանէն, 75, Rue Denfert Rochereau։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅՈՒԶՈՒԻ ՕՏԱՐԱԶԳԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ուրբաթ օր, Երեսփ. Ժողովին մէջ, չորս հարցապնդումներ եղան գործազրկութեան տագնապի մասին։

Փարիզի ազգայնական երեսփոխան Պ. Թէթէնժէ դիտել տուաւ թէ գործազուրկներու թիւը շատ աւելի է 300.000էն սովորականէն, եւ պահանջեց որ, միջոցներ ձեռք առնուին անգործներուն սնունդ, ջերմութիւն եւ բնակարան ճարելու համար։ Յետոյ, առաջարկեց որ աւելի լայն եւ աւելի կորովի պաշտպանութիւն մը կազմակերպուի ֆրանսացի բանուորներուն համար։

— «Օտար եղբայրներէն առաջ, պէտք է Ֆրանսայի մէջ եղած մեր եղբայրներուն վրայ խորհինք»։

Ազգայնական երեսփոխանը պատմեց թէ օտարականները գրաւած են կարգ մը ասպարէզներ, ինչպէս պանդոկապետութիւնը եւ երաժշտութիւնը։ Ձախակողմեան երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ գործատէրերն են որ օտար բանուորները կը վարձեն։

Ուրիշ երեսփոխան մը իր կարգին, շեշտելով տագնապին ծանրութիւնը եւ ներկայ գործազրկութեան խորութիւնը, շեշտեց թէ հանրօգուտ շինութեանց նոր ծրագիրը դժուար թէ կարենայ իրական թեթեւացում յառաջ բերել բուն գործազուրկներուն, քանի որ կապ ունի միայն շէնքերու եւ ճամբաներու շինութեան հետ։ «Մորֆինի ներարկումները բանի չեն ծառայեր», ըսաւ։ Յետոյ առաջարկեց նոր միջոցներ մտածել ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան համար։

— Այսօր մէկ միլիոն 800,000 օտար բանուորներ ունինք, որոնց 1.400.000ը կեդրոն քաղաքներու մէջ կ'աշխատին։ Սէնի շրջանին մէջ 400.000 օտարականներ կը հաշուէին 1926ին։ Այսօր անոնց թիւը հասած է 600,000ի։ Այս օտարականներէն շատերը Ֆրանսա մտած են անկանոն միջոցներով եւ կրնան սահմանէն դուրս հանուիլ։ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը չի գործադրուիր։ Այդ օրէնքով կ'արգիլուի գործի առնել այն օտարականները որոնք աշխատաւորի տոմս չունին։ Արդ, փարիզեան շատ մը շինութեանց մէջ բանուորներու 100ին 40էն աւելին օտարականներ են, իսկ ատոնց 10—15 առ 100ը տոմս չունին։

Խօսք առաւ նաեւ Աշխատանքի նախկին նախարար Պ. Տիւրաֆուր, որ ցաւ յայտնեց թէ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին կցուած չէ գործազրկութեան դէմ ապահովագրութիւնը։ Յետոյ քննադատեց կառավարութեան ծրագիրները։

—Պէտք է «հաւասարեցնել» գործազրկութիւնը, այսինքն նուազեցնել ամբողջական գործազուրկներու թիւը, գործազրկութիւնը տարածելով բոլորին վրայ։ «Աւելի լաւ է որ ամէն մարդ չորս ժամ աշխատի փոխանակ ութի, բայց ամէն մարդ շաբաթը վեց օր, փոխանակ երեք օրուան»։

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԻՆ ԴԱՏԸ
ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆԵՑ ՌԱՄԻՇՎԻԼԻՆ

(Բ. դատավարութիւն)

Երկրորդ դատավարութիւնը տեղի տուաւ կարգ մը միջադէպերու երկու կողմի փաստաբաններուն միջեւ։

Ռամիշվիլիի փաստաբանը Մօրօ-Ժիաֆերի վկայութեան կանչել տուած էր բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, որոնք հեռուէն կամ մօտէն խառնուած են վրացական քաղաքական կեանքին եւ մօտէն կը ճանչնային Ռամիշվիլին։

Վկաներուն մէջ էին նաեւ Գորտոյի քաղաքապետ եւ երեսփոխան, ընկերվարական կուսակցութեան անդամներէն Մարքէ, եւ Հիւսման, Պելճիքայի նախկին նախարար, երեսփոխան Անվերսի։ Երկուքն ալ մասնակցած են Ընկերվարական Միջազգայինի պատուիրակութեան, որ 1920ին, այցելեր էր Վրաստան, երբ դեռ անկախ էր եւ չէր ինկած բոլշեւիկեան մուրճի հարուածներուն տակ։ Երկուքն ալ եկած են վկայելու թէ ի՛նչ մեծ եւ կարեւոր դեր է կատարած Ռամիշվիլի կովկասեան հանրապետութեան մէջ, երբ քուէներու հարիւրին 85ը կ'երթար սոց.-դեմոկրատներու եւ կալուածատէրերու կատարեալ հրաժարումով, կառավարութիւնը յաջողութեամբ կը ձեռնարկէր հողերու բաշխումին։

— Ռամիշվիլին տեսայ կ'ըսէ Մարքէ, Գորտոյի երեսփոխանը, որ կը վայելէր ամբողջ ժողովուրդի մը համակրանքը։ Շատ մեծ էր անոր ազդեցութիւնը։ Յետոյ եկան փորձութեան օրերը եւ վկան կը յիշէ Ռամիշվիլի հետեւեալ խօսքերը.

— Քանի կայ սիրտ մը որ կը զարնէ վրացական կուրծքի մը տակ, ազատ Վրաստանի անկիւն մը պիտի մնայ։

Սպանիչը մեղադրեր էր Ռամիշվիլին թէ աքսորի այս օրերը օգտագործեր էր «իր գրպանները լեցնելու համար»։

Նախագահը կը հարցնէ վկային թէ որքա՞ն ճիշդ են այս վերագրումները։

— Զրպարտութիւններ են, կը պատասխանէ վկան։

Վրացի առաջին վկան է Գոգրացէ, Օտէնքուրի վրացական ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղին նախագահը։ Կը պատմէ թէ սպանիչը Ջանուքվացէ կոպիտ, բիրտ եւ անհանդուրժելի բնաւորութեամբ մէկն էր։

— Օր մը, վիճաբանութեան մը ընթացքին Ջանուքվացէ ատրճանակ քաշեց անոր վրայ որ իրեն համաձայն չէր։ Պէտք եղաւ միջամտել, դժբախտութեան մը առաջքն առնելու համար։ Այդ դէպքէն վերջն էր որ դատուեցաւ մեր կոմիտէին առջեւ եւ միաձայնութեամբ վտարուեցաւ կուսակցութենէն։ Հեռացաւ Օտէնքուրէն, ուր վերադարձաւ երկրորդ անգամ եւ մտաւ Փէժօյի գործարանը, ուրկէ վտարուեցաւ մէկ օր վերջ։

Նախագահը.— Այդ վտարման մէջ Ռամիշվիլին որեւէ դեր կատարե՞ց՝

Վկան.— Ո՛չ մէկ դեր։

Նախագահը.— Անուղղակի կերպով, թելադրութիւններ չըրա՞ւ ձեզ, այդ իմաստով։

Վկան.— Ո՛չ մէկ թելադրութիւն։ Ինքնիրենս գործեցի եւ կոմիտէին հետ կատարեալ համաձայնութեամբ։ Վրացիները կը կասկածէին Ջանուքվացէէն։ Անբաղձալի մէկը կը նկատուէր։

Նախագահը.— Այս վտարումէն քանի մը օր վերջ, Ռամիշվիլի խոստացա՞ծ է Ջանուքվացէի զինքը ղրկել Վրաստան։

Վկան.— Ո՛չ. ատիկա անհաւատալի է։

Կլոր Սեղանը անելի առջեւ

Լոնտոնի Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը յանգած է անելի մը եւ կը կարծուի թէ անոր փակումը պիտի յայտարարուի յառաջիկայ շաբթու ընթացքին։

Մաքտոնըլտ փոքրամասնութեանց յանձնախումբին առջեւ ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ կարելի չեղաւ համաձայնութեան գալ։ Դէպի հնդկական սահմանադրութեան մը հաստատումը առնուած ամէն մէկ քայլի տակ կը գտնուի զանազան համայնքներու ներկայացուցչութեան իրաւունքի հարցը, եւայլն։ Այս յանձնախումբին աշխատանքը չափազանց կարեւոր է։ Ցաւալի է որ համաձայնութեան չէք եկած։ Կառավարութիւնը իր կարելին ըրաւ եւ թոյլ չպիտի տայ որ այս արգելքը պատճառ դառնայ որ Հնդկաստանի հանդէպ իր յանձնառութիւնները չկատարէ։

Փոքրամասնութեան հարցն է ուրեմն որ անելի առջեւ դրած է Կլոր Սեղանը։

Փոքրամասնութեանց յանձնախումբը ստացաւ Աղա Խանի մէկ համաձայնագիրը, որ հաւանութիւնը գտած է մահմետականներու, քրիստոնեայ Հնդիկներու, Եւրոպացիներու եւայլ փոքրամասնութեանց։ Սակայն անոնք կը ներկայացնեն բրիտանական Հնդկաստանի բնակչութեան հարիւրին 46ը։ Կանտի յայտնեց թէ Կլոր Սեղանը առնուազն բնակչութեան հարիւրին 85 կը ներկայացնէ։

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ

Րաֆֆի Պետրոսեան, որ առանց ձայնագրութիւն գիտնալու, յիշողութեամբ կը նուագէ ամենէն դժուար կտորները եւ որ Փարիզի մէջ պիտի երեւայ Նոյեմբեր 19ին։

(Մանրամասնութիւնները՝ Դ. էջ)

Կը պահանջեն հեռացնել Յունաստանի Հայերը

Աթէնքի «Փաթրիս» թերթը, գրելէ վերջ թէ պէտք է ժամ առաջ հեռանան երկրէն Յունաստանի հայ գաղթականները, կ'աւելցնէ. «Հարկ չկայ երկար խորհրդակցութիւններու եւ բանակցութիւններու, որոշում մը տալու համար այս մասին։ Բացայայտ առաջարկ մը եղաւ որ Սուրիայէն մաս մը Հայեր հոս գան եւ իրենց ազգականները առնելով ուրիշ երկիր մը երթան։ 1922էն ի վեր պէտք եղածէն աւելի հիւրասէր գտնուեցաւ Յունաստան։ Սուրիայէն Հայեր կրնան հոս գալ, քանի մը օր մնալ, առնել իրենց ազգականները եւ մեկնիլ։

Եթէ ինքնաբերաբար այս կերպ չշարժին նոր եկողները եւ առաջուց այստեղ հաստատուողները, պիտի հեռացուին Յունաստանէն։ Ուրիշ միջոց չկայ այս խնդիրը լուծելու համար»։

Յակոբ Արիկեանի մասին

Ճանիկեանի հետ ձերբակալուած Յակոբ Արիկեանի Թուրքիայէն վտարման լուրը հաղորդեր էինք։ Այս առթիւ Ընկերիէն հետեւեալը կը հեռագրեն.—

«Դաւաճանական նպատակով Պուքրէշ երթալու համար Պոլսէն անցած առեն ձերբակալուելով անձնասպան եղած Հրանդ Ճանիկեանի օժանդակած եւ ընկերացած ըլլալու ամբաստանութեան տակ գտնուող կեսարացի Յակոբ Արիկեանի մասին, քննութիւնները վերջացած են։ Զանազան վայրերու մէջ կատարուած քննութիւնները ցոյց տուած են թէ Արիկեան Ճանիկեանի հետ յարաբերութիւնը շոգենաւին մէջ սկսած է եւ թէ կոմիտէի գործերուն եւ մահափորձի խնդրոյն հետ կապ չունի։ Միայն թէ Յակոբ Արիկեան առանց արտօնութեան օտար հող անցած ըլլալուն համար Ներքին գործավարութենէն հրահանգ եկած է Պոլսոյ կուսակալութեան զայն սահմանէն դուրս հանելու։»

Ինչպէս գրեր էինք աւելի առաջ, Յակոբ Արիկեան արդէն հեռացած է Թրքական հողէն։

Կիպրոսի դէպքերուն շուրջ

Անգլիոյ գաղթային նախարարը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ խորհրդարանին մէջ, Կիպրոսի կացութեան եւ անոր ապագային մասին։ Յիշելէ վերջ դէպքերը որոնք սկսեր էին Հոկտեմբեր 21ին, նախարարը յայտնեց թէ բախումներու ընթացքին, սպաննուած են 10, եւ վիրաւորուած 30 քաղաքացիներ։

Իսկ ոստիկանութենէն վիրաւորուած են 39 հոգի, թէ անգլիական իշխանութիւնները տէրը կը մնան կացութեան եւ թէ կղզիին պաշտպանութեան յատկացուած սովորական ուժերուն վրայ աւելցած են ծովային զինուորներու երկու ջոկատներ, որոնք անդադար կը տեղափոխուին եւ կ'ապահովեն անդորրութիւնը։

Իբր պատիժ այս ըմբոստացման, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է ջնջել օրէնսդիր խորհուրդը եւ աւելի լայն իրաւասութիւններով օժտել ընդհանուր կառավարիչը։

Ասկից զատ, նախատեսուած է նաեւ Կիպրոսի սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ճափոնի համայնավարները.— *Եոքոհամայի պատերազմական ատեանը 20 համայնավարներ դատապարտեց զանազան պատիժներու, նոյն քաղաքին մէջ, համայնավարական կազմակերպութիւն հաստատած ըլլալու մեղադրանքով։*

Ճերմակ Ռուսերը կը գործեն.— *Շանկայէն առնուած հեռագիր մը համաձայն, ժամանակին Քոլչաքի հրամանին տակ ծառայած զօրավար Սէմէնով այս պահուս, կազմակերպելու վրայ է ճերմակ Ռուսերու բանակ մը, նուաճելու համար արեւելեան Չինաստանը եւ այդ տեղէն յարձակելու համար Սիպերիոյ վրայ։*

Իբր թէ Սէմէնով, կ'ուզէ եղեր ինքզինքը կայսր հռչակել տալ Մանչուրիոյ։

ԱՆՃԱՐԱԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Այդ մենք ենք, հայ ժողովուրդը։

Անհամո՞յ է լսել... Թո՛ղ իւրաքանչիւր գիտակից հայ մարդ իր շուրջը նայի, իր սեփական հոգին քննէ։

Աա՛ղ, իրաւունք ունէր Խրիմեան Հայրիկ, երբ սրանից մօտ կէս դար առաջ, Պոլսի մեր Ազգ. Հիւանդանոցի տարեկան հանդէսին, իր գունագեղ ու կուռ լեզուով Հայի սարկամիտ համակերպութեան ոգին խարանելով, բացականչում էր վշտախառն ցասումով՝

—«Ժողովուրդ չմա՛ռ, եւ ո՛չ իմաստուն, որ միայն արտասուել գիտէ...»

Յուսահատական է խորհիլ, որ Մեծ Հայը այսօր իսկ իր գերեզմանից ցաւի նոյն ճիչը կարող էր արձակել։

Եւ սակայն, այն ժամանակից ինչե՛ր տեսանք մենք, զգաստութեան դրանը վերջապէս հասնելու եւ արցունքը վանելու համար։

Անլուր ու ահեղ հարուածներ տեղացին մեր գլխին, որպէս ցասկոտած երկինքի կրակէ կարկուտ։

Մարդ ճիւաղների նիւթած զարհուրանքներն ապրեցինք իր բոլոր հրէշային ձեւերով.

Տիեզերքն ապշեցրինք մեր կրած զուլումի մեծութեամբ.

Ու մեր սառցած վէրքերի ահաղնութիւնը մեր հոգիներին խորան, եւ կսկիծը մեր շրթունքներին սառմռ արած, ցրիւ եկանք աշխարհէ աշխարհ, հորիզոնէ հորիզոն, մեր երեսուն դարերի հայրենիքը գայլերին թողած։

Ցրիւ եկանք անհայրենիք ու բունաւեր եւ կամաց կամաց համակերպուած ենք այս սոսրին, այս անարգական Heimatlos վիճակին, որպէս վաճառուած եզն իր նոր [illegible]։

Մեր ո՞ր պատմագիրն է, որ յուսահատ անզգութեամբ մեր բոլոր թուլամորթ, կամազուրկ սերունդների ճակատին շպրտեց դարէ դար երկարող այս անսահման ճիչը.—

«Եղ ապսրանոց ազգն Հայոց...»

Տիեզերական այս բախտորոշ օրերին ամէն ազգ ոտքի է իր բախտի անիւի հետ հեւիհեւ ու քրտնաթոր.

Ձե՞ս լսում հազար կողմից բարձրացող թնդիւնն ու շառաչիւնը։

Ո՞ւր է քո ճամբան, այս ձիւնձորանը բուք-բորանի տակ քնած ժողովուրդ.

* * *

Անհատական ձեռներէցութեամբ հարուստ, զանգուածօրէն՝ անճարակ.

Իւրայինների դէմ մոլեգնօրէն վճռական, հանրային, քաղաքական չարիքի առջեւ խղճալիօրէն կամազուրկ, այս ազգը իր դժխեմ բախտի, իր կրած անթիւ անիրաւութեան դէմ ընդվզել, ծառանալ չգիտէ։

Եւ իրար սեղմած իր ակռաների ճռնչոցը միշտ լռելեայն արցունք կուլ տալու համար եղաւ եւ ոչ իր բազուկը շարժելու։

Կարդացի՞ք թիւրք թերթերի ձեռքով Ճանիկեանի նահատակութիւնը Պոլսի ջրերում, ռումանական շոգենաւի վրայ։ Հոգիդ է պայթում ցաւից ու ցասումից ցեղիդ հասած այդ անհնարին, այդ վայրագ անարգանքից։

Մէկ անհատի մահ չէ այս, այլ մէկ միլիոն մեր արիւնակիցների նահատակութեան մէկ մանրանկարը։

Եւ թիւրքն ուզեց, որ սրանց բոլորի աճիւնները վերստին սարսռան ու դողան։

Թշուառական Ըսմէթի դէմ դաւ ու դաւադրութիւն թիւրք ոճրածին գլխի հեքեաթ է, յատուկ նպատակով յերիւրած, էլի մի հայ կեանք զուրկ անելու դիւային հաճոյքի համար։

Եւ յո՞ւր է աշխարհի չորս կողմը սփռուած հայութիւնը։ Ո՛չ բողոք, ո՛չ ցոյց.

Գիտեմ անհայրենիք ձեռք-ծոց ժողովրդի անզօր թշուառութիւնը։

Գիտեմ հայրենի հող ու ջրից զուրկ եւ օտարի դռներն ընկած ժողովրդի խեղճութիւնը.

Գիտեմ սեփական պետութենից ու քաղաքական ղեկաշարից զուրկ ազգի ամենօրեայ ճակր ու մեծ ողբերգութիւնը։

Ասուա՛ծ իմ, բայց այնքան բնական է ու մարդկային որ ամէն ցաւ իր արտայայտութ ճիչն ունենայ, ամէն մի սուգ սփոփանքին նկրտող իր ճիչը.

Աշխարհում հա՞յն է մենակ որ այս անհոգի, այս զուլում օրերին ո՛չ ցասումի աղաղակ եւ ո՛չ թիկունքը շտկելու միգ ունի։

Հնարաւո՞ր է այսքան զազիր թշնամու առջեւ խեղճութիւնը ինքնուրացումի, եւ անզգայութիւնը դիակնացումի հասցնել։

Հնարաւո՞ր է հանդուրժել ու լռել, որ մեր դարաւոր արիւնարբու ոսոխը իր ուզած ճամբին մեր ցեղի մեծ ու սրբազան վէրքի վրայ յանդգնի թոյն ու կրակ ծաղել։

Ուրացումի անարի օրերին խիկարները միշտ բազմանում են. եւ իրենց իմաստութիւնը երկու բառ է.—

«Է՛հ, աշխարհը մեզ խաբեց...»

Գիտեմ, չէ՛ – պատերազմեան մարդկութիւնը կորցրել է իր հոգին եւ գանձկութեան աղբերի մէջ թաւալ՝ իր էութեան մէջ բացուած գարշելի պարապն իսկ չի զգում։

Եւ զարմանալ մարդկութեան քնած խղճմտանքի մեծ ճատռուանի մէջ թող զուին ու զիզուին զարհուրանքները. թող բարդ-բարդ թանձրանան ու բարձրանան կարմիր եղեռնի դրուագները, վերջի վերջոյ մեր ցեղի պահինը իր արեան մէջ պիտի խեղդուի, պիտի խեղդուի...

Երբեք պէտք չէ յուսահատուել արեան զատից։

Հազար սերունդ իսկ թէ մոխիրների վրայ նստի, հազարամէկերորդը գերագոյն հատուցումը պիտի առնի, պիտի առնի.

Յաւիտենական է այս ճշմարտութիւնը եւ անսխալ.

Անէ՛ծք այն շրթունքին, որ առանց խորունկ հաւատի կ'արտասանի այս խօսքերը։

Արեւպարար աչա ցցած է աշխարհի առջեւ, լկտի ու շնականօրէն հպարտ, որ ինքը ոճրագործ է.

Ո՞վ է քո արեան տէրը, հէ՛ք Ճանիկեան։

Չէ՞ որ արիւնը աշխարհի միակ սեփականութիւնն է, որ երբեք անտէր չի մնայ։

Ո՞վ է քո արեան տէրը, տարաբախտ նահատակ.

Հայ ազգը

—«Ոհ, ժողովուրդ չմար եւ ո՛չ իմաստուն, որ միայն արտասուել գիտէ.»

ԶԱՆԳԱԶՈՒՐ

ԱՄԷՆ ԱՆԳԱՄ

Բոլոր Աստուածները տուին անոր իրենց լաւագոյնները. Մատռուակէ՛ մեզի. Թող բաժակդ ըլլայ անմրրովելի, հեղուկդ անսպառելի, ու մեր դիմացութիւնն անշարժելի։

Ամէն անգամ կ'ըսես որ զիս չես սիրեր,
Մինչ գաղտնօրէն ու քաղցրօրէն կը ժպտիս...
Գաճ մը քովէս կ'երթաս դժգոհ անտարբեր,
Ապա կուգաս քսել մատներդ ճակատիս...
Դարձեալ դուն ես, փարած վզիս՝ կը գգուես,
Կը կշտամբես, կը համբուրես, կը հեգնես,
Կամ մերժելէն յետոյ ըռնի կը ստիպես
Որ տաք մանչու կրակ-սիրովս սիրեմ քեզ...
Եւ դեռ կ'ուզես որ տառապիմ, երկմտիմ,
Հրճուիմ երբեմն, լքուիմ յաճախ ըսպասե՛մ,
Այլեւ ծարաւ վազեմ քեզի, կամ կրկին
Ցնծամ անունդ, եւ քեզ ըմպեմ սրտիս մէջ...
—Ա՛հ կանչդ անուշ՝ անուրջ մ'անվերջ՝ կ'օրօրէ
Աչքերս յոյսիդ, ձեռքերս գամած շուքիդ հետ.
Եթէ հարկ է Թշուառ գոհ մը ցաւարիդ,
Որ վիրաւոր անդունդն ի վեր բարձրանայ,
Ու չըհասնի պատուանդանիդ կրանիթ՝
Թող ն'ս ըլլամ... գերի՛դ ըլլամ մինչեւ մահ...
Ըսէ՛, ըսէ՛ ի՞նչ ես, ինչո՞ւ եւ ինչո՛ւ,
Արցունքդ ո՞ւրկէ, ծիծաղդ ու վիշտդ ուրո՞ւ...
Ցես դժբա՛խտ իմ... երջանիկ իմ... չե՛մ գիտեր,
Չար թէ բարի, խելօք, յիմար չե՛մ գիտեր...։

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Մեր մէջ շատեր թարգմանած են Օմար Խայեամի քառեակները,—Յ. Միրզայեանց, Հ. Մեսրոպ, Վ. Իբրանեան (յառաջի ողբացեալ աշխատակիցը) եւն.։

Վերջին թարգմանիչն է բանաստեղծ Արամ Վտարանդի, որ բնագիրը եւ զանազան թարգմանութիւններ աչքի առջեւ ունենալով, ամբողջովին հայերէնի վերածեր է պարսիկ անմահ բանաստեղծին քառեակները եւ մեկենաս կը փնտռէ հրատարակութեան տալու համար։

Գ. Վտարանդի կը պատրաստուի Խայեամին երգահանդէս մը տալու Փարիզի մէջ։

Ստորեւ՝ փունջ մը՝ իբրեւ նմոյշ.—

Անըսկիզբին գաղտնիքները ո՛չ դուն գիտես եւ ո՛չ ալ ես,
Առեղծուածին բառը կարդալ ո՛չ դուն կրնաս եւ ո՛չ ալ ես,
Վարագոյրի ետեւն է որ կը թըրթանջենք մենք երկուքով,
Վարագոյրը երբոր վերնայ, ալ ո՛չ դուն կաս եւ ո՛չ ալ ես։

Սէր ու տարփանք արծարծող գեղ հուրիներուն երեսը՝ ցէ՛ր.
Սըմբուլի պէս ոլոր ոլոր մուշկ մազերով զարդարեցիր.
Եւ յետոյ ալ —«մի՛ նայիր»— ի հրամանը արձակեցիր.
Սա նոյնն է թէ՝ շրջենք բաժակ առանց գինին թափելու, ցէ՛ր։

Կարմըրակալ ու մըշկահոտ գինին ինծի բեր, ով իմ սակի (*),
Որպէս զի ես մոռնամ բոլոր թամբասանքներն, ով իմ սակի.
Նախ քան ի՛մ ու քու աճիւնէն կուժ շինելը ժամանակին,
Կուժ մը գինի, դուն ինծի բեր, ընտիր գինի, ով իմ սակի։

Գեղեցիկ եւ զուարթ արեւ առաւօտ է վե՛ր ելլ, սակի.
Բաժակիս մէջ սէ՛ր, կեանք լեցուր, արեւ լեցուր, ով իմ սակի.
Գիր ձեռքիս մէջ բաժակը վարդ, օգտագործէ ինքդ այս վայրկեան,
Որովհետեւ վաղն աղիւսն ես կամարի մը մէջին, ո՛վ սակի.

Երբ նըստած եմ գեղուհիուս հետ արօտին մէջ գարնան օրով,
Եւ ան գինի կուտայ ինծի, համակ սէր ու անհուն գորով,
Թէպէտ խօսքըս տըգեղ հընչէ— Թո՛ղ շունէն ալ ըստոր ըլլամ՝
Թէ անգամ մ'ալ ես դըրախտի անունը տամ իմ խօսքերով.

Երբ այլեւըս չես ունենար բաժակիդ մէջ գինին փայլուն,
Ու շըրթներուդ վըրան համբոյրն հուրիներուն քու սիրուհուն,
Ալ ինչո՞ւ դուն կը տատանիս վերադառնալ խաւար կըրկին,
Ո՛ւր նախ քան քու ծընունդդ արդէն անյիշատակ եղեր ես դուն։

Արշալոյսի բոցին ձօնէ կակաչի պէս բաժակդ հուր.
Աղջըկան մը ժըպտին ձօնէ՝ իր բերնիդ պէս բաժակդ նուռ.
Խըմէ՛ հըպարտ ասպետին պէս՝ մոռնալով թէ՝ նենգ մահը կայ,
Որ բըռունցքով պիտի շըրջէ քեզ ու բանայ հողիդ սեւ դուռ։

Հալած սուտակ է շառ գինին ու սափորը հանքն իր անգին.
Բաժակը իր մարմինն է նուրբ, ինքը, գինին՝ անոր հոգին.
Բիւրեղ ճամը(**) որ կը ժըպտի որթատունկի հիւթովն առլի,
Արցունք մըն է, ուր պահուած է զուտ արիւնը քամուած սըրտին,

Թարգմ. Ա. ՎՏԱՐԱՆԴԻ

(*) Սակի՝ պարսկերէն կը նշանակէ մատռուակ։
(**) Ճամ՝ պարսկերէն բաժակ կը նշանակէ։

ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՏԱԳԱՅ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բ.

ՄԱՆՈՒԿԻՆ

Բնա՛ւ չես անհանգստանար, երբ մենք կ'անհանգստանանք... անուն մը ունենալու համար...

Կը քըքրե՛նք մեր յիշողութեան ու գրքերու մէջ խնամքով պահուած անուններու կապոցները, որպէս զի մեր ցուցամոլութիւնը հանդերձաւորող անուն մը գտնենք...

Մենք թանկարժէ՛ք դառնալ կ'ուզենք, շնորհիւ մեր հագած հանդերձին. մոռնալով որ բոլոր հանդերձները թանկարժէ՛ք կը դառնան շնորհիւ հագնողին...

Բնա՛ւ չես անհանգստանար, երբ նոյն իսկ ծիծաղելի անուններ կուտանք քեզի...

— Դուն բնա՛ւ նման չես նպարավաճառներուն՝ որոնք մեր յաճախումին համար սահմանուած իրերուն վրայ իսկ կը դրոշմեն իրենց անունը, մեր յոգնեցումի պահերուն իսկ խառնելով իրենց անունը...

— Ինչո՞ւ ամէն գիրք չես ուզեր, ո՛վ Յետագայ Յաղթող, ո՛վ Մանուկ... ինչո՛ւ շատերու բարեկամութիւնը կը մերժես... — Դուն բնա՛ւ նման չես այն բանաստեղծներուն՝ որոնք առանց հրաւէրի ամէն տեղ կը տարածուին, ամէն տեղ տարածելու համար իրենց անունը...

— Բնա՛ւ պզտիկ գործ չէ այս ուրախութիւնը որ կը պատճառես, բայց անուն մը չունի՛ս դրոշմելու այս գործին ճակատը՝ որու հեղինակը դո՛ւ ես...

— Հիմակ նոր կը զգամ թէ ինչո՞ւ այնքան հաճոյքով կ'ուզեմ ծառայել քեզ... — Դուն երբե՛ք նման չես այն ազնուականներուն՝ որոնք ախոռներու ճակատին վրայ դրոշմեցին իրենց անունը, ախոռներն անուանելով ազնուական գործ...

— Հիմակ նո՛ր կը զգամ թէ ինչո՞ւ այնքան սիրով կ'ուզեմ նպաստակել քեզ... — Դուն երբե՛ք նման չես այն թագաւորներուն՝ որոնք բարբարոսութեան արձանագրութիւններու վրայ դրոշմեցին իրենց անունը, բարբարոսութիւնը նկատելով թագաւորներուն վերապահուած գործ...

— Բնա՛ւ չես մտածեր անունիդ համար, ո՛վ յետագայ Մարդ, Եւ սակայն, առանց երբեք միջամտելու, կ'արտօնես որ մեր ուզած անունովը մկրտենք քեզ...

— Բազմաթիւ ու նոյն իսկ ծիծաղելի՛ անուններ կուտանք քեզ, մինչ դուն միօրինակ անտարբերութեամբ կը շարունակես գործդ. նմանելով ծաղիկներուն, ծովերուն, լեռներուն եւ աստղերուն, որոնք չեն ընտրած իրենց անունը, եւ կ'անգիտանա՛ն անունը՝ որ տրուած է իրենց...

— Արդեօ՞ք դուն նման ես ապրիլի առաւօտներու գեփիւռին օծող այն բուրմունքին՝ որու ծագիկն անծանօթ է... թէ՛ կ'ուզես նմանիլ փետրուարի ձիւներու տակ ծածկուած այն վարպետին, որ կոկոններ կը կերտէ...

— Արդեօ՞ք քեզ համար ձանձրալի է թութակներուն պէս ուրախանալ, յանկերգելով քու անունը... Եւ միթէ՝ կ'ուզես նմանիլ տարեակին՝ որու ուրախութիւնը ծագող արե՛ւն է, եւ անոր շնորհած պարե՛րգը...

— Հիմակ նոր կը զգամ թէ ինչո՞ւ այնքան կը խանդավառես զիս, ո՛վ Յետագայ Յաղթող, ո՛վ դուն, որ բնա՛ւ չես մտածեր անունիդ համար... Նմանելով ուրախութիւն տարածող արեւին, որ կ'անգիտանա՛յ թէ մկրտած ենք զինք ու երախտապարտ ենք իրեն...

— Այլ եւս պիտի դադրի՛մ փառքի երգեր երգելէ... Որովհետեւ անոր դուն կը նեղուի՛ս փառքի երգեր լսելէ... — Դուն կուլա՛ս, կը զայրանա՛ս. եւ այդ ո՛չ թէ քու անունիդ՝ այլ բոլոր անուններուն յատուկ պատճառներուն համար է...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

"ԱՆՈՅՇ"Ը ԻԲՐ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

«Անուշ»ի ներկայացումէն յետոյ զանազան կարծիքներ իրար կը հակասէին ներկաներու մէջ։ Անոնք որ եկած էին լսելու հայկական օփերա մը, բնական է որ քիչ մը յուսախաբ եղած էին, իսկ անոնք որ կը կարծէին ներկայ ըլլալ «Արշին մալ ալանի» պէս բանի մը, գոհունակութեամբ հեռացեր էին սրահէն։

Արդարեւ, Սուրաթեաններու եւ Սիփան երգչախումբի ճիգերով բեմադրուած «Անուշ»ը թէեւ կատարելութենէ հեռու, կարեւոր քայլ մը կ'առնէր հայկական երգախառն թատերգութիւններու գետնին վրայ, եւ կ'արժէ որ իր շուրջ տեղի ունենան կարծիքի փոխանակութիւններ՝ յօգուտ երաժշտական այս սեռին զարգացման։

Սոյն յօդուածով բնաւ չպիտի խօսինք թէ անոր բեմադրութիւնը որքան գնահատելի էր, քանի որ մօտէն գիտենք գործին անհրաժեշտ դժուարութիւնները, ու սակէ առաջ կրկնած ենք որ հայկական իրականութեան մէջ գեղարուեստական ամէն արտայայտութիւն գովելի եւ յաջող պէտք է նկատել, երբ անոր համար չէ խնայուած ոչ ծախք եւ ոչ ալ անհուն զոհաբերութիւն, որպիսին եղաւ «Անուշ»ին համար ալ, եւ ըլլայ Գ. եւ Տիկ. Սուրաթեան իրենց խաղակիցներով, ըլլայ Գ. Սաքօ Ծակօրեան որ ղեկավարեց ու սորվեցուց «Անուշ»ը, ծայրէ ծայր, կրկնապէս շնորհաւորելի են։

Մեր սոյն գրուածքով կ'ուզենք քիչ մը քննել «Անուշ»ի երաժշտութիւնն ու կառուցուածքը, այն ձեւով ինչպէս մեզի ներկայացուեցաւ, ու առանց նկատի առնելու որ հոն արդեօ՞ք կրճատում կամ փոփոխութիւն տեղի ունեցած են, որովհետեւ ինչքան ալ փոփոխութիւններ կատարուին՝ երաժշտութիւնը զոր ունկնդրեցինք, մեզի պէտք եղած չափով գաղափար տուաւ ամբողջութեան մասին։

Այնպէս կը կարծենք որ Թումանեանի գրական գործը աւելի նուրբ, սահուն եւ քնարական է քան Տիգրանեանի partitionը, որ ինչ ինչ կէտերու մէջ բնաւ չի համապատասխաներ նիւթին ոգիին, եւ ոչ ալ ստանաւոր բանաստեղծութեան շեշտի կանոններուն։ Ամբողջական երաժշտութեան մէջ նշմարեցինք որ գոյութիւն ունին ժողովրդական երգեր կամ անոնց ոգիով շարադրուածներ ու ինքնահնար բաժիններ, որոնք առաջիններուն համեմատելով՝ բարենիշներ չեն տար միշտ երաժիշտ հեղինակին։ Մատնանշելով՝ ըսենք որ «Անուշ»ի մէջ ընդհանրապէս առաջին երկու արարները որոշ չափով գոնէ կը պահեն հայկական ոգին — առանց հաշուելու միօրինակ մելամաղձոտ գոյնը որ գրեթէ կը տիրապետէ ընդհանուրկերպով — իսկ վերջի վարագոյրները անհաւասարակշիռ են, մեծ մասամբ շինուած բոլորովին արեւմտեան գրութեամբ երաժշտական նախադասութիւններով, երբեմն մանկական, երբեմն ալ իբր շաղկապում՝ իրարու անկապակից։

Արդարեւ գեղեցիկ անցքեր են «Աղջի բախտաւոր»ը, «Աղջի անատուածը», «Ամպի տակից ջուր է գալիս»ը, Վիճակի երգերը, երրորդ արարի սկիզբի պարերգը, Սարոի մեռած պահուն՝ «Համբարձում եայլա»ի դանդաղ, տպաւորիչ երգուածքը։ Եւ ասոնց քով ի հարկէ, շատ գայտուն կերպով յանկարծ անյաջող դուրս կուգան Անուշի մօտ «Հանգի՛ստ կայ, Անուշ»ը, Մոսիի բարկութեան նոպային սպառնական երգերը, եւ ասոնց պէս շատեր։

Իսկ, «Անուշ»ի ծայրէ ծայր մելամաղձոտ եւ դանդաղ ոգիին մասին ալ երկու խօսք։ Ճիշդ է որ նիւթը տխուր է, բայց այնպէս կը կարծենք որ գոնէ մինչեւ ըմբշամարտ եւ Մոսիի սպառնալիքին տեսարանը՝ որ եւ է չափազանցութեան տեղի չկայ։ Վիճակի տեսարանին իսկ, երբ Անուշին չար վիճակ բաժին կ'իյնայ մթութիւնը եւ տխրութիւնը կը սկսի արդէն, բնաւ չփոխուելու համար այնուհետեւ։ Այս պարագան որքան որ իբր թերութիւն կ'ուզենք ներկայացնել, չենք կրնար նկատի չառնել հետեւեալ կէտը՝ որ մեզի գիտել տուաւ հայկական բարքերու տեղեակ մը։

Իբր թէ Լոռիի գիւղացիները շատ նախապաշարեալ եւ գուշակութիւններու չափազանցօրէն հաւատք ընծայող են եղեր, ու իրենց տրտմութիւնը եւ չարագուշակ տպաւորութիւնը ուզէ արտայայտած ըլլալ երաժիշտը, Բ. արարի կէսէն սկսեալ։ Կարծիք մըն է սա, որուն կարելի է հաւատք ընծայել։

Քիչ առաջ անկապակից եւ ոգիի չհամապատասխանող անցքերու վրայ խօսեցանք։ Այսպէս, երբ Մոսիէն հեռապնդուած, Սարօ եւ Անուշ փախչիլ կը փորձեն, այս անձկագին վայրկեաններու «Մօսին քեզ կը սպանէ Սարօ՛ ճան, իմ Սարօ՛», – «Գընա՛նք, գնա՛նք, գնա՛նք» – եւայլն., այնպիսի հակապատկերութիւն մը կը ներկայացնեն առաջ եկող անցքերուն հետ որ մարդ նոյն իսկ կը փորձուի կարծել, որ Մոսին իրենց հրաման տուած ըլլայ ամուսնանալու, եւ հարսնիքի պատրաստութիւն կայ, եթէ բառերուն ուշադրութիւն չդարձնէ։

Դարձեալ, երբ կառուցուածքէն կ'ուզուի Անուշին օփերա անունը տալ հարկ է որ ան ունենար իր բացման նուագը (ouverture) միջնարարներու նուագը, պէտք էին բեմին վրայ, իրար հանդիպիլ ու երգել Սարօ, Անուշ, ծայրը եւ Մոսի, այս վերջինը իր հակառակորդի դերին մէջ միշտ, եւ կազմէին դասականօրէն ընդունուած soprano, alto, ténor եւ barytonի քառեակը (quartett)։

Եթէ բաղդատութիւն մը ընել անպատշաճ ըլլար՝ պիտի ըսէինք որ օփերէթ «Լէյլի եւ Մէջնուն» աւելի կատարեալ ձեւ ունի քան «Անուշ»ը որպէս օփերա։

Անցնելով միօրինակութիւններուն՝ յիշենք որ կան այնպիսի արարներ ուր միմիայն մէկ թոնի վրայ են երգերը, իսկ գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ բանաստեղծութեան տուներու անվերջանալի կրկնութիւններն են միշտ նոյն եղանակով, առանց որոնց՝ «Անուշ»ի երաժշտութիւնը ամբողջովին պիտի փոխուէր, ու թօթուէր տրտմութիւնն ու մելամաղձոտ գոյնը։ Թէեւ Գ. Մէհտէրեան, որ յաջող կերպով կատարեց Սարօի դերը, յայտնապէս կը նեղուէր «Բարձր սարեր» երգի երրորդ եւ չորրորդ տուներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները չերկարելով, քիչ մըն ալ խօսինք Տիգրանեանին տանք, որ հաւանաբար եւ իրաւամբ մեզի պիտի ըսէր

— Միշտ ձեր դիտողութիւններուն գոհացում տալով եւ ամենաբարձր արուեստի շունչով յօրինուած ուրիշ գործ մըն ալ ունիմ ուր կան հոյակապ անցքեր, բարդ կառուցուածքով ու դասական բոլոր օրէնքներուն կիրարկումով։ Նուագախումբի մասնագրութիւնը կը պահանջէ 30 հոգի առ նուազն. եթէ «Անուշ»ի մէջ Մոսիի պարիթոնի բաժինը տկար է, կամ լաւ չերգուեցաւ՝ նոր գործիս մէջ երկու պարիթոնի դեր կայ. եւ այնքան աշխատանք տալէս վերջ, ի հարկէ կ'ուզեմ որ պատշաճօրէն ներկայացուի ներկայացումներու մէջ, եւ հայկական օփերայի սէրը արթնցնէ։ Բեմադրութեան հոգը ձեզի կը թողում»։

Ի՞նչ պիտի պատասխանենք, կամ ի՞նչպէս գոհացում պիտի տանք հեղինակին, մենք որ քիչ առաջ դժուարացած գտնուեցանք։

Պէ՞տք է գոհանալ Անուշի երաժշտութեամբ, որ առաւելութիւն ունի դիւրըմբռնելի եւ դիւրաւ [illegible] ըլլալու, թէ պէտք է աշխատիլ ուրիշ լաւագոյն երաժշտական գործեր ունենալու։ Անուշը այնպէս ինչպէս ներկայացուեցաւ ամաթէօրներու սորվեցուցին ու ներկայացուցին՝ խլեց երկու ամիս փորձերու համար, ու հասոյթին կէսը [illegible] իբր ծախք [illegible], որով եթէ աւելի բարդ գործի մը առջեւ գտնուէին՝ թէ տարիները չպիտի [illegible]

...ներէնք բեմադրելու համար եւ թէ պէտք եղած գումարը, որով հաւանաբար բոլորովին զրկուէինք երգախառն խաղէ մը, եւ եթէ ժողովուրդի մէկ փոքր մասին մեծ բաւարարութիւն չտուաւ՝ մեծամասնութեան համար ալ թերեւս բացառիկ երեւոյթ էր։

Մեր դիտողութիւնները ընելէ յետոյ, չենք վարանիր կրկնելու որ գեղարուեստական որեւէ ձեռնարկի համար, ուզենք չուզենք, պէտք գործածենք հայկական չափանիշը, քանի որ ներկայ գաղթահայ կեանքի մէջ, այսպիսի երեւոյթները իրենց որոշ դերը ունին կատարելիք, եւ եթէ հայութիւնը միշտ այն քաջալերական վերաբերումը ունենայ ինչպէս ունեցաւ Անուշին, կազմակերպիչները չեն վարանիր իրենց ջանողութիւնները կրկնապատկելու։

Ցոլումը վերջացաւ, բայց մոռցանք երաժշտական անունը տալու Անուշին։ Անշուշտ որ օփերա մը չէ, թերեւս լաւագոյն ըլլայ ըսել «երաժշտական ողբերգութիւն», drame musical, անուն մը որ նուաստացուցիչ չըլլալէ զատ՝ շատ յուրջ եւ պատուաբեր է։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԷՊԵՐՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Անգլիացի վիպագիր մը, Ճոն Կէլսուորթի, դասախօսութեան մը ընթացքին, զոր տուաւ վերջերս Օքսֆորտի մէջ, կը քննէր այն փափուկ հարցը՝ թէ վիպագիրն ի՞նչպէս կը ստեղծէ իր հերոսները, որոնք երեւակայական են եւ իրական միանգամայն։ Նախ Ճոն Կէլսուորթի խոստովանեցաւ թէ հակառակ իր երեսուն տարիներու փորձառութեան, հարցը շփոթ կը մնայ տակաւին իր մտքին մէջ։ Վիպագիրը, երբ կը սկսի հիւսել իր վէպը, արդեօ՞ք իր հերոսները կը ստեղծէ այն կաւով, զոր երեւակայութիւնը կուտայ իրեն, արդեօք դիտողութեա՞ն պաշարէն կը քաղէ անհրաժեշտ տարրերը, թէ ենթագիտակցութեան խորունկ ամբարէն, ուր մթերուած են զանազան տպաւորութիւններ, հոտեր, համեր, ձայներ, տեսիլներ, — զարմանալի շտեմարան կամ հրաշալի Բաբելոն մը արուեստագէտին ներսը։

Անգլիացի վիպագիրը դիտած է սակայն, որ վէպերու հերոսները, — թէեւ այն պատրանքը կուտան թէ իրական անձեր են, յաճախ կեանքէն առնուած, մէկ բառով՝ վերարտադրուած համաձայն որոշ տիպարներու, բոլորովին տարբեր են իրականութեան տիպարներէն։ Նոյն իսկ ճշմարիտ արուեստագէտին շահն իսկ կը պահանջէ, որ տիպարն ու հերոսը տարբերին իրարմէ։ Արդարեւ, կ'ըսէ դասախօսը, երբ վէպի մը հերոսը կեանք կը ստանայ ու կ'երեւի իր դիմագիծով, այնուհետեւ ինչ որ կ'ըսէ ու կ'ընէ, իր ընթացքովն ու արտայայտութիւններովը կը նպաստէ տիպարին հետ որ եւ է նմանութեան մը ջնջումին։ Վիպագիրը երբեք չի փափաքիր, որ իր հերոսները ստրկաբար նմանին այլոց տիպարներու։

Հետեւաբար, վէպին հերոսները որքան տարբեր ըլլան արուեստագէտին երեւակայութենէն, որքան կաւն առնուած ըլլայ ենթագիտակցութենէն, այնքան յաջողութիւն կը գտնէ վիպագիրը արուեստի տեսակէտով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Le Mondeի վերջին թիւին մէջ տեսակցութիւն մը կայ, զոր կը կատարէ Ֆրանսացի գրող մը ռուս պրոլետ գրողի մը հետ։

Խօսակցութիւնը ոչինչ ունի հետաքրքրական իբրեւ տեղեկութիւն։ Սակայն ռուս պրոլետ գրողին՝ Կատայեւի խօսքերուն քննութիւնը ցոյց կուտայ ուղղութիւնը, որուն վրայ կը գտնուին Մոսկուայի երիտասարդ գրողները ներկայիս։ Նախ հանդուրժողութիւն մը եւրոպական հին գրականութեան վարպետներուն մասին։

Հիմա կը սիրեն ու կը կարդան Հիւկօն ու Փրուսթը, մինչդեռ երէկ կ'արհամարհէին Հիւկօն իբրեւ քաղքենի գրող, եւ Փրուսթը՝ իր սեթեւեթուն ոճին (papi lotage) համար։ Մոսկուայի պրոլետ գրողները նոյն հանդուրժողութիւնը ցոյց կուտան կարգ մը ռուս հին գրողներու մասին։ Այստեղ անմիջապէս աչքի կը զարնէ զիրքը Երեւանի հայ պրոլետ գրողներուն, որոնք թշնամութեամբ կը նային մեր նախորդ սերունդի գրողներուն գործին վրայ։

Կատայեւի խօսակցութիւնը ցոյց կուտայ տեսակ մը ռուսասիրութիւն, որուն, կարմիր գիծէն ներս, կ'ըսեն մեծապետական ազգայնականութիւն։ Կատայեւի զանազան արտայայտութիւններուն մէջ կը գծագրուի մեծ Ռուսը, աշխարհակալի ախորժակով։

Եւ խորհիլ, որ տասնեակ մը տարի բաւական եղաւ՝ ցոյց տալու համար ազգային կամ աւանդական յատկանիշերը այդ մեծ ժողովուրդին։ Սպասենք հինգ տարի եւս, համոզուելու համար միամիտները, թէ Ռուսը Ռուս է ինչպէս գրականութեան, նոյնպէս քաղաքականութեան մէջ։

«ԶԱՐԻԱ ՎՈՍՏՈԿԱՅ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Անցեալ շաբաթ «Պրավդա» խիստ քննադատութիւնով մը կը յարձակէր Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթին վրայ, ցոյց տալով «քաղաքական» կարգ մը «սխալներ»։

Թիֆլիսի Երկրային Կոմիտէն անմիջապէս հրաժարեցուց խմբագիրը՝ Լիֆշից։ Առժամաբար խմբագրութեան կոչուեցաւ Վ. Գրիգորեան։

Երկրային Կոմիտէն որոշելով թերթին մէջ հրատարակել այս կարգադրութիւնը, հրահանգած է նաեւ 3 օրուան ընթացքին «Զարիա Վոստոկայ»ի խմբագրական կազմը բանուորականացնել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏԻ ԹԵՐԹ

Թուրքիոյ Ներքին գործածարութիւնը որոշած ըլլալով պատի թերթ հրատարակել, յառաջիկայ տարիէն այս որոշումը պիտի գործադրուի։ Ասոր համար Ներքին գործածարութիւնը հրահանգ տուած է կուսակալութիւններու, որ իրենց պիւտճէն պատրաստած ատեն այս գործին համար վարկ մը որոշուի։

Կուսակալութեանց պիւտճէին մէջ, նահանգային տպարաններու համար գումարներ որոշուած են եւ այդ գումարով նահանգային թերթերը կը տպագրուին, բայց անոնք շատ նախնական ձեւով կը հրատարակուին։ Ուստի այդ թերթերու ծախքին մէկ մասը յառաջիկայ տարիէն սկսելով, պատի թերթերուն պիտի յատկացուի։ Այդ թերթերը մեծ գիրերով պիտի տպագրուին եւ լուրերը լուսանկարներով, պատկերներով ցոյց պիտի տրուին։

Պատի թերթերուն մէջ քիչ գիր պիտի ըլլայ եւ այդ գիրերը մեծ պիտի ըլլան։ Այդ թերթերը շաբաթը 3 անգամ պիտի հրատարակուին եւ փոքր քաղաքներու, թաղերու եւ գիւղերու փողոցներուն մէջ պատերուն վրայ պիտի կախուին։ Առաջին տարին Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Իզմիրի, Պոլուայի, Տիարպեքիրի նման մեծ նահանգներու մէջ պիտի տպագրուի եւ նահանգները պիտի ղրկուի։

ԴԷՊԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Ներքին գործածար Շիւքրի Գայա Անատոլու մեկնեցաւ Տաւրոսեան ճեպընթացին կցուած մասնաւոր վակոնով մը։ Էսկիշէհիրի մէջ անոր պիտի միանայ Ռատիկ. զօրաց ընդհ. հրամանատար Քեազիմ փաշա, որ գործածարին պիտի ընկերանայ քննական պտոյտի ամբողջ տեւողութեան։ Ճամբորդութեան առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Մալաթիա, ուր երկու օր մնալէ վերջ գործածարը պիտի մեկնի Էլազիզ։ Այս առիթէն օգտուելով Շիւքրի պէյ պիտի քննէ նաեւ Տերսիմի մասնայատուկ անհրաժեշտութիւնները։ Գործածարը Էլազիզէն պիտի անցնի Տիարպեքիր։ Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Էլազիզի մէջ պիտի միանայ գործածարին եւ՝ Արեւելեան շրջաններու քննութեան պիտի ընկերանայ անոր։ Գայա պէյ, Տիարպեքիրէ վերջ պիտի երթայ նաեւ Մարտին եւ Սղերդ, ուրկէ նորը պիտի անցնի Ուրֆա, Մարաշ, Կազի Այնթապ, Ատանա, Մերսին ու Սիլիֆքէ, ուր քննութիւնները վերջացնելով պիտի անցնի Իզմիր։

Իզմիրի ու շրջակայքի քննութենէն վերջ գործածարը պիտի երթայ Ուշագ, Աֆիոն, Էսկիշէհիր ու վերջապէս Էնկիւրի։ Այս ճամբորդութիւնը հաւանաբար ամիս մը պիտի տեւէ։ Գործածարին պիտի ընկերանան նաեւ Սղերդի երեսփոխան ու «Միլլիէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, ինչպէս նաեւ «Հաքիմիէթի Միլլիէ»ի խմբագրական քարտուղար Նաշիտ Հագգը պէյ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՆԿՈՐՆԵՐ ԵՈԶԿԱՏԻ ՄԷՋ

Եոզկատ նահանգի հայ գիւղերը ներկայիս 20-22ի կը հասնին։ Այս գիւղերը կիսաւեր ըլլալով հանդերձ, շինարար Հայերը պատերազմէն ետք վերստին իրենց բոյնը հաստատած են եւ կը բնակին այժմ գոհացուցիչ պայմաններու մէջ։ Այդ գիւղերն են.—

	տուն	անձ
Եօզկատ	70	485
Քէօշնէ կամ Նոր անունով Նէշիլ Օվա	14	70
Սարը Համզա	29	125
Պէպէկ	40	233
Գարա Եաղուպ	14	75
Թէրզիլի	25	111
Պուրունգիւլա	95	553
Քէլլէր	9	50
Էյլէնճէ	9	45
Իւրնէճ	30	148
Մէնթէշէ	10	51
Ուզունլու	20	95
Ֆախրալը	17	85
Մեծ Չաթ	25	130
Փօղազլեան	70	400
Ինճիրլի	27	141
Մազարօղլու	10	45
Սարայ	22	96
Մէլէգ	5	30
Տանըշման, Էլմաաճը, Փաշաբէօյ գիւղերը՝ ցանուած Հայեր	9	37
Բեօհրէնկ	2	11
Համագումար	633	3016

Կեսարիոյ Հայերը մօտ 3500 որոնց 2500ը քաղաքին մէջ, մնացեալը շրջակաները։

ՕՐ. ԱԶԳԱՆՈՒՇ ԷՕՄԻՐԵԱՆ
ԵՒ
ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՏՃԷՄԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մարսէյլ 7 Նոյեմբեր 1931

ՅԱՋՈՐԴՈՎ

«ՀԱՔԻՄԻՅԷԹԸ ՄԻԼԼԻՅԷ»Ի ԳՐԳՌԻՉ ՅՕԴՈՒԱԾԱՇԱՐՔԸ

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆԸ ՀԱԿԱԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Այս տարուան ընթացքին «լ'Էնթրանսիժան» քանիցս զբաղեցաւ տնտեսական տագնապով, անգործութեամբ, անոնց պատճառներով եւ օտարականներով։

Այս անգամ եւս, հարցը կրկին ձեռք կ'առնէ եւ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ օտար գործաւորներու հարցը՝ հանդէպ անգործ Ֆրանսացիներու։

«Ֆրանսացի հազարաւոր այրեւկին բանուորներ, որոնք իրենց երկրին մէջ կ'ապրին, չեն յաջողիր իրենց բազուկը վարձու տալ եւ միեւնոյն ատեն, իրենց շուրջը կը տեսնեն օտարականներ, որոնք կ'անգիտանան անգործութիւնը եւ կ'աշխատին։

«Շատ խորհրդածելու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար դառնութիւնը, յուսախաբութիւնը, զայրոյթը այս Ֆրանսացիներուն, որոնք կրնան նկատել թէ իրենց երկրին օրէնքը դէշ կը պաշտպանէ զիրենք մրցակցութեան մը դէմ, զոր ժամանակը աւելի անհանդուրժելի կը դարձնէ։

«Ֆրանսական աշխատաւորութեան իրաւունքները յարգուա՞ծ են։ Օտարականներու աշխատանքը օրինաւո՞ր է։ Հսկողութեան տակ առնուա՞ծ է։ Անհրաժե՞շտ է այս երկրին մէջ։ Վարչութիւնը ի վիճակի՞ է յարգել տալու ազգային աշխատաւորներու իրաւունքները։

«Ահա, քանի մը տողերու մէջ ամփոփուած՝ կառավարութեան «ներքին» առաջնակարգ մտահոգութիւններէն մէկուն գլխաւոր երեւոյթները։

«Ի՞նչ է Ֆրանսայի մէջ անգործութեան ծանրութիւնը եւ ո՞ւր ամէնէն աւելի կը հարուածէ։

«Երկրագործական փոքր սեփականատիրութեան շրջաններուն մէջ, ոչ։ Սակայն մեծ ծաւալով երկրագործութեան մէջ, մեքենականութիւնը թոյլ կուտայ շատ աւելի արագութեամբ աշխատանքներ կատարել եւ ատկէ՝ կը ծագի այն որ ձմրան եղանակին, հողագործ աշխատաւորները կը մնան անզբաղ։ Հետեւա՞նք։ Հետզհետէ անոնք կը խճողեն մեծ քաղաքները եւ անոնց արուարձանները։

«Ճարտարարուեստի մէջ է որ անգործութիւնը կը ստանայ աւելի սուր կերպարանք։

«Այսօր, անգործութեան սնտուկներուն մէջ արձանագրուած վաթսուն հազար երկսեռ աշխատաւորներ կը համրուին։ Բայց լրիւ անգործներու թիւը պէտք է տատանի 250 հազարէն 300 հազարի միջեւ, թէեւ կարելի չէ ճշգրիտ թիւ մը տալ։

«Կէս-անգործները շատ աւելի են։ Աշխատանքի նախարարն էօր, Պ. Լանտրի որ հոկտ. 20ին կը յայտնէր թէ հարիւրէ վեր աշխատաւոր ունեցող հաստատութեանց մէջ, թիւը կը պակսէր, ըստ շրջաններու՝ հարիւրին 0,7էն 15,8։ Եւ կ'աւելցնէր թէ միացողներուն մէջ հարիւրին 35ը մասնակի անգործ էին։

«Ամէն մարդ գիտէ թէ մեր հանքագործները շատ քիչ բացառութեամբ, 6 օրուան վրայ՝ 4 օր կ'աշխատին, ինչ որ կը նշանակէ աշխատանքի եւ օրավարձքի հարիւրին 33 նուազում մը։

«Կարելի է ուրեմն որոշ ճշդութեամբ, հետեւցնել թէ ֆրանսական ճարտարարուեստին ամբողջութեան համար, Ֆրանսայի աշխատաւոր ձեռքերու աւելցած մասը կը համապատասխանէ շաբաթական 7 ժամ տեւող աշխատանքի։

«Ինչ որ կը նշակէ թէ եթէ անգործները մէկ օրէն միւսը կարենային մտնել ֆրանսական ճարտարարուեստի ճիւղերուն մէջ, պիտի բաւէր աշխատանքի ժամերը կրճատել քիչ մը — մէկ ժամ — որպէսզի անգործութիւնը վերնայ։ Անշուշտ, հարցը կը դառնայ տեսական դաշիւի մը վրայ, որ գործնականին մէջ՝ անիրագործելի է։ Գործնապէս կը ծառայէ համեմատութիւն մը ճշդելու.

. .

«Հարիւր հազարաւոր անգործ կամ սահմանափակ գործ մը ունեցող Ֆրանսացիներու դիմաց, որքա՞ն օտարական կայ այս երկրին մէջ։ «1930 դեկտեմբերին, Ֆրանսայի օտարականները կը հաշուէին 1,700,000։ Այսօր կը մնան 1,5 միլիոն, որոնց կէս միլիոնը հակականոնական վիճակի մէջ։

«Ահա կացութիւնը։ Աւելի մանրամասնօրէն պիտի քննենք զայն։»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Ֆրանսայի ելեւմուտքի նախարարը Խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբին պարզեց այն պատճառները, որոնց հետեւանքով, յարմար կը գտնէ լքել ելմտական տարուան ներկայ դրութիւնը (ապրիլէ ապրիլ) եւ վերադառնալ նախկին դրութեան, յունուար 1էն դեկտ. 31։

Այս նոր շրջանին Ֆրանսայի ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշռուի 102 միլիոն 272,000 ֆրանքի աւելի մուտքով։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ՄԻԱՅՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Նիւ Եորքէն կը գրէ իր թերթին թէ, այդ քաղաքին մէջ անգործութեան հարուածներուն ենթակայ ընտանիքներուն թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի։ Ուրիշ 800,000ի չափ անձեր անգործ են եւ մինչեւ տարեգլուխ, մօտ կէս միլիոն անձեր եւս նպաստի պէտք պիտի ունենան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ «ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞Ւ»Ն ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

— Միշտ ժողովրդակա՞ն։

— Անոր հոգին կը սաւառնի ամբողջ երկրին վրայ։

— Հապա՞ սրբին...։

— Կէօրկի Իզմէրլիեւ, ճիշդ այս պատուհանին տակ, Թուրքերուն կողմէ կախուած։

Իսկ այս մէկը որ դիմս կը կրէ

— Միլէ Մարքոֆ, Թուրքերուն կողմէ կախուած կամուրջին վրայ։

— Իսկ այս պարոնը որ գեղեցիկ զգեստ մը հագած է։

— Նոյնպէս կախուած։

Քաղաքապետը իր մասը կը կցնէր այս իրարյաջորդ մակեդոնական փառքերուն վրայ։ «Կախուած, կախուած», կախուածներու պանթէոն է։ Սարսուռ մը սկսաւ վիզս։

— Տե՞ղ ունիք, հարցուց Կորնա-Ճումայայի առաջին պաշտօնատարը։

— Կարօտս քիչ մը կը սեղմուի։ Բան մը չէ, միջավայրին ազդեցութիւնը...

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այս երկրին պատմութիւնը կը բացատրէ իր արտակարգ կացութիւնը։ Մէկ կողմէ, անցեալին յիշատակները, միւս կողմէ ժողովուրդին ծագումը։ Կորնա-Ճումայայի բնակիչներուն երեք քառորդը գաղթած են սերպիական Մակեդոնիայէն։ Ձգած են իրենց հայրենի տուները, որովհետեւ սերպիական Մակեդոնիոյ մէջ կը կռուէին, ինչպէս իրենց նախնիքը կը կռուէին թրքական Մակեդոնիոյ մէջ։

Այս բոլոր հին կախուածները, ձախողած անկախութեան այս հայրերը իրենց կը խօսին լեզու մը, զոր հասկցած են ժամանակին.... Կեցուցէք քաղքցիները փողոցին մէջ եւ իրենց ընտանիքներուն մասին լուր հարցուցէք։ Պիտի լսէք.— Հայրս կախուեցաւ, հօրեղբայրս կախուեցաւ, մեծ հայրս կախուեցաւ։ Ահա ինչ որ կը կոչեմ անցեալի յիշատակները։ Գալով պուլկար ցեղին պատկանող Մակեդոնացիներուն, չեն ընդունած սերպիական յաղթանակը եւ ճիշդ, անոր համար որ չեն կախուած, հոն փախստական են իրենց վրաններ։ Ասոնք, պարագաներ են, որոնք կրնան մթնոլորտ մը ստեղծել։ Այնպէս որ այստեղ, առարկայի պէս շօշափելի է։

Այս մարդիկը որ իրարու ժպիտներ կը ղրկեն իրարու հետ բարեւ կ'առնեն կուտան եւ իրարու ականջի մտերմութիւններ կը փսփսան, կը թուի թէ գաղտնիք մը ունին, ինչ որ իրենց աւելի՛ երեւոյթը կուտայ դաւակիցներ ըլլալու, քան թէ նոյն գիւղին բնակիչներն ըլլալու։ Առեւտրականը իրենցմէ է, արծաթը իրենցմէ է, ուսուցիչը իրենցմէ է, ներկարարը, շունը իրենցմէ են։

Հո՛ն որեւէ մէկը չի կրնար կենալ որ իրենցմէ չըլլայ։ Նպարավաճառին քով, այն տպաւորութիւնը կը կրէ թէ անտարբերօրէն կրնաք ուզել քիլօ մը շաքար կամ ատրճանակ։

Թաղապետարանէն կը մեկնինք դէպի քաղաք։ «Մեր» ահաբեկչութիւնը կը պտտցնենք փողոցներուն մէջ, ինչպէս մարդ մը՝ իր տունը մտնելով սանդուղներուն վրայ կը պտտցնէ իր ներքնազգեստը եւ հողաթափերը։ Այս ծանօթութեան հաճոյքը կացութեանց յեղաշրջման մէջ է։ Ուրիշ տեղեր, ահաբեկիչները կ'ապրին նկուղներու մէջ. հո՛ն, Սատանայ լոյսը կը շողայ անոնց համար։

Սրճեփի մը առջեւ, սեղանին շուրջ նստած 14 հոգի են։ Հիւրընկալներս մակեդոնական կազմակերպութեան զինուորներ են։ Սրիկա՝ Պոկտարոֆի սպանիչն է։

Դատապարտուած անցած, բայց ... դատ արձակուած է։ Երեք ուղեկիցներէս մէկուն եղբայրն է։ Աւելի լաւ է որ անունը չտամ. այնքա՜ն երկչոտ է։ Երբ իրեն նայիմ, կը ժպտի։ Այս ճերմկած մօրուքով մարդը գործօն վոյվոտ է։ Երբ կ'ըսեմ թէ իր քաղաքը կարծածէս աւելի մեծ է։

— Ո՛, այս տեղ չկայ տուն մը, որ իր զոհը տուած չըլլայ դատին։

Իրօք, ինծ հետ խօսող բոլոր անձերն առ նուազն, իրենց ընտանիքին մէջ սպաննեալ մը ունին։

— Ես, ընտանիքիս մէջ, հինգ հատ ունիմ, հայրս եւ չորս մօրեղբայրներս։

Ուրիշ ձայն մը.— Իմ եղբայրս սպաննուեցաւ Պէնչիթայի մէջ։»

Ուրիշ ձայն մը.— Իմ եղբայրներս սպաննուեցան Կէվկէլիի մէջ։ Եւ շուրջս, ամէն տեղ.— Հայրս... եղբայրս...

Պուլկարական յարձակման կը պատասխանէ սերպիական պաշտպանողական Թագին կանոնն է։

— Այսօր, պարոննե՛ր, այս ժամանակ որ գինովուի կը նմանի, ինչպէ՞ս կ'անցնէք ձեր օրերը։

Ժողովուրդը կը կազմակերպենք յեղափոխական պայքարին համար։

— Ժողովուրդը ո՞ւր է։

Ճնշուող մը, որ ըսել կ'ուզէր.— «Կը կասկածի՞ս, պարոն» կը պատասխանէ խօսակիցս։

— Թոյլ չպիտի տայ որ լքենք դատը։

— Ամէն պարագայի մէջ, պարոննե՛ր, կը տեսնեմ թէ գործը լաւ կազմակերպուած է։

— Այնքան զօրաւոր ենք, որքան Ալեքսանտրոֆի օրերուն, եւ երբ ուզենք, կրնանք ամէն ինչ շղթայազերծել...

Մրճունջներ... տասնեակները հողինոյ խումբին մէջ շարժուն։ Բարեկամներս ոտքի կ'ելլեն։ Կը քալեն դէպի երիտասարդ մը որ երեւան քայլ հեռուէն, կ'առաջանայ արագօրէն։ Նուրբ, ածիլուած, ճիշդ այնքան մեծ, որքան պէտք է փոքր չըլլալու համար։ Ամէնէն երիտասարդն է եւ միւսները զայն կը շրջապատեն իբր կարեւոր անձնաւորութիւն մը։

Սքաթրոֆն է, Վանչէի թիկնապահը Սթաքրոֆ որ Վանչէի համար նոյնն է, ինչ որ էր Վանչէ Ալեքսանտրոֆի համար։ Եկած է տեսնելու թէ իրօք լա՞ւ է։

(Շար.)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց

22 Նոյ. Կիր. իրիկուան ժամը 7.30ին Փըթի Թուռնայի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ցեղասպանական ճոխ բաժին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Օփերա-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻԻ

ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲը

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

Այսօր կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ

8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «Կովկասեան պար»։

Տոմսերու գինները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

19 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուան ժամը 8.45ին

Salle Chopin (*Փլէյէլի շէնքին մէջ*) 252 Fbg. St. Honoré

Դաշնակի վրայ կը նուագէ, Պէթհովէնէ, Շաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Գրիկէ, Գուբկմիւլէրէ, Շվօրաքէ, Շոփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ։

Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

Tel. BOTZ 22-98   20 Rue Melingue, PARIS

Փուշապահի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *քակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ԵՓՐԱՏ

նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ, կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օհանեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Երեկոները ժամը 8ին մասնաւոր դասընթացք, ալֆէժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ պանժօի։ Կ'ուզուի դաշնակ նուագող Օրիորդ մը կամ պարոն մը, «Եփրատ» նուագախումբին անդամակցելու պայմանաւ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսայի քաղաքացիութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՕԱՕՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons, Courbevoie (Seine), Tél. Défense 0—39։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. աչանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

EMPIRE մեծ սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՕԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, *մէթրօ* Etoile, Tél. Elysée 22—79.

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՌՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

Metro Bonne Nouvelle

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (որ կը գտնուի Grands Boulevardsի վրայ)

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը. Արդէն իր սկզբունքն եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։

Զգուիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ   ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ   ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ փութացէք գնելու, կիանքի սղութեան դէմ կռուելու համար հարիւրին 20 զեղչ, իր բոլոր ընտիր նպարեղէններուն վրայ, խնամքով եւ արագ ծառայութիւն, livraison domicile.

ՇԻՐԱԿ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

26 Rue de Trévise, Paris (9)   Tél. Prov. 38—63

Ընդհ. ներկայացուցիչ՝ ամէնուն ծանօթ համով-հոտով «Le Cerf» հէլվային եւ լօքումին, Մօգայով պատրաստուած արեւելեան նուշի «Դիւբէք» սուրճին որ միակն եղաւ արժանացող Պէլժիքայի médaille d'Orի *եւ* Diplôme d'Honneurի։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e)   Tél. Dantou 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ. կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին - ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Ոտամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila, Paris (20

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցերեկ, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօղացաւ. ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg St. Martin, Metro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ Նոր Տարուան, Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus AY. BC.
Métro՝ Couronnes ou Parmentier

Ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քաշի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ Կիր. մինչեւ կէսօր բաց է.

ENTREPRENEUR *կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով. Դիմել՝ Պ. Մ Աղաբէկեանի*, 35 Rue Emile Desvaux, *Փարիզ (19), մէթրօ* Place des Fêtes *Առաւօտները ժամը 7—9 երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր*

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում radiographie*, գերմանիշակագոյն ճառագայթում եւ ակօսթերմիա դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն, հակաճառագայթային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարեալ անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ֆիզիքական, բժշկական եւ հոգեբանական մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կայցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ 126 Rue Legendre (17)   Tel. Marcadet 07—42

Metro La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թրքերէն փլաքներ նուագուած և երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
C. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

17 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1727

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԿՍԻՆՔ ՏԱՐՐԱԿԱՆԷՆ

«Ձմեռ մեր...» բսենք անցեալ օր, եւ կէս Թաց մեր խօսքը. օրուան մխոցին մէջ։

Տիրող տագնապը իր տնտեսական ընդհանուր հետեւանքներէն առաջ, պատառ մը հացի խնդիր է հայ աշխատաւորին համար։

Բացորոշ է որ տագնապը երկար պիտի տեւէ, իսկ մենք հեռաւոր զուշակութիւններէ աւելի, անմիջական հոգերը թեթեւցնելու պիտի աշխատինք։

Մեծ Պատերազմին, Պոլսոյ մէջ միութիւններ կազմուեցան — աւելի ճիշդ՝ եղածները զով զովի եկան — աննեցուկ ընտանիքներու օգնութեան համար։

Խոշոր ծրագիրներ չունէին այդ Միութիւնները։ Բայց ինչ որ ուզեցին կատարել, ճշմարիտ օրհնութիւն մըն էր։ Ամէն շաբթու, փոխն ի փոխը հաց, միս, լուբիա, շաքար կամ պտուղ կը բաժնէին բազմաթիւ ընտանիքներու, որոնց նեցուկները զինուոր գացեր էին։

Մեր առաջարկած Փոխադարձ Օգնութեան Մնտուկը հիմնական ձեռնարկ մըն է, բայց Թող սկսին տարրականէն։ Թող ամենակի մը վարձքը կամ շաբաթը մէկ օր միս պահովեն աննեցուկ—անգործ—ընտանիքին։ Տուներ կան ուր երախաները կը ճուան պտուղի կարօտէն։ Անոնք, այդ պզտիկները, չեն կրնար տրամաբանել։ Գիտեն որ հայրիկը երէկ ամէն տեսակ պտուղ կը բերէր, իսկ այսօր հացն իսկ պակաս կուգայ...

Մենք խորապէս համոզուած ենք, որ բոլորն ալ կ'ըմբռնեն փոխադարձ օգնութեան պահանջը, բայց կ'անճրկին, երբ կարգը կուգայ գործադրութեան։

Նախաձեռնութեան քաջութիւնն է որ կը պակսի, եւ ոչ թէ միջոցը։

Շատերը յոյս դրած են պետական աջակցութեան վրայ։

Արդ, քիչերը կը յաջողին ստանալ գործազրկութեան վճարք, որ հղճիմ գումար մըն է։ Այս գործը կախում ունի քաղաքապետութեանց նիւթական միջոցներէն կամ բարի կամքէն։ Կառավարութիւնը չի խառնուիր։ Ասոր համար է որ, տեղ մը կուտան, տեղ մը կը մերժեն։ Թէ Փարիզի մէջ եւ թէ գաւառները համայնքներ, քաղաքներ կան, ուր ժողովուրդին տրամադրութիւնն ալ երբեմն կը դիւրացնէ, իսկ յաճախ կը խանգարէ աջակցութեան գործը։ Չէ՞ որ յաճախ կը լսենք.— «Ի՞նչ գործ ունիք հոս, գացէք ձեր երկիրը»։

Ընկերվարական «Փօփիւլէռ»ն անգամ, առանց տեղացիի եւ օտարի խտիր յարուցանելու, երէկ գիտել կուտար թէ Սէնի շրջանին մէջ կարգ մը գործարանատէրներ հետեւողականօրէն կը հալածեն Ֆրանսացիները։ Եւ իբրեւ պատճառ ցոյց կուտար այն իրողութիւնը թէ օտարականները աւելի հլու, համակերպող են եւ աւելի յարմար՝ ծանր, տարապարհակ աշխատանքներ կատարելու...

Այս բոլոր պարագաները աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ՝ հայ բանուորները դատապարտուած են «լքեալ գոյք» դառնալու, եթէ չունենանք նեքքին կազմակերպութիւն մը, իրերօգնութեան օղակ մը։

Իսկ այս գործը — բացատրած ենք արդէն — գլուխ պիտի հանեն իրենք, բանուորները։ Միամտութիւն է միշտ անազանց ննջեցնել եւ ապարէզ կանչել զանազան Միութիւններ եւ Մարմիններ։ Մնաց որ, բացի Բարեգործականէն, միւս բոլոր միութեանց եւ կազմակերպութեանց մէջ նորէն աշխատաւորներն են որ կրնան տիրական դեր կատարել. հետեւաբար աւելորդ է յանդիմանել, եթէ անոնք իրենց գիտցածէն չեն շեղիր։

Եւ — բացատրած ենք դարձեալ — բարեբախտաբար եղիկիւղալի թիւ մը չեն կազմեր Թշուառութեան մատնուած գործազուրկները։ Այնպէս որ, երբ իրերօգնութեան սնտուկին հիմքը դրուի, բանուորներու հարիւրին 75ը ի վիճակի է ամսական 10 — 20 ֆրանք տրամադրելու։

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ, գործազրկութեան տագնապը փոխանցիկ է։ Այսօր ընկերդ է զոհը, վաղը դուն կրնաս դառնալ։ Այսօր դուն կրնաս օգնել — կատարէ պարտքդ. որպէսզի վաղը, եթէ դժբախտութեան հանդիպիս, կարենաս յոյս մը ունենալ։ Աղքատախնամը կրնայ մէկ օր օգնել։ Հայրենակցականը, եթէ միջոց ունենայ, ամէնէն առաջ իր հայրենակիցը կը յիշէ։

Ցենք ուզեր պատկերը սեւցնել, կրկին եւ կրկին յիշեցնելով այս դառն ճշմարտութիւնները։

Ուշ—կանուխ պիտի կազմուի Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկը։ Բայց ինչո՞ւ ձգձգել, ուշացնել, քանի որ անխուսափելի է, դառնելով օրուան կացութենէն։

Ինչո՞ւ չսկսիլ տարրականէն, եթէ շատեր կը խրտչին խոշոր ձեռնարկներէ։

Մենք վարժուած ենք ամէն գործ իր արդիւնքէն դատելու։

Արդ, Լիոնի, Վալանսի կամ Կրընոպլի մէջ, Թող բոլոր Միութիւնները համախմբուին եւ հիմը դնեն իրերօգնութեան, իր ամէնէն դիւրին ձեւով, եւ մենք վստահ ենք որ օրինակը վարակիչ պիտի դառնայ։

Երբ մարդիկ աչօք-բացօք տեսնեն թէ ամճարի մը տան վարձքը վճարուած է, կամ քանի մը Թշուառ ընտանիքներ շաբաթը մէկ օր միս կամ պտուղ են ունեցեր, անկարելի է որ գործը արմատ չբռնէ, չծաւալի։

Իսկ եթէ այս միջոցը անզօր է, այն ատեն նորէն կը յիշեցնենք բոլոր սրտցաւ եւ ձեռնհաս հայրենակիցներուն՝ որ ապարէզ իջնեն եւ ցուցնեն աւելի գործնական, աւելի դիւրին եւ համապատասխան միջոցներ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիա կ'արգիլէ ներածումները

ԷՆԿԻՒՐԻ, 16 Նոյեմբեր.— Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Թրքական մաքսատուններուն հրաման տրուած է վաղուընէ սկսեալ եւ ցնոր անօրինութիւն, կասեցնել Թուրքիա ներածուած օտար ապրանքներու մաքսատունէն դուրս հանելու գործողութիւնները։ Այս որոշումը ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ դեկտեմբերի վերջը։ Յունուար 1էն սկսեալ, երկու ամիսն անգամ մը, պաշտօնական ցանկով մը պիտի յայտարարուի բոլոր օտար այն արտադրութիւնները որոնց ներածումը թոյլ տրուած է։

Թրքական պաշտօնաթերթը վաղը պիտի հրատարակէ այս որոշումը, որուն կիրարկումը անմիջապէս պարտադիր պիտի ըլլայ։ Թրքական «Անատոլու» գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ երկրին կենսական շահերը պաշտպանելու եւ անոր վճարման կարողութիւնը պահպանելու համար է որ Թուրք կառավարութիւնը առած է այս որոշումը՝ որուն համաձայն, կարգ մը օտար արտադրութեանց ներածումը մասնաւոր պայմաններու կ'ենթարկուի։

ՀԱՅ ՄԸ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

Կիրակի օր, ոչինչ պատճառով մը, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ Հայ մը, ցնտուեալ պարագաներու տակ։ Կէս օրէն վերջ, երեք երիտասարդ Հայեր կը մտնէին Գլանքի փողոց, Սիմոնեան Օհաննէսի գինետունը։ Երկուքը կը բնակին Ժանթիյիի, Այտընեան Ֆանոս, Զուրսացի, 24 տարու, միւսը դարձեալ Այտընեան. իսկ երրորդը՝ Կարապետ Հայկեան, կը բնակի Պիւէթոյ։ Գինետունէն ներս մտան եւ գինի ուզեցին, գինեպանը, պատճառով մը որ տակաւին չէ յայտնած, մերժեց ըմպելի տալ երիտասարդներուն, վէճ մը ծագեցաւ եւ Ֆանոս գաւաթ մը առնելով՝ կոտրեց սեղանին վրայ։

Գինեպանը զայրացած՝ գնաց իր սենեակը որ կը գտնուի խանութին ետեւը եւ շատ չանցած, ատրճանակ մը առած եկաւ, վէճը վերսկսաւ, եւ այս անգամ Սիմոնեան, առանց որեւէ խօսքի, կրակեց։ Ֆամփուշտ մը մտած էր Ֆանոսի ձախ աչքը։ Ոստիկանները [illegible] փոխադրեցին Պիւէթրի հիւանդանոցը՝ ուր վիճակը շատ ծանր կը նկատուի։ Սիմոնեան, ոստիկանատան մէջ յայտնեց թէ, ասկից երկու ամիս առաջ, արդէն վէճ մը ունեցեր էր Ֆանոսի հետ, որ իր գլխուն նետեր էր պարապ սրուակ մը։ Թէ կիրակի օր, վախնալով որ իր կեանքը կը վտանգուի Ֆանոսի նման մէկ արարքովը, ինքզինքը պաշտպանել ուզեր եւ կրակեր էր։

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՏԱՍ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԳԵԼՔ

(Գ. եւ վերջին դատավարութիւն)

Գ. դատավարութիւնը վերջացաւ վրացի ահաբեկչին դատապարտութեամբ։ Կը սպասուէր որ այս վերջին դատավարութիւնը տեղի տար աղմուկի, Ճակատ Ճակտի վկայութեան կանչուելով վրացի մը, Քէըրքացէ, որ նախապէս յայտարարեր էր թէ սպաննալիքի տակ՝ Ջանուքվացէն ամբաստաներ էր իբր բոլշեւիկներու գործիք։

Երկու ոստիկանապետներ կը յայտնեն թէ Քէըրքացէ ինքն իսկ ըրած է այդ յայտարարութիւնը, դատարանը պէտք իսկ չի տեսներ ստուգելու այս պարագան։

Կը լսուին նաեւ Նէօվիլ բնակող չորս անձեր, որոնք կը վկայեն թէ Ռամիշվիլի կը վարէր շատ պարզ, եւ բոլորին յարգանքին արժանի կեանք մը։

Կարգը եկած է փաստաբաններուն, Առաջին անգամ խօսք կ'առնէ Մօրօ-Ժիաֆէրի, Ռամիշվիլիի այրիին կողմէ ու կը յայտնէ թէ ոճիրը որ գործուեցաւ Փարիզ, կոպլէնի պողոտային վրայ, եղած էր ոխի մը, զոր 1903ին, Ռամիշվիլիի հանդէպ ունեցած էր ուրիշ վրացի երիտասարդ յեղափոխական մը, Ճուկաշվիլի։ Այսօր այդ մարդը կը կոչուի Ստալին, եւ այսպէս, Ռամիշվիլի ինկած է այն հարուածներուն տակ, որոնք զարկին զօրավար Քութէփօֆը։ Ըստ Մօրօ-Ժիաֆէրիի ոճիրը Թելադրուած է բոլշեւիկներուն կողմէ, որովհետեւ ուրիշ պատճառ չի կրնար ըլլալ։

— Այս մարդը կ'ըսէ, ամբաստանեալը ցոյց տալով, իր գաղտնիքն ունի, կը մերժէ յայտնել իր պատճառները։ Արգարացուած չի կրնար ունենալ։ Ընտանիք մը զրկեց իր պետէն, հայրենիք մը իր հագիէն, ժողովրդավարութիւնը՝ Ջահէ մը։

Ու կը պահանջէ խիստ պատիժ մը։

Իսկ ընդհ. դատախազը իր կարգին կը պահանջէ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտել ահաբեկիչը։

Ու կարգը կուգայ Ջանուքվացէի փաստաբանին՝ Անրի Թօրէսի, որ իր պաշտպանեալը ցոյց կուտայ իբր զոհ մը աշխատանքի։

— Այս աքսորականը կ'ըսէ, այս գաղթականը, որ Ֆրանսայի համար կռուած էր Թրքական Ճակատին վրայ արգիլեցին աշխատելէ, խլեցին անոր ծեռքի աշխատանքը եւ բերնի հացը, եւ ո՞վ էր որ գործեց այս անարդարութիւնը, վրացի աշխատաւորներու ընկերակցութիւնը։ Ան էր որ արգելքեղաւ Ջանուքվացէի գործի մըտնելուն։

Եւ արագ ու ամփոփ, պատմականը կ'ընէ նոր վրաստանի եւ անոր քաղաքական դէմքերուն։

— Այս քաղաքագէտները առժամ ոտնակոխեցին Վրաստանի անկախութիւնը։ Սերեթելիները, Ժորտանիաները, Ռամիշվիլիները առաւ ընկերվարականներ էին. Կերէնսկիի ժամանակ, կը նըկայանային կարմիր դրօշին տակ։ Վրացի ըլլալէ առաջ, անոնք ռուս էին։ Ցետոյ, երբ Մէնշեւիկները իրենց դասը կորսնցուցին Մոսկուայի մէջ, զացին Վրաստան, հոն նոյն խաղը խաղալու։ Այն ատեն է որ կը կենան 1918ի անկախութեան գետնին վրայ։ Ազգայնական շարժում մը չէ ասիկա։ Եւ պաշտպանուելու համար, պատերազմի պահուն, անոնք կոչ ըրին Գերմանիայ, Յետոյ Գերմանիան կը խորտակուի. այն ատեն անոնք կը լծուին Անգլիոյ կառքին, երբ ան կը հակակշռէր Պաթումէն-Պագու քարիւղատարը եւ քարիւղը։ Ահա թէ ի՛նչ տեսակ մարդիկ են վրացի քաղաքագէտները։

Անրի Թօրէսէ վերջ, խօսք առաւ Ջանուքվացէ միւս պաշտպան փաստաբանը՝ Կապրիէլ Տըլադըր։

Ամենէն վերջ, նախագահը հարցուց Ջանուքվացէի.

— Ձեզ պաշտպանելու համար, աւելցնելիք բան մը ունի՞ք։

Ահաբեկիչը, հանդարտ եւ ամուր ձայնով մը կը պատասխանէ.

— Եթէ ինծի չարիք հասցուցած չըլլային, սպաննած չպիտի ըլլայի։ Զիս անգործութեան դատապարտեցին։ Անգործութիւնն ալ սպանութիւն մըն է։

Կէս ժամ խորհրդակցութենէ վերջ, դատաւորները վերադարձան վճռով մը որ չափով մը, կը համապատասխանէր պաշտպան փաստաբաններու յոյսերուն, ոճիրը կը նկատէին պարզ ոճիր մը, կը մերժէին կանխամտածութիւնը եւ կ'ընդունէին մեղմացուցիչ պարագաներու գոյութիւնը։

Դատարանը սակայն, աւելի խիստ գտնուեցաւ քան երդուեալները, Ջանուքվացէն դատապարտեց 10 տարի բանտարկութեան եւ 20 տարի բնակութեան արգելքի։

Նոյն հանդարտութեամբ եւ առանց բառ մը ըսելու ահաբեկիչը լսեց իր դէմ տրուած վճիռը։

Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանները

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակութեան տուաւ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց կողմէ յանձնուած նամակներ, որոնցմով կը խնդրուի Նոյեմբեր 16ի նիստերու օրակարգին մէջ անցընել Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ սահմանագծման հարցը։

Ֆրանսական կառավարութեան անունով ղրկուած նամակը ստորագրուած է արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի կողմէ։ Այդ նամակին մէջ, կը յիշուի թէ 1920 դեկտեմբերէն ի վեր, Անգլիա եւ Ֆրանսա, իրենց յանձնուած հոգատարութիւններու վերաբերեալ կարգ մը հարցերու դրական լուծումը կը փընտռէին։ Անգլօ-ֆրանսական պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ 1920 դեկտ. 23ին։

Այս հիման վրայ, փորձ մը կատարուեցաւ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանները գծելու։ Սակայն մեծ դժուարութիւններ երեւան ելան, տեղական պայմանները նկատի ունենալով, յատակագիծ մը պատրաստելու համար։ Կը մնան գծելի հետեւեալ սահմանները. 1—Սուրիոյ, Ճէպէլ-Տրիւզի եւ Անդրյորդանանի միջեւ։ 2— Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ։

Այս վերջին երկու երկիրները մասնաւորաբար կը գտնուին նոյն դժուարութիւններուն առջեւ։

Ֆրանսայի նամակը այս մասին կը յայտնէ թէ սահմանագծման հարցը արագ, վերջնական եւ արդար կերպով լուծելու համար, Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են հրաւիրելու Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ քննէ ցոյց տրուած բոլոր դժուարութիւնները, եւ սահմանագլուխը ճշդէ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ, 1920 Դեկտ. 23ի անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեան հիման վրայ։

Երկու կառավարութիւնները կը թելադրեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին գործը դիւրացնելու համար, սահմանուի յանձնախումբ մը, որ տեղին վրայ հաւաքէ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները եւ Խորհուրդին ներկայացնէ թելադրութիւններ, որոնք նպաստեն վերջնական որոշումի մշակման։

Նկատի ունենալով հարցին սարիպողական լուծման անհրաժեշտութիւնը, Անգլիա եւ Ֆրանսա դիմած են Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան որ հարցը դնէ օրակարգի վրայ։ Խորհուրդը կը գումարուի Փարիզի մէջ։

Յայտնի է թէ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմաններու ճշդման հարցը կապուած է Իրաքի հոգատարութենէն հրաժարելու մտադրութեան, զոր Անգլիա կը յայտնէ տարիներէ ի վեր, որպէս զի այս կերպով դիւրացնէ Իրաքի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Այս մասին արդէն Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Մնայուն յանձնախումբը երկարօրէն խորհրդակցած եւ բանաձեւած է այն երաշխիքները զորս անհրաժեշտ կը դատէ Իրաքի վրայէն անգլիական հոգատարութեան վերացման համար. մշակած է մասնաւոր պայմանագրութիւն մը, զոր Իրաք պարտաւոր պիտի ըլլայ ընդունիլ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը երէկ արդէն [illegible]մարեց իր առաջին նիստը Փարիզ, արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ, քննելու համար չինաճափոնական վէճը։

Անոր օրակարգին վրայ, Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանագծման հարցը դնելու այս փութկոտութիւնը կը բացատրուի անով որ, Հոգատարութեանց Յանձնախումբը որ վերջացուցած է իր աշխատանքները, նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած է Իրաքի վրայէն հոգատարութեան վերացման գաղափարին։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Նոյեմբեր 7ի պաշտօնական վիճակագրութիւնը նպաստընկալ անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 62028, որոնց 11724ը կիներ։ Անցեալ շաբթուան վրայ աւելի 5907ի յաւելում մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

"ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ„ ԹԻՒԵՐԸ

Նախորդ ըօդւածներուս տե-սանք, որ Ներգաղթի Նոր ծրա-գրի իրականացման յոյսը կապ-ւած է, առաջին հերթին, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հայ կարմիր խաչերի եւ Հայրենակցական Միութիւնների օժանդակու-թեան հետ։

Տեսնենք հիմա, թէ սոցանից իւրաքանչիւրն ի՛նչ մասնակ-ցութիւն կարող է բերել՝ լրա-ցնելու համար 750,000 տօ-լարը, որ Գ. Գօղօսեանը բաւա-կան է համարում 24.000 գաղ-թականներ Հայաստան տանե-լու եւ բնակեցնելու համար։

Սկսենք Բարեգործականից։

Գ. Գօղօսեանը գրում է.«Բա-րեգործականը հաւանաբար Ներ-գաղթի գլուխ մը չունենայ իր պիւտճէին մէջ. բայց կազմա-կերպութիւն մը, որ ժողովուր-դին պէտքերուն եւ օրուան պա-հանջներուն համաձայն չէր կր-նար մատակարարել իր հա-սոյթները, չէր կրնար շա-րունակել տարիկայ ըլ-լալ այդ ժողովուրդին շահագր-գռութեան եւ համակրանքին։ Բարեգործականը պէտք է ամէն վերապահէր իր ծախքի գլուխ-ները, իրեն արամադրելով ա...

Բարեգործականը, որ միշտ ան-տես է արել Դաշնակցականնե-րի կողմից եկած սպօքենակ թելադրութիւնները՝ գէթ Գօղօս-եաններին յորդորին անդի տա-լով՝ իր հասոյթները առաջի-կային պէտք է «տնտեսէ այն-պէս մը, որ Ներգաղթի,այսինքն ազգահաւաքման գործին կարե-ւոր բաժին մը հանէ» ուխտա-տինք պարզել, թէ ի՛նչ գումա-րի կարող է հասնել այս բա-ժինը։

Բարեգործականը, ըստ իր կանոնագրութեան, ունի երեք կարգի հասոյթներ.—ընդհանուր, ժամանաւոր եւ արտասովոր։ Սա-ցանից մի միայն ընդհանուր հա-սոյթների համար կարող է կար-գադրութիւններ անել Բարե-գործականի Կեդր. Վարչ. Ժո-ղովը, այն էլ միայն հիմնական կանոնագրի տրամադրութիւն-ների սահմանում եւ յարգելով իր ստանձնած պարտականու-թիւններն ու յանձնառութիւն-ները։(*) Ինչ վերաբերում է ժամա-նաւոր եւ արտասովոր հասոյթ-ներին՝ նրանց գործածութիւնը կանխորոշւած է նուիրատուների ցանկութեամբ, եւ Բարեգործա-կանը, համաձայն իր կանոնա-գրութեան, ինչպէս եւ օրէնք-ներին, չի կարող նրանց մասին ինքնագլուխ կարգադրու-թիւններ անել։

Արդ, ի՞նչ են ներկայացնում այս ընդհանուր հասոյթները եւ ինչպէ՞ս են նօթագործագր-ւում։

1930ին նրանց հաշւին մուտք են արձանագրւած.—

	անգլ. ոսկի
	3368. 9. 8
Նախորդ տարւանից Մնացորդ	5685.14. 4
Մուտքի տուրք եւ անդամավճար	31878. 3.11
Եկամուտներ դրամագլուխներից	191. 0. 9
Տոկոսներ (ընթացիկ հաշիւների՞ց)	70.10. 7
Բարեգործականի Թերթերի բաժնեվճար	131.12.11
Նուէրներ առանց կանխորոշ նպատակի	447. 8. 4
Հասոյթներ որբակայաններից	6035.12. 9
Նուիրատուութիւններ յօգուտ որբերի	3547. 3. 4
Այլ Նուիրատուութիւններ կանխորոշւած նպատակով՝	
Գումար՝	51.355.17.5

Ինչ խօսք, որ այս գումարը խիստ պատկառելի է։ Բայց խնդիրն այն է, որ նրա մեծ մասի գործածութիւնը կան-խորոշւած է կտակներով նուի-րատուների ցանկութեամբ եւ կանոնագրութեամբ։ Եթէ թւա-բով խօսելու լինենք՝ կը ստա-նանք հետեւեալը.

Բարեգործականը ոչ միայն պարտաւորւած է որբերի հա-մար ստացւած 6035.12.9 ոս-կին եւ կանխորոշւած նպատակ-ներով եկած 3547.3.4ի նուի-րատուութիւնները յատկացնելու իրենց նպատակներին, այլեւ պարտաւոր է իր ընդհանուր հա-սոյթներից տրամադրելու հա-մաձայն կանոնագրութեան պա-հանջի, 4237.19.10 ոսկին եւ գնել հիմնական, պահեստի եւ ... դրամագլուխների վրայ։ Բացի դրանից, նա ստիպւած է, ... նոյն այս հասոյթներից

23.934.2.7 տօլարը ծախսել այն ձեռնարկների կամ գործե-րի վրայ, որոնք նախատեսւած են Մելգոնեան կտակով։ Այս պարտադրական յատկացում-ները, որոնց գումարն է 37804.18.6 ոսկի, եթէ հա-նենք ընդհանուր հասոյթի գու-մարից՝ տեղը կը մնայ միմիայն 13550.19.11 ոսկի։ Լաւագոյն դէպքում միայն այս Մնացորդի մասին կարող է կարգադրու-թիւն անել Բարեգործականը։ Ասում ենք լաւագոյն դէպքում, որովհետեւ կարող է պատահել, որ այս 13.550.19.11ի մէջ էլ լինին ... գումարներ, որոնց մասին ... նուիրատուները ... կարգադրութիւն-ները վեր լինի Բարեգործականի իրաւասութիւնից։

Արդ, հարց է ծագում, թէ այս պայմաններում ի՞նչ կա-րող է տրամադրել Բարեգոր-ծականը իր գանձարկղից՝ 24 հազարի Ներգաղթը յաջողց-նելու համար։ Բարեգործակա-նի վերջին-պատասխանի Գ. Մա-լեզեանը իմ այս հարցումին մի գանձ որ սաղ կարգադրութեամբ պատասխանեց, թէ Բարեգոր-ծականը, եթէ գրեթէ օգնութիւն չստանայ, իր գանձարկղից ո-չինչ չի կարող յատկացնել 24 հազարի Ներգաղթի համար։ Իսկ Գ. Գօղօսեանը հաւատացնում է մեզ, որ «Բարեգործականը, եթէ իր գանձարկղը ... » կրնայ ...

Թէեւ մենք համոզւած ենք, որ վերջին վերլոյ Գ. Մալեզեա-նի խօսքն է հշմարիտ, եւ ոչ թէ Գ. Գօղօսեանի, բայց եւ այնպէս, իրական հողի վրայ մնա-լու պայմանով, ընդունենք մի րոպէ, թէ Բարեգործականը գործադրելով իր բարեխղճական եւ մշակութային ձեռնարկները ... կարող է ... 6948.13.6 ոսկին ...

... 10.000 ոսկիէն ... 13.550 ոսկի ... 20.000 ոսկի ... 80.000 տօլար ...

Այսպէս ուրեմն, Գ. Գօղօս-եանի նախատեսած 750,000 տօլարի պակասին 80,000 տօլարը ... Որբախնամ ... 670,000 տօլարը։

... 40.000 տօլար ... 120.000 տօ-լարի ...

Մնացեալ Հայրենակցական Միութիւնները։ Բայց այդ մասին յաջորդ անգամ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Վերջը յաջորդ յօդուածով)

(*) Տես «Տեղեկագիր եւ Հաշ-ուեկշիռ 25րդ Շրջանի» էջ 28։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ(1)

Առասպել մը կայ գրական հրա-պարակին վրայ։ Ֆրանսական յե-ղափոխութիւնն էր որ, կ'ըսեն, ծնունդ տուաւ ռոմանթիզմին։ Այսպէս կը կարծեն դասագիրքերու հեղինակ-ները եւ զանազան վարժարաններու փրոֆէսէօրներ։ Այսպէս կը կարծէ նաեւ Փրօֆ. Ն. Ագոնց։ Ընդհակա-ռակն զուգերբյալ քոչ պատմա-գէտ-քննադատ մը, Էռնեսթ Սէյեէր, ոչ մէկ կապ ու յարաբերութիւն կը գտնէ ռոմանթիզմին ու ֆրանսա-կան յեղափոխութեան միջեւ։ Նոյն իսկ կը պնդէ թէ, ծնելով հան-դերձ միջոց անկախ ֆրանսական յե-ղափոխութենէն, ռոմանթիք յեղա-փոխութիւնը աւելի ուշ եւ շատ ուշ եկաւ երեւան։ Ո՛չ, կը պատայ Էռնէսթ Սէյեէր,— մէկը պատմու-թեան փիլիսոփայութեան լաւագոյն վարդապետներէն,— ռոմանթիք յե-ղափոխութիւնը երեւան եկաւ աւելի կանուխ, քան ֆրանսական յեղա-փոխութիւնը։ Ու կ'աւելցնէ թէ ռոմանթիք յեղափոխութիւնն էր, որ ... ֆրան-սական յեղափոխութեան։

Այս տեսակէտը կուգան հաստա-տել բազմաթիւ գրականութեան պատմաբաններ, ինչպէս նաեւ գրա-կանութեան փիլիսոփայութեան գրա-գէտներ։ Ցիշենք երկու հեղինակներ,— Էռնէսթ Էսթէ եւ Փօլ Վան Թիէ-գէմ, որոնք ... թէ ռոմանթիզմը ... կանուխ, ֆրան-սական յեղափոխութենէն շատ ա-ռաջ։ Այդ շրջանը կ'անուանեն նա-խառոմանթիզմ։

Նախառոմանթիզմ. — Փօլ Վան Թիէգէմ, որ ներկայիս երկու ընդարձակ հատոր նուիրած է այս շրջանին ուսումնասիրութեան, դրա շարունակիչը, այսպէս կը սահմանէ նախառոմանթիզմը։

«Նախառոմանթիզմին պատմու-թիւնը կ'ուսումնասիրէ թէ ի՛նչպէս նոր խէժ մը եկաւ փոխարինելու այլեւս հինցած ուրիշ խէժ մը»(3)։

Թէ ի՛նչ էր այդ Նոր խէժը, Թիէգէմ կը բացատրէ ուրիշ գրքի մը մէջ.

«Նախառոմանթիզմը կը յատկա-նշէ այն շրջանը, երբ ֆրանսական խէժը փոխարինուեցաւ անգլիա-կան խէժով» (4)։

Նախառոմանթիզմին ծաւալն Էս-թէւ կը դնէ իր ուսումնասիրութեան յառաջաբանին մէջ.—

«Վերածնունդէն առաջ կար Վե-րածնունդ մը, եթէ ոչ մէկէ աւելի։ Նոյնպէս ալ ռոմանթիզմ մը կար ռոմանթիզմէն առաջ, եւ այդ է որ կը կոչենք նախառոմանթիզմ։ Թէ գոյութիւն ունէր շրջան մը, որ, որ-դեգրելով տարբեր ուղղութիւն մը, հասաւ այն շարժման, զոր, ֆրան-սական գրականութեան պատմութեան մէջ, անուանած են բուն ռոման-թիզմի շրջան, ոչ մէկ կասկած այդ մասին։ Կարելի է վարանիլ միայն թուականներու ճշգրտին ժամանակի։ Առեն մը ռոմանթիզմի կազմութիւնը կը բաժնեմաբակէին այն տարինե-րուն մէջ, որոնք կուգան անմիջա-պէս առաջ ռոմանթիք դպրոցին ծնունդէն։ Կըսր Թիւով 1820ին։ Առնիա կը նշանակէ թէ երկու տասնեակ տարիներ բաւական եղած են ամենախոր փոփոխութիւնները ծագելու ֆրանսական գրականու-թեան մէջ։ Առնիա կարծեր են ... ռոմանթիզմի հին քննադատ-ներուն։ Բայց ... անընդունելի է հիմա։ Մագումը պէտք է ... աւելի ... գործն ... Ռուսօյի մեծ գործերուն երեւան, Ուրեմն, ռոմանթիզմը երեւան եկած է 1760ին, եթէ կ'ուզեք»(5)։

Այսպէս, ուրեմն, Էսթէւ ալ կ'ըն-դունի, որ ռոմանթիզմը բաւական հին է եւ կը հասնի մինչեւ Ռուսօ։ ... Ռուսօյի ... կ'ըսէ Էսթէւ, բայց Ռուսօյի La Nouvelle Héloïse ... հոգիներուն մէջ կէս դարէ ի վեր։ Այստեղ Էսթէւ ալ կը համաձայնի Էռ-նէսթ Սէյեէրի եւ կ'ըսէ թէ ֆրան-սական յեղափոխութիւնը պարզ «արկած» մըն էր ռոմանթիզմի պատ-մութեան մէջ։ Ճիշդ է, ֆրանսա-կան յեղափոխութիւնը ... ռոմանթիք յեղափոխու-թեան զարգացումը, բայց առաջ է, որ առանց ֆրանսական յեղափո-խութեան ալ, պիտի գար ռոման-թիք յեղափոխութիւնը։ Այս շատ կը գարգանէ, երբ ... ժողո-վրդական ռոմանթիզմը կապել Գերմանիոյ լուսախօսբերգական յեղա-փոխութեան (Iluminisme), որ այնքան նմանութիւններ ունի ֆրան-սական գրականութեան ... որ «Գերմանները յեղափոխական ... չունէին», ... Գերմանացի-ներուն ... (6)։ ... ռոմանթիք գրականութիւն ... եւ ... կանութեան պատմութեան մէջ ... ռոմանթիք յեղափոխութիւնը ... պատմութեան մը ... գրութիւնն է ... Ստեղծագոր-ծականը ... բաժին ունի (7)։

Փակելու համար ռոմանթիզմի ծագման հարցը, ... Թիէգէմ 1760-1790 շրջանին մէջ կը դնէ նա-խառոմանթիզմը։ Տանիէլ Մորնէ, առանց ... նախառոման-թիզմը ռոմանթիզմէն, ... (8) Թիէգէմ նախառոմանթիզմի ծագումը կը դնէ 1750ին։

Այժմ ճշդենք թէ ի՛նչ յատկանիշ կը ներկայացնէ նախառոմանթիզմը որ ... Փօլ Վան Թիէգէմ, այդ նպատակով, կը խօսի ... Անգլիական ... եւ ... գրականութիւններու ... գերման ... Նախա-ռոմանթիզմը։ — «Լուսաւութիւն, բնութիւն, ծնլամաղձոտութիւն, լուսնի գիշեր, ... եւ ... թիւն»։

Իմ տեսակէտով, նախառոման-թիզմի պատմութեան մէջ կարեւոր ... նշանակէ ... »։

1750ին Ռուսօ ... Տիժոնի ակադեմիային ... «Արդ՞, գիտութեան եւ արուեստի ... Ռուսօյի ... Առաջին ... Ռուսօ ... Ռուսօ ... Մէկ ... 1780ին Միջագետի ... :

---

(1) կամքէ անկախ պատ-ճառներով, ուշացաւ այս յօդ-ուածաշարքիս շարունակութիւ-նը։ Կը վերսկսիմ, այսօր, դրուած կարգ մը հարցերու կարեւորու-թեանը պատճառով եւ այն ծի-տաքրքրութեանը համար, զոր ցոյց կուտայ երիտասարդու-թիւնը։

(2) Ernest Seillière, — Romantisme et Démocratie romantique, էջ 50։

(3) Paul Van Tieghem, — Le Préromantisme, Ա. հատոր, էջ 29։

(4) Նոյն հեղինակէն՝ Précis d'Histoire Littéraire de l'Europe, էջ 188։

(5) Edmond Estève, — Etudes de la littérature préromantique, յառաջաբանը։

(6) Klugmann եւ Dumesnil Gramont, — De Luther à Wagner, Ա. հատոր, էջ 191։

(7) Paul Van Tieghem, — Le Mouvement Romantique (Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա, Ֆրանսա), էջ 52։

(8) Daniel Mornet — Le Romantisme en France, էջ 261։

(9) Georges Weill, — L'Eveil des Nationalités։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

ԹԷ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԽԱՐԵՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱԶԳԸ

ԱՆՈՆՑ ՄԷԹՈՑՆԵՐՆ ՈՒ ՕՃԻՐ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԳՐԵՆՔ ԱՅՍ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

1.

ԽՄԲ.— Էնկիւրիի Հաքիմիյէթը Միլլիյէ թերթը իր հոկտ. 9ի եւ յաջորդ թիւերուն մէջ հրատարակած է Գիւրճեան Աւաք ստորա-գրութեամբ գրգռիչ յօդուածաշարք մը, Հրանդ Ճանիկեանի անձ-նասպանութեան առթիւ, վերեւի խորագիրներուն տակ։

Կուտանք ամբողջական թարգմանութիւնը.—

Հրանդ Ճանիկեան անուն Թիֆլիզ հայ կոմիտէճիին՝ շաբ-նաւի մը ճամբէն մէջ ինքզին-քը պատժած ըլլալու դէպքը, ոչ միայն է եւ ոչ ալ պատա-հական։ Հայ «Դաշնակ», Փիլօ «Հօյպաւն», Թուրք 150նոցներու եւ Արեւմուտքի աշխարհակա-լութեան շահագործող կազմա-կերպութեանց մէջէն. ինքնուած համաձայնութեան մը շղթային փրթած արիւնոտ եւ պղտոր օղակ մըն է ան։

Օսմանեան կայսրութեան այս ... այսինքն ... շահերը հաշուեյարդարի ենթարկուած են անխախ եւ ամ-բողջական ազգի մը իրաւունքը ... Թուրքիոյ Հանրապե-տութեան հաստատումով եւ շա-րունակութեամբ, վերջին ձեռք ձգելու համար իրենց կորսուած շահերը, վերստին մը վերա-դարձնել ... Աշխարհակալութիւնը հակարէ կը շահագործէ։ Հայերը՝ Փիլօները եւ ասոնց երկար շարան կը շահագործուին ... 150նոցներու։ Որը ... թիւն ընծայել կարգին, ... կը հասկցուի թէ ... ի՛նչ կը ծախսէ։

Մեր սահմանները պաշտպան եւ մեր ... թշնամու-թեան համար ... փոքր ա-ռիթներէն օգուտ քաղել ... բարոյականը, իր ... այլոց ... աօկիներուն ... , ... էր ... թիւնը։ Անոնց ... մար-բերը ...

1. Աշխարհի մեծ ... բուն մէջ կանոնաւոր ... բակութիւններ ընելով ...

2. Արտասահմանեան ... պատճառներով ...

Թուրք ազգը եւ ... գոյն։

3. Չէթէական յարձակումներ պատրաստելով Արեւելքի մէջ, երկրին մէջ կառավարութեան ապահովութիւնը կասկել եւ ... ենթարկել ազգային գանձը։

4. Երկրին մէջ, յեղաշրջում ... կարգը ... ներքին ... սադրել եւ ... Այս ... ազգային ... Արեւմուտքի ...

Մեր այս յօդուածներով, ... ազգային ... իրենց ... եւ ...

... կը լարէ՝ իր ... անկա-խութիւնը պահպանելու եւ ամ-րապնդելու ձգտող ազգի մը ... մէջ։

2.

ՄԻԱՑՈՂՆԵՐԸ

Թուրք յեղաշրջական ... մը, իր երկաթուղի քաղաքա-կանութեամբ, Օսմանեան կայ-սրութենէն զոյ վիճակի մէջ ի-րեն ... Արեւելեան Նահանգները ... ազգային ... եւ ... Թուրքիոյ ... ։

... Արեւելքի ... կան կանոնները ... ընկերային ... տէրութիւնները ...

... կան ցանցի մը. ... փրկելու համար իր ... քաղաքական ... Յեղաշրջումի յառաջխաղա-ցութեան ... առաջին փուլը կը կազմէ Շէյխ Սայիտի դէպքը՝ ... յաջողութիւնը իր շահերը ... մէջ միացած է Շէյխի ... Հանրապետութեան ... Արեւելեան ... ... վրայ են, ...

Գորդաւեցէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

հրապարակ. — «Միթէ՞ պէտք է հելլենական եւ հռովմէական գրականութիւն ուսանիլ, որպէսզի փարգանայ ազգային գրականութիւնը»։ Մրցանակը կը ստանայ այն (Թէնկսթրոմ), որ ժխտական պատասխան էր տուեր։ Արուեստագէտին անհատական անկախութեան պահանջն էր այս։ Այդ շրջանին սովորութիւն ունէին համալսարանները այսպիսի հարցումներ նետելու հրապարակին վրայ։ Ձեմ յիշեր այլեւս միւս համալսարաններուն հարցումները։ Այս երկուքը կը բաւեն, բացատրելու միջնոլորտը եւ ժամանակին հոգեբանութիւնը,—ընդվզում ընդդէմ այն կապանքներուն, որոնք դրուած են անհատին կամ հաւաքականութեան վրայ։

Այսպէս է, որ Նախառոմանթիզմը դարձաւ փառաբանութիւնը ազգային անհատականութեան, որ յետոյ ընթացքում մը եւս պիտի կրէր՝ համեմելու համար անհատական ինքնիշխանութեան (բուն ռոմանթիզմ)։ Արդարեւ այդ օրերուն կը սկսի զարթօնքը եւրոպական ազգերուն, գտնելու համար իրենց անկախութիւնը (?)։ Սկսան շրթներուն վրայ թրթռալ ազգային երգերը, հելլենական ու գիւղաբանական փառքին հետ՝ ժողովրդային տեղական դիւցազներգութիւնները եւ սէրը հայրենի բնութեան։ Համան, Հերդեր եւ Կէօթէ խնդիր պէս ճատենադարաններու մէջ կ'որոնէին հիւսիսային ազգերու, կիսաքաղաքակիրթ կամ հին ժողովուրդներու երգերն ու աւանդութիւնները։

Այսպէս, Նախառոմանթիզմով արուեստագէտը հասաւ հանգրուանի մը, որ կը կոչուի ազգային գրականութիւն։ Արուեստագէտը տակաւին չէր կրնար ամբողջապէս մերկացնել իր եսը, եւ ազգային արուեստը քարակ պատմուճան մըն էր, որ կը ծածկէր իր անհատական ցանկութիւնները։

Արուեստագէտը երեւոյթն է libido dominandi-ին։ Անզգիւղերտոն յաճախ կը ծպտուի ազգային, ընկերային, քաղաքական, սեռային զանազան զգայնէներով։ Նախառոմանթիզմի շրջանին՝ ան հագած էր ազգային շղարշ մը։ Ազգային այդ շղարշը այնքան պատրանքի ծառաներ չառերը, որ պահ մը կարծեցին թէ ռոմանթիզմը ամբողջովին ազգային յատկանիշով մը կը յայտնուի։ Ահա թէ ինչո՛ւ, այսօր, քաղաքական քառաբանին մէջ եւս՝ ռոմանթիք բացատրութիւնը համազօր է ազգային բացատրութեան։ Այսպէս, կ'ըսեն,— Ֆրանսական աշխարհահայեացութիւնը ռոմանթիք ուղղութիւն մը ունի, որովհետեւ նախ ազգային ցանկութիւններ կ'արթնցնէ փոքր ժողովուրդներու մէջ, վերջէն, իբրեւ պաշտպան, գրաւելու համար անոնց երկիրը։ Ռուսական աշխարհահայեացութիւնը դասական է, կ'ըսէին ցարական շրջանին, որովհետեւ Ռուսիա պարզապէս կ'արշաւէր, յաճախ առանց պատճառի, օտար հողերու վրայ, ինչպէս ժամանակին Ասորեստանցիները կամ Մոնկոլները։ Այսօր պոլշեւիկ Ռուսիան ռոմանթիք քաղաքականութիւն կը վարէ, երբ, ժողովուրդները ընդվզումի մղելով յանուն զանազան ցանկութիւններու, կ'ուզէ առնել իր ազդեցութեան տակ։

Ուրեմն, ինչպէս ըսի, Նախառոմանթիզմը, մշակելով ազգային գրականութիւն մը, արուեստագէտը կ'ազատէր ընդհանրական, տիեզերական ու մարդկայնական ուսման մը բեռէն։ Բայց, անհատական անձնարձակ ներշնչումներու յանձնելէ շատ առաջ, կը պայմանաւորէր ազգային ու հայրենասիրական արուեստով մը (Թիէկէմ)։

Ահա թէ ինչո՛ւ Արփիեան ռոմանթիք մը չէր, այլ Նախառոմանթիք մը։ Անշուշտ օտար չեն իրարու այն կարգ մը տարրերը, զորս ռոմանթիզմ ու Նախառոմանթիզմը ի յայտ կը բերեն իրենց արտայայտութիւններուն մէջ։ Արփիեանի մէջ կարենալ ռոմանթիք տարրերուն պատճառագիտութիւնը կատարած ենք առաջին առթիւ։ Հիմա անցնինք բուն ռոմանթիզմին, իր հանգամանքին ու ձախողութիւններուն, ինչպէս նաեւ Փրոֆ. Աղոնցի սխալ բացատրութիւններուն՝ այդ հարցին ալ մէջը։ Յետոյ կ'անցնինք Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՆԻՍ, (Սեփ. Թղթ.).— Նոյեմբեր 7ին, Սիկալի սրահին մէջ տօնուեցաւ, Դաշնակցութեան Օրը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, իսկ խորը՝ Դաշնակցութեան խոշոր զինանշանը գեղեցիկ ձեռակերտը ընկերոջ մը։ Զինանշանի երկու կողմերը անմահն Քրիստափորի, Արամ-Թաթուլի եւ Դաշնակցութեան հերոսներու նկարները։

Նախագահ ընկեր Վահան Շէհրերեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով։ Իր բացման խօսքին մէջ, ուրուագծեց Նախայեղափոխական շրջանի ստրկական ոգին որ կը տիրէր Թրքահայաստանի մէջ եւ գաւառի հայութեան հարստահարութիւնները, կեանքի, պատիւի եւ ինչքի բանաբարումները, որոնք արծարծեցին յեղափոխութեան շարժումը։

Արտասանեցին ընկերներ Դարեգին, Համբարձում եւ Փարզեւ, նուագեց Գ. Միհրան Անմահեան, երգեց ընկեր Գեղամ Շէհրերեան, արթնցնելով հայրենիքի յուշերը եւ յաջորդաբար թնդացնելով «Ձյլէ, Սամանը», «Հայաստան», «Աղջի անատուած», եւայլն։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Ա. Աբոյեան։ «Ուզում եմ խօսիլ Դաշնակցութեան արժէքներու մասին, բայց կը դժուարանամ, նկատի առնելով մեր իրականութիւնը, եւ մեր շուրջ սանձուած մթնոլորտը»։ Ուժեղ էին ընկերոջ օրինակները, որոնցմով ցոյց կուտար մեր շրջապատի հակասութիւնները, գիտակից շեղումները, փոքրոգութիւնները եւ սանձուած կատաղութեան քառքը։ «Թողէնք պղտոր հոսանքը իր ընթացքին եւ մեր ճառանշելիք արժէքներու իբրեւ չափանիշ վերցնենք ուրիշ ազգերը»։

Հանգամանօրէն կանգ առաւ ամբողջ մարդկութեան (բաժնուած ազգերու, հայրենիքներու եւ պետութիւններու), երկու ճակատով ամրացած պայքարներու վրայ (արտաքին եւ ներքին)։ Հիմնաւորեց այդ պայքարներու գլխաւոր եւ էական նպատակը — ձեռք բերել ազգի, հայրենիքի եւ պետութեան ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը։ Փարզելով թէ ի՛նչ խնդիրներու շուրջ եւ ի՛նչ միջոցներով կը տարուի ներքին պայքարը, օրինակ առաւ անգլիական ընտրութիւնները, ուր պարտուեցան անոնք, որ այդ ընտրութիւններուն կը ծառայէին կուսակցական շահերու թելադրանքով։ «Ցողթանակեց Ազգային Միութեան ոգին»։ Դաշնակցութիւնը իր գոյութեան ընթացքին երբեք չէր միջամտեր այս լուսաւոր ըմբռնումներուն դէմ։ Ահա իր արժէքներէն մին, եւ վայելած ժողովրդականութեան գաղտնիքը։

Հոգեկան սրբութեան, մարդկային ոգու բարձր արժէքի գնահատութեան համար ցոյց տուաւ թէ ներկայիս մարդկութիւնը, ըլլայ հանրապետական Ֆրանսա, ֆաշիստ Իտալիա, թէ կոմունիստ Ռուսաստան, ի՜նչպիսի խնամք ու հոգածութիւն կը թափէ այդ ոգին զարգացման համար։ Առոր արտայայտութիւնն է բանակը, որպէս արժէքն պահակ իր ազգին եւ հայրենիքին։

Բանակները կրնան պարտուիլ, անպարտելին բանակին ոգին է, ինչպիսին գիտակցօրէն հայրենիքին զոհելու ըմբռնումը, որով պարտութիւնները կրնան յաղթանակի փոխուիլ օր մը։ Ապա, օրինակ առնելով Թորգոմ Նախնապետին պատկերաւոր արտայայտութիւնը երեք կուսակցութիւններու մասին, ազնուութեան գեղեցիկ թափով մը շեշտեց «Այո», Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայկական սրբազան խորհուրդի, նրա նուիրական ոգին է, Գողգոթայ Վահանը հայ ոգու արիութեան, նրա մարտական կորովը։ Ահա Դաշնակցութեան անհնարին արժէքը եւ իր անպարտելիութեան գաղտնիքը»։ Դաշնակցութեան դրական արժէքի մասին խօսելու առթին, հրապուրիչ օրինակներով ցուցադրեց հակառակորդներու վերաբերմունքը դէպի Դաշնակցութեան դրականութիւնը։ «Դաշնակցութիւնը ոչ միայն այդ գաղափարական անսասանելի արժէքներն է հայ ժողովուրդի, այլ եւ նա հաւաքն է անոր, հայ ժողովուրդը իր բախտը կապած է անոր հետ եւ իր խոէլներու իրականացումը անկէ կը սպասէ։ Լեգէոնական հայրենասէր հերոս մը հրամայեց արեւին կանգնիլ մինչեւ իր ազատագրական պատերազմը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եթէ չի կարող հրամայել արեւին նա ժողովրդի ամենակարող հաւատքով, պիտի հրամայէ ինք իրեն ապրիլ, մինչեւ լրիւ իրականացումը իր յանձն առած նուիրական պարտականութեան։»

Հանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։

ՑԱՐԷԹ-Ն.ագովը

ՎԱԼԱՆՍ, (Սեփ. Թղթ.)— Հակառակ անտեսական տագնապին, ժողովուրդը կարծես շատ աւելի եռանդով փարած է Դաշնակցութեան։ Վալանսի երախտապարտութիւնը եռուզեռի մէջ էր Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ։ Իրիկուննէրը, ժամը 6էն մինչեւ կէս գիշեր, Դաշնակցութեան Ակումբը կը թնդար յեղափոխական երգերով։ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն վարձած էր «Սինէմա Փալաս»ը։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, աւելի քան 600 հոգի կը սպասէին հանդէսին բացման։ Բեմին վրայ հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները աջ ու ձախ կը ծածանէին, իսկ մէջտեղը զետեղուած էր Դաշնակցութեան զինանշանը, զոր չինած եւ նուիրած էր սրբ մը, Գ. Քէշիշեան։

Օրուան Նախագահ ընկ. Մ. Ժամագործեան քանի մը խօսքով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ յետոյ երգչախումբը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւններ ըրին Տիկ. Մաղաքեան, ընկերուհի Գապամանուկեան, ընկ. Ս. Խաչիկեան եւ երգեց մեր համակիրներէն Գ. Ծ. Եղիկեան։ Մէջ ընդ մէջ նուագախումբը կը նուագէր հայկական կտորներ։ Խումբ մը երկսեռ երիտասարդներ պարեցին հայկական պարեղներով։ Եւ ահա տեսարան մը եւս զոր Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակին ամթիւերած էր Գ. Գալեգայ։ Տեսարանը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ 15 փոքրիկներու, որոնց իւրաքանչիւրը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմող տառերէն մէկը կրեց։ Ամէն երկտողի արտասանութենէն վերջ, ամբողջ խումբը ներդաշնակօրէն կը կրկնէր պատասխան յանկերգը. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը», գաղափար մը տալու համար ասորեւ կ'արտագրեմ առաջին մէկ համար.

Հ. Հայու արիւնով, ծոցիով Հայու
Հասակ է նետեր 41 տարու.—
Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեան, որ ըսաւ թէ հայ իրականութեան մէջ կարելի է հաշուել քանի մը տասնեակ տօներ, բայց այս տօներուն մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն երեքը, —Ապրիլ 11—24, Մայիս 28 եւ Հոկտ. 1ը։

«Միշդ է որ Հոկտ. 1ը կուսակցութեան մը, այսինքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան օրն է, եւ ուր որ Դաշնակցութեան մարմին կայ, կը կազմակերպէ ու հայ ժողովուրդն ալ Դաշնակցութեան հետ կը տօնէ Հոկտ. 1ը։ Բայց եթէ մանրամասնութեան մէջ մտնենք, այս տօնը Դաշնակցութեան տօն ըլլալէ կը դադրի եւ կրնայ կոչուիլ համազգային մէկ տօն։ Եթէ քիչ մը ետ երթանք, մինչեւ 1860 թուականները, պիտի տեսնենք որ Իրիճեաններ, Ալիշաններ ու շատ մը ծուսուրականներ կը ձգտէին այլ եւայլ միջոցներով արտայայտիչը հանդիսանալ գերի ժողովուրդի տենչերուն։ 80ական թուականներուն կար Արմենական կազմակերպութիւն, նոյնպէս ուրիշ քանի մը միութիւններ որոնք ոչինչ կրնային ընել, 87ին կազմուեցաւ Հնչակեան կուսակցութիւնը, բայց չկրցաւ գոհացնել օրուան պահանջները եւ ահա 1890 թ. երեք առաքեալներ դուրս եկան ու հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ սկսաւ արմատ ձգել ու աճիլ»։ Ընկ. Ս. Վրացեան յետոյ կանգ առաւ արդի Հայաստանի վրայ ու ըսաւ. Հայաստանի մէջ ունինք մօտ մէկ միլիոն հայութիւն, իսկ արտասահմանի մէջ աւելի քան 800.000 հայութիւն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ այս երկու թիւերը անհրաժեշտ է որ միանան, մինչեւ այդ Դաշնակցութիւնը չի կրնար դադրեցնել պայքարը, որովհետեւ առանց Տաճկահայաստանի ուշ կամ կանուխ Ռուսահայաստանն ալ պիտի դառնայ Թուրքաստանի մէկ գաւառը։ Այս ուղղութեամբ աշխատելով, Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան։ Յետոյ կարելի եղած չափով ուժ տալ Հայաստանի ներգաղթին եւ աշխատիլ արտասահմանի մէջ ալ Հայը հայ պահել, որպէս զի ապագայի Հայաստանի լաւ քաղաքացիներ ըլլան։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Երկուշաբթի երեկոյեան ընկերական ժողով ունեցանք որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 2.30։ Ընկերները չէին ուզեր բաժնուիլ։ Իսկ երեքշաբթի օր Ընչ. Կոմիտէն ի պատիւ ընկեր Ս. Վրացեանի թէյասեղան տուաւ ընկ. Ի. Քարամեանի սրճարանը, ուր ներկայ էին նաեւ համակիրներ։ Եղան ազգային եւ քաղաքական զանազան հարցեր, որոնց ընկերը պատասխանեց լայնօրէն։

Ն. Քիպօեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԻՏՔԵՐԸ, գրեց՝ Քր. Միքայէլեան։ (Բ. տպագրութիւն)։ Պատկերազարդ։ Մատենաշար «Դրօշակ» Թիւ 69, Հրատ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ ԱԹԷՆՔ, 1931։ Գին 10 ֆրանք. Դիմել «Դրօշակ»ի վարչութեան, 71 Ave. Kléber, Paris.

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆ

ՓՈՒԺԸԼ ՍԻՒՐ ԱՈԺԸՆ.— Նոյեմբեր 4ին հողին յանձնեցինք մեր հին ընկերներէն Կարապետ Մանասերեան, Վասպուրականի Լէզք գիւղէն. ան երիտասարդ հասակէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ եղած է եռանդուն եւ անձնուէր ընկեր եւ վարած է կուսակցական պատասխանատու գործեր։

Ընկեր Մանասերեան ծանօթացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կռիւներուն, Հայոց Ձորի եւ Գողազգէսենի եւն.ի մէջ. Վարած է նաեւ գիւղական եւ ազգային պատասխանատու գործեր, թուրք բռնակալութեան լուծին տակ։

Մինչեւ 1915 ապրիլեան ապստամբութիւնը, ընկեր Կարապետ չէ թերացած իր պարտականութեանմէջ զէնք ի ձեռին կռուելով Վասպուրականի ազատագրման։ Երբ նահանջը սկսաւ, բոլոր պարագաներով կ'անցնի Մուսուլ, Պաղտատ, միշտ հաւատարիմ մնալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Վերջին հանգրուանը կ'ըլլայ Փուժէն, ուր կը կազմէ դաշնակցական խումբ մը։ Հակառակ իր ընտանեկան հոգերուն, միշտ կը զբաղէր Դաշնակցութեան գործերով։ Կը յորդորէր տոկալ եւ կազմակերպուիլ ու պայքարիլ Թուրքին դէմ եւ լուծել մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու վրէժը եւ իրականացնել Միացեալ եւ Անկախ Հայրենիքը։

Ընկեր Կարապետ երբեք չէր յուսահատած, հակառակ իր տաժանելի հիւանդութեան, եւ այնքան խոր հաւատքով փարած էր այս գաղափարին, որ իր զերդաստանը եւ իր ազգականները մեծով եւ փոքրով կապած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբունքներուն։

Ընկերոջ ցանկութիւնն էր իր վերջին խօսքը արտասանել հայրենի հողին վրայ. բայց անգութ մահը չթողուց եւ ձգեց այս օտար ափերուն վրայ։

Սիրելի ընկեր, դուն մեռար բայց քու գաղափարդ ողջ է եւ քու սիրելի զաւակներդ պիտի շարունակեն քու ճանապարհը մինչեւ իրականացում։

*** Թաղումը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 5ին։ Ներկայ էին ամբողջ գաղութը եւ շրջանս ապրող հայրենակիցները։ Դագաղին կը հետեւէին նաեւ Ֆրանսացիներ։ Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն՝ եռագոյն ժապաւէնով, գաղութը եւ իր երեք զաւակները։ Դագաղը ծածկուած էր թարմ ծաղիկներով։ Ընկերոջ մարմինը ամփոփուեցաւ ֆրանս. գերեզմանատան մէջ։ Յիսուն տարեկան էր. կը թողու կին, երեք զաւակներ, հարսը եւ երկու փոքրիկ թոռնիկներ։ Հանգիստ իր ոսկորներուն։

Ա. Նուրիճանեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ընկերներս հաւատացեր էին իրենց պատասխանատուութեամբ թէ առա[...]չին ակնարկով, շատ մեծ խաբեբայի մը ապուշութիւնը չէր ձգեր։ Կեդրոնական կոմիտէն որ Աստուծոյ նման ամենուրէն մէջ նստած է, փափաքեր էր աւելի մօտէն տեսնել։ Ուրիշներ շատ ուզած չէի՞ն այս Նուիրական հողը համբուրելու համար։

Վայրկեան մը վերջ իրարու գտած կը բաժնէինք։ Յետոյ առաւ ընկերները եւ անոնց հետ անկէն կը քաշուեցաւ։ Մութը կը կոխէր։ Ահաբեկիչները սկսան վիճիլ։ Դաւադրութեան պատկերն իսկ էր։

— Ըսէք տեսնեմ, իմ սիրելի ընկերներս, ի՞նչ պիտի պատահէր, ...ժամով մը պտոյտի — ...նկցի՝ Վանչէն, ...նկցի՝ Սքաթրոֆը, ...նկցի՝ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը, կեցցէ՛ հանգուցեալ Փրոթոկերոֆը, կեցցէ՛ հարաւի, հիւսիսի Սերպերուն, Սլովէններուն, Խրուաթներուն թագաւորը Ալեքսանդր Ա.։

∴

Պուլկարական Մակեդոնիան. 600.000 բնակիչ։ Եօթ կեդրոններ. Կորնա-Ճումայա, Քէօսթէնտիլ, Պանսքօ, Նէվրէքոփ, Մէլնիք, Փէթրիչ, Սվէթիվրաչ։ Գէշ ճամբաներ, Միախոտ եւ խաշխաշի արտեր։ Գետակը՝ Սթրումա, Փիրին՝ անոր լեռը։ Այս բոլորը քոմիթէճիներուն է։

«Ազատութիւն եւ Մահ»ուան երկիրը։ Հոս կ'ապրին ահաբեկման ուսուցիչները. ծերերը 'արժանաւոր հանգստեան մէջ, երիտասարդները տոգորուած գովելի գործունէութեամբ։ Անոնց շուրջ կը վխտան ուսանողները ու շագիր, ուսումնասէր, յորդորիչ։ Եւ բնակչութեան միացեալ ձայնը կ'աշխատի զանոնք սնուցանելու համար։

Առաջին շփման հետեւեալ զարմացումը կը շարունակէ երկար օրեր։ Քաղաքապետները, վարժապետները, հարկահաւաքները, քահանաները, ոստիկանապետները, գոլթականները, այս բոլորը որ օրէնքէն դուրս են։ Բոլորը կը հնազանդին Գ. Վանչէի, արարողապետը ապանութեան։

Սոֆիայի մէջ, քաղաքին սրտին մէջ՝ որջ մը։ Պուլկարիոյ մէջ, այս գաւառը, երկուքը իրարու միացած ճամբով մը, ուր ինքնաշարժները եւ ինքնաշարժ հեծանիւները բոլորը բռնագրաւուած Ահաբեկման ի նպաստ, կ'անցնին բռնկած սատանաներու պէս։ Քանի մտածէք, այնքան հայակայ կը գտնէք։ Ալ չէք գիտեր թէ ո՞ր կողմը դառնանք։ Պիտի ուզէիք միայնգամայն բոլորը դիտել։

Այս բոլոր գիւղերը՝ որոնց կոկորդէն բռնած է լեռներու թագաւորը։ Անոր տեղեկատուները կը վազեն մէկէն միւսը, հոն տանելով իր հրովարտակները։ Հո՛ն, գիւղացիները կը բանդագուշեն յանկարծ լքելու իրենց դաշտերը, զէնք առնելու որովհետեւ Միխայլոֆ կը փախնայ որ Փրօթոկէրոֆի կուսակիցները բռնկին։ Հո՛ն, Փէթրիչի մէջ, քաղաքցին կը տարուի քաղաքէն դուրս եւ մեծի կ'ենթարկուի, որովհետեւ իր պատուհանին ետեւը, հակառակորդ խումբին թերթը կը կարդար։ Երկու օր վերջ նոյն տեղը. այս անպատկառ ծերունին, որ քաղաքավարութեամբ չէր խօսած այս պարաններուն հետ, հրապարակին վրայ, բերերով կը սպաննուի, եւայլն։

∴

Կորնա Ճումայայի մէջ, առտուն մինչ կօշիկներս ներկել կուտամ, ահաբեկչին թիկնապահը Սքաթրոֆ, կ'երեւի կեդրոնական հրապարակին վրայ։ Ամէն մարդ կը շտկուի անոր անցած պահուն։ Խանութպանները գլուխ կը բարեւեն իրենց սեմին վրայէն, թաղապետական խորհուրդը գրեթէ վազելով կը հասնի դիմաւորելու։ Ահաբեկիչը կ'ընդունի իր հպատակներուն յարգանքները։ Բայց կ'աճապարէ։ Իր ինքնաշարժը եկած է։ Կը մտնէ մէջը։ Անմիջապէս ամբողջ մէկուն կը քաշուի։ Կը մնան փոշիներու ամպի մը մէջէն։

Քէօսթէնտիլի մէջ, 1922ին, կառավարութենէն դժգոհ քոմիթէճիները պաշտօնապէս գրաւեցին քաղաքը։ Այն ատենուան վկաները տեսան Սոֆիայի պատերազմական նախարարը, որ կանոնաւոր զինուորներէ բաղկացած զօրաբաժնի մը գլուխն անցած, կը ձառէր հայդուկներուն։

Ահաբեկչութենէ զուրկ պատկեր մը չէ, բայց գծուած էչինեաարչական արուեստով։ Այսօր, արուեստը ուրիշ տեղ է։ Քէօսթէնտիլ այս տարի նշանակուած է ահաբեկչութեան համալսարանական կեդրոն։ Մահափորձի լաւագոյն ուսուցիչները հոն փոխադրած են իրենց դասախօսական բեմերը։

Հո՛ն, ճանաւորաբար կը պատրաստուին Արեւելեան ճեպընթացին դէմ մահափորձերը։ Պայթուցիկներու այս բոլոր վարպետները ահա՛, հաւաքուած են սրճարանին մէջ։ Ի՞նչ ազնիւ են։ Ներս մտնելուս, ոտքի կ'ելլեն։ Եթէ համարձակէին, կը զգամ թէ ականջիս պիտի քսէին.— Խորհուրդ մը ձեզի. զգաստացէք եւ սեպտեմբերին, մի՛ ճամբորդէք եւրոպական երկաթուղիով. Վերջապէս, տեսնելով թէ կրնանք իրար հասկնալ, ըսի.— Մտադիր եմ վերադառնալ յառաջիկայ ամսու, լաւ ամիս է չէ՞։ Խումբին մեծը կը մտածէ եւ կը պատասխանէ.—«Իրօք, լաւ ամիս է»։

Նայեցէք այս չորս ծերուններուն, որոնք գերեզմանատան առջեւ, նստած են նստարանի մը վրայ, — Պանսքոյի մէջ ենք — երեւոյթը չունի՞ն քաղքենիներու, որոնք քաղցր խաղաղութեան մը ուրախութիւնները կը վայելեն։ Ասոնք, հին պաշտօնեաներ չեն որոնք կ'ապրին պետութեան երախտագիտութեան շնորհիւ, հանգստեան կոչուած չորս խմբապետներ են։

— Ահաբեկիչներու համար հանգստեան թօշակի սնտո՞ւկ։

— Այո՛, պարո՛ն։

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Չինեւճափոնական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ

Երէկ կէսօրէ վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը նիստ գումարեց Փարիզի մէջ, զբաղելու համար չինեւճափոնական վէճին կարգադրութեամբ։ Այս կերպով, երրորդ անգամն է որ Խորհուրդը կը զբաղի այս հարցով։

Անգլիական մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքը այս հարցին մէջ։ Դիտել կու տայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գէշ կերպով սկսաւ զբաղիլ չինեւճափոնական վէճին կարգադրութեամբ, թէ առանց խորքը նկատի առնելու, հարցը ուզեց քննել միայն իրաւական տեսակէտով եւ այդ կերպով, անել մը ստեղծեց. որովհետեւ, կ՚ըսէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի հանդիպի Ճափոնի բուռն ընդիմութեան, ինչ որ նուաստացում պիտի ըլլայ ժընեւի հաստատութեան համար եւ կամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ զինուած Դաշինքին բոլոր յօդուածներովը, պիտի փորձէ անոր գործադրութիւնը, ինչ որ աղէտ մը պիտի երեւան բերէ։

Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, չինացի զօրավարը նոր յարձակում մը հրամայած է ընդդէմ ճափոնական ուժերուն։ Մեծ կռիւ մը տեղի ունեցած է Թաշինկի մէջ։

Կ՚ըսուի նաեւ թէ Ճափոն կրկնած է իր խոստումները՝ Մանչուրիան պարպելու, սակայն որեւէ թուական չէ նշանակուած։ Ի հարկին, չէզոք անձնաւորութիւններու պիտի յանձնուի պարպումի գործողութեանց հսկողութիւնը։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազգայ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԻՐՄԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբերքաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընկերներէն ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆի (Վանի Լէսք գիւղէն) մահուան առթիւ իր կնոջ եւ զաւակներուն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor, Սէն Միշէլ։ Կը խօսի՝ Գ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պլէրման, Ֆէրան.— Լ. Թ.— 70։
Ալէքսանտրէթ Լ. Գ.— 140։
Բոսթոնցա, Գարծ.— 1080։
Կարգադրեցինք։
Գանթաւլաւքա. Տօքթ. Ց.Հ.— 47 Ֆր. 10։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Անուշաւան Կարապետեան Վանի Այգեստանի Խէյրանի թաղէն, մինչեւ 1929ին կը թղթակցէր իր հետս եւ կը գտնուէր Մարսէյլ, հետեւեալ հասցէին՝ 3 Rue St. Sebulere, Magasin d'alimentation, Marseille։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Սաթենիկ Կարապետեանի հետեւեալ հասցէով։ Ռուբէն Կարապետեան, Barselona 4351 Berisso la Plata, R. A.։

— Կեսարիոյ Էֆքէրէ գիւղէն Գրիգոր Գալայճեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Կարապետ եւ Եղիա որոնք 1915ին Կեսարիայէն Տէրզօր աքսորուած են, 1929ին իրենց մօր Եղիսաբէթ եւ քրոջ Մարիամի հետ Հալէպի հիւանդանոցը տեսնողներ եղած են։ Իրենց մայրը եւ քոյրը մեռած են նոյն հիւանդանոցին մէջ, իսկ իրենց մասին որեւէ լուր չկայ։ Կը խնդրուի իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին Mr. Kirkor Kalaydjian, 19 Rue Adolphe Abeifle, La Çiotat: B. D. R. France.

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գատնեկեան Միութեան։ Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Նոր Արմէն), 13 մատուցակներու նկարներով զարդարուած, եգիպտ. հայկական ռազմ։ Գին Մարսէյլ 5 Ֆր. գաւառներ 5 Ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը կազմակերպած է բարենպատակ վաճառում մը (Vente de Charité) ի նպաստ իր պաշտպանած որբերուն պատսպարութեան, սնունդի եւ վարժարանական ծախսերուն։

Այս վաճառումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի ժամը 17—19, Salle Jouffroy, 8 Rue Jouffroy, Paris (18). Ծախու դրուած են ամէն տեսակ օգտակար առարկաներ, նուէրներ, երեխաներու խաղալիքներ աժան գիներով։

Այն անձերը, որոնք իրենց բարեկամին, ազգականին կամ զաւկին նուէր մը տալու մտադրութիւնը ունին, առանց վարանելու թող հաճին դիմել այս «Գթութեան Պազարը», անգամ մը տեսնելու համ ծախուելիք իրեղէնները եւ գնել իրենց ընտրած առարկան ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ԳԻՆՈՎ։

Ով չպիտի ուզէ թէ՛ աժան առարկայ մը գնել եւ թէ միեւնոյն ատեն բարիք մը ըրած ըլլալ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ ադերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, առևտրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Հայ կոմիտէճիներուն եւ յեղափոխութեանց մասին գրկուած հետաքրքրական զաղտնի հաղորդակցութեանց բանալիին տիրանալով, կառավարութեան կատաղի թշնամիներէն մէկը դարձաւ։ Բնիկ Հաֆիզ քաղաքին համար գիւղէն էր։ Կը պաշտօնավարէր Հաֆիզ քաղաքին հեռագրատան մէջ։ Օր մը, իբրեւ թէ լռոններուն մէջ հեռագրական գիծերը քննելու համար պտըտած ատեն, կը հանդիպի Էգպերթ գիւղին միւտիր Էսատ աղային, որուն կ՚ընկերանար ոստիկան մը։ Դանիէլ կուրծքը պատսպարելով ծառի մը բունին ետեւ, կը կրակէ եւ գետին կը փռէ միւտիրն ու ոստիկանը։ Նոյն օրը, երբ Հայ վաճառական մը կ՚անցնի նոյն ճամբէն, Դանիէլ կը սպաննէ զայն եւ դրամները առնելէ յետոյ, իր քաջագործութիւնները գրաւոր լուր կու տայ գաւառապետին։ Դանիէլ այդ գիրով կ՚իմացնէր թէ այսուհետեւ լեռներուն սպարապետն է ինք, թէ ուր որ Թուրք մը տեսնէ, պիտի սպաննէ, թէ իր միակ նպատակն է տեսնել հայկական դրօշին ծածանիլը Թուրքիոյ մէջ։

Կրաւոր այս յայտարարութենէն յետոյ, օր մըն ալ, երբ Շապին Գարահիսարի ընդհանուր դատախազի օգնականը Նէճիպ պէյ, պաշտպանութեան ներքոյ, Զօրումի գիւղապետը եւ ոստիկան մը միասին Սըվազ կ՚երթային, Դանիէլ 5-6 կտրած կոմիտէճիներու հետ յարձակեցաւ ճամբորդներուն վրայ։

Չէնք ունէին միայն կիսապետն ու գիւղապը, որոնք քաջաբար ինքնապաշտպանութեան դիմեցին։ Սակայն աւազակապետն ու ընկերները մայրերուն ետեւ գիրք բռնած էին, իսկ ճամբորդները կը գտնուէին ասպարակ դաշտի մը վրայ։ Ընդհարումը տեւեց մօտ կէս ժամ։ Ընդհ. դատախազ Նէճիպ պէյը եւ կիսապետը նահատակուեցան, Զօրումի գիւղապետը եւ գինուորը վիրաւորուեցան։ Աւազակներէն ալ 2 հոգի սպաննուեցան։ Վիրաւորները Սըվազ հասնելով պատմեցին դէպքը։ Ու մինչ անոնք ընդհարումը կը նկարագրէին կուսակալին, նոյն ժամուն Սըվազի երեւելիներէն 5-10 հոգի։

Ուրաքանչիւրը ստացեր էր սպառնագիր մը «Լեռան սպարապետէն», որ կը պահանջէր կարեւոր գումարներ, հակառակ պարագային կը սպառնար սպանութեամբ։ Երբ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կը կատարուէին գտնելու համար այս աւազակապետը, լուր հասաւ որ Հաֆիզի շրջանին մէջ, Սաքար լերան վրայ Դանիէլ վայրագաբար սպաննած է 16 Թուրքեր, 2ը կին։ Այնուհետեւ Սըվազի նահանգին մէջ տեղի ունեցան կարգ մը բարբարոսութիւններ, որոնք կը յիշեցնէին Ճէլալի աւազակապետին սխրագործութիւնները։ Բոյըքէօյի գաւառապետին պաշտօն տրուեցաւ մօտ մը բէտոֆ զինուորներով երթալ բռնելու այս աւազակապետը։ Այս գաւառապետը հաստատակամ, քաջ եւ ուշիմ մէկն էր։ Հետապնդելով ի վերջոյ կրցաւ գտնել Սու Շէհրի եւ Բուզհիսարի միջեւ, Գարապայիր կոչուած վայրին մէջ։ Ընդհարումը տեւեց 6 ժամ։ Դանիէլ եւ իր 6 ընկերները սպաննուեցան։ Ասպարակներէն չորս հոգի ալ ձերբակալուեցան։ Միայն մէկը կրցաւ փախչիլ։ Ու աւազակապետը անգամ մըն ալ չաղջնելու պայմանով անդրաշխարհ գրկուեցաւ։

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մարզուանի մէջ Հայ յեղափոխական շարժումը կը սկսի 1891 թուականներուն։ Այդ տարին Մարզուանէն 1 ժամ հեռու, Տէյիրմէնտէրէի մէջ Հայ աւազակները սպաննեցին Թուրք մը, իր անասունին հետ միասին։ Յաջորդ տարին Հայերը մզկիթներուն բակին մէջ ցրուեցին թուղթեր որոնք կնքուած էին հրացանի փամփուշտի պատկերներով։ Այդ թուղթերուն վրայ գրուած էր.

— Ե՛յ կառավարութիւն, տուրքերու պատճառով մի՛ նեղեր մեր ազգը, մի հարստահարեր, մինչեւ վերջը այսպէս չի թար։

Ժամանակ մը ետքը, Ռուսիայէ Նշանեան անունով կոմիտէճի մը ու Հոռփարս (Համբարձում ?) կը ձերբակալուին Մալաթիոյ մէջ եւ Սամսոնէն կը ճամբով Պոլիս կը ղրկուին։ Մարզուանի եւ Հավզայի միջեւ, Չէլէնի կիրճին մէջ 18 հոգինոց Հայ հրոսախումբ մը կը յարձակի եւ կ՚ազատէ ձերբակալուածները։

Նշանեան նորէն Մալաթիա վերադարձաւ եւ պահուըտեցաւ Հայու տուներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը տեղեկանալով խուզարկութիւն կատարեց եւ ձերբակալեց։ Կատարուած քննութիւնները ցոյց տուին որ Նշանեան ամէն գիշեր Հայու մը տանը մէջ կոմիտէ մը կազմած էր, եւ այդ կոմիտէին շնորհիւ զրած կը հաւաքէր իբրեւ «փրկագին»։ Նշանեանի թելադրանքով, Հայ կոմիտէճիները գիշերները զէնք կ՚արձակէին եւ մեծ մերթ ցոյցեր կը կատարէին Թրքական թաղերուն մէջ։

1895ին, երբ Սըվազի նահանգը թատերաբեմ կը դառնար Հայ յեղափոխութեան, Մարզուանի կոմիտէն ալ իր կարգին ձեռնարկեց արիւնոտ խռովութիւններու։

Մարզուանի մէջ հանրածանօթ Հայ պոռնիկ մը կար, որ կ՚ապրէր իր զաւկին հետ մէկ տան մէջ։ Ամէն գիշեր հիւր կ՚ընդունէր եւ իր մարմինը ծախելով ապրուստը կը շահէր։ Գիշեր մը տունէն կ՚առեւանգեն Թուրքերը եւ կը սպաննեն։ Ծեծոյ Հայերը սպանութիւնը կը վերագրեն Թուրքերուն։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարեկ.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 279 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
18 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1728

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Շուտով կը լրանայ վեց ամիսը, երբ հրապարակ հանուեցաւ Ներգաղթի աւետիսը։

Որոշումը տրուած էր անցեալ յուլիս 8ին, եւ եւրոպական թերթերը արձանագրեցին յուլիս 10ին։ Անոււհետեւ Փարիզ եկաւ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան, «վարչապետ»ը (օգոստոս), գլխաւորապէս պատճառելով իր հաւատարիմներուն։ (Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան ղրկուած էր Ստալինի կողմէ, բոլորովին ուրիշ — քարխուղարի՛ր — առաքելութեամբ մը։ Սակայն մարդիկ ուզեցին հաւատացնել թէ Հայաստանէն կուգայ, յատկապէս Ներգաղթի գործին համար)։

Այսպէս կամ այնպէս, «վարչապետ»ը պարտք սեպեց գանազան հէքեաթներ պատմել։ «Թող տղերք ոգեւորուին»։ Այն աստիճան որ, կը հաւատացնէր թէ «վաղը իսկ, անմիջապէս 6000 շունչ կամ 1200 ընտանիք կրնան Խ. Հայաստան մեկնիլ»։ Ցետոյ յոյս կը յայտնէր թէ մինչեւ երկու-երեք ամիս կարգադրութիւններ կ'ըլլան մնացեալ չորս հազարի համար եւ, տարով այս տարուան ընթացքին Խ. Հայաստան կը փոխադրուին 10,000 շունչ կամ 2000 ընտանիք»։

Այս յայտարարութիւնները «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» փոփոխակներով հրատարակութեան տրուեցան ոչ միայն իրենց եռօրեայ օրկանին, այլեւ Բարեգործականի միջոցաւ։

Այս յայտարարութիւնները կ'ըլլային ճիշդ այն պահուն երբ, Երեւանի մէջ, տակաւին նոր, օգոստոս 10ին ժողով կը գումարուէր, եւ կ'որոշուէր «արտօնել հայ աշխատաւորներու ներգաղթը»։ Երբ տակաւին նոր, այդ նոյն ժողովին կողմէ, կը կազմուէր Յանձնաժողով մը, «որ պիտի որոշէ Հայաստան ընդունուելիք գաղթականներուն թիւը, անոնց ընդունելութեան ժամանակը» եւայլն։

Անոււհետեւ տեղի ունեցաւ երթեւեկ մը՝ դէպի Ժընեւ, ձրի շոգենաւ եւ ճամբու ծախք հայթայթելու համար։ Յունաստան խոստացաւ, Պուլկարիա մերժեց։ Նանսէնեան գրասենեակը զանազան յանձնառութիւններ ստանձնեց։ Իսկ տաչքին ետեւին վրայ, արդէն ցուցակներ կազմուած էին Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, սպասելով Երեւանի պատուիրակին ժամանման։

Պատուիրակը Աթէնք հասած է արդէն, եւ «հաւատալի նոր անակնկալը» — գաղթականները պիտի փոխադրուին ո՛չ թէ զանգուածօրէն, այլ մաս-մաս, նոյնինքն Գ. Շահվէրդեանի կարգադրութեամբ։ Աթէնքի «Նոր Օր»ն է որ կուտայ այս լուրը, քաղելով խորհրդային աղբիւրներէ, եւ հաստատելով յաջորդ օրը (13 Նոյեմբեր)։

— «Վերջնապէս յայտնի եղած է որ զանգուածային Ներգաղթ տեղի չպիտի ունենայ։ Առաջին կարաւանը պիտի մեկնի այս ամսուան մէջ, դեռ. որոշապէս ճշդուած չէ կարաւանին թիւը։ Միւս կարաւանները ճամբայ պիտի հանուին դեկտեմբեր եւ յունուար ամիսներուն»։

Համաձայն քաղուած տեղեկութիւններուն, «Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզի մէջ ըրած յայտարարութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ»։

— «Մէկ անգամէն վեց հազար հոգի ընդունելու համար Հայաստանի մէջ ոչ բնակարան կայ, ոչ ալ միջոց անմիջապէս գործի կապելու գաղթականութիւնը։ Այս պատճառաւ է որ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է մաս-մաս ընդունիլ, ընդունուածները տեղաւորել եւ ապա նոր կարաւաններ պատրաստել»։

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը միեւնոյն ատեն կը հաղորդէ այլապէս վրդովիչ լուր մը, քաղելով միեւնոյն աղբիւրէն, — վերջ տրուած է հաւաքական անցագրի դրութեան, եւ անհատական անցագիր պիտի տրուի։

«Պիտի պատրաստուին մանրամասն հարցարաններ եւ առանձին-առանձին քննութիւն պիտի կատարուի իւրաքանչիւր ներգաղթողի համար։ Գ. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզի մէջ ըրած յայտարարութիւնները Ներգաղթի յանձնախումբի մը կազմութեան մասին՝ գործադրութեան չպիտի դրուին հոս։ Գ. Դ. Շահվէրդեան ամէն գործ պիտի կեդրոնացնէ իր ձեռքին մէջ։»

Այս բոլոր տեղեկութիւններուն պատասխանատուութիւնը ձգելով «Նոր Օր»ի վրայ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.—

1.— Ներգաղթի համար արձանագրուած աշխատաւորները տակաւին շատ տաք ու պաղ պիտի անցընեն։ Յայտնի չէ ո՛վ պիտի երթայ, ո՛վ պիտի մնայ։

2.— Հաւաքական անցագրի դրութիւնը վերցուած ըլլալով, իւրաքանչիւր թեկնածու պիտի ենթարկուի մանրակրկիտ քննութեան։ Պիտի հարկադրուի լեցնել ծանօթ հարցարանը, իր պատմութիւնը արձանագրելով մինչեւ եօթը պորտը։

3.— Ամիսներ պիտի տեւէ ծանօթ վեց հազարին փոխադրութիւնը։

4.— Ներգաղթը եւ տեղաւորումը պիտի կատարուին ձիւնձմրան, որ արդէն սկսած է։

5.— Հետզհետէ հեռաւոր հաւանականութիւն մը կը դառնայ մնացեալ չորս հազարին փոխադրութիւնը։ Այնպէս որ, միամտութիւն պիտի ըլլար խօսիլ յաջորդ քսան հազարի մասին։

6.— Հայաստանի «վարչապետ»ը իրականութիւնը ծածկած է գաղութներէն, — չըսելու համար ուրիշ բան։

7.— Իբրեւ հետեւանք նոր կարգադրութեանց, այս ձմեռ պիտի ունենանք յուսախաբութեանց եւ թշուառութեանց քստմնելի պատկեր մը՝ մանաւանդ Յունաստանի մէջ, ուր կառավարութիւնն ալ անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէ, Ներգաղթի ձգձգումներուն առթիւ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հայ համայնավարները կը յարձակին Աթէնքի առաջնորդարանին վրայ

«Նոր Օր» կը գրէ.— Երէկ գիշեր, (12 Նոյ.) ժամը 8ին, երբ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր հերթական նիստը կը գումարէր, երեսունի չափ անհատներ կը հաւաքուին եկեղեցիին բակը, կանխապատրաստուած յարձակում գործելու համար վարչութեան անդամներուն վրայ։

Երկու հոգի, բոլորովին գինով վիճակի մէջ, աղմուկ կը բարձրացնեն, առիթ տալով մեծ իրարանցումի։ Հաւաքուողները կը պահանջեն խմբովին ներկայանալ վարչութեան նիստին։ Վարչութեան անդամները մեծ դժուարութեամբ խօսք կը հասկցնեն ըմբոստներուն եւ կը հաւանին որ հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներկայանայ ժողովին։ Պատուիրակութիւնը անմիջապէս կը կազմուի բակին մէջ եւ կը ներկայանայ վարչութեան, իմանալով Գաքիրիոյ եւ Սինկրուի մէջ ստորագրուած հանրագրութիւններ, որոնցմով կը պահանջուի վարչութենէն հրաժարիլ անմիջապէս, հակառակ պարագային սպառնալով առաջնորդարանէն դուրս նետել վարչութիւնը «ապտակներով»։

Հայ համայնավարները գաղթակայաններու մէջ յայտարարած են թէ բողոքագրերն տակ ստորագրութիւն դնել չուզող գաղթականները չպիտի կրնան Հայաստան երթալ։ Հայ համայնավարները բանի ուժով ստորագրութիւն հաւաքելէ յետոյ (հաստատուած է թէ ստորագրութեանց մէկ մասն ալ կեղծ է), թելադրած են մաս մը գաղթականներու, առաջնորդարան երթալ եւ յարձակիլ վարչութեան անդամներուն վրայ։

Մինչեւ անգամ կը հաստատուի թէ Առաջնորդարանի շրջակայ փողոցներուն մէջ բերելով գինուած օգնական ուժեր տեղաւորուած են եղեր, ի հարկին միջամտելու համար կռիւին։

Եկեղեցիի բակին մէջ հաւաքուած բազմութիւնը եւ իրարանցումը տեսնելով, փողոցէն անցնող երկու ոստիկաններ եկեղեցի կը մտնեն։ Վարչութիւնը կը հարկադրուի ըսելու թէ որեւէ խնդիր չկայ, որուն վրայ ոստիկանները կը մեկնին եւ կը ցրուին նաեւ բողոքողները։

Վարչութեան նիստին ներկայացողներէն մէկը պոռալով ըսած է. «Ես եկած եմ «Նոր Շարժում»ին կողմէ իբրեւ խմբագիր»։

Յունաստանի Հայերը եւ Կիպրոսի դատը

Հին Յունաստանի եւ կղզիներու Ազգ. կեդր. վարչութիւնը արտակարգ նիստ գումարելով, զբաղած է Կիպրոսի ազատագրութեան խնդրով, անմիջապէս հետեւեալ բանաձեւը խմբագրուելով ղրկուած է Յոյն ժամուլին:

— «Ցեղագրական, պատմական ու իրաւական հիմերով բացարձակապէս հելլենական դիմագիծ կրող Կիպրոսի Մայր Հայրենիքին միանալու ազատագրուելու փափաքին եւ այս առթիւ՝ ամբողջ Յունաստանի ժողովուրդին զգացումներուն անկեղծօրէն կը ձայնակցի Յունաստանի մէջ հիւրընկալուած երախտագէտ հայ ժողովուրդը»

⁂ 15 Նոյ. կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է Կիպրոսի ազատագրութեան նահատակներու յիշատակին։

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Նախորդ օր, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, զբաղելու համար չինեւճափոնական վէճին կարգադրութեամբը։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ կատարուած աշխատանքներուն մասին։

Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ, սահմաններու ճշդման տեղեկագիր նշանակուեցաւ Նուրքօլլաւիոյ ներկայացուցիչը։

Գալով չինեւճափոնական վէճին, Խորհուրդին նախագահը իր բացման ճառին մէջ հաստատեց թէ վերջին նիստի փակման պահուն, երկու տեսակէտներ կային դէմ դէմի։ Առաջին տեսակէտը կը պահանջէր անմիջապէս կարգադրել ինչքի եւ կեանքի ապահովման միջոցները, հակառակ պարագային Ճափոն կը յայտարարէր թէ չի կրնար փոփոխութիւն մտցնել կացութեան մէջ։ Երկրորդ տեսակէտ մը աւելի նպատակայարմար կը նկատէր բանակցութիւններ կատարել, հարցը արագօրէն լուծելու համար, որպէսզի Մանչուրիոյ պարպումի հարցը աւելի արագ կարգադրուի։

Ճափոնի ներկայացուցիչը կը յայտարարէր թէ հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ունի։ Առաջին չորս կէտերը նպաստաւոր կերպով ընդունուած էին երկու կողմերէն։

Գալով հինգերորդ կէտին, ըստ Ճափոնի ներկայացուցչին յայտարարութեան, կապ ունէր ապահովութեան ընդհանուր ծրագրին հետ։

Ցետոյ, ամփոփելով ներկայ կացութիւնը, նախագահը թելադրեց որ ժողովը յետաձգուի եւ ժամանակ մը յատկացուի ընդհ. խորհրդակցութիւններու, նիստը վերաբանալու համար յաջորդ օրը։ Ինչ որ ընդունուեցաւ։

⁂ Կը հաստատուի թէ չինական ուժերը յարձակումի ձեռնարկած են Թուշինկի ճափոնական զօրախումբերուն վրայ։

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՎԻՔԹՈՐ ՊԷՐԱՐ

Նախագահ Ֆրանսայի Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովին եւ ջերմ բարեկամ Հայկական դատին։

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, երեքշաբթի։

Ներկայ էին հայ եւ օտար բազմաթիւ անձնաւորութիւններ։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնփարնասի գերեզմանատունը։

Ցիցիքարի ճափոնական հիւպատոսը հեռացած է քաղաքէն, կացութիւնը ծանրացած ըլլալով։

Չինական ջոկատ մը Անկաշիի հարաւը յարձակում գործեց երկաթուղիին վրայ եւ կտրեց հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները, մեկուսացնելու համար Մանչուրիոյ հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերը։ Ճափոնցիները աւելի վերջը, յաջողեցան ետ մղել Չինացիները։

⁂ Փէքինէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Չինաստանի նախկին կայսրը կը գտնուի Մուքտէն, ուր շատ չանցած ինքզինքը պիտի յայտարարէ Մանչուրիոյ կայսր։ Ճափոնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն այն մասին։

Անգլիոյ տնտեսական կացութիւնը

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, առեւտրական նախարարը պատասխանելով գանձարանին բովանդակութեան դէմ եղած քննադատութեանց, խօսեցաւ երկրին տնտեսական կացութեան մասին։

Յայտարարելէ վերջ թէ Անգլիոյ ելմտական ամրացումը կախում ունի իր ճարտարարուեստին վիճակէն եւ թէ պէտք է հետապնդել խնայողութեան քաղաքականութիւն մը, առեւտրական նախարարը դիտել տուաւ թէ միւս երկիրներու տնտեսական կացութիւնը՝ ներկայիս աննպաստ ազդեցութիւն մը կը գործէ Անգլիոյ առեւտուրին վրայ.

— Եթէ մեծ ճիգեր չգործուին մեր ճարտարագործներուն եւ կառավարութեան կողմէ, պիտի տեսնուի որ Անգլիոյ ճարտարարուեստին համար, 1932ը պիտի ըլլայ ամենէն գէշ տարիներէն մէկը։

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐԸ

— Այս վերջին շաբաթներու ընթացքին, աւելցուց նախարարը, մաքսային դրութեան կիրարկման առթիւ, արտասահմանի մէջ, իրարանցում մը նշմարուեցաւ, որ տեղի տուաւ օտար ապրանքներու մեծ քանակութեամբ ներածման դէպի մեր երկիրը։

Անգլիական կառավարութիւնը հասած է այն եզրակացութեան թէ անսովոր ներածումներու առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցն է առեւտրական նախարարութեան տալ իրաւասութիւններ, որոնցմով ան կարենայ տուրքի ենթարկել ներածումները։ Այդ տուրքերը ամէն պարագայի մէջ, չպիտի անցնին ներածուած ապրանքներու արժէքին հարիւրին հարիւրը։ Այս իրաւասութիւնները ի զօրու պիտի ըլլան 6 ամիս։ Այս նպատակով օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին անմիջապէս, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն քուէարկել հինգշաբթի իրիկուն իսկ եւ ենթարկել Թագաւորին հաւանութեան, մինչեւ ուրբաթ օր։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

«ԳՆԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ»

Նախորդ օր, յատուկ պայքար մը բացուեցաւ, մղելու համար ժողովուրդը որ միմիայն անգլիական ապրանքներ գնէ։ Առեւտրական այս պայքարին համար, ամէն միջոց նախատեսուած է։ Մէկ միլիոն պատի յայտարարութիւններ տրուեցան Աշխատանքի սակարանին, բաշխուելու համար ամբողջ երկրին մէջ։ Երկաթուղիի ընկերութիւնները յատուկ տեղեր նշանակած են կառքերուն մէջ, յատկացուելու համար յայտարարութիւններուն։ Ճարտարագործներու ռէնտիքան, հրապարակ հանած է 12 միլիոն յատուկ դրոշմաթուղթեր, որոնց վրայ գրուած է.— «Գնեցէք անգլիական արտադրութիւններ եւ ուժ տուէք անգլիական ճարտարարուեստին»։

Թատրոնները իրենց յայտագրերուն վրայ պիտի տպել տան նոյն իմաստով թելադրութիւններ, իսկ սինէմաները խօսուն շարժանկարներ պիտի ներկայացնեն ի նպաստ անգլիական արտադրութեանց։

Կալլէսի իշխանը որ բացումը կատարեց պայքարին, անթել ճառի մը մէջ ըսաւ.

— Որպէսզի «Գնեցէք միայն անգլիական ապրանք» նշանաբանը իրական արդիւնքներ տայ, պէտք է որ անգլիացի ճարտարագործները լաւ տեսակէ եւ աժանագին ապրանքներ արտադրեն, իրենց կարգին, երկրագործները նոյնը պէտք է ընեն, վերջապէս միջնորդները պէտք է նոր շուկաներ փնտռեն անգլիական ապրանքներուն համար։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Սթերլինը երէկ կէսօրին կը բանէր 96.25։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿՈՊԻՏ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Pensons-y» mais n'en parlons».
THIERS

Կ'ըսէինք անցեալ օր թէ Անգլիոյ քաղաքական դէպքերը եւ այս կամ այն կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ անցնիլը պարագան չեն կրնար ազդել մեր ազգային դատի ճակատագրին վրայ: Փաստեր շատ կան այս տեսակէտէն:

Վերջին եօթը տարուան մէջ, երկու անգամ կառավարութեան գլուխը սոսանձնեցին ընկերվարականները, այսինքն այն տարրերը որ ամէնէն աւելի կ'ազդէին հրապարակը փոքր ժողովուրդներու ազատագրութեան անունով, ամէնէն աւելի կը խոստանան ու ամէնէն աւելի պերճախօս են այդ ծարգին մէջ: Որեւէ ձեւով օգտուեցա՞նք այդ երկու բախտաւոր պատեհութիւններէն: Ո՛չ:

Անգլիա ունեցաւ վարչապետ մը 1924ին եւ 1929ին եւ արտաքին գործերու նախարար մը — երկուքն ալ մտերիմ բարեկամներ ծանօթ հայ-հայ քաղաքական գործիչներու — որոնք հակառակ իրենց հին օրերու համակրութեան, բողէ մը իսկ չյիշեցին հայ ժողովուրդի դատով եւ յուսահատօրէն ծոցած գայնե[illegible]: Չէի՞ն գիտեր մեր վերջին երկու տասնամեակի պատմութիւնը: Այո՛, թերեւս շատ աւելի լաւ քան սա պուրվառէն անցնող հայը: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը պատերազմի տարիներէն մինչեւ 1922, իր բոլոր տարեկան համաժողովներուն մէջ բանաձեւեր քուէարկեց հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան համար: Յիշեցի՞ն մեր անունը Լօզանի անբարոյական դաշնագրէն յետոյ: Ո՛չ:

Ազատական վարիչ մը Հայաստանի անկախութիւնը փառաբանեց 1916ին: Ծափ զարկինք: Ա՛լ սահման չունէր մեր խանդավառութիւնը. «Ազատականները մեզ պիտի փրկեն»: Բառ մը արտասանե՞ց ինք կամ իր կուսակցութիւնը այդ երջանիկ օրերէն ասդին, բառ մը որ յոյս ներշնչէր մեզի: Ո՛չ:

Պահպանողական եւ ազատական երկու նախկին վարչապետներ հանդիսաւոր առիթներու մէջ ճառ խօսեցան ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ նոյնիսկ օրին մէկը պահանջեցին որ Ռայխսպանքի մէջ պահ դրուած հինգ միլիոն թրքական ոսկին տրուի մեզի... ի՛ վարձատրութիւն մեր զոհաբերութեանց: Թակեցի՞ն իրենց շրթունքները այդ հեւ ի հեւ օրերէն ի վեր: Ո՛չ:

Դեռ երէկ, Լոնտոնի թերթերը լեցուն էին «հայկական լուրերով»՝ Հայաստանեայ լուրեր կուտային, լուրեր կը մուրային աջէն ու ձախէն. թղթակիցները կը յատկացնէին ամբողջական խմբագրութիւններու մասին. իսկ այսօ՞ր..

* *

Միամիտ չենք այլեւս որպէսզի դառնութիւն զգայինք այս իրողութիւններէն եւ ոչ ալ կոյր՝ չտեսնելու համար իսկական շարժառիթները այս տեսակ անտարբերութեան:

Այն օրէն ի վեր երբ հանգուցեալ լորտ Քըրզըն չկարծրեցաւ իր ստորագրութիւնը դնելու Լօզանի դաշնագրին տակ՝ յանուն բրիտանական կայսրութեան, անգլիւթուրք յարաբերութիւնները մտան նոր փուլի մը մէջ: Հայ ժողովուրդը վերադարձաւ Լօզանէն, ոչ միայն ձեռնունայն, այլեւ արհամարհուած մեր արիւնարբու թշնամիներէն ու մանաւանդ մեր դոյնզգոյն բարեկամներէն. Թուրքիա, ընդհակառակն, յաղթական ու լիբը, իր պայմանները կը պարտադրէր օրուան հզօրներուն: Եւ անհաւասար սիրալիր բարեկամութիւն Թուրքիոյ եւ իր նախկին թշնամիներուն միջեւ, ուր տարբեր է վեր: Քաղաքական սիրաբանութիւն Լոնտոնէն Էնկիւրի, դաւ հայ ժողովուրդին կռնակէն եւ զարշելի հեգնանք հանդէպ մեր արդար իրաւունքներուն, մեր անհաշուելի զոհաբերութեանց:

Այս բոլորը անոր համար որ, մենք ոչինչ ունէինք հրապուրելու համար աշխարհի ամէնէն վիթխարի պետութիւնը: Շնորհ չէ որ կ'աղերսէինք մեր մեծ դաշնակիցներէն. կը պահանջէինք միայն որ լուծուէր հայ ժողովուրդի դատը, համաձայն այն շռնդալից սկզբունքներուն որոնց համար, ըսին, կռուեցան չորս տարի շարունակ:

Այսօր մարդիկ կը ծիծաղին այդ միամիտ ու անմեղ խօսքերուն վրայ: «Որբ իմ հայրենիքիս շահը կը պահանջէ քու հայրենիքիդ մահը, վարանում չունիմ, պէտք է մահանաս քուկդ»: Այսպէս կը պատգամէ քսաներորդ դարու քաղաքակիրթ ու մարդասէր Եւրոպան: Եւ այս նոր ու հիւանդագին հոգեբանութեան վրայ կազմակերպուած է օրուան միջազգային քաղաքականութիւնը: «Հայր Մեր»ին պէս գոց պէտք է գիտնանք այս իրողութիւնը, որպէսզի վաղը, երբ դիրքերը փոխուին եւ Եւրոպայի դիւանագէտները մեզ շողոքորթեն «մեր սեւ աչքերուն համար», անգամ մըն ալ խաղալիք չըլլանք անոնց զարշելի անպարկեշտութեանց: Որպէսզի վաղը դարձեալ երբ ճառ խօսին մեզի համար, հրաշքներ խոստանան եւ անո՛ւշ անո՛ւշ ժպտին մեր երեսին, մեր թուքը վեր առած չպարենք:

* *

The Turk is a gentleman. (Թուրքը ճէնթլմէն է), կ'ըսեն այն Անգլիացիները որոնց գինեգործ շրջանին «ճաշկալէպի» ճաշակեցին Վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, սեւաչուի Թրքուհիներու կողքին: Քութէլ Ամարայի մէջ գերի բռնուած անգլիացի հրամանատարը հիացումով կ'արտայայտուէր Թուրքերու մասին եւ նոյնիսկ իր յիշատակներուն մէջ էջեր յատկացուցած է, նկարագրելու համար իր կեանքը Մեծ Կղզիի մէջ ուր, կարելի է ըսել, ո՛չ մէկ վայելք կը պակսէր իրեն շնորհիւ թրքական «ճէնթլմէն»ութեան:

Այո՛, Թուրքերը անգուգական «ճէնթլմէններ» են դիւանագիտութեան մէջ, առաքինութիւն մը որ մենք չունինք եւ չպիտի կրնանք ունենալ երբեք:

Բնականաբար ո՛չ մէկ արժէք ունի քանի մը հազար միամիտ Անգլիացիներու համոզումը այդ ազնուագործ ցեղին մասին, մանաւանդ որ «Թուրք» բառը չարութեան, անիրաւութեան, արիւնի եւ ջարդի համարժէք է անգլիացի ժողովուրդին մեծամասնութեան համար:

Եւ սակայն, Թուրքերը իրենց հրեշային եւ աներեւոյթ առաքինութիւններով յաջողեցան սիրաշահիլ Եւրոպան: Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ իրենց արիւնոտ հայրենիքը ամէն առթիւ աւելի հրապուրիչ է արեւմտեան պետութիւններուն համար. պարագայ մը որ կը դիւրացնէ Մուսթաֆա Քէմալի ճիգերը՝ համակրութիւններ գրաւելու համար քաղաքական կեդրոններու մէջ:

Լոնտոնի պետական շրջանակները լուռ են իրենց թրքական քաղաքականութեան մասին, բայց եթէ թղթատէք օրուան մամուլը եւ հետեւիք անցուդարձերուն, կրնաք դիւրութեամբ հասկնալ թէ «բանն ինչումն է»:

Անգլիական թերթերը երբեմն հեռ կը ծրգին, ինչպէս ըսինք, թրքանպաստ տեղեկութիւններ հրամցնելու համար իրենց ընթերցողներուն: Թուրքիոյ քաղաքական լուրերէն մինչեւ Լոնտոնի դեսպանին հացկերոյթին նկարագրութիւնը, տեղ ունին թերթերուն մէջ: «Տէյլի Թելեկրաֆ» նման լուրջ օրաթերթ մը քանի մը անգամ յիշեց դեսպանին աղջկան նշանտուքը եւ քանի անգամ հրատարակեց «օրիորդին եւ նշանածին» լուսանկարը The charming Lady...:

Ճարպիկ թղթակիցներ չեն պակսիր Էնկիւրիի կամ Պոլսոյ մէջ, հեքեաթներ հեռագրելու համար Լոնտոն: Ո՞վ ըսաւ թէ Թուրքերը անկիրթ են: Դեռ քանի մը ամիս առաջ, Անգլիոյ թագուհիին եղբայրը հարաւային Ափրիկէէն վերադարձին, «հանդերձ ընտանեօք» անցաւ Էնկիւրիէն. ա՛լ ի՛նչ շողշողուն նկարագրութիւններ իրեն ընծայուած հիւրասիրութեան համար եւ ի՛նչ բաժակաճառեր Թուրք հանրապետութեան կենացը:

Եւ հիմա նոյն այդ թերթերուն մէջ փնտռեցէք լուր մը որ նպաստաւոր ըլլայ մեզի: Ոչ իսկ մէկ տող: Չեն հրատարակեր ոչ միայն քաղաքական նշանակութիւն ունեցող լուրեր, այլ չեն հետաքրքրուիր նոյն իսկ ամէնէն չէզոք հայկական լուրերով: ... Ներկայացուցչութիւնը զանազան առիթներով գեղօշներ ղրկեց մամուլին — հիրքուն կամ պարզ տեղեկութիւններ —, որոնց ի պատասխան ստացաւ միայն «շնորհակալութեան նամակ»:

«Թայմզ» չուզեց մէկ տող իսկ նուիրել Ահարոնեանի գրական յոբելեանին: Անգլիացի լրագրող մը, հակառակ իր ջերմ փափաքին, չկրցաւ հրատարակել տալ «Անուշ»ի ներկայացման մասին իր գրած երկտողը անցեալ տարի: Երբ հարցուցինք պատճառը մերժումին, ըսաւ «Ձեզ կրնար բաց խօսիլ, դուք պէտք է գուշակէք պատճառը»: Հրատարակեցին Ռասէլի «Ճաշափորձ»ին լուրը, բայց աւելորդ նկատեցին երեւան հանել իրականութիւնը:

Այս բոլոր խաղերը անոր համար որ, Անգլիա ձեռնտու չէ այսօր վիրաւորել Թուրք ժողովուրդին զգացումները:

Պզտանական համակրութեան պիտի ըսեն միամիտները: Ո՛չ: Քաղաքական նոր ուղղութիւն մը առաջադրել, ծրագիրներու յաջողութեան համար, զոր կրնան ապահովել միայն առանց նկատի առնելու հայ ժողովուրդին իրաւունքները, մոռնալով նոյն իսկ անոր գոյութիւնը: Երէկ մենք միջոց էինք դիւանագէտներուն համար այդ տեսակէտէն. այսօր մեր անունը յիշելն անգամ կրնայ արգելք ըլլալ:

. .

«Անգլիական նաւատորմը Ցաւրաժ լեռները չի կրնար բարձրանալ», ըսաւ լորտ Սոլզպրի: Իրմէ առաջ՝ Հրեայ Տիզրայէլին, Վիքթորիա Թագուհիին աչքին լոյսը «Մենք Հայաստան չենք ուզեր» պոռաց Պերլինի վեհաժողովին օրերուն: Այս երկու ազդարարութիւններն ալ մոռցանք 1914ին:

Այսօր իբրեւ պետական ազգ աւելի լուրջ եւ աւելի վերապահ պիտի ըլլանք: Պիտի լաւ պատուաստենք մեր դատին դիւանագիտական պատմութիւնը 60ական թուականներէն մինչեւ հիմա:

Ու սա ընդվզեցուցիչ լռութեան եւ անտարբերութեան առջեւ, չպիտի մոռնանք Ֆրանսայի հայրենասէրին խօսքը՝ արտասանուած Ալզաս Լորէնի անկումին առթիւ.

«Pensons y, mais n'en parlons»
— Մտածենք այդ մասին, բայց չխօսինք:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՐԱՖՖԻԻ
ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ(*)

Կարդացել էի Պոլսի եւ Փարիզի հայերէն թերթերում այս հրաշք-մանուկի նուագի մասին: Երկու շաբաթ առաջ էլ առիթ ունեցայ աչքէ անցնելու Բրիւսէլի «Սուար», «Լը Փէօփլը», «Լ'Ինտէբանտանս» և «Լ'Էթուալ տը Պէլժ» թերթերում լոյս տեսած տեղեկատուութիւնները նրա հրապարակային նուագի մասին, որ տեղի ունեցաւ Բրիւսէլում, այս տարւայ Ապրիլ 15ին, երբ Րաֆֆիկին դեռ ամիսներ էին պակասում, վեց տարին լրացնելու համար:

Բայց ճիշդն ասած, ես տրամադիր էի այս տեղեկատուութիւնների մէջ աւելի շուտ լրագրական «ռէնտաբոն» տեսնելու, քան թէ իրականութիւն: Որովհետեւ դժուարանում էի պատկերացնել, թէ 5—6 տարեկան մի մանուկ ինչպէս կարող է նուագել «Բեթհովէն», «Գրիգ», «Դուքէն», «Շոպէն», «Շուբերը» եւն. եւն.: Այն էլ՝ ոչ թէ մի ձեռքով, այլ երկու ձեռքով: Այն էլ՝ առանց մի հատիկ ցուցանիշ կարդալու...

Այս կասկածամտութիւնն աւելի եւս զօրացաւ մէջս, երբ առաջին անգամը լինելով, հանդիպեցի Րաֆֆիկին փողոցում: Մտածում էի, Տէր Աստուած, ինչպէս կարող է այս թզուկը իւր հնչիւններով նուագել իրեն վերագրուած երաժշտական կտորները, երբ նրա թաթիկները հազիւ կարող են ընդգրկել մի քառեակ, իսկ ոտիկները ոչ մի աթոռից չեն կարող երկարել մինչեւ դաշնամուրի պեդալները:

Վերջապէս, առիթ ունեցայ, մի քանի օր առաջ, լսելու մեր մանուկ երաժշտի նուագը մասնագէտների մի սեղմ հաւաքոյթի մէջ, որ տեղի ունեցաւ յայտնի ջութակահար Գ. Գալաճեանի բնակարանում: Ներկայ էին, բացի Գ. Գալաճեանից, որ իբրեւ ուսուցիչ լաւ ծանօթ է մանուկ ջութակահարների տրամադրութիւններին, նաեւ Մոսկվայի Կոնսերվատորիայի նախկին պրոֆեսոր եւ այժմ Փարիզի ռուսական կոնսերվատորիայում պաշտօնավարող Գ. Կոնիւսը, Ռուս Երաժիշտների Ընկերութեան նախագահ Գ. Կոնտվալովը, մեր հայրենակիցներից՝ Իշխան Բ.-Արղութեան - Երկայնաբազուկը, Վաշինկտոնի ռուսաց դեսպանատան նախկին խորհրդական Գ. Լուսո-Մելիքեանը եւ մի քանի ուրիշ հայ եւ օտարազգի հիւրեր:

Երբ Րաֆֆիկի նուագի առաջին հնչիւնները կից սենեակից ինձ հասան՝ ես մտքովս իսկ չէի կարող անցնել, թէ դոցա հանողը այն մանուկն է, որի աչքերը կէս ժամ առաջ կայծկլտում էին, երբ նրան խոստացուած էին հինգ սու նուիրել, որպէսզի «մետրոյի մեքենայէն բռնբռն դուրս բաշէ»... կարծում էի, թէ նրա հայրը — Գ. Պետրոսեանն է նուագի փորձ կատարում: Կարող էք երեւակայել զարմանքս, երբ, անցնելով միւս սենեակը, տեսայ դաշնամուրի առաջ կէս - կանգնած կէս - նստած Րաֆֆիկին, որ ճիգեր էր գործադրում ոտքերը պեդալին հասցնելու... —Ձեր կարծի՞քը Գ. պրոֆեսոր, հարցրի ես դիմելով Գ. Կոնիւսին, երբ Րաֆֆիկը նուագը վերջացրած, աթոռից ցատկել էր ցած:

— Ճշմարիտ որ շատ զարմանալի երեւոյթ է սա: Առանց ո՛եւէ ձայնանիշի 5—6 երկարաշունչ կտոր նուագեց եւ ես հազիւ մէկ թէ երկու աննշան սխալ նկատեցի:

— Դուք ուրեմն փոքրիկի երաժշտական յիշողութի՞ւնն էք ուշադրաւ համարում:

— Ոչ միայն այդ, այլեւ ըմբռնի զգացումը, «ինտուիցիա» ըմբռնողութիւնը, արտայայտութեան ինքնատպութիւնը եւ ուրիշ շատ բաներ...

Նոյն կարծիքին էին եւ միւսած երաժշտագէտները:

— Ինչպէ՞ս եղաւ, որ փոքրիկը նուագել սովորեց, հարցրեց ներկաներից մէկը Գ. Պետրոսեանին, որ ինքն էլ վարպետ դաշնակահար է եւ շատ գնահատուած իբրեւ ուսուցիչ:

—Սովորիլը եղաւ միանգամայն ինքնաբերաբար, մեծ մասամբ առանց թելադրութիւններու, ինչպէս որ մանուկները իրենք-իրենց կը սովորեն խօսիլ մայրենի լեզուն: Դեռ հազիւ մի տարեկան՝ Րաֆֆիկը երաժշտութենից ազդուելու նշաններ ցոյց կուտայ: Ցեռադայ [illegible]

(*) ԽՄԲ.— Նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փլէյէլի սրահին մէջ վաղը, հինգշաբթի, 18 նոյեմբեր. Յայտագրութիւնը տեսնել դ. էջ:

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԵՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿՆԵՐ

Գործատէրներու և վարձուորներու բաժնեվճարները զանազան ճամբաներով կ'երթան Ապահովագրական Սնտուկները (Caisse d'Assurance), նաեւ Նահանգային Սնտուկները (Caisse départemental), եւ անկէ կը բաժնուին Նախնական Սնտուկներու (Caisse primaire): Կառավարական Նախնական Սնտուկներէն զատ, Նախնական Սնտուկներ կազմած են նաեւ ճարտարարուեստական մեծ հաստատութիւնները, եւ մանաւանդ բազմաթիւ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնները (Societésde SecoursMutuels): Վարձուորները ազատ են յարելու իրենց ուզած սնտուկին: Անոնք որ Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքի հրատարակութենէն առաջ անդամ էին Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան եւ օրէնքի հրատարակութենէն յետոյ յարեցան անոնց կազմած հաստատուած Նախնական Սնտուկներուն, նուազ դժուարութիւն կը զգան կրել իրենց իրաւունքները ստանալու համար. Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեանց պաշտօնեաներն են որ կը զբաղին, կը գանձեն եւ կը վճարեն ապահովագրեալներուն:

Ընդհ. անմիջապէս որ վարձուորները ազատ են սնտուկ փոխելու եւ յարելու ուրիշ սնտուկի մը. այս իրաւունքը կրնան ի գործ դնել տարին անգամ մը մինչեւ յուլիս 1932 եւ երկու տարին անգամ մը այդ թուականէն յետոյ:

Ապահովագրական Նահանգային Սնտուկներն են որ կը հայթայթեն եռամսեայ եւ տարեկան տետրակները, զորս պէտք է վերադարձնել անոնց, երբ ժամանակամիջոցը լրանայ: Եռամսեայ տետրը պէտք է վերադարձուի երեք ամիսը անգամ մը, իսկ տարեկան տետրը՝ տարին անգամ մը, իւրաքանչիւրին վրայ նշանակուած թուականէն առ առաւելն տասը օր յետոյ (1):

(1) Նոր կարգադրութեան մը համաձայն, յառաջիկայ յունուարին նոր ձեւի եռամսեայ թուղթեր եւ տարեկան տետրակներ պիտի տրուին: Հետեւաբար այժմ գոյութիւն ունեցող տետրակները պէտք է պահել մինչեւ յունուար, ինչ ալ ըլլայ անոնց նշանակուած փոփոխման թուականը:

Վերադարձնելու համար, գործատէրը կամ վարձուորը տետրը նամակատուն կը տանի եւ կը յանձնէ պաշտօնեային, որ կը կնքէ տետրակին կցուած կտրօնը եւ կ'առնէ իրեն: Պէտք է պահել այդ կտրօնները, որոնց միջոցով կարելի է հաստատել, երբ պէտք ըլլայ, եռամսեայ կամ տարեկան տետրերուն դրկուած ըլլալը:

Վերադարձուած տետրակներուն փոխարէն, Ապահովագրական Սնտուկը նոր տետրակներ կը դրկէ: Եթէ ուշանայ դրկելու պէտք է պահանջել:

Վարձուորը անշուշտ պէտք չունի գիտնալու այս բոլոր մանրամասնութիւնները: Ընդհանրապէս գործատէրն է որ կը կատարէ անհրաժեշտ գործողութիւնները: Բայց լաւ է որ գիտնայ, որովհետեւ ա) կան պարագաներ ուր ինք ստիպուած է ընել զանոնք. բ) անգործութեան պարագային, ինք պէտք է գնէ իր բաժնե- [illegible] ստուգել, համաձայն վերեւի ցուցակին, թէ գործատէրը եռամսեայ թուղթին եւ տարեկան տետրին վրայ ամբողջութեամբ փակցուցա՞ծ է բաժնեվճարներուն համապատասխան դրոշմը: Անշուշտ գործատէրը պատասխանատու է սխալ թերի գործողութեան, մանաւանդ բաժնեվճարներու պակասին համար, բայց լաւ է որ վարձուորը ստուգէ մանրամասնօրէն պարագաները ժամանակին յայտնելու համար, երբ տետրակները իրեն կը յանձնուին, հետագայ խնդիրներ եւ դժուարութիւնները կանխելու համար:

Այս ծանօթութիւններէն յետոյ, տեսնենք թէ տրուած բաժնեվճարներուն համար զանազան պարագաներու մէջ ի՛նչ փոխարինութիւններ կուտայ օրէնքը:

Բ.— ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փոխարինութիւններ

Ընկերային Ապահովագրութեան օրէնքը նախ եւ առաջ կ'ապահովագրէ վարձուորը հիւանդութեան դէմ (assurance-maladie): Աւելի ճիշդ փոխարինութիւններ կուտայ հիւանդութեան պարագային:

Որո՞նք են հիւանդութեան պարագային տրուած փոխարինութիւնները:

Հիւանդութեան պարագային Սնտուկը կուտայ տեսակով փոխարինութիւններ (prestations en nature) եւ դրամով փոխարինութիւններ prestations en argent):

Տեսակով փոխարինութիւն

Տեսակով փոխարինութիւնը կը կայանայ որեւէ հիւանդութեան առթած ծախքերուն մասնակցութեան մէջ: Այսպէս, Ապահովագրութեան Սնտուկը որոշ վերապահութիւններով եւ սահմանափակումներով կը մասնակցի.

1.— Ընդհանուր եւ մասնագիտական բժշկութեան ծախքերուն, որոնք են.

— Բժշկական այցելութիւնները, պայմանաւ որ հիւանդը բժշկին տունը երթայ, բացի այն պարագաներէն ուր հիւանդութիւնը արգելք կ'ըլլայ տեղափոխութեան.

—Խորհրդակցութեան կանչուած բժիշկներուն, մասնագէտ ըլլան կամ ոչ, այցելութիւնները.

— Բժիշկներուն կամ անոնց օգնականներուն կողմէ (հիւանդապահ, մարձող, եւն.) տրուած մասնաւոր խնամքներու վարձքը.

— Անհրաժեշտ նկատուած վիրաբուժական գործողութիւններու համար եղած վճարումները:

2.— Առանձնաբուժական [illegible] կեղծ ատամներու գործիքներու (appareil de prothèse dentaire) համար եղած վճարումները, պայմանաւ որ գործիքները համար մասնագիտական յանձնաժողովին նախապէս հաւանութիւն առնուի:

3.— Դեղերու եւ այլեւայլ գործիքներու համար վճարուած գումարները:

4. — Հիւանդանոցներու մասնաւոր դարմանատուներու մէջ եղած խնամքներու պատճառած ծախքերը:

5.—Ի պահանջել հարկին, փոխադրութեան եւ տեղափոխութեան ծախքերը:

Տեսակով փոխարինութեան իրաւունք ունին նաեւ ապահովագրեալին կինը կամ ամուսինը (եթէ 15000 կամ 18000 աւելի անձնական եկամուտ չունին եւ պարտաւոր ապահովագրութեան ենթակայ չեն), ինչպէս նաեւ զաւակները (պայմանաւ որ անոնց տարիքը վեց շաբաթէն աւելի եւ 16 տարեկանէն պակաս ըլլայ):

Ուրեմն, Ապահովագրական Սնտուկը ամէն տեսակ հիւանդութեանց առթիւ եղած ծախքերուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ, բայց որոշ տեւողութեամբ եւ որոշ չափով:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ[illegible]

ների կը նկատէի, որ նա յաճախ խաղալիքներու առաջ նստած, կը լսէր իմ կամ աշակերտներու նուագը: Նրա համար այդ ժամանակ, ինչպէս եւ հիմա, դաշնամուրն ալ ոչ այլ ինչ էր, բայց եթէ մի խաղալիք: Վերջը սկսեց հետաքրքրուիլ, թէ ինչ ինչպէս «կը խաղանք» դաշնամուրի հետ, եւ ընտելացաւ ձայներու շարժումին: Մնացածը կատարեց լսողութեան, տեսողութեան եւ մանաւանդ արտակարգ հետաքրքրութեան եւ արագ ըմբռնողութեան ուժով:

Ներկաներն այսպիսի մի երկրորդ դէպք չէին յիշում երաժշտութեան պատմութիւնից: Ճիշդ է, Մոցարդը նուագում էր, երբ դեռ հինգ եւ կէս տարեկան էր, բայց նա այդ ժամանակներ կարդալ գիտէր եւ, բացի այդ, հայրը փոխադրելում էր երաժշտական կտորները՝ նրա ձեռների տարողութեանը յարմարեցնելով: Մինչդեռ Րաֆֆիկը նուագում է մեծ վարպետների երկերն այնպէս, ինչպէս նրանք գրուած են մեծերի համար...

Նուագից յետոյ տեղի ունեցած խօսքերի փոխանակութեան ժամանակ բոլոր մասնագէտները միաձայն էին այն կէտում, թէ անհրաժեշտ է որ առաջ պայմաններ ստեղծել, որ այս արտակարգ մանուկը, իր անհատական հակումների նկատառութեամբ, երաժշտական կրթութիւն ստանայ:

Այո՛, անհրաժեշտ է, բայց ինչպէ՞ս անել, որ կարելի լինի լրացնել այսպիսի մի կրթութեան նիւթական պահանջները: Այս հարցով օտար մասնագէտները չզբաղուեցին: Նրանք համոզուած էին, որ հայ հասարակութիւնը, որի մասին նրանք բոլոր երեւոյթին շատ բարձր կարծիք ունէին, չի թողնի, որ իր ցեղին պատիւ բերող այս արտակարգ տաղանդը ապարդիւն մնայ...

Արդէն շնորհակալութիւն յայտնելով Գ. Գալստեանին «այս գեղեցիկ հաւաքոյթին համար», պատրաստուում էինք մեկնելու, երբ Րաֆֆիկը նախասենեակից ներս վազելով դիմեց ինձ.

«Ո՞ւր է վայելքը»: Խօսքը իմ «վայելքի»ս, այսինքն կրակահան փոքրիկ գործիքի մասին էր, որից սիգարէթի համար կրակ հանելը նրան երեւ շատ սովորական երեխայի, մեծ հաճոյք է պատճառում:

Ուշագրաւ է, որ այս երեխան հրաշք — տղաների տարօրինակութիւնները — ջղայնոտութիւն, մռայլութիւն, մեծամտութիւն եւլն. բնաւ չունի: Նուագից դուրս՝ նա սովորական, կենսուրախ եւ չարաճճի երեխայ է: Նրա տղայութեան մասին կարող է բնորոշիչ նկատել երկու օր առաջ իր մօրն ուղղած հետեւեալ հարցումը.—

«Մամա, երբ ես մեծնամ հայրի՞կ պիտի ըլլամ թէ մայրիկ»...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Լ'Էնթրանսիժանթ» աշխատակիցը կը շարունակէ պրպտել Ֆրանսայի մէջ աշխատող օտար գործաւորներու հարցը:

— Հարցուցի կ'ըսէ, թէ ինչո՞ւ գործաւորներ կան Ֆրանսայի մէջ, նոյնիսկ անգործութեան ժամանակ:

Եւ ինծ պատասխանեցին.

— Որովհետեւ, անոնք անհրաժեշտ են ազգային կեանքին:

Եւ քանի մը օրինակներ տուին ինծի:

∴

Հողը բազուկներու պէտք ունի: Գիւղերը կը պարպուին, որովհետեւ Ֆրանսայի գիւղացիներու թիւը կը նուազի: Այն ատեն, ստիպուեցան օտար գիւղացիներ կանչել: Այսպէս է որ ստիպուեցան 1928ին Ֆրանսա մտցնել 11,682,—1929ին 14668 եւ 22,231 հոգի 1930ին:

Բնական կերպով, այս տարի յառաջումը պէտք է շարունակուէր: Սակայն զանազան պատճառներով— ինչպէս են գործարաններէն դուրս ձգուած գիւղացիներուն վերադարձը իրենց գիւղերը, եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ գրուած սահմանափակումները,— օտար գիւղացիներու մուտքը իջաւ 14245ի:

Կան որ պիտի ըսեն.

— Պէտք էր որ որեւէ մէկուն թոյլ չտային Ֆրանսա մտնելու:

Ատիկա անկարելի պիտի ըլլար: Ո՞վ պիտի պահուէր օրինակ ծակնդեղի քաղը: Ուզեցին մեր երկրագործական աշխատաւորները լծել այս աշխատանքին: Բայց, անոնք, մերժեցին այս աշխատանքը, որ շիտակ է թէ ծանր է:

Որով, հոկտեմբերին եւ սեպտեմբերին, Ֆրանսայի դաշտերը բացին 11046 Պելճիքացիներու, 557 Չեխոսլովաքներու, 462 Լեհերու, 400 Սպանիացիներու, 16 Իտալացիներու եւ 2 Հոլանտացիներու առջեւ, որպէսզի աշխատին շաքարի նախանիւթի պատրաստութեան, անհրաժեշտ ժամանակի ընթացքին:

Ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել:

∴

Ուրիշ օրինակ:

Այս տարուան գեղեցիկ եղանակի ընթացքին, Աշխատանքի Նախարարութեան քանուորական սպասարկութիւնը, ի զուր ջանաց գործազրկութեան ենթարկուած շրջաններուն մէջ գտնել շինութեանց աշխատաւորներ, որոնք ուզէին նախապէս ողողուած նահանգներն երթալ. Մոնտալ եւ Մոնթօպան, ուր գործ կայ: Ֆրանսացի անգործ չգտան:

Եւ ահա թէ ինչու՞ Աշխատանքի Նախարարը գործերու ստիպողականութեան եւ վտանգուած բնակչութեանց թշուառութեան առջեւ, ստիպուեցաւ արտօնութիւն տալ — թէեւ ժամանակաւոր — քանի մը հարիւր Իտալացիներու եւ Սպանիացիներու, որ շինեն Թարն - է - Կարոնի եւ շրջակայքի տուները:

Ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել:

∴

Ո՛չ ոք կ'անգիտանայ խալական հողագործական խոկական գաղութներու գոյութիւնը: Անոնք, տարիներէ ի վեր հաստատուած են Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան կողմ մը կէտերուն վրայ:

Առանց այս գիւղացիներուն, որոնք աշխատաւոր են, չոր քոշ, սակաւապէտ, հազարաւոր հեկտար հող անմշակ պիտի մնար:

Բայց օտար աշխատանքի անհրաժեշտութեան ամենէն համոզիչ փաստը մեզ կը տրուի, թերեւս հանքային ճարտարարուեստին մէջ:

Գիտէ՞ք թէ Ֆրանսայի մէջ հանքագործներու մօտ հարիւրին 80ը օտարականներ են: Գիտէ՞ք թէ առանց այս հարիւր հազարաւոր Լեհերուն կամ Պելճիքացիներուն, որոնք կ'իջնան հիւսիսի եւ Փա տը Քալէի մեր հորերը, չպիտի կրնայինք շահագործել մեր ածխահանքերը:

Պէ՞տք է յաճախ պնդումներով ցոյց տալ Ֆրանսայի համար նման հաւանականութեան մը աղիտաւոր վտանգները:

Ուրիշ ի՞նչ կրնար ընել կառավարութիւնը, եթէ ո՛չ թոյլ տալ որ այս օտար հանքագործները հանեն մեր ածուխը:

∴

Ասիկա չի նշանակեր թէ չափազանցութիւն չկայ: Չափազանցութիւնը անխուսափելի է անմիջապէս որ մարդ որեւէ բանի կը դպչի:

Ցետագային պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ է կատարուած — որովհետեւ աշխատանք կատարուած է, սահմանափակել փորձելու համար օտար ներգաղթը համաձայն իրական պէտքերուն:

ԲԱՄՊԱԿԻ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԷՋ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Ադրբէջանում հրատարակուող խորհրդային թերթերը ամբողջովին իրենց սիւնակները յատկացրել են բամպակի հաւաքման գործին: Մի տեղ գանգատուում են, որ կոլտնտեսները դէմ են գնում բամպակի հաւաքելուն, մի ուրիշ տեղ բողոքում են իրենց մարմինների դէմ, որ գտնուող կոյաններում բամպակը թափուած է բացօթեայ եւ փճանում է: Մի երրորդ տեղ, գործից ուսանողներ են փախչում, իսկ ամենագլխաւորը, Թուրք կանանց նկարներն են տպում, տակն ալ ծանօթագրում թէ օրական որքան քիլօ բամպակ են հաւաքում:

Այսպէս օրինակ Բագւում հրատարակուող «Բակինսկի Ռաբոչի» թերթում կարդում ենք.

— Ջրաբերդի (Ղարաբաղ) շրջանում կոլխոզները ուժեղ պայքար են մղում բամպակ հաւաքելու դէմ: Նրանք գիւղերում պայքար են մղում բանուորուհիների մէջ որպէսզի դուրս չգան բամպակ հաւաքելու, իսկ իրենք կոլխոզներն էլ բաւական չէ որ հաւաքման գործում չեն մասնակցում, դեռ հրաժարւում են գրաստներ դուրս բերելու: Կուլակների պայքարը մինչեւ էլ հասնում է կոլխոզնիկների կողմից: Մի շարք կուլակներ դատի են տրուած: Շրջանային դատական յանձնախումբը Մողանւեղ գիւղում բամպակ չհաւաքելու համար, կուլակ Բաղալ Զօհրաբեանին մէկուկէս տար բանտարկութիւն է որոշել, Կարմիրաւան գիւղացի Գրիգոր Գալստեանին, նոյն բամպակ չհաւաքելու համար մէկ տարի է որոշել:

Խեղճ գիւղացիների կանանչած արտերը, այս գարնան բնի ուժով եւ պատռնալիքների տակ բամպակ են վարել տուել եւ վերջն էլ երբ այդ գիւղացիները հրաժարուել են բամպակի բերքից բաժին ստանալու, երկու տարի բանտարկութիւն են որոշում: Այսպէս է ամէն ինչ խորհրդային երկրում:

Ադրբէջանի կառավարութիւնը խիստ նկատողութիւն է ուղղել Շամշադինի, Ջեբրայիլի, Քիւրդամիրի, Աղջաբադի, Թովուզի, Աղդամի, Զանգեզուրի շրջանների ցանքերի յատուկ յանձնաժողովների նախագահներին, իրենց թոյլ հսկողութեանց եւ բաւարար չափով կոլխոզներից բամպակ չհաւաքելուն համար:

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ՄԱՍ — ՄԱՍ

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ վերապահութեամբ, քաղելով խորհրդային աղբիւրներէ.—

Ներգաղթի մասին բոլորովին նոր կարգադրութիւններ եղած են: Նախապէս որոշուած 5000 հոգիի զանգուածային փոխադրութեան ծրագիրը լքուած եւ փոխադրութեան նոր ձեւ որդեգրուած է:

Գաղթականները Հայաստան պիտի գրկուին մաս առ մաս, 400-500 հոգինոց կարաւաններով: Այս պատճառաւ նախատեսուած 5000ի փոխադրութիւնը պիտի տեւէ հաւանաբար 2 ամիս:

Նախապէս ներգաղթողներու համար հաւաքական վիզէ կը պատրաստուէր: Հիմակ այդ դրութեան վերջ տրուած է: Ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած իւրաքանչիւր գաղթական պարտաւոր է լրացնել անցագրային այն պայմանները, որոնք կը պահանջուին մէկ երկրէն ուրիշ երկիր մը տեղափոխուելու պարագային:

Ամէն գաղթական երկուական լուսանկար պիտի ներկայացնէ ներգաղթի պաշտօնէային, տեղեկութիւններ պիտի տայ իր արհեստին, ընտանիքի անդամներու թիւին եւ այն բոլոր հարցումներուն, որ պիտի ընէ ներգաղթի պաշտօնեան:

Գ. Դ. Ճաշվերտեան որ Կրանտ Պըլթանըը հիւրանոցը իջեւանած է, պիտի փոխադրուի ուրիշ տեղ, եւ պիտի ունենայ մասնաւոր գրասենեակ, ուր տեղի պիտի ունենան անցագրային բոլոր գործողութիւնները:

Գ. Ճաշվերտեան այս նոր կարգադրութիւններուն պատճառաւ, քանի մը ամիս Աթէնքի մէջ պիտի մնայ, մինչեւ որ 5000ի փոխադրութիւնը գլուխ հանուի:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ, 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
ՄՈՒՐԱՏԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ անմահ հերոսի յիշատակին: (պատկերազարդ):

Յօդուածներ ունին.— Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Զօր ՍԵՊՈՒՀ, ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Զ. Ռ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի առաջին հինգշաբթին սկսան Զ. Ռ. Միութեան պարբերական դասախօսութիւնները: Բացումը կատարուեցաւ քիչ մը ուշ, սրահի փոփոխութեան պատճառով: Այսուհետեւ դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Mutualitéի գեղեցիկ սրահին մէջ: Անցեալ տարի կանոնաւորաբար շարժանկարի ժապաւէն մը կ'ընկերացնէինք դասախօսութիւններուն: Այս տարի եւս պատրաստ են սինէմային բոլոր ֆիլմերը, սակայն կը սպասենք որ յարմարութիւններ ստեղծուին սրահին մէջ, սկսելու համար շարժանկարի ցուցադրութեան: Մինչ այդ, դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան մէկ-մէկուկէս ժամ, մնացեալ ժամն ալ յատկացնելով վիճաբանութեան կամ միտքերու փոխանակութեան:

Առաջին դասախօսութիւնը կատարեց Շաւարշ Միսաքեան, նիւթ ունենալով Թուրք ազգային շարժումը: Դասախօսը մանրամասն առաւ 1830էն մինչեւ մեր օրերը, ներկայացնելով Թուրք ազգային շարժման յաջորդական փուլերը եւ այն բոլոր կազմակերպութիւնները, որոնք ստեղծուած են Թուրք մտաւորականութեան մէջ:

Դասախօսութենէն յետոյ եղան կարեւոր հարցումներ, որոնք քաղաքական գոյն 'ունէին: Դասախօսը, պատասխանելով նաեւ այդ հարցումներուն, կատարեց երկրորդ դասախօսութիւն մը Թուրքիոյ քաղաքական կացութեան մասին:

Յաջորդ շաբթուան դասախօսն էր Օհան Կարօ, որ խօսեցաւ կռիւի բնազդին մասին: Դասախօսը ներկայացուց մարդկային բնազդի այն զանազան արտայայտութիւնները, որոնց ուսումնասիրութիւնը չափազանց հետաքրքրական է ճանչնալու համար կեանքը, ու ի վերջոյ բացատրեց թէ ի՛նչէ կռիւի բնազդը: Այս նիւթին առթին խօսք առին նաեւ Սեղրակ Տասսանի եւ Շ. Նարդունի:

Յառաջիկայ հինգշաբթի օրուան դասախօսն է Սիմոն Վրացեան, որ պիտի խօսի Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին:

Եւ այնուհետեւ հետզհետէ Զ. Ռ. Մ.ի բեմին վրայ պիտի բերուին Փարիզի գրեթէ բոլոր հայ մտաւորականները, ներկայացնել տալով գրական, գիտական, քաղաքական, ազգային ու ընկերային հետաքրքրական նիւթեր: Իր կարգին կը յայտարարուի թէ ե՞րբ կը սկսի սինեմային ներկայացումը:

∴ Զ. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը սկսի հրատարակութիւնը իր օրկանին՝ Երկունքին, որ, երկու տարի անընդհատ լոյս տեսնելէ յետոյ, քանի մը ամիս ընդհատուած էր վերջերս: Գ. տարուան առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ դեկտեմբերի վերջին շաբթուն: Խմբագրութիւնը բառ առաջնոյն կը վարէ Շ. Նարդունի:

Արագ

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— La Gazzetta de Venezia *(5 Նոյեմբեր)* խանդավառ տողեր կը նուիրէ Օր. Մարի Պօտուրեանի վերջին նուագահանդէսին.—

«Դեռատի դաշնակահարուհի Մարի Պօտուրեան նուագեց երէկ իրիկուն Քաղաքական Երաժշտանոցին մեծադղորդ սրահին մէջ, ուր հաւաքուած էր նուրբ եւ բանիմաց ունկնդիրներու հոծ բազմութիւն մը, տօնելով այսպէս cercertisteի իր հանդիսաւոր եւ երջանիկ մկրտութիւնը:

Երէկ իրիկուն, չափուելով կերպակերպ եւ շատ կարեւոր յայտագրի մը ընդարձակութեանը մէջ, դեռափթիթ դաշնակահարուհին ի՛վեր հանեց, թէ գիտցած է աւելի եւս նրբացնել իր սեփական միջոցները, խոհուն հետազննութեան եւ խստապահանջ ու բանիմաց խորհրդածութեան ճամբէն անցընելով թափն ու խոյանքն իր երիտասարդական ճարտարախօսութեան:

Իր մշակոյթին հասունութիւնը, իր stylisteի ճաշակին եւ իր մեքենականութեան ճկունութիւնը սկիզբէն իսկ յայտնուեցան, եւ թերեւս աւելի քան այլուր, Պախ-Պուզոնիի հոյակապ Շագոնին մէջ, զոր ներկայացուց իր հրաշալի ճարտարապետական կառուցուածքին պնդակազմ եւ պայծառագեղ քանդակումովը:

Թալիաֆիէթրայի երեք հետաքրքրական կտորներուն մէջ «Մտոււրը» «Եգիպտոս փախուստը», եւ «Քրիստոսի հրաշքը Գենեսարէթի լճին վրայ» եւ Ռուէլի «Vavane sur une Infanse défaut» ցաւագնօրէն եւ քնքշօրէն զգացուած, եւ հասուն «Yeux d'Eau»ի արտայայտութեան մէջ, Մարի Պօտուրեան երեւան բերաւ իր interprèteի ձիրքերուն հետ ձեռքերը նուագիչի (excécutrice), եւ արժանիքներն իր ուժեղ, լեցուն, հնչեղ ազատաշխորէն քնքուշ toucheին:

Մարի Պօտուրեանի յաջողութիւնը եղաւ պարզապէս եզակարաթագին (festoso). վայելեց ամենաջերմ ծափեր ամէն կտորէ վերջ, եւ նուէր ծաղկեփունջերու, եւ բեմ հրաւիրուեցաւ անթուելի անգամներ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԿԱՎՌՈՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔ», 1932: Երեք հատոր մը 95 երգիծանկարներով: 286 էջ երգիծանք եւ զուարթ պատմութիւններ: Գին՝ 30 ֆրանք: դիմել՝ Gavroche, 208bis Rue Lafayette, Paris.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Մելնիք, անշուշտ, վերջին վայրն է, ուր ուղեւորական գործակալութիւնները պիտի կրնային ցոյց տալ երկրական մեծութիւն մը, մեծութեան եւ անկման սիրահարներուն: Մելնիք տեսնին, կաշառակերութեան մեռագրուած պաշտօնեաններուն թիւանն էր:

Կրնայի մեծ կարեւորութեամբ խօսիլ Փեթրիչի մասին: Հո՛ն, երբ հազար մարդեր պիտի կրնային պատասխանել շեփորի առաջին հնչիւններուն: Սակայն պիտի խօսիմ միայն Փեթրիչի սրուակներուն վրայ:

Սրուակագործը զանոնք շինած է խոշոր ատրճանակի ձեւով: Մարդուած խեղճ Հրշագայիկ մըն էք եւ պանդոկապետը ձեր խնդրանքին կը պատասխանէ, ձեր քթին տակ դնելով ապակիէ ատրճանակ մը:

ԵՐԿՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

Վիզը պլլած դրօշին մէջ, երկու գլուխներ՝ այսօր մեզ կը նային:

Մէկը շատ աւելի լաւ է, քան միւսը, գոնէ իմ կարծիքովս: Երիտասարդ կնոջ մը գլուխն է: Երկու աղուոր աչքեր, որոնք ամենէն ցուրտ ձմրան իսկ, կրնան ձեր հոգին տաքցնել: Քիթը՝ քիչ մը ծանր. ի՛նչ փոյթ. բերանը այնքան տաք է որքան աչքերը:

Այս սիրուն գլուխը, կը յօժարի տակաւին ձեզ ժպտիլ: Եփաթած են տիկին. իրօք. յարգանքներս: Այս կինը կը կոչուի Մարա Պունէվա:

Միւսը՝ այր մըն է: Զգիտի նկարագրեմ այլ մարդու մը գլուխը: Այդ գործը կը թողում կին գրագէտներուն: Մարդուն անունն է Իվան Միհայլոֆ:

Իվան եւ Մարա երկու ծաղիկներ են յեղափոխական ծաղկեկողովին:

Մարա Պունէվա միաւորուհի մը չէ. թէեւ իր լուսանկարներէն մէկը՝ զայն կը ներկայացնէ ձիու վրայ: Իր պատմութեան ընթացքին, ան երբեք չէ տեսնուած որ սուրը բարձր բռնած, ձի հեծած, անցնի չէթէի մը գլուխը: Ամազոն մը չէ ուրեմն: Ուսուցչուհի մըն է եւ նոյն իսկ ամուսնացած:

Այն ատենները, ասկից երեք տարի առաջ, Սքոփլիէի մէջ Թուրքերու նախկին Իւսքիւպը, որ այսօր մայրաքաղաքն է սերպիական Մակեդոնիոյ դէպք մը ծագեցաւ: Դէ՞պք մը: Ո՛չ այդքան: Այս երկիրներուն համար օրուան հացի պէս բան մը: Իրողութիւնը կը կոչուէր «Մակեդոնացի ուսանողներու դատը»: Երիտասարդներ էին, որոնք սերպիական կրթութեամբ մեծցած, կը դաւէին ի նպաստ պուլկարական դատին:

Դատադրութեան բնոյթիւնը կատարուեցաւ համաձայն պալքանեան բանտերու բարքերուն: Եթէ դիպուածով, այնտեղ ձերբակալուէիք, բանտ հասնելուս, առաջին գործս պիտի ըլլար կանչել բանտապետը:

— Տեսնենք, պիտի ըսէի իրեն, կուզե՞ս որ միասին ճշդենք արդարութեան հետ ամուսնութեանը ծրագիրը: Ի՞նչ կը մտածէք երկուշաբթի օրուան համար, որպէսզի սուինը խաղցնենք կուրծքիս դէմ, չորեքշաբթի օրուան համար, որպէսզի անկողինս փորել տանք հողին մէջ, եւ ուրբաթ շաբաթ լուանալու գիշերը՝ որպէսզի զիս տանին մինչեւ քաղաքին կամուրջը եւ հոն լողալու լաւ դաս մը տան ինծի:

Այս կողմերը, գործը այստեղուանքն է: Դատավարութիւնը պիտի վարէր Փրէլիչ անունով դատական խորհրդականը.

Մարա Պունէվա, տաք բերբերով այս կինը, որոշեց Փրէլիչի արիւնը նուիրել ուսանողներուն, իր եղբայրներուն:

Սոֆիա կը բնակէր: Հո՛ն անոր տունը: Մարա, հաճելի կերպով ապրելու էր այնտեղ: Առանց Սքոփլիէի դատին, թերեւս հիմա իր պատուհանը պիտի ըլլար եւ աչքերս բարձրացնելով, պիտի ըսէի,— վա՛յ, ի՛նչ սիրուն կին: Բայց Նորընծաներու այս դատը արթնցուց անոր Մակեդոնացիի հին կիրքը:

Ըստ իր կարծիքին, յեղափոխական կոմիտէն, պէտք եղած կերպով չէր պատասխանած սերպիական այս ցուցադրութեան: Ցանկարծ Մարա, ձայներ լսեց վերէն, «գնա՛, եւ մեր վրէժը լուծէ», կ'ըսէին անոր մակեդոնիներէն: Գլխարկ մը անցուց գլխուն, էրիկը լքեց այնտեղ, նաեւ իր աշակերտները եւ հեռանալով Սոֆիայէն, գնաց Վանչէն փնտռելու «Ազատութեան կամ Մահուան երկրին մէջ:

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ իրիկուն մը, Սվէթի-Վրաչի մէջ:

— «Ազատութի՛ւն կամ «Մահ», գոչեց Մարա, յայտնելու համար իր ամենէն խոր մտածումները:

— Ըսիր արդէն, քոյր, պատասխանեց միւսը: Առանց աւելի սպասելու, Փրէլիչը սպաննելու պատիւը պահանջեց:

Այստեղ, կրնանք անգամ մը եւս դատել ճշմարիտ կազմակերպութեան մը գեղեցկութիւնը:

(Շար.)

Ընկերվարականները եւ օտարականները

Ֆրանսական Խորհրդարանի ընկերվարական համախմբը Լէօն Պլումի նախագահութեան տակ նիստ մը գումարեց եւ որոշեց Խորհրդարանին ներկայացնել օրէնսգիծ մը, որուն նպատակն է օտար գործաւորներու հարցին հետ։ Օրէնսգիծը կը բովանդակէ երեք գլխաւոր յօդուածներ.—

Յօդ. Ա.— Ներկայ օրէնքին հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, եւ մինչեւ այս թուականը որ պիտի նշանակուի հրամանագրով, արգիլուած է օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքը։

Յօդ. Բ.— Ո՛չ ոք պիտի կրնայ օտար աշխատաւորներ գործի առնել, եթէ իր գործին մէջ գործածուած օտար աշխատաւորներու համեմատութիւնը կ'անցնի հարիւրին 10ը։

Երրորդ յօդուածով կ'առաջարկուի սակայն, ժամանակաւոր արտօնութիւններ տալ նահանգային յանձնախումբերու կողմէ, գործաւորներու տեղաւորման նահանգային ապաւորկութեան կարծիքն առնելէ վերջ։

Մնացեալ յօդուածներուն մէջ, նախատեսուած են պատիժներ, անոնց դէմ որ կ'անսաստեն այս օրէնքին։

Ներկայ պայմանները կ'երեւի կը պարտադրեն որ բոլորը դառնան օտար աշխատաւորներուն դէմ, որոնց կարգին նաեւ ինքնաշարժի վարիչները։

Այսպէս, քաղաքապետական խորհրդական մը Փարիզի քաղաքապետին ուղղած է հետեւեալ հարցումները.

1) ինքնաշարժի վարիչ քանի՞ Ֆրանսացիներ արձանագրուած են ոստիկանապետութեան քով։

2) քանի՞ օտարականներ նոյն գործով։

3) ի՞նչ միջոցներ կը խորհուի նուազեցնելու համար Ֆրանսայի անգործներու թիւը, փոխադրութեան այս ճիւղին մէջ։

Խալամական համագումարը եւ Խալիֆան

Երուսաղէմի Միւֆթին, որ Եգիպտոս գացած էր ժամանակաւոր առաքելութեամբ, արդէն վերադարձած եւ հաղորդած է թէ ձախողեցաւ իր պաշտօնին մէջ։ Ոչ իսկ Ֆուատ Թագաւորին կրցած է ներկայանալ։ Այս լուրը մեծ օրտարկութիւն պատճառեց Երուսաղէմի իսլամ հասարակութեան մէջ։

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, իրազեկներ կը պնդեն թէ համագումարին բուն օրակարգը պիտի կազմէ նոր խալիֆային ընտրութիւնը։ Թեկնածուներ կը համարուին Եգիպտոսի Թագաւորը, Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորը, Իպնը Սուուտ (Վահապիներու արքան), գահընկէց խալիֆան, Ապտիւլ Մէճիտ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։

22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐՋԻ (երգ), Տիկ. ԳՆՈՒՆԵԱՆ (երգ), Օր. ՃԱՄԳԱՉ (դաշնակ), Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Chopin (Փլէյէլի շէնքին մէջ) 252 Fbg. St. Honoré

Դաշնակի վրայ կը նուագէ, Պէթհովէնէ, Յաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Գուրկմիւլերէ, Յվօրաքէ, Շոփէնէ եւ Շուպերթէ կտորներ։

Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boite à Musique 133 Bld. Raspail.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներըվաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareին։ Երկրորդ նստաշրջանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor. Սէն Միշէլ։ Կը խօսի՝ Պ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թուրթէզեան, Պ. Զ.— 35,
Շալէթ, Խ. Ա.— 65,
Պլէրմոն Ֆէրան, Գ. Թ.— 70,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Ստեփան Լիւլէճեան, հօր անուն Տիգրան։ Լուր կայ թէ 4 տարի առաջ Մարոքի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է։ Իմացնել իր եղբօր Երուանդ Լիւլէճեանի 203 Մեղալա Ալեքսանտրա, Գավալա, Յունաստան։

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ՀԱՑՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Սակայն պոռնիկին տղան սաստուն կանուխ կը ներկայանայ կառավարչատուն եւ կը յայտարարէ թէ հայ կոմիտէճիներն էին, որ իր մայրը առեւանգեցին եւ տարին։ Արդարեւ Հայերը շատ կը ցաւէին, որ այս հայ պոռնիկը բոլոր Թուրքերուն հետ սեռային յարաբերութիւններու մէջ կը գտնուէր։ Եւ հայ կոմիտէն մէկ քարով երկու թռչուն զարկաւ, սպաննելով այս պոռնիկը։ Թէ հայ բոզ մը պակաս կ'ըլլար, կը խորհէր, թէ ոճիրը Թուրքերուն կը վերագրուէր։ Ոճիրէն մէկ օր ետքը, Հնչակեան կուսակցութիւնը Մարզուանի փողոցներուն մէջ պատերուն փակցուց յայտարարութիւն մը, հրաւիրելով Հայերը, ոտքելու ապստամբութեան կառավարութեան դէմ։ Եւ օր ցերեկով սպաննեցին երկու հաւատարիմ Հայեր, որոնց կառավարութեան լուր տուեր էին թէ որոնք էին կոմիտէին անդամները։

Այդ օրը, երկու հայ ֆէտայիներ, Վարդերես եւ Գրիգոր, զինավառ, զարդարուն ատրճանակներ և ռումբեր բռնած, երգելով կը պտտէին շուկային մէջ։ Կը ծաղրէին ու կ'անիծէին Թրքութիւնը եւ կառավարութիւնը։ Անմիջապէս ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան։ Ձերբակալութեան ընթացքին, այս ֆէտայիները դէնք պարպեցին ոստիկաններուն վրայ եւ երկու հոգի վիրաւորեցին։

Դարձեալ այդ օրը Ռուսիացի Լեւոն Բարսեղի հրամանատարութեան տակ աւազակախումբ մը Մարզուանէն կէս ժամ հեռու վայր մը ընդհարումի կը բռնուի ոստիկան զօրաց ջոկատի մը հետ։ Հրոսախումբէն սպաննուեցան 5 հոգի, եւ ողջ ձերբակալուեցան 4 հոգի։ Ոստիկաններէն նահատակուեցան 2 հոգի։

Այլեւս կոմիտէն չափը անցուցած էր, ամէն կողմ տեղի կունային վիրաւորման ու սպանութեան դէպքերու։ Ձեին քաջուեր սապարէզ կարդալ կառավարութեան։ Ապստամբի դիրք բռնած էին։

Այս դէպքերը կը պատահէին 1895 Նոյեմբերի սկիզբը։

1895 Նոյեմբեր 3ին, ուրբաթ Մարզուան տագնապալից ու եղերական օր մը անցուց։ Մարզուանի վրայ իջած էր ծղձաւանջ մը, լեցուն չփոթութեամբ, յուզումով, վախով, վերջապէս ամէնախոր զգայնութիւններով, զորս կը զգայ մարդ պատերազմի, յարձակման, ողողումի, ահաւոր երկրաշարժի և հրդեհի պահուն։ Ամէն մարդ շուարած էր եւ չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ, կառավարութիւնն ու ոստիկանութիւնը խուճապային ու տագնապալից գործունէութիւն ցոյց կուտային, ջղայնութեան մը մէջ կը թաւալէին։

Քաղաքին մէջ կը տիրէր խոր լռութիւն մը։ Սակայն այդ լռութեան մէջ զգալի էր թաքուն մխոր մը։ Մատաղեղութիւն պատճառող լռութիւնը խանգարուեցաւ Հայոց եկեղեցիին զանգակներուն ձայնով։ Հայերը, փեթակներէն դուրս խուժող մեղուներու նման, գալարթ մխորով մը, բոլորը գնտացին փակեցին իրենց խանութները, հաւաքուեցան եկեղեցիներուն ու Հայոց մեծ տուներուն մէջ։ Շուկային մէջ տեսնուեցան 30 հոգինոց, 40 հոգինոց հայկական խումբեր, որոնք կոշկաւոր թեւնոցներ ունէին, նոր ու չքեղ գլխարկներ, իրենց ձեռքին մէջ մաւզերներ եւ նոր ձեւի սուրեր։ Անոնք ցոյցեր կատարեցին շուկային մէջ։

Կէսօրուան մօտ էր։ Իսլամները կամաց կամաց մզկիթ կը մտնէին։ Փաշա մզկիթին բակին մէջ կը պտտէր գերձակ Իսմայիլ, անձեղ ու սիրուած Թուրք երիտասարդ մը, զոր վիրաւորեց ատրճանակով մզկիթին քովէն անցած պահուն, հայ հրոսակ մը։ Իսմայիլ «ա՜խ» աղաղակելով գետին փռուեցաւ։ Մզկիթին գիմացը կը գտնուէր քարուկիր պանդոկ մը։ Այս պանդոկին մէջ հաւաքուած կոմիտէճիները սկսան գնդակ տեղալ Փաշա մզկիթին պատուհաններուն։ Ճամիի մզկիթին շրջակայքն ալ կը գտնուէին մօտ 40 հայ ֆէտայիներ։

Երկու Թուրքեր, Վէլի եւ Հուլթֆուլլահ, երբ Ճամիի մզկիթը կ'երթային կը վիրաւորուին տեղացող գնդակներէն։ Դիմացի փողոցէն դէպի մզկիթ եկած պահուն, փաշտավաճառ Էմրուլլահ, Իպրահիմ եւ ուրիշ 20 իսլամներ կը նահատակուին արձակուած գնդակներէն։ Այդ կողմը աղբիւրի մը առջեւ «ապտէսթ» առած պահուն, Հաճի Ապտուլլահ էֆէնտի կը տեսնէ իսլամներուն նահատակութիւնը եւ կը փախչի իր տունը։ Կոմիտէճիները նշան կ'առնեն եւ ճամբան գետին կը փռեն։

Երբ Թուրքերը կը լսեն զէնքի ձայները եւ կը տեսնեն սպանութիւնները, կը հրաժարին ուրբաթի իրենց աղօթքէն, եւ մէկ մասը կը զինուի ու կը յարձակի Հայերուն վրայ։ Երբ իսլամ թաղերուն մէջ տեղի կ'ունենար այս բախումը Հայոց եւ Թուրքերուն միջեւ, հայ կոմիտէճիները գնդակի տեղատարափի մը տակ կ'առնէին կառավարչատունն ու զօրանոցը։ Զօրանոցին մէջ ընդամէնը կը գտնուէին 5-6 պահակներ։

Իսկ քաղաքին ոստիկանական ուժը բաւական չէր զսպելու այս հրոսակները, որ կը շրջէին զինուորական կարգով։ Այսուհանդերձ, թէեւ օրը ուրբաթ էր, երբ զէնքի ձայներն առին, վազեցին հասան կառավարութեան պաշտօնատարները եւ հրամանատարները, ոստիկան զինուորները, նոյնիսկ բանտապահները, որոնց տեղը ժողովուրդին մէջէն ծարդիկ գրուեցան։ Նախ աշխատեցան զօրանոցը ազատել պաշարումէն, եւ զօրանոցի զինուորներն ալ առնելով քալել այն թրքական թաղերը, որոնք ենթարկուած էին Հայերու յարձակման։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
19 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1729

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԼԱՄԻ ՃԱՄԲՈՎ

Ամիսներէ ի վեր, անսովոր իրարանցում կը տիրէ իսլամական, մանաւորապէս արաբական շրջանակներու մէջ, Երուսաղէմի համագումարին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 7ին։

Շարժման գլուխը կանգնած են Շէվքէթ Ալի, Հնդկաստանի իսլամներուն ներկայացուցիչը եւ Երուսաղէմի միւֆթին։

Մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւնները այնքան հակասական են որ, կարելի չէ որոշ գաղափար կազմել համագումարի նպատակներու մասին։ Տիրող համոզումն այն է թէ համագումարը ամէն բանէ առաջ պիտի զբաղի նոր խալիֆային ընտրութեամբ։ Իսկ Երուսաղէմի միւֆթին, որ Եգիպտոս գնաց վերջերս, կը յամառի հերքել այս լուրը եւ համոզել թէ բոլորովին ուրիշ խնդիրներ պիտի քննեն։

Տարակոյս չկայ որ միւֆթին կ'ուզէ փարատել զանազան մտավախութիւններ, որպէս զի չվիժի համագումարը, որ պիտի ունենայ պատկառելի կազմ, — 800 - 1000 պատգամաւոր։

Արդարեւ, անժխտելի է որ այսքան բազմութիւն հաւաքուի աշխարհի բոլոր իսլամական երկիրներէն, միայն իսլամական սրբավայրերու պաշտպանութեան, կրօնական միութեան, համալսարանի մը շինութեան նման խնդիրներով զբաղելու համար։ Մինչ Երուսաղէմի միւֆթին Գահիրէի մէջ հերքում հերքումի վրայ կը տեղացնէր, «Թայմզ»ի թղթակիցը միեւնոյն օրը Երուսաղէմէն կը հեռագրէր թէ համագումարի օրակարգին առաջին խնդիրն է խալիֆայութեան հարցը։

Մնաց որ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը քանի կը խօսին այս համագումարին վրայ, միշտ ալ զայն կը կապեն նոր խալիֆայի ընտրութեան հետ։ Նոյնիսկ թեկնածուներու անուններ կը յիշեն։

Արդ. Ֆրանսա եւ Անգլիա ըլլալով իսլամավար երկիրներ, ամէնէն առաջ այս խնդրով հետաքրքրուած են։ Հետեւաբար իրենց թերթերը անշուշտ աւելի բան գիտեն, եւ գիտեն արժէքը Երուսաղէմի միւֆթիին հերքումներուն։

Գահընկէց խալիֆային աղջկան նշանտուքը՝ Հայտարապատի գահաժառանգին հետ՝ իր կարգին գոյն տուաւ օրուան լուրերուն։ Մանաւանդ որ, Սուլթաններու թոռնուհի մըն ալ միեւնոյն օրը նշանուեցաւ գահաժառանգին կրտսեր եղբօրը հետ։

Այսպէս կամ այնպէս, կը գտնուինք ուշագրաւ անցուդարձի մը առջեւ։ Տեղի կ'ունենայ դէպք մը, որուն հետեւանքները ուղղակի կամ անուղղակի պիտի ազդեն Թուրքիոյ վրայ։ Պիտի ազդեն արաբական երկիրներու ապագային եւ քաղաքականութեան վրայ.

Թուրքիայէն եւ Եգիպտոսէն յետոյ, որոնք յայտնապէս ժխտական դիրք բռնած են, այս հարցով խորապէս կը շահագրգռուին Սուրիա, Իրաք, Պաղեստին, Արաբիա եւ Հնդկաստան։ Ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուի արաբական երկիրներու մէջ, որոնք առնուազն երեք թեկնածուներ ունին եւ տակաւին կը հաւատան խալիֆայական մականի ուժին, իբրեւ ազդակ իրենց աշխարհակալութեան ծաւալման։ Հնդկաստանը, անշուշտ, կրնայ առնել յաղթանակը, իր 75 միլիոն իսլամներու զանգուածով, եթէ Մեծն Բրիտանիան — ամենազօր շահակիցը — այդպէս կամենայ։ Այդ պարագային, Լոնտոն կը յուսայ խեղդել բերել նաեւ ընդոստ Հնդիկները, ինչպէս կը փորձէ տարիներէ ի վեր։

Բայց Մեծն Բրիտանիան դարձեալ կը շահի, եթէ խալիֆան ըլլայ արաբական երկիրներու մէջ։ Որովհետեւ, թէ Իրաք, թէ Արաբիա, թէ Եգիպտոս եւ թէ Պաղեստին կը գտնուին իր անմիջական հոգատարութեան կամ ազդեցութեան տակ։ Ու քանի որ գաղտնիք չէ թէ Արաբները — մանաւորապէս Վահապիները — ծրագիր ունին համարաբական դաշնակցութիւն մը հաստատելու, Միջերկրականէն մինչեւ Պարսկական Ծոց, Ֆրանսա ստիպուած է լեզու գտնել Անգլիոյ հետ, Սուրիոյ մասին, որ չի կրնար մեկուսի մնալ։

Ուրեմն, կարեւորը խալիֆայի ընտրութիւնն է, եւ նոր խալիֆային իշխանութեան վայրը։ Ոչ թէ այս կամ այն թեկնածուն։

Եթէ նոյնիսկ խալիֆայական հարցը հանուի օրակարգէն կամ ձախողի, Մեծն Բրիտանիա նորէն խաղացած կ'ըլլայ իր խաղը, նախ մղձաւանջ մը ցցելով ազգայնական Հնդիկներու եւ Եգիպտացիներու գլխուն, եւ յետոյ՝ ամրապնդելով իր դիրքը՝ իբրեւ Իսլամի բարեկամ։

Հարցին այս կամ այն ելքը չի կրնար անտարբեր թողուլ նաեւ Թուրքիան, որ թէեւ խալիֆայութիւնը ջնջեց եւ խալիֆան վռնտեց, բայց միշտ ալ հետամուտ է իր հմայքը բարձր պահելու իսլամական աշխարհին մէջ։ Իսլամ Հնդկաստանն էր որ մեծագոյն դերը կատարեց քէմալական յաջողութեան մէջ, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Ու իսլամական զգացումները տակաւին շատ զօրաւոր են Թուրքիոյ մէջ։

Ինչպէս միւսները, Թուրքիան ալ պիտի շարունակէ Իսլամի ճամբով մանել իր բուրգը, մինչեւ այն որ կ'երկարէին իր ձեռքերը։ Խալիֆայութիւնը Հնդկաստան փոխադրուելով, շատ կը հեռանայ թրքական շրջագիծէն. իսկ եթէ հաստատուի արաբական հարեւան երկրի մը մէջ, կրնայ յոյսեր ներշնչել զանազան խաղերու համար։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Գրած էինք թէ Թուրքիա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է օտար ներածումներու դէմ։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ այս մասին.—

Այս առտու, 16 նոյեմբեր, հրատարակուեցաւ այն հրամանագիրը որ կը սահմանափակէ ներածումները, միեւնոյն ատեն ներածելի ապրանքներու որոշ քանակ մը հաստատելով տարուան հնգական ամիսներուն համար։ Մաքսատան մէջ ամէն գործառնութիւն դադրեցաւ, որպէսզի ժամանակ ունենան նոր կանոնները բաժնելու եւ քննելու։

Դեկտեմբեր 10ին նոր քանակութիւններ պիտի հաստատուին յունուար եւ փետրուար ամիսներու համար եւ այնուհետեւ ամէն երկու ամսուան համար, նախընթաց ամսու 10ին։ Սահմանուած չափով ապրանքներ մաքսատուներէն հանելու արտօնութիւն պիտի տրուի ժամանման կարգով։ Քանակութիւնները սահմանուած ատեն կառավարութիւնը նկատի պիտի առնէ տեղական ճարտարագործութեան պահանջները։ Այն երկիրները որ ապրանք կը հայթայթեն կառավարութեան կամ պետական նպաստով հաստատուած ձեռնարկներու, պարտաւոր պիտի ըլլան թրքական ապրանքներ գնելու հայթայթուած ապրանքին արժէքով։ Հակառակ պարագային արտօնութիւն պիտի տրուի օտար դրամ գնելու եւ պարտքերը վճարելու։ Միեւնոյն ատեն պիտի արգիլուի Թուրքիոյ մէջ արտադրուած ապրանքներու ներածումը, իսկ հում նիւթեր պիտի արտօնուին երբ եւ ինչ չափով որ անհրաժեշտ ըլլայ տեղական ճարտարագործութեան համար։

Մինչեւ ներկայ տարուան վերջը հաստատուած քանակութիւնը կը ցուցնէ նուազում սովորական ներածումներու մէջ։ Այն վաճառականները որ բեռ ունին ճամբան, շուարած են թէ ի՛նչպէս պիտի կրնան սպառել այն ապրանքները որոնց արժէքը վճարած են արդէն։ Ուրիշ հոգ մըն է մթերանոցի ծախքը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ապրանքը մաքսէն հանել։

Այս դրակոնեան տնօրինութիւնը եղած է երկրին ներածումն ու արտածումը հաւասարակշռելու, թրքական դրամին արժէքը պաշտպանելու եւ տեղական ճարտարարուեստը խրախուսելով ապրուստը աժանցնելու համար, ինչ որ քաջութիւն կ'ապացուցանէ։ Ժամանակը միայն պիտի ցուցնէ թէ ներածման տուրքերու նուազումը պիտի կրնա՞ն հաւասարակշռել նոր հրամանագրէն սպասուած առաւելութիւններով։

Երբ Կազիմ փաշան բացաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին աշնան նստաշրջանը, յայտարարեց թէ Թուրքիա չպիտի վարանի ամէնէն դրակոնեան միջոցները ձեռք առնելու, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար։ Հետեւաբար, անակնկալ մը չեղաւ երբ կառավարութիւնը ծանուց թէ «առողնապի տուրք» մը պիտի հաստատուի։ Ամէնէն մանր վարձուորներն ալ արդէն պարտաւոր են եկամուտի տուրք մը վճարելու որ պիտի հաւասարի իրենց վաստակին առնուազն մէկ տասներորդին։ Այս տուրքը պիտի ընդհանրանայ եւ հետեւանքները ծանրօրէն պիտի զգացուին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մաքսային դրութիւն հաստատելու առաջարկին շուրջ, զոր ներկայացուցեր էր առեւտրական նախարարը։ Ըստ առեւտրական նախարարին յայտարարութեան, ներկայիս ներածումները կը յանգին 80-90 առ հարիւր յաւելման, բաղդատմամբ երկու տարի առաջուան ներածումներուն։

Առեւտրական նախարարը մաքսատուրքի ենթարկելու համար ներկայացուցած է նիւթերու ցանկ մը, որուն Գ. գլուխին մէջ, ցուցակագրուած են հետեւեալ նիւթերը.

Հանքածուխ, բրտեղէն եւ ապակեղէն, երկաթ եւ պողպատ, դարբնուած երկաթեղէն, երկաթ պարունակող մետաղներ եւ անոնցմով շինուած ապրանքներ, մէջն ըլլալով ալիւմինիոմ, պղինձ, անագ, ցինկ, եւայլն: դանակեղէն, գիտական, բժշկական, վիրաբուժական գործիքներ, լուսանկարչութեան, տեսողութեան եւ շարժանկարի վերաբերեալ գործիքներ, ժամացոյցներ եւայլն: ելեկտրական կազմածներ, մեքենաներ, աշխատուած փայտեղէն, բամպակեղէն եւ բամպակի դերձան, բուրդ, բուրդէ առարկաներ, ծածկոցներ եւ գորգեր, Ասուի եւ ասուեղէն :Հիւսկեղէնի զանազան տեսակներ, զգեստներ: Քիմիական արտադրութիւններ եւ ներկեր, իւղ, ճարպ, կաշի եւ կաշեղէն, Թուղթ եւ խաւաքարտ, կառքեր, նաւեր, օդանաւեր, վայրաշարժներ եւայլն:

Աշխատաւորականներու կողմէ, ներկայացուեցաւ բանաձեւ մը ընդդէմ Գոլտուինի բանաձեւին, որ կ'առաջարկէր անմիջապէս քուէարկել առեւտրական նախարարին կողմէ ցոյց տրուած միջոցները՝ կարգ մը նիւթեր մաքսատուրքի ենթարկելու համար։

Ըստ աշխատաւորականներու բանաձեւին, խորհրդարանը իրաւունք չունի արտօնելու առեւտրական նախարարը որ ինքն իսկ նշանակէ այն օտար ապրանքները, որոնք տուրքի պիտի ենթարկուին։

Ազատականներու բանաձեւը մերժուեցաւ եւ Գոլտուինի բանաձեւը ընդունուեցաւ 51ի դէմ 396 ձայնով։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՄՐԱՑՈՒՄԸ

Ելմտական նախարարը Չէմպըրլէյն, խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ կարգ մը կարեւոր պայմաններ, որոնց մէկ մասը կախում չունին Անգլիոյ կամքէն, պէտք է լրացուին, ոսկիի հիման վրայ, սթերլինի ամրացումէն առաջ։

«Կառավարութեան անմիջական նպատակն է ըսաւ, զակշռել երկրին ելեւմուտքը, ուղղելու համար առեւտրական անհաւասար նժարը եւ բռնելու համար սթերլինի միջազգային գնման կարողութիւնը։

Սթերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96,75։

Վիքթոր Պէրարի յուղարկաւորութիւնը

Երեքշաբթի առտու, ինչպէս գրեր էինք, տեղի ունեցաւ Վիքթոր Պէրարի յուղարկաւորութիւնը։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Յուկոսլաւիոյ Թագաւորը եւ արտաքին նախարարը, յոյն կառավարութիւնը եւ բազմաթիւ հաստատութիւններ: Ծաղկեպսակներ ղրկեր էին նաեւ Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն եւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, զոկատ մը զօրք զինուորական պատիւներ կ'ընծայէր հանգուցեալին:

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին քաղաքական եւ մտաւորական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, կրթական, դատական, ծովային, պիւտճէի նախարարները եւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ներկայացուցիչները, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ, դեսպանները եւայլն.

Ներկայ էին նաեւ Գ. Գ. Ահարոնեան, Խատիսեան, Գ. Նորատունկեան, Լ. Բաշալեան, Հանրմեան, Բժ. Տէր Դաւիթեան, Լ. Գեւոնեան, Հ. Սամուէլ, Ա. Չօպանեան, եւ Հայոց եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը:

Մոնփառնասի գերեզմանատան մէջ, դամբանականներ արտասանուեցան զանազան անձնաւորութեանց կողմէ:

Կրանտի Ամերիկայի մէջ

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Կրանտի հասաւ Նիւ-Եորք, ուրկէ, համբաւաւոր օդանաւորդին Լինտպէրկի վարած օդանաւով պիտի մեկնէր Ուաշինկթըն։ Սակայն աննպաստ օդը թոյլ չտուաւ։

Կրանտի, որոշած է ո՛չ մէկ յայտարարութիւն ընել իր ճամբորդութեան մասին։ Սակայն տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ արտաքին յանձնախումբի նախագահին, ծերակուտական Պորահի հետ, որուն տեսակէտները զինաթափութեան եւ միջազգային ուրիշ հարցերու մասին, շատ մօտ են իր տեսակէտներուն։

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ նախագահ Հուվըր պիտի կրնայ աւելի լայնօրէն խօսիլ Կրանտիի հետ, քան ինչ որ չկրցաւ ընել Ֆրանսայի վարչապետին Լավալի հետ, գիտնալով թէ Կրանտի բանբերն է [illegible] եւ է ընդդիմութիւն չունենալով երկրին մէջ, կրնայ աւելի ազատ յանձնառութիւններու տակ մտնել։

Հայ կամաւորներու ձերբակալութիւն Պէյրութի մէջ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (10 Նոյ).— Անցած շաբաթ իրիկուն, խորհրդային իշխանութեան տարեդարձին առթիւ, Պէյրութի բոլշեւիկները ցոյց մը ըրին։ Մեծ մասը դժբախտաբար մեր հայ կարմիր կտուցներն էին, կարմիր դրօշներ պարզած իրենց ձեռքերուն մէջ եւ բոլշեւիկեան երգեր երգելով, անոնք կը քալէին Մառաքաթի հրապարակէն։ Շուտով հասան ոստիկանական ուժեր եւ յաջողեցան ցրուել զանոնք եւ ձերբակալել անոնց պետերը։

Ձերբակալուած են Ապտիւլ Հատի Ջապալ, Ժօրժ Եսաեան, Երուանդ Նշան Պետրոսեան, Սահակ Գրիգոր Լէյլէկեան, Գէորգ Երուանդ Մելքոնեան, Անդրանիկ Օհանեան, Յովհաննէս Աղպէշեան, Կարապետ Քիւչիկեան։

Ամշիթ գիւղին մէջ եւս համայնավար Թռուցիկներ ցրուած են։

Կլոր Սեղանը անելի առջեւ

Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբի վերջին նիստին, Գանտի համահնդկական խորհուրդին կողմէ յայտարարեց թէ Հնդկաստան պէտք է լիւ իրաւունքն ունենայ վարելու իր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ կազմակերպելու իր ապագային պաշտպանութիւնը։

Այս կերպով, Գանտի պահանջած կ'ըլլայ որ ներկայիս Հնդկաստան գտնուող անգլիական ուժերը դրուին հնդիկ իշխանութեանց հսկողութեան տակ, եւ սահմանադրական պայմանագրութեան գործադրութեան թուականէն սկսեալ, Հնդկաստանի ընդհ. կառավարիչէն առնուի արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը։

Գանտիի այս ճառը կը նկատուի նոր արգելք մը Լոնտոնի խորհրդաժողովին յաջողութեան։

Հնդկաստանի հարցը եւ Անգլիոյ պահպանողականները

Անգլիոյ պահպանողականները հետեւեալ կէտերուն մէջ բանաձեւած են իրենց տեսակէտները հնդկական հարցին առթիւ.

1) Հնդկական բանակի հրամանատարութիւնը պէտք է մնայ Անգլիացիներու ձեռքը։

2) Արտաքին գործերը եւ Հնդիկ իշխաններու հետ յարաբերութիւնները պէտք է մնան Անգլիոյ ձեռքը...

3) Ներքին ապահովութիւնը եւ ելմտական ամրացումը պէտք է իրականացուին կարելի չափով շուտ։

4) Անգլիոյ դէմ ուղղուած տնտեսական գրգռութիւնները պէտք է վերջ գտնեն։

5) Հնդկական գործերու կարգադրութեան համար, Հնդկաստանի նախարարութեան կողմէ կազմակերպուած ապասարկութիւնները, պէտք է պահպանուին։

6) Հնդկաստանի դաշնակցային կազմակերպութիւնը պէտք է տեւական հանգամանք ունենայ։

ԵՐԵՒԱՆ - ԹԻՖԼԻՍ - ՄՈՍԿՒԱ

Վերջերս Անդրկովկասի կենտրոնական մարմնի եւ ազգային կուսակցութիւնների յարաբերութիւնների մէջ ինչ որ խառնիճաղանճ վիճակ է ստեղծւել։ Թէեւ հրապարակաւ քիչ են արտայայտւած այդ մասին, բայց ինչպէս երեւում է, պայքարը շատ է խորացած։ Բանն այնտեղ է հասել, որ անհրաժեշտ է զգացել Մոսկւայի միջամտութիւնը։

Անդրկովկասի քաղաքական, տնտեսական եւ կուսակցական կեանքը լուսաբանող զեկուցումներ են ուղարկւում կենտրոն թէ Անդրերկրային կոմիտէի եւ թէ Հայաստանի, Վրաստանի ու Ադրբէջանի կենտր. կոմիտէների կողմից։ Քննութեան առնելով այդ զեկոյցները, Միութենական Կենտր. կոմիտէն հանել է մի շատ կարեւոր ու հետաքրքրական որոշում, որ եւ տպւած է «Պրաւդա»ի Նոյեմբեր 3 թւի մէջ։ Մատնանշելով անդրկովկասեան կոմունիստական կուսակցութիւնների քաղաքական սխալները, Մոսկւան ընդգծում է այն ուղիները, որոնցով պէտք է ընթանան հայկական, վրացական ու ադրբէջանեան կուսակցական մարմինները։

Որո՞նք են այդ սխալները եւ ի՞նչ հրահանգներ է տրւած։

Անդրկովկասում սխալ աշխատանքներ են տարւել գլխաւորապէս գիւղացիական խնդրում, տնտեսական ասպարէզում եւ կուսակցական գծով։

ԳԻՒՂԸ

Անդրկովկասում գիւղական տնտեսութեան վերակառուցումը ընթացել են երեւութապէս, առանց թափանցելու հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութեան խորքը։ Այդպիսի մի կարեւոր խնդիր, ինչպէս «տեխնիքատնտեսակէտից չափել» եւ նկատի չառնելով որոշ շրջանների տուեալ պայմանները, անցել են հաւաքական տնտեսութիւնների։ Այդ աշխատանքն էլ կատարել են առանց որեւէ նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնելու եւ առանց քաղաքականապէս ու տնտեսապէս ամրացնելու կազմակերպւած հաւաքական տնտեսութիւնները։

Հետեւանքն այն է լինում, որ կուսակցութիւնն ի վիճակի չէ քաղաքականապէս ղեկավարելու գիւղացիութեանը եւ վերջինս ընկնում է անհարազատ տարրերի ազդեցութեան տակ։ Առանձնապէս սխալ գիծ են ունեցել հացամթերումների ժամանակ, որ եւ օգտագործել է դասակարգային թշնամու կողմից։

Մեղադրական այս կէտը ոչ մէկ նորութիւն չի բովանդակում։ Ընդհակառակն, գալիս է հաստատելու այն բոլոր քննադատութիւնները, որ մեր մամուլի կողմից արւում է տարիներից ի վեր։ Ահա թէ՛ ինչու է ապստամբւում Անդրկովկասի գիւղացին։ Չէ՞ որ միայն վարչական միջոցներով սոցիալիզմ չի կառուցւի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գալով տնտեսական քաղաքականութեան, Մոսկւան գտնում է որ Անդրկովկասեան դաշնակցային կառավարութիւնը խիստ կենտրոնացման քաղաքականութիւն է հետապնդել, զրկելով ազգային հանրապետութիւնները անկախութեան որոշ իրաւունքներից ու տնտեսական նախաձեռնումից։ Կենտրոնացման այդ քաղաքականութիւնը միանգամայն դիմազուրկ է արել տնտեսական ու մշակութային մի շարք ձեռնարկներ և հիմնարկներ։

Կենտրոնից արւած այս դիտողութիւնը չափազանց կարեւոր է ու յատկանշական։

Բոլորին յիշողութեան մէջ դեռ եւս թարմ է այն պայքարը, որ երեք տարի առաջ սկսեց Հայաստանի նախկին ղեկավարութեան դէմ, ինչո՞ւ էին մեղադրւած Աշոտ Յովհաննիսեանն ու ընկերութիւնը։

Անով որ նրանք ազգային քաղաքականութիւն են վարում, փակ տնտեսութեան կողմնակիցներ են եւ մշակութային խնդիրներում դաշնակցական գաղափարաբանութեամբ են առաջնորդւած։ Միայն այսօր է պարզւում, որ երկրի նախկին ղեկավարները ոչ թէ «դաշնակցականութեամբ» են սնանել, այլ փորձել են պաշտպանել Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական ու մշակութային այն իրաւունքները, որոնք վերապահւած են իւրաքանչիւր ազգային հանրապետութեան՝ խորհրդային սահմանադրութեամբ։

Եւ երբ մենք մատնանշւած էինք թէ Հայաստանի շահերը ստորադասւած են Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների շահերին, հայ բոլշեւիկներն ու արտասահմանեան իրենց բարեկամները կոկորդ էին պատռում։ Յայս ունենք, որ այս անգամ գոնէ, այդ պարոնները ... հաւանութիւնը կ'ունենան։

Անողոք է մեր ճակատագիրը։ Հայ բոլշեւիկը դաւում է իր իսկ ազգի դէմ և հայ ժողովրդի շահերը պաշտպանւում են ռուս (անկախութեան իրաւունք) կամ թուրք (դաշնակցականների տեղաւորւած) բոլշեւիկները։ Նահողը Թիֆլիսն է ու Բագուն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անդրկովկասեան կուսակցական զանգւածները գաղափարականօրէն ու քաղաքականապէս շատ յետ են մնացել, իսկ ղեկավարութեան մէջ էլ ծայր է տւել թայֆայական, սկզբունքներէ զուրկ պայքարը, որ և պատճառ է դարձել, որպէս զի անձեռնհաս ու անկարեւոր մարդիկ պատասխանատու պաշտօնների գլուխ անցնեն։ Կարգապահութիւնը յաճախ խախտւում է եւ յանցագործները մնում են անպատիժ։

Ահա՛ եւ կուսակցութեան միասնականութիւնն ու բարձր գաղափարականութիւնը, որի անունից այնքան շատ սիրում են ճառել հայ բոլշեւիկները։ Այնտեղ, ուր գոյութիւն ունի անձնական ու խմբակցական քաշքշուք, աւելորդ է փնտռել որ եւ է գաղափարականութիւն։

Դժբախտաբար, նման պայքարների զոհ են գնում մեզում ու բարեխիղճ կուսակցականները եւ ասպարէզը մնում է առաւել Խանջեանների ու Մօզէս Երզնկեաններին։ Տուժողը՝ երկիրն է ու ժողովուրդը։

Նման պարագաներում, զարմանալի չէ, որ վաճառւում են երկրի իրաւունքները։ Կարեւորը՝ գիրք եւ աթոռ շահելն է եղած իրենց եւ իւրայինների համար։

Խե՜ղճ Հայաստան, խե՜ղճ հայ ժողովուրդ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ուշադրաւ են նաեւ Մոսկւայի հրահանգները։

Վերը թւած սխալները մատնանշելուց յետոյ, Մոսկւան հրապարակւած է նաեւ իր առաջադրումները, որոնց Անդրկովկասը պարտաւոր է ընդունել ի ղեկավարութիւն։

Մոսկւայի առաջադրումները մի աւելորդ անգամ էլ ապացուցանում են, որ Անդրկովկասը նկատւում է Ռուսաստանի մի պարզ գաղութ։ Իր հրահանգների մէջ Մոսկւան պահանջում է, որ Անդրկովկասում զարկ տրւի տնտեսական այնպիսի ճիւղերին, որոնք ամէնից առաջ ռուսական արդիւնաբերութեան են անհրաժեշտ։ Ուրիշ խօսքով, Անդրկովկասին հում նիւթ մատակարարողի դերն է վիճակւում։

Մոսկւան պահանջում է, որ Անդրկովկասեան կուսակցութիւնների ուշադրութեան կենտրոն դառնան հանքային արդիւնաբերութիւնը (քարիւղ, պղինձ, մարգանէց), բարձր բոյսերի մշակում (բամպակ, թութ, մետաքս, խաղող) եւ անասնապահութիւն։

Հայ, վրացի եւ թաթար հանքագործները պէտք է ռուսական արդիւնաբերութեանը մատակարարեն հում նիւթ՝ [illegible] աշխատավարձ ու վատ սնունդ ստանալով։ Հայ և թուրք գիւղացիները պարտաւոր են բամպակ ու բրինձ մշակել եւ արժէքնից պակաս գնով յանձնել ռուսական գործարաններին՝ փոխարէնը կրկնակի գներով ռուսական հաց ստանալով։ Վրացիները ստիպւած են չէնքնել իրենց անտառները, որպէս զի ռուս պաշտօնեաները հանգստանան։ Իսկ Անդրկովկասի յոռեգու անասուններով պէտք է ռուս զինւորը կշտանայ։

Էլ ինչո՞վ է տարբերւում անդրկովկասցին մի Հնդկաստանցուց, Մարոքցուց ու Սիւրիացուց...

Այսպիսով, Հայաստանին մնացած եւ քաղաքական ու տնտեսական իրաւունքներից զրկւած է Թիֆլիսը. իսկ Մոսկւան էլ ամբողջ Անդրկովկասը վեր է ածում ռուսական գաղութի։

Այո՛, հայ ժողովուրդը հեծում է կրկնակի ծանրի տակ։

ԱՇՈՏ - ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Լ'Էնթրանսիժան» կը շարունակէ իր պրպտումները օտար գործաւորներու հարցին շուրջ։

— Ցոյց տուի թէ կարգ մը պարագաներու մէջ, ֆրանսական աշխատաւոր ձեռքերու պակասը գոցելու համար, ստիպւած էինք գործի առնել օտար աշխատաւորներ կը գրէ «Լ'Էնթրանսիժանի» աշխատակիցը։

Բայց, ըսի նաեւ թէ մօտ 500.000 օտարականներ մեր երկրին մէջ կ'ապրին հակաօրինական վիճակով։ Անոնցմէ շատերը կ'աշխատին առանց արտօնուած ըլլալու։

Բայց, ո՞ւր կ'աշխատին։

Ու նախ, ինչո՞ւ համար, օտարականներ այնքան շատ կան մեր երկրին մէջ։

Որովհետեւ, 1914էն 1918, ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն համար, Ֆրանսա զարգացուց իր գործարանները եւ կոչ ըրաւ միլիոնաւոր օտար աշխատաւորներու։ Պատերազմին հետեւանքով՝ իր բնակչութեան մէջ բացուած պարապները զայն ստիպեցին հետապնդելու ներգաղթի քաղաքականութիւն մը։

Փոխադարձութեան հիմերու վրայ, բարեկամ ժողովուրդներու հետ կնքուեցան շարք մը միջազգային պայմանագրութիւններ, որոնք ի նպաստ միւսներուն էին, քանի որ մեր աշխատաւորները չէին գաղթեր։

1899ի հրամանագիր մը հարիւրին 10ի կը սահմանափակէ օտարներու համեմատութիւնը, որոնք կ'աշխատին պետական աշխատանքներու մէջ, իսկ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը կանոնաւորած է դուրսէն եկող աշխատաւորներու իրաւական կացութիւնը եւ անոնց մուտքի հանգամանքները։

⁂

Փարիզի մէջ, մօտ 18,650 ինքնաշարժներ կը համրուին։ Այս 18,650 ինքնաշարժի վարիչներէն [illegible] 0000ը, օտարականներ են եղեր, եթէ հաւատանք շահագրգռուածներուն. ըսել է մօտ հարիւրին 45ը։

Այսուհանդերձ, արհեստին մէջ անգործութիւն կայ։ Հին վարիչներ, որոնք հիանալի կերպով կը ճանչնան Փարիզի տեղագրութիւնը, երկար տարիներէ ի վեր ի զուր կը սպասեն որ ստանան «թաքսի» վարելու արտօնութիւնը։ Բայց այդ ժամանակի ընթացքին, օտարականներ կը ստանան այդ արտօնութիւնը եւ կը շահին իրենց կեանքը։

Ի՞նչպէս կ'ըսեն։ Պէտք է մտնել «կարգադրութիւններու» քուլիսին մէջ։

Պանդոկները.— Ահա՛ ուրիշ արհեստ մը, ուրկէ Ֆրանսացին հետզհետէ քշուելու վրայ է։ Պանդոկներ կան ուր միայն օտար պաշտօնէութիւն կը գտնէք։

Կարգ մը օտար հաստատութիւններ նոյնպէս կը չափազանցեն։ Աչքի տակ ունիմ նամակ մը, որ ծանօթացարար թելադրական է. երիտասարդ Ֆրանսուհի մը, որ անգլիերէն ալ կը խօսի, հաշուակալուհի, Փարիզի մէջ կը շահէր 1200 Ֆր., օտար հաստատութեան մը մէջ, որ ֆրանսականի երեւոյթ ունէր, մէկ օրէն միւսը ճամբու կը դրուի, առանց ո և է պատճառի։ Արդ, անոր մօտը կ'աշխատէին երեք Գերմաններ, երկու Ամերիկացիներ եւ մէկ Ռուս, առանց Աշխատանքի նախարարութենէն արտօնութիւն ունենալու, — նաեւ ուրիշ օտարներ, որոնք կանոնաւոր վիճակի մէջ են, ինչպէս գլխաւոր հաշուակալը — անգլիացի մը — որ իր դիրքը փրկելու համար — «ճամբրո» էր իր ֆրանսացի պաշտօնակցուհին։

Ահա, ինչ որ անընդունելի է։

Կան նաեւ շինութեան գործերը։

Ընդհանրապէս, կը հաւատեն թէ շինութեանց գործաւորներու 50 առ 100ը Իտալացիներ են։ Կասկածէ դուրս է թէ անոնք չափազանց բազմաթիւ են։ Փաստ է նաեւ թէ անգործութիւն կայ այս ճիւղին մէջ։

Այս կացութեան տեղեկանալով, Աշխատանքի փոխ-նախարարը, հրահանգեց արագ քննութիւն մը կատարել զանազան հանրային աշխատանոցներու մէջ,— Սէնի նահանգային եւ Փարիզ քաղաքի աշխատանոցները, Հանրային խնամատարութեան, աժանագին բնակարանի սպասարկութեան, մեթրոյի, հանրակառքի ընկերութեան եւն. աշխատանոցները։

Առաջին արդիւնքներն այս քննութեան.— Այս պաշտօնական աշխատանոցներու մէջ կան 25 առ հարիւր օտար աշխատաւորներ, մինչ 1899ի հրամանագիրը միայն 10 առ 100ին թոյլ կուտայ։

«Լ'Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցը ընթերցողներէն ստացած է բազմաթիւ նամակներ, որոնց եզրակացութիւնն է.

— Ֆրանսայի մէջ որեւէ օտարական պէտք չէ բռնէ այն տեղը, զոր Ֆրանսացի մը կրնայ գրաւել։

⁂

Աշխատանքի Նախարարը եւ փոխ-նախարարը, տագնապի սկիզբէն իսկ ազդու կերպով շարժած են, իրենց երկիրը զրկելով բազմաթիւ օտարականներ։ Այս քաղաքականութեան արդիւնքը շատ յստակ է.

Նախ, 1931 յունուարէն սկսեալ նուազագոյնին վերածած են օտար գործաւորներու զանգուածային անհրաժեշտ մուտքերը (ճակնդեղի քաղի, այգեկութքի համար, հանքագործներ, շինութեանց աշխատաւորներ, եւայլն)։

Գործնականապէս, ներկայիս, օտար գործաւոր մը անհատապէս միայն կրնայ մտնել Ֆրանսա, այն ալ, փոխ-նախարարին կողմէ, անոր խնդրանքը առանձին քննուելէ յետոյ։ Ընդհանրապէս Ֆրանսա մտնելու խնդրանքը կը մերժուի։

Գանք թիւերուն։

1930ի առաջին 9 ամիսներուն, Ֆրանսա մտան 105985 օտար աշխատաւորներ, բոլորը քննուած։ 1931ի համապատասխան շրջանին, միայն 21375 հոգի մտան. 84610 պակաս։ Ըսել է հարիւրին 80 նուազում մը։

Ուրիշ միջոցներ ալ կը գործադրուին օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքը նուազեցնելու համար։

Աշխատանքի Նախարարը շաքարեղէնի ճարտարագործներէն խնդրեց եւ ստացաւ հետեւեալ կէտերը.— 1) Գործի առնել բոլոր այն Ֆրանսացիները որոնք իրենց կ'ուղարկուին գործազրկութեան համայնական եւ նահանգային դիւաններուն կողմէ։ 2) Իրենց ծախքով ապահովել դէպի իրենց երկիր վերադարձը օտար աշխատաւորներուն, շաքարեղէնի պատրաստութեան յատուկ եղանակին վերջաւորութենէն անմիջապէս յետոյ, այսինքն՝ առ առաւելն 4 ամիս աշխատանքէ վերջ։

Երբ գործարանատէր մը կը խնդրէ մասնագէտի մը մուտքի արտօնութիւնը, կամ բացառիկ ընդունակութեամբ մասնագէտի մը համար, արտօնութիւնը կը տրուի ֆրանսական վարժարաններէ շրջանաւարտներու նախկին ընկերակցութեանց կարծիքն առնելէ վերջ։

⁂

Անշուշտ, կազմակերպութիւնը կատարեալ չէ։ Բայց իրական ջանքեր կը թափուին ամէն օր, Ֆրանսայի կողմէ կնքուած միջազգային համաձայնութիւնները յարմարցնելու համար ֆրանսացի անգործներու ցաւալի կացութեան հետ»։

ԽՋԻՑՆԵՐՈՒ ՇԷՅԽԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ

Քիւրտ Ցեղի Խջիցներու պետը Տէրվիշ աղա Շէմս երբ Աֆրինէն Արչիպար գիւղը՝ իր տունը կ'երթար ընկերակցութեամբ իրեն գիւղացի Աստալլահ Փին Հասան Գալանի, ճամբան երկրորդին կողմէ վեցհարուածի չորս գնդակներով գլխէն վիրաւորուեցաւ եւ մեռաւ։ Ոճրագործը քարերով եւս ջախջախեց մեռեալին գանկն ու ոսկորները, կորսնցնելու համար սպանութեան հետքը։ Սակայն ստոյգ աղբիւրներ ձերբակալեցին զայն եւ խոստովանեցաւ իր քամնելի արարքը՝ յայտնելով թէ ինք ընդհարումին Յունաստան գերի իյնալով քանի մը ամիս առաջ գերութենէն վերադարձին, տեսած է թէ իրենց շէյխը ամուսնացած է իր կնոջ ու աղջկան հետ, որով սպաննած է զայն։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

1927ին՝ երկու անգամ հաւաքուելէ վերջ Րէվանտուզ բնակող Սէյիտ Թահայի մօտ, Հայ Դաշնակ կուսակցութեան հետ շփման մէջ մտած եւ գոնկրէ մը գումարած են, համագործակցութեան մը գալու համար իրարու հետ։ Ահա այդ համաժողովին մասնակցողներուն անունները.—

Պէտէրխան օղլուներէն Ճէլատէթ, Քեամիրան, Մալաթիոյ նախկին կուսակալ Խալիլ Րահմի, Վանեցի Մէհմուտ Սալիմ, Պարագիներէն Շահին օղլու Մուսթաֆա, Շէյխ Սայիտի եղբայրը՝ Մէհտի, Լճեցի Ճէհմի, Սիւլէյմանիէցի Ապտիւլ Քէրիմ, (իբր փոխանորդ Ալի Րիզայի), Հաճօ, Րէմմանցի Էմին, Ֆաքին Ապտուլլահ, փախստական Խուրշիտ եւ Մարտինցի Թէվֆիք Ճէմիլ.

Փափազեանի՝ Պէյրութի համաժողովին նախագահութեան վրայ, Ալի Րիզայի կուսակիցները բաժնուեցան միւսներէն՝ ըսելով թէ այս միացումով Քիւրտերը Հայերուն կը զոհուէին, եւ ընդդիմադիր խմբակցութիւն մը կազմեցին։ Իսկ Պէտէրխանինները հաւատարիմ մնացին Դաշնակցական Հայերուն հետ իրենց կնքած միութեան եւ հաւանեցան Փափազեանի նախագահութեան։

Դաշն չունեցող գաղափարներուն համար՝ համաձայնութեան եւ միացման բազմաթիւ հնարաւորութիւններ կային ստեղծուած։ Որովհետեւ ընդհանուր պատերազմը զոհ ուրիշ շատերու նման, զիրենք ալ առանց անցագրի եւ առանց հայրենասէր ձգած էր։ Ցարական Ռուսիոյ այլասերած կարաւանները, Սպիտակ Ռուս անունին տակ. Օսմ. կայսրութեան Հիւրրիյէթ-Իթթիլաֆճիներն ալ «Հարփուրլուտնեցներ» անունով, աղքին անդին կը թափառէին, եւ 1914ի պայմանները կը փնտռէին՝ 1931ին։

Բոլոր մարթաղերծները, այս բոլոր ժեռած անդամներու աւելցուքները հաւաքական շահեր ճշդելու եղան՝ կոմիտէներու, գոնկրէներու, համաձայնութիւններու, ծրագիրներու եւն. նման խօսքեր եւ ուռուցիկ բառերով։ Սակայն, առանց ամէնքն ալ անսկզբունք՝ թափառաշրջիկ եւ խաբեբայ ըլլալով, իրար խաբեցին միայն։ Օրինակի համար. զինադադարի Հէլանի նախարարներէն Մէհմէտ Ալի եւ Կիւմիւլճինէցի Իսմայիլ Հաքքը, անգամ մը 25 հազար եւ անգամ մըն ալ 50 հազար ֆրանք շորթելով Դաշնակներէն, այս գումարը փառաւորապէս կերան Նիսի մէջ։

Այսուհանդերձ՝ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը Օսմանեան կայսրութենէն զանազանել չկրցող եւ այսպէս շարժէլ չա յուսացող եւ կարգ մը երեւակայական գաւերու իրականացման համար խելայի վաճառականութիւն ընելով ապրուող այս յետ պատերազմեան թափառաշրջիկները ջանացին առաւելագոյն չափով ապահովել համագործակցութեան եւ միութեան հնարաւորութիւնները։ Անոնց համար կեանքը ո՛չ մէկ իրական գետին կը խոստանար։ Բայց անոնք միացան բարբաջանքի հիւանդագին եւ տխմար արտաքալութեամբ, ենթադրելով որ գետին կայ։

Ախտաժէտ Դաշնակցականութիւն

Հնչակներու եւ Ռամկավարներու դէմ, որոնք Հայոց բարձրացումը կը փնտռեն աշխատութեան եւ յարատեւութեան մէջ, Դաշնակցականները կը բաղձան այդ նպատակին հասնիլ իրենց ձեռքին մէջ ատրճանակով, բերնին մէջ սուտով եւ դրպարտութիւնով, ու [illegible]։ Ինչպէս որ, կարգ մը անհատներ, անբարոյական հիւանդութեանց ենթարկուած, այն տարիճան կատաղութիւն մը ցոյց կուտան որ, ընկերութիւնը կը մեկուսացնէ զիրենք. անոնք ալ՝ իրենք իրենց յեղափոխական անունը տալով այս կատաղի կոմիտէճիները, եթէ քննուին, պիտի տեսնուի որ, գլխովին մեկուսացուած են առողջ գաղափարներէ եւ մաքուր հոգիէ։

Փարիզի մէջ գումարուած Դաշնակցականներու 11րդ համաժողովին յայտարարութեան մէկ կէտին մէջ սա խօսքերը կ'ըսուին, որոնք կրնան առարկայ ըլլալ Լօմպրոզոյի քննութեանց.

— «Դաշնակ կուսակցութեան հիմերը, ազատութեան սիրոյն իրենց կեանքերը զոհող հազարաւոր գիւղացիներու արիւնովը շինուած են։ Այս խրատները ձեզի տուողը, արիւնոտ պայքարներու մէջ մասնագիտութիւն ձեռք բերած Դաշնակ կուսակցութիւնն է։ Կորսուած ազատութիւնը վերստին ձեռք ձգելու համար, Դաշնակցական կուսակցութեան փորձառու ղեկավարութեան տակ մտէք»։

Դաշնակցականներու կողմէ Աթէնքի մէջ հրատարակուած «Թուրքերը եւ մենք» անուն գրքէն ալ սա խօսքերը պիտի առնենք.

— «...Հայ ազգը, կեանքին մէջ մէկ անգամ, այն ալ Դաշնակցականներու Հայաստանի մէջ իշխանութեան գլուխ գտնուած պահուն, այդ նուիրական պարտականութիւնը կատարելով՝ Հայաստանի թուրքերը գրեթէ ամբողջովին փճացուց։ Այդ ջարդին շնորհիւ է որ Հայաստան հանգիստ կեանք մը կ'ապրի»։

Ի՞նչ տարօրինակ է որ, իր ոճրագործութիւնը այսպէս հրապարակաւ խոստովանիլը իրեն համար փառք համարող կազմակերպութիւն մը, ուրիշ կողմէ մը, [illegible] դեր խաղալով, կը կարծէ թէ պիտի կրնայ խաբել քաղաքակիրթ մարդկութիւնը։ Այս կարճատեսութիւնն ու տխմարութիւնը հարիւրին հարիւր կ'ապացուցանեն թէ կը գտնուինք ախտաժէտ խմբակի մը առջեւ։

(Շար.)

"ՀՈՌՀՈՌԻՆ ՁԵՌԱՏԵՏՐԸ,,

Այս խորագրին տակ ընդարձակ յօդուած մը ունի Երեւանի երիտասարդ քննադատներէն Ն. Դաբաղեան, որ կը ներկայացնէ Յովհ. Թօզուեանի մէկ գիրքը, երկու ամիս Հայաստանի մէջ:

Ծանօթութիւն.— Յովհ. Թօզուեան Թիֆլիսի Ռամկավար է, եւ իր գիրքն ալ կազմած է, որքան կարելի է, ռամկավարի հոտով ու գոյնով: Աշխատած է, կրցածին չափ, հաճելի երեւալ Երեւանցիներուն, որուն քննադատութիւն չընել բոլշեւիկեան «նուաճումներուն» մասին։ Եւ անա կարծիքը Դաբաղեանի, նախ սպառնացայտ բացատրութեամբ մը.

— Անցորդ հարուած մը խորհրդային Հայաստանի բարեկամի կեղծ-դիմակի տակ ծածկուած ռամկավար շրջիկին։ Մեր պայքարին գլխաւոր նշանակէտն է Դաշնակցութիւնը: Սակայն պէտք չէ թերագնահատել մեր պայքարը Ռամկավարներուն ալ դէմ, որոնք կը կազմեն գերազանցապէս «արեւմտահայ բուրժուազիայի կուսակցութիւնը»։

Խօսելով ռամկավար Յովհ. Թօզուեանի գրքի մասին, երբեք չենք ուզեր քաղքենի Թղթակիցէն պահանջել, որ ուրիշ կերպ մտածէ, որովհետեւ գիտենք թէ «գզմինին տալիս է գզում» եւ ոչ ուրիշ բան, որովհետեւ ռամկավար ժառանգութեամբ հասակած Թղթակից մը չէր կրնար ուրիշ կերպ գրել իր գիրքը։

Յովհ. Թօզուեան, որ կը տառապի ազգային ռոմանթիզմով, հանգէս կուգայ իբրեւ ազգայնական Տոն Քիշոթ ու կը յիշէ անցեալ հայ թագաւորները, Նիրակի դաշտին մէջ գեղերելով կը հիւէ «ողբ ռամկավարի»։ Սակայն ազգային ռոմանթիզմի մունետիկը չէր կրնար գոհանալ առավ, Արարատն ու Նոյեան տապանը չէին կրնար վրիպիլ իր ուշադրութենէն։ Արդարեւ «Պայքարի» Յովհաննէս աստւածը Արարատին կ'ուղղէ իր թթու ազգայնական խորհրդածութիւնները։

Յովհաննէս առաքեալին ազգայնական խորհրդածութիւնները կ'ընէ առանց Սանչօ Փանչայի ժամանակցութեան։ Այդ մենակութիւնը երկար չի տեւեր: Շուտով կը գտնէ Սանչօ Փանչաները, վեղարաւորներ, էջմիածնականներ։ Ռամկավար Թղթակիցը կ'ողբայ էջմիածնի վիճակը. «Էջմիածնի այժմու վիճակը փայլուն չէ։ Վանքն այժմ չունի «հովեր», «վանքին հաւերը չկան այլեւս» եւայլն։ «Վանքին հաւերուն» ու «հովերուն» մասին ռամկավարական այս հաւերգական եղերերգութեանը կը յաջորդէ հայ եկեղեցիին պատմական դերին նշանակութիւնն ու աւանդութիւնը։

Էջմիածնի մէջ աղօթելէ յետոյ, ռամկավար Տոն Քիշոթը կ'արշաւէ Հայաստանի դաշտերուն մէջէն։ Արքաներ ու կաթողիկոսներ փնտռելով կը հասնի Արմաւիր։ Չգտնելով արքաները, Յովհաննէս «աղբար»ը կը հանդիպի Հայաստանի արտագնացներուն եւ կը սկսի փիլիսոփայական երկար խորհրդածուներ կատարել։ Մենք կը հրաժարինք «Հոռհոռի ձեռատետրին» այդ «դանձերուն» մասին խօսելէ, ազատ թողլով ռամկավ-Ռամկավարներուն զբաղիլ մեր արտագնացներուն ձեւով ու բովանդակութեամբ, ժամանակ այդ արտագնացներուն բովանդակութեան մասին քաղաքական խորհրդածութիւններ ընել։ «Պայքարի» Թղթակիցը այդ գործը կատարելէ յետոյ, դուրս կ'ելլէ իր քննադատութեան ամբողջն եւ հետեւեալ գիտողութիւնները կ'ընէ.

— «Ո՛չ, Հայաստանի վարիչ բարեկամներ, դուք բաւական ուշադրութիւն չէք դարձուցած ժողովուրդի մաքրութեան, կենցաղի բարելաւման եւ, ըսեմ (ըսէ՛, խելքիդ պտուկը սիրեմ, Ն. Դաբաղեան), անոյշնա քլլալու համար, որ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ պտոյտ մը կ'ուզենայ սխալ թէ ճիշդ այն տպաւորութիւնը թէ մաքրութիւնը բուրժուազիական առաքինութիւն մըն է»։

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այս վայրահաչութիւնը միայն ծիծաղ կը պատճառէ:

Յովհաննէս «աղբարիկ»ի ռամկավար սահմանափակ ուղեղը յետոյ կը պտըտի իր առանցքին շուրջ եւ վայրահաչ համեմատութիւններ կ'ընէ Ջեկոյի մասին։ Թելադրանքներ կ'ընէ որ համայնավար կուսակցութիւնը իր ուղեղին մէջ փոփոխութիւններ մտցնէ, «եթէ չուզեր հողը կորսնցնել իր ոտքին տակէն»։ Եւ Արարատի դաշտերուն մէջ ցատկռտող այս «Թագդիկ աղբարը» որ «Պայքար»ին մունետիկն է եւ նոյն ատեն «բանահեղ մը», դուրս կուտայ արիչ ագիտաբանութիւններ ալ։ Իր կարծիքով Վիրգիլիոս — Թումեթոյ պոլսա գրողներ են։ Զարմանալին այն է, որ մոռցեր է իբրեւ պոլսա գրող իր անունն ալ տալ։ Թերեւս համեստութեան համար։

Աւելորդ կը համարինք աւելին գրել «Պայքար»ի էջերուն վրայ քաղաքական լարախաղացութիւն կատարող այս Թղթակցին միւս «գանձերն» ալ ցուցադրելու։ Եւ կը վերջացնենք ըսելով, որ եթէ մեր մեծ երգիծաբանը, Յակոբ Պարոնեան, ողջ ըլլար, անպայման ռամկավար «աղբարիկներն» «Ընկեր ... Հայաստանի մէջ» գիրքը կ'անուանէր «Հոռհոռի ձեռատետրը» կամ «Տոն Քիշոթը Հայաստանի դաշտերում»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՈՒՇ ԵՒ ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿ

Հողագէտ Գ. Ծարութիւնեան յօդուածով մը «Խորհ. Հայաստանի» մէջ կը խօսի վուշի եւ արեւածաղիկի մշակութեան մասին։

— Վուշ ցանելու համար շատ արժէքաւոր ու բարձրագին հողեր կան այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր բացի գարիէն, ուրիշ ոչ մէկ տեսակ բոյս կ'աճի։ Ցիշենք Ղզլղոչի, Ախբաբայի, Բասարգեչարի, Մարտունիի շրջանները։ Այդպիսի հողերու առաւածութիւնը կը հասնի տասնեակ հազար հեկտարներու։ Վուշը մշակելով Հայաստանի մէջ, նախ վուշի ձէթ կը ճառակարարուի այդ շըրջաններուն, ուր բնակիչները իբրեւ անուանք կը գործածեն այդ ձէթը։ Ցետոյ վուշի ձէթով կը պատրաստուի «օլիֆա», որուն պահանջը մեծ է երկրին շինարարութեան մէջ։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ վուշը կուտայ արժէքաւոր քուսպ՝ կերակրելու համար կաթնատու անասունները։

Ու վերջապէս ամէն մարդ գիտէ թէ վուշը հիւսելի թել կուտայ։ Լեռնային շրջաններուն մէջ վուշը կը փոխարինէ բամպակը։ Հիւսելի վուշը տեղ տեղ (Ղզլղոչ) կ'աճի ու կը հասնի մէկ մեդր բարձրութեան։ Ձիթաբեր վուշը կարելի է մշակել Ն. Բայազետի, Ելենովկայի եւ այլ շրջաններու մէջ։

Վուշը չաճիր, երբ կը ցանուի նոյն հողին վրայ շարունակաբար 6—8 տարի։ Այդ պարագային, կարելի է երբեմն ցանել վիկ, գարի եւ կերցու խոտեր (առպայ, կապոյտ առւոյտ, եւայլն), որովհետեւ յետոյ թէ վուշին, թէ ցորենին մշակութիւնը աւելի նպաստաւոր կը դառնայ։

Ձիթաբեր արեւածաղիկին մշակութիւնը եւս նոյնքան կարեւոր է Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ։ Որովհետեւ արեւածաղիկը ոչ միայն ձէթ կուտայ, այլ նաեւ քուսպ կերակրելու համար անասուններու։ Ցետոյ աշնանացան ցորենը արեւածաղիկի մշակութենէն ետքը նոյն արտին մէջ երեք տարի շարունակ առատ բերք կուտայ։ Արեւածաղիկի մշակութենէն եւ հունձքէն յետոյ, ձմեռը ցօղունները կը ձգուին արտին մէջ, որպէսզի առատ ձիւն նստի արտին մէջ եւ գարնանացան ցորենը առատ բերք տայ։

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵ՛Ր,

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այժմ աշխատանք կը թափուի արտասահմանէն զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու համար Ռուսիա եւ հարաւային ծայրագաւառները։ Յօդուածագիր մը կ'ըսէ թէ «որպէսզի մարդկային հոսանք յառաջանայ դէպի խորհրդային անտեսութեան նուաճումներով եւ բնական գեղեցկութիւններով օժտուած վայրերը, անհրաժեշտ է ստեղծել գեղարուեստական ալպոմներու, լուսանկարներու, բացիկներու հրատարակութեան եւ տեղեկատուութեան ծարծին մը,

Հայաստանի բնական գեղեցկութիւնները, բարձունքներու սարերային պարը, անդնդախոր ձորերը, հրաշալի տպաւորութիւն մը կը թողուն օտար զբօսաշրջիկին վրայ։ Լաւ վերարտադրուած գեղարուեստական բնանկարներու մէջ աւելցնելով Անդրկովկասի ընկերվարական անտեսութեան մասին քանի մը բացատրական տողեր, Անդրկովկասի հաւաքական գիւղատնտեսութեան, ճարտարարուեստական նուաճումներուն մասին քանի մը ծանօթութիւններ, լաւագոյն եղանակով կ'ազդեն օտար ճամբորդներուն վրայ։ Եւ ասկից կ'օգտուի Անդրկովկասի բնակչութիւնը՝ ծանօթանալով ինք ալ իր կարգին իր երկրին հարստութիւններուն։

Պէտք է ստեղծել նաեւ բանուոր զբօսաշրջիկներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ։

Բանուոր զբօսաշրջիկներու կազմակերպութիւնը կ'աշխատի համաձայն այն տարազին, որ կ'ըսէ. «Խորհրդային զբօսաշրջիկներու կազմակերպութիւնը զուարճութեան ձարծին մը չէ, այլ ընկերվարական շինարարութեան դպրոց մը»։ Ահա այդ դպրոցին մէջ ուսանելու համար, անհրաժեշտ է օգտագործել նաեւ Անդրկովկասի, մասնաւորապէս Հայաստանի բնական գեղեցկութիւնները։

ԿՈՐՋԻ՛ ԿԵՂՏԸ

«Խորհ. Հայաստան» (24 հոկտ.) պայքար է բացեր անմաքրութեան եւ աղտոտութեան դէմ եւ «կորչի կեղտը» խորագրին տակ, հինգ սիւնակի վրայ, կը յայտարարէ թէ «Երեւանում պէտք է հաստատուի օրինակելի մաքրութիւն» եւ կը հրաւիրէ ծայրաքաղաքին առողջապահական եւ գինուորական մարմինները, որ վերջ տանքաղաքին հակաառողջապահական վիճակին։ Նոյն ատեն քննիչ խումբ մը ղրկած է, պրպտելու համար։ Ահա տեղեկագիր մը այդ քննիչ խումբին տետրակէն.

— Մեր քննութեան առաջին վայրն էր Գիւրջի-Խարվանսարայ կոչուած Քչեւանը (Երեւանի մէջ)։ Այստեղ կը բնակին 70 ընտանիք, առանց հաշուելու դեռ «հիւրերը», որոնց թիւը օրական միջին հաշիւով կը հասնի 1000ի, — առլապաններ, գիւղացիներ, քաղցկիներ։

Իջեւանի բնակիչ ընտանիքներուն սենեակներէն քիչ մը հեռու, զանազան տեղեր կուտակուած են աղբի դէզեր, այդտեղ չեն պակսիր նաեւ սատկած կենդանիները (կատու, շուն), որոնց հոտէն մարդ քիչ մնայ ուշաթափ կ'իյնայ։ Եթէ աւելցնենք նաեւ զուգարաններու(?) գարշահոտութիւնը, պատկերը աւելի պարզ կը դառնայ։ Այս բոլորին հետեւանքն այն է, որ Գիւրջի Իջեւանի բնակիչներուն մեծ մաս հիւանդ են։ Այս քարվանսարայը ոչ թէ Իջեւան է, այլ վարակատուն։

Ցետոյ քննութեան գացինք Ծախի Մէյդանը։ Մեր խումբը վայրը կնքեց «վարակի մէյդան» անունով։ Մարդոց ու ասլերուն բազմութենէն ճիշդ է, չի տեսնուիր աղբը։ Այստեղ կը գտնուի աղբալիճ մը, զոր մեր խումբը կնքեց վարակման լիճ։

Գարշահոտութենէն կարելի չէ անցնիլ եզերքէն։ Հրապարակին զուգարանը այնքան աղտոտ է, որ շինութեան օրէն ի վեր մաքրուած է պատահմամբ։ Որոշուած էր զուգարանները մաքրելու համար տակառներ պատրաստել, բայց ոչ ոք շարժած է տեղէն։ Եւ աղբը փրփրեր կը հոսի հիմա դէպի բնակարանները։

Ցետոյ քննութեան գացինք ժողովրդային տնտեսութեան խորհուրդին ճաշարանը, ուր թէյամանին մօտ գրուած է ազդարկ մը։ Հարցուցինք թէ ինչո՞ւ ազդարկը գըրուած է այստեղ։ Պատասխան տուին. «Այդ ազդարկին մէջ կարեւոր փաստաթղթեր կան, ի՞նչպէս կարելի է դուրս գնել»։

Եւ այսպէս անվերջ։

ՋԵՂԾԱՐԱՐ ՄԸ

Արամայիս Խօշաէյնանթեան, խորհրդային պաշտօնեայ մը, 1929ին կը փորձէ փախչիլ արտասահման, վերցնելով մեծ գումար մը, սակայն չի յաջողիր։ Իր մօտ կը գտնեն 6892 խորհրդային րուբլի, 235 ցարական ոսկի րուբլի, զանազան առարկաներ եւ փաստաթուղթեր։ Ասկից զատ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին կ'իւրացնէ 6815 րուբլի, փոխարէն տալով 22,200 արժէքով ծուրհակներ, գրամարկղէն ալ կը թռցնէ 4615 րուբլի։ Խօշաէյնանթեան յանձնուած է Երեւանի Միացեալ Դատարանին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԾԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԵՐԻՏ.ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սրջանի մշակութային, պատանեկան եւ երիտասարդական միութեանց թիւը մատի վրայ կը համրուի։ Հայրենակցական Միութիւններու ցանկ մը կայ որ շըրջապատած է Մարսէյլն ու իր արուարձանները, իրենց առարաժիններով։

Մարսէյլի նահանգային գաւառական ու գիւղական միութեանց թիւը կը հասնէր ժամանակին եօթանասունի, ինչ որ շատերուն անհաւատալի պիտի թուի։ Այս միութիւնները հրապարակ իջնելով, ուզեցին իրենց հայրենիքի անունն ու փառքը պանծացնել, եւ միեւնոյն ատեն օժանդակել կարօտ ու որբ հայրենակիցներուն, նիւթապէս ու բարոյապէս։

Այս Հայրենակցականները գլխաւորապէս երեքի կը բաժնուին.

Ա) Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որոնք ծնան արշալոյսին ու մարեցան իրիկնամուտին, առանց գործունէութեան։

Բ) Մաս մըն ալ ծնծղայինը «բեղնաւոր»ներով ժամանակ մը հրապարակը աղմկեցին, խանդավառութեամբ շարունակեցին գործը եւ յետոյ լուծուեցան։

Գ) Երրորդ մասը մինչեւ այսօր կ'ապրի գարկ տալով ազգային գործին հանդէս ներկայացումներով, դասախօսական ու վիճաբանական ժողովներով, ընթերցարան ու գրադարաններով։

Այս Հայրենակցականներու շարքին մէջ կը գտնուի Սիվրի Հիսար Միութիւնը, որ 1924էն ի վեր կը զգացնէ իր գոյութիւնը։

Միութիւնը ըմբռնելով ժամման վտանգը, իր կողքին կազմեց Երիտասարդաց Միութիւն մը նպատակ ունենալով բարոյական, մտաւոր եւ ֆիզիքական երեք զօրաւոր վահաններով պաշտպանել երիտասարդները ու պատանիները ձերմակ ջարդէն, ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի գեղեցիկ թելադրութեան.— «Միացնել բոլոր մարզական, պատանեկան ու երիտասարդական Միութիւնները մէկ նպատակի ու մէկ դրօշակի տակ, որպէսզի անոնց թիւը փոխանակ հարիւրի հասնի տասը հազարներու»։ Միութիւնը իր շուրջ համախմբած է երեսունէ աւելի Սիվրի Հիսարցի պատանի ու երիտասարդներ։ Միութիւնը ի նպաստ գրադարանին կազմակերպած էր ներկայացում մը, «Խանասորի Արշաւանքը» որ տեղի ունեցաւ ղեկավարութեամբ Գ. Մ. Մարութեանի։ Սրահը լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող։

Ն. Արծրունի

«ՄԵՆՔ»Ի ԵՐԵԿՈՆ

Շաբաթ երեկոյ «Միւթիւալիթէ»ի գեղեցիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Մենք» գրական խմբակին հրապարակային երկրորդ երեկոն։

Կը նախագահէր Գ. Ն. Սարաֆեան, որ ներկայացնելով «Մենք»ի աշխատանքները, ըսաւ թէ խմբակին մէջ առնուած են նոր ուժեր, որոնց մասին պիտի գրուի «Մենք»ի Գ. թիւով։ Այդ նոր անդամներէն մէկն է օրուան դասախօսը, Գ. Զարոյեան։ Դասախօս Գ. Զարոյեան յետոյ ներկայացուց իր նիւթը, «Յետպատերազմեան սերունդին հոգեբանութիւնը»։

Դասախօսը աւելի շատ փորձեց ներկայացնել յետպատերազմեան սերունդին ընկերային մտահոգութիւններն ու որոնումները։ Խօսեցաւ անհատապաշտութեան դարուն մասին, գրական ու ընկերային տեսակէտով։ Ցետոյ անցաւ հաւաքապաշտութեան հոսանքին, ներկայացնելով անոր զարգացումը, առաւելութիւնները ընկերային ու գրական մարզերուն մէջ։

Դասախօսութենէն ետքը արտասանութիւններ ըրին Ոստանիկ եւ Գեղարքունի, եւ ընթերցուեցան՝ Ն. Պէշիկթաշլեան, բոլորն ալ իրենց գործերէն։

Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հրապուրիչ Մակեդոնուհին, կարծեր էր թէ պիտի բաւէ որ իր տանը դուռը հրէ գոցէ, ծնկին իր ճանր ոտքերով, ծունկի եկած ընդունի սուրբ սարճանակը, նստի ճեպընթացը, անցնի սահմանագլուխը, ներկայանայ Փրեյլիչին, զայն տեղն ի տեղօք զգետնելու համար։

Անձեղութի՜ւն։

— Ի՞նչ կ'ընես, Մարա Պունէվա հարցուց Վանչէ։

— Ուսուցչուհի եմ։

— Ուրի՞շ բան ընել չէ՞ս գիտեր։

— Գլխարկ ալ կը շինեմ։

— Լա՜ւ։

Գին մը կուգայ սարճանակ ուզելու, կ'ըսէ թէ գլխարկ կը շինէ, անմիջապէս Յեղափոխական կազմակերպութիւնը զայն գործի կը ծուղնէ։ Մակեդոնիան, շիտակը, զարմանալի երկիր մըն է։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը Մարա Պունէվան իբր կարուհի կը տեղաւորէ Սքոփլիէի մէջ։ Սպանութեան այս վարպետները կը հաստատեն նորոյթի տուն մը։ Այս կարմիր ձեռքերը շղարշներու հետ պիտի խաղան եւ Վանչէ սիրուն առարկաներ պիտի ծախէ, Ո՜վկեանք, յաւիտենական զուարճալիք։

Մարա Պունէվա անցաւ սահմանը։ Պուլկար Մակեդոնացի էր, եղաւ Սերպ Մակեդոնացի։ Իր անունը հիմա գրուած է Սքոփլիէ մէջ՝ խանութի մը ապակիին վրայ։ Գինները ալ միայն Մարա Պունէվայի տղաբնքները կ'ուզեն։ Ան կը ճանչնայ բարձր ընկերութեան անդամները։ Իր կնոջ գլխարկին վրան, Փրեյլիչ կը կարդայ անունը այն կնոջ որ զինքը պիտի սպաննէ։

Լաւ ըլլալու համար, մակեդոնական յեղափոխական սպանութիւն մը երկու առաւելութիւններ պէտք է ներկայացնէ. սխ մը յագեցնել եւ քաղաքականութեան մը ծառայել։ Կարուհին ճիշդ տեղն է. Փրէյլիչ ձեռքէն չպիտի խուսափի։ Անծպարելու պէտք չկայ։ Ու այժմ, սերպ կիներու դրամը կը հարստացնէ մակեդոնական կազմակերպութեան խանութը։

Առիթը կը ներկայանայ։ Թեթեւ սիրաբանութիւն մը Սոֆիայի եւ Պուլկարիոյ միջեւ։ Անմիջապէս, կազմակերպութիւնը կ'որոշադրէ իր տերական բաժը.— Սեր չկայ», և Վանչէ Փիրին լեռնէն անցին, նշան մը կ'ընէ կարուհիին։

Կէսօր է։ Մարա Պունէվա տեղեակ է Սերպին սովորութիւններուն։ Կը փակէ իր խանութը եւ կ'երթայ Վարտարի վրայի կամուրջը։ Իր գըլխարկները գործածող բոլոր կիները, զինքը կը բարեւեն։ Ահա, Փրեյլիչ՝ Մակեդոնուհիին զայն կը կեցնէ հրանալի կերպով քաշուած երեք գընդակներով։ Մարդը կ'իյնայ։

— Կը սիրեմ, հայրենիքս, կը պոռայ Մակեդոնուհին. կը մեռնիմ անոր համար։

Եւ Մարա Պունէվայի անունը, Սքոփլիէէն ցուցափեղկէն կը թռի քօմիթէճիներու սանձանանը։

.˙.

Իվան Մոնչիլոֆ կը նմանի գինով նաւու մը՝ յեղափոխական ջուրերուն վրայ։ 1923ին, առագաստները պարզած հովուն, կը սկսի տատանիլ։ Երկրագործական կուսակցութենէն էր. Սթամպուլիսկիի սպանութիւնը զայն կը նետէր սերպիական ծովեզրը։ Աքսորական՝ Պելկրատ է։

Օրական հացի պահանջը զայն կը խրեցնէ Պելկրատ զայն գործի կը դնէ իբր լրտես։

Որակաւոր մատնիչ մըն է։ Իր տէրերը միայն լաւ տեղեկութիւններ ունին սակէք իր հոգիին ցածութեան վրայ։ Գաղտնիքները զոր կը ստանայ իր երկրէն եւ կը ծախէ ուրիշ երկրի մը, առաջնակարգ են։ Նոյնիսկ, փորձած է գրգռութիւններ ալ հանել եւ յանկարծ, մարդը երեւան կը բերէ անսովոր յատկութիւններ։ Հինգ տարի, իր վարպետութեան փաստերը այնքան կուտայ որ իր անձնուիրութիւնը պարագայիր կը դառնայ մեծ գործի մը համար։ Ի վերջոյ, ինչո՞ւ չպիտի սպաննէին Իվան Միխայլովը։

Մոնչիլով կը ստանայ այս պատույ առաջնէլութիւնը։ 200,000 տինարի «պախշիշ»։

Այս բախտէն, իր հոգին, նժարի պէս կը շարժի։ Կը հասկնայ յանկարծ թէ մինչեւ ո՞ւր կ'երթայ անարգութիւնը։

Գիտու պատ՞յառ։ Խղճմտա՞նք։ Գարշա՞նք։ Ամէն պարագայի մէջ, սաստիկ ողբերգութիւն իր խղճին մէջ։ Հիմա կը տեսնէ որ, իր մարմնին վրայ կը ցամքի ցեխը, որուն մէջ, հինգ տարի ամբողջ, թաթխուած մնայ։ Կը խլէ զայն։ Կ'ուզէ մաքրուիլ նորէն։ Կը ցանկայ վերածնիլ։

Մոնչիլով ծեղ պիտի պատրաստէ մէկը Պալքաննեան այն հարուածներէն, որուն պատմագիրները իրենց շրթները պիտի լիզեն։ Եւ իր տէրերուն կ'ըսէ.— Լա՛ւ համաձայն ենք»։

Իր թագստոցին մէջ, Վանչէ լուր առած է։ Գիտէ թէ, աւելի լաւ իրեն ծառայելու համար, մարդ մը այնպէս ձեւացուցած է թէ կ'ընդունի զայն սպաննել։ Պիտի սպասէ այդ մարդուն։

Մոնչիլով Պելկրատէն կ'անցնի Սելանիկ, Սելանիկէն Էտիրնէ, Էտիրնէէն Սոֆիա։ Լաւ խաղ։ Սերպ գաղտնի ոստիկանութիւնը կը հաւանի իր գործակալին խորամանկութեան։

Կարճ, ամօթով բռնաւորուած մարդը կը հասնի քարայրին դրան առջեւ։ Կը զարնէ։ Իվան Միխայլոֆ կը բանայ։ Հոս վարագոյրը կը փակուի։

Ինչ որ յետոյ, Ամպալա, սերպ պաշտօնական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ Իվան Միխայլոֆի սպանութիւնը։ Պելկրատի մէջ, թերթերը լոյս կը տեսնեն այս լուրով։ Թղթակիցներ կը պատմեն նշանաւոր սպանութիւնը, ուսու մանրամասնութիւններով։

Այդ ժամանակի ընթացքին, Մոնչիլով կը վերադառնայ Սերպիա։ Շթիպի եւ Սքոփլիէի գնդապետները խրախճանքիւրի պատիւը կը պահանջեն զայն Պելկրատ տանելու։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Salle L. Mutualitéի շէնքին մէջ, Métro Maubert-Mutualité. Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու ընկերները։ Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ կացութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։ Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ
21 Rue Cadet. Մէթրօ՝ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐԶԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄՓԱԶ (դաշնակ), Պ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ԱՐՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

Գուսան Ակումբ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ գրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ. Բացման խօսք՝ Պ. Ս. Վրացեան: Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne. Métro Vaugirard.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆԻ կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Դրամա, հայկ. կեանքէ 5 արար
29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Salle des Sociétés. Savantesի մէջ
8 Rue Danton. Métro St. Michel et Odéon
Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալեքսանեան, Յուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Եափ-Գարոնեան, Պ. Պ. Յուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Կիւրեղ Սրապ, Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալեքս Կիրենց, Րոտոլֆ, Միսակ, եւայլն։
Հարսանիքի տեսարանին տիկին Յուրաբեան կ'երգէ «Տէլ Եամանը», կը պարեն տիկիններ Յուրաբեան, Ժէննա, Քնարիկ եւ Պ.Պ. Ռոտոլֆ, Վանեա։ Երաժշտութիւն Թառիտա Ֆորժի։
Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք
Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տ. Տէրտեանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagnaux: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրադարանին սրահը։

ՏԷՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Կ. Օհանեանի ներքնայարկին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան - ընթերցասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան վիճակագրական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը Լա Փէի մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ նիւթին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette. Café de la Gareի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor. Սէն Միշէլ։ Կը խօսի՝ Պ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին 231 Fbg. du Temple: Զեկոյց պատգամաւորական ժողովի ներկայացուցիչներու կողմէ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլսեցի արձանագրուած ու արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Պար տը լա Փասթի (Rue Colbert) սրահին մէջ։ Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այդ նկատել։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Chopin (Փլէյէլի շէնքին մէջ) 252 Fbg. St. Honoré
Դաշնակի վրայ կը նուագէ. Պէթհովէնէ, Յաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Գուրկվիւլէրէ, Յվօրաքէ, Շոփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ։
Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.
Տոմսերու գիներ 25, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange. Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Ձեռնի, լնդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտը ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin. Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյնատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, ցամք. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ. Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73 97
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին — ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.
Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լեռ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կերպերը եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։
Դարմանատան առաւօտեան կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis. Tramway 39. 40, 42, 5:

ՓԼԱՔՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ
ՖՕՆՕՆԵՐ ՆՈՐ ՄՈՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ
կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

L. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 RUE PIAT, PARIS (20)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

Մինչ այդ, իսլամները գերակշռութիւն կը գտնէին եւ Թուրք թաղերէն հետղհետէ հասնող զինեալ օգնական ուժերու ճառնակցութեամբ կը վռնտէին Հայերը։ Թուրքերը ձգած էին 18 սպաննեալ, իսկ Հայերը՝ 60 սպաննեալ։ Երբ հանրային ապահովութիւնը վերահաստատուեցաւ, ձեռնարկուեցաւ խուզարկութեան հայկական թաղերուն մէջ։ Կաշեպատ թեւնոցներով հայ ֆէտայիները փախուստ տուած էին, ո՞վ գիտէ Անատոլուի ո՛ր կողմը նոր խռովութիւնները յարուցանելու։ Հայոց տուներուն մէջէն գտնուեցան աճապին ռազմանիւթ, զէնք, ռումբ եւ 5—10 կոմիտէճի։ Գտնուեցան նաեւ թերթեր, նամակներ, հրահանգներ եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր հայ յեղափոխական կոմիտէներու կազմակերպութեան, նպատակահամարութեան եւ ֆէտայիներու արձանագրութեան եղանակին, աշակերտութեան մասին։ Այս թուղթերուն քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ Հայոց հոգեւոր պետերը, իրենց գործը ձգած՝ կ'աշխատէին ամբողջ Թուրքիան աւերակի վերածել, արեան մէջ թաթխել եւ աւերակներուն վրայ հիմնել իրենց երազը՝ ազատ եւ անկախ Հայաստան։ Այս թուղթերուն մէջ կարեւոր մաս մը կը կազմէին երգերը։ Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները երգեր յօրինած էին ամէն վայրի յատուկ։ Այդ երգերը կատարեալ ստեղծագործութիւններ կը համարուէին հայ գրականութեան մէջ եւ կ'երգուէին իբրեւ քայլերգ, նպատակով Հայոց յորդաբեր զգացումներուն արտայայտութեան։ Կը հրատարակենք սճապին Գարահիսարի ? երգը։ (ԽՄԲ.— Ծանօթ երգ մըն է այս, բայց ճենք կուտանք այնպէս ինչպէս թարգմաներ են թուրքերէնի).—

Ես հայ ազատ պատանի մըն եմ.
Լեռներն են իմ հայրենիքս,
Բարեկամս է սուրս,
Եւ սիրուհիս՝ բրդանս (*),

Զէնքերս են իմ զարդերս.
Փամփուշտներս ոսկի են.
Մաքուր եւ փափուկ անկողինս
Դետնի կանանչ մարմանդն է։

Ցգէտ եմ, չեմ ուրանար,
Կրթութեամբս չեմ կրնար պարծիլ.
Սակայն լաւ երգել գիտեմ,
Անկեղծ զինուոր մը:

Հայ կոմիտէին հրամանատարն եմ.
Լագի զգեստներ հագած եմ,
Քաջ ընկերներուս հետ,
Ցանուն ազգիս կը կռուիմ.
Բնակարանս են սեպ ժայռերը,
Հայելիս՝ յստակ ջուրերը,
Բոյնս՝ ամայի վայրերը.
Ջահս՝ աստղերն են։

Ծննդավայրս՝ Արմտան,
Մականունս՝ Արխանեան.
Անունս է Հաճի Գալուստ.
Հայրենիքիս պահապանն եմ։

(*) Թուրքական հրացան «սիւրմէլի»։

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սըվազի Նահանգին մէջ միայն Թոքատն էր, որ արեան թատերաբեմ դառնալէ խուսափեցաւ։ Երբ Մարզուանի կռիւները վերջացան եւ բնականոն կեանք մը ստեղծուեցաւ այնտեղ, աւազակները անհետացած ըլլալով անձանօթ ուղղութեամբ, քանի մը ամիս նահանգը հանդարտ շրջան մը անցուց։

Այդ շրջանին հայ կոմիտէճիները Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի արիւնահեղ կռիւներէն ազատելով կ'անցնէին Գարահիսար եւ Թոսիա, եւ խումբ խումբ ֆէտայիներ հաւաքելով, կատարեալ զէնքերով զինուած կը մտնէին Թուրքիա, նորէն արիւն թափելու նպատակով։

Անցեր էր 1895 տարին։ 1896ի գարնան, հողը նոր կենդանութիւն, օդը նոր թարմութիւն եւ կլիման զաղջ անուշութիւն մը ցոյց կուտային։ Այլեւս աւազակներուն եւ հրոսակներուն համար կրնային բնակարան դառնալ դաշտերն ու լեռները։ Այլեւս ցուրտը, անձրեւը, ձիւնը վախ չէին պատճառեր։ Եւ նորէն կը լսուէր թէ հայ կոմիտէճիները յարձակում կը գործէին կարգ մը գիւղերու վրայ, աղջիկ անդիի կռիւի կը բռնուէին ֆիւրտերուն հետ եւ կոկորդ կոկորդի իրար կը յօշոտէին։ Մեր արեւելեան լոր նահանգներուն մէջ, մինչեւ իսկ գիւղաքաղաքներուն մէջ, պատերազմական առնաններ կազմուած էին, հանրային ապահովութիւնը վերահաստատելու համար ամէն խիստ միջոց ձեռք առնուած էր, կարգապահական ամենախիստ քաղաքականութիւնը կը հետապնդուէր ամէն կողմ, սակայն այնպէս Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները ապարէկ կը կարգային եւ չէին հրաժարեր արիւն թափելէ, յեղափոխութիւն եւ խռովութիւն յարուցանելէ։

Թոքատի գաւառին Նիքսար քաղաքին մէջ հայ կոմիտէճիները նոր քեթեւ ցոյց մը կատարեցին։ Յեղափոխական երգեր կանչելով Թրքական փողոցներուն մէջ շրջելէ յետոյ, հաւաքուեցան իրենց եկեղեցիներուն մէջ եւ հնչեցուցին զանգակները։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

20 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1730 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ԵՍ, ՅԵՏՈՅ ԴՈՒՆ

Առջի օր, երկտողով մը հաղորդեր էինք Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան պատրաստած օրէնագիծը՝ գործազրկութեան առթիւ։

Ինչպէս կը հաղորդէ ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէռ», օրէնագիծը ընդունուած է միաձայնութեամբ, հետեւաբար Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի իբրեւ կուսակցութեան տեսակէտը։

Անգամ մըն ալ ամփոփենք հիմնական կէտերը.—

Յօդ. 1. Ներկայ օրէնքին յայտարարութեան օրէն մինչեւ այն թուականը որ պիտի որոշուի հրամանագրով, արգիլուած է օտար աշխատաւորներու մուտքը Ֆրանսա։

2. Ոչ մէկը պիտի կրնայ օտար բանուորներ առնել, եթէ իր գործին մէջ բանող օտար բանուորներուն թիւը հարիւրին 10ը կ'անցնի։

Այս բացարձակ կէտերէն յետոյ, կը նախատեսուին բացառիկ պարագաներ, երբ կարելի է մասնաւոր արտօնութիւններ տալ. գանազան պաշտօնատուններու հետ խորհրդակցաբար։

Բոլոր գործատէրերը պարտաւոր են լուր տալ ձեռնհաս պաշտօնատան, երբ բանուոր կը ճամբեն կամ կը վարձեն։ Անսաստողները պիտի պատժուին։

Յօդ. 6. Այն գործատէրը որ օտար բանուոր մը կը վարձէ առանց Յօդ. 3ով նախատեսուած արտօնութեան, վեց ֆրանք հատուցում պիտի վճարէ, ամէն օր եւ իւրաքանչիւր օտար բանուորի համար։

Այս գումարը պիտի յանձնուի ուղղակի տուրքերու վարչութեան, յատկացուելու համար գործազրկութեան ազգային հիմնադրամին։

Այս ակներեւ սեղմումներէն յետոյ, օրէնագիծը կը թելադրէ կարգ մը նորութիւններ ալ, որ առաւելութիւններ պիտի ըլլան օտար բանուորներուն համար, եթէ ընդունուին եւ գործադրուին։

Այսպէս, օրէնագիծը կը տրամադրէ որ գործատէրերը օտար բանուորներուն վճարեն համաձայն իւրաքանչիւր ճիւղի մէջ ընդունուած սակինՕտարներն ալ պիտի ստանան գործազրկութեան օժնութիւն, միեւնոյն պայմաններով ինչպէս Ֆրանսացիները։ Ու վերջապէս, երբ հարկ ըլլայ բանուորներ արձակել, գործատէրը պարտաւոր պիտի ըլլայ նկատի առնել արձակելի բանուորին ընտանեկան հոգերը եւ հնութիւնը։

×

Ինչպէս բսինք, պարզ օրէնագիծ մըն է այս։ Կրնայ բոլորովին մերժուիլ, կամ լուծուիլ ուրիշ ծրագիրներու մէջ։

Միւս կուսակցութիւններն ու խմբակցութիւններն ալ իրենց կարգին պիտի ներկայացնեն թելադրութիւններ։ Արդէն օրակարգի վրայ է գործազրկութեան խնդիրը, եւ երկու անգամ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Միջանկեալ բսենք որ՝ պատուաւորժան երեսփոխանները տեսակ մը չկամութեամբ կը մօտենան այս կենսական հարցին։ Առաջին վիճաբանութեան կը մասնակցէին հարիւրի չափ երեսփոխաններ, իսկ երկրորդին՝ 35—60 հոգի։ Մինչդեռ երբ օրակարգը քաղաքական է, այսինքն ճարտասանական, բազմութիւնը կը խռնուի, ճառ խօսելու կամ լսելու համար։

Բայց իր օրէնագծի վիճակին մէջ ալ, ընկերվարական ծրագիրը տուն կուտայ շարք մը խորհրդածութեանց։

Նախ, իր թելադրութիւններն իսկ նոր ապացոյցներ են տագնապին ծանրութեան եւ տեւականութեան։ 1927ի գործազրկութեան օրերուն, մարդիկ այնքան մտահոգ չէին, որովհետեւ տագնապը հետեւանք էր բացառիկ պայմաններու։ Բաղդատաբար առողջ էին Ֆրանսան շրջապատող կամ անոր ապրանքներն սպառող երկիրները։ Այն ատեն, չկար ոչ Գերմանիոյ սնանկութեան վախը, ոչ ալ ռուբլիին խախտումը։

Այս անգամ, կացութիւնը պարզ չէ։ Տագնապին պատճառները աւելի խոր են եւ դժուար է գուշակել ելքը։

Երկրորդ, աշխատաւորներու պաշտպան ըլլալով հանդերձ, Ֆրանսայի ընկերվարականները չեն ուզեր իրենց բանուորները զոհել օտար մրցակցութեան։

«Սրբազան եսասիրութիւն»ն է որ կը խօսի այստեղ ալ, ինչպէս քաղաքականութեան մէջ։ Նախ ես, յետոյ դուն։

Անշուշտ աջակողմեան տարրերը աւելի անհերող են օտարականներու հանդէպ եւ յաճախ նախատական բացականչութիւններ կ'արձակեն։ Բայց միեւնոյն ատեն, անոնք արտադրութիւններն ըլլալով գրամատէր - գործատէր դասակարգին, կը նախընտրեն օտար բանուորները, իբրեւ աժան ապրանք։ Իրեն աւելի համակերպող, և ընդունակ՝ պանիր - հացով գոհանալու։

Եւ երրորդ, Ֆրանսայի ընկերվարականները կ'ուզեն վարկ շահիլ տեղացի աշխատաւորութեան մէջ, որոնց միշտ կը սպառնէին օտարներու մրցակցութեան։ Մանաւանդ որ, պայքարը սկսած է արդէն, երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ։

Այսպէս կամ այնպէս, այս օրէնագիծն ալ պէտք է արթուն պահէ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։ Պէտք է բաց աչքով տեսնել կացութիւնը, եւ զգուշանալ պատրանքներէ։

Եւ յետոյ — ահա տասներորդ անգամն է որ կը յիշեցնենք — պէտք է միջոցներ խորհիլ ինքնապաշտպանութեան, երբեմն օգնութեան համար։

Աւելի քան անհրաժեշտ է ներքին կազմակերպութիւն մը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ճափոնցիները գրաւեցին Ցիցիխարը

Մուքտէնէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ճափոնական յառաջապահները գրաւեցին Ցիցիքարը որ կը նկատուի ռազմագիտական կարեւոր կէտ մը եւ զինաթափ ըրին չինական ոստիկան-զօրքերը։ Ճափոնական իշխանութիւնները անմիջապէս հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որով յանձն կ'առնեն պաշտպանել բոլոր բնակիչներուն ինչքն ու կեանքը։

Յայտնի չէ թէ Ճափոնցիք ի՞նչ ուժ յատկացուցած են հետապնդելու համար չինական զօրքը։ Սակայն կ'ըսուի թէ օգնական ուժեր ստացած են Նօննի գետին երկայնքը, կացութիւնը այդտեղ ծանրացած ըլլալով։

Ճափոնի պատերազմական նախարարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կը հաստատէ ճափոնական զօրախումբերու յառաջխաղացումը Մանչուրիոյ մէջ, եւ կը յայտնէ թէ Ճափոնի նպատակն է նահանջի մատնել չինացի Մա զօրավարին ուժերը, որոնց յարձակումը տեղի տուաւ ճափոնական փոխյարձակման։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ կը գումարուի Փարիզի մէջ, տակաւին չկրցաւ ելք մը յանգիլ։ Նախորդ օր Խորհուրդը գումարեց նիստ մը, ուրկէ կը բացակայէին Ճափոնի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչները։ Կէս օրէն վերջի նիստին, անոնք հրաւիրուեցան կարգ մը բացատրութիւններ տալու։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախորդ օր Ֆրանսական Խորհրդարանը սկսաւ զբաղիլ արտաքին քաղաքականութեան մասին ներկայացուած հարցապնդումներով։

Արմատական-ընկերվարական երեսփոխան Պ. Պէրժըրի խօսեցաւ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին։

Պ. Պէրժըրի յիշեց տարիներ առաջ սկսուած բանակցութիւնները. «Առաջինները տեղի ունեցած են 1925ին եւ 1927ին, գլխաւորաբար ռուսական պարտքերուն շուրջ։ Բոլշեւիկներն առաջին անգամ մերժեցին ճանչնալ պարտքերու սկզբունքը. յետոյ 1927ին, մասնագէտները յաջողեցան համաձայնութեան մը գալ. Բոլշեւիկները 400 միլիոն ոսկիի փոխառութեան պարտքին տեղ, կը յօժարէին վճարել 300 միլիոն թուղթ եւ կ'ուզէին որ Ֆրանսա իրենց բանայ նոր վարկեր, տարեկան 100 միլիոն ոսկիի հաշուով, վեց տարի շարունակ. Այս գումարները պիտի յատկացուէին ֆրանսայէն գնումներ կատարելու։

Այն ատեն սակայն, ըստ Պ. Պէրժըրիի անգլեւսաքսոն քարիւղային ընկերութիւնները յաջողեցան բանակցութիւնները ձախողեցնել։

Վերջերս դարձեալ, բանակցութիւններն սկսան եւ տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագրին եւ առեւտրական ժամանակաւոր կարգադրութեան մը շուրջ կարելի եղաւ սկզբունքով համաձայնիլ։ Սակայն ապսպրանքի եւ վարկի հարցերը, այս անգամ արգիլեցին ամէն ինչ, եւ տեղի տուին կառավարութեան դէմ բուռն պայքարի մինչեւ որ ան ստիպուեցաւ յայտարարել թէ Ռուսիոյ տրուելիք վարկերուն մասին չէ մտածած.

Արդ Պ. Պէրժըրի այստեղ կը տեսնէ մամուլի մէկ մասին ազդեցութիւնը կառավարութեան վրայ, եւ կը պնդէ թէ բանակցութեանց ընթացքին հիմնական սխալը եղաւ առաջին գծի վրայ չդնել պարտքերու հարցը։

Ֆրանսա եւ առաւ խորհրդային վաճառամարտի դէմ իր հրամանագիրը։ Հարցապնդող երեսփոխանը կ'ուզէ որ, ան ստորագրէ նաեւ տնտեսական ոչ-յարձակման դաշինքը եւ երեք կարգի բանակցութիւններ բանայ, նպատակ ունենալով կնքել առեւտրական վերջնական պայմանագրութիւն մը, կարգադրել պարտքերը, եւ ապսպրանքներու եւ վարկերու հարցերը.

Վերջացնելով, Պ. Պէրժըրի կը յիշէ թէ Ֆրանսա խորհրդային կառավարութիւնը ճանչցաւ 1924ին. բայց որեւէ օգուտ չքաղեց ատկէ։ Ուրիշ պետութիւններ յաջողած են իրենց միջեւ բաժնել շուկայ մը, որ աշխարհի մէկ վեցերորդը կը կազմէ եւ կը հարցնէ. —Ֆրանսա, աւելի երկա՞ր պէտք է շարունակէ մնալ առանց քաղաքականութեան հանդէպ Ռուսիոյ։»

Արմատական-ընկերվարական ուրիշ երեսփոխան մը խօսեցաւ Հուվըրի առաջարկներուն հետեւանքով Ամերիկայի հետ կատարած բանակցութեանց մասին։

Իսկ ուրիշ մը Պ. Մառկէն արմատական-ընկերվարական դարձեալ, խօսեցաւ ֆրանսական եւ գերմանական գործակցութեան կարելիութիւններուն վրայ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Նիկոսիայէն.— *Այսօր, 17 Նոյեմբեր*, հրատարակուեցաւ այն հրամանագիրը որուն համաձայն դադարած կը դատապարտուի Կիպրոսի Օրէնսդիր Խորհուրդը եւ կառավարիչին լիազօրութիւն կը տրուի տնօրինելու վարչական եւ օրէնսդրական գործերը։ Միեւնոյն ատեն հրամանագիրը յայտարարուեցաւ գաւառական կեդրոններու մէջ, ի ներկայութեան քաղաքապետներու եւ գիւղապետներու, ինչպէս եւ ոստիկաններու եւ զինուորներու։

Նոյն ժողովուրդը կրաւորական դիրք բռնած է այս փոփոխութեան առթիւ։ Անհանդարտութեան ամէն արտաքին նշան անհետացած է կառավարիչին բացառիկ տնօրինութեանց հետեւանքով, որոնց կ'օգնեն Անգլիոյ զինուորական ուժերը։ Այժմ մեծ փոփոխութիւն կը նշմարուի յոյն բնակիչներու դիրքին մէջ։ Անոնք նախապէս հակամէտ էին ամէն կերպով ցուցադրելու իրենց արհամարհանքը անգլիական իշխանութեան դէմ, բայց հիմա յայտնապէս յարգալիր են Անգլիացիներու հանդէպ, երբ կը հանդիպին փողոցը։ Հելլենական դրօշը, որ առաջ ամէն տեղ էր, այժմ անհետացած է, իբրեւ թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլար։ Անշուշտ թաքուն գայրոյթ մը կը տիրէ տակաւին։ Ապացոյց այն որ, Հինչեւ այսօր ոչ մէկ անպաշտօն Յոյն չէ համարձակած հրապարակաւ պարսաւել կառավարական չէնքին հրկիզումը։ Դժգոհութեան զգացումը իր բարոյական գլխաւոր աջակցութիւնը կը քաղէ Յունաստան կատարուած յուզումնալից արտայայտութիւններէն։ Անհաւանական չէ որ նորէն ըմբոստութեան ցոյցեր կատարուին, երբ պատեհութիւն ներկայանայ։ Առ այժմ, կառավարութեան կորովի քաղաքականութիւնը արգելք կը հանդիսանայ եւ ցանկալի է որ դեռ ատեն մըն ալ շարունակուի այսպէս։

∴ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, գաղթային նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, ըսաւ թէ Կիպրոսի աքսորականներուն թիւը կը գտնուին Անգլիա գացող նաւերու մէջ, իսկ երեքը որոնց մէջ են Գիթէոնի եւ Կիրենիայի եպիսկոպոսները, Ճիպրալթար փոխադրուած են։

∴ Նիկոսիայէն հեռագիր մը կրկին կը հերքէ այն լուրերը թէ հրկիզուած են Հայոց եկեղեցին կամ սպաննուած է առաջն. փոխանորդը։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Նոր Օրի» խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան Աթէնքի ներկայացուցիչ Պ. Քոթելնիքովի հետ, որ գաղթականներու դէպի Հայաստան մեկնումին եւ, ներգաղթի կապուած հարցերուն մասին տուած է կարգ մը տեղեկութիւններ։ Կ'ամփոփենք ստորեւ.

— Զանգուածային ներգաղթ չպիտի ըլլայ։ Արդէն այդքան համբերող առնող չոգենաւ չունի Յունաստան։ Տեղափոխութիւնը պիտի ըլլայ մաս առ մաս։ Առաջին կարաւանը պիտի մեկնի հաւանաբար Դեկտեմբեր 1ին, եւ պիտի բաղկանայ 1000-1500 հոգիէ։ Յաջորդաբար երեք շաբաթը անգամ մը նոր կարաւաններ պիտի պատրաստուին եւ Փետրուարի վերջը պիտի աւարտի 6000ի փոխադրութիւնը։

Հայերէն թերթերու մէջ գրուած էր թէ 3000 Նոր Յունաստանէն եւ 1500 Հին Յունաստանէն պիտի արձանագրուին։ Ասիկա ճիշդ չէ։ Պ. Դ. Շահվէրտեան ինք պիտի որոշէ թէ ո՛ր շրջանի գաղթականներուն նախընտրութիւն պիտի տրուի։ Մինչեւ այսօր միայն 8000 գաղթական փափաք յայտնած են Հայաստան գաղթելու։ Կարծեմ թէ այս թիւը վերջնական է։ Ներգաղթի գործերով զբաղելու համար Մակեդոնիա երթալս յայտնի չէ, բայց Նոյեմբերի վերջերը Պ. Դ. Շահվէրդեան պիտի երթայ Սելանիկ, Դավալա եւ Քսանթի զբաղելու համար ներգաղթի խնդիրներով։

ՈՐՈ՞ՆՔ ՊԻՏԻ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԻՆ

Մխախոտի, մետաքսի եւ գորգի բանուորներուն եւ աշխատաւորներուն նախապատուութիւն պիտի տրուի։ Ճիշդ չէ այն տեղեկութիւնը թէ բոլորովին անգործ եւ չքաւորներէ պիտի բաղկանայ ներգաղթի կարաւանը։

— Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն գալիք գաղթականներուն արտօնութիւն տրուեցա՞ւ։

— Կառավարութիւնը Թրանզիթ վիզէի արտօնութիւն տուաւ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուածներուն, որոնք Աթէնք գալով մաս պիտի կազմեն ներգաղթի կարաւանին։ Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն գալիքներուն մեծամասնութիւնը որբեր են։

— 6000էն զատ նոր կարաւաններ պիտի պատրաստուի՞ն։

— Կը կարծուի թէ 1932ի աշնան՝ 2-3000 հոգինոց կարաւան մը եւս պիտի կազմուի եւ այդ կերպով պիտի լուծուի յունահայ գաղթականութեան խնդիրը։ Ըսի արդէն թէ գաղթելու փափաք յայտնած են միայն 8000 հոգի։

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ

Այս վեց հազարնոց առաջին կարաւանին տեղաւորման ծրագիրը հետեւեալն է.— 4000 հոգի պիտի զետեղուին Ղամրու մէջ, 500 հոգի Սարտարապատի մէջ (չորցուած ճահիճներու մասին վրայ), 500 Արթիկի մէջ, 500 Անիի քարահանքերուն միջեւ, 500 ալ ծխախոտի մշակութեան շրջաններուն մէջ։ Գիտէք արդէն թէ Արթիկի տուֆ քարը Ռուսիոյ եւ Կովկասի մէջ շինութեան համար փնտռուած նիւթ է։ Գաղթականներէն 500ը պիտի տեղաւորուին Արթիկ գիւղին մէջ, տուֆ քարին արտադրութեան գործ տալու համար։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Արտաքին գործոց նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մին (հաւանաբար Պ. Փափատաքի) պիտի ըլլայ ներգաղթի Յանձնախումբին նախագահը, իսկ ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնը հաւանաբար ինծ տրուի։ Յանձնախումբի մաս պիտի կազմեն Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Շահվէրտեան, Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Հելլէն Կ. Խաչէն երկու անկիններ, Հայ գաղութէն երկու ներկայացուցիչներ։

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

— Ամիս մը առաջ. Նոր Օր գրած էր թէ Սելանիկէն 500 Հայեր Ազգերու Դաշնակցութեան գիմում կատարած են, Սուրիա գաղթելու փափաք յայտնելով։ Այս մասին տեղեկութիւն ունի՞ք։

— Այո՛, ոչ թէ 500, այլ 540. Ասիկա առաջին ցանկն է, կը պատրաստուի նաեւ երկրորդ ցանկը։ Ուրիշ շատ դիմումներ ալ կատարուած են Սուրիա գաղթելու մասին։ Անոնք որ կ'ուզեն Սուրիա երթալ, արդէն ազգականներ ունին հոն։ Այսպիսիներուն փոխադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մաս առ մաս։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Տնտեսական տագնապը, որ Զինադադարէն ի վեր եւ մասնաւորաբար Քէմալականներու իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, տեւականապէս գոյութիւն ունէր Թուրքիոյ մէջ, երկու տարիէ ի վեր տեւող համաշխարհային տագնապին պատճառաւ վերին աստիճանի սուր հանգամանք մը ստացած է։

Իրական երկու պատճառներ — մէկը տնտեսական, միւսը ելմտական — նպաստած են այս վատթարացումին։ Երրորդ պատճառ մըն ալ կայ որ էապէս քաղաքական է եւ առաջ կու գայ այն ոչ-ուղղամիտ քաղաքականութենէն՝ որով Թուրք վարիչները ամէն առիթ շահագործած են ցարդ չյարգելու համար իրենց կողմէ հանդիսաւորապէս կնքուած յանձնառութիւնները՝ օտար պետութիւններու կամ վարչութեանց հանդէպ։

Առոր հետեւանքով, արտասահմանի մէջ տիրած է մեծ անվստահութիւն մը Թուրքիոյ վերաբերեալ գործերու հանդէպ։ Ինչ որ պատճառ եղած է ո՛չ միայն մինչեւ հիմա այս երկրին մէջ գործածուած դրամագլուխներու քաշուելուն, այլեւ թոյլ չէ տուած որ օտար ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ընկերութիւններ շահագրգռուին Թուրք ձեռնարկներով եւ պէտք եղած միջոցները տրամադրելով անոնց՝ զարկ տան երկրին տնտեսական կեանքին, ինչպէս տեղի կ'ունենար Նախապատերազմեան շրջանին։

∴

Աշխարհի մէջ հազուագիւտ են այն երկիրները՝ որոնք այնքան յոռի տնտեսական վարչութեան մը տակ գտնուած ըլլան որքան Թուրքիան։ Տնտեսական օրէնքներու եւ անոնց կիրարկման եղանակներուն անտեղեակ վարչութեան մը երկրին պատճառած անուղղակի վնասները մէկ կողմէ, եւ սխալ ըմբռնուած ազգայնականութեան մը տնտեսական հողի վրայ գործադրութիւնը միւս կողմէ, սա արդիւնքը տուած են որ, բնութենէն այնքա՛ն առատաձեռնօրէն օժտուած այս երկրին հարստութեանց շահագործումը յանձնուի ապիկար ձեռքերու։

Մոռցուեցաւ թէ՝ ճարտարարուեստն ու վաճառականութիւնը ո՛չ միայն մասնաւոր ուսումնասիրութեան կարօտ դրութիւններ են, այլեւ արհեստներ՝ որոնց հետեւողները երկարատեւ վարժութիւն մը ընելու ստիպուած են, որպէսզի թէ՛ իրենք եւ թէ պետութիւնը կարենան պէտք եղած օգուտները քաղել անոնցմէ։

Ուղղակի եւ անուղղակի ամէն միջոց գործադրուեցաւ, այս ասպարէզներէն վանելու համար ոչ-թուրք տարրը եւ զանոնք Թուրքերու վերապահելու համար։ Ու անոր ամբողջ սերունդ մը՝ որ մինչեւ այն ատեն սպասել եւ ծախսել միայն գիտէր, մտաւ առեւտրական գրասենեակներէ եւ վաճառատուններէ ներս, ինչպէս ժամանակին մտած էր Պապը-Ալիի գալեմներէն մէկուն մէջ։ Այս ապիկար առեւտրականներուն պատճառաւ էր որ Թուրքիա հետզհետէ կորսնցուց արտասահմանի իր յաճախորդները Թրքական շատ մը բերքերու եւ նիւթերու համար, որոնք պատերազմէն առաջ անմրցելի էին օտար զանազան հրապարակներու վրայ։

Այս վիճակը անմիջական կերպով ազդեց նաեւ Թուրքիոյ ելմտական կացութեան վրայ, պակսեցնելով պետական հասոյթները՝ որոնք արդէն շատ փայլուն վիճակ ունեցած չեն նոյնիսկ հին վարչութեանց ատեն։ Միւս կողմէ, Թուրքիոյ առեւտրական կշիռը, այսինքն՝ իր արտաքին վճարումներու եւ արտաքին գանձումներու տարբերութիւնը, որ պատերազմէն առաջ միշտ նպաստաւոր եղած է յօգուտ իր գանձումներուն, վերջին տարիներս հազիւ կարելի եղած է տարտամ հաւասարակշռութեան մը մէջ պահել։

∴

Պետական Գանձին դժուարութիւնները մասնաւոր կերպով բազմապատկուեցան, երբ Թուրք գիւղացին՝ երկրագործական բերքերու գիներուն անկման պատճառաւ, չկրցաւ իր տուրքերը նպաստաւոր պայմաններով վճարել։ Առոր հետեւանքով, իր գնման կարողութիւնը մեծապէս պակսեցաւ։ Միւս կողմէ, քաղաքներու մէջ ճարտարարուեստական արտադրութիւնները եւ ամէն տեսակ վաճառքներ մթերանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ կուտակուեցան անընդհատ, առաջ բերելով բազմաթիւ սնանկութիւններ։

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ ուրեմն երբ պետական հասոյթները հետզհետէ նուազեցան, մինչ անդին կառավարութիւնը կ'աւելցնէր շարունակ իր ծախսերը։ Հետեւեալ թուանշանները պերճախօս կերպով ցոյց կու տան թէ՝ ի՛նչ եղած է այս բարդութիւններու համեմատութիւնը սա վերջին տարիներուն մէջ։ Այսպէս՝ 1924-25 տարեշրջանի պետական պիւտճէին ընդհանուր գումարը, որ կ'ըլլար հաշուով, 129 միլիոն օսմ. ոսկի էր, 1925-26ին եղած է 153 միլիոն, 1926-27ին 190 միլիոն, 1927-28ին 195 միլիոն, 1928-29ին՝ 207 միլիոն եւ 1929-30ին՝ 220ուկէս միլիոն օսմ. ոսկի։

∴

Ծախսերու այս յարաճուն յաւելումէն վրդովուած՝ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ 1931-32 տարեշրջանի ելմտացոյցը պատրաստել սեղմումներու ենթարկել, մեծապէս զեղչելով ծախսերու գումարը, որ 186ուկէս միլիոնի կը հասնի հիմա եւ նախորդ տարուան բաղդատմամբ՝ մօտ 16 առ հարիւր պակաս է։ Ներկայ տարեշրջանի ելմտացոյցին հասոյթներու ընդհանուր գումարը 186.705,600 օսմ. ոսկի է. ծախսերու ընդհանուր գումարը՝ 186.582.000 օսմ. ոսկի ըլլալով 123.594 ոսկիի հասոյթի աւելցուկ մը կը գոյանայ։ Իսկ նախորդ տարուան (1930-31) ելմտացոյցի գումարն ըլլալով 222 միլիոն 732.000 ոսկի՝ ծախսի կողմը, 85.477 ոսկիի աւելցուկ մը միայն կը ներկայացնէր։ Այս բոլորը սակայն թուղթի վրայ կատարուած հաշիւներ են եւ չենք գիտեր թէ՝ որքան պիտի համապատասխանեն իրականութեան, նկատի առնելով տնտեսական այս բացառիկ պայմանները՝ որոնց մէջ կը գտնուի այսօր Թուրքիա։

Ահա թէ ի՛նչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն զանազան նախարարութեանց յատկացուած վարկերը ներկայ տարուան ելմտացոյցին ընդհանուր գումարին բաղդատմամբ։ Ազգային պաշտպանութեան համար՝ 32 առ հարիւր, Ոստիկանութեան համար՝ 4,7 առ հարիւր, Հանրային առողջութեան համար՝ 2.24 առ հարիւր, Հանրային Շինութեանց համար՝ 14 առ հարիւր, Ազգային տնտեսութեան համար 4.50 առ հարիւր, Հանրային Կրթութեան համար՝ 3.52 առ հարիւր, Դատական Նախարարութեան համար՝ 4 առ հարիւր, Ելմտական Նախարարութեան համար՝ 6.53 առ հարիւր, Արտաքին Գործերու համար՝ 2.66 առ հարիւր, Կենսաթոշակներու համար՝ 6.30 առ հարիւր, Ներքին փոխառութեան տոկոսներուն, Երկրագործական Դրամատան եւ Պետական [illegible] դրամագլուխին համար՝ 1.9 առ հարիւր, Ցերիերի Դրամատան եւ լուցկիներու մենաշնորհին համար՝ 3 առ 100 եւ ուրիշ զանազան պաշտօնատանց համար 14.95 առ հարիւր։

Այս թուանշաններու մէջ մասնաւոր կերպով ուշադրութիւն կը գրաւէ այն անհամեմատութիւնը՝ որ կը տեսնուի Ազգային Պաշտպանութեան յատկացուած (32 առ 100 փոխանակ 30 առ 100ի անցեալ տարի) եւ արտաքին պարտքերու վճարման յատկացուած վարկերուն մէջ (2,66 առ հարիւր փոխանակ 7 առ հարիւրի)։ Եւ տակաւին [illegible] յատկացուած վարկերը այս թիւերէն դուրս կը մնան։

Այս անհամեմատութիւնը աւելի շեշտուած պիտի երեւայ 1932-33 տարեշրջանի ելմտացոյցին մէջ, որ այս պահուս պատրաստութեան մէջ է եւ որուն մէջ նոր զեղչեր նախատեսուած են ծախսի գլուխներուն մէջ, որոնց ընդհանուր գումարը 170 միլիոն ոսկիէն վեր չպիտի ըլլայ։ Միայն թէ Ազգային Պաշտպանութեան յատկացուած վարկերը պիտի հասնին 60 միլիոն ոսկիի, ինչ որ կը ներկայացնէ մօտ 36 առ հարիւրի համեմատութիւն մը, փոխանակ 32 առ հարիւրի, 1931-32 տարեշրջանի ներկայ ելմտացոյցին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, դժուար է հաւատալ Թուրք վարիչներուն երբ կը պնդեն թէ՝ բացարձակապէս անկարելի է յարգել իրենց Հանրային Պարտքերու մասին օտար բաժնետէրերու հետ կնքուած համաձայնութիւնները՝ որոնք սակայն եթէ լիովին գործադրուին իսկ, ելմտացոյցի ընդհանուր գումարին 7 առ հարիւր միայն կը կազմեն։ Ու բաւ թէ Պետական Գանձը ի վիճակի է այս գումարին մինչեւ 36 առ հարիւրը յատկացնել զինուորական պէտքերու։

Հոս է ահաւասիկ աղբիւրը այն անվստահութեան՝ որուն ենթակայ է հիմա Թուրքիա, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Էնկիւրիի վարիչները կը մոռնան, երբ կը կարծեն թէ, օտար երկիրներու դրամական օժանդակութեան անպայման եւ ուշ կամ կանուխ պէտք ունեցող երկիր մը, ինչպէս է Թուրքիան, կրնայ կարեւորութիւն չտալ այն անվստահ կարծիքներուն՝ որոնք արտասահմանի մէջ կը տիրեն Թուրքիոյ պետական վարկի մասին։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Վերջերս, «Յառա՞ջ»ի կիրակնօրեայ թերթի մէջ, ընկ. Մկրտիչ Գարսամեանը «Ընթերցողին Ուշադրութեանը» վերնագրով մի շատ հետաքրքրական յօդուածաշարք գրեց հայ հեղինակի ու ընթերցողի, տպարանատիրոջ եւ գրավաճառի միջեւ ծագած հարցերի մասին։

Ընկ. Մ. Գարսամեանի այս յօդուածաշարքի առաջին մասը լոյս տեսնելուց յետոյ, որ վերաբերւում է հեղինակի եւ ընթերցողի յարաբերութեանը, «Անտեղի Տրտունջներ» վերնագրով յօդուածս հրատարակւեց «Հայրենիք» օրաթերթի սեպտեմբեր 29ի թւին մէջ։ Ընկ. Մ. Գարսամեանը իր յօդուածաշարքի շարունակութեան մէջ դրած լինելով հինգ կէտերից բաղկացած մի հարցարան, որպէս մի համեստ ընթերցող, պարտք եմ համարում պատասխանել։

Հարցում 1.— «Ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք հայ հեղինակներուն մտքի վաստակը գաղութներուն մէջ տարածելու համար»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Դժբախտաբար զուրկ լինելով ազգային հրատարակչական ընկերութեան պէս մի կարեւոր ազգային հաստատութիւնից, մեր հայ՝ մանաւանդ սկսնակ հեղինակները իրենց մտքի աշխատութիւնը նախ պէտք է լոյս ընծայեն որեւէ հայ պարբերականի մէջ, անցնեն կարող ընթերցողների եւ մանաւանդ հեղինակաւոր քննադատների բովից եւ առանձին գրքով լոյս ընծայեն միմիայն այն պարագային, երբոր խորհուրդ կըտան կարող անձնաւորութիւններ։ Ունինք երիտասարդ հեղինակներ, որոնց երկերը լոյս են տեսել մեր պարբերականների մէջ, եւ չնայած որ մի առանձին ուշադրութեան եւ գովասանքի չեն արժանացել եւ նոյն իսկ հակառակ բարեկամական խորհուրդի, իրենց երկերը լոյս են ընծայել, առանձին գրքով եւ հազիւ մի քանի հարիւր օրինակ միայն սպառել։

Կան այնպիսի յանդուգներ մեր սկսնակ հեղինակների մէջ, որոնք նստում գրում են եւ իրենց միջոցներով լափկ-ճիչիկ տպագրութեան տալիս, առանց գրագիտութեան։ Ի հարկէ այսպիսի հապճեպ գործի արդիւնքն էլ շատ յաճախ լինում է ոչ բաւարար։ Դժբախտաբար մենք զուրկ ենք ներկայումս հեղինակաւոր քննադատներից, որոնք շատ մեծ դեր ունին մանաւանդ մեր երիտասարդ արուեստագէտներից ապագայ խոստացողներին ոգեւորելու եւ իրենց ճամբան հարթելու առաջարկւում։

Մեր այս թափառական օրերին, հայ երիտասարդ հեղինակները պէտք է խուսափին իրենց գրչի վաստակով ապրելու միտումից, հայ տարագիր բազմութեան վրայ ծանր բեռ չդառնալու համար։

Երէկւայ մեր ազգային, կուսակցական եւ պետական յայտնի գործիչներից շատերը այսօր օտար հողերի տակ իրենց ապրուստը հոգալու համար լծուած են շատ ծանր եւ անհարազատ աշխատանքի։ Հայ հեղինակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ճիւղերին պատկանող հայ արուեստագէտները պէտք է քայլեն հայ տարագիր ժողովրդի առաջին շարքերում, միշտ ականջալուր նրա տառապանքներին եւ յոյսերին, առանց մեծ պահանջների եւ ակնկալութիւնների։

Հայ հեղինակի մտքի վաստակը պէտք է յանձնւի հայ ծածուլին եւ նրա միջոցով ստանայ իր արժանի հատուցումը։

Հարցում 2.— «Պատահականութեան ձգուած հայերէն գիրքերու վաճառումը ի՞նչպէս կարելի է դրութեան մը վերածել, աւելի մեծ թիւով սպառելու համար հայ հեղինակին գիրքը»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Չսպառուած հայերէն գրքերը աշխատել սպառել զեղչուած գներով, թէկուզ 100ին 50-60, ինչպէս ընդունուած է քաղաքակիրթ երկիրներում։

Հարցում 3.— «Պէ՞տք է որ որեւէ նիւթական փոխարինութիւն ստանայ որեւէ հեղինակ գիրքերու եւ գրական ուրիշ աշխատակցութեան համար»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Եթէ հեղինակը ինքն է լոյս ընծայում իր գիրքը, նիւթական փոխարինութիւնը կախում ունի սպառելու քանակից։ Իսկ եթէ հեղինակի գիրքը լոյս է ընծայում որեւէ հիմնարկութիւն, բնական է որ հեղինակը վարձատրւի գրքի վաճառումից գոյացած գումարի մի որոշ բաժնով։ Աշխատակցութեան համար վարձատրութեան հարցը մեր մէջ միշտ թռչունի առածի բախտին է ձգուած։

Պարսկական ժողովրդական առածն ասում է. «Թռչուն կայ որի միս են կերցնում. թռչուն էլ կայ՝ որի միսն են ուտում»։

Կան հայկական թերթեր, որոնց պէտք է ձրի աշխատակցել եւ նոյն իսկ բաժանորդագինը վճարել, որպէսզի թերթը կարող լինի իր գոյութիւնը պահել։ Իսկ թերթ էլ կայ, որ աշխատակցութեանց համար վարձատրում է եւ թէ ձրի թերթ է ուղարկում։ Իւրաքանչիւր անհատի է թողուած այս «թռչուններին» հանդէպ իր դիրքը որոշել։

Հարցում 4. — «Կը հաւատա՞ք, որ հայ հեղինակներու եւ գրողներու միութիւն մը, մասնաւորապէս այս մտահոգութիւններով, կրնայ իր գոյութիւնը արդարացնել»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Մեր ներկայ աննախանձելի վիճակում, մանաւանդ զանազան քաղաքական հոսանքների բռնած անհաշտ դիրքի շնորհիւ, հայ գրողների եւ հեղինակների միութիւն կազմելը շատ մեծ դժուարութիւնների հետ է կապուած, եւ յաջողելու պարագային անգամ, որ եւ է շօշափելի աշխատանք դժւար թէ կարելի լինի կատարել։

Հարցում 5.— «Ի՞նչ միջոցներ կը խորհիք հայ հեղինակին իրաւունքը պաշտպանելու համար հայ գրավաճառներուն հանդէպ»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ո և է մէկի հետ դրամական առնչութեան դէպքում գրաւոր պայմանագիր կնքել, համաձայն տեղական օրէնքների եւ պարտազանցութեան պարագային դիմել օրինաւոր միջոցների։ Զարմ է որ ընկ. Մկրտիչ Գարսամեանը լինելով հայ հեղինակը, իր կրած դառնութիւններն է պատմում եւ անվերջ գանգատւում թէ հայ ընթերցողների եւ թէ տպարանատէրերի ու գրավաճառների դէմ։

Հայ ընթերցողներս էլ մեր հերթին գանգատւում ենք հայ հեղինակների դէմ, որ չեն կարողանում լինել մեր ներկայ ապրումների իսկական արտայայտիչը։

Կարծում եմ որ տպարանատէրերն ու գրավաճառներն էլ շատ գոհ չեն մեր հայ հեղինակներից, քանի որ իրենց արտադրած «ապրանքը» մեծ քանակութեամբ չէ սպառւում։

ԵՆՕ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(ՀԱՔԻՄԻՅԷԹԸ ՄԻԼԼԻՅԷ)

Այն օրէն ի վեր որ հայութիւնը անձնատուր ըրաւ ինքզինքը ցարական Ռուսիոյ քաղաքական խաղերուն, [illegible] եւ յիմար Դաշնակցականներուն ձեռքը, հետզհետէ քշուած է երկիւղալի վախճանի մը, զոր չենք մաղթեր ոչ մէկ մարդկային զանգուածի, այս վերջինը ըլլայ նոյնիսկ մեր թշնամին։

Գիրքին մէկ ուրիշ հատուածը առնենք.

—«Գոնէ Լօզանի մէջ, բոլոր այս սխալները դարմանելու համար, (այսինքն՝ անբաղդութեան ասպարէզին մէջ ցմրուր յարատեւելու համար) հայ պատուիրակութեան պետին ձեռքը՝ ազդրագրի տեղ պարան մը պէտք չէ՞ր որ տային։ Ըսմէթ փաշայի ազատօրէն Լօզան երթալ գալը հայութեան համար ամենամեծ արատ մը պիտի կազմէր։ Որքան ամբողջ աշխարհ, Հայերէն այս արդար վրէժխնդրութիւնը կը սպասէր։ Բայց մենք քաղաքակիրթ ազգերն իսկ յուսախաբութեան մատնելով, ապացուցինք թէ՝ արժանի ենք այն կացութեան՝ որուն մատնուած ենք։ Այս խնդրին մէջ ոչ Թուրքը յանցանք ունի եւ ոչ Եւրոպան»։

Դաշնակցականներուն — քաղաքակիրթ ազգի ըմբռնումին նայեցէք։ Արդէն, քաղաքակիրթ մարդկութիւնն ալ ինքզինքը երկուքի մէկ մը իբր անմեղ հոլովելով մը ցոյց տալու յանդգնութեան ինկած այս ազգին՝ ազգերու արժանիքներէն եւ մարդկային խղճէ ո՛ր տարիքան դուրս ըլլալը հասկնալու համար չէ՞ որ անոր զաւով շահագրգռուելէ զզուանքով են կեցած եւ իր օժանդակութիւնը բացարձակ խնայել սկսած է։

Լանտրիւ մը եւ կամ չարագործ մը՝ կարենալու համար մարդոց կեանքը փճացնել, նախ եւ առաջ, այդ կարգի հոգեկան քայքայումէ մը եւ ուղեղային չփոթութենէ անցած են։ Ախտաբանական ընթացքը կատարել ըլլալէ ետքն է որ այդ կարգ չարագործներ կրցած են սկսիլ իրենց երկիւղալի գործունէութեան։ Դաշնակցականներն ալ, ճիշդ այդ կարգի ոճրագործներուն նման, ընթացքը աւարտած ախտաբանական վիճակի մը տիրացածն են։ Միայն թէ՝ Դաշնակցականները ախտաբանական իրենց ընդունակութեան ոչ թէ մէկ անձի, այլ ամբողջ ընկերութեան մը կողմէ իրագործումը կը մոռնան։ [illegible] մարդկութեան մը պատմագիրները բնական է թէ՝ երբ Դաշնակցական աղէտքին այս ընկերային ախտաբանական վիճակին վրայ հարկ եղած ուշադրութեամբ եւ կարեւորութեամբ կանգ պիտի առնեն, եւ պիտի պարզեն թէ՝ պատմութեան որոշ մէկ շրջանին, ի՛նչպէս ամբողջ ընկերութեան մը հատուածը, յիմարութեան նշաններ ցոյց տալով, ինքզինքը փճացուցած է։

Այս խելացնոր կամքէն, որ կ'ենթադրէ թէ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը իր կողմը պիտի գտնէր, եթէ պատուիրակութեան պետին ձեռքը պարան մը տուած ըլլար, ինչպէս քաղաքակիրթ աշխարհին արդարութեան եւ ճշմարտութեան սխալ հասկացումը հաշուած է, անանկ ալ սխալ կշռած է Լօզանի գլուխը։ Մենք միայն սա յիշեցնենք որ, այդ գլուխին՝ դատարկապորտ Դաշնակցականներուն [illegible] ծախսը, [illegible] երկու գնդակի փոխարժէքը իրենց հաշուելու ժամանակ չկրնալ գտնելու չափ մեծ է։

Դաշնակ կուսակցութեան հիմքը ազատութեան սիրոյն իրենց կեանքը զոհաբերող հազարաւոր գիւղացիներուն արիւնով շինուած է։ Դեռ վերջերս այդ գիւղացիներէն մէկուն ի՛նչպէս սատկիլը տեսանք։

Շոգենաւի մը նեմիչին մէջ, ինքզինքը մէջքի գօտիով կախելով, ախտաբանական լաւատեսութեան տուած սարսուռը բարձրացում մը ենթադրող ոճրագործներու կամքէն կրնայ դառ ըլլալ Հրանդ Հանրիկեանի վախճանը։ Անհատներու համար ալ, խմբակներու համար ալ, ընկերութեան համար ալ կանոնը սա է.— Ամէն կեանք իր սկզբին համաձայն կը վերջանայ։

դաշնակներու լեզուն

Ինչպէս որ մեր հին Չրհանկիրները, Փարիզի «ափաշ»ները կամ ամէն մեծ քաղաքի կամուրջներուն տակը կամ նկուղներուն մէջ կծկուած եւ ընկերութենէ դուրս մնացած սովորական գողերու եւ ոճրագործներու խումբերը իրենց յատուկ բարբառը ունին, ազգային նուիրականութեանց դէմ յարձակում գործելը եւ ազգի մը բարոյական բարձր փառքերուն դէմ ձահավարձ կատարելը իրենց ասպարէզ եւ գործ ընտրող Դաշնակներն ալ իրենց յատուկ [illegible] լեզու մը ունին։ Մարդոց բերանը՝ դէպի իրենց հոգիները բացուած դուռ մըն է։ Անկէ կրնաք հասկնալ բարձր եւ մաքուր սիրտի մը անձնանուիրումները, եւ կամ գէշութեան եւ անբարոյութեան հովիտին մէջ մխրճուած այլասերած հոգիի մը գործունէութիւնները։

Իր չարաշուք գոյութեան 40րդ տարին թեւակոխող այս ոճրագործներու հրոսախումբը, Պէյրութի մէջ իր քառասնամեայ տարեդարձը տօնած միջոցին, Ա. Յովհաննէսեան անուն մէկը ելած սա խօսքերը ըսած է.

—«Կը տեսնեմ որ՝ Թուրքիոյ մասին խօսած ատեն ընկերներս մեծ սխալի մը մէջ կ'իյնան։ Մեր սխալ մտայնութիւնով մը, մեր պետերը մինչեւ հիմա Թուրք մեծամեծներուն դէմ պայքարի, յանձնարարած ըլլալով մը՝ միայն Թուրք պետական բարձր անձերէ վրէժ առնուած է, ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած է։

(Շար.)

Անգործութեան հարցը ֆրանսական խորհրդարանին առջեւ

Ֆրանսական խորհրդարանը այս պահուս կը զբաղի անգործութեան հարցով: Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ.— Մինչդեռ անցեալ ուրբաթի նիստի— անգործութեան յատկացուած նիստերուն առաջինը— հաւաքուած էին միայն հարիւրի չափ երեսփոխաններ, այս առտուանը— նոյն հարցին նուիրուած— ընդամէնը կը հաւաքէր 13 հոգի. բացման պահուն՝ ժամը 11ին, հազիւ ներկայ էին 35ի չափ երեսփոխաններ:

Առաջին խօսողն էր ընկերվարական երեսփոխան մը, Ռամաթիէ, որ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց հանքերու մէջ տարածուող անգործութեան վրայ. 300.000 հանքագործներէն 21,000ը բոլորովին անգործ են, իսկ մնացեալները բոլորը մասամբ անգործ: Ռամաթիէ հարիւրին 40 կը հաշուէ անգործութեան հետեւանքով հանքագործներու կրած վնասը՝ իրենց օրավարձքերուն վրայ:

— Անընդհատ չառնելը, կը հաստատէ ընկերվարական երեսփոխանը, ամսական կը ստանան ո՛չ աւելի քան 400 ֆր.:

Եւ յիշելով օտարականներու դէմ սկսած շարժումը զանոնք իրենց երկիրները վերադարձնելու պահանջով, Ռամաթիէ կ'ըսէ.

— Ֆրանսա հանգիստը յանձնառութիւններ ստանձնած է անոնց հանդէպ: Անկարելի է զանոնք խզել: Իրենց երկիրը կարելի է վերադարձնել միայն այն օտարականները որոնք կը փափաքին վերադառնալ:

Ուրիշ երեսփոխան մը Թոտիէռ, հարց ուղղեց կառավարութեան թէ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի կիրարկել ընդդէմ արտադրութեան նուազման: Արտածումը կ'իյնայ, սպառումը կը նուազի. ըստ երեսփոխանին, տագնապին պատճառները ասոնք են:

— Ինչո՞ւ կը կորսնցնենք օտար շուկաներու վրայ, կը հարցնէ Թրավենօ, մեր ապրանքները շատ սուղ են: Նոյն պատճառով կը բացատրուի այն պարագան թէ օտար ապրանքներ կուգան մեր շուկային վրայ՝ մեր ապրանքներուն դէմ մրցելու:

Պ. Թոտիէռ, իբր միջոց կ'առաջարկէ նաեւ փութով փոփոխութիւններ մտցնել մաքսատուրքի օրէնքին մէջ եւ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դնէ փոքրաքանակ վաճառումներու գիները յարմարցնելու մեծաքանակի գիներուն: «Առանց փոքրաքանակի գիները նուազեցնելու, ելք չկայ»:

Կը պահանջէ նաեւ որ վստահութիւնը վերահաստատող ձեռնարկներ հաստատուին եւ իբր միջոց ցոյց կուտայ, վերահաստատել ոսկիի շրջաբերութիւնը:

ՊԷ՞ՏՔ Է ԻՋԵՑՆԵԼ ՕՐԱՎԱՐՁՔԵՐԸ

Պ. Թոտիէռէ վերջ խօսք առաւ, Պ. Պէք, որ ըսաւ.

— Խուրձք տալու համար մեր արտածումներու նուազման եւ ներածումներու յաւելման, ոմանք խորհուրդ կուտան նուազեցնել օրավարձքերը:

«Ատկէց աւելի վտանգաւոր ոչինչ կայ:

«Օրավարձքերու պահպանումը, կ'ըսէ, ընդհակառակն, անհրաժեշտութիւն մըն է, եթէ կ'ուզենք որ մեր արտադրութիւնը պահէ իր մղիչ ուժը, որմէ չի կրնար հրաժարիլ: Անգործութիւնը կը ջատնայ: Շիտակ է: Ներկայիս, 400.000 աշխատաւորներ ենթարկուած են անոր...

«Երկու մեծ ճարտարարուեստներ, հիւսկեղէնը եւ հանքերը ծանր կացութեան մէջ են: Ստիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է կարգ ու կանոն դնել ածուխի շուկային մէջ: Մօզէլի հանքային շրջանին մէջ, մասնակի անգործութեան վրայ աւելցած է նաեւ օրավարձքերու նուազումը որ 100ին 30 կը նկատուի: Պէտք է որ կառավարութիւնը ստիպողական ձեռնարկներ կատարէ:

Պ. Մէք ուժգնօրէն քննադատեց օտար բանուորներու գործածումը:

Իսկ արմատական ընկերվարական ցայիմէէ աւելի կը ծանրանայ անգործութեան նպաստի կազմակերպման վրայ:

Անցեալ տարի կառավարութեան առաջարկածէր աւելցնել նպաստի սակը: Այսօր նոյն պահանջը կը դնէ:

— Քանի՞ համայնքներ հաստատեցին օգնութեան սնտուկներ: Ընդամէնը 460: Ինչո՛ւ այսքան փոքր թիւ: Որովհետեւ համայնքները չունին անհրաժեշտ միջոցները: Եւ երեւան կուգայ հետեւեալ պատկերը: Անգործներ որ նպաստ կը ստանան այն վայրէն ուր կը բնակին եւ ուր նպաստի սնտուկ կայ: Անգործներ որ ոչինչ կը ստանան այն վայրէն, ուր կը բնակին եւ ուր սնտուկ չէ հաստատուած: Արդ նպաստ առնող եւ չառնող կ'աշխատին նոյն գործարաններուն մէջ:

Եւ հարց կուտայ թէ կառավարութիւնը որոշա՞ծ է անգործներու օգնութեան ազգային հիմնադրամ մը հաստատել: Ու կը պահանջէ որ օտար աշխատաւորներու մասին, շատ կարճ ժամանակի մէջ, օրէնք մը հաստատուի:

Այս հարցին շուրջ վիճաբանութիւնները տակաւին չեն վերջացած:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Նոյ. 14ի շաբաթ իրիկունը, Պերլինի Գաղթային Միութեան վարչութեան կողմէ կազմակերպուած էր «Մշակոյթի Օրուան» հանդէսը: Տոքթ. Արտ. Աբեղեան խօսեցաւ հայ ժողովուրդի բանաստեղծական ստեղծագործութեան մասին, ծանրանալով գուսանի, ճախարակի, օրօրոցի եւ պանդխտութեան երգերու վրայ: Հատընտիր մէջբերումներ ըրաւ ժողովրդական այդ երգերէն ուրիշներու կարգին նաեւ ասոնցմէ «Ծառաշի»ի միջոցով հաւաքուած կտորներէն. «Զմայլելի են այն պատկերացումները, զոր հայ մամիկը կրցած է տալ ճախարակին, երբ կը նմանցնէ զայն կարաւանի շարժման կամ անոր ճռռոցը աշուղի երգին, կամ՝

Անհերին հեր ես դու,
Անճարին ճար ես դու...

«Պանդխտութիւնը մեր մէջ հինաւուրց բան մըն է, եւ հետեւանք դժբախտ պայմաններու, ինչպէս ցոյց կուտայ «կռունկին սա տողը՝

Մայրն անիծեց զորդին, դուն ղարիբանաս...

Տոքթ. Արտ. Աբեղեան վերջացուց իր գեղեցիկ դասախօսութիւնը, յոյս յայտնելով որ այս ձիրքերով օժտուած հայ ժողովուրդը շուտով վերադառնայ հայրենիք եւ հոն վերամփոփուելով կարենայ զարգացնել իր մշակոյթը:

Յետոյ խօսեցաւ Գրիգոր Ծ. վրդ. Ճաշլամեան հայ վանքերու ծագման եւ անոնց կատարած մշակութային աշխատանքի մասին, մանաւանդ դրուագներ յիշելով «Ճնորհալի»ներու, «Թորթող»ներու եւ «Ի՞նտասերի»ներու կեանքէն ու գործէնմտոյց տալու ոչ միայն անոնց հաւաքողի, ամփոփողի եւ պահպանողի դերը, այլ ստեղծագործական արժանիքները մեր մշակութային պատմութեան համար:

Իսկ Պ. Ժիրայր Պրուենեան խօսք առնելով շեշտեց թէ՝ որքան որ անհրաժեշտ է ճանչնալ անցեալ մեր փառքերն ու մշակութային ստեղծագործութիւնները, նո՛յնքան և աւելի կարեւոր է խորհիլ մեր այսօրուան եւ ապագային մասին: Մանաւանդ, երբ օտար երկրի եւ օտար միլիոնաւոր բազմութեան մէջ ամէն օր լուծուելու եւ կորսուելու դատապարտուած ենք: Մեր ամենամեծ պարտականութիւնը պիտի ըլլայ գէթ ընտանիքներու մէջ հայ մշակոյթի օգով ծեծցնել նորահաս սերունդը: Ներկայ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը՝ շատ թեթեւ ինքնին, գիտութիւնները եւ զարգացումը առաւօտական են եւ կարելի է աւելի ուշ ալ տիրանալ անոնց, բայց մշակոյթը հոգեկան է, եւ հոգիին հետ պէտք է թրծուի եւ սուծանայ: Գաղութներու կեանքին մէջ, վերջին տարիները, կարծես մեռաւ հայկական խանդավառութիւնը: Նոյնը՝ մեր գաղութին մէջ: Այս հանդէսը առաջինն է այս տարի գաղթային վարչութեան կողմէ եւ տարեվերջին ենք. մինչ առկէ առաջ 5—6 հանդէս կ'ունենայինք տարեկան: Մաղթենք որ յաճախ ստեղծուին այսպիսի առիթներ իրարու մօտ գալու:

Դասախօսութիւններէն յետոյ եւ մէջ ընդ մէջ, տեղի ունեցաւ երգ, արտասանութիւն եւ պար: Օրդ. Ճիկին Բողալ երգեց «Մանիշակ»ը եւ «Միծեռնակ»ը ծափեր խլելով ներկաներէն: Օր. Ցարութիւնեանի գեղեցիկ «նազ-պար»էն վերջ, երգեց Պ. Փօլոս Պէրճանեան քանի մը հայրենի երգեր, կրկնապէս ոգեւորելով: Ներկաներու խնդրանքին վրայ Պ. Դաւիթխանեան արտասանեց «Պէպո»յէն եւ «Մահացողը Հունգարացի իշխանը», որ բուռն ծափերու արժանացաւ: Իսկ փոքրիկները երգեցին «Մեր Հայրենիքը» եւ «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ն, ինչպէս եւ ըրին հայերէն արտասանութիւններ:

Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, շնորհաւորելով Գաղթային Վարչութիւնը իր ջանքերուն համար:

ԹՂԹԸԿԻՑ

ԲՈՂՈՔԻ ԺՈՂՈՎ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻւ

Նոյեմբեր 7ին Աղեքսանդրիոյ «Թառաջդիմասէր»ի սրահներուն մէջ, տեղի ունեցաւ բողոքի հաւաքոյթ՝ Կ. Վիտինեանի (Հրանդ Ճանիկեան) գործուած անլուր ոճիրին առիթով:

Խօսեցան Մ. Կէօմճեան, Լ. Նազարեան եւ Հ. Շէհմ: Ապա միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը:

«Նոյեմբեր 7ին Աղեքսանդրիոյ «Թառաջդիմասէր» սրահին մէջ տեղի ունեցած ժողովրդական հաւաքոյթը, լսելով դժբախտ Կ. Վիտինեանի յօշոտման մասին տրուած լուսաբանութիւնները եւ նկատելով՝

Որ՝ Վիտինեանի պարագան անհրեւակայելի դէպք մըն է միջազգային յարաբերութեանց մէջ, ուր երկու պետութեանց կառավարութիւններ կը դառնեն խաղաղ ու անմեղ հայ տարագրի մը դէմ, եւ ատոր հետեւանքով անոնցմէ մէկուն հնարաւորութիւն կը տրուի խուժդուժ կերպով սպաննելու զայն:

Որ՝ յոյն կառավարութիւնը, գիտակցելով հանդերձ, թէ ի՛նչ կը սպասէր Վիտինեանի Թուրքերուն կողմէ, չվարանեցաւ յանձնելու զայն անոնց ձեռքը:

Որ՝ նոյն կառավարութիւնը զանազանելով այսպէս ապաստանի սրբազան սկզբունքին, վտանգաւոր նախընթաց կը ստեղծէ այն բոլոր երկիրներուն համար, ուր հայեր ապաստան գտած են:

Որ՝ ռումանական «Ռոմանիա» նաւուն պաշտօնեաները ձգած էին որ իրենց նաւով ճամբորդող անպաշտպան հայ մը իրենց աչքին առջեւ յարձակման ենթարկուի օտար ոստիկաններու կողմէն եւ Գաղանաբար յօշոտուի:

Որ այս դէպքէն յետոյ անհնար պիտի դառնայ Հայերու ճամբորդութիւնը այն նաւերով որոնք կը մտնեն Թրքական ջրերը.—

Այս ամէնը նկատի ունենալով, հաւաքոյթը իր, բուռն զայրոյթը կը յայտնէ այս բստմնելի ոճիրին առիթով եւ կ'որոշէ յայտնել ատոր մասին Հ. Հանրապետութեան Փարիզի Պատուիրակութեան եւ Եգիպտոսի Ազգ. Իշխանութեանցս պահանջել որ անոնք հետապնդեն անմեղ զոհին դատը Ազգերու Ժողովին, Նանսէնեան Օֆիսին, Մարդու եւ Քաղաքացիի իրաւանց կոմիտէի եւ յոյն, Թուրք ու ռումէն կառավարութեանց մօտ, ջանալով միաժամանակ լայնօրէն շահագրգռել նոյն խնդրով եւրոպական մամուլին օրգանները»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ, 16 Նոյեմբեր (Մեփ. Թղթ.). — Երկար սպասելէ եւ այնքան աղմկահար կեանք մը ապրելէ յետոյ, Լիոնի գաղութը վերջապէս ընտրեց իր Գաւառ. Ժողովը, քաղաքական կազմակերպութեանց համերաշխ թեկնածուներու յաղթանակով: Ու որքան պիտի օգտուէր այս գաղութը, եթէ երբեք այն համերաշխութեան ոգին ժամանակին փնտռած ու գտած ըլլայինք մեր մէջ: Ի՛նչ կայ մէջտեղը, որպէս ազգային գործ, որուն համար հարկ ըլլար պայքար յարուցանել: Ո՛չինչ կայ, դժբախտաբար... փայտաշէն եկեղեցի մը ուր թեթեւ անձրեւի մը պարագային կաթիլ կը կը սկսի:

Ընտրական թուականէն շաբաթներ առաջ, Առժամեայ Ազգային Վարչութիւնը թէ՛ պաշտօնական յայտարարութեամբ, եւ թէ՛ թերթերով ժողովուրդին իմացուց ընտրական օրը:

Անշուշտ ընտրութիւնով ամէնէն շատ շահագրգռուողները պիտի ըլլային կուսակցութիւնները: Ու տիրող անկազմակերպ, անիշխանական կացութեան առջեւ, երեք կուսակցութիւնները համերաշխեցան հետեւեալ գետնի վրայ.

Հ. Յ. Դաշնակցութիւն՝ չորս թեկնածուներ, Ս. Դ. Հնչակեան՝ չորս թեկնածուներ, ռամկավարներ՝ երեք թեկնածուներ:

Պէտք է ըսել, որ համերաշխութեան բուն ոգին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, Որովհետեւ, հակառակ միւս կուսակցութեանց պնդումին թէ՛ դաշնակցութեան թեկնածուներն ալ պէտք է ըլլան զուտ կուսակցական, Դաշնակցութիւնը մերժեց եւ չորս թեկնածուներն ալ առաւ ժողովուրդի մէջէն, բոլորն ալ չէզոք: Հնչակեանները տուին չորս թեկնածու՝ մէկը միայն չէզոք:

Իսկ ռամկավարներու երեքն ալ շարքային ընկերներ են: Եւ զուր տեղը չէր որ կիրակնօրեայ ընտրութեան առթիւ, չէզոքները բարոյական յաղթանակը Դաշնակցութեան կը վերագրէին: Համաձայն սովորութեան մը, քուէատուփը դնուած էր ոստիկանութեան ներկայութեամբ, դեռ առաւօտեան ժամը 8ին, երբ մեր հայրենակիցները իրենց քուէները տուին, շարունակելով մինչեւ երեկոյեան ժամը 6: Ընդհ. քուէարկողներու թիւն էր 430 հոգի: Ընտրուեցան հետեւեալ 11 թեկնածուները.— Պ. Պ. Կիւրեղ Թրայեան՝ 390 քուէ, Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան՝ 347, Միհրան Գայիչեան՝ 335, Յակոբ Ճաշպազեան՝ 335, Յովհաննէս Սէֆէթճեան՝ 332, Յարութիւն Թիւֆէնկճեան՝ 322, Համբարձում Թաթարեան՝ 330, Կարապետ Վարդանեան՝ 325, Բաբիկ Ճանիկեան՝ 321, Սուրէն Քէպապճեան՝ 321, Յովհ. Տէր Գէորգեան՝ 324:

Ուրեմն, երեք կուսակցութեանց թեկնածուները ընտրած ենմեծամասնութեամբ. ինչ որ կը համապատասխանէ համերաշխ գործակցութեան:

Հակառակորդները, որոնց մէջ կ'երեւային Պ. Պ. Ս. Փափազեան, Ա. Զաքարեան եւ Յակոբ Վարժապետեան հարիւր հոգիի քուէ իսկ չկրցան ստանալ:

Վերի 11 անունները անմիջապէս յանձնուեցան կառավարութեան, վաւերացման համար, մաղթենք որ նորընտիր Գաւառ. Ժողովէն բխած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամները խորապէս գիտակցին իրենց կոչումին, եւ հետաքրքրուին գաղութին ցաւերով ու որքան կրնան, գտնեն նոր սերունդի փրկութեան համար միջոցներ ձեռք առնեն, որպէսզի օտարին գիրկը չիյնան:

Գ. Հրակ

ՊԻՊԱՂ

ԵՋԸ ՏԱՐԵՑ. ԴՐԱՄԸ ԷՇԸ ԿԵՐԱՒ

Փլէվնայի մէջ (Պուլկարիա) գիւղացի մը երկու էշերը շուկայ տանելով, կը ծախէ եւ 16.000 լէվա կը ստանայ, 15,000ը թղթադրամ, մնացեալը՝ մետաղ:

Յետոյ էշը ·նստելով, ճամբայ կ'ելլէ դէպի գիւղ: Դաշտի մը մէջ վար կ'իջնէ եւ կը սկսի համրել դրամները: Տասնըհինգ հազար լէվան մէկդի դրած, երբ մետաղ դրամները կը համրէր, յանկարծ կը տեսնէ որ էշը փառաւորապէս կը կլլէ թղթադրամին վերջին կտորը: Ցաւէն խելագար՝ էշը կ'առնէ քաղաք կը տանի, թղթադրամները հանել տալու համար, բայց անօգուտ: Բոլորը մէկ հալած էին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԷՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ օրուան մարդը իր նուաքը կը գործէ Պելկրատ: Ռազմականական նախարարը Նիքա Լազիչ, որ այնքան տարիներէ ի վեր, կը կռուէր Միխայլոֆի դէմ, իր զուռը կը բանայ հիւղային յաղթանակին առջեւ:

Այն ատեն, վարձկան մառնիչը կը խլէ իր հին մորթը.

— Յանուն Մակեդոնական Յեղափոխական Կոմիտէին, կը պոռայ:

Երեք գնդակ կ'արձակէ Նիքա Լազիչի ուղղութեամբ: Լազիչ իր թիկնաթոռէն վար կը սահի:

Կը լսեն դեռ ձայնը որ կ'ըսէ.

— Հիմա, ահա իմ վարձատրութիւնս:

Եւ Մոնչիլոֆ, վերջնապէս իր մեղքը քաւելով, կը պայթեցնէ իր գանկը...

Իվան Միխայլոֆի «սպանութիւնը» բոմադրութիւն մըն էր եղած: Գործը կը կայանար Մոնչիլոֆը Լազիչի առջեւ հանելուն մէջ: Բայց Լազիչ, նոյնպէս, կրցած էր իր գործը կատարել: Գնդակները չէին դպած իրեն:

Այս պահուս, ան կառավարիչն է սերպիական Մակեդոնիոյ:

Երկու կեղծ մեռելները, նորէն, դէմ դէմի են:

Ո՞րը պիտի պայթի գնդակը:

ԱԼԵՔՍԻԷՖԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

— Ահա, պատմութեան հերոսը:

Սոֆիայի զինուորական ակումբէն մարդ մը դուրս կ'ելնէր քաղքենի զգեստ հագած: Տեղակալ Ալեքսիէֆն էր:

1930ի կիսուն, պուլկար սատիկանները, Տրակոմանի մէջ կը ձերբակալէին մարդ մը, կեղծ անցագրով: Մաչուան արքեպիսկոպոսներէն մէկը, հաւանաբար անոնցմէ, որոնց երբ սահմանագլուխին մօտենան, իրենց գիրենք կը տեսնեն արդէն ցեցին կապուած: Հագիւ բանտարկուած, մարդը կը կորսնցնէ խօսելու ընդունակութիւնը: Ի վերջոյ խօսեցաւ անունը տալով պուլկար կանոնաւոր բանակի սպաներէն մէկուն:

Այս անունը այն տեղեկալինն էր, որուն դուրս ելլելը տեսանք ակումբէն: Պարզ է թէ, հարցը կը դառնար լրտեսական մութ գործի մը շուրջ: Ուրիշ որեւէ երկրի մէջ, գիտենք թէ նման ոճրի մը ճամբուն վրայ գանուող կառավարութիւնը ինչպէս պիտի գործէր: Բայց պուլկար քաղաքական դաշտավայրը շատ նկարագեղ է:

Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէն որոշեց ինքն իսկ կարգադրել հարցը: Կառավարութի՞ւն է: Պետութի՞ւն: Թագաւո՞ր: Ո՛չ անշուշտ: Շատ աւելի քան պետութիւնը, կառավարութիւնը եւ թագաւորը:

1930 օգոստոս 20ին, տեղակալ Քրում Ալէքսիէյէֆը կը գտնուէր իր զօրանոցի գրասենեակը: Ժամը 4.30ն էր ճիշդ: Ընկեր մը բացաւ դուռը եւ ըսաւ.

— Գնդապետը ձեզ կը կանչէ հեռաձայնով:

— Այո՛, տեղակալ Ալէքսիէ՞ֆ:

— Պատրաստ ձեր հրամանին, գնդապետ:

— Անմիջապէս եկէք սպայակոյտ, ուր մասնաւոր պաշտօն մը պիտի յանձնուի ձեզ:

Հոն, տեղակալը երկու ժամ կը սպասէ սպասման սրահին մէջ: Գնդապետը վերջապէս կ'ընդունի զայն:

— Գացէ՛ք, ինծ սպասեցէք Վիտոշ եւ Էֆթից փողոցներուն անկիւնը:

Այդ անկիւնը այնքան ամայի չէ: Հո՛ն, քիչ վերջ կուգայ հարիւրապետ Ռաֆոլոֆը:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս:

— Գնդապետին կը սպասեմ:

— Ես ալ:

Գնդապետը որ կը կը կոչուի Կէօրկիէֆ, կուգայ գնդապետի մը հետ, որ կը կոչուի Զաքոֆ: Հարիւրապետ Ռաֆոլոֆի հրաման կը տրուի հեռանալու:

Քրում Ալեքսէյէֆի գնդապետը գիտէին կը հանէ նամակ մը եւ խօսքն ուղղելով տեղակալին՝

— Անմիջապէս պիտի մեկնիք Քէօսթէնտիլ եւ այս գաղտնի նամակը յանձնէք շրջանին փոխ-հրամանատարին:

Տեղակալը կը բարեւէ:

Ինքնաշարժ մը կանգ կ'առնէ խումբին առջեւ:

— Գնդապետ Զաքոֆը ձեզ պիտի ընկերակցի: Կը վերադառնաք վաղը, առաջին շոգեկառքով:

Տեղակալը կ'ուզէր իմաց տալ իր կնոջ: Գնդապետը վրան կ'առնէ այդ գործը:

Երկու մարդերը տանող ինքնաշարժը ճամբայ պիտի ելլէ: Բայց մը: Գնդապետը հանդիպած է իր լաւագոյն բարեկամներէն քաղքենիի մը: Եւ այս մարդը, կ'երեւակայէ՞ք, Քէօսթէնտիլ պիտի երթայ: Գնդապետը կը սեղմէ անոր ձեռքը, զայն շքեղ կը համբուրէ:

— Բարեկամս Մարքով, կը ներկայացնէ երկու համագգեստաւոր ճամբորդներուն:

Եւ անոր առջեւ դուռը կը բանայ ինքնաշարժին:

— Ձայն կը ձգէք իր տան դրան առջեւ: Շնորհակալութի՜ւն:

Եւ երեկոյեան ժամը 8ին, երեք մարդերը կը հեռանան Պուլկարիոյ մայրաքաղաքէն:

Առտուան ժամը 1ին, Քէօսթէնտիլի 4 քիլոմեթր մնացած, գնդապետը որ միւս երկուքին հետ կը ճամբորդէ, յանկարծ կը զգայ թէ անօթութիւնը զինքը կը նեղէ: Միջդ այդտեղ, ճամբուն եզերքը գաղափ մըկայ, եւ գաղափը իր մէկ ազգականին սեփականութիւնն է:

— Կանգ առ, կը պոռայ, երթանք ուտենք եւ գաւաթ մը խմենք:

Տեղակալին առաքելութիւնը հրամայական է: Առանց հապաղման, պարտաւոր է իրեն յանձնուած նամակը տալու Քէօսթէնտիլի հրամանատարին: Բայց գնդապետի մը անօթութիւնը պիտի առաջ անցնի տեղակալի մը պարտականութենէն: Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ: Երրորդութիւնը կը գտնուի Ազատութեան եւ Մահուան երկրին մէջ:

Ահա գաղափը: Ճամբորդները ներս կը մտնեն:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ
այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Salle L. Mutualitéի շէնքին մէջ, Métro Maubert-Mutualité. Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու ընկերները։ Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ կացութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։ Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ 21 Rue Cadet. մէթրօ՝ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Կը մասնակցին՝ ՏԻԿ. ԹԷՐԶԻ (երգ), ՏԻԿ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄԳԱՋ (դաշնակ), Պ. Մ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

Գրական Ակումբ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ դրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ։ Բացման խօսք՝ Պ. Օ. Վրացեան։ Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne. Métro Vaugirard.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նաց. Ազգ. միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Յօսիէթէ Լիոնէզի մէջ։ Ճազպանտ ղեկավարութեամբ Գօչարօֆի։
Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Յ. Տէրտեանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagneux։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։

ՏԷՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Կ. Օհանեանի ներքնայարկին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան - ընթերցարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը Լա Փէի մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ նիւթին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԼՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլսեցի արձանագրուած ու արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Պար տը լա Փասթի (Rue Colbert) սրահին մէջ։ Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ծանուցումով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Կ. Գ.— 35.
Շիժի, Ն. Ղ.— 35.
Ժուայնեէօզ, Ս. Հ.— 35։ Մկսանք ղրկել։
Սէն Ժէրվէ, Գ. Պ.— 35.

Le Gérant H STEPHAN

Գրական Երեկոյթ
Պոլսոյ Կեդր. վարժ. նախկին Սանուց միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Sociétés Savantesի Salle Dին մէջ։ Պիտի խօսին Պ. Պ. Վ. Թաթուլ եւ Գ. Յէնիքեան։ Միասնաբար Միհրանեցի կեանքին եւ գործին մասին։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ։ Մուտք՝ 1 ֆրանք։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար գրել Տ. Օհանեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Երեկոները ժամը 8ին մասնաւոր դասընթացք, ուտէ՛ժի, չութակի, ջիւթի եւ պանտօի։ Կ'ուզուի դաշնակ նուագող Օրիորդ մը կամ պարոն մը, «Եփրատ» նուագախումբին անդամակցելու պայմանաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

Այլեւս մարդ չէր մնացած, որ չգիտնար Հայոց եկեղեցիներուն զանգակներուն զօղանջին իմաստը,— յեղափոխութեան յայտարարութիւն,

Եկեղեցիներուն մէջ հաւաքուած ժողովուրդը սկսաւ գնդակ տեղալ ճամբէն անցնող Թուրք ժողովուրդին վրայ, վիրաւորելով եւ սպաննելով զանոնք։ Կոմիտէճիները քանդած էին Նիքսարի եւ Թոքատի հեռագրական գիծերը, այնպէս որ հաղորդակցութիւնը դադրած էր երկու քաղաքներուն միջեւ։ Դժբախտութիւնն այն էր, որ Թոքատի մէջ եւս բաւականաչափ զինուոր չէր գտնուեր։ Սըվազի կուսակալը, Թալէք փաշա խնդրած էր որ Ամասիայէն գէթ մէկ գումարտակ կանոնաւոր զինուոր ղրկուի փութով։ Նիքսարի Թուրք ժողովուրդը ամրանալով իրենց թաղին ամէնէն յարմար տուներուն մէջ, ինքնապաշտպանութեան դիմեց։ Նիքսարի կառավարիչը գիշերանց հիւսուր սուրհանդակ մը ղրկեց, Թոքատէն զինուորական օգնութիւն խնդրելու համար։ Կառավարիչին խնդրանքին վրայ, Թոքատի պատերազմական առեանի անդամներէն տեղակալ Նէճիբէթ պէյ եւ 3 ցինեալ ձիաւորներ, 3 արար զինուորներ եւ 20 հեծեալ զինուոր ճամբայ ելան դէպի Նիքսար։

Սակայն Թոքատէն շարունակաբար Սըվազ հասած հեռագիրները զինուորական ուժ կը խնդրէին։ Հեռագրական այդ հաղորդակցութեան մասին օրը օրին լուր կը տրուէր, այնպէս որ գիծերը Ներքին նախարարին, բացատրելով թէ անհրաժեշտ է փութով Սըվազէն Թոքատ ու Նիքսար զինուոր ղրկել, եւ եթէ կարելի չըլլայ անմիջապէս զինուոր հասցնել եւ կոմիտէճիները տեղական յաջողութիւններ ունենան, գէթ ոչխարի որ պարսկական սահմանագլուխին վրայ խմբուած Դրօշակեան եւ Հնչակեան կոմիտէներուն ուժերը չկարենան յառաջ խաղալ։ Ներքին նախարարութենէն Սըվազի կուսակալին եւ Պոլսոյ ոստիկանապետութենէն Սըվազի զինուորական հրամանատարին տրուած հրահանգներու համաձայն, Թոքատ ղրկուեցաւ 20րդ հեծելազօրաց գունդէն 2 գումարտակ, իսկ Նիքսար ղրկուեցաւ հետեւակազօրաց գունդէն ջոկատ մը։

Մինչ այդ օրերուն, բանակի հրամանատարը, մարաջախտ Զէքի փաշա եւ Անատոլուի ընդհ. քննիչ եւ կայսեր թիկնապահ Շաքիր փաշա Սըվազ հասան։

Նիքսարի կռուոտծին պատմութը հետեւեալն էր.—

Այդ օրը տօնական օր մըն էր, եւ սակայն շուկային մէջ բազմութիւն չկար։ Դուրսէն եկած քանի մը գիւղացիներ միայն կային։ Բայց երբ Հայոց եկեղեցիէն արձակուած գնդակներուն ձայները լսեցին, տեղական ոստիկանութիւնը կարծելով թէ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը, գնաց թրքական փողոցները, հրամայեց ամէնուն որ բանան իրենց խանութները եւ շարունակեն առեւտուրը։ Թուրքերն ալ հնազանդելով, շուկայ իջան եւ առեւտուրի սկսան։ Քաղաքը կենդանացաւ բազմութեամբ։

Կէսօրուան մօտ էր ժամանակը։ Միախառն ծննդաշնորհի գետերէն սայլապան Զաքըր Մուսթաֆա հրապարակին վրայ ամէնուն աչքին առջեւ սպաննուեցաւ։ Ոճրագործն էր Հայ մը, Քիւրքեան Ղուկաս։ Նոյն ատեն Քիւրքեան, Թոփալեան եւ Զաքուչեան վաճառատուներէն սկսան զէնք արձակել շուկայի ժողովուրդին վրայ։

Հայերը դիզած կը տեղային ու միայն Թուրք ժողովուրդին, այլ նաեւ Նիքսարի յոյն բնակչութեան վրայ։ Թուրք ժողովուրդը փոխադարձութեան ուժի դիմեց՝ ինքնապաշտպանութեան դիմեց։ Ընդհարումը տեւեց մօտ կէս ժամ։ Երկուստեք աւելի քան 100 սպաննուեցան եւ նոյնքան վիրաւորուեցին։ Թուրքերն ու Հայերը, այլեւս ձգելով զէնքերը, սկսան իրար յօշոտել դանակներով եւ եղունգներով։ Ցարձակումը շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Երեխայ, կին, հանդիպածը կը ծեծէին, կը կոխոտէին, կը սպաննէին ու կ'անցնէին կ'երթային։

Քիւրտ մը սպաննե՞ց Հայ մը, աշիրէթին մէկը գողցա՞ւ Հայերուն ստացուածքը, ալ կը բաւէ, օ՛ն, յարձակի՛նք Թուրքերուն վրայ։ Այս էր սովորական եղանակը։ Անշուշտ ոչ ոք կը հաւատար այս կատակերգութեան։ Որովհետեւ երբ ամէն կողմ պատերազմական ատեաններ կը սահմանուէին, նոյն ատեն կառավարական պաշտօնատարներու մասնակցութեամբ հայեւ թուրք երեւելիներէն բաղկացեալ մասնաւոր յանձնախումբեր կը կազմուէին, հաստատելու համար կորուստը տանց, որոնց ստացուածքը թալանի տրուած էին։ Եւ կորուստը հաստատելէ յետոյ, ստացուածքները նոյնութեամբ կը վերադարձնէին իրենց տէրերուն, եւ երբ թալանը չգտնէին, կառավարութիւնը կը վճարէր գինը։

Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւին տակ, կամայական եւ հակօրինական արարքներու ամենամեծ թշնամիներէն մէկն ալ ես էի, ոստիկանական նախարար՝ Նազըմը։ Սակայն պարտք կը համարեմ խոստովանիլ, որ կամայական ու հակօրինական վարչութեան հետեւանքը, ամբողջ գաւառը կը գիտէին միայն Թուրքերն ու խոլած տարրերը։ Քրիստոնեայ տարրերը գիտական փոքրիկ տուրք մը վճարելով կ'ազատէին զինուորական ծառայութենէ, այսպէս առիթ գտնելով տիրապետելու երկրին վաճառականութեան եւ արհեստագիտութեան ասպարէզին մէջ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-28
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
21 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1731

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԽԻԹԱՐՈՒԵՑԷ՛Ք...

Թուրք մամուլը տակաւին չէ սթափած Աթէնքի դէպքերէն։ Ու կատարեալ հովուերգութեան մը վերածելով Ըսմէթ փաշայի փոխայցը, կը շահագործէ ամէն առիթ, իր Թունասար ոյժերին արձակելու համար Հայերի եւ աքսորի դէմ։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի խուժանավար եւ դարշելի շարքը հազիւ վերջացած, ահա «Վագըթ»ն է որ կը կազկանձէ, իր խմբագրապետին, Մէհմէտ Ասըմ պէյի բերնով։

Իբրեւ ուղեկից Ըսմէթի, Թուրք խմբագիրը պարտք առած է գրի առնել իր տպաւորութիւնները։

Արդ. կարելի՞ է արտասահման անցնիլ, պաշտօններ եւ պրպտումներ կատարել, բայց չխօսիլ Հայերու մասին։

Եւ Մէհմէտ Ասըմ ալ, «ուղղակի Աթէնքի ժողովրդական խաւերէն քաղած տեղեկութիւններով», այն եզրակացութեան եկեր է թէ «Ցունաստանի գաղթական Հայերը կատարելապէս կրած են ժամանակին Թուրքերու հանդէպ իրենց կատարած դաւաճանութեան պատիժը»։

— «Եւ կը շարունակեն կրել: Այս դաւաճանները Ցունաստան երթալէ յետոյ, իրենց Թուրքիոյ մէջ տեսած հանգստութեան մէկ տասներորդն իսկ չեն գտած հոն: Որովհետեւ գիրենք ապրեցնող ոչ մէկ գործ չեն կրցած գտնել»։ *(Վագըթ*, 14 Նոյեմբեր):

Թուրք խմբագիրը ճամբան Ցոյնի մը կը հանդիպի եւ հարցումներ կ'ուղղէ Հայերու մասին։

— «Այս հարցումս խորունկ փոթորիկի մը ազդեցութիւնը գործեց խօսակցին վրայ եւ ըսաւ, — *Այդ ցածերը, այդ գողերը, այդ չարագործները ...»*։

Ցոյնը յետոյ պատմած կ'ըլլայ, միշտ Մէհմէտ Ասըմի բերնով.

— «Այստեղ Հայերը մասնաւոր Թաղ մը շինեցին։ Օր չանցնիր որ այդ Թաղին բնակիչներէն մէկը որ եւ է տեղ գողութիւն չընէ, օր չանցնիր որ այս Հայերէն մէկը Աթէնքի մէկ անկիւնը ոստիկանական դէպք մը չյարուցանէ։

«... Սելանիկի մէջ ալ Հայերը Թաղ մը շինած են։ Միլիոններով Հելլէններ կառավարող հելլէն կառավարութիւնը եւ հելլէն ոստիկանութիւնը մէկ քանի Թաղնոց հայութեան դէմ պարզապէս տկար կը մնան»։

Ու վերջապէս, Թուրք խմբագրին արտայա՛ւ հարցումներուն վրայ, Ցոյնը կ'աւելցնէ.

— «Այս մարդիկը Ցունաստան եկան, բայց չկրցան հոն իրենց համար գործ մը գտնել։ Հելլէն կառավարութիւնը այս Հայերուն իւրաքանչիւրին ամսական կապելով չի կրնար ցկեանս հոգալ զանոնք: Կոկորդը հաց կ'ուզէ, կոնակը հագուստ կ'ուզէ, երբ հաց չգտնեն, հագնելիք չգտնեն, գործ չգտնեն, ուրկէ՞ պիտի ճարեն իրենց ապրուստը: Ուստի, առիթը եկածին պէս գողութիւն կ'ընեն։ Ասոր անոր դրամները առնելու համար գիշերները հոս-հոն յարձակումներ կը գործեն»։

×

Մանկամտութիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ ո՛ւ է Ցոյն կրնա՞յ այսպիսի խօսքեր արտասանած ըլլալ։

Ամէն երկրի մէջ ալ, կրնան գտնուիլ թշուառականներ, հասարակ բախտախնդիրներ, ընդունակ՝ ճերմակը սեւ ներկելու եւ խօսակցին հաճոյք պատճառելու։

«Վագըթ»ի խօսակիցը ապահովաբար ներկայացուցիչն է այն խառնակոյտին, որ կը ներկայացնէ իսկական «ցածերը, գողերը եւ չարագործները»։ Այլապէս, պիտի խոստովանէր թէ Ցունաստանի հայ գաղթականութիւնը ոչ միայն առաջին օրէն իսկ ապահոված է իր ապրուստը, իր արդար քրտինքով, գլուխը բարձր տալով, այլեւ մեծապէս նպաստած՝ երկրին տնտեսութեան եւ ճարտարագործութեան զարգացման։

Այսօրուան Ցունաստանի մէջ արհեստներ, ժամանցիստութիւններ կան որոնց համար այդ երկիրը երախտապարտ է հայ գաղթականներուն։ Հայ եւ յոյն գաղթականը, երկուքն ալ նոյն դժոխքէն ազատած, այդ աղքատ երկրին տուած են կենդանութիւն մը որ արդէն շուարման մատնած է Թուրքն ու Թուրքիան։ Չէ՞ որ նոյն Թուրք մամուլը պարբերաբար կը հնչեցնէ մրցակցութեան ահազանգը։

Եւ, ոչ մէկ Հայ, մինչեւ այսօր, բեռ չէ եղած յունական կառավարութեան վրայ։

Ինչ կը վերաբերի Աթէնքի կամ Սելանիկի հայկական Թաղերուն, որոնք «մեկրոբի եւ գողութեան բոյներ են եղեր»,— Մէհմէտ Ասըմ պէտք է քաջութիւն ունենար երթալ տեսնելու զանոնք, եւ բաղդատելու իր «Թիւրքօղու Թիւրք» հայրենիքին աւերակներուն, ամայութեան, աւազակութեան եւ աղետ խրախճանքներուն հետ։

Այո, Մէհմէտ Ասըմ, հալածական, ճղակոտոր Հայը բոյներ շինած է ժայռի մը ատորոտը, տափարակ դաշտի մը վրայ, աւերակ խառնակոյտի մը մէջ, եւ ոչ միայն տուն—տեղ, խանութ, եկեղեցի, դպրոց, ազգային բազմապիսի հաստատութիւններ կը պահէ, այլեւ ի վիճակի է հինգ—տասը տրախմի պարգեւ տալու ձեր էֆէնտիներուն և պէյերուն։ Ինչպէս այստեղ Ֆրանսայի մէջ ալ։ Ինչպէս ամէն տեղ։ Ձեր փախստական նախարարներն անգամ հայ կրփնատնօտար պզզատներու վրայ սուրճի մը դրամ ճարելու համար։ Իմացէ՛ք։ Եւ դուք ալ, եթէ վաղը հովերը փոխուին, նոյն ճամբան պիտի բռնէք, որովհետեւ շատոնց հալած են հայկական եւ յունական անհաշիւ աւարները։

Բայց հոգ չէ։ Մխիթարուեցէ՛ք ձեր «տեղեկութիւններով»։ Ամբողջ Անատոլուն ձգած աւերակներու, ամայութեան, անօթութեան և մերկութեան մէջ, գողութեան և չարքի մէջ, խենէշութեան եւ խառնակութեան մէջ, շարունակեցէք հայհոյել և ապտանալ մեզի։

Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ։ Եւ կուգայ մեր օրն ալ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ ԻՐԱՔԷՆ

Կ'ՈՒԶԵՆ ՍՈՒՐԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻԼ

Ասորիներու Պատրիարքը, Մար Շիմոն ԻԱ· Մուսուլէն Հոկտ. 23 Թուակիր աղերսագիր մը ուղղած է Ազգերու Դաշնակցութեան Մնայուն Հոգատարութեանց յանձնաժողովի Նախագահութեան, իսկ պատճէնները՝ Իրաքի բրիտանական մարզպանին եւ Անգլիոյ արտաքին Նախարարութեան: Լոնտոնի Թերթերը կը հրատարակեն այդ կոչը, որ աիաւասիկ.

— *«Ասորի ազգը, որ առժամապէս կ'ապրի Իրաքի մէջ, աչքի առջեւ ունենալով այն ճամբ ապագան եւ թշուառ պայմանները որոնց անկասկած պիտի ենթարկուի Իրաքի մէջ, Հոգատարութեան վերցուելէն յետոյ, միաձայնութեամբ ժողով մը գումարից ինծի հետ, Հոկտ. 20ին, Մուսուլի մէջ։*

Այս ժողովին ներկայ էին ամբողջ ասորի ազգին աշխարհական եւ հոգեւոր պետերը, ինչպէս ցոյց կուտայ յարակից փաստաթուղթը անուններով, եւ ապագայ կացութիւնը լրակատար քննութեան ենթարկուեցաւ հետեւեալ երկու կէտերուն վրայ, — Կրնա՞նք Իրաքի մէջ ապրիլ թէ ոչ։

Շատ երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ թէ մեզի համար անկարելի է ապրիլ Իրաքի մէջ եւ ինծի պաշտօն յանձնուեցաւ ժողովին կամքը յայտնել ներփակ փաստաթուղթով, որպէս զի որ եւ է ձեւով աշխատիմ Ասորիները Իրաքէն այլուր փոխադրել։

Ուստի ես, վերոյիշեալ ստորագրեալներով որոնք ասորի ազգին պատասխանատու առաջնորդներն են, Ձեր Յանձնաժողովին կը ներկայացնեմ խոնարհ աղերսը մեր ազգին, որ դարեր առաջ միլիոններով կը հաշուէր, բայց բազմաթիւ հալածանքներու եւ ջարդերու հետեւանքով այժմ իջած է շատ փոքր համրանքի մը։ Մենք մինչեւ այսօր պահած ենք մեր լեզուն եւ հաւատքը հակառակ բոլոր հալածանքներուն եւ ջարդերուն։

Մեր ազգին ծոտաւոր անցեալը լիովին ծանօթ է ձեզի, շնորհիւ մեր պաշտօնական գործիչներուն։ Ուստի, աւելորդ կը համարենք ամէն պարագայ բացատրել ծանրածանօրէն, բայց գրաւէս վստահ ենք թէ եթէ Իրաքի մէջ մնանք, քանի մը տարիէն պիտի սրբուի մեր գոյութիւնը։

Հետեւաբար, ձեր գութը կը հայցենք արդէնաքի հոգ տանիք մեզի եւ փոխադրեք այն երկիրներէն մէկը որ կը գտնուի արեւմտեան ազգերէն մէկուն իշխանութեան տակ, ո'րը որ յարմար կը դատէք։

Եւ եթէ կարելի չէ այս, հաճեցէք խնդրել ֆրանսական կառավարութենէն, որ Սուրիա ընդունի մեզ եւ իր պատասխանատուութեան տակ առնէ, որովհետեւ այլեւս չենք կրնար ապրիլ Իրաքի մէջ եւ պիտի հեռանանք»։

Կաթողիկոս-Պատրիարքէն զատ, աղերսագիրը ստորագրած են եպիսկոպոս Յովսէփ Խնանիշու, Զիա Սուրմա՝ Պէյլայի ռազմիկ եպիսկոպոսը, եւ Անդրէաս Պէլայի, Մելիք Մարոգլու եւ ուրիշ չորս ցեղապետներ։ Աղերսագրին կցուած է առանձին յայտարարութիւն մը՝ ասորի առաջնորդներուն, կղերին, պետերուն եւ երեւելիներուն ստորագրութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՌԺԱՄԵԱՑ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին մասնակցելու հրաւիրուած պետութեանց հաղորդեց Թուրք կառավարութեան նամակը՝ առժամեայ զինադուլին մասին։

Թուրք կառավարութիւնը իր այս նամակով դիտել կուտայ թէ, արդէն, իր ազգային պաշտպանութեան նիւթացոյցին մէջ կարեւոր կրճատումներ է կատարած, թէ ռազմական մթերքներ չունի իր տրամադրութեան տակ, ոչ ալ երկար տարիներ բաւելու չափ զինուորական նիւթեղէն, չունի նաեւ պատերազմական նիւթերու արտադրութեան յատուկ գործարաններ։ Թուրքիա կողմնակից է սպառազինութիւններու սահմանական կրճատման, բայց կը շեշտէ թէ Թուրքիա իրաւունքներու հաւասարութեամբ չէ մասնակցած ժընեւի մէջ՝ զինադուլի առաջարկին առթիւ կատարուած խորհրդակցութեանց եւ տրուած որոշումներուն։ Ուրեմն կը պահանջէ որ լուսաբանութիւններ տրուին իրեն՝ առաջարկին իրաւական հանգամանքին եւ տեւողութեան մասին։

Ըստ Թրքական տեղեկատուութեան, Ազգային Մեծ Ժողովը միայն կրնայ որոշում մը տալ երկրին պաշտպանութեան յատկացուած ուժերուն վերաբերեալ հարցերուն մէջ։ Անոր կ'իյնայ ուրեմն, ի հարկին, քննել եւ ընդունիլ միջազգային պայմանագրութիւն մը։ Թուրք կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ զինադուլի առաջարկը, անմիջապէս որ ստանայ լրացուցիչ տեղեկութիւնները։

Թուրքիոյ փոխադարձութեանց օրէնքը

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Ներքին գործավարութիւնը պատրաստած է փոխադարձութեանց օրէնքը, Լօզանի դաշնագիրը աշխարհական եւ կրօնական գործերը բաժնած ըլլալով իրարմէ։ Օրէնքին համաձայն, հոգեւոր պետերը լոկ կրօնական գործերով պիտի զբաղին եւ Քաղաքական ժողովներու մէջ կրօնական չպիտի գտնուին։

ՉԻՆՈՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Խարպինէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ճափոնական զօրախումբերը որոնք կը շարունակեն հետապնդել չինական ուժերը, մօտեցած են կատարելապէս ջախջախել զանոնք, անկարելի դարձնելու համար որեւէ յարձակման կրկնութեան, Թասմանի եւ Անկանշիի երկաթուղիներուն վրայ։

Ճափոնական զօրքը կը շարունակէ առաջ խաղալ։

Նախորդ օրուան ճակատամարտին, Ճափոնցիներու կորուստները կը նկատուին 300 սպաննեալ եւ վիրաւոր, իսկ Չինացիներունը կ'ենթադրուի 3 կամ 4000։

Չինական աղբիւրէ տրուած լուրերու համաձայն, Ցիցիքարի շուրջ, կռիւները կը շարունակուին։ Քաղաքը կը մնայ Ճափոնցիներու ձեռքը։ Չինացի զօրավարը Մա իր ընդհ. բանակատեղին հաստատած է քաղաքէն 50 քիլոմեթր հեռու։

∴ Ճափոնական կառավարութիւնը պաշտօն յանձնեց Մոսկուայի իր դեսպանին որ բարեկամաբար, Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Լիտվինովի հասկցնէ ծանրութիւնները՝ որոնք կրնան ծագիլ, եթէ հիւսիսային Մանչուրիա ղրկուին բոլշեւիկեան զօրախումբեր։

∴ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, նախորդ օր գաղտնի նիստ մը գումարեց։ Թէեւ պաշտօնական որեւէ հաղորդագրութիւն չկայ այս նիստին մասին, սակայն կը կարծուի թէ Խորհուրդը քննած է ճափոնական առաջարկը՝ քննիչ յանձնախումբ մը Մանչուրիա ղրկելու մասին։

Ամերիկայի ներկայացուցիչը Խորհուրդին նախագահին Պ. Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ, յայտնելու համար ամերիկեան տեսակէտը՝ չինաճափոնական հարցին բոլոր կէտերուն մասին։

Արտաքին քաղաքականութիւնը Ֆրանսական Երեսփ. Ժողովին մէջ

Ֆրանսական խորհրդարանը շարունակեց արտաքին քաղաքականութեան շուրջ վիճաբանութիւնները։ Փամիյ Փլանշ, ընկերվարական, քննադատեց վարչապետը թէ «Ոչինչ կ'ըսէ եւ ոչինչ կ'ընէ»: Մեղադրեց զայն մասնաւորաբար թէ Լոնտոնի խորհրդակցութեան օրակարգէն դուրս ձգած է զինաթափութեան հարցը:

Պ. Ժան Հէննէսի, խօսեցաւ չինաճափոնական վէճին եւ Ռուսիոյ դիրքին մասին: Հարց տուաւ թէ կառավարութիւնը մտադրա՞ծ է Ռուսիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինքը եւ պահանջեց որ կարմիր Միջազգայինի կողմէ արտասահման, մանաւանդ Հնդկաչինու մէջ կատարուած փրոփականտին դէմ, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առնէ:

Իսկ արմատական-ընկերվարական Պ· Մարշանտօ Թուեց այն պարագաները՝ որոնցմով Ֆրանսայի Դրամատունը իր նիւթական օժանդակութիւնը տուաւ ուրիշ երկիրներու մասնաւորաբար Գերմանիոյ: Եւ գտաւ որ այս օժանդակութիւնը կատարած է առանց փոխադարձ օգուտ ապահովելու:

Խորհրդարանը վիճաբանութիւնները պիտի շարունակէ անգործութեան հարցին շուրջ, անկից վերջ, կրկին անցնելու համար արտաքին քաղաքականութեան:

Կիպրոսի հարցը եւ Ցունաստան

Ցունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզելոս, խորհրդարանին մէջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ արտաքին քաղաքական հարցերու մասին եւ խօսելով Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի վերջին այցելութեան մասին, պարզեց յոյնեւ-Թուրք գործակցութեան նպաստաւոր հետեւանքները։

Ցետոյ, խօսելով Կիպրոսի դէպքերուն վրայ, Վենիզելոս պախարակեց յունական կարգ մը թերթեր, որոնք գրութիւններ էին հրատարակեր իբր թէ անգլիացի զինուորներու կողմէ գործուած չափազանցութեանց մասին։

— Գիտենք թէ, ըսաւ, Անգլիա կը գտնուի քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր կատարը: Կիպրոսի եւ կղզիներու հելլէն բնակիչներուն կ'ըսենք թէ որքան ատեն որ Անգլիա եւ Իտալիա, կը կարծեն թէ իրենց շահերը կը պահանջեն կղզիներու գրաւումը, ո՛չ ոք պիտի կրնայ խախտել այդ գրաւումը:Ցունաստան կ'ուզէ որ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հետ իր բարեկամութիւնը անխախտ մնայ։

Հայ համայնավարներու դատավարութիւնը

Գրեր էինք թէ կարմիր յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ բոլշեւիկները Պէյրութի մէջ եւս ցոյց էին կատարեր եւ այս առթիւ ձերբակալուեր էին 8 հոգի, որոնց 6ը Հայեր՝

Պէյրութի Պատժական Ատեան Նախագահ Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը հինգ հայ համայնավարներուն։

Երբ դատավարութիւնը սկսաւ հայ ամբաստանեալները մերժեցին արաբերէն եւ ֆրանսերէն խօսիլ եւ պահանջեցին թարգման։ Դատավարութիւնը սկսաւ եւ ամբաստանեալները խոստովանեցան թէ իրենք բոլշեւիկ են եւ դէմ գաղթայնացման եւ գրամատիրութեան։ Վերջը անոնք բուռն յարձակումներ ըրին Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Ֆրանսայի դէմ, զանոնք նկատելով բռնապետներ։ Արդարութիւնը, յայտարարեցին անոնք, միայն Ռուսիոյ մէջ կը գտնուի։ Դատավարութեան ընթացքին, իրենց խօսքերը ընդհատեցին անոնք պոռալով. «Կեցցէ՛ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը, անկցի՛ դրամատիրութիւնը»։

Այս ցոյցին առթիւ, Պէյրութի «Լա Սիրի» Թերթը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Պէյրութի փողոցի ծայրը համախմբուած մը նշմարուեցաւ. երկու հարիւրի չափ գործաւորներ կարգով կը քալէին դրօշակներ ի ձեռին եւ յեղափոխական նշաններով: Անոնց գլուխը կը գտնուէին երկու հայ համայնավարներ. խումբը մեծ մասամբ կազմուած էր Հայերէ։

Ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ որ ցրուին, սակայն ցուցարարները մերժեցին կարուկ կերպով։ Ասոր վրայ, ոստիկանները փորձեցին շէֆերը ձերբակալել եւ գրաւել դրօշակները, բոլշեւիկեան նշանակներն եւ բաց կերպով ցուցագրուած թուղթերը։ Ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ իրարանցում մը առաջ եկաւ. Պուրճի ոստիկանատունէն նոր ուժեր հասան եւ երկու կողմերն ալ սկսան իրար հարուածել։

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցուցարարներէն ինը հոգի ձերբակալել եւ զանոնք ոստիկաններու ձեռքէն առնելու համար իրենց ընկերներու թափած բոլոր ճիգերը ապարդիւն եղան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

"ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,, ԿԸ ՀԱՒԱՔԵՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հակառակ պաշտօնական մարմիններու եւ անհատներու թափած ճիգերուն, Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան մէկ կարեւոր մասին վիճակը աւելի կը վատթարանայ եւ թշուառութիւնը աւելի լայնօրէն կը բանայ իր թեւերը։

Այս երկրին մէջ ալ ամէն տառապանք չի գար աշխարհի լոյսին։ Թշուառութիւնը ամոքելու համար կեանքի կոչուած հաստատութիւններն իսկ յաճախ կը մեղանչեն իրենց տարրական պարտականութեանց դէմ, որովհետեւ անոնց վարիչները էութենէն աւելի ձեւին կը կառչին։ Դրացիները կը վկայեն որ այսինչ ընտանիքը շատ նեղ կացութեան մատնուած է։ Նման պարագաներու համար դարման խորհելու պաշտօն ունեցող անձը կը փափաքի որ դիմումը կատարուի ընտանիքի հօր կամ մօր կողմէ։

Ընդհանուր է մտահոգութիւնը, բայց ձեռք առնուած միջոցները շատ հեռու են բաւարար ըլլալէ։

Վերջերս յաճախ կը գումարուի Ծերակոյտի մէկ Յանձնաժողովը, որ տնտեսական ներկայ տագնապի մասին փաստեր ու կարծիքներ կը հաւաքէ։

Հոկտեմբեր 27ին Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտի Յանձնաժողովին կը ներկայանայ կաթոլիկ բարեսիրական հաստատութիւններու Ազգ. Վարչութեան անդամ Երէց Ճ. Օ. Րայան ու կը կարդայ նախապէս պատրաստուած հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

«Գործազրկութեան այս սուր շրջանին, ամէնէն վհատեցուցիչ փաստն այն է որ մեր հանրային պաշտօնեաները եւ ազդեցիկ դասին պատկանող անձերը մարդկային տառապանքին հանդէպ կը ցուցաբերեն անտարբերութիւն մը։

«Բոլորն ալ այնպէս կը կարծեն որ իրենց պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլան, եթէ գործազուրկներէն որեւէ մէկը չմեռնի անմիջական ու արագ սովահարութենէ։

«Կը թուի թէ անոնք հաշուի չեն առներ այն մահերը, որ անխուսափելիօրէն կը հետեւին դանդաղ սովահարութեան, իբր արդիւնք երկարատեւ անբաւարար սնունդի։ Կը թուի թէ անոնք չեն ուզեր մտածել միլիոններու առողջութեան խանգարման մասին, եթէ այդ միլիոնները կերպով մը կրնան քաշքշել իրենց գոյութիւնը։

«Տիթրոյիթի հիւանդանոցներէն մէկուն բժիշկներէն մին վերջերս տեղեկագրած է թէ՝ այդ հաստատութիւնը բերուած հիւանդներուն մէջ միջին հաշուով ամէն օր գտնուած են չորս անձեր, որոնք դանդաղ սովահարութեան հետեւանքով անյոյս նկատուած են։

«Բժշկական այլ հեղինակութիւններ նոյն քաղաքէն կը հաստատեն թէ՝ անցնող իւրաքանչիւր եօթը ժամ եւ 15 վայրկեանը սովամահ մը կը բերէ իր հետ։

«Կը թուի թէ մեր պատասխանատու շրջանակները չեն խորհիր գործազուրկի բարոյալքման, անոր անկախութեան եւ արժանապատուութեան կրած ծանր հարուածի, անոր ապրած հոգեկան սուր տագնապներու մասին։ Հոս երեւոյթին մեր պատասխանատու շրջանակները չեն կրնար կամ չեն ուզեր պատկերացնել թէ՝ ինչ որ ժամանակի ընթացքին իբր սնունդ կը տանայ մարդու հոգին, նոյնքան կարեւոր է որքան մարմնական պահանջներու գոհացումը»։

Իբր եզրակացութիւն, Երէց Րայան կ'առաջարկէ անմիջապէս սկսիլ շինարարական մեծ ծրագրի մը գործադրութեան, որպէսզի ուղղակի կամ անուղղակի աշխատանք գտնեն 4—5 միլիոն գործազուրկները։

Միջանկեալ ըսենք որ Հոկտ. 28ի թերթերը վերոյիշեալ լուրին տակ հրատարակեցին նաեւ հերքում մը, որ Հոկտ. 27ին ղրկուած է Տիթրոյիթէն եւ կը կրէ քաղաքային հիւանդանոցներու բժշկութեան բաժնի վարիչ բժիշկին՝ ինչպէս նաեւ հանրային բարեկեցութեան բաժնի պաշտօնեաներուն ստորագրութիւնները։ Անոնք կը պնդեն թէ չեն ունեցած այնպիսի հիւանդներ, որոնց տկարութիւնը կարելի ըլլար վերագրել սնունդի պակասի։

Եթէ այս հերքումը բան մը պակսեցնէ իսկ Երէց Րայանի առուած մասնակի փաստերու արժէքէն, դժուար թէ ազդէ ընդհանուր կացութիւնը պարզելու նպատակով իր գծած պատկերի ճշդութեան վրայ։

Այս կ'ապացուցանեն Երէց Րայանէն անմիջապէս յետոյ, Ծերակոյտի նոյն Յանձնաժողովի ներկայացած ուրիշ անձերու յայտարարութիւնները, որոնց համաձայն տնտեսական տագնապը հետեւանք է այն իրողութեան որ՝ երկրին արտադրութիւնը չի համապատասխաներ բնակչութեան գնողական կարողութեան։ Արդիւնաբերութենէն առաջ եկած շահին մեծագոյն մասը սեփականութիւնը դարձած է այնպիսի անձերու որոնք ծախսելէ աւելի խնայելու մասին կը մտածեն, մինչ շատ քիչ բաժին կ'իյնայ անոնց, որ խնայելէ աւելի ծախսելու վարժուած են։

Կացութիւնը այսպէս ներկայացնելէ յետոյ, այս անձերն ալ, որոնք արդիւնաբերական ձեռնարկներու մօտիկ կանգնած անհատներ են, կը յանձնարարեն անմիջապէս սկսիլ հանրօգուտ շինութիւններու։ Միաժամանակ, սակայն, անոնք կը յանձնարարեն կառավարութեան կից ստեղծել տնտեսական խորհուրդ մը, որ պահէ վերը ակնարկուած հաւասարակշռութիւնը՝ մատուցումի եւ խնդրանքի միջեւ։

Ծերակոյտի նոյն յանձնաժողովը, որ կը զբաղի կացութեան ուսումնասիրութեամբ, կը լսէ ուրիշներ ալ։ Մեր նպատակը չէ անոնց բոլորին յայտնած մտքերը ամփոփել, այլ անոնցմէ մէկ քանիին յիշատակութեամբ գաղափար մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն թէ՝ տարբեր շրջանակներու պատկանող հանրային դէմքեր ինչպէս կ'ուրուագծեն Միացեալ Նահանգներու տնտեսական ներկայ կացութիւնը՝ Ծերակոյտի մէկ Յանձնաժողովին առջեւ։

Այդ պատկերը շատ պակասաւոր պիտի ըլլար, եթէ չանց ընէինք Հոկտ. 29ին Յանձնաժողովին ներկայացող Ուիլեըմ Գրինի «վկայութիւնը»։

Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահը ի պաշտօնէ շահագրգռուած է գործազուրկներու ճակատագրով։ Իբրեւ մեծ կազմակերպութեան մը վարիչը՝ ան իր տրամադրութեան տակ ունի ստոյգ թիւեր, որոնց վրայ կը հիմնէ իր դատողութիւններն ու եզրակացութիւնները։

Յայտնելէ յետոյ որ Հոկտեմբերի առաջին կէսին գործազուրկներու թիւը աճած է, Գրին կ'աւելցնէ որ, եթէ նոյն ընթացքով շարունակուի աճումը, յառաջիկայ յունուարին Միացեալ Նահանգներու գործազուրկներու թիւը կը հասնի եօթը միլիոնի։

Նկատելի է նաեւ որ բազմաթիւ մարդիկ մասնակի աշխատանք միայն կը ստանան, այսինքն կ'աշխատցուին ոչ թէ լրիւ ժամանակով ու վարձատրութեամբ, այլ շաբթուան մէջ 2-3 օր միայն, վճարումի ալ համեմատական նուազեցումով։ Այս դասու մարդիկ հնարաւորութիւն կը ստանան գոհացնելու գէթ իրենց նուազագոյն պահանջները։ Հակառակ նման միջոցներու կիրառման, այնուամենայնիւ կ'աճի գործազուրկներու թիւը։

Նոյեմբերին գործազուրկ պիտի դառնան 600,000 մարդիկ, որոնց 480,000ը պիտի արձակուին ագարակներէն, մնացածը արդիւնաբերական հիմնարկներէ։ Սակայն աշնան շրջանին գործէ զրկուողներու սովորական թիւն է, որ այս տարի կրնայ աւելնալ իսկ, եթէ կանխարգել միջոցներ ձեռք չառնուին։

Գրինի յանձնարարութիւններն են պահել վճարումի ներկայ սակը, կարճեցնել աշխատանքի ժամերը, գործ տալ նոր աշխատաւորներու, ապահովել նուազագոյն չափով գործ Նոյեմբերէն մինչեւ Ապրիլ։ Նախապատուութիւն տալ ընտանիքաւորներուն, պատանիները պահել դպրոցներու մէջ։

Անշուշտ այս ունկնդրութիւնները պիտի շարունակուին դեռ, որպէսզի Յանձնաժողովը թարմ ու փաստացի նիւթերով ներկայանայ Ծերակոյտին, երբ բացուի Միացեալ Նահանգներու խորհրդարանին նոր նստաշրջանը, որուն գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ միլիոններու դանդաղ սովահարութեան ենթարկուելու փաստը։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՍՕՖԻԱ, 13 Նոյեմբեր.— Պուլկարիա բնակող Հայերու խոշոր թիւ մը կը փափաքի պուլկարահպատակ ըլլալ, բայց անկարող է վճարել 6000 լէվայի սակը,—որ յաւելեալ ծախքերով մինչեւ 7500-8000ի կը բարձրանայ։

Ասկէ 3-4 տարի առաջ, Ժերնոֆի Թեմականը իր անպէտ գոյութիւնը արդարացնելու համար, առանց նախապէս կառավարութեան տրամադրութիւնը շօշափելու, ձեռնարկեց թեկնածուներու ցուցակագրութեան, միաժամանակ առնելով 500 ական լէվայի գումար մը, իբրեւ սակ հպատակութեան։

Բաւական թիւով հայրենակիցներ, խաբուելով անամէջ այլ շողշողուն անուններէ, շտապեցին 500 ական լէվաները տալ եւ արձանագրուիլ։ Բայց հիասթափութիւնը չուշացաւ։ Դատական նախարարը մերժեց նոյն իսկ միջնորդութիւն կատարել օտարահպատակ Հայերուն հպատակութիւնը, առանց որոշուած սակագինի վճարման։

Ինքզինքը յարգող հաստատութեան մը կը վայելէր վերադարձնել տէրերուն՝ 500 ական լէվաները։ Բայց իր մէջ միլիոնատէրներ ունեցող Թեմականը կուլ տուաւ խեղճ աշխատաւորներուն դրամները, յատկացնելով զանոնք իր անհաստատ պարտքերուն։

Երկու տարի առաջ, Պուլկարիոյ ազատագրութեան 50ամեակին առթիւ, Սոպրանիէն քուէարկեց օրէնք մը, որով պուլկար բանակին մէջ ծառայող օտարահպատակները եւ մինչեւ 1929 յունուար 1 Պուլկարիա մտած նախկին ռուսահպատակները պետական գանձին վճարելով 500 լէվայի դիւանական ծախք մը, կրնային պուլկարահպատակ դառնալ։ Այդ օրէնքէն օգտուեցան սահմանափակ թիւով Հայեր։

Ներկայ դահլիճին օրով, հպատակութեան հարցը նորէն մէջտեղ եկաւ, շնորհիւ կառավարական կուսակցութեան պատկանող պուլկար բարեմիտ փաստաբանի մը, որ նախաձեռնարկ եղաւ, եթէ ոչ ձրիապէս, գէթ 500 լէվա սակագնով (վրան աւելցնելով զանազան վկայականներու եւն. ծախքեր մօտ 1000 լէվայի գումար մը), ցանկացող հայ գաղթականները դարձնել պուլկարահպատակ։ Ան նախ դիմեց Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդին, որ իր կարգին առաջնորդեց զայն Թեմ. Խորհուրդին։ Թեմականն ալ իր կարգին Թաղ. Խորհուրդներուն որ արձանագրութեան սկսին։

Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդը ազդ մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէր պուլկարահպատակ ըլլալ փափաքողները գալ արձանագրուիլ, խոստանալով որ փոքր սակագինի մը փոխարէն գլուխ պիտի գայ գործը եւ երբ անոր չափը որոշուի, ինք պիտի մտցնէ հաւաքուած գումարը պետական դրամատունը, հարկ եղած երաշխիքները առնելէ յետոյ։

Սօֆիայի մէջ մօտ 200 հոգի (ընտանիքի տէր եւ անհատներ) անմիջապէս արձանագրուեցան։

Բայց ահա նոր ազդ մը պաղ ջուր թափեց արձանագրուողներու գլխուն։ Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդը այս անգամ կը հրաւիրէր արձանագրուողները, իբր միջոցաւ 500 ական լէվա վճարել իբրեւ կանխավճար Թեմ. Խորհուրդին, առանց բառ մը յիշատակելու, պետական դրամատունը դնելու իր խոստումին, հարկ եղած երաշխիքները առնելէ յետոյ։

Այսպիսի հակասական կարգադրութիւն մը եւ նոյն հոսանքի պատկանող նախորդ Թեմականի մը խաբէութիւնը, բնականաբար անվստահութիւն յառաջ բերին փափաքողներու մէջ եւ չնայած որ վճարման պայմանաժամը քանի մը անգամ երկարաձգուեցաւ բայց 200 հոգիէն հազիւ 40-45 հոգի դրամ յանձնեցին Թաղ. Խորհուրդին։

Ֆիլիպէի Թաղ. Խորհուրդն ալ իր հերթին, յայտարարութեամբ մը ստելով թէ հպատակութեան խնդիրը իր քանիցս կատարած դիմումներու հետեւանքով, Թեմականը բարեյաջող կերպով լուծած է, կը պահանջէր 100 լէվայի գումար մը, ինչպէս նաեւ, ազգային յանձնել տուրքերու վճարումը, հակառակ պարագային սպառնալով դիմումները անտես թողուլ։

Միւս Թաղ. Խորհուրդներէն լուր չկայ, բայց շնորհիւ Թեմական Խորհուրդի վարկաբեկման եւ Թաղ. Խորհուրդներու ապիկարութեան, այս կենսական հարցը խառնաշփոթ վիճակ մը ստացաւ եւ շատեր վերապահ պիտի մնան, վախնալով որ զոհ պիտի երթան նոր խաղի մը, որովհետեւ դիմումի անյաջողութեան պարագային, 500 լէվաները կրնան Թեմականի պարտքերուն յատկացուիլ։

Փափաքողներու մեծագոյն մասը արհեստաւորներ ու բանուորներ ըլլալով, այդ 500 լէվերը ներկայ տնտեսական տագնապին մէջ, ամենամեծ զոհողութեամբ է որ կը յատկացնեն հպատակութեան գործին եւ կատարեալ իրաւունք ունին վերապահ գտնուելու։ Միրտցաւ Ազգ. Մարմին մը, այս հասկնալի անվստահութիւնը ցրուելու եւ ժողովուրդին օգտակար դառնալու համար, կրնար շատ դիւրութեամբ երաշխիքներ տալ, բայց բիւրոկրատիզմի եւ անբարտաւանութեան ախտէն վարակուած ազգայիններ, այս հասարակ միջնորդութեան գործն ալ անընդունակ եղան գլուխ հանելու։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԱՏՐՈՆ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Դերասան Ս. Սուրաբեանի «Ֆրանկ-Օփերէթ խումբը» կիրակի երեկոյ Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ ներկայացուց «Աշուղ Ղարիբ»ը։

Ժողովրդական հիւսուածքով գործ մըն է այս, որ չի հասնիր մինչեւ մեր թատերական գրականութիւնը. կարելի է զայն դասաւորել այն նախնական գործերուն մէջ, որոնք «բարացուցական» հին՝ [illegible] տակ, չկրցին նեղեն քննադատ շնորհիւ իրենց համեստութեան։

Համեստ է նաեւ նիւթը, որ կը պատմուի երկու տողով,—

Աղքատ աշուղ մը կը սիրահարի հարուստի մը աղջկան։ Սակայն աղջկան հայրը կը նախընտրէ հարուստ փեսացու մը։ Աշուղը կը մեկնի օտար երկիր՝ հարստանալու եւ, տարիներ ետքը, կը վերադառնայ՝ իր սիրածն առնելու։

Համաձայն «փարուլային», աշուղն է հերոսը։ Սակայն համաձայն գործին փիլիսոփայութեան՝ «կինօ» մըն է գլխաւոր եւ, կարելի է ըսել, միակ հերոսը։

Ի՞նչ է կինօն։

Ձեզ գիտեր իմաստը,— խենթո՞ւկ կը նշանակէ, միմո՞ս, մէ՞կը որ խաղ կը կանչէ, կամ ծառա՞յ մը որ արձարանի եւ հարսնիքի մէջ մարդիկը կը զուարճացնէ։ Գիտեմ սակայն թէ կինօն կը մարմնացնէ քաղաքակրթութեան մը փիլիսոփայութիւնը։ Բառը վրացական է, իսկ պատմական իմաստը՝ պարսկական։ Պարսիկ աշխարհակալութիւնը երբ իր թաթը երկարեց մինչեւ Կասպեան լեռնաշղթան, երկար ատեն իր թաթին մէջ տորորեց մարդերու թագաւորութիւն մը։ Յետոյ երբ նահանջեց, տեսնուեցաւ որ կինօ մը կայ այնտեղ։ Մարդ մը, որ կը ծիծաղի եւ կը զուարճացնէ, կը հանդուրժէ ընդվզեցուցիչ բոլոր տիրողներուն, գիժ կամ խենդ, բայց կը հեգնէ՛, իր տխեղծ դիմակին տակէն, բոլոր զուարճացողները եւ տիրողները։

Աշխարհագրական տեսակէտով Անդրկովկաս ձմերանոցն է Պարսկաստանի, եւ դար մը առաջ, Պարսկաստան, երբ դեռ այնտեղ էր, իր փիլիսոփայութիւնը տուաւ Անդրկովկասի։ (Դեռ մինչեւ այսօր Երեւան պարսկական դրոշմ ունի)։ Ասա թէ ինչո՛ւ կինօն յաճախ կը յիշեցնէ Օմար-Խայեամը, որ, դառնօրէն սկեպտիկ, կը պարպէ Անակրէոնի բաժակը՝ ծիծաղելով մարդկային յաւակնութիւններուն ու հպարտութիւններուն, ինչպէս նաեւ աշխարհային զանազան փոփոխութիւններուն վրայ։ Եւ վերջապէս կինօն ապադասակարգային աշխարհաքաղաքացի է, որ կը մերժէ ճանչնալ հարուստն ու աղքատը,— բոլորին կը խօսի հաւասարէ հաւասար, գիժ՝ բարեկամ է մեծատան, իմաստուն՝ խորհրդատուն է ընչազուրկին, եւ, իբրեւ homme en caoutchouc որ իր առաձգականութեամբը կը դիմադրէ կափամարտիկին հարուածներուն, կինօն բոլոր դժբախտութիւնները կը դիմաւորէ [illegible] համակերպողական փիլիսոփայութեամբ։

Ըսի արդէն թէ կինօն կը ներկայացնէ քաղաքակրթութիւն մը կամ պատմական շրջանի մը փիլիսոփայութիւնը,—հայելին է այն պատմութեան որ տեղի ունեցաւ դար մը առաջ Կասպեան լեռնաշղթային տակ։ Եւ կինօն իր ժպիտին ու խօսքերուն իմաստութեան մէջ կը ներկայացնէ բարքերու հարուստ պատկեր մը։

«Աշուղ Ղարիբ»ին մէջ այս կինօն է, որ կը տանի ամբողջ խաղը, փոյթ չէ թէ խաղին հանգոյցն ու վախճանը, համաձայն դասական սովորութեան մը, կազմեն աղջիկն ու երիտասարդը, երկու սիրահարներ, յաւիտենակա՛ն պատմութիւն։ Ժամանակակից թատրոնին վրայ, ամէն խաղի մէջ, [illegible] մը, որ տեղ երեւի գերակատար մը, «շուքը» կ'անուանեն, (որովհե-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

«Մինչդեռ՝ մենք ո՛չ միայն Թուրք բարձրաստիճան անձերուն, այլ Թրքութեան, բոլոր Թուրքերուն դէմ ամէնէն բուռն պայքարը պիտի բանանք։ Կը յուսամ թէ ասկէ վերջ գործունէութեան նոր շրջանին մէջ, այս մեծ սխալը պիտի սրբագրուի»։

«Մեծ մարդիկ հասցնող ազգ մը՝ լաւ պտուղներ տուող ծառի մը կը նմանի»։ Յովհաննէսեան ըսել կ'ուզէ որ՝ «այս ծառին (Թուրք ազգին) պտուղները թափելով, թափելով, չենք կրնար հասցնել։ Ուրեմն, աւելի լաւ կ'ըլլայ որ ծառը արմատէն կտրենք»։ Շատ աղէկ, բայց արիւնոտ աչքերով այս սեւհոգի ու վրիժառու ծերագործը չի՞ գիտեր եւ չի՞ յիշեր որ իր ըսած ծառը զինակից աշխարհակալութիւնն անգամ չէ կրցած տապալել։ Անիկա՝ ան դարաւոր մարմինն հայակապութիւնը եւ իր պատկանած թզուկ հասարակութեան մինչեւ կէս մէջքը ոտքի ճահիճին մէջ մխրճուած մողէսութիւնը դէմ առ դէմ բերելով. չի՞ կրնա՞ր զատել թէ իր բաբբանջանքներուն՝ ակռաները՝ առաջին յարձակումին իսկ՝ մխրճուած պիտի մնան այդ մարմինին կողերուն վրայ, մինչեւ իր կզակը։ Չի՞ կրնար ըմբռնել, վճռել. Թո՛ղ չըմբռնէ. որպէսզի իր հոգին ալ Հրանդ Ճանիկեանի գտած կէտին վրայ յաւիտենականութեան խառնուի։

Հիմա արձանագրենք նոյն տարեդարձին օրը խօսող ուրիշ հայ պլպուլի մը՝ Լեւոն Շանթի ճառընդիսը. Ձեմ կարծեր որ բերա հանճարի այսքան ինքնատիպ ապացոյց մը գտնուի. Լ. Շանթ կ'ըսէ.

— «Ինչպէս որ շուները իրենց ակռաներով, եզները իրենց եղջիւրներով, էշերը իրենց կրցաբով կը պաշտպանեն իրենք զիրենք, հայ ազգն ալ Դաշնակցական կուսակցութեամբ կը պաշտպանէ ինքզինքը»։

Երբ այս բաղդատութեան եզրերը դէմ առ դէմ բերենք, կը տեսնենք որ Լեւոն Շանթ հայ ազգը շուներու, եզներու եւ էշերու հետ կը հաշուէ, եւ իր պատկանած համբաւաւոր կուսակցութեան ալ տեղ կուտայ ակռաներու, եղջիւրներու եւ կիցերու կարգին։ Երեւակայեցէք ակռայլիկ, եղջիւրաւոր եւ կից զարնող հաւաքականութիւն մը։ Ահա հերոսներէն մէկը այսպէս կը տեսնէ իր ազգը։ Մենք այլեւս առաջ չէինք կրնար երթալ։

Գահիրէի «Յուսաբեր» թերթը՝ իբր պատասխան հնչակեաններու եւ ռամկավարներու՝ որոնք խստիւ քննադատած էին Դաշնակցութիւնը, իրենց շահերը Հօյբունի հետ միացնելուն համար, հետեւեալը կը գրէ իր 1930 սեպտ. 1ի թիւին մէջ.

— «Մեր ընդդիմախոսները՝ որ կը քննադատեն մեզ, Քիւրտերուն հետ գործակցած ըլլալնուս համար, պէտք է գիտնան թէ մեր միակ նպատակն է՝ ի՛նչ միջոցով ալ ըլլայ, հարուած իջեցնել մեր յաւիտենական Թշնամի Թուրքերուն։ Պէտք չէ մոռնանք որ ամէ՛ն օր եւ ամէ՛ն առիթով, պարտականութիւն ունինք դաշունահարել Թուրքը՝ զայն բնաջնջելու եւ անոր հետ մեր վճռական հաշիւը տեսնելու համար։ Թուրքիոյ մէջ ատելութիւն սերմանել եւ զայն թունաւորել։ Ահա այս է մեր պարտականութիւնը։ Որպէսզի կարենանք օր մը Թուրքին կոկորդին փարիլ, պէտք է որ ամէն օր եւ ամէ՛ն առիթէ օգտուելով, արիւն առնենք անոնցմէ։ Այս տեսակէտով, Քիւրտերու համակրութիւն ցոյց տալ, կը նշանակէ ծառայել Հայկական Դատին, իսկ քրտական շարժումներէ հեռու մնալ՝ Հայկական Դատին դաւաճանել ըսել է։ Քրտական շարժումը եթէ յաղթուի իսկ, կռնակէն պիտի յաղթուի։ Ո՛չ մէկ ատեն ճակատէն չպիտի պարտուի եւ վաղը դարձեալ պիտի տարածուի»։

(Շար.)

«ՔԵԶ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, ՓԱԽԻՐ»

Չեխօ-Սլովաքիոյ նախագահ Մասարիք վերջերս ձիով պտոյտ մը կը կատարէր գիւղերը, ուղեկցութեամբ վեց ոստիկան-զինուորներու։

Այս վերջինները ճամբան կը կորսնցնեն նախագահը, եւ կանգ առնելով առաջին գիւղը, կը հարցնեն անձկութեամբ։

— Այս տեղէն անցա՞ւ ծերունի մը, ճերմակ ձիու մը վրայ։

— Ոչ, կը պատասխանեն գիւղացիները։

Եւ զինուորները կը շտապեն ուրիշ գիւղ մը։

Կէս ժամ չանցած, ծերունի մը կուգայ, ճերմակ ձիու մը վրայ։

Գիւղացիները անմիջապէս կը շրջապատեն եւ կը խրատեն.

— Ի սէր Աստուծոյ, փախիր քիչ առաջ ոստիկան-զինուորներ եկան, քեզ կը փնտռեն։

Նախագահը ստիպուեցաւ յայտնել իր ինքնութիւնը եւ ամբողջ անցուդարձը, ափ ի բերան ձգելով բարի գիւղացիները։

ան միշտ կը հետևի գլխաւոր դերակատարին), կուգայ լուսաւորելու գործողութիւնը։ Չինական թատրոնն ալ, իր կարգին, ունի երկու տեսակ դերասաններ, գլխաւորներուն քով (ուայանկ), որոնք կը խաղան, անպայման կ'երեւի օժանդակը, (տայանկ), որ կը բացատրէ։ «Աշուղ Ղարիբ»ին մէջ կինտոն այն շուքն է կամ բացատրիչը, Եւրոպային մէջ՝ դասական ծաղրածուն, որ իր ֆնասնութեամբ կուգայ ցոյց տալ կեանքի ծաղկեցեր փուշին յատակը, — ունայնութի՜ւնը։

Այդ կինտոն եղաւ դերասան Ս. Սուրաբեան։ Անիկա կինտօ մը եղաւ տաղանդով եւ դերին կատարեալ ըմբռնողութեամբ։ Կինտօ մը, որ զուարթ է եւ ժուժկալ իր շարժումներուն մէջ եւ սակայն աշխոյժ՝ իր կայծախոսութեամբ։ Որ գիտէ թէ արուեստը չի պահանջեր երբեք, հանդիսականներուն ծիծաղ պատճառելու համար, կատարել աղուշ եւ տխեղծ շարժումներ, այլ ընդհակառակն խելացի խաղարկութիւն մը, որմէ հեղինակը կախի դառնօրէն։ Գեղեցիկ էր Սուրաբեան ու բնական՝ իր գուլթին մէջ հանդէպ փողոցն ինկած աշուղին, եւ մեծ ու անկեղծ՝ իր առնելութեան մէջ հանդէպ հարուստ տանուտէրին։ Եւ վերջապէս ամենայն վարպետութեամբ վերարտադրեց գինովութեան պահը, փիլիսոփայօրէն փառաբանեց քէյֆը եւ գինին։ Սուրաբեան մէկն է մեր լաւագոյն երիտասարդ դերասաններէն։

Գմբէթեան, այս շնորհալի դերասանը, խաղաց Խօջա Սահակի դերը։ Գլխաւոր դեր մը չէր այս, սակայն արժեցուց՝ շնորհիւ իր տաղանդին։ Գեղեցիկ էր, ծառնաւորաբար զայրոյթի իր դողը։

Արծան Կոթիկեան, լաւագոյն դերասան մը եւս այս երիտասարդը, որ կը սիրէ արտասանութեան յստակութիւնն ու կենդանութիւնը, ինչպէս դիմախաղի արտայայտութեանց խորութիւնը, շատ տպաւորիչ դարձուց իր կարճլիկ դերը։

Վ. Գալստասարեան, նորահաս ուժ մը, յայտնութիւն մը եղաւ մեզի ուրիշ խաղի մը մէջ, իր հարուստ դիմախաղերով։ Կիրակի երեկոյ, աշուղի դերին մէջ, նոր բան մը չէր կրնար բերել, դերը այնքա՜ն քիչիկ էր։

Աղնաւորեան (Աշուղ Ղարիբ) ցոյց կուտայ տարօրինակ յուզականութիւն մը (émotivité), որ կը կորսնէ իր խաղը։ Արտայայտութեանը մէջ վճռորոշ բան մը ունի, որ կը խանգարէ ձայնի եւ շարժումի իր ազատութիւնը։

Ն. Գրիգորեան, Տէրվիշեան եւ Գրիգոր-Վահան եկան լրացնելու ensembleը։

Տիկին Սուրաբեան, տաղանդաւոր արուեստագիտուհին, որ օժտուած է ձայնով եւ խաղարկութեան բնականութեամբ, ապրեցաւ Շահ-Սանամի դժբախտ օրերու տառապանքն ու սիրոյ գինովութիւնը, այնքա՜ն անկեղծօրէն։ Իր խաղը միշտ կենդանի է եւ լաւ թարգմանուած։ Ափսո՜ս որ կը ձայնէ այսպէս «ժողովրդական» խաղերու մէջ։ Կ'ուզէինք տեսնել զինք մեծ ուղղութեամբ մէջ ալ։

Յաջող էին նաեւ տիկիններ Գալստասարեան եւ Դայեանէ։

Սրտերուն կ'ընկերանար պրոֆեսորական Գ. Շահ-Գարոնեան իր թառով։

Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԷՊԻ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Խալիֆայութեան վերահաստատումը, Երուսաղէմի իսլամական համագումարին առթիւ, օրուան ցաւը է դարձած։ Այս առթիւ, Էքօ տը Փարի կը գրէ.

— Եօթ տարիէ ի վեր իսլամական աշխարհը այլ եւս իր պետը չունի, Թուրքիոյ նոր տէրերուն կամքովը։ Արդ, ահա, լուրը կը տարածուի խալիֆայութեան վերահաստատումին, որ մինչեւ վերջին ժամանակներս, Օսմ. սուլթաններուն իրաւունքն էր։ Միլիոնաւոր մահմետականներու շրթներուն վրայ կը թռչին աւելի կամ նուազ հնչիւն անուններ։

Ո՞վ պիտի ընտրուի հաւատացեալներու խալիֆա՝ Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւո՞րը։ Իրաքի Ֆէյսալ թագաւո՞րը։ Եւ կամ Արաբիոյ Իպն Սաուտը։ Այս վերջինը որուն անհանդուրժ բնաւորութիւնը չի ղոդրեր ծառայողիչ ըլլալէ, մերթ յիշուած է իբրեւ ամենէն հաւանականը, հակառակ չխամութեան զոր կը ներշնչէ այս պէտէֆի էմիրին թեկնածութիւնը։

Աւելի քան իր Եգիպտոսի եւ Իրաքի զարմիկները, իր վրայ կը միացնէ այն պայմանները, որոնք աւանդաբար կը պահանջուին, հաւնելու համար մարգարէին պատուածանը։ Կը թագաւորէ անկախ պետութեան մը վրայ, եւ Սուրբ Վայրերը ենթակայ են իր իշխանութեան, այն օրէն ի վեր է որ անկեց վտարեց էմիր Հիւսէյինը, Անգլիոյ ծորտ եւ թագաւոր Հիճազի, շնորհիւ գնդապետ Լօրէնսի։

Բայց այս նորեկներուն մէջ, ի՞նչ տեղ կը տրուի խալիֆաներու օրինաւոր ժառանգորդին Ապտիւլ Մէճիտի, հաւատացեալներու նախկին պետը՝ Սթանպոլի գահուն վրայ։

⁂

Որէնքով, կարելի՞ է պաշտպանել որ քէմալական ուժին հարուածին դոհուելէ յետոյ, Ապտիւլ Մէճիտի կրօնական հեղինակութիւնն ալ փճացաւ նոյն հարուածէն։ Բազմաթիւ են այն ծանօթականները որ չեն ընդուներ տիրապետական կուսակցութեան մը կողմէ հրահանգուած այս անկումը։

Միւս կողմէ, նախնական ընթացումները բարեկրթուած ըլլալով, կը նկատեն թէ խալիֆայութեան գործն տառածնելու համար, անհրաժեշտ չէ ունենալ աշխարհական թագաւորութիւն մը եւ հրամայել իսլամական ամէնէն զօրաւոր բանակին։ Անոնց համար, Ապտիւլ-Մէճիտի իրաւունքներուն օրինականութիւնը կը մնայ անաղարտ, քանի որ նախկին խալիֆան, երբեք չէ հրաժարած իր իրաւունքներէն։

Այս կացութիւնը չէ խուսափած Անգլիոյ ուշադրութենէն։ Կը թուի թէ Ապտիւլ-Մէճիտի իբր խալիֆա վերահաստատումը, կեդրոնավայր ունենալով Հնդկաստանը ինչպէս առանց կը պնդեն, կամ Երուսաղէմը, ինչպէս ուրիշներ կը հաւատան, աւելի լաւին սպասելով, պիտի կրնար նպաստել ամբացնելու իսլամական աշխարհը, որ կորսնցուցած է իր ուղղութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը։

Մեզ հաւատացող չպիտի ըլլար, եթէ առաջ քշէինք այն գաղափարը թէ մեր անգրմանշեան բարեկամներուն մտադրութիւնները պարզապէս բարոյական են...։ Բայց, գիտենք թէ Ապտիւլ-Մէճիտի անձնաւորութիւնն ու նկարագիրը եւ իր հեղինակութիւնը պահելու մտահոգութիւնը, թոյլ չեն տար ընդունելու գործակցութիւն մը, որ նոյնիսկ պիտի կրնար երեւյթն ունենալ ճորտացման մը։ Ուրիշ կերպ գործելու հետեւանքը պիտի ըլլար խորտակումը մեծ վարկին, զոր կը վայելէ ճշմարիտ հաւատացեալներուն քով։

Դէպք մը եկաւ մարմին տալու անգլիական միջամտութեան տեսակէտին,— Հայտարարութիւն Նիզամին՝ Հնդկաստանի ամէնէն զօրաւոր մահմետական վեհապետներէն մէկուն զաւկին ամուսնութիւնը՝ խալիֆայի աղջկան հետ։

Կը թուի թէ Լոնտոնի այս միջամտութիւնը, կամ գոնէ այս միջնորդութիւնը, չի կրնար ուրացուիլ։ Գալով մեզի, տեսնենք այդտեղ փաստը թէ հակառակ իր ներքին խառնակութիւններուն, Անգլիա յամառօրէն եւ պատեհապաշտութեամբ կը հետապնդէ իր արեւելեան քաղաքականութիւնը։ Կառավարութիւնները կրնան տատանիլ եւ իրարու յաջորդել։ Կայսրութեան շարժիչ մեքենաները որոնք են արտաքին եւ գաղթային նախարարութիւնները միշտ կը դառնան ժամացուցային նոյն կշռոյթով եւ նոյն ուղղութեամբ։

⁂

Բասւեցաւ թէ նախկին խալիֆան ծանրօրէն պիտի երթայ Մեքքէ, անշուշտ հոն ամրացնելու համար իր թեկնածութիւնը։ Բասւեցաւ նաեւ թէ պիտի մնայ Հնդկաստան եւ յետոյ բնակի Երուսաղէմ, ուր շատ փութկոտ թղթակիցներ, այս օրերս կ'իմացնեն անոր ներկայութիւնը։ Արդ, Ապտիւլ-Մէճիտ չէ ձգած Նիսը իր բնակարանը։ Եւ առ այժմ, որեւէ հարց չկայ, անմիջական տեղափոխութեան։ Միայն, երիտասարդ ամուսինները, ամուսնութեան արարողութենէն վերջ, որ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, պիտի երթան այցելելու սուրբ վայրերը, դէպի Հնդկաստան ճամբորդելով։

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս զրոյցներն ու ծեկնաբանութիւնները, որոնց տուն կուտան այս իրական կամ ենթադրական ծրագրերը, կը շեշտեն շահագրգռութիւնը որ կը կապուի խալիֆայութեան վերահաստատման եւ խալիֆայի ընտրութեան։ Մանր հարց, որ երկարօրէն պիտի վիճաբանուի Երուսաղէմի իսլամական համագումարին մէջ։

Ֆրանսա միշտ զրուատիք ունեցած է Ապտիւլ-Մէճիտի իր ծովին տուած զգացումներուն հանդէպ։ Միւս կողմէ, ան գիտէ թէ Թուրքիոյ թէ ամբողջ իսլամական աշխարհին մէջ, համակրանք կը վայելէ այն անձը, զոր կոչելու հրաւէրագիր մը աքսորի դատապարտեց։ Այնպէս որ, կրնանք մաղթանքներ յայտնել լաւագոյն, ազատամիտ եւ բարի իշխանին հոգեւորական իշխանութեան վերահաստատմանը համար, որուն վտարումը, հեչեց ֆրանսական բարեկամութեան բոթերը գանգակը, դժբախտաբար թէ իր եւ թէ մեր երկրին համար։

ՀԱՑՈՒ ՄԸ ՑԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. Ռաֆայէլ Մելիք-Մինասեանց, որ նորօրինակ ծօծանակաւոր եւ առանց սլաքի ժամացոյցներ ցուցադրած էր Փարիզի Միջազգային ցուցահանդէսին մէջ, գնահատուած եւ ոսկի շքանշան մը ստացած է։ Ցուցադրուած ժամացոյցներուն վրայ սլաքի դերը կը կատարեն երկու գնդակներ, որ կը դառնան շարունակ։

Ժամացոյցներէն մէկը գնած է Քալէսի իշխանը։

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 17 (Սեփ. Թղթ.) — Կիրակի օր ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԷ յետոյ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ քոյր ենթակոմիտէի, Կրթասիրացի ընդարձակ սրահի մէջ, մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Բեմը զարդարուած էր նահատակ հերոսներու նկարներով եւ եռագոյն դրօշակներով։ Միջոց միջնեկը գետեղուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, սրահը լեցուած էր երիտասարդներով։ Այս տարի եւս եկած էին բոլորը, անգամ մը եւս ապացուցանելու մեր ամէն տեսակի հակառակորդներուն թէ Հ. Յ. Դ.ները են արտասահմանի «հայրենադարձները»։ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԷՆ եկած էին 25 ընկերներ եւ ընկերուհիներ։ Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Խաչիկեան, ամփոփ կերպով բացատրեց տօնի նշանակութիւնը։

«Մինչեւ որ չիրականանայ դարերու երազը Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ այն ճամբան զոր գծած են իր նախորդները»։ Ապա ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու յիշատակը անոնց որ ինկան քաջաբար ազատութեան ճամբուն վրայ։ Խումբ մը ընկերներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը։

Տօնակատարութեան բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկ. Ս. Վրացեանը, սակայն Լիոնէն Փարիզ մեկնելու ստիպուած ըլլալով, կը բացակայէր։

Ժառախօսեց ընկ. Մ. Թորոսեան որ հակառակ ոճով պատկերացուց նախորդ յեղափոխութիւն, հայ ազգին կրաւորական սարսռ վիճակը։ «Հայ ժողովրդի տառապանքէն ծնունդ առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ահա 41 տարիներէ ի վեր կը մնայ հակառակ բոլոր փոթորիկներու»։

Երկրորդ բանախօսը ընկեր Արամ Գառօնէ ծանրացաւ Դաշնակցութեան յեղափոխական գործունէութեան վրայ։ Շեշտեց գաղութներու մէջ հայը հայ պահելու եւ ազգային առաքինութիւնները զարգացնելու անհրաժեշտութիւնը։

Ցեռայ ընկերը խօսեցաւ մեր փոքրիկ հայրենիքի մասին եւ յորդորեց ամէն գնով աշխատիլ անոր բարօրութեան համար։

Ընկերներու կողմէ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, եւ «Սեւ խաւար»ի կենդանի պատկերը, որուն վերջին սրբազան տողերը, անգամ մըն ալ յիշեցուցին մեր երդումը։

«Այսքան չարիք թէ մոռանանք
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ կարդայ
Հայուն նախատինք»։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին արտասանութիւններով, երգերով, նուագով եւայլն, ընկերներ Ս. Խանդատեան, Ա. Տէմիրճեան, Մուրատ Ղազարեան, Արամ, եւ փոքրիկն Օր. Քոչուեան, եւ Գ. Մինասեան եւ ուրիշներ։

Ընկեր նախագահին փակման խօսքէ յետոյ, երգչախումբին կողմէ երգուեցաւ «Ցառաջ նահատակ» քայլերգը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ ուշ ատեն, իր հետ տանելով լաւ յուշեր։

Հանդէսէն յետոյ ՍԷՆ-Շամօնի, ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ քոյր ենթակոմիտէները գումարեցին ընկերական խառն ժողով ուր խորհրդակցեցանք կարեւոր հարցերու շուրջ։

ՍԷՆԹ' ԷԹԻԷՆԻ ընկերները մեկնեցան ժամը 1ին, ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի տակ։

Մ. ԹաշՃեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՆԴԱԽԱՂ

ՏԼՈՒՆ, 16 Նոյ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսին մարզական Բ. խումբը իր գնդախաղի երկրորդ մրցումը կազմակերպած էր Միլէր սպանիական մարզական Բ. խումբի հետ։ Մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Միլէի խաղադաշտին վրայ։ Մեր մարզիկները —8-13-17 տարեկան— ճարպիկ ու արագ խաղարկութեամբ նշանակեցին 1 կէտ։ Երկրորդ եւ երրորդ խաղարկութիւնը սկսաւ դարձեալ կրակոտ, հակառակ Սպանիացիներու բուռն ու դիմադրական կարողութեանց՝ մեր մարզիկները յաղթեցին 1-0։

Հոս պէտք է աւելցնենք որ անցեալ մրցումներուն մէջ ալ մեր մարզիկները յաղթանակեցին։ Կ'արժէ քաջալերել այս աշխոյժ ու առոյգ տղաքը։

Ցաւով կ'արձանագրենք որ, հասարակութիւնը ինչպէս միշտ այս անգամին ալ անտարբեր դիրք մը բռնած էր։ Երիտասարդներն անգամ իսկ նախընտրած էին սրճարաններն ու զբաղարանները։

Լ. Գայաճանեան

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՑԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փակուեցաւ Նոյ. 15ին, վեց ամիս տեւելէ յետոյ։ Վերջին օրը այցելուներու թիւը կ'անցնէր կէս միլիոնը։ Իսկ ամբողջ ցուցահանդէսը ընթացքին այցելած են մօտ 35 միլիոն հոգի։

Շէնքերու քանդումը սկսած է արդէն։ Պիտի պահեն միայն թանգարանը եւ յարակից քանի մը շէնքեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼԵՔՍԵՅԷՖԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Ոչ ջաղացպան կայ, ո՛չ ալ ջաղացպանի կին։ Այլ ուժ զինուած մարդիկ։ Գնդապետը Ալեքսէյէֆի ձեռքէն կը խլէ նամակը։

— Սոֆիայի հրամանով, կ'ըսէ, լրտեսութեամբ ամբաստանուած էք։

Եւ քաղքենին ցոյց տալով՝

— Պարոնին պաշտօն յանձնուած է քննութիւն կատարելու։

Քաղքենիի զգեստով մարդը՝ Մարքոֆ քոմիթէճի մըն էր։

Ռանակը իրեններէն մէկը կուզար յանձնել Մակեդոնական Յեղափոխական կոմիտէին։

Քրում Ալեքսէյէֆ բսաւ թէ ինք մատնիչ չէ։ Կը պոռար՝

— Սպայ եմ ես։ Ինչ որ ալ մտածէն իմ մասիս, միայն իմ մեծաւորներս կրնան զիս լսել։

— Գապանծէ՛, կը պատասխանէր Մարքոֆ։ Եւ յայտնէ քու մեղսակիցներդ...

Քրում կ'ըմբոստանար։ Միւսին բռունցքը կը ջախջախէր անոր քիթը։ Նոր վրայ Մարքոֆ կը մեկնէր եւ տեղակալ Քրում, ամբողջ գիշերը մինակ կը մնար՝ ջաղացքին մէջ բանտարկուած։

Յաջորդ առտու, ժամը 8ին։ Մարքով երեւան կ'ելլէր, իր կողքին ունենալով Քէօսթէնտիլի հաւաքապետը, որ կ'ըսէր Քրումի՝

— Խոստովանէ՛։

Քրում կը պատասխանէ։

— Սխալի մէջ էք։

Հարիւրապետը՝ Մարքոֆը ցոյց տալով կ'ըսէ։

— Ասիկա՝ բացարձակ լիազօրութիւն ունի քննութիւն կատարելու։

Եւ կը չուէ։

Քրում Ալեքսէյէֆ տեղակալը կը մնայ Մարքոֆի հետ դէմ առ դէմ։

— Ո՞րն է այն գնդապետը որ քեզ կը յանձնէր պատերազմական նախարարութեան վաւերաթուղթերը, կը հարցնէ վերջապէս։

Միւսը կը կրկնէ։

— Սխալ կայ։

— Տանջանքի միջոցներ ունիմ, կը յարէ Մարքոֆ։ Մտածէ՛, կեղտոտ...

Ասոր վրայ, մէկը ներս կը մըտցուի։

— Քեզ տեսայ, կ'ըսէ տեղակալին, որ տասը պետութեանց կը յանձնէիր գաղտնիքներ. քաղքենիի զգեստներ էիր հագեր։

Տեղակալը կը նետուի ծեղարանքին վրայ եւ արդէն բոլորովին ուրախ, կը ձայնէ.

1924էն ի վեր, քաղքենիի զգեստ չեմ հագած։

— Գապանծէ՛ նորէն կը ձայնէ Մարքոֆ ։Ահա քեզի թուղթ. գրէ խոստովանութիւնդ։

Եւ զայն կը ձգեն զինեալ ժօրուսարի մը հետ։

— Գրէ՛, կ'ըսէ ժօրուսարը, թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին է որ քեզ կը յանձնէր պաշտօնաթուղթերը։

Գնդապետ Մարինոփոլսկի հակառակորդ մըն է մակեդոնական ահաբեկիչներուն։

Տեղակալ Ալեքսէյէֆ նամակ մը կը գրէ իր զօրավարին, նամակ մը իր գնդապետին, նամակ մըն ալ իր կնոջ։ Ամէն մէկ նամակի մէջ օգնութիւն կը պոռայ։

Նոյն գիշերը՝ Մարքոֆ ջաղացք կը դառնայ, կ'առնէ նամակները, կը կարդայ զանոնք, կը պատռէ ու կը նետուի Ալեքսէյէֆի վրայ։

— Քեզ սատրճանակազարկ պիտի ընեմ, կ'ըսէ անոր։ Գաւաճան մը պէտք չէ մեռնի զինուորական հանգստեան տակ։

— Սպայ եմ ես, զօրավարս կ'ուզեմ, գնդապետս կ'ուզեմ, իմ սատրճանակիցներս կ'ուզեմ։

Գլխու հարուածով մը, քոմիթէճին կը ջախջախէ սպային կուրծքը։

Ալեքսէյէֆ գիշերը կ'անցընէ ինքզինքը գտնելու աշխատելով։

Յաջորդ առտու, Մակեդոնական Յեղափոխական Կոմիտէին ներկայացուցիչը նորէն ծառք կը գործէ։ Այս անգամ իրեն կ'ընկերակցին կրկէսի չորս սպասարկուներ։ Ո՛չ, տեղակալը չուզե՞ր գրել ինչ որ իրմէ կը պահանջուի։ Սպասարկուները կ'անշարժացնեն զայն, անոր ծունկերուն եւ կը դնեն փայտէ չորս խաշոր կտորներ եւ անոր եւրիթները ամրօրէն կաշկանդած ուսերուն, այս մարդը կը վերածեն գոգլի մը։ Բերնին մէջ թաշկինակ մը աղաղակները խեղդելու համար։ Եւ փոքր գաւազանիկներու միջոցով, կը սկսին աշխատիլ անոր ոսկրերուն ծայրերուն վրայ։

— Գրէ՛ թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին է որ քեզ կը յանձնէր վաւերաթուղթերը։

— Սուտ է։

— Ուշադրութի՜ւն։ Զարհուրելի վիճակի պիտի ենթարկուիս։

Այդպէս ալ կ'ըլլայ։

— Ամէն ինչ ես ինքս ըրած եմ, բերնէն կը թռչէ տանջալարը, բայց գնդապետը եւ ուրիշները անմեղ են։

— Զարկէ՛ք, զարկէ՛ք այս շանը, կը պոռայ հաւատաքննիչը։

Հարուածներուն տակ, կապերուն տակ, փայտի կոճերուն տակ, Ալեքսէյէֆ կը նուաղի։ Քոմիթէճիները զայն կը վերակենդանացնեն եւ անոր կը ներկայացնեն տետրակ մը՝

— Գրէ թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին եւ Փինոֆ եւ Քրուշովսքի կոչուած անձերն են։

Միւսը կ'ուռնայ. բան չի գիտեր նման պատմութենէ մը։ Մարքոֆ կը ձայնէ։

— Երկաթները կրակը դրէք։

Այն ատեն, տեղակալ Քրում Ալեքսէյէֆ զարհուրանքէ կը բռնուի։ Կ'առնէ գրիչը որ իրեն կը ներկայացնէր պողպատաւորը՝ Մարքոֆ եւ համաձայն անոր տուած հրահանգին, դժբախտը կը մատնէ անմեղներ։

⁂

Մնացեալը կ'արժէ նաեւ որ պատմենք։

Ալեքսէյէֆ Սոֆիա կը տարուի պարանը վզին։

Կը յանձնե՞ն զայն զինուորական ատեանին։ Կը կարծէ՞ք։ Քոմիթէճին զայն կը տանի բանտին նկուղը։

Ջաղացքին դահիճներն անոր եւ տեւէն եկած են։ Եւ մայրաքաղաքին մէջ իսկ, առանց արդարութեան հրամանին, զօրանոցի մը նկուղին մէջ, վարձկան աւազակներ կը չարչրկեն թագաւորին մէկ սպան։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը հասած է իր նպատակին։ Ալեքսէյէֆի յայտնութեամբ, գնդապետ Մարինոփոլսկին ձերբակալուած է։

Ալեքսէյէֆ կ'առաջնորդուի Մարինոփոլսկիի բանտը՝

— Անարգէ՛ այս մարդը, կը հրամայէ Մարքոֆ։

Եւ տեղակալը կը թքնէ գնդապետին վրայ։

Վերջաւորան։

Մարինոփոլսկի ինքզինքը կը կախէ իր խցիկին մէջ։ Այն ատեն դայթակղութիւնը կը պայթի։ Քոմիթէճիները ազատ կ'արձակեն Ալեքսէյէֆը։ Պատերազմական նախարարը կուտայ իր հրաժարականը։ Գալով Մարքոֆի կը վերադառնայ իր խանութը։ Առ այժմ, ան արեւածաղկի կուտ կը ծախէ։

(Շար.)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։ Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ
21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐԶԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), Օր. ՃԱՄԳԱՁ (դաշնակ), Գ. Մ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Գ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։
Մուտքը ազատ է
Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

Գրական Ակումբ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ զրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ։ Բացման խօսք՝ Գ. Մ. Վրացեան։ Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Զմիւռնիոյ նահնգ. հայր. միութեան կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի մէջ։ Ճազպանտ ղեկավարութեամբ Գօչարօֆի։
Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Դրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ գերասան Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

Ն Ա Մ Ո Ւ Ս

Դրամը. հայկ. կեանքէ 5 արար
29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ ցիկիններ Ալէքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Ճաթ-Գարոնեան, Գ. Գ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ. Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Ռոտոլֆ, Սիսակ, եւայլն։
Հարսանիքի տեսարանին ցիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տլէ Նամահ», կը պարեն օրիորդներ Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ եւ Գ. Գ. Ռոտոլֆ, Վանեա։ Երաժշտութիւն Թառխաս Ճորճի։
Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք
Կը ծախուին սովորական տեղերը. իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ
ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տ. Ստեփանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagnaux։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ Ա Ւ Ա Ռ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան-ընթերցարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե՝ Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԱՂԸ կիրակի ժամը 3ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի դահլիճին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն մը, կը բանախօսէ Յովհ. Վ. Թորոսեան։ Նիւթն է Հ. Արսէն Ղազիկեան Մուրատ-Ռափայելեան սերունդ ... Հ. Ալիշանի։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՅ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ տեղեկագրերու խմբագրութիւն, հարկային, արտագաղթական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հաստատում 15 օրուան մէջ։
Դիմել՝ Ս. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12. 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Սահակեան Լիւլէճեան, հօր անուն Տիգրան, Լուր կայ թէ 4 տարի առաջ Մարսէյլի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է։ Իմացնել իր եղբօր Օրունեց Լիւլէճեանի 203 Մեղրեւ Ա. Լէքսանտրա, Գոմրլա, Ցաւնաստան։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մինչ անդին Թուրքը իր արիւնը կը թափէր Եմէնի ու Մակեդոնիոյ մէջ եւ այլուր, աշխատելով պաշտպանել այս պարոն քրիստոնեաներուն երջանկութիւնն ու հանգստութիւնը, գլուխն ըլլալով Ապտիւլ Համիտը եւ Պալատը, Թուրքիոյ նախարարներէն սկսեալ մինչեւ ստոր դեսպանները ստանձնած էին այդ քրիստոնեայ տարրերուն պաշտպանի դերը։ Այդ պաշտպանութիւնը կը կատարուէր ի վնաս Թուրքիոյ։

Երբ Սըվազի ապստամբութիւնը այս ձեւով զսպուեցաւ, անդին Էնկիւրիի նահանգը թատերաբեմ դարձաւ նոր խռովութիւններու։ Սակայն Էնկիւրիի յեղափոխութենէն առաջ, կ'ուզեմ պատմել Եաննայի մէջ պատահած տարօրինակ եւ լիմար դէպք մը։

26.—ԵԱՆԵԱՅԻ ՄԷՋ

3 Նոյեմբեր 1895 թուակիր ծածկագիր հեռագրով մը, Եաննայի ոստիկանական տեսչութիւնը ինծի կը տեղեկացնէր թէ քաղաքին ռուսական հիւպատոսարանը տարօրինակ յարձակման մը ենթարկուեր է։

Սանր ոճ մը ունին այդ օրերու պաշտօնական հաղորդագրութիւնները։ Ես նոյնութեամբ պիտի նկարագրեմ այն դէպքերը, որոնց պատմութիւնը կարդալը հոգի կը քակէր այդ օրերուն։

2 Նոյ. 1895ին, Եաննայի ռուսական հիւպատոսարանին թարգմանը, այցելելով նահանգին ոստիկանական տեսուչին, կը գանգատէր որ անծանօթներ հիւպատոսարանին պարտէզը նետեր են խաչ մը, ռուսական պաշտօնաթերթին մէջ փաթթած եւ կիկղանքով ծեփած։ Ոստիկանապետը լուրը կը հաղորդէ կուսակալին եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար թարգմանին հետ հիւպատոսարան կ'երթայ։ Արդարեւ կը տեսնուի, որ ռուսական թերթով փաթթուած եւ կիկղանքով ծեփուած խաչ մը կայ պարտէզին մէջ, պատահմամբ ցանկապատին վրայէն ներս նետուած։

Ոչ երախայի գործ կրնար ըլլալ այս, եւ ոչ ալ խենդի։ Բայց եւ այնպէս երախայական եւ լիմարական խաղ մըն էր այդ։

Ոստիկանապետը մտածեց, որոնց եւ սկսաւ քննութեան։ Հիւպատոսարանին դէմ կը գտնուէին քանի մը տուներ։ Տուներէն մէկուն մէջ կը բնակէր նահանգին երկրաչափը, Մինաս Էֆէնտի։ Միւս տուներուն մէջ կը բնակէին միայն Թուրքեր։ Այդ Թուրքերը նման աղտոտ եւ ծիծաղելի բաներ չէին ըներ, յայտնի է այդ, որովհետեւ Թուրքը ի՞նչ պիտի շահէր նման աղտոտ խաղ մը ընելով ռուսական հիւպատոսարանին։ Մինչդեռ Մինաս Էֆէնտի երկար ատենէ ի վեր առաջնորդը կը համարուէր Եաննայի Հնչակեան կուսակցութեան։ Այդ ժամանակները, երբ Անատոլուի եւ Պոլսոյ հայ յեղափոխական շարժումներուն ձայնին լուրերին կը պահէին թերթերը, այս ձայները օրը օրին լուր կ'առնէր դէպքերուն ձայնին, եւ լուրերը կը հաղորդէր ոչ միայն Հայերուն եւ Յոյներուն, այլեւ Թուրքերուն։ Ու յետոյ խորհրդաւոր եւ գաղտնաթաթա մարդ մըն էր։

Եաննայի Թուրք ժողովուրդը Կրետացիներուն եւ Ալպանացիներուն պէս յունարէն կը խօսի։ Բոլոր այն պաշտօնեաները, որ Եաննա կ'երթան առանց երկու բառ մը յունարէն գիտնալու, շուտով յունարէն կը սկսին խօսիլ։

Մինաս Էֆէնտի եւս աղէկուն յունարէն մը կը խօսէր եւ Յոյներուն հետ մտերմական խօսակցութիւն կ'ունենար։ Իր ծախքերը չէին համապատասխաներ առած ամսականին։ Ներկայ կ'ըլլար բոլոր հաւաքոյթներուն եւ ամէն տեղ կ'անդամակցէր բոլոր միութիւններուն։ Լաւ կը հագուէր եւ գրելու դիւրութիւն ունէր։

Շաբաթ մը առաջ, երբ խաչը նետուած չէր ռուսական հիւպատոսարանին պարտէզէն ներս, գաղտնի ոստիկան մը առիթը կ'ունենայ ծածկաբար ընելու հետեւեալ խօսակցութիւնը, զոր Մինաս Էֆէնտի կը կատարէր Եաննացի երեւելի Յոյնի մը հետ։ Մինաս Էֆէնտի քանի մը գաւաթ ձմլելէ յետոյ, իր յոյն բարեկամին կ'ըսէ.

— Այո՛, Հնչակեան կոմիտէն չկրցաւ լաւ վարել գործերը։ Զէյթունի յաղթութենէն յետոյ, երբ ամբողջ ուժովը պէտք էր զարնէր Թուրք բանակին որ օգնութեան կուգար։ Այդ ուժերն ալ բնաջինջ ընելէ յետոյ, ամբողջ Անատոլուն կ'անցնէր մեր ձեռքը։ Պիթլիսի, Վանի եւ Էրզրումի մէջ այնքան արիւն թափելու պէտք չէր մնար այլեւս։

Յոյնը պատասխանեց.

— Բայց բարեկամս, 15,000 կամ 20,000, նոյնիսկ 50,000 հոգի կարելի՞ է գրաւել Անատոլուն։ Քրիստոնէութեան համար Անատոլուն մեծ գերեզման մը եղած է։ Ով որ գլուխը զարկաւ Անատոլուի, փճացաւ. Յե՛րն մեր Բիւզանդացիները, յիշէ՛ Խաչակիրները։ Ինծ կարծիքովս, ձերինները զուր կը յոգնին եւ արիւն կը թափեն։

— Պէտք չէ նայինք, խնդիրը չվերջացաւ տակաւին։ Անշուշտ պիտի գայ լուծել այս հարցը։ Սակայն, ա՛խ, աա Ռուսիա՛ն, հայկական դատին միակ արգելքը Ռուսիան է։ Ենթադրենք թէ Սուլթանը թոյլ հիմնել անկախ եւ ազատ Հայաստան մը, Ռուսիա չպիտի մարսէ եւ յաստանն ու Թուրքիան միասին պիտի կլլէ։ Իրականին մէջ, մենք թանին դէմ չէ՛ որ կը կռուինք, այլ Ցարի՛ն դէմ։

(Շար.)

ԼE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 276.250

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

22 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1732

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒՐԱՏ — "ՇԻՆԱԿԱՆ,,

Ես էլ ձեզ հետ հայրենիքիս ջրերն եմ խմել, եղներ եմ արածել, դաշտ ու ձոր եմ գնացել եւ օրին մէկն էլ պանդուխտ ինկեր։ Ճանաչել եմ մեր ժողովրդի մեծ ցաւն ու գարուզ եւ ուխտել եմ կեանքս զոհաբերել նրան։

Մուրատ

... Տակաւին չէ գրուած պատմութիւնը մեր հերոսներուն։ Թռուցիկ յուշեր, մասնակի պատմութիւններ, քանի մը անտիպ, երբեմն բարձրասլաց փառաբանութիւն, եւ ուրիշ ոչինչ։

Ունինք բազմազան հրատարակութիւններ, ուսումնասիրութիւններ՝ մտաւոր ուժերու, գրական, յեղափոխական եւ քաղաքական դէմքերու մասին։ Տարիներ առաջ Լէօն երեք հատոր քիչ է գտած. պատկերացնելու համար Գրիգոր Արծրունիի կեանքը։ Ուրիշ բազմաթիւ լայն ու նեղ հատորներ կան, զանազան դէմքերու մասին։

Բայց, չկա՛յ արժանավայել պատմութիւնը հայ ժողովուրդի այն զաւակներուն, որ առտու մը լեռը բարձրացան, եւ լեռներու վրայ, իրենց բազուկներով հիմը դրին մեր Նորագոյն պատմութեան։

Տարիներ առաջ, յեղափոխական գրոհներու յորձանքին մէջ, պատահաբար, լոյս տեսած են վտիտ գրքոյկներ Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի եւ ուրիշներու մասին։ Ոչ միայն վտիտ, այլ եւ տժգոյն։ Օրը օրին գրի առնուած։ Եւ այնուհետեւ՝ լռութիւն։ Հերոսներուն անունները շրջան կ'ընեն բերնէ բերան։ Մէկ սերունդէն միւսը։ Ամէն մէկը դրուագ մը ունի զոր կը պատմէ իբրեւ հէքեաթ։ Բայց չկայ իսկական պատմութիւնը ոչ մէկուն, ոչ ալ միւսին։

×

Սեբաստացի Մուրատն ալ մէկն է այդ շարքէն, երկար ատեն մոռացութեան տրուած։ Որքան գիտենք, վերջին տարիներուն միայն, ընկեր Մ. Վարանդեանի յանձնուեցաւ գրել իր պատմութիւնը, եւ կը հաւատենք թէ շուտով լոյս կը տեսնէ գիրքը. Ամերիկայի մէջ։

Մուրա՞տ։ «Շինական», ինչպէս կ'անուանէին յեղափոխական ծածկանունով։

Իսկապէս շինական — հայ գիւղացի, անոր բոլոր առաքինութիւններով։ Խոնարհ մշակ մը ինչպէս հարիւր հազարներ իրեն պէս, որ արտ կը վարէ, եզ կ'արածէ, եւ, եզան փառակի ճամբուն վրայ, յանկարծ դէմ դիմաց գալով անողոք իրականութեան, անարդարութեան եւ բռնութեան հետ, կ'ըմբոստանայ եւ առաջին հարուածը կուտայ անարգ շնացողի մը գլխուն։ Իր շինական բազուկը տեղն ու տեղը գետին կը փռէ հարստահարիչը, եւ այնուհետեւ միաք բարով աշխատանք եւ տուն-տեղ։

— «Ես էլ ձեզ հետ հայրենիքիս ջրերն եմ խմել, եզներ եմ արածել, դաշտ ու ձոր գնացել եւ օրին մէկն էլ պանդուխտ ինկեր...։

Մուրատի ամէնէն բնորոշ գիծն այն է, որ մինչեւ վերջն ալ մնաց հարազատ գիւղացի։ Կը խորշէր ոչ միայն քաղքենի սնֆութենէն, այլ եւ փառքէն։ Ցայտնապէս կը նեղուէր, երբ իր ներկայութեանը կը խօսէին իր քաջագործութեանց մասին։ Եւ ընդհակառակն, տղու պէս կը խայտար, երբ կը խօսէին ուրիշներու մասին։ Կամ գիւղի, դաշտի, աշխատանքի, մշակոյթի մասին։ Եւ տղու մը պէս ալ կը պարէր, երբ հայրենաշունչ երգ մը պոռթկար — «Ես եմ ազատ հայ պատանի, լեռներն են իմ հայրենիքս»։

Եւ ինչպէ՛ս հարազատ գիւղացի, հազիւ կարդալ-գրել սորված, հազար կտոր կըլլար, որպէս զի աւելի բան գիտնան յաջորդները։ Որպէս զի լոյսը ծագի, ծաւալի մինչեւ յետին գիւղը։

Պէտք էր տեսնել իր թափը, երբ, Օսմանեան Սահմանադրութեան խաբուսիկ օրերուն, ամբողջովին տենդ եւ աշխատանք էր դարձած, դպրոց մը աւելի բանալու, զէնք մը աւելի ապահովելու, կորիզ մը աւելի ստեղծելու համար։

×

Առասպելական են Մուրատի քաջութեան դրուագները։ Խաղաղութեան թէ պատերազմի մէջ։ Թուրքիայէն մինչեւ Կովկաս։ Պէտք է կարդալ իր «Ճամբորդութիւնը» — զոր գրի առած է գրագիտուհի մը, երբ ուրի՛շ աստուածներու կը հաւատար։ Պէտք է կարդալ այդ հապճեպ, թերխաշ օրագիրը, ճանչնալու համար մարդը եւ անոր հոգին գալարող փաթոփիկները։

Եւ ապահովաբար ոչ մէկը աւելի լաւ ճանչցած է զինքը քան իր մայրը։

Հայաջինջ սարսափներու նախօրեակին, երբ Մուրատը լեռն էր եւ Մուսամմէրը կատղած, քանի մը հոգի լուր կը տանին մօրը՝ թէ Մուրատը բռնուած է։ Գեղջուկ մայրն է որ կ'որոտայ.

— Հարամ կ'ընեմ տուած կաթս, եթէ թշնամիին ծեռքը անցնի վրէժը չլուծած։

Եւ Մուրատ հաւատարիմ մնաց իր մօրը, ինչպէս իր ժողովուրդին ու հայրենիքին։

Եթէ չկրցաւ, չուզե՛ց մահացու հարուածը տալ ճիշդ այն պահուն երբ, իր եւ ընկերներուն աչքին առջեւ, դէպի օպանդանոց կ'առաջնորդուէին հազարաւոր կարաւանները — մայրը, կինը եւ զաւակն ալ միասին — սլանալով դէպի Կովկաս եւ յետոյ մինչեւ Երզնկա, տաւաւ դաս մը զոր թշնամին երբեք պիտի չմոռնար...

Մուրատները ռահահորդներ են, որոնց բացած ճամբան ոչ իսկ Աստուած կրնայ խափանել։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երկար նիստի մը մէջ, որուն չէին մասնակցեր Ճափոնի և Չինու Ներկայացուցիչները, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը որոշեց լիակատար նիստի մը մէջ՝ համաձայնութիւն ստեղծել քննիչ յանձնախումբին շուրջ։ Ճափոնի Ներկայացուցիչը սկզբունքով ընդունած է Մանջուրիա ղրկել քննիչ յանձնախումբ մը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած։

Ամերիկայի Ներկայացուցիչը զօրավար Տօուըս, Ֆրանսայի արտաքին Նախարարին Պ. Բրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի Ներկայացուցիչներուն։

— Ինծ պաշտօն տրուեցաւ փարիզ գալու, գործակցելու համար ուրիշ ազգերու այն Ներկայացուցիչներուն, որոնք հաւաքուած են Մանչուրիոյ տագնապը լուծելու։ Իբր Քելլոկի դաշինքին եւ «Ինը պետութեանց» դաշնագրին ստորագիր կողմ, Ամերիկա ջերմապէս կը հետաքրքրուի այդ դաշնագրին նպատակներուն իրագործումովը։

«Ամերիկա անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ հետեւաբար չի կրնար մասնակցիլ վիճաբանութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան Ազգերու Դաշնակցութեան կազմական կանոնագրի կիրարկման մասին։ Սակայն այդ պատճառ մը չէ որ Ամերիկա համակրութեամբ չհետեւի Ազգերու Դաշնակցութեան ճիգերուն, խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Մանչուրիոյ մէջ։

... Ճափոնական գեկոյցի մը համաձայն, չինացի զօրավարին ուժերը նահանջած են Ցիցիքարէն 40 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւելք, եւ թէ ճափոնական ուժերը քաղաքը պիտի պարպեն քանի մը օրէն։ Ճափոնի պատերազմական նախարարը չի կարծեր որ Ռուսիա միջամտէ զինու զօրութեամբ։

Ֆրանսական Խորհրդարանին մէջ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական խորհրդարանը շարունակեց արտաքին քաղաքական վիճաբանութիւնները։ Խօսեցան արմատական-ընկերվարական մը Նոկարօ, համայնավար մը՝ Մարսէլ Քաշէն եւ ընկերվարական մը Կրումպախ։ Երկուշաբթի օր, հարցապնդումներուն պիտի պատասխանէ վարչապետը՝ Պ. Լավալ։

Արմատական-ընկերվարական երեսփոխանը Նոկարօ, նախ թուեց այս հարցերը, որոնք անդրադարձումներ ունեցան տնտեսական քաղաքականութեան, ելմտական տագնապին, եւլն., վրայ, յետոյ կանգ առնելով զինաթափութեան հարցին վրայ, պահանջեց որ կառավարութիւնը յստակօրէն պահանջ դնէ միջազգայնացնելու օդանաւորդութիւնը, ռազմական նիւթերու արտադրութիւնը եւ պահանջէ նաեւ զէնքերու արտադրութեան հակակշռին յատուկ պայմանագրութեան կիրարկումը։

Համայնավար երեսփոխանը Մարսէլ Քաշէն, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս առիթը յարմար նկատեց ներբողականը կարդալու բոլշեւիկեան եղանակներուն։ Իսկ ընկերվարական Կրումպախ հաստատեց թէ պատերազմէն վերջ ծնունդ առած խաղաղասիրական հոգեբանութիւնը, երբեք այնքան չէ վտանգուած որքան այսօր։ Եւ պահանջեց որ Ֆրանսա անկեղծօրէն գործակցի Գերմանիոյ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Տնտեսական տագնապին եւ անգործութեան մասին խօսեցան համայնավար Տօրիօ եւ ուրիշ երկու երեսփոխաններ։ Համայնավար երեսփոխանը պնդեց թէ Ֆրանսայի մէջ կան մէկ միլիոն բոլորովին անգործներ եւ 3-4 միլիոն կէս-անգործներ։ Իսկ ընկերվարական Գրանտոն ծանրացաւ այն անգործութեան վրայ որ կը հարուածէ Փարիզի գրասենեակներու պաշտօնեաները, առեւտրական ներկայացուցիչները, փոքր եւ մեծ ճարտարարուեստի ճարտարագէտները։ Գրանտոն Ֆրանսայի առանձնականութեան հակառակ դէմ կը նկատէ օտար աշխատաւորներու զանգուածային վտարումը, բայց արդար կը գտնէ որ իւրաքանչիւր ոստոստուհեոստ պաշտօնակաչ աշխատանքի արտօնագիրը։

Ներածումներու հարցը Անգլիոյ մէջ

Անսովոր ներածումներու (վաճառամարտ) վերաբերեալ օրինագիծը որ առաջարկուած էր առեւտրական նախարարին կողմէ, վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ խորհրդարանին մէջ, որ ցայն պիտի ընդունէր երրորդ ընթերցումով, որպէսզի լրացումներ ստանայ Լորտերու ժողովին մէջ եւ ենթարկուի՝ անմիջապէս թագաւորին հաւանութեան։

Փոփոխութեանց բազմաթիւ առաջարկներ մերժուած ըլլալով, օրինագիծը, խորհրդարանի գիշերուան նիստին մէջ ընդունուեցաւ երրորդ ընթերցումով։

Խորհրդարանին մէջ, կարգ մը հարցումներու տեղի տուաւ ֆրանսական մաքսային նոր սակացոյցը։

Աշխատաւորական մը հարցուց թէ յաւելուածական տուրքերը որոնց պիտի ենթարկուին անգլիական ապրանքները, ըստ ֆրանսական նոր սակացոյցին, համաձա՞յն են ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին եւ եթէ չեն, արդար չպիտի՞ ըլլար փոխադարձ խստութեան ենթարկել ֆրանսական արտադրութիւնները, ինչպէս գինի, ասուեղէն, անուշահոտեր, զգեստներ եւայլն։

Արտաքին առեւտուրի նախարարը, պատասխանեց թէ թէեւ 50 տարիէ իվեր անգլիական արտադրութիւնները Ֆրանսայի մէջ կը վայելեն որոշ նախապատուութիւն, սակայն երկու երկիրներուն միջեւ չկայ պայմանագրութիւն մը նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ, եւ թէ ֆրանսական ներածումներու հանդէպ փոխադարձ խստութեան հարցը կը գրաւէ կառավարութեան ուշադրութիւնը։

ՄՈՒՐԱՏ, ԻՐ ԿԻՆԸ ԵՒ ԶԱՒԱԿԸ

(Երբ հերոսը լեռը բարձրացաւ, Թուրքերը կինն ու զաւակն ալ խառնելով աքսորականներու կարաւանին, ոչնչացուցած են)։

Յունաստանի Հայերը եւ Կիպրոս

Անցեալ կիրակի, Աթէնքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը Կիպրոսի նահատակներու յիշատակին։

Բազմաթիւ Հայեր ու Յոյներ ներկայ էին։ Պաշտօնապէս կը մասնակցէին յոյն Ազգ. Համալսարանական ակումբը եւ կիպրոսեան միութիւնը։ Խօսած են առաջնորդը եւ Ազգ. կեդր. վարչութեան կողմէ Պ. Բարաղամեան եւ հայկական լէգէոնի կողմէ զօր. Թորգոմ։

Կիրակիի հոգեհանգստեան արարողութիւնը շատ լաւ տպաւորութիւն թողած է յոյներէն հանրային կարծիքին, մամուլին եւ կառավարական շրջանակներուն վրայ։

Դէպի Հայաստան ներգաղթէն վերջ Յունաստան մնացող Հայերը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կիսապաշտօնական աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ կառավարութիւնը վերջնական կարգադրութիւններ պիտի ընէ Յունաստան մնալիք Հայերու մասին, ներգաղթէն յետոյ։ Այս տեղեկութիւնը կը հաղորդուի օտար աղբիւրներէ ալ, որոնք շահագրգռուած են յունահայերու վիճակով։

Կ'ենթադրուի թէ Հայաստան եւ Սուրիա գաղթել ուզող այդ Հայերու թիւը ընդամէնը 10.000 պիտի ըլլայ, որով Յունաստանի մէջ պիտի մնան 16-18 հազար Հայեր, որոնց 10.000ը արդէն հելլենահպատակ դարձած են։

Յոյն խորհրդարանը պիտի լուծուի՞

Յոյն ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը հաւաքոյթ մը ունեցան քննելու համար կացութիւնը որ կը ստեղծուի Վենիզելոսի յայտարարութեանց հետեւանքով, թէ կառավարութիւնը պիտի լուծէ խորհրդարանը, եթէ ընդդիմադիրները անհաշտ կերպով պայքարին կառավարութեան ելմտական քաղաքականութեան դէմ։ Ընդդիմադիր պետերը դէմ արտայայտուեցան խորհրդարանի լուծման եւ փութկոտ ընտրութիւններուն զոր կը գտնեն անարդարանալի։

Կարգ մը թերթեր խորհրդարանի լուծումը կը նախատեսեն շաբթուն վերջը։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած շաբաթական վերջին վիճակագրութիւնը, կարեւոր յաւելում մը ցոյց կուտայ անգործներու թիւին վրայ։ Գիտենք թէ այս վիճակագրութեան մէջ կը մտնեն անոնք միայն, որոնք արձանագրուած են գործատեղեր ունեցող նպաստի սնտուկներուն։

Նոյեմբեր 14ին, վիճակագրութիւնն ուրեմն ցոյց կուտայ 71462. նախորդ շաբթուան վրայ՝ (62028) 9434ի յաւելում մը։

Սպանիոյ թագաւորը «օրէնքէ դուրս»

Սպանիոյ խորհրդարանը ընդունեց վճիռ մը, որուն համաձայն նախկին թագաւորը կը մեղադրուի հայրենիքի դէմ դաւաճանութեամբ, սահմանադրութեան դէմ իր իշխանութիւնը գործածած ըլլալու յանցանքով։

Սպանիոյ խորհրդարանը որ այս առթիւ վերածուած էր գերագոյն ատեանի՝ Ալֆոնս Թագաւորը յայտարարեց «օրէնքէ դուրս» եւ հետեւաբար անոր ինչքերը պիտի գրաւուին հանրապետական կառավարութեան կողմէ։ Ամէն քաղաքացի պիտի կրնայ ձերբակալել Ալֆոնս Թագաւորը, եթէ ոտք կոխէ Սպանիոյ հողին վրայ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

ՄՈՒՐԱՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ազգերը առանց հերոսի չեն ապրիր։

Վա՜յ այն ազգին որ հերոս չունի։ Այդպիսի ազգը դատապարտուած է մեռնելու։

Սիրելի հերոս, քե՛զ եմ նուիրում այս մի քանի տողը։

Իրանի բանաստեղծ լինէի կամ վիպասան գրող. քո գովքը անէի. արար աշխարհ իմանար. Սասնոյ արծիւի, Ղափանի, Զանգեզուրի առիւծի, Սեբաստիոյ ըմբիշի եւ Սեւ ծովի ծովահէնի կատարած այն մեծ գործերը, որոնք նոր փառքեր հիւսեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Փա՛ռք քո յիշատակին, տիտան։

Աւարայրի արծիւը. Հայոց մեծ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը իր վաթսուն հազար կարիճներով, հինգերորդ դարում, ճակատեց Պարսիկների բիւրաւոր ուժերի դէմ եւ յանդուգն կռիւներով, ինկաւ իր քաջերի հետ վասն հայրենիքի փրկութեան ու հայ պատմութիւնից ժառանգեց հերոս անունը։ Նա մեր պատմութեան մեծ հերոսներից է. եւ մեր նոր երիտասարդութեան քաջութեան չափը միշտ չափել ենք անոր հերոսութիւններով։ Ով որ խիզախ ու յանդուգն լինէր. կ'ըսէին. - Վարդանն է վերակենդանացել եւ կը քալէ թշնամու վրայ։ Անոր հոգին է առաջնորդում հայ նոր հերոսը դէպի մարտի դաշտը, դէպի վրէժ։ Ով որ վրէժի ծարաւով կը պատգամէր, մենք զայն մեր հերոսի մակդիրով կը կնքէինք։

Վարդանից յետոյ մենք ունենք քաջարի Դաւիթ Վահանը, հնարամիտ ու իմաստուն առաջնորդը, որ իր 30 կարիճներով դարանի մտաւ Օձ քաղաքի մօտ, Միշոյ դաշտում եւ ջարդեց Պարսից բանակը։

Ասոնք մեր անցեալի պատմութեան փառքերն են։ Անցնենք նոր հերոսին։

Մուրատը արեւակէզ շինականի մը զաւակն է. իր պատանեկան հասակին զգալով Հայոց ցաւն ու վիշտը, չէ կրցած տանել այն զուլումները որ կը տիրէին Հայաստան աշխարհում, շնորհիւ զազան թուրքերու։ Դժոխքն ապրողները աւելի բախտաւոր էին քան թուրքի տիրապետութեան տակ ապրողները։ Մուրատը տեսնում է այդ. իր ըմբոստ հոգին չի համբերում։ Ան այլեւս շինականի հլու հնազանդ տղան լինելէ դադրում է։ Երբ մի օր տեսնում է, թուրք մը լլկում է հայ ամօթխած հարսին, աչքերը արիւն են լցւում, հոգին խռովւում, եղբ զէն քշում, մանը դառնում, ժամանք հանդում ձգում եւ Մովսէսի նման յարձակւում այդ խենէշ ու պիղծ թուրքի վրայ, շանսատակ անում ու արտի հանդում պահում։ Արտասուաթոր աչերով հարսը շնորհակալ է լինում եւ երդւում որ գաղտնիքը իր հետ տանի գերեզման։ Սակայն այդպէս չի լինում։ Անյաջող միջոցներով կառավարութեան ականջին է հասնում հերոսի կատարածը եւ բանտարկւում են Մուրատին։ Հաւ Հայու Աստուածը օգնութեան է հասնում։ Որպէս անչափահաս պատիժից զերծ է մնում Մուրատ եւ ազատւում։

Նա հիմա ֆետայի է Կարսում. պատժում է բոլոր նրանց որոնք անզէն ժողովուրդին պատուհասում են. դատն ու դատաստանը շանթարձակ է լինում եւ զարկում բոլոր նրանց հանդէպ որոնք չարիք են հասցնում խաղաղ շինականին։ Անխնայ պատժում է։ Տարբերութիւն, խտիր չի դնում ազգութեան եւ սեռի միջեւ, բաւական է որ տուժողը անմեղ է։

Այս հերոսին բնաբանն էր. - Պատժել բոլոր նրանց որոնք չարիք կը հասցնեն արեւակէզ աշխատաւոր ժողովուրդին։ Հերոսը, Սասնոյ արծիւը երբեք չէր դաւաճանել իր բնաբանին։

1904 թուականին իր 40 քաջերով յարձակւում է Հաճկանցի ցեղի գիւղերի վրայ, յարձակւում է մեծ թուով Քիւրտեր եւ այդ կռւի ստորին ժամանակ. գոռում է

— Անզէն մարդկանց ու կանանց խնայեցէք։ Քիւրտը, թուրքը այդ չեն գիտեր. անոնք հաւասար կերպով տղամարդկանց կը կոտորեն, իսկ կանանց կը բռնաբարեն։ Ահա հերոսի եւ թուրքեւքիւրտ աւազակի տարբերութիւնը։ Նրա ալեկոծ ու փոթորկալի կեանքը գրի առնելու երբեք համարձակութիւն չունիմ։ Կ'ուզեմ այս մի քանի տողը նուիրել նրա մահուան 12րդ տարեդարձի համար։

Դեռ մտքիս մէջ թարմ է, երբ նա իր մի քանի ընկերներով Սեւ ծով կտրեց Սամսոնից մի փոքրիկ նաւով եւ անցաւ Պաթում։ Այս հերոսին ամենամեծ յանդգնութիւններից մէկն է. Դեռ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ այսպիսի ցնցող միջադէպի չեմ պատահած։ Այս այն առեն լինում է երբ ռուսական եւ թրքական հետախուզական նաւերը Սեւ ծովի ջրերը իրար էին խառնում, հետապնդելով թշնամու նաւերը։

Մուրատը արհամարհելով այդ բոլոր ուժերը, իր նաւը գրաւում եւ քիթը դարձնում է դէպի Պաթում։ Ծովահէնը ալիք ու փոթորիկ արհամարհում, հրամայում է.— Թիավարեցէք. առագաստները բացէք. ուրիշ ոչ մի խօսք։ Նա յիշում է այն օրը երբ թուրք կառավարութիւնը հրամայում էր թողնել պապենական օճախները եւ դիմել դէպի Տէր Զօրի անապատները։ Նրա մաքուր ու անարատ հոգին զգում է որ հայ ժողովուրդին ամենամեծ աղէտն է սպասում. դրա համար ահազանգը հնչեցնում է, կոչ է անում Մովսէսի նման — պատրաստ եղէք, եկած ազատագրական պատերազմներու համբերէք, դա ահագնութիւն չէ, այլ ձեզ տանում է դէպի սպանդանոց. ուստի մերժեցէք. զէնք առէք, պատրաստուեցէք, ես ձեզ հետ եմ։ Հայոց Մովսէսը ինքզինքը տրամադրում է ժողովուրդին, բայց Մովսէսի Աստուածը Եհովան չէր, այլ կարծրացող զառամեալ Աստուածը որ կարծրացրեց հայ ժողովուրդի սիրտը եւ նա մնաց մենակ։

Հերոսը վերջին անգամին բարձունքներից դիտում է դէպի սպանդանոց գացողներին եւ հեռանում դէպի հոն ուր կարելի է վրէժ լուծել վաղթար թշնամուց։

Երզնկա է, Պիթլիս է, բոլոր այն տեղերը ուր ճիւաղները մի օր մեր ցեղի զաւակները առաջնորդեցին դէպի անապատները։

Անթաղ նշխարները վրէժ են կանչում.

— Տէ՛ղ տղերք, նրանց վրէժը լուծէք։ Բայց, համարաւորութիւն մի անէք անզէն մարդկանց կամ թոյլ արարածներին ձեռք չի տաք։

Մէկը — Չէ, Պ. Մուրատ, նրանք մեր տղամարդկանց սպաննեցին եւ կանանց տարին իրենց հարէմները։

—Նրանք անօրէններ են։ Սակայն եթէ մենք էլ անոնց պէս անենք, ի՞նչ է մեր եւ նրանց տարբերութիւնը։

Միայն հերոսները այդպիսի մեծ հոգի կարող են ունենալ։ Նրա կեանքն է լլկուել, մի հատիկ զաւակն է սպանուել, բայց նա դեռ պահում է իր վեհութիւնը եւ բարձրից է նայում ցած հոգի, ասիւնաւոր զազաններին վրայ։ Նրանք զազան են, մենք մարդիկ. նրանք վայրենի ազգ են. իսկ մենք քաղաքակիրթ. այստեղ էլ ցոյց պիտի տանք մեր մեծութիւնը. մեր ազնուութիւնը, եւ պիտի ցոյց տանք որ մենք անասնական ոչ հակում ունենք եւ ոչ ալ ձիրք. այդ բոլորը թուրքի եւ խառնուած Քիւրտի յատկութիւններն են։

Այսպէս էր նա քարոզում ու ճառում։ Փա՛ռք քեզ հերոս։

Այո, նա իր համար սկզբունք էր դրած չսպաննել անզէններին, ծերերին, խնայել անոնց երեխաներին, բայց հոս պէտք է արդար ու անաչառ լինել։ Մեր տղաքը թէ Պիթլիսում եւ թէ Երզնկայում հետեւեցին Մովսէսի օրէնքին, ոչ թէ Մուրատին. -Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման։ Այո, այսպէս ըրին. դատաստանը կը մնայ ապագայի պատմաբանին։

. .

Մուրատի կռիւներից մի օրինակ էլ բերեմ, իբրեւ փաստ նրա տաղանդին։

Նա հասարակ մէկը չէր, այլ բնածին տաղանդ։ Մենք չենք ունեցել Մուրատներ, եւ ունենալու չենք։ Նա ոչ մի կրթութիւն չունէր, նա ուղղակի արօր ու ժանը թողել եւ մտել է յեղափոխական ասպարէզը։ Մեր միւս խմբապետները ունեցել են քիչ շատ զարգացում, նոյնիսկ նրանցից մի քանիսը բարձր զարգացում, բայց երբեք չեն ունեցել Մուրատի սուր իմացականութիւնը եւ ռազմական տաղանդը։ Նա Ղափանի 21 գիւղերը մաքրեց վերածեց եւ կուռեցներից շատերին որք քաշեցին ու լուծեց Սոսփանի վրէժը։ շատ փոքրիկ ուժերով։ Նա փրկիչ հանդիսացաւ Ագուլիսին, եւ այսպէս շատ մը շրջաններու, բայց մնաց այ պատմել կռիւը։

Բագու ենք, 1918, դարաւոր թշնամին քաղաքի դռները ծեծում է. հայ ժողովուրդին կոտորած է սպասում, խուսափելու ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ, միջոցը միայն կռուելն է, բայց թշնամու մեծ ուժերի հանդէպ, մեր տկար ուժերով ճակատ առ ճակատ չենք կարող կռուել, Մուրատ ասում էր— պէտք է Դաւիթ Վահանի խորամանկութեան դիմել, փոքրիկ ուժով թշնամուն դարանի մէջ գցել, եւ այս նպատակաւ ճակատ մեկնեցաւ, որպէսզի ուսումնասիրէ դիրքերը, ճամբաները եւ վաղուան պատերազմութիւնը տեսնէ։ Բայց աւաղ, այդ օրը հերոսի արեւը խաւարեց եւ Սեբաստիոյ կանթեղը մարեց։ Հազիւ դիրք է հասնում, թշնամին մեծ ուժերով յարձակւում է անցնում։ Զօրս կողմից օգնութեան ահազանգը ղօղանջում է, Մուրատը անտարբեր չէր կարող մնալ, իր մի քանի ընկերներով վտանգուած վայրն է հասնում, եւ իր կեանքի գնով թշնամուն խոյս է տալիս, դէպի իր դիրքերը։ Քաջալերում է զինուորներին, նրանց հոգի ու ջունչ է տալիս, նրանց մէջ բարձրացնում է յաղթելու ոգին, ինքն է օրինակ հանդիսանում, ու նա կռւում է դիրքէ դիրք, ցատկում կայծակի նման, մէկ այս բլուրի գլուխ է սաւառնում, մէկ զինուորների շարքում, քաջալերական խօսքեր անում եւ վերջապէս թշնամին հազարաւոր դիակներ պատերազմի դաշտում թողնում, ու փախչում իր դիրքերը։ Հայերը յաղթութիւնը տարած էին, ագուաւութիւնը մեծ էր, եթէ վերջին պահուն չար գնդակը չխոցէր հերոսի սիրտը։

Գրիչս իմ դէմ ըմբոստանում է, չեմ կարող նկարագրել այն պահը երբ այդ հսկան տապալեց գետին։

Չար գնդակը, ճիշդ կանակի վերեւէն էր դպած եւ մահը եղաւ վայրկենական։ Այդ րոպէին կործեցի աշխարհը փուլ եկաւ, արեւը խաւարեց եւ հայոց երկինքից աստղերը թափուեցին։ Սուգը պատեց բանակը, ամէն ոք արտասուեց։ Չկար աչք որ արցունք չթափէր այդ օրը։ Միակ մխիթարականը այն էր Մուրատը այդ օրը իր մահով փրկեց Բագուի հայ ժողովուրդի կեանքը։ Եթէ իր ընկերներով չհասնէր կռւի վայրը, այդ օրը թշնամին կը լեցուէր Բագու եւ կը լինէր կոտորածներու ամենահին, որովհետեւ այդ օրը նահանջի ոչ մի միջոց չկար։

Այսպէս վերջացաւ Մուրատի արկածալից կեանքը։ Այն օրից անցել է 12 տարի, բայց օր չի լինիր, որ նրան չի յիշեմ։ Նրա մահով ես մնացի մենակ։ Մենք իրանով չորս ընկերներս, ուխտած էինք միասին ապրել, միասին մեռնիլ, բայց ապրեցինք, կռուեցինք, միասին չմեռանք։ Երեքը մնան տարբեր երկրներում, եւ տարբեր պայմանների մէջ։ Կայծակը երբ գնաց տեսաւ Բեհամխի կիրճի անթաղ զանկերը, ինկաւ սրտի պայթումից։ Երզնկայում մեռաւ Աւետիսը, իր մի հատիկ Աստղիկի ցաւին չդիմանալով Զաթուլում հիւծւեցաւ, մաշեցաւ ու մեռաւ. Մուրատը Բագուի ժողովուրդը փրկելու համար ինկաւ Բիբի Հէյբաթի բլրակների վրայ։ Իսկ ես անէծքը ճակատիս թափառում եմ, դեռ օտար երկնքի տակ եւ չգիտեմ ինչ է սպասում ինձ։

Միայն աւաղան գիտեմ, եթէ մի օր անիծապարտ բախտը ժպտայ եւ մեր երկիրը ազատուի, եթէ ողջ մնացի, կուգամ Բագու, իմ ծեր զառամած ձեռքերով քո նշխարները կը հաւաքեմ, Թիֆլիսից Աւետիսինը կը վերցնեմ եւ կը տանեմ ցանկալին Կարին, Հայոց ապագայ մայրաքաղաքի Պանթէոնում, կը պահեմ ձեր ոսկորները, Կայծակիս ոսկորներուն մօտ, ու կը կտակեմ, որ իմ ոսկորներն էլ բերեն ձեր մօտ եւ գրեն այն վէմին վրայ, որի տակ պիտի հանգչինք.

- Ահա այն չորս ընկերները որոնք իրարու հետ երկար տարիներ կռուեցին, իրարու հետ չմեռան, բայց իրար հետ այժմ կը հանգչին այս վէմին տակ։

Փառք քո յիշատակին, հերոս։

ՅԵՊՈՒՀ

ՍԵԲԱՍՏԻԱՑԷՆ - ԲԱԳՈՒ
(ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ժամանակ էր յիշելու այդ մեծ զինուորն ալ, որու մահը տակէ 12 տարի առաջ խոր սուգով համակեց մեր շարքերը

Ի՛նչ սրտագրաւ վէպ - այդ կեանքը լի դալաւիարով ու խոլ արկածներով, մանուկ հասակէն մինչեւ մահ. ի՛նչ պայծառ միտք ու իմաստութիւն այդ անգրագէտ հայ-գեղջուկին մէջ, ո րպիսի զրոյց. ռամիկ հմայիչ պերճախօսութիւն, ո րպիսի թռիչքներ արիութեան ու անձնազոհութեան, ո՜րքան բարձր ըմբռնում քաղաքացիական իր պարտքի, ո՜րքան պարզ, համեստ խոնարհ մեծութիւն...

Եւ ի՛նչ դաժան ճակատագիր՝ Սեբաստիայէն Բագու - մոլորած անթիւ կռիւներէ եւ արկածներէ, առանց գնդակ մը աւելու իր կուրծքին մարմնոյն վրայ. ազատ եկած Սասունի արիւնալից բախումներէն, Գովկասի, Զանգեզուրի, Թաթարական զուլումէն, Սեբաստիայի, Կովկասի հայաջինջ նախճիրներէն — Մեծ Եղեռնի օրերուն — արիւնարբու Մուսամէներ ճիրաններէն, ապա Սեւ ծովու յաղթանակ ճակատամարտէն, որ մղեց բուռ մը ընկերներով իր լեգէոնական առագաստանաւէն եւ որու մէջ նահատակուեցաւ իր մեծ զինակիցը. եղան 1915 թ., ազատ եկած Էրզնկայի նահանջին անպատմելի արհաւիրքէն, (1917 թ.), այնտեղ էր, Բագուի մէջ, կովկասեան նաւթաշխարհի աւազոտ անապատում որ պիտի պառկէր բաշի յոգնատանջ մարմինը. այնտեղ, հայրենիքէն հեռու, դարաւոր ճղոններ հեռու, թախիծ ծայրաքաղաքի արուարձանում, օտար, անհաճոյք երկնքի տակ գտաւ նա իր վերջին յաւիտենական հանգստավայրը 1918 թ.։

Համաշխարհային անօրինակ խոր-շակի օրերուն, երբ հայ ժողովուրդի կենաց ու մահու խնդիրը կը վճռուէր, այնտեղ երկու հակամարտ բանակներու այդ առաջնակարգ կրակներուն մէջ, Մուրատ թէեւ իւր անպաման Սեպուհին հետ մղեց իր վերջին ճակատամարտը տաճիկ-թաթար միացեալ ուժերուն դէմ եւ ընկաւ հերոսի մահով, երբ իր դիրքէն կրակ կը տեղար թշնամուն վրայ եւ միանգամայն իր հրամաններ կ'արձակէր Դաշնակցութեան զինուորներուն

«Mai non pensammo forma piu nobile d Eroe» պիտի ըսէր Դանթէ, այդ մեծ հայրուկի պատկերին առջեւ։

Ըրադմաւոր Լոյերեւակայել աւելի ազնուական, հերոսականալ կերպարանք մը»։

Եւ այդ պատկերը Սեբաստիոյ մեծ, գաղափարական գուղին այդ առեղծուած, ընտիր, համակրելի կերպարանքը պիտի մնայ յաւէտ դրոշմուած իր հազարաւոր ընկերներու սրտերուն մէջ եւ անոր զամբարանը, որ այսօր, աւա՜ղ, ծածկուած է ծոռացութեան փոշիով՝ վայրենաբարոյ ուժերին տակ վայր, ազատագրուած Կովկասի մէջ, պիտի դառնայ նուիրական ուխտավայր բոլոր անոնց համար, որոնք պիտի ապրին միշտ հայկական Sturm und Drang(*) Հայոց հերոսական շրջանի յաւերժաթարմ յուշերով...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Յ. Գ.— Սեբաստացի հայրենակիցները մեծ թիւ կը կազմեն գաղթաշխարհի մէջ։ Ամերիկայում ունին սատսր Հայրենակցական Միութիւն կազմակերպութիւն։ Ամէնքը սպասամ ունք ու փափագ Մուրատի համար։ Որոշուած է Ամերիկայի Միութեան մէջ՝ խոշոր դրամական ֆոնտ մը ստեղծել ունին արդէն 25,000 տոլարի չափ գումար մը— եւ կ'ուզեն այնտեղ հայրենաշէն ծրագիրներ իրագործել, Ռուսիոյ մի անունով անոր յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով։ Փոր կը կոչուի Մուրատի անունով։

Բազմաթիւ են Սեբաստացիները նաեւ Փարիզի մէջ, ցիր ու ցան. Պարիզ. Մարսէյլ եւ այլուր ունին անոնք ալ Հայրենակցական Միութիւններ. հաւանական է որ անոնք ալ իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերեն այդ շինարար ձեռնարկներուն մանաւանդ առաջ յարաբերութեան մէջ Պրովիդէնսի ու Դիթրոյթի Եզնակցականութեան հետ եւ առաջին ծրագրանահայ ժամանակ մը Մուրատեան Հիմնարկ։

Մ. Վ.

(*) «Փոթորիկ եւ գրոհ»։

ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՏԱԳԱՅ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դ.

ԱԶԳԱՆՈՒՆ(*)

Անուններով հոգեկան նկար, ընկերական ուրիշ մանը ու մունը եւ չնախատեսուած ծիգեր... բայց Ազգանունը ու միւս կաբոր ամբողջութիւնները կային, ստեղծին զու չենան։

Այսպէս ուրեմն զուն աւելի պիտի կա եւ անունդ երկրորդական բաղդատմամբ Ազգանունիդ...

Այսպէս ուրեմն, դուն երկու անուն ունիս, մէկն աւելի փոքր եւ միւսն աւելի մեծ... Յետագային երբ աւելի մեծնաս, որո՞ւ պիտի ձգտիս, փո՞քր, թէ՞ աւելի մեծ անունիդ...

— Դուն կը նայի՞ս զարմացած, դուն գիտ չե՞ս ըմբռներ, դուն յետոյ պիտի գիտնաս թէ ինչո՞ւ հարկ է հրաժարիլ օրօրոցէն, հասնելու համար մանկութեան..

Դուն յետոյ պիտի գիտնաս թէ, ինչու հարկ է հրաժարիլ ինքն իր չափ պատկերացումներէն...

— Այո, այսպէս, որովհետեւ ինչ օգուտ ամէնաուններու տակ կծկուած ու իրենք իրենց համար տաքուկ կենաց խորշը փնտռելն, եւ անհունին մէջ իրենք զիրենք միայն յօժարօրէն...

— Այո՛, այսպէս, հարկ է որ դուն հեռանաս այս փոքրիկ նեղաբանէդ, հասնելու համար հիւրանոցը... հարկ է որ դուն կենաս այս մեծ ամենուն վրայ։

— Ի հա՛րկէ, շնորհալի հօրեղբայր մը կը պահեմ մէկը. երբ կը նախընտրէ իր հօրեղբօր անունը. եւ ընտիր գիւղացի է մէկը, որու անունն ու նշանաբանը իր գիւղն է... բայց ես կ'ուզեմ որ դուն աւելի լայնատարած անուն մ'ու նշանաբան մ'ունենաս.

Ի հա՛րկէ, ազգային քու ախորժակդ կարող է չյագենալ յագ.. քանով, որ կը ջամբեմ քեզ. իհարկէ, յետագային քու հոգւոյդ կարող է նուաղելով ընդվզելու այս սահմանը.. Բայց ոչինչ իմ ցանկութիւնս է, որ դուն երթալով փոքրնաս.

Ո՛վ դու, յաւուր ալեկոծ ....րու եւ բլրակներու միջեւ կծկուած իմ ծանուկ ու տկար գիւղս, տաքացուէ՛, դարձիր քաղա՛ք, խորտակելով քու անունդ։

— Ո՛վ դու, կարծր կեղեւներու մէջ կծկուած սիրտ, որ հազարաւոր տարիներու ծովերուն եւ ապատանեք, հազարաւոր տարիներու տառապանքներուն համար թաղուէ, արժեցնելու համար քու Ազգանունը..

— Դուն կը նայի՞ս զարմացած, դուն գիտ չե՞ս ըմբռներ... դուն յետոյ պիտի իմանաս թէ ինչո՞ւ այսպէս կը կնքեմ քեզ...

Ըհա այս ծանր ու թանձր պարանով կը բեռնաւորեմ քեզ, եւ իմ նախահայրերուս ծաշակով կը կրկնեմ, «պետնատա՛ր լինիս, բռնատա՛ր լինիս, որդի... Ահնա փոքրիկ բեռներ, եւ քու սէրդ կապուի մեծ ու ծանր բեռներու..

Այսպէս ծանր ու թանձր փաթթներ կը հագցնեմ տակաւին տկար ուսերուդ եւ իմ նախահայրերուս ծաշակով կը կրկնեմ, «Աղքա՛տ լինիս, ծաղրի՛ լինիս, որդի»...— Ահնա ... թիւններ, եւ քու սէրդ կապուի ... ծառայութիւններու...

— Հայրենական ապրեցի ... բարբարոս լոգանքը ... կը պատճառէ քեզ... Դու կուլա՞ս ... այս վայրի ծիրանութիւն... բայց յետոյ պիտի գիտնաս որ անհրաժեշտ է այս փոքրիկ անհրաժեշտութիւնն ու ... որ Ազգանունդ ...

[illegible]

(*) Այս յօդուածաշարքի Բ. մասին վերնագիրը պիտի ըլլայ «Անունն փոխանակ «Մանուկին»։

Ի ՆՋՈՒԷՍ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՍՈՖԻԱ, 14 Նոյ. ... Պուլկարիոյ ... Պ. Ն. Մալինով ... մէջ խոստացած էր ... տրամադրել Վառնայէն ... Պաթում 1,000 ... թականներու փոխադրութեան ...

Իննախեան կողմէ ... գիծում մը ծըլելու եւ օրինակ ... Պ. Մալինովի ... դրութիւնը, պատասխանելով ... Պուլկարիոյ ... Նոյեմբերին ... հոգին՝ իր երկաթուղիներով։

Պուլկարիա եւ Խորհ. ... Այսպիսով 1000 հոգիի ... ներու վրայ։

Պուլկար կառավարութիւնը ... գաղթողներու յետ... ...

ՄՈՒՐԱՏԻ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Իմ ծնողները դարձել էին սարերը,
Իմ անկողինը՝ հայրենի քարերն ու քարայրները»
Մուրատ

Ցասներկու տարի է անցեր այն օրէն, երբ Մուրատ զէնքը ձեռքին, հերոսի մահով, ինկաւ Բագուի արիւնահեղ կռիւներէն մէկուն մէջ… Տակաւին շա՛տ երկար տասնեակ տարիներ պիտի անցնին, առանց մթագնելու այն անունները, որ մեր վերջին քառորդ դարու Յեղափոխական Դաշնակցութեան ամենափայլուն և լուսապսակ դէմքերն հանդիսացան։ Անոնց ազնիւ, համեստ ու գիւղացիական փաղանգը, պտտցուց իր ուսերուն վրայ մեր պատմութեան հպարտ ու [illegible] էջերը։ Սերնդեց մեր ժողովրդին՝ իր անձնուրացութեամբ, ապրելու եւ իր իրաւունքներու պաշտպանութեան գիտակցութիւնը։

Մեր հոգու, մեր մտքի եւ զգացման անշօշափելի Պանթէոնին մէջ անոնք բոլորն ալ պիտի ապրին, իբրեւ ցեղի մը առանձնական կամքը խորհրդանշող վկաներ։ Անոնց նուիրական անուններու շարքին մէջէն, ամբողջ ժողովուրդի մը, ցեղի մը, ազգի մը անհաւասար ոգորումներու եւ պայքարներու պատմութիւնն է որ կը գրուէ մեզ։

Ցիրաւի, մեր պատմութեան յեղափոխական պայքարի իւրաքանչիւր էջը, անոնց արիւնով է արձանագրուած։ Վերլուծեցէք հեռաւոր գաւառներու եւ կեդրոններու մէջ իւրաքանչիւր դէպք, ուր խանդավառութեան ու յուզումի գագաթներ էին մեր ազգային ապրումները, դուք անվրէպ պիտի կանգնէք անոնց համեստ անուններու շարքին առջեւ…։ Անշահախնդիր եւ անձնուրաց, գիւղական համեստ խրճիթներէ պոկուած, առասպելական կոչումով Մուրատներն ու Անդրանիկները, Գէորգ Չաւուշներն ու Թաթա-Ջաններն էին որ կուսակցական պասաւորելու «Սուրբ Գործին», անցնելով դէպի երկիր։

Մեր յեղափոխական շարժման ու յեղափոխական գործի միա՛կ վէրքը — մեր ժողովրդի որոշ տարրերու ազնուական «փիլիսոփայութեան» ու «պահպանողական ժանգոտ իմաստութեան» առանձնակոյտին քախեցաւ մեր յեղափոխական Նաւասարդի անօրինակ անձկութեամբ կը կարդայի Անդրանիկի հօր, բայց անողոք իրականութեան տակ ոտքացող Թուրքերը, մտքերն ու դատողութիւնները։ Ցաճախ իր Թուրքերուն մէջ, իբրեւ բնական խաղով մը կ'ըսէր.— Երկու ոսկի տուփ մեր սողոյ մէկին, որ երթայ Հայ գիւղէն հաց, պանիր եւ [illegible]… Հայ ժողովուրդին սպառնիկ հերոսը, հայ «հերոսնկալ» ժողովրդի դրան առջեւ լուծման ձեռքին, ի խնդիր պատառ մը հացի…

Մարդիկ, որոնց ծնողները երկար տարիներ սարերն էին դարձեր եւ իրենց անկողինը հայրենի քարերն ու քարայրները» յեղափոխութեան և ազատութեան ճրագը ձեռքին՝ կը բախէին իրենց արիւնակիցներու դռները եւ անոնք կը «սակարկէին» հերոսներուն հետ։ Այս պայմաններու տակ, մեր յեղափոխութիւնն ու յեղափոխական շարժումը, բնաւ չհասկցուեցաւ բնաշխարհի ստորական եւ վանող միջավայրէն։ Յեղափոխութիւնը [illegible] ժամանակ միայն, երբ ոչ յեղափոխական [illegible], ոչ ժողովուրդ եւ ոչ ալ յեղափոխութիւն…։ Միացող վերջ մըն էր ասիկա եւ պատմութեան ամէնէն դա՛ռն պահերէն մէկը։ Եւ մեր յեղափոխական գործիչները, անվհատ ու անդրդուելի այսպիսի միջավայրի մէջ գործեցին, մերթ ենթարկուելով անոնց սպառումին, մերթ անոնց գովքին, և ի վերջոյ դարբնեցին մեր ազգային նկարագիրը։

Ահա Կոմանդանտ Մուրատը, մէկն է այդ մեծագործ մշակներէն, յեղափոխական շարժման [illegible] գործիչներէն, որուն յիշատակին առջեւ կուզենք խոնարհիլ ամենքս ալ։

Ո՞վ է Մուրատը։

Սեբաստիոյ փարար ափերուն վրայ թառած Կովտուն հայաշատ գիւղին մէջ է ծնած Մուրատը 1872ին։ Ծնողքն ալ անխախտ հողագործներ էին։

Ցոշմիկ բարքերու, նահապետական սովորութիւններու քինչ առաջան մըն էր գոյացած Սեւ Լիճի Հավոտի հայ գիւղախմբերուն մէջ։ Բոլորն ալ հիւսուած էին իրարու հետ, բոլորն ալ կը ճանչնային իրար՝ ընտանիքի մը անդամներուն պէս։

Եւ Մուրատը մինչեւ 20-24 տարեկան հասակը մեծցաւ այս միջավայրին մէջ։

Դէպքերու բերումով, օր մըն ալ ինկաւ Պոլիս, պանդուխտ գաւառացիներու այդ սեւ քաւարանը։ Լքուած խաներուն անկիւնը, իր պանդուխտ հայրենակիցներուն պէս, օրուան յոգնաբեկ սեւ աշխատանքէն վերջ, ղարիբի պէս կը հանգստանար…

Օր մըն ալ Գապը-Ալթը հաշտակուող ցոյցէն վերջ, ինքզինքը կը գտնէ յեղափոխական պայքարի յորձանուտ գրկին մէջ։ Կը մասնակցի քանի մը ահաբեկումներու, թուրք ոստիկանութեան ձեռքէն կը փախչի Յունաստան, այնտեղէն ալ Եգիպտոս։ Եգիպտոսէն Զէյթունցի մի[illegible] (Կարապետ Մխճեան) հետ կ'անցնի Կովկաս եւ կը յարի Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կը միանայ հայդուկային խումբերուն։ Կարսի շրջանի կազմակերպութեան գործը կը յանձնուի Մուրատին եւ Ժիրայրին։

1902ին կը մտնէ «Շանթ» հայդուկային խումբին մէջ։ 1903ին, Թուման Թումանեանի խմբին հետ կ'անցնի Սասուն՝ Անդրանիկին մօտ։ Առկէ վերջ, Մուրատի անունը կը դառնայ անբաժան Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Սեպուհի եւ Սէյտոի եւ ուրիշներու անուններէն։

1905ի հայ-թաթարական կռիւներուն կ'անցնի Զանգեզուր, Սեպուհի, Համազասպի, Վարդանի և Իշխանի հետ։

Ատրպատականի առաջնորդ՝ եւ Տաթեւի երբեմնի վանահայր՝ Մելիք-Թանգեան արքեպս.ը, իր յուշերուն մէջ մեծ հիացումով կը խօսի Մուրատի այդ օրերու գործունէութեան մասին։

1908ի օսմ. չարաճճուող սահմանադրութեան օրերուն, կը վերադառնայ իր հայրենիքը՝ Սեբաստիա, ապա իր ծննդավայրը՝ Կովտուն։

Հոն կը մնայ ու կը գործէ մինչեւ 1915ի Մեծ Եղեռնի օրերը, երբ օր մըն ալ (1915 նոյեմբերին) Սեւ ծովը ճեղքելով շոգեմակոյկով մը, խումբ մը քաջերով կը հասնի Պաթում, ի [illegible]։

Կովկասի մէջ, կը մասնակցի կամաւորական շրջանի վերջին դէպքերուն եւ ապա, 1917ի վերջերը կ'անցի Երզնկա։ Կը հիմնէ «Մէկ հայ, մէկ ոսկի» ֆոնտը, կը ստանձնէ ռուսական զօրքերու քաշուելէն յետոյ, ճակատի հրամանատարութիւնը գնդապետ Մօրէլին հետ։

Երզնկայի, Էրզրումի եւ Կարսի աղէտալի եւ ամէնուն ծանօթ դէպքերէն վերջ, 1918ին կ'անցնի Բագու, Սեպուհին հետ եւ հերոսաբար կ'իյնայ նոյն թուի օգոստոս 4ին։

ՎԱՀԷՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(*) Մանրամասն կենսագրականն ու ոդիսականը կարդալ Զապէլ Եսայեանի «Մուրատի Ցամբորդութիւնը» եւ իմ «Գիւղաշխարհիս մէջ»։

ՄՈՒՐԱՏ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Խնջո՞յք… ի՞նչ բան է այս։ Ի՞նչպիս խնջոյքն է այս, մեր ծովերէ ծով ղեկը կորսնցուցած նաւու վրայ, ուր մեզ կը սպասէ ճակատագրի ահաւոր, դառն վճիռը։ Խնջո՛յք, մեր բազմաթիւ, անհամար թշուառներու, Սիպերիոյ ցուրտէն դողացողներու բոլէներուն համընթաց… խնջո՛յք, հազարաւոր անգործներու, հաց ու ջուր աղաղակող արդար մանուկներու աչքին առջեւ… Ո՛չ, ո՛չ, խնջո՛յք ընելու չափ սիրտ չկայ։ Եւ յետոյ, ինչի՞ս խնջոյքն է, ծնո՞ւնդ թէ հարսանիք։ Զատի՞կ, թէ բարեկենդան։ Դաշնակցութեան օրն է։ Օրն է ուրախութեան, քանզի նոր կրօնք մը տուին այսօր մեզի, նոր Քրիստոս (Քրիստափոր) մը ծնաւ, որ Հայոց վրայ պիտի իշխէր եւ Հայոց համար խաչն ելաւ։ Ծխրութեան օրն է, այսօր, քանզի պէտք է վերյիշել անցեալը։ Ուրախ ենք որ արժանայիշատակ հայրեր ունեցանք, եւ տխուր, որովհետեւ անոնք չկան։ Հ. Յ. Դ. օրն է, օրը ծեռնողներուն, մինչ մենք խղճալու արժանի ենք։

Այս օրը սուրբ է, եւ մենք լոյսի պէտք չունինք ծնրադիր՝ երկիւղածութեամբ աղօթելու համար անոնց, եւ դարձեալ, լոյսի պէտք չունինք տեսնելու համար անոնց մեծութիւնն ու կրած գերմարդկային զարհուրանքները։

Մենք խօսելու ո՛չ իրաւունք, ո՛չ լեզու ունինք, եւ ոչ ալ ականջ լսելու։ Մեր լռութեան եւ զգալու օրն այսօ։ Զգալու եւ տեսնելու այն դարհուրելի դժոխային ճամբան ուրկէ անցան հսկաները։ Իսկ նորէն զգալու այն աքացիները, այն հարուածները զորս ստացանք մեր նոր ծլած՝ բողբոջ հասակին։

Խնջոյք չէ, այլ վերյիշումի օր եւ արդէն քառակուսի՝ փոքր սրահին մէջ, մէկ շարք սեղանի երկու կողմը կը նստինք ու լռութեամբ իրարու երես կը նայինք։ Բոլորիս շրթներուն վրայ դառն ժպիտ մը կը ցոլայ, բոլորին դէմքերը ոժգոյն են, բոլորս նոյն զգացումներով ենք տարուած։

«Ո՛չ փող զարկինք եւ ոչ թըմբուկ», ո՛չ որոտաձայն ճառասան ունինք, եւ ոչ ալ նրբաճաշակ դեպաստ։ Ընկերական խնջոյք է, կամ աւելի, վերյիշումի օր։ Բոլոր հոգիներն ի մի, մենք մեզի ենք։

— Սեղանապետ կ'ուզենք. կ'ուզենք…

Համեստ է սեղանապետը։ Կը հրամայէ

— Ընկերնե՛ր, խօսքը «Մեր հայրենիք»ինն է։ Ու փոքր քառակուսի սրահը որ տիրող լռութեամբն ողբալի ձեւ մը ունէր, մէկէն հոգի առաւ, ուժգնօրէն լեցուց պարապը։ «Մեր հայրենիք»ը յետոյ բառերու ազդեցութեամբ կը նուագի, «Թշուառ անտէր», եւ յետոյ բոլոր բռունցքները սեղմուած, շանթի պէս կ'ուզեն հարուածել «մեր թշնամեաց» գլխուն, որ «Մեր հայրենիքը առանձնակոծ են» ըրած։

Ի՞նչ հարկ, որ բոլորին խօսքերը լսենք։

— Ընկերնե՛ր, վայրկեան մը լռենք եւ յիշենք այն բանակը, որ գաղափարի համար պատրաստ, ճակատին վրայ ինկաւ։

— Իրաւունքը զօրաւորին է, վայրենիին ու խենդիին։ Ըլլանք անկիրթ, վայրենի ու մեր հեթանոս հայրերու բարձր լեռներուն վրայ պատրինք ազատ ու անկախ, ուռա՜…

Կը խօսին, կը խօսին, ջղային հարուածներ տալով աջ ու ձախ, եւ անոնց ամէնէն համեստն իսկ իր նորութիւնն ունի, մէկ տարուան տպաւորութիւնը, մտածումը եւ պահանջը կեանքէն, պահանջը Հ. Յ. Դաշնակցութենէն։

Կը գիտեմ, դէմքեր դունատ ու ներքին յուզումէն այլայլուած, անոնց հոգին կը փոթորկի ու անհանգիստ ըլլալ կը թուի։ Ի՞նչ հարկ որ խօսին, մենք միայն իրարու երես՝ աչքերու նայելով ամէն բան կը հասկնանք։

«Հասիր Անդրանիկ, ճասիր օգնութեան,
Սերոբ կը զոհուի ի սէր ազգութեան»։

— Արտասանութիւն կ'ուզենք… կ'ուզե՛նք, կ'ուզե՛նք։

— Զարեհ, հոգի՛ս, «վերջին աղօթքը»…

— «Օտար հորիզոններու տակը։

— Մասի՛ս, ջա՛ն Մասիս…

— Ցարգա՛նք քեզ… նահատակ ժողովուրդ…

. . . Երիտասարդը կը սկսի արտասանել իր աչքերը յառած գիծագի սեւ պատին։

«Դատաստանդ ա՞յս է, ո՛վ տէր», ու իր ճակատը դէմ տուած՝ «դուն որ վարժ ես զարնելու նաւէ ճակտի, զա՛րկ, ահա իմ ճակատս, զա՛րկ եթէ վատ մը չես…» bis! bis! bis!

—«Ու ալեւորի աչքերից կիջէր արտասուքը ծորեց, եւ թըշեց մօրուքը։ Հիրիծը խօսեց.—Դիտե՛մ, գիտե՛մ, ես բոլորը գիտեմ… Ինծի բերէք ձեր բոլոր վիշտերը եւ իմ չիրիմիս…» Հերիք է, Զարե՛հ, հերիք, պառաւ մամիկը կուլար, պզտիկ աղեկը վախէն մօրը թեւին տակ մտաւ, հերիք է քանզի տխուր է, ինչպէս Քրիստափորի գերեզմանը։

Որքան բառ նոյնքան տխրութիւն, քանզի մեր կեանքն ինքնին տխուր է։ Երգեցինք ու վերյիշեցինք մեր եղբերերգները։ Ու անգամ մըն ալ ուխտելով հայ ապրիլ եւ թոյլ չտալ որ վիշտը կլանէ մեզ։

… Ահա այսպէս անցաւ Հ. Յ. Դ. Անիէն Պուա-Քոլոմպի «Զէյթուն» կոմիտէին ընկերական խնջոյքը, անցեալ կիրակի ցերեկ։

Ա. ՈՒԶՄՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ՍԷՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անդամներն ալ կը սիրեն զուարճանալ, նոյնիսկ պաշտօնատան մէջ։

Անցեալ օր, անոնցմէ մէկը կը պատմէր Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան գրասենեակին մէջ, ժողովէն առաջ.

— Գերմանիոյ մէջ՝ սէրը ընկերային խնդիր է. Աւստրիոյ մէջ՝ զբաղում. Հունգարիոյ մէջ՝ կիրք. Ռումանիոյ մէջ՝ արհեստ, Իտալիոյ մէջ՝ ազգային պարտականութիւն, Ռուսիոյ մէջ՝ ողբերգութիւն, Շուէտի մէջ՝ զբօս (սփորթ), Անգլիոյ մէջ՝ ծղծաւանք, Ամերիկայի մէջ՝ պերճանք, Հարաւային Ամերիկայի մէջ՝ ամբողջ կեանքը, եւ վերջապէս Ֆրանսայի մէջ՝ կատակ։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ մէջ

Իտալիոյ ընկերային ապահովագրութեանց Ազգային Սնտուկի տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ Հոկտ. 31ին անգործներու թիւը կը բարձրանար 799.744, որոնց 226000ը նպաստ կը ստանան։ Անգործներու 189.464ը կիներ են։

Սեպտեմբեր 30ին, անգործներու թիւն էր 747.764։

Անգլիոյ մէջ

Անգործներու թիւը զգալի կերպով կը նուազի։ Իրօք նոյեմբեր 9ին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 2 միլիոն 683924, այսինքն՝ 27020 պակաս նախորդ շաբթուան վրայ, այսուհանդերձ սակայն 422147 աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

Ամերիկայի մէջ

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն է 6.200.000։ Սակայն այս թիւը շատ վար կը թուի ըլլալ իրականութենէն, քանի որ լրիւ վիճակագրութիւն պատրաստելու միջոցները տակաւին չունի Ամերիկա։

Պելճիքայի մէջ

Ֆրանսայի հետ մէկտեղ, Պելճիքա եւս սկսաւ աւելի սաստկօրէն նեղուիլ գործերու թուլութենէն։ Անգործութիւնը կ'աւելնայ ամէն օր, շատ են անոնք որ շաբաթական 4 կամ 5 օր կ'աշխատին։

Մետաղագործութեան մէջ, բանուորները ստիպուեցան շաբաթական 40 ժամ աշխատիլ, ինչ որ օրավարձքի վրայ հարիւրին 20 նուազում մը կը նշանակէ։ Ճարտարարուեստի ուրիշ ճիւղերու մէջ, բանուորները կ'աշխատին չորս խումբերու բաժնուած, կարգով, 8 ժամ օրական, ինչ որ կը նշանակէ 24 ժամ դադար աշխատանքէ աշխատանք։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան հետեւեալ թիւերը.

Մետաղագործներուն մէջ կը համրուին 20.000 անգործներ, եւ 30.000 բանուորներ որոնք շաբաթական 2—3 կ'աշխատին։ Հիւսկէնի մէջ՝ 20.000 անգործ և 30000 կէս-անգործ։ Շինութեանց ճիւղին մէջ՝ 10.000 անգործ եւ 2.500 հոգի ալ կէս-անգործ։ Նաւահանգստի աշխատաւորները նոյնպէս անգործ են։ 4500 հոգի ոչինչ կ'ընեն. իսկ 8930 հոգի մէկ քանի օր միայն կը գործեն։

Անվէրսի մէջ որ ադամանդի եւ գոհարեղէնի կեդրոններէն մէկն է, 7255 հոգի զրկուած են աշխատանքէ ամիսներէ ի վեր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

50 ՄԻԼԻԱՐ ՖՐԱՆՔԻ ԲԱՑ

Կը նախատեսուի որ Ամերիկա 50 միլիառ ֆրանքի բաց պիտի ունենայ իր ելմտացոյցին մէջ։ Այս բացին պատճառ ցոյց կը տրուին 1) Ապարակապաններու եւ անգործներու ի նպաստ ձեռք առնուած միջոցները։ 2) Եկամուտի տուրքին խոշոր համեմատութեամբ նուազումը։ 3) Կարճատեւ պարտքերու պայմանաժամի յետաձգման առթիւ, պահանջուած տոկոսի բարձրացումը։ Միայն թղթատարական սպասարկութիւնը ցոյց կուտայ 65 միլիոն տոլարի բաց մը։

Նախագահ Հուվըր բազմաթիւ ռամկավար պետերու թէ տուրքերու յաւելում մը անխուսափելի է։ Սակայն հարց է թէ ի՞նչպէս պիտի կատարուի տուրքի յաւելումը, որովհետեւ հանրապետականները եւ ռամկավարները համաձայն չեն։

Ամերիկայի երկաթուղային ընկերութիւնները ճամբու դրած են 500.000 աշխատաւորներ՝ տագնապին հետեւանքով. իսկ 250.000 արհեստագիտական կատարելագործութեանց պատճառով։

Վիրճինիոյ եւ Քենթըքքիի մէջ, հանքագործներու 25.000 տղաքներ, օրական մէկ անգամ միայն կը ճաշեն եւ կը հագնին զգեստներ, որոնք պատրաստուած են ալիւրի տոպրակներով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

1931ի վերջին տասն ամիսներու ընթացքին, ֆրանսական ներածումները բռնած ՛են 501.836000 ֆրանք, ըսել է 7 միլիառ 232,534000 ֆրանքի նուազում մը՝ բաղդատմամբ 1930ի։

Իսկ արտածումները բռնած են 25 միլիառ 939,752000 ֆրանք, ըսել է՝ 10 միլիառ 222,492000 ֆրանքի նուազում մը՝ բաղդատմամբ 1930ի։

ՊԼԱՆՔԻ ՓՈՂՈՑԻ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՈՃԻՐԸ

Մէկ քանի օր առաջ, գրեր էինք թէ, հայ գինեպան մը Սիմոնեան, Պլանքի փողոցի իր գինետան մէջ ծանրօրէն վիրաւորեր էր հայ մը, Փանոս Այտընեան։

Այս առթիւ Պ. Ցարութիւն Բարսեղեան մեզ կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Կիրակի օր, Փանոս Այտընեան, երկու ուրիշ հայրենակիցներու, Օհաննէս Հանեսեանի եւ Տաճատ Ատէմեանի հետ (եւ ո՛չ թէ Այտընեան, ինչպէս գրուած էր) կը մտնեն Սիմոնեանի գինետունը։ Արդէն բաւական խմած էին, եւ նորէն, ըմպելի կը յանձնարարեն։ Ինչ որ կը կատարուի։ Կը խմեն ու կ'ազմկեն։

Վէճը ծագած է անկից որ Փանոս Այտընեան, գինով վիճակի մէջ, գաւաթը զարկած է սեղանին ու կոտրած. ու նորէն ըմպելի է ուզած։ Ինչ որ չէ մերժուած դարձեալ։ Սակայն գաւաթին ձեւը փոխուած էր։ Փանոս կը պահանջէ նոյն տեսակ գաւաթով տալ։ Գինեպանը չունէր։ Այս անգամ Փանոս գաւաթը վերցնելով, կը սպառնայ գինեպանին։ Ու վէճը կը սաստկանայ։ Գինեպանը Սիմոնեան, որ երկու ամիս առաջ եւս նման վէճ մը ունեցեր էր Փանոս Այտընեանի հետ, կը մերժէ ըմպելի տալ։

Փանոսի երկու ընկերներն եւս կը միանան եւ երեքը մէկ կը սկսին սպառնալ Սիմոնեանի։ Ցաճախորդները ձգեր հեռացեր էին, գինեպանը ձգելով՝ գինեմիներուն հետ առանձին։ Սիմոնեան, կ'երթայ իր ատրճանակը առնելու եւ նախ, վախցնելու համար, երկու ձեռք կը պարպէ օդին։ Երբ ընկերները ականջ չեն կախեր և կ'երթան Սիմոնեանի վրայ, որ երրորդ գնդակով մը, կը վիրաւորէ Այտընեանը աչքէն։

ԹՂԹԱԽԱՂԻ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՍԷՆ-Թ'ԷԹԻԷՆԷՆ կը գրեն մեզ.— Անցեալ հինգշաբթի, Թարանթէզ փողոցի յունական սրճարանին մէջ, 4 հայ երիտասարդներ կը բոլորուին թղթախաղի սեղանին շուրջ։ Խաղցողները կը մերժեն որեւէ ըմպելի առնել։ Ասոր վրայ, սրճարանին հայ սպասարկուն Կարպիս, կը քաշէ սեղանին օթոցը որուն, վրայ չորս Հայերը թուղթ կը խաղային։

Եւ ահա, կռիւը կը սկսի։ Խաղցողներէն մէկը, կռուփի երկու հարուածով կը զգետնէ սպասարկուն, որ պահ մը վերջ դանակը քաշած, կը սկսի փողոցին մէջ հալածել խաղացողները։ Այս վերջինները փախուստ կուտան։

Կարպիս՝ յուսահատ զանոնք հալածելէ, կը վերադառնայ եւ ճամբան ծունկէն կը վիրաւորէ Գէորգ Սակոբեանը, որուն հետ որեւէ գործ չէր ունեցեր։

Կարպիս հարցաքննութեան տակ առնուած է։

ՓՕԼ ՊՈՆՔՈՒՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Ընկերվարական յայտնի դէմքերէն Փօլ-Պոնքուր որ ծերակուտական ընտրուեր էր, նախորդ օր յայտնեց թէ ծերակոյտի որեւէ խմբակցութեան մէջ չպիտի մտնէ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց:
Այսօր Կիրակի երեկոյեան ժամը 3ին Փլէթի ժողովրդ. սրահին մէջ
21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐՁԻ (երգ), Տիկ. ԳԵԻՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄԳԱՋ (դաշնակ), Գ. Մ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Գ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՔՕ ԺԱԿՈԲԵԱՆԻ
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է
Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւնները յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցողացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդները:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին:
44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ օտէօն եւ սէն Միշել — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր *Անգրանիկ 25 ֆրանք. Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն եալ 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիման Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապաիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15,*

Առողջապահական գիրքեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջաբանութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բուժումը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մանրէ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40,*
Դիմեցէք բոլորդ ալ ցնտեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ՓԼԱՔՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՕՆՕՆԵՐ

ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

281 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյնատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ:

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 82 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւգթ. եւ վարքիս: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

EMPIRE սինէմա-Հոլ՝ 87 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսամուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:
Դիմել՝ Խ. ՔԷԳԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12. 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) — Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը: Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թէյադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները զգտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար:
ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

8, RUE CHATEAUDUN
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՌՆԱՐ ՎԱՀԷ)

(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73 97
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխզի արկածները, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ծաղկաւոր դատարաններու առջեւ. կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր բացի երկուշ եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:
ՄԱՆՕԹ—Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

ENTREPRENEUR *կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխառութիւն դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի,* 35 Rue Emile Desvaux. *Փարիզ (19) մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր:*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.
Հոն կը կատարուին X. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլտրաֆիօլէտեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործադրութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգիլիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ չիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները ակքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:
Դարմանատան առանձնաշնորհ ժամերուն մէջ կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis. Tramway 39. 40, 42. 5:

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage. Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Ամէն ամիս կը ստանայ հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն փլաքներ նուագուած ներքաւնաւոր արուեստագէտներու կողմէ, ինչպէս նաեւ ամենաէժան գործարանային ֆօնոնները (երաշխաւորուած) 300—2000 *ֆր.*
Մեր գիները զարմանալիօրէն նուազած են, Բաց է ամէն օր:

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71
Autobus: AY. BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

ջուլուն, ծաղկաւոր եւ ամէն ձեւի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ

Կը բերէ իր հետ նուէրներու համոյքը, բայց նաեւ շուայտութիւն. Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «կեանքի ապահովագրութեան մուրհակն» է, UNE POLICE D'ASSURANCE VIE. Մանաւանդ երբ այդ Palice—Vieն կնքուած է

COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին
87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)
Գոյութիւն ունեցող ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը բլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի:
Դիմեցէք անվերապահօրէն ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի 35 տարուան փորձառութեան, այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

Téléphones		H. M. KETCHÉDJIAN
Central	77-52	Inspecteur Principal attaché à l'Agence
Gutenberg	86-98	Paris V., Chef du Bureau Spécial pour
Richelieu	86-11	les Orientaux, 87 Rue de Richelieu 2
»	86-12	

RESTAURANT ANTOINE

20 Rue Rodier, PARIS
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած համեղ կերակուրները գնելով գոհ կը մնաք: Ամէն օր արեւելեան նուագ ընկերակցութեամբ օրիորդ Ցերոյեի, որ կ'երգէ եւ կը պարէ: միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրահարներուն:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿՐ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԷՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25
Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն:

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-31
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում
Ցածախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մենք խնամք սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիստեմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագրապետ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

24 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1733

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ...

Կամ ձայն արեան,— այսպէս կարելի է բացատրել հոգեվիճակը այն բազմութեան որ, կիրակի գիշեր, խռնուած էր «Փըթի ժուռնալ»ի սրահը, Մուրատի սգահանդէսին առթիւ կազմակերպուած՝ Սեբաստիոյ Հայր. Միութեան մը երեք թեւերով, յարգանքի այս ցոյցը կրնար դառնալ տեղական, կուսակցական կամ սահմանափակ։ Ինչպէս յաճախ կը տեսնենք։

Մինչդեռ, իսկապէս ազգային, համաժողովրդական, ներկայացուցչական ցոյց մըն էր։ Եւ բազմութիւնը՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս մեր մեծ տօներուն,— Ապրիլ 11ի, Մայիս 28ի կամ Դաշնակցութեան Օրուան։

Ապահովաբար ներկաներէն շատերը նոր կը լսէին Մուրատի անունը։ Կամ աղօտ ծանօթութիւններ ունէին անոր կեանքի եւ գործի մասին։ Ինչպէս դեռ հազարներու մասին, որոնց անունները անգամ մոռցուած են...

Եւ սակայն, ահա՛ արեան ձայնը, հզօր եւ անդիմադրելի, որ կ'ալեկոծէ տարագիր բազմութիւններու հոգին։ Արեան ձայնը, որ կը մղէ շարք-շարք համախմբուիլ, պարբերաբար, խոկալու, հպարտանալու, ներշնչուելու եւ թարմանալու համար։

Եւ Սեբաստիան կրնայ մխիթարուիլ, որ թէեւ, ճակատագրական պահու մը, կորսնցուց իր արի զաւակը, բայց ահա, տասնեւչորս տարի վերջն ալ, անոր ոսկորները կը խառնեն տարագիր զանգուածի հոգին, կը փոթորկեն ու կ'ամբարձնեն զայն։

Ու կրնայ հպարտանալ մանաւանդ, որ այդ չարքաշ մշակը, այդ ամեհի առիւծը արդէն դարձած է համազգային մեծութիւն, արժանի՝ երկիւղած յարգանքի եւ խորին երախտագիտութեան։

Հերոսները հայրենիք չունին։ Աշխարհագրական բացատրութիւններ են ծննդավայրի անունները — Սեբաստիա, Շապին Գարահիսար, Վան, Մուշ, Կարին, Երեւան, Ղարաբաղ, Հաճըն կամ Սալմաստ։

Հերոսները չունին սահման, ինչպէս աշխարհագրական, նոյնպէս բարոյական իմաստով։ Ինչպէս աշխարհի ընթացքին, նոյնպէս գերեզմանէն անդին։

Ճիշդ այս հասկացողութեամբ ալ, ո՛րքան պիտի բարձրանար մեր հոգեկան կորովը եւ քաղաքական մակարդակը, եթէ վարուէինք այսպէս պարբերաբար, համաժողովրդական խանդավառանքով, ոգեկոչել զանոնք հանդիսաւորապէս, առանձին կամ խմբովին, առանց հայրենակցական սահմանափակումներու։

×

«Ձայն հայրենեաց»... Ո՞վ աւելի հարազատ, աւելի հզօր եւ աւելի ծաւալուն պիտի կրնար հնչեցնել այդ ձայնը — հայրենիքի եւ արեան ձայնը — քան հերոսը։ Հերոսնե՛րը։ Անոնք որ կէս ձգած աշխատանքը կամ դպրոցը կամ կեանքի զուարթ, նետուեցան կրկէս, բարձրացան լեռները. թնդացուցին սար ու ձոր, թշնամին դիմաւորելով ճակատ ճակատի եւ ակն ընդական։

Եւ ո՞վ աւելի բարձր պիտի կրնար խօսիլ, քան ֆէտային։ Մեծէն մինչեւ փոքրը, քաղաքացիէն մինչեւ գիւղացին, խմբապետէն մինչեւ խոնարհ զինուորը, որ մաքրելով, ճանկռտելով, կուրծքը բզքտելով բացին ակօսները ազատութեան եւ հայրենիքի։

Դժբախտաբար միշտ ալ անճարակ, նոյնիսկ անփոյթ ենք եղած, մեր ներքին արժէքներու գնահատման մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ։

Օտար զինուորական փառք մը հէքեաթներ պատմել տուած է մեզի, սերունդէ սերունդ։ Մինչեւ այսօր ալ, բերանաբաց կը հոլովենք Նափոլէոնն ու ծովակալ Թոկօն, Նէլսընն ու Մեծ Դուքս Նիկոլան։ Բայց կը մոռնանք Սերոբներն ու Գէորգ Չաւուշները, Դումաններն ու Թորգոմները, Անդրանիկներն ու Քեռիները։ Կամ եթէ բարեհաճինք յիշել հայկական անուններ, առաջին առթիւ մեր միտքը կ'իյնան ասպարէզի մարդիկը,— Լորիս Մելիքովներն ու Ղորղանովները, Տէր-Ղուկասովներն ու Նազարբէկովները։

Չէինք ուզեր որ թիւրիմացութիւններ ծագէին անուններու այս հակադրութենէն։

Արժէքը արժէք է միշտ, ի՛նչ պարագաներու մէջ ալ երեւան եկած ըլլայ։

Բայց մեր խանդավառանքը բնազդաբար կ'երթայ այն տարրին, որ ոչ ակադեմիա տեսաւ, ոչ պետութիւն, ոչ բարձր ազնուական ծագում ունեցաւ, ոչ ալ պատրաստ բանակներ, այլ ամէն ինչ ստեղծեց նոր ի նորոյ, իր բազուկով, իր եղունգներով, իր արիւնով։

Եւ դժբախտաբար մենք ապերախտ ենք եղած այս տարրին հանդէպ։ Այլեւ սկեպտիկ, մեր աչքերը մթագնած ըլլալով շողշողուն անուններէն։

Սկեպտիկ՝ որովհետեւ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անծանօթ ենք ինչպէս մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան, նոյնպէս անոր արի արանց զաւակներուն կեանքին եւ գործերուն,

Այս կսկծալի պակասը լրացնելու կը ծառայեն սգահանդէսներն ու տարեկան տօները։ Անոնց թափիծն անգամ կը նորոգէ մեր հոգին եւ կ'օգնէ ինքնաճանաչման — տաքինութիւն մը որուն այնքան կարօտ ենք այս օրերուն։

Այսպէս է որ աւելի եւ աւելի պիտի տեւէ արեան ձայնը, — ձայն հայրենեաց, երկու բառերուն լաւագոյն իմաստովը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքը կը սկսի գործադրուիլ

Պէյրութէն հեռաձայնուած տեղեկութիւնները կը տրուին Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքին գործադրութեան մասին.

— 1930 յուլիս 14ին յայտարարուած Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքին գործադրութեան շրջանը բացուեցաւ։ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանը, Էնյիս Թաճէտտինի ուղղուած նամակով մը ծանուցեց այս կարգադրութիւնը։ Ֆրանսա ուրեմն այլեւս ուղղակի չի ստանձներ պատասխանատուութիւնը որ իր վրայ կը ծանրանար ցարդ, սուրիական հողատարութիւնը կիրարկելու համար։

Համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կատարուած եւ անոր հաւանութեան արժանացած յայտարարութիւններուն, այսպէս ուրեմն, վերջ կը գտնէ ժամանակաւոր վարչաձեւը որ պէտք է կանխէր սահմանադրութեան կիրարկումը։ Մարզպանին նամակը կը հաղորդէ նաեւ խորհրդակցական մարմնի մը կազմութիւնը՝ սահմանադրական օրէնքի կիրարկման հետ կապուած, եւ Սուրիոյ երեսփոխանական ժողովին համար, ազատ ընտրութիւնները՝ յառաջիկայ յունուարին։

Մարզպանը հրամանագրերով պիտի նշանակէ խորհրդակցական մարմնին անդամները։ Այս մարմինը բաղկացած պիտի ըլլայ սուրիական կառավարութեան նախկին պետերէն, վարչապետներէն, վճռաբեկ ատեանի նախագահէն, Դամասկոսի համալսարանի վարիչէն, Աղեքսանդրիոյ սանճաքին վարչական խորհուրդին նախագահէն, Հալէպի եւ Դամասկոսի առեւտրական սենեակներու նախագահներէն եւ ի հարկին, մարզպանը պիտի կրնայ նաեւ անդամ նշանակել բոլոր անոնք որոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ։

Այս խորհուրդը նիստերը պիտի գումարէ Դամասկոսի մէջ։

Ուրիշ կարգ մը հրամանագրեր եւս հրատարակուած են կառավարական դիւաններուն համար, մինչեւ որ սահմանադրութիւնը գործադրուի։

Սուրիական սահմանադրութեան օրէնքին կիրարկման առթիւ, աւելորդ չէ հետեւեալ տեղեկութիւններն ալ աւելցնել։

Խորհրդարանական դրութիւնը արդէն կը գործադրուի Լիբանանի մէջ։ Լիբանանի խորհրդարանը կը գումարուի Պէյրութ։

Խորհրդակցական մարմինը որուն կազմութիւնը հաղորդած է Սուրիոյ մարզպանը՝ Պ. Փոնսօ, նպատակ պիտի ունենայ մինչեւ յունուարի ընտրութիւնները՝ վեր առնելով կառավարական եւ կուսակցական նկատումներէն, բոլոր կուսակցութիւններուն եւ թեկնածուներուն ապահովել հաւասար ազատութիւն՝ հողատարութեան հովանիին տակ։

Նոյն առաջադրութեամբ ալ Պ. Փոնսօ որոշած է՝

1) Մինչեւ սուրիական սահմանադրութեան կիրարկումը եւ կանոնաւոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, Մարզպանը ինքը պիտի կիրարկէ կառավարութեան պետին տրուած իրաւունքները՝ ընտրական ձեւակերպութեանց մէջ։

2) Նոյն ժամանակաշրջանի ընթացքին, ներքին նախարարութեան իրաւասութիւնները պիտի կիրարկէ ընդհ. քարտուղարութիւն մը, որ պիտի ապահովէ ընթացիկ գործերու անընդհատութիւնը։ Մարզպանին կողմէ նշանակուած պատուիրակի մը օժանդակութեամբ եւ ներկայիս պաշտօնի վրայ գտնուող նախարարի մը առաջադրութեամբ։

Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանները

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր նախորդ օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանագծման հարցով։ Լորտ Ռապըրթ Սէսիլի առաջարկով ընդունուեցաւ հարցին քննութիւնը յետաձգել յառաջիկայ նիստին, որպէսզի Անգլիոյ պատուիրակներէն Ճօն Սայմըն կարենայ մասնակցիլ։ Կը կարծուի թէ տեղեկարերը հետեւեալ առաջարկները պիտի ներկայացնէ.

Նշանակել երեք հոգինոց յանձնախումբ մը, որ եթէ կարելի ըլլայ, զեկուցումներին իսկ, քննութիւններ կատարէ տեղւոյն վրայ եւ իր եզրակացութիւնը ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհրդական նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ 1932 յունուար 22էն 27։

Տեղեկարերը կ'առաջարկէ նաեւ որ այս յանձնախումբին կցուին 4 օժանդակներ, Ֆրանսացի մը եւ Սուրիացի մը, Անգլիացի մը եւ Իրաքցի մը։

Քննիչ յանձնախումբ Կիպրոսի համար

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.—

Կիպրոսի աքսորականներու մասին տակաւին ոչ մէկ որոշում տրուած չէ։ Զրոյց կը շրջի թէ կառավարութիւնը ազատ պիտի թողու զանոնք, պայմանաւ որ Կիպրոս չվերադառնան։

Այս զրոյցը պաշտօնական աղբիւրէ չի հաստատուիր։ Տակաւ առ տակաւ հող կը գտնէ այն կարծիքը թէ պէտք է քննիչ յանձնախումբ ղրկել Կիպրոս։ Այս կարծիքին կ'ընդդիմանայ Կիպրոսի կառավարիչը։

Կիպրոսի նահանգներու յիշատակին, Եգիպտոսի յոյն գաղութն ալ հոգեհանգստեան արարողութիւններ կատարեց։

Աղեքսանդրիոյ մէջ ոստիկանական ուժեղ ջոկատ մը պաշարման տակ առած էր յունական եկեղեցին որեւէ ցոյց արգիլելու համար։

Պուլկար վարչապետը Թուրքիա կ'երթայ

Պուլկար վարչապետը Պ. Մուշանոֆ դեկտեմբեր 1ին պիտի մեկնի Էնկիւրի, ուր հրաւիրուած էր Թուրքիոյ վարչապետին Ըսմէթի կողմէ։

Ներգաղթը դէպի Հայաստան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Գ. Դ. Շահվերտեան, որ երկու շաբաթէ ի վեր Աթէնք կը գտնուի, ցարդ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած էր ներգաղթի մասին, պահելով խորհրդաւոր լռութիւն։

Եւ իբր թէ Աթէնքի մէջ ուրիշ թերթ չգտնուէր, Գ. Շահվերտեան հաճած է վերջապէս հետեւեալ զեկոյցը հրատարակել Աթէնքի «Նոր Զարթօնք» համայնավար թերթին մէջ.

— Աթէնքի, Փիրէայի եւ արուարձաններու հայ գաղթականներէն ամէն անոնք որ ցարդ Հօկի եւ Բարեգործականի միջոցաւ արձանագրուած են Հայաստան ներգաղթելու համար, կը հրաւիրուին նշանակուած օրերուն ներկայանալ Աթէնքի Խորհրդային հիւպատոսարանի ներգաղթի գրասենեակը։

Մինակներն ներգաղթել ուզող անհատները պարտին ներկայանալ անձամբ, հետերնին բերելով 3 անձնական փասփորի լուսանկար։

Ընտանեօք ներգաղթել ուզողներուն կողմէ պէտք է ներկայանայ նոյն ընտանիքին աշխատող անդամներուն գլխաւորը, իրեն հետ բերելով ներգաղթող ընտանիքին ամբողջական խմբանկարը փասփորի նկարին մեծութեամբ, 3 օրինակ։

Ներկայացող իւրաքանչիւր գաղթականի պիտի տրուի կարգաթիւ մը՝ որուն հետեւելով տեղի պիտի ունենան պաշտօնական ձեւակերպութիւնները։

Հին եւ Նոր Ֆալերոնի միւս գաւառներու եւ կղզիներու թեկնածուներուն համար պիտի ըլլայ ուրոյն յայտարարութիւն եւ հրաւէր։

Մասնանշութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ներածումներու սահմանափակման օրէնքին գործադրութենէն ի վեր, Թուրք կառավարութիւնը նշմարած է որ մաքսանենգութեամբ օտար ապրանքներ կը մտցուին Թուրքիա մեծ քանակութեամբ։ Ասոր առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը, որոշեց որ ներածումները կատարուին միմիայն Պոլսոյ, Իզմիրի, Մերսինի, Սամսոնի եւ Տրապիզոնի նաւահանգիստներէն։

Թուրքիա եւ ցնցական ցագնապը

Էնկիւրիէն առացուած տեղեկութիւններու համաձայն, գործավարներու խորհուրդը յաջորդաբար քանի մը նիստեր գումարած է Մ. Քէմալի նախագահութեան տակ, երկրի տնտեսական վիճակով զբաղելու։ Այս պատճառաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ Ըսմէթ փաշայի խօսելիք ճառը յետաձգուած է։

Անգործներու ցոյց օտարականներու դէմ

Նախորդ օր, հարիւրի չափ անգործ նուագածուներ ցոյց մը կատարեցին Փարիզ, Շան զ'Էլիզէի մէկ սրճարանին առջեւ, բողոքելու համար օտար նուագածուներէ բաղկացած նուագախումբերու գործածութեան դէմ։ Ցուցարարներէն մէկը ճառ մըն ալ խօսեցաւ ներկայացնելով անգործներու պահանջները։

Յետոյ նոյն խումբը գնաց նոր ցոյց մը եւս կատարելու ուրիշ սրճարանի մը մէջ։ Հոն մտան իբրեւ յաճախորդ եւ անկից վերջ միայն ազմկեցին պահ մը, բողոքելով օտար նուագածուներուն դէմ։

Յակոբ Աբիկեան արձակուած

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի հօրեղբայր ընկերը, պատուհասավաճառ Յակոբ Աբիկեան, բանտարկուած կը մնար Պոլսոյ մէջ։

«Ցուսաբեր» Աբիկեանի Աղեքսանդրիոյ ազգականներէն կ'իմանայ թէ բանտարկեալը Նոյ. 12ին ազատ արձակուած եւ Ռումանիա մեկնած է։

Ուրեմն, ախտալի խաղի մը զոհ գացած է Պէյրութի «Ազդակ»ը, որ հոկտ. 24ի թիւին մէջ «տեսակցութիւն» մը հրատարակած էր Աբիկեանի հետ։ «Ազդակ» խմբագրականով մը կը խոստովանի թէ զոհ գացած է «զարհուրելի զաւակութեան մը»։ Իր լրատուն եղած է արաբ թերթի մը աշխատակիցը, որ միեւնոյն «տեսակցութիւնը» հաղորդած է «Էլ Ահվալ», «Էլ Պայրագ» եւ «Լ'Օրիան» թերթերուն։

Անգլիոյ մաքսային օրէնքին շուրջ
Ամերիկա փոխ-վրէժի կը դիմէ

Լոնտոնի առեւտրական շրջանակները գոհ են որ կառավարութիւնը առանց ձգձգումներու՝ մաքսային միջոցներու դիմեց, պաշտպանելու համար անգլիական ճարտարարուեստը։

Գործարանատէրերու Ազգ. Միութեան Նախագահը աւելի եւս առաջ կ'երթայ յայտարարելով որ այն գործարանները, որոնց արտադրութիւնները չեն մտած մաքսատուրքի առաջին ցանկին մէջ, պէտք է դիմեն կատարեն երկրորդ ցանկին մէջ մտցնելու համար զանոնք։

Իսկ սթէրլինը կը շարունակէ թեթեւօրէն իյնալ, 95 3)8 բաղդատմամբ ֆրանքի եւ 3,72 7)8 բաղդատմամբ տոլարի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՓՈԽՎՐԷԺ

Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, կը հաւատան թէ կառավարութիւնը՝ Ամերիկա ներածուած անգլիական ապրանքներուն վրայ պիտի դնէ նոյնքան մաքսատուրք, որքան որ Անգլիա դրած է ամերիկեան արտադրութեանց վրայ։

Այն ապրանքները որոնք այս կերպով պիտի ենթարկուին փոխվրէժի, հետեւեալներն են.—Ինքնաշարժ, բանուոր ինք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻ՛ՇՏ ԽՈՐՀԻԼ ՈՒ ԳՈՐԾԵԼ, ԵՐԲԵ՛Ք ԽՕՍԻԼ ՈՒ ԳՐԵԼ

Քեմալականութեան Թափած ճիգը՝ գործնելու իր ղիրքը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ, ակներեւ կերպով կը ցուցադրէ հակահայ շեշտուած գիծ։

Այս կ'ապացուցանեն ո՛չ միայն Գարսկաստանի եւ Սուրիոյ մէջ ապրող Հայերու դէմ հիւսուած սադրանքները, այլ եւ Թուրք պետական անձերու այցելութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ կիրարկուած ոստիկանական խստութիւնները՝ Թեւադրութեամբն ու գործակցութեամբը Թուրք ոստիկաններու։

Հակահայ տրամադրութիւններու եւ գրգռութիւններու Թրքավարի մէկ արտայայտութիւնն էր մանաւանդ «Մահափորձի» պատմութիւնը, որուն անհարակ յերիւրանք մը միայն ըլլալը ամէն կասկածէ վեր էր առաջին իսկ գեկոյցէն։ Մարդիկ, երկուքն ալ 45ը անց, պէտք ստանձնէին աշարեկիչի պաշտօն, բայց վախնալով Պիրէոսի մէջ ձեռք առնուած ոստիկանական խստութիւններէն, պէտք որոշէին իրենց գործը գլուխ հանել Պուտափէշտի մէջ։ Եւ որպէս զի օր առաջ հասնէին այդ քաղաքը, պէտք անցնէին Պոլսէն, իբր թէ աժան ճամբորդութիւն մը կարենալ ընելու համար։ Ո՛ր յիմարը կրնայ վայրկեան մը հաւատալ թէ՝ աշարեկիչները կը զգուշանան Թուրք ոստիկաններու կողմէ Պիրէոսի մէջ ձեռք առնուած միջոցներէն եւ կ'որոշեն ո՛չ միայն անցնիլ Թուրքիոյ ջուրերէն, այլ եւ 1-2 օր հարկադրաբար կենալ Պոլսոյ առջեւ։

Նկատելի ուրիշ պարագայ մըն ալ այն էր որ Թուրք թերթերու լեզուն հետզհետէ դարձաւ սանձարձակ ու լպիրշ, որքան աւելի պարզուեցաւ նաեւ իրենց համար որ «Մահափորձը» օդէն բռնուած խրտուիլակ մըն է։ Սպառնալիքներ ուղղուեցան ո՛չ միայն Թուրքիոյ մէջ մնացած, այլեւ Պալքաններէն մինչեւ Ամերիկա ցրուած Հայերու հասցէին։

Մարդիկ ստանձներ են վարպետ փողի դերը եւ ո՛չ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնեն, որպէսզի իրենց անպարտելի ոճիրներուն համար ուրիշները պատասխանատու բռնեն։

Աւելին ըլլալով, ո՛չ միայն ապարէզ կը կարդան Հայերուն, այլեւ կարգ մը պետութիւններու, որոնց սահմաններուն մէջ ցիրուցան գոյութիւն մը կը քաշքշեն մեր բեկորները, ինկած չոր հաց մը ճարելու խուլէն։

Այս քանի մը օրինակներն ալ բաւականաչափ կը ցուցնեն թէ ինչի կը ձգտի մեր դարաւոր թշնամին։

Կարեւորն այն է որ կը յաջողի ալ, նաեւ իր երկրի սահմաններէն դուրս։

Իբր թարմ օրինակներ, յիշենք միայն Սուրիոյ ջուրերուն փակումը մեր հայրենակիցներու երեսին եւ յունական ոստիկանութեան ծառայութիւնը Թուրք ճիւաղներուն։

Այս եւ նման բոլոր սադրանքներուն դէմ ինքնաբերաբար պէտք ծառանայ ինքնապաշտպանութեան բնազդը, եթէ գոյութեան պայքարի ջիղը չէ մեռած հայ ժողովուրդի մէջ։

Համոզուած ենք խորապէս որ ո՛չ ինքնապաշտպանութեան բնազդը չքացած է, ոչ ալ գոյութեան պայքարի ջիղը ընդարմացած։

Սակայն, այս համոզումին ապացոյցը չի տեսնուիր։

Ոմանք կը կարծեն որ ան երբեք պէտք չգայ։

Ուրիշներ հրապարակ կը դնեն թանձրացեալ առաջարկներ։

Այսպէս, Թուրք պատուիրակութիւն մը եկած է Ամերիկա, գլխաւորութեամբ նշմտական նախորդ գործավար Սարաճ օղլուի։ Տարակոյս չկայ որ այս առաքելութեան գլխաւոր նպատակն է փոխառութիւն մը յաջողցնել։

Եւ ահա, հայ մամուլը կը սկսի հրապարակով խօսիլ հակազդող միջոցներու մասին։

Ժամանակ մը ունէինք Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէ, որուն իրենց բալորանուէր օժանդակութիւնը կուտային բազմաթիւ ականաւոր Ամերիկացիներ։

Աւելի ուշ ստեղծուեցաւ Փրէս Բիւրօն, որ Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէի անհետացումէն յետոյ, ստանձնեց հայ դատի ու շահերու պաշտպանութիւնը։ Երկուքէն տարիէ ի վեր այս մարմինն ալ ձեռնթափ է եղած։

Թուրքերը կուգան Ամերիկա. ինչո՞ւ չվերակենդանացնենք Փրէս Բիւրօն, կ'եզրակացնեն յօդուածագիրները։

Իսկապէ՞ս այսքան միամիտ ենք։ Թէ՞ այնքան ենք անճրկեր որ առանց հաշիւ տալու կը խօսինք ու կը գրենք՝ ինչ որ գայ մեր լեզուին ու գրչին ծայրը։

Կասկած չկայ որ յաջողութիւն մը պէտք ըլլայ Թուրքերուն համար, եթէ այդ պատուիրակութիւնը իրօք կարենայ կնքել փոխառութիւն մը Ամերիկայէն։

Կասկած չկայ նաեւ որ՝ եթէ կարելի ըլլայ ձախողցնել անոնց այդ ձեռնարկը, Քէմալի կառավարութիւնը լայն միջոցներ պէտք չգտնէ իր դիւային ծրագիրներն աւելի ընդլայնելու համար։

Եթէ մենք ալ կրնանք որեւէ քայլ առնել՝ նպաստելու համար այդ ձախողանքին, անշուշտ այդ կ'ըլլայ համապատասխան հայկական շահերուն։

Բայց մի՞թէ անհրաժեշտ է որ այդ մասին մենք խօսինք ու գրենք օրեր, շաբաթներ կամ ամիսներ առաջ։

Ո՛Չ ԵՒ Ո՛Չ։

Դժբախտաբար այս տարրական ճշմարտութիւնը չենք հասկնար, գէթ չենք կիրարկեր մեր հանրային կեանքին մէջ։

Այնինչ մէկէ աւելի պատճառներ կան, որ մեզի շատոնց պէտք բերէին այս տարրական ճշմարտութեան ճանաչողութեան։

Նախ՝ փրոփականտով ձախողեցնելու միջոցը երրորդական, նոյն իսկ տասներորդական է։

Ձենք ըսեր որ բոլորովին անարժէք է, բայց մեծ նշանակութիւն ունի այն թէ՝ իրական ի՞նչ ուժ կը ներկայացնէ այս կամ այն աշխատանքը կատարողը։ Այսօր Թուրքերը աւելի ուժ կրնան ցուցադրել եւ դրամական աւելի մեծ միջոցներ օգտագործել։ Սխալ է, ուրեմն, մեծ յոյսեր կապել փրոփականտին, որ վերջ ի վերջոյ անուղղակի հարուածի փորձ մըն է։

Երկրորդ՝ առաջադրուած ծեւի փրոփականտի արդիւնքն ալ շատ կասկածելի է։

Ամերիկեան դրամատէրերը Թուրքերու սեւ աչքին ու սեւ յօնքին համար դրամ պէտք չտան ապահովաբար։ Եթէ իրենց մասնագէտներուն քննութիւնը թելադրէ տալ՝ Հայերուս խօսքով ետ չեն կենար։ Եթէ մեր խօսքը որեւէ արժէք կը ներկայացնէ, իրենք կը փնտռեն մեզ։

Երրորդ խելացութիւն չէ մեր ծրագիրները նախապէս փռել թշնամիին առջեւ։

Մի՛ ըսէք որ Թուրքերը հայ թերթ չեն կարդար։ Անոնք միշտ ալ մեզմէ աւելի ծանօթ եղած են հայ թերթերու մէջ իրենց մասին գրուած յօդուածներուն։

Մեր դարաւոր թշնամին հանգիստ չի ձգեր մեզ, որովհետեւ ամէն մէկ Հայու մէջ վրէժխնդիր ոգի մը կը տեսնէ։

Ցանցանքը հայո՞ւն է, որ ներքին ձայն մը Թուրքին կը ներշնչէ այդ կասկածը։

Ո՛չ երբեք։

Այդ հետեւանք է ոճրապարտ յանցանքներու, որոնք կը ճնշեն ամէն մէկ Թուրքի հոգին։

Մինչ նման պայմաններու մէջ գտնուող քաղաքակիրթ մարդիկ պէտք զգային գէթ ներքին դրդում, Թուրք վարիչները կը հիւսեն նորանոր սադրանքներ։

Ինքնապաշտպանութիւնը ամէն անհատի եւ ժողովուրդի ամենաբնական ու արդար իրաւունքն է։

Միջոցներու ընտրութիւնն ու գործադրութիւնն ալ կախում ունին պայմաններէն։

Այս ամէնը պարզել ու կոյրերուն տեսանելի դարձնելը մամուլի եւ հրապարակագրի պարտականութեան սահմաններուն մէջ են, սակայն աւելին՝ ո՛չ։

Ծրագիրներն ու անոնց իրականացումը կենսական անհրաժեշտութիւններ են։ Անոնց մասին խօսիլն ու գրելը, նախ քան անոնց կատարուած իրողութիւններ դառնալը, փնասակար է, հետեւաբար անթոյլատրելի։

Խորհիլ կենսական անհրաժեշտութեան մասին եւ գործել որոշ ծրագրով, մի՛շտ պէտք է։

Բայց այդ մասին չխօսիլն ու չգրելը պէտք է դառնայ Հայերուս գործնական գլխաւոր սկզբունքը, գէթ չորս տասնամեակէն աւելի ունեցած մեր փորձառութենէն յետոյ։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ

Ռոմանթիզմ.— Երբ կը խօսէի դասականութեան մասին, կ'ըսէի թէ այդ անունը չարտայայտեր դասական դպրոցին վարդապետութիւնը։ Ստուգաբանական տեսակէտով, որեւէ կապ չունի նաեւ ռոմանթիզմ բառը գրական այն վարդապետութեան հետ, որուն անունն է։ Փրոֆ. Աղոնց յարաբերութիւն մը կը տեսնէ, սակայն, ռոմանթիզմին եւ ռոմանականութեան միջեւ։ Իսկ ուրիշներ, յաճախ, ռոմանթիզմը կը թարգմանեն վիպականութիւն կամ վիպային դպրոց, կարծելով որ այդ անունը կը սերի roman բառէն։ Գլխովին սխալ է փրոֆ. Աղոնցի կարծիքը, ինչպէս նաեւ միւս տեսակէտը։ Արդարեւ romantique բառը, իր ծագումէն ի վեր, ինչպէս գիտել կուտայ Օր. Արաքսի Թորոսեան, եւրոպական գրականութեան մէջ աչունի գրական ձեւ մը սահմանելու յատկութիւնը ու կը գոհանայ իր սահմանափակ նշանակութիւնով(1)։ Նախապէս romantique կը նշանակէր նկարչական կամ բնագեղ։ 1737ին արքայ Հէմլան կը գրէր թէ «... ալխառնեցաւ իր պարտէզին տալ այն նոյն ճաշակը, զոր Անգլիացիները կ'անուանեն romantic եւ մենք (Ֆրանսացիներ) նկարչական» (2)։ Այս նոյն նշանակութեամբ գործածած է Լըթուրնէօր իր գործին մէջ 1776ին։ Եւ վերջապէս նոյն նշանակութեամբ գործածած է Ռուսօ 1777ին. «Պիէնի լճին ափերը աւելի վայրի, աւելի romantique են, քան Ժընեւի լճին ափերը»։

Ինչո՞ւ ռոմանթիզմ կոչուեցաւ ուրեմն գրական այս նոր դպրոցը։ Թերեւս անոր համար, որ բնութեան նկարագրութիւնը մեծ տեղ կը գրաւէր տրուած նոր գործերուն մէջ։ Եւ թերեւս անոր համար, որ գրական դպրոցին նախակարապետները անկարող էին բանաձեւելու գրական նոր վարդապետութիւնը։ Արդարեւ, դեռ մինչեւ հիմա մարդիկ կը վիճին ռոմանթիզմին վարդապետութեան մասին։ Փրոֆ. Աղոնցի բացատրութիւններն ալ ահա այնքան չփոթ են, որ ընթերցողը իրար կը խառնէ ռոմանթիզմն ու ռոմանականութիւնը, երեւակայութիւնն ու միջին դարը։

Յիշենք գլխաւոր հանգամանքները, որոնք, բացատրելու համար պայքարը դասականութեան եւ ռոմանթիզմին, կը ներկայացնեն զանազան հակադրութիւններ.

1. Քրիստոնէութիւն — հեթանոսութիւն, կամ հարաւ — հիւսիս։

Տիկին տը Սթալի բացատրութիւնն է այս։ Այս տիկինը մէկն է առաջին յանցաւորներէն, որովհետեւ իր ձեւական քննութեամբը մոլորեցուց ռոմանթիզմի ժամանակակից քննադատները (3)։

2.— Արեւելք-արեւմուտք։

Շատ հետեւորդ չունի այս տեսակէտը։

3 — Իրապաշտութիւն-միսթիսիզմ(4)։

Էրնէսթ Սէյեէրի տեսակէտով ռոմանթիզմը տեսակ մը միսթիսիզմ է։ Բայց այս տեսակէտը կը մատնէ այն թերութիւնը, որ կը կոչուի totalisme (= ամէն բան կը գտնուի ամէն բանի մէջ)։ Արդարեւ Սէյեէր միսթիսիզմով կը բացատրէ գրական ու ընկերային գրեթէ բոլոր երեւոյթները, ինչպէս կը մեղադրէ զինք աբբայ Պրէմոն (5)։

4.— Լատին քաղաքակրթութիւն — անգլեւսաքսոն քաղաքակրթութիւն (6)։

Լուի Ռէնոյի տեսակէտն է այս, քիչ մը շատ միակողմանի, երբ ռոմանթիզմի բոլոր նորութիւնները կը փորձէ բերել անգլեւսաքսոն ցեղերու երկրէն։ Տիկին տը Սթալի տեսակէտներուն կը հետեւի։ Փիէր Լասէր, ընդունելով կարգ մը ճշմարտութիւններ, կը քննադատէ այդ տեսակէտը (7)։

Այժմ իմ տեսակէտներս։

Խօսելով դասականութեան մասին, ես ցոյց տուի թէ ինչ որ նորօրինակ յատկանիշը կը համարուէր ռոմանթիզմին, անծանօթ չէր դասականներուն։ Կը կարծեմ թէ ամենամեծ մոլորութիւնը կը ծագի այն թիւրիմացութենէն, որ դասականութիւնը կը համարի բանականութեան տիրապետութիւն, եւ ռոմանթիզմը՝ երեւակայութեան կամ զգայնութեան տիրապետութիւն։ Պէտք է, սակայն, գիտնալ որ հին յունական փիլիսոփայութեան մէջ բանականութիւն կը նշանակէր տիեզերական մարդ (8), կատարեալ «կենդանին», որ երբեք զրկուած չէր իր զգայարանքներէն կամ զգայարանական «ինքնիրմէ հանող» տպաւորութիւններէն, ինչպէս պէտք տեսնուի քիչ յետոյ։ Այդ կատարեալ ու տիեզերական մարդը, կամ պղատոնեան հանրապետութեան քաղաքացին, պէտք կրէր անշուշտ բնաշրջում մը որ, դարերու մէջէն, մերկանալով իր համայնական յատկութիւններէն, պէտք գար հասնէր անհատական ինքնիշխանութեան, եւ այդ՝ շնորհիւ բնախօսութեան, որ յաւիտենական եւ ամենամեծ գիտութիւնն է մեզի ծանօթ։ Բնաշրջումը, ռոմանթիզմի ամէնէն բորբոքած շրջանին, այն վախը կը ներշնչէր թէ մարդը, յանուն իր անկախութեան կամ ինքնիշխանութեան, փլցնելով իր կապերը հաւաքականութենէն, կրնար ոչնչացնել ինքզինք։ Դուք առատ առատ կրնաք գտնել, ռոմանթիզմին մէջ, ինքզինք ոչնչացնելու եւ խորտակելու այդ ցանկութիւնները, որոնք ծանօթ են բանաստեղծներու սէրովք մելամաղձութեան, մենակեցութեան, աւերակներու եւ գիշերներու մասին։ Վերջապէս ռոմանթիզմը ունեցաւ շրջան մը, երբ անձնապաշտութիւնը այնքան դառն քաղցրութիւն մը կը ներշնչէր, որքան, հոգէն, հիւծախտը։ Եւ վիժեցա՞ւ ռոմանթիզմը, այդ շրջանին։

Վանդի անհատինքնապաշտութիւնը, իր գինովութեան մէջ, տարտարոսեան աղէտքմինչեւ ունայնապաշտութիւն (nihilisme). Եւ շատերուն մէջ ալ անհատապաշտութիւնը պատճառ մը դարձաւ երկելու ախտը, հիւանդագինը, մոլութիւնը։ Ուրիշներու մէջ, անհատականութիւնը ճեղքուեցաւ, երկուքի բաժնուեցաւ, (Հաֆմանի ստեղծագործութեանց յատկանիշը = dédoublement de la personnalité): Ահա թէ ինչու Կէօթէ կ'ըսէր, որ «դասականը առողջն է, իսկ ռոմանթիքը՝ հիւանդագինը»։ Այս վտառողջ գրականութիւնն ու գեղեցկագիտութիւնը «վարկաբեկեցին ռոմանթիզմը, որ այնքան խանդավառութիւն ստեղծած էր իր ծնունդի օրերուն։ Ռոմանթիք մաներէն, կ'ըսէ Ժագ Մարիթէն, թունաւորած է մեր գրականութիւնը, որ մեծ դժուարութիւն պէտք ունենայ՝ վերստին գտնելու համար իր դասական առողջութիւնը, որովհետեւ Ռուսօ մեր հոգիներուն մէջ հրահրեց բնական մեղքի սպիները, վերակենդանացուց անիշխանութեան եւ թուլութեան զօրութիւնները, որոնք կը քնանային մեր մէջ։ Ռուսօն է այդ վտառողջ գրականութեան պատասխանատուն, կ'եզրակացնէ Ա. Թէրիվ, ան է առաջինը այն գրագէտներուն, որոնք լաւ կը զգան ու գէշ կը մտածեն»(9)։

Աւարտելու համար ռոմանթիզմին դիմագիծը, վերջին յօդուածով մը բաղդատական գիծի վրայ պէտք դնեմ դեռ դասական ու ռոմանթիք դպրոցները։

Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Արաքսի Թորոսեան,— Ռոմանթիզմի ծարիւրամեակին առիթով. Գեանք եւ Արուեստ, տարեգիրք, 1931, էջ 208։

(2) F. Flutre, — Le Romantisme, էջ 6։

(3) Mme de Staël, — De l'Allemagne, Ա. հատոր, Գլ. ԺԱ.

(4) E. Seillière,— Le Romantisme։

(5) H. Brémont,— Pour le Romantisme, յառաջաբանը։

(6) Louis Reynaud,— Le Romantisme։

(7) Pierre Lasserre, — Des Romantiques à nous,— յառաջաբանը։

(8) Louis Reynaud,— La Crise de notre Littérature, էջ 14։

(9) Ա. Թորոսեան, — Ռոմանթիզմի ծարիւրամեակին առիթով, Յառաջ, 2 մարտ 1930։

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ «ԼԸ ՓՈՓՈՒԼԷՐ»

Le Populaire ընկերվարական թերթը հինգշաբթիի թիւով «Օտար բանուորներու տամը» խորագրին տակ, ներկայացնելով նախ Մարսիլիոյ շրջանակը, կը խօսի նաեւ Հայերուն մասին։

Կը նկարագրէ Մարսիլիան, «մէկը աշխարհի մեծ քաղաքներէն, հրաշալի հալոց մը, ուր կուգան ձուլուիլ ցեղերն ու ազգերը։ Սակայն խուճապի հովը, որ աւերեց Նիւ-Եորքը, տագնապի մութ ամպեր բարդեց Ամերիկայի և Եւրոպայի վերեւ, չխնայեց նաեւ Մարսիլիոյ, որուն նաւահանգիստի կենդանութիւնը ահա կը դանդաղի եւ այսպէս կը նուազի նաեւ իր հրաշալի գործունէութիւնը։ Աղուոհանդերձ պաշ մը կը կծկուի ինքն իր վրայ դիմանալու նպատակով»։

Յետոյ յօդուածագիրը կը հարցնէ.

— Որքա՞ն օտարական կ'ապրի Մարսիլիոյ մէջ։ Պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ 211,645 օտարականներ կան Մարսիլիոյ մէջ, իսկ 258,000 ամբողջ նահանգին մէջ։ Այս օտարականները կը բաժնուին հետեւեալ ազգութիւններուն,— 138,000 Իտալացիներ, (ամբողջ նահանգին մէջ՝ 166,000), 23,000 Սպանիացիներ, (մեծ մասը Քաթալանցի), 18,000 Հայեր, 5,000 Թուրքեր, 5,000 Ռուսեր։

Ի՞նչպէս բաշխուած են ասոնք աշխատանքի շուկային վրայ։ Ընկերային սանդուխին ամէնէն ցած աստիճանին վրայ՝ գաղթային եւ օտար բանուորները, սեւ աշխատաւորներ, հասարակ գործաւորներ, անարհեստ բանուորներ։ Յետոյ կուգան այն ընչազուրկները, որոնք կ'աշխատին նաւային գործարաններու, զինագործութեան, շինութեանց, կղմինտրի գործարաններու, շաքարեղէնի զտարաններու եւ մետաղագործութեան մէջ։ Յետոյ կուգան արհեստաւորները, մանրավաճառները, եւ ամէնէն վերջը՝ վարիչ դասերը։ Քանի կը բարձրանայ ընկերային աստիճանաւորումը, այնքան կը նուազի օտարականներու համեմատութիւնը, եւ գրեթէ անհշան համեմատութեան մը կը յանգի՝ երբ կը հասնի այդ ստորնաւորման գագաթը, եւ 90 առ հարիւր համեմատութեան կը յանգի աշխատանքի վարին կարգերուն մէջ։ Հետեւաբար իրական lumpen-prolétariat մը կը կազմեն օտար եւ գաղթային բանուորները, ընդդիմադիր հանդէպ կազմակերպական ոգիին, համակերպող եւ դիւրին օր մը դերեվաճառներու համար, որ կը շահագործեն անոնց տգիտութիւնը, բարեմտութիւնը եւ թշուառութիւնը։

Մարսիլիոյ նաւահանգիստին ազատեղի գոտիները, Անտուանի եւ Պէլ-տը-Մէի ժողովրդական թաղերը եւ կարգ մը ուրիշ փողոցներ հիւրընկալած են արժատախիլ այս բազմութիւնը, որ իր թշուառութեան ակօսին մէջ ունի բանակ մը կիներու եւ երախաներու։ Յաճախ այս բանակը մեծապէս կը նպաստէ բազմանալուն այն սոսահակներուն ու դատարկապորտներուն, որոնք շուայտութեան թագաւորութիւն մը կազմած են ստորարանի եռեւի փողոցներուն մէջ։

Օտար այս բանուորներէն Սպանիացիներն ու Իտալացիները, իրրեւ լատին ցեղեր, կը ձուլուին բնական օրէնքի մը կշռոյթով։

Եթէ ճիշդ է թէ չկայ ցեղ մը, որ կարենայ դիմանալ Մարսէյլի հաղորդակցական ջերմութեան, եթէ ճիշդ է թէ փոկեան այս հին քաղաքը իր կնիքը կը դրոշմէ բոլոր հիւրերուն վրայ, այսուհանդերձ որոշ է թէ ձուլումը աւելի դանդաղ եւ աւելի դժուար տեղի կ'ունենայ Հայերուն եւ Ռուսերուն մէջ։

Հայերը Մարսիլիոյ մէջ կը կազմեն տեսակ մը ողբերգական կղզի, ուր ապաւէն են գտած՝ ազատելով կրօնական ու ցեղային կռիւներէն, որոնք, դարեր շարունակ, արիւնաթաթ ըրին այս դժբախտ ժողովուրդը։

Ռուսերը, զօհերն են Վրանկելեան բանակին, եւ կարծես եկած են վկայելու ձախողութիւնը իրենց պետական կառավարման երազներուն։

Քաղաքական, ընկերային, կրօնական վէճերը կը յուզե՞ն արդեօք այս արմատախիլ բազմութիւնը որ եկած է, Մարսիլիոյ շողշողուն երկինքին տակ, փնտռելու հաց եւ խաղաղութիւն, մոռացում եւ աշխատանք։ Դժուար է ըսել եւ նոյն թափանցել մարդկային տառմէն, որ կը ծածկուի յաճախ անհոգութեան մը երեւոյթին տակ։

Իրիկուն մը, Փէլ-Տիէոյի սանդուխներուն տակ, իրենց տօնական զգեստներն հագած մարդոց բազմութեան մը եռուզեռին մէջէն լսեցի երգ մը, որ կ'արտայայտէր եւ կը պանծացնէր խորախոր մելամաղձութիւնը ժողովուրդին, որ կը վերանայ երազին խորհրդաւոր թագաւորութեան մէջ, կարծես խոյս տալու համար թշուառութենէն։ Այդ երգին մէջ կը զգայիր հայրենաբաղձութիւնը իրենց հեռաւոր երկրին, ուր պէտք ուզէին խօսիլ, մահուան խորհուրդին մասին, հակելով հողաթումբին վրայ իրենց ծնողքին, կամ յիշելով իրենց օրօրոցները, որոնց մօտ պէտք ուզէին անցընել իրենց խաղաղ օրերը։ Այդ երգին մէջ կը զգայիր վախը, տառապանքը, սարսափը օրէնքէ դուրս մարդոց կամ զրկեալներուն, զօրս կեանքի կռիւը նետեց տարագրութեան ճամբաներուն մէջ, առանց երբեք կարենալու արմատ արձակել որեւէ հողի վրայ։

Երէկ, անօթութենէ մղուած, ճամբայ ելան անոնք՝ մախաղը իրենց ուսին՝ ապաստան փնտռելու։

Անցնելով երկրէ մը, որ տակն ու վրայ եղած էր, աշխարհի չորս ծայրերէն հասան եկան Մարսիլիա, վայելելու քաղաքին գիշերուան գովութիւնը եւ տաքնալու անոր արեւով։ Իսկ այսօր, անոնք, յանձնուած են տնտեսական տագնապին ապառնալիքին, սարսռելով նորէն գալիք օրերու անծանօթը...

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ Յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ԶՐՈՅՑ
ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնաբերութեան մէջ դրակա՞ն թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ»։ Այս էր նիւթը որու շուրջ զրոյց ունեցան Ա. Ե. Հ. Դ. Փաչի անդամուհիները, անցեալ կիրակի օր։

Եթէ կնոջ աշխատանքը արդիւնաբերութեան մէջ՝ Եւրոպայի շատ մը երկիրներու համար յետ-պատերազմեան երեւոյթ չէ, յամենայն դէպս նորութիւն կարելի է համարել հայ կնոջ համար։ Պատերազմէն առաջ, աննշան թուով հայ կիներ կ'աշխատէին ծխախոտի, գորգի եւայլն. գործարաններու մէջ, հայ կնոջ հոծ զանգուածը կը զբաղէր միայն իր տնակներով, տնական գործերով, իր ծնողքի պահպանումով։

Զօր բախտի բերումով՝ արմատախիլ եղած մեր «Հայ Տունը» ինկաւ Եւրոպայի հրեղէն մեքենայի թաթերուն մէջ, ու այսօր, մենք կը տեսնենք խայնոտ հայ հարսնուկէն մինչեւ աւանդապաշտ մեր մամիկը գործատուններու մեքենային առջեւ՝ օտար բանուորին ու բանուորուհիին կողքին։

Կեանքի պայմաններու հիմնական փոփոխութիւնը, նոր վիճակին յարմարելու անհրաժեշտութիւնը ինքնին պատճառներ են մարդու նկարագրին մէջ փոփոխութիւններ յառաջ բերելու։

Քննելէ առաջ թէ արդիւնաբերութեան մէջ հայ կնոջ աշխատանքը դրակա՞ն թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ, զրոյցը դարձաւ նախ հայ կնոջ նկարագրի յատկանշական գծերուն շուրջ։ Անդամուհիները կենդանի հետաքրքրութեամբ տուին շարք մը յուցմունքներ, որոնք հայ կնոջ նկարագիրը կը բնորոշէին։ Դրական գծերէն կարող ենք յիշել հետեւեալները.

1.— Հայ կինը ընտանիք հաւատքով է։ Անոր ամենամեծ երջանկութիւնն է տեսնել իր անդամները իր շուրջ ու չի սիրեր որ բաժանումներով կազմալուծուի նահապետական իր ընտանիքը։

2.— Պատուոյ համար խիստ նախանձախնդիր է հայ կինը։

3.— Զոհողութիւնը եւ անձնուիրութիւնը դէպի ամուսինը եւ զաւակները աւելի մեծ են հայ կնոջ մօտ, քան ուրիշ որ եւ է ազգի կնոջ մէջ։

4.— Աշխատանքի մէջ մեծ տոկունութիւն յայտ կը բերէ հայ կինը։ Գործատան մէջ 8 ժամուան հեւասպառ աշխատանքէ վերջ, տուն վերադարձին կերակուր կ'եփէ, լուացք կ'ընէ, կը հիւսէ։

5.— Իր միւս առաքինութիւններուն հետ ունի չափազանց համեստութիւն։ Ան չի սիրեր պարծենալ ու փայլիլ ո՛չ իր շնորհներուն, ո՛չ ալ իր կարողութիւններուն համար, ընդհակառակն, աւելի՛ լաւ կ'ուզէ աննշմար անցնիլ։

Այս դրական գծերուն քով, սակայն, հայ կինը ունի բնաւորութեան կարգ մը արատաւոր թերութիւններ։ Ընդունելով որ նկարագրի եւ կենցաղավարութեան պակասութիւնները արդիւնք են որոշ պայմաններու, անդամուհիները բացատրեցան այս անգամ երեւոյթները ներկայացնելով, առանց պատճառներուն մէջ մտնելու։ Իբրեւ բացասական գծեր գտան հետեւեալները.

1.— Հայ կինը անհամարձակ է ընկերութեան մէջ։

2.— Հանրային, քաղաքական խնդիրներու մասին՝ հայ կնոջ հետաքրքրութիւնը տկար է։

3.— Տրուած ըլլալով հայ կնոջ որոշ չափով կրաւորական դերը իր տան մէջ, անոր ձեռներէցութեան ոգին չէ մշակուած. ուրիշին ենթարկուելու հակամէտ է։

4.— Զարգացնուած ինքնասիրութիւն ունի

5.— Մշակոյթի ձգտումը պակաս է իր մէջ. այս թերութիւնը կը նշմարուի մանաւանդ իր ամուսնանալէն յետոյ։ Երբ ընտանիքի տէր դարձաւ, ալ կը մոռնայ իր ուսումը, գրքերը. լաւագոյն պարագային թերթ մը միայն կը կարդայ։

Անդրադառնալով հայ կնոջ կրած ազդեցութեան արդիւնաբերական աշխատանքներէն, յայտնուեցաւ այն կարծիքը թէ դրական երեւոյթ է որ հայ կինը մտնելով գործարանային աշխատանքի մէջ, անհատականութիւնը կը զօրանայ։ Կը տեսնէ եւ կը զգայ թէ ինքն ալ մէկն է որ ծնած չէ միայն ենթարկուելու, ուրիշէն գալիք հացին սպասելու, թէ ինքն ալ կրնայ ի հարկին այր մարդու նման իր եւ իր զաւակներուն պէտքերուն գոհացում տալ։

Հայ կինը դուրս գալով ընտանեկան նեղ միջավայրէն, անոր մտային, հոգեկան հորիզոնը կ'ընդլայնի, իր պզտիկ երթեւեկի խուլ ընթացքին, իր տեսածները կը նրբացնեն ճաշակը։

Անդամուհիները որոշեցին յետագային խօսակցիլ այն միջոցներու մասին, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ զարգացնել դրական կողմերը եւ հակազդել բացասական երեւոյթներուն։ Հետզհետէ նիւթեր նշանակուած են — «Ինչ ըլլալ է օրինակելի հայ ընտանիք» եւայլն.։

Մ.

ԿՈՅՐԵՐԸ

Բացուեցաւ Ֆրանս. խորհրդարանը։ Առաջին անգամ ներս մտաւ կոյր երեսփոխան մը. Յոքթ. Նաւթ. որ վերջերս էր ընտրուած։

Օրագրող մը դիտել կուտայ. որ ներկայիս 3 կոյր երեսփոխաններ կան խորհրդարանին մէջ. մէկը ձախակողմեան, երկրորդը աջակողմեան եւ երրորդը կեդրոնը:

— Խորհրդարանին մէջ միայն երե՞ք կոյր, կը պատասխանուի. աւելի՛ շատ, աւելի՛ շատ, բարեկամս:

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ
ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Զեկոյց Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, խորապէս ազդուած Հրանդ Ճանիկեանի սպանութեան խուժդուժ պարագաներէն, կատարած է կարգ մը դիմումներ՝ բողոքելու համար պետութեանց մօտ այդ մասին եւ օրը ցերեկով գործուած այդ հրէշային ոճիրը խարանելու համար քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային դատաստանին առջեւ։

Պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Ա. Ահարոնեան, այդ մտքով դիմում կատարած եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Փարիզի յունական դեսպան Պ. Փոլիթիսի հետ։ Միեւնոյն ժամանակ գրաւոր ժամանման յուշագիր մը ներկայացուցած է Պատուիրակութեան կողմէ Յունաստանի վարչապետ Պ. Վենիզելոսի։

Պ. Ահարոնեան նոյն մտքով դիմում կատարած եւ տեսակցութիւն մը ունեցած Փարիզի ռումանական դեսպան Պ. Սոզանոյի հետ եւ Պատուիրակութեան կողմէ գրաւոր յուշագիր մը ներկայացուցած է Ռումանիոյ արտաքին նախարարին։

Դարձեալ եւ օգտուելով նախարարապետ Պ. Եօրկայի Փարիզ ներկայութենէն՝ այս վերջինիս հետ եւս տեսակցութիւն մը ունեցած է, շնորհակալելու համար զինքը Ռումանական կառավարութեան կողմէ իրեն շնորհուած պատուոյ ասպնջականութեան համար եւ անոր մասնաւոր ուշադրութիւնն ալ հրաւիրելու համար «Ռումանիոյ շոգենաւին արիւնոտ դէպքին վրայ»։

Բացի այս, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը յատուկ զեկուցագիր մը գրկած է եւրոպական մեծ մամուլի կարգ մը օրգաններուն՝ լուսաւորելու համար զանոնք Ճանիկեանի սպանութեան հրէշային պարագաներու մասին։

Միւս կողմէ, Պատուիրակութեան փոխ-նախագահ Պ. Խատիսեան, իբր նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւանց Պաշտպանութեան Հայկական Լիկային, նոյն հարցը դրած է այդ Լիգաներու Միջազգային Դաշնակցութեան նոյեմբեր 11ի ընդհ. ժողովի օրակարգին վրայ. գրաւոր յատուկ յուշագիր մը եւս ներկայացնելով, եւ քուէարկել տուած է բանաձեւ մը, խարանելու համար Թուրք ոստիկանութեան այս նոր ոճիրը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հինգ համայնավարներ ձերբակալուած ըլլալով, Նիւ-Եորքի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութիւն մը, որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Ձերբակալուածները խոստովանեցան թէ պատրաստութիւններ տեսեր էին օդը հանելու՝ 25 նաւեր նաւահանգստին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, 18 Նոյ.— Հոս եւս տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Նոյ. 15ին։ Հակառակ տիրող աննպաստ օդին, երկսեռ երիտասարդութիւնը լեցուած էր «Թալ ա'Հարմոնի»ի սրահը։

Նախագահ ընկ. Սիմոն Խաչիկեան իր բացման խօսքով վայրկեան մը յառնեցուց լռութեան հրաւիրեց ներկաները, ի յարգանս այն բոլոր նահատակներուն, որ ինկան հայրենիքի ազատագրութեան արիւնոտ ճանապարհին։ Ետոյ խումբ մը ընկերներ երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, եւ վարագոյրը բացուեցաւ ցոյց տալով բեմի ճակատը, զարդարուած Հ. Յ. Դ. զինանշանով, զոր ընկ. Լեւոն Պայընտըրեան մեծ խնամքով պատրաստած էր։ Երկու կողմերը եռագոյններու վրայ գրուած էին «Փառք զոհերուդ յիշատակին» եւ «Ցարգանք նուիրական խորհրդանշանին» վերտառութիւնները, հոն էին նաեւ անմահն Քրիստափորի, Բաբգէն Սիւնիի, Թաթուլի, Վազգէնի եւ քանի մը ուրիշ յեղափոխականներու մեծադիր նկարները, շրջապատուած կանանչ դափնիներով։

Արտասանեցին ընկ. Պաքըրճեան «Ցարգանք Քեզ»ը եւ փոքրիկն Գասպար Աբրահամեան «Սիրելի Դաշնակ»ը։ Խմբերգէ յետոյ մեներգեցին գաղութիս Կամիտաս երգչախումբի ղեկավար ընկ. Տէմիրճեան եւ փոքրիկն Ֆլօրիկա Քուքուեան։ Միջնարարներուն ընկեր Պաքըրճեան ջութակի վրայ գեղեցիկ կտորներով խանդավառութիւն կը ստեղծէր։ Ընկեր Մ. Թորոսեանի բանախօսութենէն վերջ, բաւական յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, Ահարոնեանի «Աշուղը»։

Ետոյ խօսք առաւ ընկեր Արամ Գառօնէ, մասնաւորապէս ծանրանալով այլասերման վտանգին վրայ։ Բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ քրքջալիր զաւեշտ մը «Թարօս ծառան»։ Ընկերներ՝ Պայընտըրեան՝ Աբխաղոմի եւ Տէմիրճեան ծառայի դերին մէջ մեծ յաջողութիւն ցոյց տալով արժանացան ծափերու։ Զաւեշտէն յետոյ, տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը։ Շահեցան Տիկիններ Պայընտըրեան եւ Խրիմեան. Հանդէսէն անմիջապէս վերջ ընկերները խմբովին մեկնեցան Սէն-Շամոն։

⁂ Տիրող տնտեսական տագնապին պատճառով, Ազգ. Միութիւնը գրեթէ ամլութեան դատապարտուած էր։ Վերջին պահուն հրապարակ եկաւ սրտցաւ հայրենակից մը, Յակոբ աղա Մօղեան որ խորհրդակցութեան հրաւիրելով ուրիշ հայրենակիցներ որոշուեցաւ գործի ձեռնարկել։ Անմիջապէս վարձուեցաւ յարկաբաժին մը տարեկան 1,800 ֆրանքով։ Շէնքը կը բաղկանայ ընդարձակ սրահէ մը եւ յարակից երկու սենեակներէ։ Սրահը պիտի ծառայէ իբրեւ եկեղեցի, սենեակին մէկը յատկացուած է հոգեւոր հովիւ Յովհաննէս վարդապետ Ֆէրհատեանի, միւսն ալ եկեղեցական գոյքերու։ Վարդապետը հակառակ իր տարիքին, ամէն ջանք ի գործ կը դնէ ժողովուրդին հոգեւոր մխիթարութեան համար։ Եկեղեցւոյ յատուկ բոլոր առարկաները հայթայթուած են նուէրներով։

Գաղութը ունի 150 ընտանիք, որոնց 94ը արձանագրուած են Ազգ. Միութեան Մայր Տոմարը եւ կանոնաւորապէս կը վճարեն իրենց ազգ. տուրքը, իւրաքանչիւրը իր կարողութեան չափով՝ ամսական 2, 3, 5, 10 եւ 15 ֆրանք։

Հոգեւոր հովիւը կը պահուի Ազգ. Միութեան սնտուկէն վճարուած 400 ֆր. ամսականով։ Ազգ. Միութիւնը թէեւ որոշած է մանկապարտէզ մը բանալ, սակայն նկատի առնելով որ մեր հայրենակիցները զանազան թաղերու մէջ ցրուած են, դժուար կը գտնէ իրականացումը։ Ազգ. Միութիւնը կազմուած է ձեռնհաս անդամներէ եւ խղճմտօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնները։

⁂ Նոյ. 10ին Փարիզէն Քիպարեան եղբայր.ի յանձնարարագրով գաղութս այցելեց Տիկին Մարօ Փոլաճեան, Դպրոցասէրի համար հանգանակութիւն կատարելու։ Վարդապետը եւ Ազգ. Միութեան կողմէ Յակոբ աղա Մօղեան Տիկին Փոլաճեանի ընկերակցութեամբ տունէ տուն պտտեցան եւ հանգանակեցին աւելի քան 1000 ֆրանք։ Տիկինը այս առթիւ խոստումներ շռայլեց, բայց մենք թերահաւատ ենք։

⁂ Անգործութիւնը այստեղ եւս մտատանջութեան ենթարկած է մեր հայրենակիցները, Սէն Թ'էթիէնը, թէեւ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական կեդրոններէն մէկն է, բայց ներկայիս չափազանց կայուն վիճակ մը ունի։ Ածխահանքերը շաբաթը երեք օր կ'աշխատին, իսկ միացած գործարանները գրեթէ ամէն շաբաթ խումբով գործաւորներ կ'արձակեն։ Մեր հայրենակիցներէն տասնեակներով անգործ կը թափառին, իսկ խոշոր թիւ մըն ալ իրենց խնայողութեանց շնորհիւ փերեզակութեամբ կը զբաղին։

Ցաւակ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
«ԱՆՈՒՇ»Ի ՄԱՍԻՆ

Վերջերս Փարիզում ներկայացուեց «Անուշ»ը, որ իր վրայ բաւական խօսեցնել տուեց։ Որպէս նախկին սան Արմէն Տիգրանեանի, բարոյական պարտականութիւն եմ համարում հրապարակելու այն յանձնարարութիւնը, որ երկու տարի առաջ Թիֆլիզում ինձ արեց իմ նախկին ուսուցիչը։

Երբ խօսք եղաւ «Անուշ»ի մասին, դառնօրէն դժգոհեց, որ հակառակ իր բողոքներին, սիրողները կամ օպերետային խմբերը պտոյտներում շարունակում են բեմադրել իր գործը առանց «պարտիտուր»ի (որ ոչ ոքի չէ տուած) լոկ յիշողութեամբ, կամ բերնէ-բերան լսելով, որի հետեւանքով էլ «Անուշ»ը ենթարկւել է այլանդակ խեղաթիւրումների։ Ապա խնդրեց ինձ որ առիթը հանդիսանալիս այդ մասին չզլանամ ի գիտութիւն յայտնելու։

Տարօրինակ է որ «Անուշ»ի վերջին ներկայացման շուրջ եղած գրութիւններից եւ ոչ մէկում չէչտուեց այդ պարագան եւ դեռ գտնուեցին երաժիշտ քննադատներ, որ նման ձեւով տրուած ներկայացման հիման վրայ քաշքշեցին հեղինակին եւ դաս տալ փորձեցին Տիգրանեանին երաժշտական յօրինուածքի(կոնստրուկցիա) մասին, թէ օպերան ... ouvertureկամ quartettկ'ունենայ և եթէ չունի, ուրեմն օպերա չի, այլ drame musical եւ այլ նման միամիտ արտայայտութիւններ։ Եւ այս՝ առանց նեղութիւն կրելու հետաքրքրուելու թէ հեղինակը բնագրում լրացրե՞լ է այդ պայմանները թէ ոչ, որովհետեւ, ի միջի այլոց, «Անուշ»ի լաւագոյն կտորներից է նրա ouvertureը, որ հասկնալի պատճառներով մկրատուած է եղել ինչպէս եւ trioն։

Քաղաքակիրթ որեւէ ժողովուրդի վայել չի հակառակ հեղինակի կամքին եւ առանց «պարտիտուր»ի բերնէ բերան լսելով օպերա բեմադրել. նոյնքան դատապարտելի է այդ ձեւի բեմադրութեան հիման վրայ հեղինակին քաշքշելը եւ նման ձեռնարկները ազգային նկատումներով քաջալերելը, զոհելով նախ երաժշտութիւնը եւ ապա հեղինակը։

ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Սուրիացիներու կալուածական հարցը
ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ՝ ՅԵՏՈՅ...

Գրած էինք թէ Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու կալուածներուն շուրջ՝ վերջացած են յաջողութեամբ։

Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին.—

«Բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացան եւ համաձայնագրի ստորագրումէն վերջ պիտի վերադարձուին կալուածները։ Մինչեւ 15 օր վերջացած կ'ըլլան համաձայնագրերու ստորագրումը, որմէ վերջ անմիջապէս տեղի կ'ունենան յանձնումի գործողութիւնները։ Արդէն համաձայնագիրը Թուրքիոյ Ֆրանս. դեսպանին յանձնուած է առ ի վաւերացում»։

Հայապատկան կալուածներու կարգադրութիւնը յետաձգուած է երկրորդ բանակցութեան մը։

Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածներուն արժէքն է մէկ միլիոն ոսկի։ Վեց հարիւր հոգի կալուածներ ունին։

Կրանտի՝ Ամերիկայի մէջ

Իտալիոյ արտաքին նախարարին՝ Կրանտիի Ամերիկա այցելութեան առթիւ, հրատարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը, որ կը յայտնէ թէ, բարեկամական խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են այն տեսակ հարցերու շուրջ, որոնցմով շահագրգռուած են Իտալիա եւ Ամերիկա։ Բազմաթիւ հարցեր քննուած են, որոնց մէջ եւրոպական տագնապը, միջկառավարական պարտքերը, զինաթափութիւնը, միջազգային փոխանակութեանց ամրացումը եւ տնտեսական հարցեր։

Մասնաւոր համաձայնութիւններ չեն կնքուած։

Պ. ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՉՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

«Նոր Օր» հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Հայաստանի կառավարութեան պատուիրակ Պ. Դ. Շահվէրտեան Պուլկարիա չպիտի երթայ ներգաղթի գործը կազմակերպելու համար։ Պուլկարիա դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ չունենալուն Խորհրդային կառավարութեան հետ, մերժած է իր սահմաններուն մէջ ընդունիլ Պ. Շահվէրտեանը, իբր վտանգաւոր եւ համայնավարական գաղափարներ տարածող մէկը։

Ինչպէս յայտնի է, Պուլկարիայէն 1000 հոգի Հայաստան պիտի երթան։ Այս թիւին կէսը արդէն պատրաստ է, կը մնայ միայն ձեւակերպութիւնները լրացնել, եւ շոգենաւը ճամբայ հանել։

Տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի կազմակերպէ Պուլկարիոյ ներգաղթը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՒԵՐԸ

Համիթճեհիին ստուերը դրոշմուած է պուլկար կեանքին վրայ։ Արքայական պալատին վրայ է, նախարարութեանց պատերուն վրայ, Սապրանիէյին վրայ։ Կը մտնեմ վարչապետութեան շէնքը, ստուերը հակած է բազրիքին վրայ եւ քով կը դիտէ, երբ կը բարձրանամ։ Կը մտնեմ զայն որ կ'անցնի, կը դառնայ զինուորական ակումբին կամարներուն տակէն։ Այս եկեղեցիին մէջ, քահանային արարողական հանդերձանքին տակ, ան կը պարէ։ Հանրային պարտէզին ծառուղիներուն մէջ, ան նստած է նստարանի մը վրայ, պահուըտած է թերթի մը ետեւը։ Ահա, ան՝ մուտքը կը խափանէ Համալսարանի նոր շէնքին դրան։ Դիւանագէտներու Ակումբին մէջ, քիչ մնաց որ զայն ճզմէի դրան ետեւը, բայց, ճարպիկ է։ Դիշեր ցերեկ անձայն անշշուկ կը թափառի պանդոկիս նրբանցքներուն մէջ։ Այս սրահին մէջ, նստած էր թիկնաթոռի մը վրայ, չէի նշմարած զայն, մինչեւ որ վրան նստելով ճզմեցի զինքը։ Ամէն տեղ է ամէն տեղ...

Քաղաքական մարդու մը հետ, խօսակցութեան մը կը սկսիք։ Յանկարծ թեթեւ աղմուկ մը կը լսէք։ Ստուերն է որ իր աթոռը կը դնէ ձեր երկուքին միջեւ։ Նայեցէք այս դեսպաններուն զոր բարապան մը կը մտցնէ արտաքին նախարարին գրասենեակը։ Մէկը ֆրանսական դեսպանն է, միւսը անգլիականը։ Երբեմն, երկուքը մէկ՝ միացած։ Քանի երորդ անգամ ըլլալով, կուգան, կը խնդրեն կառավարութենէն որ վերջ տայ պալքանեան երկինքին վրայ շրջող այս ստուերներուն։ Ձեր դո՞ւռը կը զարնեն։ Կը բանաք, սպասուած այցելուի մը առջեւ. այն ատեն, սենեակ կը նետուի, երբ թէ ստուերը՝ իր ետեւէն սանդուղէն վեր ելլէր։ Ձեզի արագ շարժումով, բանալին կը խաղցնէ, ձեր բնակարանին մէջ ինքզինքը կղպելով։ Պատուհանը բա՞ց է։ Կը նետուի եւ կը փախչի։ Նստելէ առաջ, կը նայի անկողնին տակ, եթէ [illegible]...

Ահա՛ Այնինչը... որ Տօնտուքօֆ պալատայէն կ'անցնի. ճիշդ ալիքին ընկէց բան մը ունիք. կ'արագացնէք ձեր քայլերը անոր ուղղութեամբ. անմիջապէս ստուերը մէջտեղ կ'ելլայ, բայց, ստուերը կը ժպտի, կը քաշուի, ներողութիւն կը խնդրէ ակնարկով։ Ձեզ չէր ճանչցած։

Սօֆիան չափչփեցի Միխայլոֆի կուսակիցներուն եւ Փրաթօկէրօֆի մահուան կուսակիցներուն հետ, չէզոքներու հետ, Սերպերու, Հունգարացիներու, Ռուսերու եւ Յոյներու հետ, անոնք բոլորն ալ, երկէոը կը ճանչնային եւ գիտէին թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ անոր հետ։ Երբ անցորդներու կը հանդիպէին, իրենց ձայնը կ'իջեցնէին՝ մերթ նայելով, կ'ընդհատէին խօսակցութիւնը։ Ստուերը...

Իրիկուան ժամը 7ն է։ Օտարականին մը կը սպասէի։ Ինծի պիտի օգնէ որ օրէին մէջ քանի մը անկիւններ երեւան հանեմ։ Նախ մարդը չեմ ճանչնար։ Բաճկէթ մը, սիկառ մը շրթունքէն կախ, կաշիէ բաճկոն մը...

— Հետեւեցէք, կը մրմնջէ, ինծի քալելով։

Կ'անցնի Իսքէր փողոցէն։ Կանգ կ'առնէ։ Կը մտնեմ իրեն։

— Սիրելիս, առաջին անգամն է որ դիւանագէտ մը [illegible] կը տեսնեմ, ձեզ նման։

Ստուերը, միշտ ստուերը։

Բոլորին մտքին մէջ է։ Պուլկար մայրը կ'ըսէ իր մանկիկին.— Ուշադրութի՛ւն, եթէ չարութիւն ընես, դաշոյն պիտի զարնեն, պիտի երթամ քոմիթէճին կանչեմ։

(Շար.)

նաշարժ, հեծանիւ, ածուխ, խաւաքարտեղէն, թղթախիւս, պայթուցիկներ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄՏԱՀՈԳ

Գերման ճարտարարուեստի շրջանակները չեն սպասեր որ Անգլիա այսքան փութկոտութեամբ կը բարձրացնէ մաքսային տուրքերը։ Այնպէս որ իրիկուընէ իսկ գործադրութեան մտած անգլիական մաքսային օրէնքը լրջօրէն կը մտատանջէ գերման ճարտարագործները։ Ամէնէն աւելի պիտի վնասուի Սաքսի հիւսկեղէնը որ ամէնէն մեծ քանակութիւնը կը ներածէր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ գերատան

Ս. ՍՈՒՐԱՓԵԱՆԻ

Կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Դրամա, հայկ. կեանքէ 5 արար

29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés Savantesի մէջ

8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալեքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Գ. Գ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ-Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Բոտոլֆ, Սիսակ, եւայլն։

Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տլէ Նամակ», կը պարեն օրիորդներ Սուրաբեան, Ժէննա, Քնարիկ եւ Գ. Գ. Բոտոլֆ, Վաննա։ Երաժշտութիւն Թառխա Թորեան։

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնի կիչէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՐ-ԳՈՒԱ-ԿՈԼՈՆԳԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ ընդհանուր եւ փոթորիկ խումբերը վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.45ին Place Bourguignon, բացագործին դիմացի սրճարանին մէջ։

.·. Վիշապեան խումբը այս ճինգշաբթի գրադարանին մէջ։

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Գարահալլի գիւղէն Շմաւոն Տէյիրմէնճեան որ 1923ին Ֆրանսա փոխադրուած է Պէյրութի որբանոցէն։ Իր հարցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յովհաննէս Անտոնեանի, Rue Saint Martin d'Hérès, Chemin de la Planie, Grenoble, Isère.

— Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Շաւրիկ Պէլլէրեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին Յարութիւն Պէլլէրեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն՝ Սառա։ 1923ին որբերու կարաւանին հետ փոխադրուած է Քորֆու կղզին։ Իմացնել՝ Mlle Marie Adjemian, Maison Jeanne d'Arc, Vaulx-en-Velin, Lyon, (Rhône).

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Հաւուըրտ Գարակէօզեան Հօմի տնօրինութիւնը, պաշտօնէութիւնը ու ծամայն ծին եւ նոր աշակերտութիւնը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի սանին եւ ընկերոջ՝

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

(ԲԱԲԵՐԴՑԻ, 22 ՏԱՐԵԿԱՆ)

որ զոհ եղաւ անակնկալ եւ կարճատեւ հիւանդութեան մը Thionvilleի (Moselle) մէջ 12 Նոյեմբերին։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու աղգուած ամէն տեսակ պետական թուղթերու թարգմանութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մտնելու արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու, կանոնաւորման եւ ներքինըանալիներու օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հաստատում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՕՍԷՕԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39.

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Ճոխացած աշխատանքներ, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Մեծք Արմէն), 13 մեծադիր պատկերներով զարդարուած, եօթը հայկական կտորներ։ Գին Մարսէյլ 5 Ֆր. գաւառներ 5 Ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պրիւքսէլի Արքայական երաժշտանոցին սրահին մէջ, 30 Rue de Régence.

Տոմսերը 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Fernand Lauweryns, 20 Rue du Treurenberg.

«ՊԱՐԱՄԼԵՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պարամլերաց Միութեան կողմէ։ 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հայ Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ (շարունակութիւն վիճաբանութեանց)։

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակ առարկաներ, տօնական օրերուն բոլոր անհրաժեշտ առարկաները։

Կը խնդրուի հաստատութիւններէն որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. Խաչի պազարը, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ այլեւ մանուկներու օգտակար ըլլալու մասնաճիւղին բարենպատակ ձեռնարկներուն (դպրոց, հիւանդ երախաներու զարման, յղի կիներու խնամք, եւայլն)։

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

1 Գին 10 ֆրանք, փոստի ծախքով 11 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6), Լ. Գնունեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

26.—ԲԱՆԵԱՅԻ ՄԷՋ

— Եթէ այդպէս է, տղուըը կերաք։ Երբ չէք կրնար Թուրքիոյ մէկ ծայրը ծռել, ի՞նչպէս պիտի կրնաք խաղալ Ռուսիոյ հետ։

— Աղէկ, սակայն երբեմն մարդ այնպիսի շարժում մը կը կատարէ, որ բանակի մը չկրցածը ինք մինակը կ'ընէ։ Տեսնե՛նք, բախտը ի՞նչեր ցոյց կուտայ։

Խօսակցութիւնը, որ տեղի կ'ունենար շուկային վրայ բացուած գինետան մը մէջ, Մինասին ու Յոյնին միջեւ, յանկարծ ընդհատուեցաւ, երբ քանի մը յաճախորդներ եկան աթոռ գրաւելու մօտիկ սեղանի մը շուրջը։ Պաշտօնի սպաներ պատրաստեց իր տեղեկագիրը եւ այնուհետեւ առանց յայտնի ընելու, հետապնդումի ենթարկուեցաւ Մինաս էֆէնտին։ Ամէն օր Մինաս էֆէնտի յունական շրջանակներուն մէջ կ'երթար խօսելու ապագայի մասին, երբ հայ եւ յոյն հասարակաց շահերուն սաքէւ նոր հորիզոններ պիտի բացուէին։

Այն օրէն ի վեր, երբ խաչ մը նետուած էր ռուսական հիւպատոսարանին պարտէզին մէջ, Մինաս իբրեւ թէ հիւանդացած ըլլալով, դուրս չէր ելլեր իր տունէն։ Երբ կուսակալութիւնը անհրաժեշտութիւն ցոյց կուտար իր ծառայութեան վերաբերեալ կարգ մը գործերու մասին քննութիւն կատարելու եւ իր կարծիքներն առնելու, Մինաս էֆէնտի կ'առարկէր թէ հիւանդ է եւ չի կրնար դուրս ելլել։ Կուսակալն ալ հրամայեց բժիշկ մը ղրկել, քննելու եւ դարմանելու համար զինք։ Բժիշկը վերադարձին կ'ըսէր.

— Մինաս էֆէնտի ծեգծէ աւելի առողջ է, մարդկային պատճառութիւնը լեցուն է գիտութեամբ։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ մարդկային պատճառութիւնը գործն է գիտուածներու։ Այդ օրերուն Ծանեայի ոստիկան ներուն շարքին մէջ մտաւ ոստիկան մը, որ հայերէնը կը խօսէր չափազանց անթերի։ Դիպուած մը համարե՞նք զայս։ Այս ոստիկանը կը տեսակցէր իր պետին հետ։ Ոչ ոք գիտէր թէ նոր ոստիկան մը հասած է, որ հրաշալի հայերէն կը խօսի։ Ծանեա եկած էր քաղաքային հագուստով։ Այս ոստիկանին գրպանին մէջ կային Հնչակեան կոմիտէին ծրագիրները, վաւերաթուղթերը, եւայլն։

Իրիկուան մը, մթնած ատեն, Մինասին տունը կ'երթայ։ Դուռը կը բանայ Հայուհի մը, որուն հետ կը խօսի կատարեալ հայերէնով եւ մաքուր շեշտով։ Ներս կ'ընդունուի։ Քիչ յետոյ կը տեսակցի Մինասի հետ։

— Պոլիսէն հիմա հասայ։ Կոմիտէն ծանօթացաւ ձեր ըրած գործին պատճառութեան։ Սակայն չկրցաւ նշանակութիւն մը տալ։ Ի՞նչ շահ կը սպասէք խաչ նետելով պարտէզին մէջ։

— Այստեղ ուրիշ ի՞նչ կարելի էր ընել։ Ես կը խորհէի թէ ծովեզերեայ Յոյները, տեսնելով եկեղեցիի մէջ փաթթուած խաչը, դժգոհութեան ձեւով պիտի կանգնին Թուրքերուն դէմ։ Այսուհանդերձ կարգ մը ըսի-բամբասանք պակաս չեղան։ Սակայն այստեղ զինուորական կուսակալ մը կայ, խորամանկ եւ քաջ մարդ մըն է, իսկ յոյն փոխ-քարիաներն ալ շատ վախկոտ են։ Հիւպատոսն ալ եշուն մէկը։ Կուսակալը ի՛նչ որ ըսէ, հիւպատոսը կը հնազանդի։ Մեր ցեղը աշխ բնաշխարհ կ'ըլլայ Անատոլուի մէջ։ Պէտք քաղաքական միջադէպ մը ստեղծել ըսի, եւ այդ նպատակով միայն ըրի։

— Լաւ, քու հիւանդութեանդ պատճառութիւնը կը կարծե՞ս թէ կլլեց կառավարութիւնը։

— Կլլեց ալ խօ՞սք է։ Իրարու ետեւէ բժիշկ կը ղրկէր տունս։ Բժիշկ ալ տղուշին մէկը։ Երկու երեք դաւաթ անուշ ըմպելի խմցուցի։ «Ծօ, Մինաս էֆէնտի, դուն բաւական հիւանդ ես, հիմա կը պատրաստեմ տեղեկագիրը, որպէս զի դեռ 10 օր ալ հանգիստ ընես» ըսաւ եւ կորսուեցաւ գնաց։

— Ընդհակառակն տղուշը դուն ես։ Բժիշկը, ըմպելին խմելէ յետոյ ոստիկանական տնօրէնին մօտ կ'երթայ եւ կ'ըսէ. «Այս ենեկ կոմիտէնին վայրի խոզի մը պէս առողջ է»։ Եւ «մի՛ հաւատաք» ըսելով տեղեկագիրը յանձնեց, հասկցա՞ր։

— Սակայն դուն ո՞վ ես, ափսո՛ս, դաւաճա՛ն, դուն լրտե՞ս ես։

Մինաս էֆէնտի այս խօսքն արտասանած ատեն փորձեց տնկել դանակը, սակայն ոստիկանը փաթթուեցաւ օձիքին։

— Եկո՛ւր նայինք, ներս եկուր, ըսաւ եւ ոստիկանատուն տարաւ։

Կացութիւնը ճանրաման տեղեկագրուեցաւ ինծի։ Խնդիրը գրութեամբ մը հաղորդեցի Ներքին նախարարութեան, աւելցնելով թէ ճիշդ չէ նման վնասակար մարդոց անձական տալ կառավարութեան անուրկէն, հետեւաբար պէտք է անմիջապէս պաշտօնանկ ընել եւ դատարանին յանձնել։ Սակայն ինչպէս միշտ, այս կոմիտէճին ալ արժանացաւ կայսերական ներման։

27.— ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

Եոզկատի Քէօսէ թաղին մէջ կը գտնուի փոքրիկ խոնարհ դպրոց մը։ Այս դպրոցին ուսուցիչն էր Շիւքրի էֆէնտի, որ կը վայելէր ամէնուն յարգանքը եւ արտաքինութեան մէջ համբաւ շահած էր։

7 Հոկտեմբեր 1895ին, ուրբաթ օր մը, իրիկուան դէմ, դպրոցին գտնուեցաւ թուղթ մը, որ մէջը քար մը դրուած՝ ներս նետուած էր։

Հին դպրոցները կը ծառայէին թէ դասարանի եւ թէ բնակարանի...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
25 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1734

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Աթէնքի թերթերը գրեցին թէ Զօր. Թորգոմ, իբրեւ յունական բանակի սպայ, բողոքագիր մը յանձնած է ռումանական դեսպանին. տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի դէմ սարքուած դաւադրութեան առթիւ։

«Նոր Օր» (20 Նոյեմբեր) կը հրատարակէ Թորգոմի ուղիղ երկու նամակները, ուղղուած՝ Յունաստանի պատերազմական նախարարին եւ սպայակոյտի պետին, խնդրելով որ խիստ քննութիւն կատարեն այս գործի մասին, երեւան հանելու համար պատասխանատուները այս ժանտաղի գայթակղութեան։

Այս երկու նամակներուն կցուած են պատճէնները «Ռոմանիա» շոգենաւին արձանագրութեանց՝ միեւնոյն դէպքի մասին։

Աւելորդ է ըսել թէ այս արձանագրութիւնները իրենց պաշտօնական չորութեամբ, ամբողջովին չեն լուսաբաներ Թուրք ոստիկանութեան քստմնելի ոճիրը։

Այս առթիւ աւելցնենք որ, Նախորդ նամակին մէջ կը յիշուի թէ տարաբախտ Ճանիկեան չարաչար ծեծուած է ժամը 4էն մինչեւ 8, ինչպէս կ'երեւայ, արձանագրութիւնը լուռ կ'անցնի այդ մասին։

Տարբեւ՝ այդ արձանագրութիւնները.—

Արձանագրութիւն Թիւ 34

Այսօր, 30 սեպտ. 931, մենք, նաւապետ Նեկրօ Կոստանդին, «Ռոմանիա» շոգենաւին հրամանատար, բժիշկ Փեթրովիչ Ալեքսանդր, պաշտօնեայ նաւին, եւ Մարքու Յ. Մարքու, շոգենաւին երկրորդ նաւապետ, կը հաստատենք հետեւեալը.

Այսօր, ժամը 15ին, «Ռոմանիա» շոգենաւը Ալեքսանդրիայէն եւ Պիրէոսէն գալով Պոլիս հասաւ, Կոստանցա երթալու համար։ Շոգենաւը գալուն, նաւահանգիստի ոստիկանութիւնը շոգենաւ մտնելով ճամբորդները քննութեան ենթարկեց։ Քննութենէն յետոյ, ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առաւ երրորդ կարգի ճամբորդներէն երկու հոգի, Ցակոբ Արիկեան եւ Հրանդ Ճանիկեան, վար դնելով անոնց անցագիրները սաժամապէս, մինչեւ շոգենաւին մեկնումը։

Ժամը 20ը 10 անցած, ճամբորդ Հրանդ Ճանիկեան ննջելու ... հետեւեցան ոստիկանները, որոնք կը հսկէին իր վրայ։

Ժամը 20.30ին, ոստիկանները տեսնելով որ ճամբորդը ճենիկէն դուրս չելլեր, փորձեցին ներս մտնել։

Նաւուն կողածակէն դիտելով, մեքենավար Սթեֆանէսկու Նիկոլա՝ ճամբորդը կախուած կը տեսնէ ջուրի խողովակէն, որ կ'անցնէր ճենիկէն։ Ճենիկին դուռը կոտրելով, ճամբորդը վար կ'առնուի կախուած տեղէն։ Կարելի բոլոր միջոցները ի գործ դրուած են ազատելու համար զինք։ Բայց անօգուտ։ Ճամբորդը մեռած էր։ Քիչ յետոյ, ստուգեցինք, աւրիական հըպատակ Գ. Հրանդ Ճանիկեանի խեղդամահ ըլլալը։ Ի հաստատութիւն առոր, պատրաստեցինք այս արձանագրութիւնը, երեք օրինակով, օրէնքի համաձայն։

Ստորագրութիւններ՝ Նաւապետ՝ ՆԵԿՐՕ, շոգենաւին բժիշկ՝ ՓԵԹՐՈՎԻՉ. առաջին պաշտօնեայ՝ ՄԱՐՔՈՒ.

×

Արձանագրութիւն Թիւ 35

Այսօր, 30 սեպտ, 1931. Պոլիս.

Մենք՝ Նաւանէսկու Փեթրէ, ռումէն ծովային սպասարկութեան հսկիչ, Լէոնիտա Սթէրէ՝ շոգենաւի քօմիսէր, միաձնաբար ցուցակագրեցինք գոյքերը Գ. կարգի ճամբորդ Հրանդ Ճանիկեանի, որ այսօր կախուեցաւ։

163 սթերլին, 281 տոլար, 372 տրախմի, 6 ձեռնասրբիչ, 4 բաճկոնակ, 1 գլխանոց, 2 զոյգ տափատ, 1 պայուսակ, 1 արծաթէ ժամացոյց, 2 խողանակ, 1 գալփագ, 1 լուսանկար, 3 ֆանէլա, 2 զոյգ կօշիկ, 1 կոնք, 1 գաւաթ, 1 արծաթ մատանի, 1 ոսկի մատանի, 1 փլլանթ մատանի, 1 պախուրց, 1 մորակ, 1 կաշիէ գօտի, 2 ծրար ածելիի ծայր, 1 գրամապանակ (պարտալ), 1 արոյրէ տուփ, 5 թաշկինակ, 3 կացին (կարկին ?), 1 խցահան, մէկ կոպանք, 1 դգալ, 8 կտոր օճառ, 1 նկարավրձին, 1 ակռայի խոզանակ, 1 ծածկոց, 1 սապրակ, 1 ածելիի մեքենայ։

Ի հաստատութիւն առոր, պատրաստեցինք Ներկայ արձանագրութիւնը երեք օրինակ։

Ստորագրութիւններ՝ ՆՈՒԱՆԷՍԿՕ ՓԵԹՐԷ, ԼԷՕՆԻՏԱ ՍԹԷՐԷ՝ քօմիսէր. ՆԷԿՐՕ՝ նաւապետ։

×

Արձանագրութիւն Թիւ 36

Այսօր, 30 սեպտեմբեր 1931, Պոլիս.—

Մենք հրամանատար Նէկրօ Կոստանդին, նաւապետ «Ռոմանիա»յի եւ երկրորդ պաշտօնեայ Տրօկօն Իլէի միաձնաբար ստուգեցինք հետեւեալը.—

Ժամը 3,30ին, շոգենաւ եկաւ Սթամպոլի ընդհանուր դատախազը, ընկերակցութեամբ նաւահանգիստի ոստիկանապետին եւ բազմաթիւ համազգեստաւոր եւ քաղաքային գործակալներու, ձերբակալելու համար Գ. կարգի ճամբորդ Ցակոբ Արիկեանը (Աղեքսանդրիա), հասկածելի թուրք իշխանութիւններու աչքին։

Ընդդիմացանք անոր ցամաք հանուելուն, պահանջելով որ այս գործողութիւնը կատարուի միայն եգիպտական հիւպատոսին հաւանութեամբ և անոր ներկայութեան, տրուած ըլլալով որ ճամբորդը կը ճամբորդէր եգիպտական անցագրով։ Անոնք պատասխանեցին թէ իրենց ջուրերուն մէջ իրաւունք ունին ամէն բան ընելու եւ բռնութեամբ շոգենաւէն տարին ճամբորդը։

Առոր ի հաստատութիւն պատրաստեցինք այս արձանագրութիւնը երեք օրինակ։

Ստորագրութիւններ

«Ռոմանիա» նաւուն նաւապետ հրամանատար ՆԷԿՐՕ

երկրորդ պաշտօնեայ ՏՐՕԿՕՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Աթէնքի մէջ ներգաղթի մասին խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին կառավարութեան, Ազգ. Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Բարեգործականի եւ Հօկի խոստովակով արձանագրուած իւրաքանչիւր գաղթական պարտաւոր է լեցնել իրեն տրուած հարցարանը. պէտք է յայտնէ ո՛ւր ծնած ըլլալը, ինչ գործով զբաղիլը, ընտանիքի անդամներուն թիւը, ո՛ր կուսակցութեան պատկանած ըլլալը, եւայլն։

Այս հարցարանները լեցուելէ յետոյ, Հայաստանի կառավարութեան երկու լիազօր պատուիրակները, Պ. Պ. Ճաղիկերտեան եւ Գարտաշեան իւրաքանչիւրի մասին մանաւոր քննութիւն պիտի բանան եւ ապա պիտի պատրաստուին ներգաղթի վերջնական ցանկերը։

«Քաթիմէրինի» խմբագրական նօթերուն մէջ կը գրէ.— Խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները կը բանակցին կառավարութեան հետ, Յունաստանի Հայերու փոխադրութեան մասին, չենք գիտեր թէ ինչ նպատակ կը հետապնդեն սովետները. բայց յայտնի է որ կառավարութիւնը ամէն օժանդակութիւն կ'ընէ Հայերու փոխադրութեան համար։ Ինչ բախտ ալ սպասէ Կովկասի մէջ Հայերուն, վստահ ենք որ աւելի հանգիստ կեանք պիտի անցընեն հոն, քան թէ Յունաստանի մէջ, գոնէ հոն թուղթէ խրճիթներուն մէջ չպիտի բնակին։

Ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի Աթէնքէն

«Նոր Օր» կ'իմանայ թէ ներգաղթի առաջին կարաւանը՝ որ Բաթում պիտի հանուի դեկտեմբերի առաջին շաբթուն, պիտի կազմուի Աթէնքի կայաններուն մէջ արձանագրուածներէն։ Կարաւանը պիտի բաղկանայ 1000—1500 հոգիէ։ Նախընտրութիւն պիտի տրուի որմնադիրներու, շինարարական բանուորներու, արհեստաւորներու եւն. Բ. կարաւանը Բաթում պիտի հանուի Սելանիկէն, հաւանաբար դեկտեմբերի վերջին շաբաթներուն։

Կարաւաններու մեկնումի թուականը պիտի որոշուի կառավարութեան ներկայացուցիչին հետ համախորհուրդ։

ՉԻՆՈ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Յանձնախումբը պիտի մեկնի՞

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անդամները նախորդ օր ամէն ջանք թափեցին յաջողցնելու համար որ Մանջուրիա ղրկուելիք քննիչ յանձնախումբի մասին որոշումը տրուի միաձայնութեամբ։ Երկու հակառակորդ կողմերը քննիչ յանձնախումբի առաջարկը ընդունած են սկզբունքով միայն. գալով գործնականին, տակաւին որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած, եւ խորհուրդի անդամներու ջանքերը ցարդ կը մնան ապարդիւն, քանի որ Չինաստան եւ Ճափոն կը յամառին իրենց ուրոյն տեսակէտներուն վրայ։

Չինաստանի ներկայացուցիչը խորհուրդին յանձնեց ծանուցագիր մը քննիչ յանձնախումբի մը կազմութեան առաջարկին մասին։ Այս ծանուցագրով, Չինաստանի ներկայացուցիչը կը յայտնէ 1) Չինաստան որեւէ առարկութիւն չպիտի ընէ եթէ քննիչ յանձնախումբը կազմուած ըլլայ գործին յարմար եղանակով եւ Մանջուրիոյ կացութեան մասին, իր քննութեան տեղեկագիրը ներկայացնէ. թէ, արդէն այդ միջոցին երկու ամիս առաջ դիմած պիտի ըլլային, եթէ Ճափոն ընդդիմացած չըլլար։ 2) Այս կարգի յանձնախումբ մը, ինչ ձեւով ալ կազմուի եւ ինչ ալ ըլլայ անոր գործունէութեան սահմանը, որեւէ դրական օգուտ չպիտի ունենայ, եթէ չհամապատասխանէ անմիջական պահանջներուն, զորս գոհացնելու պէտքը կը զգայ Չինաստան, ու Չինու ներկայացուցիչը կը պահանջէ որ քննութեան հետ անմիջապէս գործադրուին նաեւ միջոցներ, որոնք ապահովեն թշնամութեանց դադարումը եւ ճափոնական ուժերու հեռացումը։ 3) Եթէ ճափոնական ուժերու հեռացումը չիրականանայ անմիջապէս, Չինաստան չպիտի կրնայ նկատի առնել դրուած հարցը եւ յետագային, մասնակցիլ տրուելիք որոշումներուն։

Այսուհանդերձ քննիչ յանձնախումբի կազմութեան մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին եւ անուններ կը տրուին։ Յանձնախումբը պիտի բաղկանայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէկական ներկայացուցիչներէն։

Անգլիա արդէն սկսած մախաղուռի հասցացումեն վերջ

Նախորդ օր, անգլիական դրամը ուժեղ անկում մը կրեց, ֆրանքի հաշուով կը բանէր 93.50։

Դրամական այս ելեւէջները կը մատնեն ելմտական շրջանակներու յոռետեսութիւնը։ Արդէն կը սկսին վախնալ թէ այն երկիրները որոնք փլատուած են անգլիական մաքսատուրքէն, մի գուցէ ուժ տան փոխվրէժի քաղաքականութեան։

Կը վախցուի նաեւ որ մաքսատուրքի ենթարկուած ապրանքներու երկրորդ ցուցակին հրատարակումը առեւտրական նախարարութեան կողմէ, աւելի սաստկացնէ օտար պետութեանց դժգոհութիւնը, որուն հետեւանքով, օտար շուկաները բոլորովին փակուին անգլիական արտադրութեանց առջեւ, երբ տակաւին, անգլիական գաղթապետութեանց հետ իսկ, անտեսական համաձայնութիւնները ծրագրային վիճակի մէջ են։

Իսկ անգլիացի այն դրամատէրները, որոնք Գերմանիոյ մէջ տեղաւորուած գումարներ ունին, կը նախատեսեն որ Գերմանիա հակասութիւն դիտել տայ պարտքերու վճարման պահանջին եւ անհրաժեշտ գումարները ճարելու անկարելիութեան միջեւ, որուն առջեւ կը գտնուի մաքսատուրքի դրութեան կիրարկումով։

Եւ վերջապէս, Ամերիկայի անորոշ մտադրութիւններն ալ կը սաստկացնեն անգլիացի ելմտագէտներու մտատանջութիւնը։

Կլոր Սեղանին շուրջ

Անգլիոյ խորհրդարանին նախորդ օրուան նիստին, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեանց արդիւնքը լիակատար կերպով պիտի հաղորդուի խորհրդարանին, յառաջիկայ արձակուրդէն առաջ։

Իսկ Մաքտոնըլտ յայտնեց թէ իր կողմէ ամէն ջանք պիտի թափէ, որպէս զի արձակուրդէն առաջ, կարելի ըլլայ լայն վիճաբանութեան մը ենթարկել հարցը։

Այսպէս ուրեմն, Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը կը մօտենայ իր վերջաւորութեան եւ Անգլիոյ վարչապետը ամէն ջանք կը թափէ ձախողութեան մը առաջքն առնելու համար։ Դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին նախագահին ընկերակցութեամբ, Մաքտոնըլտ՝ յաջորդաբար տեսակցութիւններ ունեցաւ հնդիկ մահմետականներու, Սիխերու, հնդիկ չափաւորներու, ճնշուած դասակարգերու եւ Հայաբնակ... ներկայացուցիչներուն հետ։

Տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ նաեւ Կանտիի հետ։ Այս տեսակցութեանց նպատակն է լիակատար նիստէն առաջ, կարգ մը համաձայնութիւններ յաջողցնել զանազան հոսանքներուն միջեւ։

Լենկտոսու բանակցութիւնները

Լեհ հեռագրական գործակալութիւնը՝ լեհ-ռուս բանակցութեանց մասին, հրատարակութեան կուտայ զեկոյց մը, որմէ կը հասկցուի թէ, Մոսկուայի լեհ դեսպանը որ կը շարունակէր բանակցութիւնները, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար, տեսակցութիւն մը ունեցած է խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի հետ։ Լիտվինով կրկնած է Հոկտ. 14ի իր առաջարկը. Ֆրանքօ-ռուս դաշինքի նախագծին նման դաշինքի մը կնքման մասին։

Իսկ Լեհաստան իր կողմէ առաջարկած է բանակցութիւնները շարունակել 1926ի առաջարկներուն հիման վրայ, ինչ որ ընդունուած է։

Յունաստանի տնտեսական տագնապը

Յունաստանի գործի շրջանակները չափազանց մտահոգ կ'երեւին Անգլիոյ այն մտադրութենէն զոր կը յայտնէ, կորնթոսի չամիչին մաքսատուրքը բարձրացնելու մասին, ի նպաստ Աւստրալիոյ չամիչին։

Չամիչը գլխաւոր նիւթն է որ Յունաստանէն կ'արտածուի դէպի Անգլիա։ Թերթերը կը պահանջեն կառավարութենէն որ որ եւ է ջանք չխնայէ հեռացնելու համար յունական չամիչին առջեւ, անգլիական շուկաներու փակմար վտանգը. հակառակ պարագային, յոյն բազմաթիւ երկրագործներ չափազանց ծանր կացութեան պիտի մատնուին ու նաեւ, Յունաստանի անտեսութիւնն ալ մեծ հարուած մը պիտի կրէ։

Կառավարութիւնը մտադրած է շաբաթը երկու օր, արգիլել մսի վաճառումը եւ սահմանափակելու համար ցորենի ներածումը, շաբաթը մէկ օր, պարտադիր դարձնել չամիչով հացի սպառումը։

Ֆրանսացի դրամատէր մը ձերբակալուած

ԻՆՆՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՑ

Փարիզի դրամատիրական շրջանակներու մէջ շատ ծանօթ դրամատէր մը Ֆրոման-Կիէս ձերբակալուեցաւ երէկ առտու, հարցաքննիչ դատաւորին ձերբակալման հրամանագրին վրայ։

Ֆրոման-Կիէս նախագահն էր Banque Coloniale d'Etudes et d'Entreprisesի որ վերջին տարիներս ընդարձակած էր գործը. դրամագլուխը բարձրացուցած էր 46 միլիոնի եւ 20 տեղ մասնաճիւղ էր բացած։

Անցեալ յունուարին սակայն, դրամատունը յանկարծ կը դադրեցնէր վճարումները։ Վարչական խորհուրդը որ փութով նիստի էր հրաւիրուած, ծանր սխալներ երեւան կը հանէր եւ պաշտօնէն կը հրաժարեցնէր իր նախագահը. Դրամատունը դատական հաշուեյարդարի կ'ենթարկուէր եւ երկու քննիչներ կը նշանակէին հաշիւները ստուգելու համար։

Քննիչներու տեղեկագիրը երեւան կը հանէ թէ 90 միլիոնի բաց մը ունի դրամատունը. մեծ սխալներ եւ անկանոնութիւններ գործուած են վարչական խորհուրդի նախագահին կողմէ։

Թղթատարական սակերը պիտի բարձրանան

Ֆրանսայի Թղթատարական նախարարութիւնը 135 միլիոնի բաց ունեցած է։ Այս բացը գոցելու համար, կ'ըսուի թէ նախարարը առաջարկած պիտի ըլլայ բարձրացնել Թղթատարական սակերը։ Յանձնարարեալ նամակներու սակը 1 ֆրանքէն պիտի բարձ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՈՎ ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԻ ԼՍԵԼՈՒ, ԹՈՂ ԼՍԻ

«Հայրենակցական Միութիւններին անհատական մեծ դեր է վիճակուած մեր հայրենիքի վերաշինութեան եւ ծանապարհ Ներգաղթի գործերում։ Այդ դերը պայմանաւորուած է երկու հանգամանքով, առաջին՝ որնոցանից շատերը պատրաստ գումարներ ունեն իրենց գանձարկղում եւ երկրորդ՝ որ նոցա ամէնքն էլ, սակաւաթիւ անդամների բացառութեամբ՝ դեռ տոգորուած են հայրենի հողի, հայրենի երկրի սիրով։

Գ. Փօղոսեանն էլ նոյն հաւատն ունի Հայրենակցական Միութիւնների հայրենաշէն տրամադրութիւնների մասին։ Նա մինչեւ անգամ ոգեւորուած պատմում է մեզ, որ Հայաստանում «Արաբկիրցիները շինած են մօտ 150 տուն Նոր Արաբկիր աւանի մէջ, Մալաթիացիները՝ 16 տուն, Եւդոկիացիները՝ 20 տուն, Սեբաստացիները՝ 2, Խարբերդցիները՝ 3 տուն», որոնցից մէկը 12, իսկ միւսը 24 սենեակ ունի։ Պատմում է որ Խարբերդի Խուլու գիւղացիները 6000 տոլար են տրամադրել, իսկ Ակնայ Հայրենակցական Միութիւնը 12,000 տոլար՝ որպէսզի Նուպարաշէնի մէջ Խուլու եւ Ակն անունով թաղեր շինեն եւ ... այստեղ կանգ է առնում. որովհետեւ յիշատակութեան արժանի նիւթ չունի այլեւս իր պատմութիւնը շարունակելու համար...

Իսկ Հայրենակցական Միութիւնների հայրենաշինութեան պատկերը, Գ. Փօղոսեանի ներկայացրած վիճակում, շատ է ողորմելի։ Տասն եւ մէկ տարուայ ընթացքին, մեր բոլոր Հայրենակցականները, որոնց մէջ շատերը տասնեակ հազարներով են համրում իրենց գանձարկղի կանխիկը, շինել են Հայաստանում 197 տուն (*), որ, ըստ Փօղոսեանի (մէկ տունը 500 տոլարի հաշուով) գնահատութեան, 98,500 տոլար ծախս բռնած պիտի լինեն եւ, բացի սրանից, 6000 աւելի 12,000 տոլար էլ յատկացրել են ուրիշ նոր տների շինութեան համար։ Ուրեմն, մեր Հայրենակցական Միութիւնները, աւելի քան տասը տարուայ ընթացքին 116,500 տոլար, կամ, եթէ կ'ուզէք՝ դրա կրկնակին են տրամադրել հայրենաշինութեան համար։ Այս չէ՞ բոլորը։

Եթէ այս է, ի՞նչ է սպասում Գ. Փօղոսեանը Հայրենակցական Միութիւններից ծանապարհ ներգաղթի համար դներ շինելու գործում։ Ճիշդն ասած, չգիտենք թէ ի՛նչ է սպասում։ Բայց մենք, նրա հաշիւները վերագնելու եւ կլորացնելու համար, պատրաստ ենք, հակառակ մեր համոզմունքի, ընդունել, որ Գ. Փօղոսեանին եւ իւրայիններին կը յաջողուի 130,000 էլ Հայրենակցական Միութիւններից գանձել, թէեւ նոքա չկարողացան դրա քառորդն իսկ գանձել Նուպարաշէնի համար...

Այսպիսով, լաւագոյն դէպքում, Գ. Փօղոսեանի մատնանշած հայկական երեք կազմակերպութիւնները— Բարեգործական, Կարմիր Խաչը եւ Հայրենակցականները — կը տրամադրեն, երկու տարուայ ընթացքին, 24 հազար տարագիրներ Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու համար՝ 80,000 տոլար աւելի 40,000 տոլար աւելի 130,000 տոլար, որ հաւասար է 250,000ի կամ Գ. Փօղոսեանի պահանջած գումարի մի երրորդին։

Որտեղի՞ց պէտք է հայթայթել մնացած երկու երրորդը կամ 500 հազար տոլարը։

— Հայ ժողովրդից, հայ գաղութներից, պատասխանում է Գ. Փօղոսեանը։ Հայ ժողովուրդը, հայ գաղութները «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» պիտի 500,000 տոլար դնեն Փօղոսեանների եւ ընկ. առաջ, որպէսզի նոքա ներգաղթ կազմակերպեն..

Ո՜վ սուրբ անմտութիւն...

Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար, գործը, շա՛տ է ծանրակշիռ, շա՛տ է կենսական մեր ժողովրդի, մեր հայրենիքի համար, որպէսզի կարողանայինք թեթեւ սրտով վերցնել Փօղոսեանների նետած ձեռնոցը և չարախնդութեամբ ասել.—Համեցէք դիմել հայ գաղութներին, որ «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» դրամ տան ձեզ...

Բայց առաջադրուած գործի հանդէպ ունեցած սրտցաւութիւնը եւ նրա կլապատար. Միայն երկիւղը ոչ թէ չարախնդութիւն, այլ շա՛տ աւելի փոխ զգացմունքներ եւ տրամադրութիւններ են առաջ բերում մեր մէջ։ Դրա համար է, որ այնքան երկար կանգ ենք առնում այս խնդրի վրայ եւ զբաղւում նոյնիսկ Գ. Փօղոսեանի անշնորհք թւանշաններով, որպէսզի յստակ ըմբռնողութեամբ նկարենք այս գործին։

Մենք մեր առաջին պարտականութիւնը սեպեցինք ցոյց տալ գործի նիւթական ծանրութիւնը։ Միանգամայն չըջահայեաց հաշիւներով մենք պարզեցինք, որ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացումը, մօտ մէկ և կէս միլիոն տոլարի է կարօտում։ Գ. Փօղոսեանը իջեցնում է այդ գումարը 750,000 տոլարի գլխաւորապէս այն պատճառաբանութեամբ, թէ Հայաստանում մի սենեակի շինութիւնը պահանջում է ոչ թէ 500 տոլար, ինչպէս մենք էինք ասել, այլ միայն 250 տոլար։ Ուրախ կը լինէինք նրա հետ համաձայնելու, սակայն իմ հաշիւը բխում է աղբիւրներից, որ անպայման թերահաւատութիւն է ծանուցանում Գ. Փօղոսեանի թւերը։ Չեն ուզում մանրամասնութիւնների մէջ մանել։ Թող նա հաւատայ մեզ այս խնդրում։

Բայց ինչո՞ւ ենք Գ. Փօղոսեանի հաւատքին դիմում, երբ խօսուն թւեր կան հրապարակի վրայ։ Ահա նրանցից երկուսը։ —

1929ի յուլիսին, «Խորհրդային Հայաստան»ը հաղորդեց, որ Նոր Մալաթիայում 22 տուն է շինուած 80 սենեակով, որի համար ծախսուած է 55,000 տոլար։ Ասել է թէ ամէն մի սենեակ նստել է 687,5 տոլար։

Հ. Բ. Ը. Միութեան վերջին նոյեմբեր 3 թւակիր տեղեկագրի մէջ կարդում ենք, որ Նոր Եւդոկիա գիւղի մէջ «շարք շինուած են 9 ծեծկակ բնակարաններ 29 սենեակով եւ 15 նախասենեակներով... Ծախսուած է 54850 րուբլի»կամ 27425 տոլար։ Եթէ նախասենեակները զանց առնենք՝ այս բնակարանների իւրաքանչիւր սենեակը կ'արժենայ 945 տոլար, իսկ եթէ նախասենեակներն էլ սենեակների տեղ հաշուենք՝ նրանց միջին արժէքը կը հասնէր 623 տոլարի։

Մեր հաշիւների մէջ մենք իւրաքանչիւր սենեակի համար ծախս ենք նախատեսել փոխանակ 945 տոլարի,կամ 687 տոլարի կամ623 տոլարի,միմիայն 500 տոլար՝ հիմնուելով վերեւ ակնարկուած աղբիւրից առնուած տեղեկութեան վրայ, ենթադրելով թէ որոշ, խնայողութիւններ անելով, կարելի է այդ գումարով գլուխ բերել։ Ինչի՞ վրայ է հիմնւում Գ. Փօղոսեանը 250 տոլարով մի սենեակ կառուցանելու ճարտարապետութիւնը հրապարակ հանելիս...

Այս հակիրճ դիտողութիւններն էլ բաւական են ընթերցողին համոզուած դարձնելու համար, թէ ո՛վ է մօտիկ իրականութեան, մե՞նք,որ ներգաղթի համար մօտ 1.500.000 ծախս ենք նախատեսում, թէ Գ. Փօղոսեանը, որ, իր «թւանշանների» ծաղրական զօրութեամբ, այդ ծախսը կիսում է, հասցնելով 750.000 տոլարի։

Այնուհետեւ՝ մենք մեր պարտականութիւնը սեպեցինք ցցուցանել հասարակութեանը այն սին յոյսերը, որ դրուած էին Հ. Բ. Ը. Միութեան վրայ՝ այս ծախսին մասնակցելու խնդրում։ Ընդունելով հանդերձ, որ Բարեգործականը աւագին դեր ունի կատարելու ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման գործում, ընդունելով նաեւ, որ 6000 տարագիրների փոխադրութեան համար նրա կատարած եռանդուն եւ նպատակայարմար քայլերը երաշխիք են հանդիսանում, որ նա տրամադիր է արժանի ուշադրութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ վերաբերուելու այս կարեւոր ազգային ձեռնարկին՝ մենք, փաստակար էինք նկատում հասարակութեան մէջ շրջան անող լուրերը՝ թէ Բարեգործականը իր գումարներից աւագին բաժին պիտի հանի ներգաղթի համար, որովհետեւ տարակոյս չունէինք այդ լուրերի անիրական լինելու մասին։ Մեր համոզումն է, որ Բարեգործականը այնպէս ինչպէս որ նա կայ եւ ոչ թէ ինչպէս որ կ'ուզէինք նրա տեսնել՝ իր գանձարկղից շօշափելի բան չպիտի տայ ներգաղթի համար ո՛չ «ի հեճուկս» Դաշնակցութեան և ոչ էլ «ի հաճոյս» Գ. Փօղոսեանի։ Չպիտի տայ, որովհետեւ նրա կանոնադրութիւնը եւ նրա ոգին, այժմեան գործունէութիւնը անկարելի են դարձնում տալը։

Մենք կարող էինք նորի՛ց խօսքանել այդ կանոնադրութիւնն ու գործունէութիւնը։ Կարող էինք նորի՛ց մի անգամ խարանել Գ. Փօղոսեանին եւ իր կուսակիցներին, որոնք, հակառակ իրենց ռամկավարական սկզբունքներին, միշտ ընդդիմացել են Դաշնակցութեան պահանջին՝ թէ պէտք է Բարեգործականի կանոնադրութիւնը ժամանակակից ժողովրդավարական սկզբունքների ոգով վերաձեւել եւ միշտ պաշտպան են կանգնել նրա սակաւապետական (օլիգարշիկ), կազմակերպութեանը լոկ այն պատճառով, որ դրանով ապահովւում է Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան եւ նրա համակիր տարրերի ազդեցութիւնը Բարեգործականի մէջ։ Բայց մենք զիջեցինք որ այս խօսքանութիւններն ու խարանումները ծածկած անգամ չպիտի նպաստեն մեր առջեւ դրուած գործնական խնդրի լուծմանը։ Դրա համար էլ, գոհացանք արձանագրելով փաստը, որ Բարեգործականի նիւթական միջոցներից շատ բան չպէտք է սպասել ներգաղթի ծրագրի իրականացման համար, որքան էլ հասարակութիւնը փոխանակ [illegible] յոյսերով օրօրուելու՝ [illegible] մասին։

Սակայն ներգաղթի ծրագրի իրականացման համար պահանջւող գումարի մեծութիւնը եւ Բարեգործականից շօշափելի նիւթական օգնութիւն ստանալու անյուսութիւնը մի վայրկեան իսկ չեն խախտում մեր հաւատը, որ, ինչպէս ասել ենք, արտասահմանի հայութիւնը կարող է տալ եւ կը տայ այս գումարը, եթէ գործի գլուխն անցած կազմակերպութիւններն ու անհատները անկեղծօրէն եւ շիտակօրէն համախմբեն այդ հայութեան բոլոր հատուածներն ու հոսանքները ներգաղթի ծրագրի շուրջը։

Սա անխուսափելի պայման է, conditio sine quo non առաջադրուած գործի յաջողութեան համար։ Առանց այս ազգային համախմբման՝ ոչ միայն իմ մատնանշած գումարը, այլ եւ Գ. Փօղոսեանի փաստարկած 750000 տոլարը եւ նոյն իսկ սրա կէսը հրապարակ չէ գալու։

Երբ խօսեցինք Հայրենակցական Միութիւնների թերացման մասին հայրենաշինութեան ծարդին մէջ, կարծում էք սրա պատճառը հայրենասիրութեան պակա՞սն է։ Պատճառն այն է, որ այդ ժողովրդական կազմակերպութիւնները հայրենաշինութեան են դրդւում ոչ թէ ի սէր հայրենիքի, այլ ի հեճուկս սրա կամ նրա։ Խորապէս համոզուած ենք, որ եթէ նոքա չխոտէին վերաբերմունք տեսնէին իրենց մօտեցողների մէջ՝ ո՛չ Նուպարաշէնի հանգանակութիւնը եւ ո՛չ էլ հայրենաշինական միւս ձեռնարկներն այն քա՛ն ողորմելի վախճան կ'ունենային։

Էլ չենք խօսում հայ ժողովրդի մասին, որ գաղութներով հեռու պիտի փախչի ամէն մէկից, որ «ի հեճուկս» Դաշնակցութեան պէտ ծաւալում եւ ժողովրդական մի կազմակերպութեան հայրենասիրութիւն երեւան բերելլորդոր է կարդում...

Մենք վերջացրինք մեր խօսքը։

Առանց ազգային համերաշխութեան, անկարելի է ընդհանուր [illegible] առաջ բերել ներգաղթի ծրագրի շուրջը։ Իսկ առանց այս խանդավառութեան՝ անկարելի է լինելու մէջտեղ հանել այն գումարը, որ անհրաժեշտ է այդ ծրագիրն իրականացնելու համար։

Ով ականջ ունի լսելու, թո՛ղ լսի։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Խարբերդցիների շինած 3 տները 9ի տեղ ենք ընդունում՝ սենեակների քանակն աչքի առաջ ունենալով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԵՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՎԱՐԻՉՆԵՐ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ինչպէս Նախորդ թղթակցութեան մը մէջ յիշած եմ, Սօֆիոյի անկումով համայնավարները ազատ ասպարէզ եղան եւ զանազան եղանակներով, գործադուլներով մեծ հոգեր պատճառեցին նոր կառավարութեան։

Ժողովրդական բլոկի դաշինքը այս յախուռն գործունէութեան դիմաց, երկիրը անիշխանութեան չմատնելու համար, ստիպուեցաւ նախորդ ոստիկանութիւնը պաշտօնի վրայ պահել եւ անոր միջոցաւ զսպումներ կատարել, մինչեւ որ եթէ համայնավարները խռովութիւն ունենային առեն մը լուռ կենալու,նոր կառավարութիւնը հին պաշտօնէութիւնը փոխելու տենդին մէջ, ոստիկանութեան ալ լուրջ փոփոխութեան պիտի ենթարկէր։

Համայնավարները ներկայիս ունին երկու կազմակերպութիւն, օրինաւոր եւ ապօրէն։

Օրինաւորը պառլամենտական կուսակցութեան անունով կը գործէ եւ ունի 31 երեսփոխաններ Սոբրանիէի մէջ։ Անոնց ամէն նիստի աղմուկ, շփոթ կը հանեն Սոպրանիէի մէջ, խորհրդային Ռուսիոյ փրոփականտը կ'ընեն, բայց նոյնը մնացած ժամանակ կ'ուրանան որ համայնավար են։

Ասոնցմէ զատ կայ գաղտնի, ապօրէն կուսակցութիւնը, որու ամբողջ գլխաւորները թաղերը անցան ոստիկանութեան ձեռքը եւ ղեկավարներէն երեքը զոհ գացին հետեւեալ պարագաներու մէջ։

Այսօրէն կազմակերպութեան հոգին էր Խորհրդային Ռուսիայէն քանի մը ամիս առաջ գաղտնի ճամբայով վերադարձած Նիկոլա Քոֆարճիեւ, որ արդէն կազմակերպչական աշխատանքներ կատարելէ յետոյ, ծրագիր էր վերադառնալ Ռուսիա եւ աւտոր համար ալ Պուրկազի մէջ գնած ու, պատրաստած էին շարժական նաւակ մը։

Ոստիկանութիւնը սակայն որ կը հետապնդէր նորիկը եւ իր ընկերները, հոկտեմբեր 31ին որոշեց ձերբակալել զանոնք։ Թակարդ սարքեց եւ երբ Քոֆարճիեւ եւ իր ընկերը, Թոչօ Ծանեւ կը ծանէին իրենց բնակարանի փողոցը, յարձակեցան անոնց վրայ։ Քոֆարճիեւ իր ատրճանակի դնդակները արձակելէ յետոյ անձնասպան եղաւ, իսկ Ծանեւ գլխէն թեթեւ վիրաւորուած ձերբակալուեցաւ։ Համայնավարները սակայն կը պնդեն թէ Քոֆարճիեւ անձնասպան չէ եղած, այլ տեղն ու տեղը սպաննուած է։

Այս առթիւ կատարուեցան 50էն աւելի ձերբակալութիւններ եւ ձեռք անցան փաստաթուղթեր։

Քանի մը օր յետոյ նոյ. 6ին ոստիկանութեան կեդր. շէնքին մէջ անձնասպան եղաւ իր կաշի գօտին կախուելով Խրիստո Քոչեւ, անդամ եւ գանձապահ ապօրէն կեդր. կոմիտէի, որ Քոֆարճիեւի անձնասպանութենէն առաջ ձերբակալուած էր եւ ինչպէս կ'երեւայ, բաւական գաղտնիքներ տուած։ Անձնասպանութենէն օր մը առաջ դէմ դէմի բերուած էր իր նոր բռնուած ընկերոջ հետ եւ ընկերները ապացուցած էին զինք իր թուլութեան համար։

Քոչեւ զգացուած, անձնասպան եղաւ, ծառերով երկտող գրութիւն մը ձգելով ծոցը ուղղուած և յայտնելով թէ «կը մեռնի կուսակցութեան համար, կեցցէ՛ համայնավարութիւնը»։

Նոյեմբեր 6ին ոստիկանական շէնքին մէջ անձնասպան եղաւ կախուելով իրաւաբանական ուսանող Ցօչօ Նէնով Դինով, որ արդէն խոստովանութիւններ ըրած էր եւ յայտնած կուսակցութեան ծածկագիրը

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.— ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որքա՞ն ժամանակ կը տրուին տեսակով փոխարինութիւնները

Ապահովագրեալը տեսակով փոխարինութեան, այսինքն բժշկական եւ դեղագործական ծախքերու համար նիւթական օժանդակութեան իրաւունք ունի հիւանդութեան առաջին օրէն սկսեալ մինչեւ վեց ամիս, աշխատութիւնը դադրեցնէ կամ ոչ։ Հիւանդութեան առաջին օրը, բժշկական առաջին քննութիւնը կատարուած օրն է, որուն թուականը նշանակուած կ'ըլլայ հիւանդութեան թուղթին վրայ։

Եթէ հիւանդը վեց ամիսէն առաջ առողջանայ, բժշկական վերջին քննութեան թուականին յաջորդող օրէն սկսեալ փոխարինութեան իրաւունքը կը դադրի։

Եթէ այդ թուականէն սկսեալ մինչեւ երկու ամիս հիւանդութիւնը կրկնուի, առաջին հիւանդութեան շարունակութիւնը կը նկատուի, հետեւաբար առաջին հիւանդութեան վեց ամսուան պայմանաժամին մէջ կը հաշուուի։ Հիւանդը կը վերսկսի փոխարինութիւն ստանալ, մինչեւ որ առաջին հիւանդութեան առաջին օրէն սկսեալ վեց ամիսը լրանայ։

Եթէ հիւանդութիւնը կրկնուի, առաջինը բուժուելէն երեք ամիս յետոյ, այդ պարագային նոր հիւանդութիւն կը նկատուի եւ վեց ամսուան պայմանաժամը կրկնութեան օրէն կը սկսի։

Եթէ հիւանդութիւն մը կը բուժուի եւ անկէ յետոյ տարբեր հիւանդութիւն մը սկսի, վեց ամսուան պայմանաժամը նոր հիւանդութեան սկսած օրէն կը հաշուուի։

Հասկնալի ըլլալու համար օրինակով բացատրեմ։

Ապահովագրեալ մը կը հիւանդանայ յունուար մէկին։ Այդ հիւանդութեան համար, աշխատանքը դադրեցնէ կամ ոչ, իրաւունք ունի դարմանուելու եւ տեսակով փոխարինութիւն ստանալու մինչեւ վեց ամիս, այսինքն յուլիս մէկ։ Եթէ այդ թուականին, բուժուեցաւ, ի՛նչ լաւ։ Ապա թէ ոչ, իբրեւ անկար կը դարմանուի, պայմանաւ որ երկու երրորդի անկարութիւն ունենայ, այսինքն աշխատութեան իր կարողութիւնը երկու երրորդով պակսած ըլլայ։ Իսկ եթէ աշխատելու կարող է, այդ պարագային պէտք է երեք ամիս [illegible] տայ վեց ամսուան նոր պայմանաժամի մը իրաւունք ունենալու համար։

Ենթադրենք որ նոյն հիւանդը փետրուար 15ին առողջացաւ, տեսակով փոխարինութիւն կը ստանայ յունուար մէկէն մինչեւ փետր. 15։ Բայց եթէ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, այսինքն մինչեւ ապրիլ 15 հիւանդութիւնը կրկնուի, նախորդ հիւանդութեան շարունակութիւնը կը նկատուի, անոր պայմանաժամին մէջ կը մտնէ եւ հիւանդը փոխարինութիւն կը ստանայ դարմանուելու մինչեւ յուլիս մէկ, եթէ հիւանդութիւնը մինչ այդ շարունակուի։ Իսկ եթէ հիւանդութիւնը կրկնուի երկու ամիսը անցնելէ յետոյ, օրինակ մայիս 15ին, նոր հիւանդութիւն կը նկատուի եւ հիւանդը այդ թուականէն մինչեւ 6 ամիս, այսինքն մինչեւ նոյեմբեր 15 կրնայ դարմանուիլ եւ փոխարինութիւն ստանալ։

Պէտք է ըսել որ փոխարինութեանց տեւողութեան առնչող օրինական տրամադրութիւնները այնքան ալ որոշ չեն։ Վեց ամսուան պայմանաժամը մէ՛կ հիւանդութեան համար է, թէ իւրաքանչիւր հիւանդութեան, երբ ուրիշ հիւանդութեան մը ընթացքին կը պատահի, ունի իրեն յատուկ վեց ամսեայ պայմանաժամ մը։ Միեւ նոյնէ վեց ամիսը լրանալէ յետոյ, քանի՛ ամիս պէտք է սպասել եւ [illegible] տալ, թէեւ ենթական երկու երրորդով անկար չէ՝ նոյն հիւանդութիւնը փոխարինութեամբ դարմանելու իրաւունք ունենալու համար։ Այս հարցումներուն մասին կարելի չէ բոլորովին որոշ պատասխաններ հետեւցնել օրէնքի յօդուածներէն, թէ պաշտօնական շրջաբերականներէն եւ թէ [illegible]. Նաւանդ ապահովագրեալներու մօտ ըրած պրպտումներու վրայ հիմնուելով, ստորեւ հետեւեալ եզրակացութիւնները կրնամ տալ։

1.— Երբ ապահովագրեալի մը հիւանդութիւնը շարունակական կամ յաճախակի բժշկական խնամք կը պահանջէ (օր. սիֆիլիս, թոքախտ, սուր կամ քրոնիկ երկարատեւ բորբոքումներ, եւայլն), հետեւաբար երբ հիւանդը ստիպուած է 15 օրը անգամ մը կանոնաւորաբար տասնեւհինգօրեայ հիւանդութեան թուղթ փոխել կամ մասնաւոր խնամքի երկարատեւ թուղթ (feuille de soins spéciaux) առնել, այդ պարագային վեց ամիս միայն փոխարինութեան իրաւունք ունի։ Երբ փոխարինութեան իրաւունքի վեցամսեայ շրջանը լրանայ, եւ հիւանդութիւնը արգելք ըլլայ աշխատութեան, պէտք է երեք ամիս սպասէ եւ [illegible] տայ, որպէսզի կարենայ փոխարինութեամբ դարմանուելու իրաւունք ունենայ, քանի որ օրէնքի մէկ տրամադրութեան համաձայն, երեք ամիս յետոյ կրկնող հիւանդութիւն մը նոր հիւանդութիւն կը նկատուի, հետեւաբար վեցամսեայ նոր պայմանաժամի իրաւունք կ'ունենայ։

2.— Երբ հիւանդութեան մը շրջանին, ապահովագրեալը տարբեր հիւանդութեան մը կը բռնուի եւ հիւանդութեան նոր թուղթ կ'առնէ, առանց որ այս թուղթը միւսներուն շարունակութիւնը ըլլայ, այդ պարագային այդ հիւանդութիւնն ալ կրնայ վեց ամիս փոխարինութեամբ դարմանել տալ(?)։

3.— Երբ ապահովագրեալին մը հիւանդութիւնը շարունակական կամ յաճախակի բժշկական խնամքի չի կարօտիր, երբ հիւանդը ընդմիջումով (օր. 3-[illegible] շաբաթը անգամ մը) կը դիմէ բժիշկին, հետեւաբար երբ իւրաքանչիւր անգամ հիւանդութեան նոր թուղթ կ'առնէ, առանց որ մէկը միւսին շարունակութիւնը ըլլայ, այդ պարագային կրնայ ամիսներ շարունակ դարմանուիլ, որովհետեւ իւրաքանչիւր նոր թուղթ կ'ենթադրէ թէ նոր հիւանդութիւն մը սկսած է եւ վեց ամսուան պայմանաժամը կը սկսի միշտ վերջին թուղթին հետ։

Այժմ տեսնենք Ապ. [illegible] ի՞նչ չափով կը փոխարինէ [illegible] ամէն տեսակ [illegible]քերը։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳ[illegible]

ԽՄԲ.— Յառաջի շաբաթ[illegible]ուան թիւով Թղթախօսի [illegible]

Քանի մը օր առաջ ան փորձած էր անձնասպան ըլլալ երակները գրպանի հայելիի կտորներով կտրելով, բայց խնամուած էր եւ վտանգը անցուցած։ Բռչեւի անձնասպանութիւնը եւ դիակը տեսնելով, ինքն ալ վերջ տուաւ կեանքին, ձեռքին վիրակապերով կախուելով պատուհանի երկաթ ձողերէն։

Իրարու յաջորդող այս անձնասպանութիւնները մեծ յուզում պատճառեցին համալսարաններուն, որոնք զոհերու ընտանիքներու միջոցաւ պահանջեցին բժշկական-դատական քննութիւն։ Արտասահմանէն ալ ստացուեցան բողոքներ։ Դիակները դատախազի արտօնութեամբ հանուեցան գերեզմաններէն եւ նոր բժշկական քննութեան ենթարկուեցան։

Քննութիւնը հաստատեց որ բռնի սպանութիւն տեղի ունեցած չէ, միայն մարմիններու ետեւի մասերուն վրայ բիծեր կան՝ իբրեւ հետեւանք պինդ առարկայի շ | ուժի, որ թարգմանի ծեծ։

Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Դաշնակցութեան պուլկար մասնաճիւղն ալ հաստատելով անձնասպանութիւնը, բողոք յայտնեց բռնութեամբ խոստովանութիւն կորզելու ոստիկանական կարգ կանոնի դէմ։ Ներքին նախարարն ալ խոստացաւ քննութիւն կատարել եւ յանցաւորները պատժել։

Հողագործակցականներն ալ ժգոհ են ոստիկանութենէն եւ իրենց թերթերով կը պահանջեն արմատական փոփոխութիւն, բայց դեմոկրատները, որոնց ձեռքը կեդրոնացած են ներքին եւ արտաքին նախարարութիւնները, շատ չեն շտապեր այդ գործը կատարելու եւ զգուշութեամբ կը մօտենան հարցին։

Համալսարաններու բուռն գործունէութիւնը անհանգստութիւն է պատճառած պահեստի սպայութեան, որու ներր. Միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, զօր. Լազարովի գլխաւորութեամբ այցելեց նախարարներու եւ ուրիշ խնդիրներու կարգին մատնանշեց համալսարական վտանգը եւ աւելի կտրուկ միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութիւնը։

Նախարարները ապահովութիւններ տուին պատուիրակութեան, բայց մտքերը հանդարտած չեն եւ եթէ եթէ այս գրգռութիւնները շարունակուին, վախ կայ որ աջակողմն ալ անգործ չմնայ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

— Ինչպէ՞ս կը զանազանէք իրարմէ ձեր երկուորեակները, կը հարցնէ գաղտնի ոստիկանի մը իր բարեկամին.

= Շատ պարզ է. մատի նշաններէն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԵՏ»

4 յուլիս 1916ին ամերիկեան կամաւոր զինուոր մը, Ալէն Սիկըր, մեռաւ ֆրանսական ռազմաճակատին վրայ։

Տաղանդաւոր տղայ մըն էր ան, որ, խրամներուն մէջ, ռումբերու եւ թնդանօթներու ճայթ-պայթին տակ, բանաստեղծութիւն կը գրէր։ Հատորով մը լոյս ընծայուած են հիմա այդ բանաստեղծութիւնները, որոնց փունջէն հազուագիւտ ծաղիկ մը ահա, ռակերէն քերթուած։

— Ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, պատնէշի մը եզրին,ուր կռիւ կայ հիմա, ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, պատնէշի մը եզրին, երբ գարունը գայ իր շաղփաղփուն ստուերներով եւ օդին մէջ թռչտին ծաղիկները խնձորենիին։ Ես ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, երբ գարունը գայ իր կապոյտ օրերուն աղուորութիւնով։

Թերեւս պատահի, որ մահը բռնէ ձեռքէ՛ս, առաջնորդելու համար զիս դէպի երկիրն իր խաւարոտին, փակելով աչքերս եւ զադրեցնելով շունչս։ Թերեւս պատահի, որ մահուան քովէն անցնիմ ու երթամ։

Ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ բլուրի մը յօշոտուած կուրծքին վրայ, երբ գարունը գայ եղանակի իր շրջանն ընելու եւ դաշտերուն մէջ երեւին ծաղիկները առաջին։

Աստուած գիտէ թէ լաւ է անշունչ երկննալ գլուխը բարձի մը փափուկ, մարմինը մետաքսներու մէջ եւ անուշահոտ աղուափետուրներու վրայ, ուր սէրը կը բաբախէ գերերջանիկ երազով մը, զարկերակը զարկերակին, շունչը շունչին, եւ ո՛ւր, լռութեան մէջ, քա՛ղցր է զարթօնքը։ Բայց ես ժամադրութիւն ունիմ, կ'ըսեմ ձեզի, մահուան հետ, կէս գիշերին, բացարձակ քաղաքի մը մէջ, երբ գարունը երկննայ դէպի հիւսիս, այս տարի։

Ես հաւատարիմ եմ խօսքիս։ Ու ճշդապահ պիտի ըլլամ ժամադրութեանս մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԵՐ ԱՆԱԿՐԷՕՆԷՆ

Օր մը, երբ ծաղկեպսակ կը հիւսէի, վարդերուն տակ նշմարեցի սէրը։ Բռնեցի թեւերէն եւ մխրճեցի գինիին մէջ։ Յետոյ վերցուցի բաժակը եւ պարպեցի։ Ու տակաւին կը զգամ, որ սէրն իր թեւերով կը խտղտացնէ ներսս։

—

Կիները կ'ըսեն ինծի. «Անակրէօ՛ն, ծերացեր ես, ա՛ռ հայելի մը եւ դիտէ ինքզինքդ։ Մազերդ թափեր են եւ ճակատդ բացուեր է»։ Ե՛հ, տակաւին մազ ունի՞մ թէ թափած են բոլորը, չեմ գիտեր։ Ինչ որ գիտեմ՝ այն է թէ խաղն ու զուարճութիւնը այնքան կը վայլեն ծերին, որքան մօտ է ան իր կեանքի վախճանին։

Ինծի տուէք Հոմերոսի քնարը, բայց առանց այն լարերուն, որոնք ներկուած են արիւնով։ Ինծի բերէք բաժակները, որոնց վրայ գծուած է խնջոյքներու օրէնքը, ինծի բերէք գաւաթը։ Ես ՝այդ բաժակներուն մէջ գինին պիտի խառնեմ համաձայն օրինաց։ Ու ես կ'ուզեմ գինովնալ, պարել եւ կիսովին կորսնցնել խելքս։ Ես կ'ուզեմ, ընկերակցութեամբ քնարին, եւ ամենաբարձր ձայնով, կանչել Բագոսի տաղերգութիւնը։ Տուէ՛ք ինծի Հոմերոսի քնարը, բայց ոչ այն լարերով, որոնք թաթխուած են արեան մէջ։

Մտածած չունիմ Գիգէսի մասին, Թագաւորին Սարդեսի։ Փառասիրութիւնն ի՛նչ է, չեմ գիտեր։ Անձնիւին չեմ նախանձիր իշխաններուն։ Իմ միակ հոգս է անուշահոտութիւն սրսկել մօրուքիս վրայ եւ գլուխս զարդարել վարդի պսակներով։ Ի՞նչ պիտի պատահի վաղը ո՞վ գիտէ։ Ուստի քանի պայծառ է դեռ երկինքը, խմէ՛, վէգ խաղա եւ գինարբուք սարքէ Բագոսին, որովհետեւ վաղը հիւանդութիւնը կը հասնի եւ կ'ըսէ քեզի. «Մի՛ խմեր, այլ եւս մի՛»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, տնտեսական սնանկութեան վտանգին դէմ, որ հետզհետէ կը սաստկանայ։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Որոշմնագրին տրամադրութեանց համաձայն, նոյեմբեր 16էն սկսեալ բոլոր այն նախանիւթերը որոնք Թուրքիոյ գործարաններուն չեն յատկացուած, ամէն ամիս անոնց ներածութեան [illegible] չափը, Գործավարներու Խորհուրդին [illegible] որոշումին համաձայն, պիտի սահմանափակուի։ Նոյեմբերի մնացեալ 15 օրերուն եւ դեկտեմբեր ամսուան ցանկը այս որոշմնագրին հետ միաժամանակ պիտի հրատարակուի. իսկ անկէ վերջ իւրաքանչիւր երկու ամիսը անգամ մը այդ ցանկերը հրատարակուելով գործադրութեան պիտի դրուին։ Նոյեմբեր 15էն դեկտեմբեր 31 մէկուկէս ամսուան համար պատրաստուած առաջին ցանկէն յետոյ, մնացեալ բոլոր երկամսեայ ցանկերը իրենց գործադրութեան թուականէն առնուազն 20 օր առաջ պիտի հրատարակուին պաշտօնաթերթին միջոցաւ։

Այս տրամադրութեան համաձայն Բ. ցանկը պիտի հրատարակուի դեկտ. 10ին։ Ցանկին մէջ, ի հաշիւ նախանիւթերուն մաքս եկած ապրանքներուն ժամանումի թուականները կարգաւ արձանագրուած պիտի ըլլան եւ իւրաքանչիւր ամսուան համար, որոշեալ չափէն աւելի չըլլալու պայմանաւ, այդ ապրանքները պիտի ներածուին։ Որեւէ ամիս, երբ մաքս եկած ապրանքներուն քանակութիւնը աւելի է քան այդ ամսուան ցանկին պարունակութիւնը, աւելի մասը, իր ժամանումի թուականներուն համաձայն, հետեւեալ ամսուն միայն պիտի ներածուի, ի հաշիւ նոյն այդ ամսուան ապրանքներուն։

Ցանկերու պատրաստութեան եւ ամսական ներածումներու քանակութիւնը որոշելու գործին մէջ, նկատի պիտի առնուին երկրին ճարտարարուեստի զարգացումը ու տեղական արհեստներու պահանջները։ Նոյնպէս միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ագութիւնը եւ չարաշահութիւնը արգիլելու համար։ Եթէ երբեք օտար երկիրներէ գնում կատարել ուզեն՝ համալսարանին նման հանրային հաստատութիւններ, որոնք կը մատակարարուին պետական կամ մասնաւոր պիւտճէներով, ինչպէս նաեւ հանրօգուտ մենաշնորհեալ հաստատութիւններ եւ ընկերութիւններ, պարտաւոր պիտի ըլլան նախ օտար երկիրներէ իրենց գնել ուզած նիւթերուն համարժէք գնում կատարել ներքին արտադրութիւններէ եւ այդ պայմանաւ միայն արտօնութիւն պիտի տրուի ներածման։

Գործավարներու Խորհուրդը միայն կրնայ այս մասին բացառիկ որոշում մը տալ, երբ վերոյիշեալ հաստատութեանց համար անկարելի ըլլայ գործադրել այս պայմանը։ Որոշմնագրին ուրիշ մէկ կարեւոր տրամադրութիւնն ալ այն է որ,երբ ուեւէ երկրի հետ Թուրքիոյ առեւտրական գործառնութիւններուն մէջ բաց տեսնուի,ի վնաս Թուրքիոյ,այն ատեն նոր կնքուելիք առեւտրական պայմանագրութեամբ փոխարինութեան ցուցակ մը պիտի կցուի։ Այս որոշմնագրով բաց ի բաց արգիլուած է ցուցակէն աւելի ապրանք ներածել։

⁂ Պատրաստուած եւ մաքսային տնօրէնութեանց հաղորդուած հրահանգին համաձայն, մաքս հասած ապրանքները հետեւեալ ձեւով պիտի հանուին.

1.— Վարչութիւնը, իւրաքանչիւր ապրանքի «մանիֆէսթօ»ին վրայ թիւ մը պիտի դնէ եւ ապրանքի տէրերը այդ թիւին կարգով պիտի կրնան քաշել իրենց ապրանքը։ Թիւերը պիտի դրուին առաջնութեան կարգով։

2.— Այն նախանիւթերը որոնց ներածումը սահմանափակուած է, ճարտարարուեստական հաստատութեանց կողմէ բերել տրուած նախանիւթերն են։

3.— Նոյեմբերի եւ Դեկտեմբերի ընթացքին ներածումը արտօնուած ապրանքները, այդ ամիսներուն պէտք է ներածուին։ Նոյեմբերէն աւելցած ապրանքներուն ներածումը Դեկտեմբերի մէջ արգիլուած է։

Մաքսային ընդհ. տնօրէնութեան գրկած մէկ շրջաբերականին համաձայն, մթերանոցի տուրք (արտիէ) չպիտի առնուի բոլոր այն ապրանքներէն, որոնց ներածումը որոշուած քանակութենէն աւելի ըլլալով, մթերանոցներուն մէջ սպասելու դատապարտուած են։

⁂ Շահագէտները դարձեալ երեւան ելած են։ Այսպէս, ներածումը սահմանափակուած ապրանքներուն գինը կը բարձրացնեն, զանոնք հրապարակէն կը հաւաքեն եւ կամ ցանկին մէջ կացութիւնը չճշդուած ապրանքները բոլորովին կը պահեն, վերջապէս, խիստ բացայայտօրէն կը տեսնուի որ հրապարակին վրայ շահադիտական շարժում մը ստեղծուած է եւ ապրանքներուն գինը բարձրացած են։ Առեւտրական սենեակին կատարած մէկ քննութեան համաձայն, առհասարակ բոլոր ապրանքներուն գիները հարիւրին 10վրայ ելած են։ Սակայն նոր որոշմնագիրը պիտի կրնայ վերջ տալ վաճառամարտին։ Մասնաւորաբար ճաշոնական ապրանքները, անկէ վերջ կարելի չպիտի ըլլայ ներածել։

⁂ Միեւնոյն ատեն օրինագիծ մը կը պատրաստուի, տագնապի տուրք մը հաստատելու համար։ Համաձայն այդ օրինագծին, պաշտօնական կամ մասնաւոր հաստատութեանց մէջ մինչեւ 30ոսկի թոշակ առնողները, այս տուրքէն զերծ պիտի կացուցուին։ Այս պայմաններուն տակ 30 ոսկիէն աւելի վաստակ ունեցողները, թէեւ հարիւրին 10 տուրքի ենթակայ պիտի ըլլան, սակայն 30 ոսկին հաշիւի չպիտի առնուի։ Այսինքն 100 ոսկի թոշակ ստացողը 7 ոսկի տուրք պիտի վճարէ, իսկ 260 ոսկի ստացողը 17 ոսկի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ղարաքիլիսայէն (Սիսիան) կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի 8 նոյեմբերին.— Ձիւնը չի դադրիր։ Ցուրտ է։ Շինութեանց աշխատանքները գրեթէ դադրած են։ Բնակչութիւնը տեղաւորուած է 2—3 ընտանիք մէկ տեղ։ Նաւթ չկայ խանութներուն մէջ։ Անհրաժեշտ է կանոնաւորել նաեւ տաք ճաշի խնդիրը։ Հիւանդանոցի տանիքը ծածկուած չէ։ Հիւանդները վրաններու տակ են։ Ամէն գնով փայտ հասցնել, փրկելու համար բնակչութիւնը եւ անասունները ցրտահարութենէն։

Սիսիանի շրջանը ամբողջովին ծածկուած է ձիւնով։ Ձիւնը կը շարունակուի եւ չափազանց ցուրտ է եղանակը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի մէջ սկսան գործադրել հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը։ Այդ պատճառով, «Խորհ. Հայաստան» չպիտի հրատարակուի հինգ օրը մէկ անգամ։

⁂ Լենինականէն կը հեռագրեն թէ ձիւն սկսաւ տեղալ։ Եղանակը սաստիկ ցուրտ է, վառելափայտի նեղութիւն կը զգայ բնակչութիւնը։

⁂ Հիւս. Կովկասի Հայերէն թերթը, որ կը կոչուէր «Մուրճ-Մանգաղ» այսուհետեւ կը կրէ «Գրոհ» անունը։

⁂ Վաղարշապատէն կը հեռագրեն Երեւան թէ նոյեմբեր 3ին պահ մը անձրեւ տեղալէ յետոյ գիշերը ձիւն եկաւ եւ մինչեւ յաջորդ օրը ուշ ատեն շարունակուեցաւ։ Գետինը ծածկուած է ձիւնով։

ԵՂԻՆՋԷՆ ՄԵՏԱՔՍ

Յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ «Խորհ. Հայաստան» թերթին մէջ.

— 1) Հետազօտել այն շրջանները,ուր եղինջը կ'աճի, օրինակ Ղարաքիլիսա, Դիլիջան, Կոտայք եւ Երեւան։

2) Յառաջիկայ գարնան եղինջ մշակել Ղարաքիլիսայի մէջ, նախ հաւաքելով եղինջին սերմերը։

Եղինջը (ortie) ամէնուն ծանօթ բոյս մըն է, կը կծէ մորթը, կարգ մը գիւղացիներ հաճի կը շինեն եղինջով։

Հունգարիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ մէջ եղինջ կը ցանեն ընդարձակ տարածութիւններու վրայ։ Որքան խիտ ցանուի, այնքան լաւ հիւսելի թել կուտայ, ճիշդ ինչպէս միւս հիւսելի բոյսերը՝ կանեփը, կտաւահատը, ռամին։ Եղինջը կը սիրէ պարարտ հողեր, այսուհանդերձ կ'աճի վայրի հողերու վրայ։ Պա՛րարտը սակայն աւելի կ'երկարէ եղինջին հասակը։

Երբ եղինջի արդիւնաբերութիւնը զարգանայ Հայաստանի մէջ, մեր երկիրը կ'ունենայ մետաքսի նոր դաշտ մը եւս։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը վերսկսաւ իր միամսեայ պարբերական ժողովներուն նոր շրջանը։ Առաջին ժողովին մէջ, միութեան նախագահը, Տոքթ. Քօլօլեան ողջոյնի խօսքեր ըրաւ իր արուեստակիցներուն, որոնք կուգան միտքերու փոխանակութիւններ կատարելու բժշկագիտական հարցերու շուրջ ամէն ամիս կանոնաւորաբար։

Յետոյ, ամրան արձակուրդի շրջանին մեռած երկու բժիշկներու յիշատակին ողեկոչումը ըրին Տոքթէօրներ Քօլօլեան եւ Թորգոմեան։ Այդ մեռած բժիշկներն են Տոքթ. Քէմհաճեան եւ Տոքթ. Լորիս-Մելիքով։

Տոքթ. Քօլօլեան ներկայացուց գնահատական խօսքերով Տոքթ. Քէմհաճեանը։ Յետոյ Տոքթ. Թորգոմեան ներկայացուց եւ ՛ողեկոչեց Տոքթ. Լորիս Մելիքովի կեանքն ու գործունէութիւնը։

Յետոյ ժողովը անցաւ իր աշխատանքներուն։ Տոքթ. Թէրզեան խօսեցաւ ատամնաբուժական ելեկտրաշողաքննական միջազգային համաժողովին մասին, որ գումարուած էր վերջերս Փարիզի մէջ։ Այդ համաժողովին մասնակցած էին ատամնաբոյժներ Տինճեան եւ Թէրզեան։

Տինճեան համառօտակի խօսեցաւ իր այն զեկոյցին մասին, զոր ներկայացուցած էր համաժողովին։

Տոքթ. Զիլինկիրեան բնախօսական կարեւոր հաղորդագրութիւն մը ըրաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՒԵՐԸ

Ձմրան երկար գիշերներուն, մեծ հայրիկը պատմութիւն մը կը պատմէ կրակին առջեւ։ Թէ ինչպէս, 1903ին, քիչ մնաց որ Ֆրանսական նաւ մը դրկէին Եզէականի յատակը։ Թէ ի՛նչ հերոսութեամբ, պէտք եղաւ որ Սելանիկի մէջ, օդը հանէին Օսմանեան դրամատունը։ Թէ ինչո՞ւ կը յարձակէին կառախումբերուն վրայ, Սէրէզի եւ Պոլսոյ միջեւ։ Թէ ի՛նչպէս Փրուսս կը կտրէր իր բարեկամին Ցէսարի գլուխը, որպէսզի Թուրքերը՝ անոր դիակը ճանչնալով, չկարենային թշնել երեսին։ Ի՛նչ վարպետութեամբ կը ծպտուէին Ծրքուհիներու նման եւ ինչպէս, գիւղացիները իրենց կուսակիցներուն խաղող կուտային՝ Թուրքերու ներկայութիւնը, ըսելով.— «Այծերը կը փճացնեն երկիրը», ինչպէս նաեւ Ցոյներու ներկայութիւնը, ոտ միւս մշակական նախապատութեամբ.— «Ոչխարները բլուրէն վար կ'իջնեն»։

Մեծ-հայրը ծանօթ է ամէն բանի։ Անցեալէն կուգայ ներկային։ Ահա Փրինեւ տղոց պատմութիւնը։ Լաւ մտիկ ըրէք, փոքրիկներս, մտիկ ըրէք։ Քանի որ այլեւս անոնց դպրոցներուն մէջ պուլկարերէն չէին խօսեր, այս տղաքը կ'որոշեն զանոնք այրել։ Վիճակ կը քաշեն։ Իբր հրձիգ նշանակուած տղան վախ կը զգայ եւ յաջորդ օրը փոքր կրակ մը կը վառէ։ Դպրոցը փրկուած է։ Այն ատեն, բարկացած, հայրենասէր պատանիները կը սպաննեն իրենց փոքրիկ ընկերը, որ դաւաճանած էր իր երդումին։

Հապա՞ Սքոփիէէի ուսանողը։ «Բարեկամներս, կ'ըսէ 1927ի երիտասարդ զաւակներուն, ոստիկանապետը կանչած է զիս. տեսայ զայն, չպիտի կրնամ տանջանքի դիմանալ, կը վախնամ որ մատնեմ մեր գաղտնիքները։ Ինչ որ չեմ ուզեր։ Մնաք բարով, ընկերնե՛րս»։ Եւ գնդակով մը, գանկը կը պայթեցնէ։ Հապա՞ Փիրոթի, Բոգանի, Քրիվա-Փալանքայի, Սթրումիցայի, Նիշի, Պէլկրատի վերջին նոր զաւադրութիւնները։

— Պատմէ՛, մեծ-հայր, պատմէ՛…

Ստուե՛րը։ Դաշտերուն մէջ է, կը հսկէ ծխախոտի եւ խաշխաշի թերթերուն վրայ։ Քաղաքին մէջ է։ Ոսքի՛։ Հրեաներու խանութներու ռաժին վրայ։ Նկարուած է երկնքին վրայ, քանի որ քահանաներն իսկ…։ Ահա, ան կը հրահրէ երիտասարդ զաւակի մը խանդավառութիւնը։ Եւ դեռ ինչպէս այս փոքրին ոսկիւնը՝ կը մխիթարէ ծերունի մը։ Բոլոր բարեկամները որոնց հետ մեկնած էր դէպի կեանք, մեռած են… մեռած են՝ սպաննուելով… տուներին կողմէ…։

ՊԷԼԿՐԱՏ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Պէլկրա՜տ։ Յաղթական վիճակը որ կ'առնէ դարձուցած քոմիթէներուն, իր աչքով՝ ծածկամիտ նշաններ կ'ընէ անոնց։

Ի՞նչ կը տեսնենք հոն։ Հրաշք մը։

Պէլկրատը, յիշենք, այնքան հին չէ. փողոց մը որ դաշտերէն կը սկսէր աղեղօրէն յանգելու համար Քալէմէյտան կոչուած փոքր հանրային պարտէզին։ Եւ ի՛նչ փողոց։ Փողոց մը անոնց համար որ դատապարտուած էին քալելու սուր խճաքարերու վրայ։ Այս էր Պէլկրատը։ Երկու գետերու միջեւ աւան մը՝ հողաշերտի մը վրայ։ Թագաւորին պալատը չէր իսկ աւարտած։ Մէկ կողմէ ամբողջովին բաց էր մնացած։ Սակայն նոր շինուած պանդոկ մը կար, Մոսկուա պանդոկը, առնուազն հինգ յարկ եւ տակը սրճարան, Եւրոպայի սրճարաններուն նման։ Այնքան գեղեցիկ էր որ կովերն անգամ, որ օրն ի բուն գիւղացի մայթին վրայ պառկած կ'ըլլային, մերթ ընդ մերթ, հեզացումով կը բառաչէին միաձայն։

Այն տուները, որ ըսել է 1914ին, թերեւս 50 հազար մը բնակչութիւն կար։

Յետոյ, 1915ի պատերազմներն եկան։ Կառախումբերն արդէն չէին երթար հոն։ Մոսկուա պանդոկը փակուած էր։ Սերբերու փոքր թագաւորութեան փոքր մայրաքաղաքը, պարպուած ըլլալուն, աւելի մեծ չէր երեւնար, դեռ անոր մինակութիւնը աչքերուս մէջ է, եւ լռութիւնը ականջներուս մէջ։

Այնքան փոքր բան մը կը թուէր ըլլալ որ Գերմաններու ամրակոծութենէն զայն ազատելու համար, պատերազմական միւս թղթակիցները՝ եւ ես, անոր՝ կը հրաւիրէինք որ զայն ամուր մը կապէին, յետոյ կարգաւ, կռնակնիս առնելով, տանէինք Սավա եւ Դանուբ գետերէն հեռու։

Բարի տրամադրութիւն մըն էր այդ, մնաց տունը մնայ իր գետերուն եզերքը։ Ջուրերուն վրայ՝ դէպի միւս եզերքը թեքելով։ Թշնամիին ռումբերը կը ծակծկէին անոր խեղճ փողոցները եւ վար կ'առնէին անոր աղքատ տուներուն տանիքները։ Լաւ տեղաւորուած հարուած մը վար էր առեր անոր եկեղեցիին զանգակատունը։ Վերջին թռչունները կը թռէին, կը հեռանային Քալի մէյտանէն։ Շուն մը օգնութիւն կը կանչէր։ Կէս փակցուած յայտարարութիւններ ազդարարած էին որ ամէն մարդ պատրաստ էր հեռանալու։ Բայց այդ յայտարարութիւնները շատ վերէն փակցուած էին եւ շունը չէր կրցած զանոնք կարդալ…

Այս էր պատկերը որ ինծի կը մնար Պէլկրատի մէջ։

⁂

Պատերազմէն, այնքան թշուառութիւններէ, այնքան յաւակնութիւններէ, չորս տարիներու այս անխնայ տառապանքէն, աւելի քան 1500 գիշերներուն այս մղձաւանջէն, երկրի լցումէն, Ալպանիոյ նահանջէն, Եւրոպայի բոլոր մասերը ծածկող բոլոր տեսակի լեռներէն, ի վերջոյ, բան մը բարձրացաւ այն տեղը ուր Սավա գետը կը կցուի Դանուբի.— գլուխ մը, նոր Պետութեան մը գլուխը։

(Շար.)

թանայ 1.50ի, ուրիշ առարկաներունը պիտի բարձրանայ 0.30էն 0.60 սանդիմի։ Այսպէս ուրեմն, յանձնարարեալ նամակ մը 0,50 սանդիմի դրոշմաթուղթերով պիտի արժէ 2 ֆրանք։

Տպագրուած նիւթերու եւ նմոյշներու համար յաւելում 0,10էն 0,20։

Պատկերազարդ թղթատարական քարտերը հինգ բառ ձեռագիրով (carte postale illustrée) 0,20, փոխանակ 0,15ի։

Հեռաձայնի սպասարկութեան բացը աւելի կարեւոր է, այնպէս որ թղթատարական նախարարը անմիջապէս ձեռնարկած է բարձրացնել սակերը հետեւեալ կերպով. 2ի տեղ 3 ֆրանք հեռաձայնական մէկ հաղորդակցութիւնը՝ 75 քիլոմեթրէն պակաս հեռաւորութեան վրայ։ 3ի տեղ 4 ֆրանք՝ մինչեւ 100 քիլոմեթր։ 13ի տեղ 16 ֆրանք՝ մինչեւ 500 քիլոմեթր։ 25ի տեղ 30 ֆրանք՝ մինչեւ 1000 քիլոմեթր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լուի Լուշէօրի մահը.— Լուի Լուշէօր «Լուշէօրի Օրէնքին» հեղինակը մեռաւ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ։ 59 տարու էր։ Կառավարական բարձր պաշտօններէ զատ, զոր վարած է մեծ ձեռնհասութեամբ, քանիցս եղած է նախարար։

Գաղեստինի բնակչութիւնը.— Վերջերս կատարուած մարդահամարը Գաղեստինի բնակչութեան թիւը ցոյց կուտայ 1 միլիոն 35,154 փոխանակ 757,182ի, որ նախորդ մարդահամարին ներկայացուցած թիւն էր։

Բոլշեւիկեան բանտին մէջ.— Ռիկայէն սրբուած լուրի մը համաձայն, Մինսկի բանտին քաղաքական բանտարկեալները, խեղդած եւ կախած են թէատր Սամոյլեֆ անունով մէկը, որ իրենց հետ մէկտեղ բանտարկուած էր եւ կասկած կար թէ Կէփէուի կողմէ նշանակուած լրտես մըն էր։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պրիւքսէլի Արքայական երաժշտանոցին սրահին մէջ, 30 Rue de Régence.

Տոմսերը 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Fernand Lauweryns, 20 Rue du Treurenberg.

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ Կոլմանի մէջ։ Կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՂՋՈՒԹԻՒՆ եւ ՋԱՒԵՇՏ ՄԸ

Թանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ. եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԻՉ.— Եռգեկառք՝ կառ. տուն նորէն ժամը 19.9, 19.17, 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. de Gobelins սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՆԻԷԹ-ԳՈՒԱ-ԳՈԼՈՆՊԻ Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն եւ ֆոթորիկ խումբերը այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.45ին Place Bourguignon, հացագործին դիմացի սրճարանին մէջ։

∴ Վիշապեան խումբը այս հինգշաբթի գրադարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը՝

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէէն բոլոր ընկերները սովորական ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէն, Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խումբերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Փիւժէի ընկերներէն ընկ. Կարապետ Մանուկեանի տխուր մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ (24 Րիւ Սէն Վիքթոր) Սալ Տ. Կը խօսի Տոքթ. Շ. Այվազեան՝ առաջին դաս հիւանդապահութեան։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25
Prov. 67.07

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գիներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Զգուիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

61 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մեթրօ՝ Odéon

Գրատանս մէջ կան հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, գաղրցական, թատերական, առողջապահական, լեզուաբանական (բառարաններ, գրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս Վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սինանեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)

Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։ Գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։

Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր
շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար։

FABRIQUE DE TRICOTS

Տ. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր ՍԷՆ ՄԻՇԷԼի մեթրօին մօտ «ՍՈՑԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 ՐՈՒ ՄԻՆԵՕՆ, պիտի գտնէք անգուգական քուբը դերձակ ԳԱՐԱԽԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։

Tél. Den. 41—45.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

Վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ
Վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար
Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)
Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ENTREPRENEUR կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մեթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԳՈՒՐՈՆԻ, ՔՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՏԱՐԱՔ

Փարիզ, Յ. Գ.— 100։
Պէլֆօռ, Վ. Տ.— 35։
Սկոտնք դրկել
Շավիլ, Ա. Ն.— 35։
Մօնթրէօյլ, Ժ. Մ.— 70։
Պազտոա, Մ. Է.— 1 տեղլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.

— Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Շամբիկ Պէլլէրեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին Յարութիւն Պէլլէրեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն՝ Սառա։ 1923ին որբերու կարաւանին հետ փոխադրուած է Քորֆու։ Իմացնել՝ Mlle Marie Adjemian, Maison Jeanne d'Arc, Vaulx en-Velin, Lyon, (Rhône).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մեթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գաղտ. ախտից եւ կանանց մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը կազմակերպած է բարենպատակ վաճառում մը (Vente de Charité) ի նպաստ իր պաշտպանած որբերուն պատսպարութեան, սնունդի եւ վարժարանական ծախսերուն։

Այս վաճառումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի ժամը 17—19, Salle Jouffroy, 8 Rue Jouffroy, Paris (18). Ծախու դրուած են ամէն տեսակ օգտակար առարկաներ, նուէրներու իրեղէններ, աչքոց խաղալիքներ աժան գիներով։

Այն անձերը, որոնք իրենց բարեկամին, տիկնոջը կամ զաւկին նուէր մը տալու մտադրութիւնը ունին, առանց վարանելու թող հաճին դիմել այս «Գթութեան Պազարը», անգամ մը տեսնելու հոն ծախուելիք իրեղէնները եւ գնել իրենց ընտրած առարկան ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ԳԻՆՈՎ.

Ո՞վ չպիտի ուզէ թէ՛ աժան ապրանք մը գնել եւ թէ միեւնոյն ատեն բարիք մը ըրած ըլլալ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

Փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
Մեթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 88—25
Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

IMPRIMERIE - MASSIS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՅ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

27.— ԽՈՋԿԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Ծերեկները աշակերտները կուգային գրաւել իրենց տեղերը եւ կը սկսէին արտասանել «Նասարա», «Ասուտուր», իսկ իրիկունը այնտեղ կը պառկէր ուսուցիչը։ Այդ իրիկունը Շիւքրի էֆէնտի դասարանին մէջէն գտաւ թղթի պատառիկը, զոր քարի մը մէջ դնելով ներս նետած էին պատուհանէն։ Վերցուց եւ կարդաց։ Այսպէս գրուած էր.

— Ինչպէս մեր Միութեան Նախագահին, բաղնեպան Դանիէլ աղային հրահանգով գրուած ազդին մէջ յայտարարուած է, արդար թագաւոր մը պիտի գայ այս աշխարհը եւ պիտի գրաւէ Օսմանլը փադիշահին գահը։ Հինգ օրուան մէջ հրացանով պիտի սպաննուի ոստիկանապետը։ Միութիւնս այսպէս է որոշած։ Գաւառապետն ու զինուորական հրամանատար փաշան ալ կախաղանի դատապարտուած են։

Նախագահ
Դանիէլ Ժամկոչեան
եւ Գայսար Ակոբեան

Շիւքրի էֆէնտի աղջեր ծնացեր էր։ Ի՞նչպէս, ուրեմն կարելի՞ էր Խալիֆային հանդէպ այսքան լրբութիւն այսքան...-հաշա՛, հաշա՛, հաշա՛... այսքան համարձակութիւն։ Ամա՛ն, Աստուած չընէ։

Շիւքրի էֆէնտի, թղթիկը կարդալէ յետոյ, բոլորովին գունաթափ, կը վազէ կառավարչատուն, եւ կ'ըսէ ոստիկանապետին.

— Ա՛խ, ոստիկանապետ, քիչ մնաց, խելքս թռչէր։ Ես անհաւատները տեսէք ի՛նչ ծուղակ կը գործեն հանդէպ բարեխնամ եւ ողորմած Խալիֆային։ Պէտք է արժանի պատիժ մը տալ այս ծառաց։

Ոստիկանապետը բնականաբար, նկատի առնելով խնդրին հանգամանքը, ինծի հաղորդեց ամբողջ մանրամասնութիւնը ծածկագիր հեռագրով մը։ Եօզկատի գաւառապետն ալ տեղեկագրեց Էնկիւրիի կուսակալին, որ իր կարգին հաղորդեց թէ Ներքին Նախարարութեան եւ թէ Պալատին, որովհետեւ հարցը Սուլթանին անուան շուրջ կը դառնար։

Իմ կարծիքովս, հարկ չկար այդչափ ծեծցնելու խնդիրը։ Սակայն եռաքէն ստացուած տեղեկութիւնները փոխեցին այդ կարծիքս։ Հնչակեան կոմիտէն երբեմն այսպիսի երախայական, նոյնիսկ յիմարական ցոյցեր է կատարած։ Այս պարագան ալ մէկն էր նման ցոյցերէն։ Երբ տեղի կ'ունենար այս դէպքը, արդէն ծայր առած էր ապստամբութիւնը եւ արիւն կը հոսէր Կեսարիոյ Նահանգին մէջ։

Ոստիկանապետը քննեց խնդիրը։ Թէեւ ստորագրողները բնիկ Եօզկատցի էին, սակայն անոնք երկար ատենէ ի վեր հեռացած էին Եօզկատէն եւ մէկը Պոլսոյ մէջ, միւսը ուրիշ կողմ հաստատուած՝ առեւտուր կ'ընէին։ Հետեւաբար ստորագրութիւնները ծածկանուններ էին, աւելի ճիշդը՝ կոմիտէականները դիտմամբ դրած էին այդ անունները։

Մինչ ոստիկանապետը կը շարունակէր իր քննութիւնները, կոմիտէն նոյնիմաստ յայտարարութիւններ գրելով, փակցուցեր կամ նետեր էր քաղաքին զանազան կողմերը։

Քննութիւնը եւս ցոյց կուտար, որ կոմիտէն որոշած էր ամէն գնով գործադրել մահուան վճիռը, զոր տուած էր գաւառապետին, զինուորական հրամանատարին ու ոստիկանապետին մասին։

Այլեւս միակ միջոցը կը մնար հայկական թաղը առնել հսկողութեան տակ, կասկածելի անձերը ձերբակալել եւ չարանին ծայրը գտնել։ Այդ չարանին ոստիկանական ջարդերը գրաւած էին անարժէք մարդիկ, եւ [illegible] կանութիւնը ուժեղ չէր։ Այսուհանդերձ Հայկական խառնակութիւններուն մէջ գնահատելի է ոստիկանական այս [illegible] կատարած [illegible]

Այդ գիշեր, ոստիկանապետը իր գրասենեակը կանչեց բոլոր գիշերապահները։ Ոստիկանապետը բաւական արթուն եւ կարող մէկն էր։ Գիշերապահներուն այսպէս խօսեցաւ.

— Գիշերը, երբ ուշ ատեն փողոցին մէջ կը տեսնէք հայ մը, [illegible] ռուէն հետապնդեցէք զայն, որքան կարելի է ծպտեալութեամբ։ Ո՞ւր կ'երթայ, ո՞ւրկէ կուգայ, [illegible] Երբ 5-6 հոգի կը վերադառնան [illegible] կամ տեղ մը կ'երթան, անմիջապէս լուր տուէք ինծի։

«Երբ կը կասկածիք մէկուն վրայ, բռնեցէք օձիքէն եւ [illegible] Գիտցէք, որ ես գիշերներս կառավարչատան մէջ կը պառկիմ»։

Անցաւ 4-5 օր։ Գիշեր մը, առաւօտ դէմ, գիշերապահ մը [illegible] կալէ հայ մը եւ ոստիկանապետին մօտ կը տանի։

Այս հայը Եօզկատցի էր, [illegible]

Գիշերապահը զայն կը ձերբակալէ առաւօտ դէմ, երբ [illegible] յայտարարութիւն կը փակցնէր։ Յայտարարութեան մէջ գրուած էր [illegible] թէ շուտով պիտի սպաննուին գաւառապետը եւ [illegible] հրամանատարը, [illegible]

Ոստիկանապետը սկսաւ հարցաքննել.

— Ի՞նչ է այս, Սարգիսեան, դո՞ւն ալ կոմիտէին գործօնեայ [illegible] լա՞ս, ծաղելի՞ս։ Բան չայիտ, ո՞վ գրեց այս թուղթը։

— Ես գրեցի։

— Ուրեմն դուն գրա՞ծ ես ալ ես, հա՛...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
26 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1735 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ցակաւին պէտք է սպասել, հետապնդել ու պրպտել, ամբողջովին լուսաբանելու համար եղերաբախտ Հ. Ճանիկեանի (Վիտինեան) գլխուն սարքուած գարշելի եւ ոճրեալ խաղը։

Թէեւ ուշ, քանի մը եւրոպական թերթեր ալ սկսած են զբաղիլ այս քստմնելի դաւադրութեամբ, հետզհետէ ծանօթանալով անոր ծալքերուն։

«Փուանալ տը Ժընեւօ»ին յետոյ (17 Նոյ.), Լոնտոնի «Սթարն» ալ կը պատմէ վարագոյրը։ Ժընեւեան թերթին հրատարակութիւնը արդէն իրարանցումի մատնած է թրքական դեսպանատունը։ Միւս կողմէ, ձեռնարկներ կը կատարուին Ցունաստանի մէջ, որպէսզի կառավարութիւնը ինք պարզ սեղմ քննութիւն մը բանայ, եւ երեւան հանել բուն իրականութիւնը։ Հ. Հ. Գաղութային աւագներէն ալ պահանջուած է փաստերը, անոնց հիման վրայ աւարտելու քննութիւնը՝ եւ սպառել թերեւս սոյն նոյն ալ ամբաստանութիւններ։

Այս բոլորը անշուշտ, ունին միայն բարոյական արժէք։ Գիտի ծառայեն սիրտ պաղչելու։

Բայց եւ այնպէս, դէպքին ամբողջական լուսաբանութիւնը եւ նոր Թուրքիոյ նորագոյն դաւին մերկապարանոց հրապարակումը օտարներու առջեւ՝ չեն կրնար անօգուտ անցնիլ նոյնիսկ իբրեւ նիւթ պատմութեան։

Դառնալով բուն ողբերգութեան, վերջին տեղեկութիւնները անգամ մը եւս, վճռականօրէն, կը հաստատեն սարքուած «շանթաժին» իսկութիւնը։

Երէկ հրատարակեր էինք «Ռումանիա» շոգենաւին պաշտօնէութեան կատարած արձանագրութեանց պատճէնները։

Նոյն իսկ հարեւանցի կարդալով այդ արձանագրութիւնները, ընթերցողը պիտի նկատէ.

1.— Սեպտեմբեր 30ին ժամը 15ին (3) «Ռոմանիա» շոգենաւը Պոլիս կը հասնի, եւ ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ կ'առնէ երկու ճամբորդները, Ճանիկեան եւ Աբիկեան։

2.— Ժամը 20.10ին (8.10), Ճանիկեան յանկարծ ճախիշ կ'երթայ եւ «անձնասպան» կ'ըլլայ։

Արդ, ի՞նչ անցաւ դարձաւ շոգենաւին ժամանումէն (ժամ 3) մինչեւ Ճանիկեանի «անձնասպանութիւնը» (ժամ 8.10), քանի որ արձանագրութիւնը կը պատմէ թէ «ոստիկանութիւնը վար դրաւ անոնց անցագիրները առժամապէս, մինչեւ շոգենաւին մեկնումը»։

Ճանիկեան ի՞նչ պատճառ ունէր մէկէն ի մէկ Գ. կարգի ճամբը փախչելու եւ ինքզինքը կախելու, քանի որ ցամաք չպիտի ելլէր, եւ շոգենաւին մեկնումով, իր վրայ կատարուած հսկողութիւնն ալ պիտի դադրէր։

Ցետոյ, միջանկեալ ի՞նչ կը պատահի որ, յանկարծ շոգենաւ կը խուժեն «Պոլսոյ ընդհ. դատախազը, ընկերակցութեամբ նաւահանգստի ոստիկանապետին եւ բազմաթիւ համազգեստաւոր եւ քաղաքային գործակալներու, ձերբակալելու համար Գ. կարգի ճամբորդ Աբիկեանը»։

Մեր հրատարակած տեղեկութիւնը, Ճանիկեանի սպանութեան մասին, կ'ըսէր.—

— Թուրք ոստիկանները կ'ուզեն բռնի դուրս հանել Ճանիկեանը։ Բայց դիմադրութեան հանդիպելով, 14 ոստիկաններ կը յարձակին խեղճ մարդուն վրայ։ Մէկը ատրճանակին կոթով գլուխը կը զարնէ, ուրիշ մը վիզէն եւ տեղն ու տեղը խեղդամահ կ'ընեն մարդը եւ դիակը կ'անհետացնեն։ (*Ցառաջ*, 14 Յոկտեմբեր)։

Եւ յետոյ, թուրք իշխանութիւնը, որ այնքան բծախնդիր է պաշտօնական ձեւակերպութեանց համար, ինչո՞ւ դիազննութեան ենթարկել չտուաւ «անձնասպանին» դիակը։ Նախ, — ո՞ւր է դիակը… Ունի՞ն քաջութիւնը զայն քննութեան ենթարկելու, նոյն իսկ հիմա…

Ուրիշ նշանաւոր յայտնութիւն մըն ալ երեւան կը հանեն ռումանական շոգենաւին պաշտօնական արձանագրութիւնները։

Թիւ 35 արձանագրութեան մէջ, կը կարդանք ցուցակը Ճանիկեանի գոյքերուն, — դրամէն մինչեւ երեք կացին (հաւանաբար թարգմանութեան սխալ. թերեւս կարկին) եւ ուրիշ զարմանազան առարկաներ։

Արդ, մեր աշխարհին մէջ, անաքեկիչ սովորութիւն չունի այսպէս բեռնաւորուելու։ Ան կ'ունենայ անցագիր մը՝ ծոցը եւ աորճանակ մը՝ գրպանը։ Մանաւանդ որ, պիտի անցնէր Պոլսոյ ջուրերէն… փէշթա երթալու համար։

Ճանիկեան որքան ալ միամիտ եղած ըլլայ, տաք ու պաղէ անցած մարդ է, լեռ ու ձոր, բանտ եւ կախաղան տեսած է։ Ան խելացած պէտք է ըլլար, իր ունեցած-չունեցածը ժողվելով ճամբայ ելլելու եւ… մահափորձ կատարելու։

Մինչդեռ այս արձանագրութիւնն ալ, իր չոր ու ցամաք բովանդակութեամբ, կ'ապացուցանէ որ հասարակ ճամբորդ մըն էր, եւ եղած-չեղածը ժողվելով, կ'երթար Ռումանիա, այնտեղ հաստատուելու եւ առեւտուրով զբաղելու։

Մնաց որ, իր կեանքի մասին հրատարակուած ամենաճշգրիտ պատմութիւնը («Ցառաջ» 7 նոյեմբեր) կը հաստատէր թէ թուրք իշխանութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդէր այս փախստականը։ Եւ 1930 փետրուարին, Ճանիկեան հազիւ երեւան հասած, էնկիւրիի գաղտնի գործակալները կ'իմացնեն եւ բանտարկել կուտան Ջեկային։

Այս բոլոր հանգամանքները կապկած չեն ձգեր սարքուած «շանթաժին» զոհէկութեան մասին։ Իսկ թերահաւատները կրնան սպասել, Թացիկային ալ իմանալու համար, շատ չանցած։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրք-ֆրանսական համաձայնութիւնը կալուածական հարցին շուրջ

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԻՐԱՒԱԶՈՒՐԿ

Անցեալ օր, գրեր էինք թէ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ, համաձայնութիւն գոյացած է նախկին թրքահպատակ Սուրիացիներու կալուածներուն մասին։ Այս առթիւ, Ֆրանսայի բանագնացը Սուրիոյ մարզպանութեան կալուածական տեսուչ Գ. Ճէնարտի՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է սուրիական մէկ քանի թերթերու թղթակիցներուն, Հայերու կալուածներուն մասին.

— Շատ աշխատեցանք թէ՛ Սուրիացիներու եւ թէ Հայերու փափաքներն ու իրաւունքները պաշտպանելու, սակայն այս վերջիններու նկատմամբ յաջողութիւն չկրցանք ունենալ, որովհետեւ Լօզանի դաշնագիրը որոշ տրամադրութիւն մը չի պարունակեր Հայերու կալուածներու մասին։ Վերջը, 1926ին, Էնկիւրիի դաշնագիրը երբեք այս խնդիրով չզբաղեցաւ։ Մենք հիմա այս բանակցութեան ընթացքին թուրք կառավարութենէն պահանջեցինք Լօզանի եւ Էնկիւրիի դաշնագիրներու մէջ չյիշուած իրաւունքը։ Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս ամենասատիկ տագնապի մէջ կը գտնուի»։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յունական թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կուտան Վենիզելոսի կառավարութեան դէմ պատրաստուած զինուորական շարժման մը մասին.

Քանի մը օր առաջ տեղեկութիւններ կը հասնին պատերազմական նախարարութեան, որոնց համաձայն Լարիսայի պահակախումբի սպաներուն մէջ մեծ հակակառավարական շարժման ծրագիր պատրաստեր եւ սկսեր է աշխատանքի։

Լարիսայի զինուորական իշխանութեան հրամանով, կը ձերբակալուի, Փոքր Ասիոյ հելլէն բանակին սպարապետ զօր. Փափուլասի փոքրագոյն զաւակը, որ հանրապետութիւն կը պատրաստէր կառավարութեան դէմ։

Ձերբակալեալը խիստ քննութեան ենթարկուելով, յայտնի կ'ըլլայ թէ բաւական լուրջ հակակառավարական շարժում մը խմորելու համար, մեծ աշխատանք տարուած է սպաներու մէջ, որոնց մեծամասնութիւնը հաւանութիւն յայտնած չէ։

Պատերազմական նախարարութեան տեղեկութեանց համաձայն, Գ. Փափուլաս բաւական փրոփականտ ըրած էլիր քովէն գտնուած է թուղթ մը, որուն մէջ շարժման յարող սպաներուն անունները գրուած էին։

Մինչեւ անգամ կ'ըսուի թէ Լարիսայի օդանաւային կայանի սպաները ամբողջութեամբ յարած էին շարժման, յանձն առնելով, օդանաւով Աթէնքի վրաեւ սաւառնիլ եւ զինուորական շարժման լուրը տալ մայրաքաղաքի բնակչութեան՝ թռուցիկներով։

Այս տեղեկութիւնները խմանալուն, պատերազմական նախարարութեան ընդհ. տնօրէնը կը տեսակցի նախարար զօր. Քաթէքաքիսի եւ Լարիսայի զինուորական իշխանութեանց հետ հեռաձայնով։

Քննութիւնը խորացնելու պէտք տեսնուած ըլլալով, պատերազմական նախարարութիւնը Լարիսա կը ղրկէ Թեզանոթաձիգ փոխ զօրավար Գ. Սքանտալիսը։

Պատերազմական նախարար զօրավար Քաթէքաքիս յայտարարած է թէ Լարիսայի մէջ երեւան հանուած դաւադրութիւնը լուրջ բան մը չէ եւ թէ բոլոր պահակախումբերը կը զբաղին իրենց գործերով։

Կը հերքուի նաեւ Աթէնքի պահակախումբի սպաներուն կասկածելի շարժումներուն մասին տարածուած լուրերը։

ԶԻՆԵՒԾԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նախօրդ օր նիստ մը եւս գումարեց, կրկին խորհրդակցելու համար չինեւճափոնական վէճին շուրջ։

Զինաստանի արտաքին նախարարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան իր ներկայացուցչին միջոցաւ, խորհուրդին յղած է նոր առաջարկ մը որ կը թելադրէ՝

1) Որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անմիջապէս որդեգրէ ազդու միջոցներ, որոնցմով կարելի ըլլայ կասեցնել ճափոնական ուժերու յարձակումը։

2) Որ 15 օրուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, սկսեալ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս առաջարկի որդեգրման թուականէն, ճափոնական ուժերը՝ ամբողջովին քաշուած ըլլան երկաթագծի շրջանին ներսի կողմերը։

3) Որ ճափոնական ուժերու նահանջը հսկողութեան տակ առնուի չէզոք ներկայացուցիչներու կողմէ։

Մուքտէնի մօտերը չինեւճափոնական ուժերը կրկին կռուի բռնուած են։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆԸ ԶԵՏԶԵՏԷ Կ'ԻՋՆԱՅ

Անգլիական ոսկին կը շարունակէ իջնալ. Նախօրդ օր կը բռնէր 92 3/4 ֆրանք կամ 3.63 1/8 տոլար։

Երէկ, կէս օրին կը բռնէր 94 ֆրանք։

Պէյրութի հայ համայնավարներուն դատը

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, Պէյրութի մէջ, գլխաւորութեամբ երկու Հայերու, համայնավարները ցոյցեր էին կատարեր եւ այս առթիւ ձերբակալուածներու մէջ կային հինգ Հայեր, որոնց դատավարութիւնը տեղի կ'ունենար։ Այս մասին «Ազդակ» կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Պատժական Ատեանը, անցած ուրբաթ օր, կէս օրէ վերջ, շարունակելով դատավարութիւնը ձերբակալուած հինգ համայնավարներու, որոնք Մարաթի վերջին ցոյցը կազմակերպած էին, տուաւ վճիռը։

Անդրանիկ Օհաննեան դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան, Կարապետ Քիւչիւկեան 15 ամիս, Ապտիւլ Հատի Զապին 15 ամիս, Ցովհաննէս Աղպաշեան 18 ամիս, Ճորճ Աեան 6 ամիս, եւ 25 ոսկիէն 45 ոսկի ալ տուգանքի։

Դատապարտուածները սակայն ուրախութեամբ լսելէ յետոյ տրուած վճիռը, դուրս ելլելու ատեն յարձակեցան ոստիկաններու վրայ եւ սկսան երգել համայնավարական երգեր։ Ոստիկանները շղթայակապ բանտ առաջնորդեցին զանոնք։

Ֆրանսական արտաքին քաղաքականութիւնը Երեսփ. Ժողովին առջեւ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական Խորհրդարանը տակաւին չկրցաւ վերջացնել արտաքին քաղաքական հարցերու շուրջ վիճաբանութիւնները, որոնք պիտի փակուին վարչապետ Գ. Փիէր Լավալի պատասխանով։

Հարցման մը պատասխանելով, առեւտրական նախարարը հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ Ռուսիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին։

— 1930ին աշնան, ռուսական մեծաքանակ ներածումները կը սպառնային Ֆրանսայի ճարտարարուեստին։ Շահագրգռուած ճարտարագործներու բողոքին վրայ, Հոկտ. 3ի հրամանագրով, կարգ մը սահմանափակումներու ենթարկուեցան ռուսական ներածումները։ Ռուսերը փոխվրէժի հրամանագիր մը սկսան գործադրել. Ֆրանսա՝ Ռուսիոյ առաջարկեց բանակցութեան մտնել իրեն հետ։ Ռուսիա կը պահանջէր որ նախ քան բանակցութիւնները, ետ առնուի Հոկտ. 3ի հրամանագիրը, որուն Ֆրանսա կը պատասխանէր թէ առավ մէկտեղ, ստիպուած պիտի ըլլար օրէնքով մը պաշտպանելու երկրին արտադրութիւնը եւ իրօք, համապատասխան օրէնք մը կը քուէարկուէր յուլիսին։ Անկից յետոյ, Ռուսիա ներկայացուցիչներ կը ղրկէր Ֆրանսա, կարգ մը ապսպրանքներ տալու համար։ Ասոնք, նախ կը պահանջէին որ Ֆրանսա վարկ բանայ Ռուսիոյ։ Նախարարութիւնը կը պատասխանէր թէ վարկի հարց չի կրնար ըլլալ, քանի պարտքերու խնդիրը չէ կարգադրուած։

Նախարարութենէն անկախ բանակցութիւններ կատարուած են Ռուսիոյ ներկայացուցիչներուն եւ Ֆրանսայի ճարտարագործներուն միջեւ.

— Ֆրանսայի ճարտարագործները պահանջեցին խորհրդային ներկայացուցիչներէն որ իրենց ապրանքներու վճարումները երաշխաւորուի ռուսական ներածումներով։ Հարցը այս կէտին վրայ մնացած է։ Գալով ժամուլի մէկ մասին կողմէ մղուած պայքարին, ընդդէմ Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսումին, չեն ազդեր կառավարութեան վրայ՝ որ դիրքը չէ փոխած։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ Ռուսիոյ հետ հաստատել առեւտրական փոխանակութեանց դաշնակցիրը, ֆրանսական ճարտարարուեստին եւ աշխատաւորներու օգտին համար։

Առեւտրական նախարարին այս պատասխանէն յետոյ, Խորհրդարանը շարունակեց վիճաբանութիւնները արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։

Զինաթափութեան համագումարը պիտի յետաձգուի՞

Գերմանական թերթ մը Ժընեւէն կ'իմանայ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ատենադպրութեան մէջ կ'ըսուի թէ զինաթափութեան ընդհ. համագումարը պիտի յետաձգուի եւ թէ փոխանակ սկսելու 1932 փետրուար 1ին, տեղի պիտի ունենայ մայիսի վերջը։ Ասոր պատճառ ցոյց կը տրուի այն որ, այդ թուականին, Ֆրանսայի եւ Փրուսիոյ մէջ՝ ընտրութիւնները լրացած ըլլալով, այս երկիրներու ներքին կացութիւնը պարզուած կ'ըլլայ եւ թէ այս կերպով ալ, զինաթափութեան շուրջ վիճաբանութիւնները չեն զուգադիպիր ելմտական հարցերու եւ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու շուրջ բացուելիք վիճաբանութեանց։ Գերմանական թերթը «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ, գրեթէ բոլոր պետութիւնները հաւանութիւն յայտնած են այս յետաձգման։

Լուրը սակայն, պաշտօնապէս որեւէ տեղէ չէ հաստատուած։

Թուրք վարչապետը հիւանդ

Թուրքիոյ վարչապետին Ըսմէթ փաշայի առողջական վիճակը մտատանջութիւն կը պատճառէ իր շրջապատին։ Բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու համար, Ըսմէթ մեկնած է Պոլիս։

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ.— Կիրակի օր Մուրատի սգահանդէսին առթիւ, ընկեր Ա. Ահարոնեան հետեւեալ գրաւոր ճառը կարդաց իբրեւ բացման խօսք.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Այս երեկոյ համախմբուած ենք Սեբաստացի անզուգական Մուրատի հայրենասէր ու հրաշագործ կեանքն ու հերոսական մահը փառաբանելու ազգովին։

Սրտաբուխ ու յուզիչ է այս տեսարանը։ Ահա՛ այս ցուրտ, մշուշապատ, այս անողորմ օրերի եւ օտար հորիզոնների տակ ցաքուցրիւ հայ ժողովուրդը մի կտոր չոր հացի համար պայքարի ելած կեանքի դաժանութեան դէմ, դարձեալ խանդավառ շտապից Մեծ Սեբաստացու յիշատակի այս տօնին, վասն զի այս անունը՝ Մուրա՛տ հայրենի յուշերով օծուած եւ հայրենի սիրոյ հնչում թրծուած մի նուիրական ազգային ժառանգութիւն է այլ եւս։

Այո՛, հայ ժողովուրդն է այստեղ խռնուած այս երեկոյ, իր մեծ զաւակի ճակատին խոնարհած երկիւղած ու հպարտ։

Ի՛նչ փայլ հայրենի խորանից դասալիքները. բոլոր նրանք, որոնց հայ անունը հին զգեստի պէս արտաքսութեամբ մաշեց ու հնավաճառի խանութի լաթ դարձաւ։

Նրանք չկան այս կարգի հանդէսներում։

Տեսա՞ծ էք Père Lachaise-ի գերեզմանատան մուտքի առջեւ կանգնած խորհրդաւոր արձանախումբը։

Չորս հինգ մեռելներ են, որ աշխարհին վերջին հայեացքն են նետում եւ իրար յետեւից իջնում դէպի անէացում։

Մարդկային ճակատագրի դաժան օրէնքն այս։

Թող ներեն ինձ այս հաւաքոյթի ձեռնարկու իմ հայրենակիցները, եթէ ասեմ, որ հակառակ իրենց յայտագրին. ինձ համար սգահանդէս չէ այս. այլ երախտագէտ ու շքեղ փառաբանութիւն հերոսին, որ իր մրրկածուփ գոյութեան ընթացքին գիտցաւ միշտ ոտքը փշրել իր հզօր ակռաների տակ, որպէսզի իր տառապող հայրենիքի վրայ պայծառ երկինքը ժպտայ եւ ջերմ արեւը շողայ վերջապէս։ Ո՛չ, ողբուկոծ չունենք այս երեկոյ. այլ երկիւղած ու բոլորանուէր պաշտամունք իր մեծ Ուխտին — Հայոց աշխարհի ազատագրութեան։

Ներշնչապարտ լինենք Սեբաստացի մեր հայրենակիցներին, որոնց այս սրտապարար պատեհութիւնը տուին մեզ, որպէսզի ոգեկոչենք հերոսի անհանգիստ ու խռովայոյզ ստուերը, որ անդուլ ինչպէս ամէն գիշեր իր գերեզմանից ելած, իր աշխարհի խոպան ու արիւնացող պաշտերով եւ աստղերին հարցնում թէ ո՞ւր են նրանք, որ պիտի գան, պիտի գան, վասն զի չեն կարող չգալ…

∴

Հայրենակիցնե՛ր,

Կեանքի մեծ տրտմութիւն եւ անգութ իմաստութիւնն է որ մարդկային մեծ զանգուածների աշխարհաւեր բաղխումների, գաղափարական հակայ ծփանքների մէջ նախ ընկնեն զոհ ամէնէն ընտիրները, ամէնէն արիները, ամէնէն լաւերն ու գեղեցիկները։

Եւ ամէն մի արիւնահեղ պատերազմից յետոյ, աւա՜ղ, մայր հողի ծոցում որքան իմաստութիւն, առաքինութիւն ու գեղեցկութիւն է թաղւում, մինչ կեանքը մնում է մերկացած, աղքատ ու թշուառ։ Ի զուր չէ, որ երէկի մեծ պատերազմից յետոյ այսօրուայ մարդկութիւնն այնքան գռեհկացել է, մանրացել եւ ազգերը մեծ ու փոքր, արեւմուտքից արեւելք եւ հիւսիսից հարաւ հոգիների մարաւից պապակած՝ գարշելի նիւթի ապտերութեան մէջ են թաւալւում։

Մարդկային կեանքը ղեկավարող մեծ պատգամները ուրացուած սատակածների պէս մեռան, եւ [illegible] խղճմտանքը աղտոտ լաթի պէս մեծ ճամբաների ցեխերի մէջ տրորւեց։

Չէ՞ք զարմանում, որ այսօրուայ Թուրքը Թալէաթ նոյն խարդախ, արիւնարբու բարբարոսը, կարողանում է բարձրագոյն ու լպիրշ ինքզինքն աշխարհի ամէնէն առաջադէմ ազգերը շարքը դասել։ Եւ իրաւունք ունի. վասն զի եթէ ինքը՝ նոյն վայրագ բարբարոսը մնաց եւ չբարձրացաւ մինչեւ քաղաքակիրթ ազգերը — վերջինները սակայն խղճմտանք եւ սրբութիւններ կորցրած՝ իջան մինչեւ Թիւրքի, անառակութեան մակարդակը եւ ոճրագործ պետութիւնը անպատկառօրէն իրենց դասը դասեցին։

Այլապէս հնարաւո՞ր էր միթէ, Թիւրքական անլուր եղեռնը եւ հայկական Մարտիրոսութիւնը…

Ու վերստին այս երեկոյ մեր ազգի դժխեմ բախտին անդրադառնանք։ Ինչե՛ր կորցրինք տիեզերական մեծ խղճմտանքի մթագնումից. ինչե՛ր թաղեցինք…

Եւ ահա այս է, որ Մուրատների յիշատակը դարձնում է աւելի թանկ եւ մահը՝ խորախորհուրդ։

Հաւատացէ՛ք ինձ, որքան եւ կեանքը թաւալէր նոր իմաստութիւններով, գեղեցիկ եւ ճշմարիտ նոր եւ՝ աւելի բարձր ըմբռնումներով ծանրաբեռնուած, դարձեալ հերոսական գերեզմանների թաղցրած առաքինութիւնը, արդարութիւնն ու մեծութիւնը միշտ կը մնան որպէս թանկագին շաղախ նոր կերտուածքների, նոր գեղեցկութիւնների համար։ Մեծ մեռելների ներհուն ու լուռ իմաստութիւնը միշտ նստած է կեանքի հիմքում նոր բողբոջներ, նոր ընձիւղներ ուռճացնելու համար։

Աստղերի տակ ինքնաբաւ սերունդ չկայ, այլ կայ յաւիտենապէս երկնող մի միտք, որ մոխրացած աճիւններից լուսարձակ ջահի պէս փառւում է իրար յաջորդող սերունդների հոգու մէջ։

Կա՛յ մի աշխարհ, ուր դամբարանները աւելի մեծ կսկիծ ծածկեն քան հայի սրտի մռմուռը, եւ աւելի մեծ արիութեան եւ իմաստութեան խորան լինին, քան հայ հողը ուր հանգչում են այնքան Մուրատներ։ Եւ մենք գլխահակ ու խոնարհ ուխտաւոր իրենց Մեծ Ուխտին — Հայոց աշխարհի ազատութեան։

∴

Հայրենակիցնե՛ր,

Ինձնից աւելի կոչուած եւ աւելի գիտակ հռետորներ քիչ յետոյ ձեզ կը պատմեն այս անզուգական Սեբաստացու նոյնքան փառաւոր, նոյնքան ապշեցուցիչ կեանքի դրուագները։

Ինձ կը մնայ միայն սրտի պարտք կատարել այս մեծ մարդու յիշատակին իմ մտերիմ ու եղբայրական յուշերով, որոնք այս երեկոյ հայրենական տեսիլքների պէս հոգիս են օրօրում,

Ահա իմ աչքի առջեւ է այն հոյակապ տղամարդը, բրոնզից կերտուած մի արձան որի վրայ տարերքի կատաղութիւնն է իջել, չոր հողմեր, ձիւն ու անձրեւ իր ճակատն են լիզել ու խորունկ ակօսներ բացել, անվթար թողնելով իր առնական դէմքի գեղն ու հմայքը։

Մուրատ ինքնին տարերքի նմանողութիւն բերող մի հսկայ էր, կոշտ ու կոփածոյ ձեւերով, հաստաբազուկ ու թիկնեղ եւ ներդաշնակ ու կուռ։

Առիւծային իշխող ու սաստանեցուցիչ գլուխ ունէր եւ իր սեւ ու թանձր մազերի փունջերը խոժոռ ճակատի կէսից սկսելով, կատաղօրէն ու ցասկոտ յետ էին շպրտւում թանձր ու ծփանուտ բաշի պէս։

Եւ այդ աշխարհը տեսքի հետ՝ Թուխ, իմաստուն աչքերի մէջ ի՛նչ թաւշեայ քնքշութիւն, եւ հայեացքի մէջ որքան մանուկ հաւատ, գուրգուրիչ խանդաղատանք. ի՛նչ կարեկիր քաղցրութիւն ու ազնուութիւն։

Եւ իր պղնձայն խօսքը, որ միշտ սրտից էր գալիս եւ այս պատճառով հեշտութեամբ սրտերը թափանցում։ Իր հաստատուն նայւածքի մէջ կամք եւ իր երկաթէ կրունկների տակ անվեհեր վճռականութիւն։

Երբ Մուրատ շարժւում էր, իր հետ միասին մի ամբողջ աշխարհ էր շարժւում գրեթէ — իր հոգու ու սրտի հարուստ աշխարհը։

Զարմանալի է որ հակառակ մեր տարիների ծանօթութեան, երբեք, երբեք պէտք չզգացի գէթ մի անգամ հարցնել Մուրատին, ո՞ր յարկի տակ ծնուեց, ո՞ր ծնողներից, ո՞րտեղից եկաւ, ինչո՞ւ եկաւ եւ ո՞ւր է գնում, դէպ ո՞ր աստղը, ո՞ր հորիզոնը, ո՞ր արեւը։

Ինչպէս հարցնես. այդ ուխտուած հսկաները թւում է, թէ իրենք էլ չգիտեն, թէ ո՞ր բոցավառ հնոցից ժայթքեցին, տառապող ու ցրտահար աշխարհին մի նոր ջերմութիւն, մի նոր լոյս բերելու։ Իրաւունք ունէին մեր հեթանոս պապերը հերոսների ծնունդը, կեանքն ու մահը կապելով Fatum-ճակատագրին։

Արդարեւ, Մուրատ ինձ համար միշտ մնաց մի առասպելական անձնաւորութիւն, որ աշխարհ է եկել մի լուսաւոր հէքեաթ հիւսելու, անուշացնելու իր անազատ հայրենիքի շքեղ, ազատաշունչ հէքեաթը։

Եւ այդ անօրինակ մարդը իր փոթորկոտ կեանքում երկու հզօր, անպարտելի եւ անընկճելի կիրք ունեցաւ։

Հայրենիքի սէր, եւ ազատութեան սէր։

Լսեցի՞ք, գիտէ՞ք, թէ նա ինչպէս մի թշուառ ու փխրուն լաստի վրայ ղեկած, անողորմ գիշերներով կարեց եւ անցաւ Սեւ Ծովը, հողմերն ու ալիքները մորակելով, որպէս մի զայրացած աստուած։

Եթէ Մուրատ իր անսասան արիութեան ապացոյց ուրիշ չունենար բացի Սեւ ծովի հերոսական էպոպէան, դարձեալ կը մնար հայ ժողովուրդի մեծ զաւակ եւ պարծանք։

Եւ սակայն, նա ուրիշ ինչե՛ր արեց իր համեմատաբար կարճատեւ կեանքի ընթացքին մեր աշխարհի ահեղ սար ու ձորերում։

Սասունի բարձունքներին, Անդրանիկի եւ ուրիշների հետ իր մարտնչումները Թիւրքական հորդաների դէմ — յետոյ իր կայծականաթափ յայտնութիւնը կովկասեան Հայաստան— Զանգեզուր, Ղարաբաղ հայ-թաթարական ընդհարումներին— յետոյ՝ նորէն վերադարձ իր ծննդավայրը Սեբաստիա— պատերազմ, կամաւորական գնդեր— Բաբերդ, Երզնկա, Մամախաթուն— Կարին, Սարիղամիշ, Կարս եւ յետոյ՝ Բագուի ահեղ ճակատամարտը միշտ Թիւրքերի դէմ, ուր եւ կ'ընկնի վիթխարի մահով՝ Հայոց աշխարհի համար…

Հայրենակիցնե՛ր,

Եւ այս մարդը՝ որի սուսերի կայծկլտումը ու հակիրճ, հնչուն անունը զարհուրանքը եղաւ հայ ցեղի թշնամիներին, աշխարհի ցաւերի ու խեղճութեան առջեւ մայրական կարեկցութիւն ու երեխայի դգայուն սիրտ ունեցաւ միշտ։

Անցեալ տարի տեսած պատերազմին՝ բոլոր նահանջների ժամանակ իր ձիու թիկունքին, միշտ որբուկների ծնկներին գրկած ծծկեր մանուկներ ունեցաւ։

Խուճապահար չուառական ամբոխի մէջ Մուրատ միշտ եղաւ որպէս նախախնամական ձեռք։

Ո՛չ մի պարտասած ծեր ու յոգնաբեկ պառաւ ապարդիւն ձեռքը չերկնեց դէպի Նրան, ոչ մի մոլորուած ու անտէր երեխայ ու անպաշտպան կին Նրա ճամբին ի զուր չարտասուեց, անգամ ամէնէն տագնապալի ժամերին, կռիւների բոց ու կրակի մէջ։

Թշուառութեան, աղէտների թէ խաղաղութեան օրերի, նա միշտ ժողովրդի մէջ եղաւ, ժողովրդի հետ։

ՄՈՒՐԱՏ՝ ՀԱՅԴՈՒԿԻ ՏԱՐԱԶՈՎ

Ես Նրան տեսայ Կարսի շրջակայքի գիւղերում, ամէն մի ծերունին իր պապիկն էր, ամէն մի տարեց կին իր մամիկը, ամէն մի տանտիկին՝ իր մայրիկը, մանուկները իր ուսերին էին նստած, եւ շինականը իր լաւագոյն խօսակիցն ու ընկերն էր։

Եւ Մուրատ անունը վարդի պէս փթթում էր բոլորի շրթունքներին, եթէ նա յայտնւում էր իր ամեհի նժոյգի վրայ, որպէս ամէն կարիքաւորի հաւատին հասնող անվեհեր, անձնուրաց ասպետ։

Յետոյ ես Նրան տեսայ Հայ՝ Թաթարական [illegible]՝ համակ կրով ու կրակ, տեսայ Տրապիզոնում, տեսայ Պոլսում. ամէն տեղ նա նոյնն էր, հայ հայրենիքի զգաստ, արի պաշտպան։

Եւ իր հայրենասիրութիւնը ծովի, յայն ծովի պէս ալեկոծ։

Իր սէրը դէպի իր ազգը որքան բուռն ու տարերային, նոյնքան գիտակից եղաւ եւ իմաստուն։

Մուրատ իր ցեղի բարձր ազնուականութիւնը ունէր եւ նրան վիճակուած ահեղ ու սրբազան առաքելութեան հաւատաց պաշտամունքի մոլեգնութեամբ։

Եւ այս պատճառով ամէն մի Հայ Նրա համար յոյսի ու հաւատի խորան եղաւ եւ ամէն մի հայ մանուկ ցեղի մեծութեան ու փառքի օրօրան։

Եւ հասկանում եմ որ Թիւրքական եղեռնի օրերին Մուրատ Կովկասում քաղաքից քաղաք էր անցնում, «Մի հայ մի ոսկի»ն պատգամ շինած, Թիւրքերի ձեռքից մի ոսկով մի արիւնակից ազատելու համար, վասնզի կեանքի բոլոր պայմաններում ամէն մի հայ Նրա համար հայրենիք էր… Ու միշտ կատաղօրէն, ցասումով ժխտեց բռնաւորների չափած ձեւած սահմանները, որոնք հայ հայրենիքի կուրծքն էին ծւատում թշնամու դանակի վէրքերի պէս։

Իր լայն, հզօր ու լուսաւոր հոգու մէջ ամբողջական Հայաստանը տեսնում միշտ իր լրութեամբ եւ այս բարձր, այս գաղափարական ըմբռնումով իր հայրենիքի, նա նոյն արծւաթռիչ խոյանքով սլացաւ ամէն կողմ, ուր հայ ցաւի աղաղակը եւ ազգի մարդու կոչը լսեց Սասունից մինչ Ղարաբաղ, Բարձր Հայքից, Մուշից մինչեւ Զանգեզուր, եւ Վանանդից, Կարսից մինչեւ Փայտակարան ու Բագու, ուր եւ մրրկահար պէս զարկուած պիտի ընկնէր մի օր, հսկայի իր տառապած գլուխը մայր հողի կրծքին դնելով յաւիտեան։

Հայրենակիցնե՛ր,

Տասներեք տարիներ անցան Մուրատի հերոսական մահւան վրայ, կ'անցնին եւ դարեր ուր այս մեծ Սեբաստացու փառաւոր անունը անջնջելի կը մնայ երախտագէտ հայ ժողովրդի սրտերում, որպէս լուսատու փարոս յետագայ սերունդներին ցոյց տալու համար հայ հայրենիքի ազատագրութեան, մեծութեան ու փառքի անշեղ ճամբան։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏԻ ‘‘ԱՍՏՂԻԿԸ,,

Մեր ազատագրական շարժման ընթացքում, հազարաւոր ձիեր ենք ունեցել թէ հեծնելու եւ թէ ռազմամթերք փոխադրելու համար։ Այս ձիերի մէջ մի քանիսը աչքի են ընկել իրենց «բարձր» յատկութիւններով։ Գրեթէ մեր բոլոր հրամանատարները եւ խմբապետներից ու մարտիկներից ոմանք ունեցել են նշանաւոր նժոյգներ, որոնց թւին պէտք է դասել Սեբաստացի Մուրատի «Աստղիկ»ը, որ Ղարաբաղի նշանաւոր ցեղից էր։

Ղարաբաղի ազնուական ցեղի ձիերը Թուրքերի մէջ յայտնի են «Սարըլար» (դեղնագոյն) անունով, որովհետեւ ընդհանրապէս բաց կամ մուգ դեղին գոյն ունին, բաշը, պոչն ու ոտները սեւագոյն։ Չափազանց դիմացկուն են, արագավազ հրաշալի քալուածքով եւ գրաւիչ տեսքով։ Այս պատճառով էլ կովկասեան ցեղերի մէջ Ղարաբաղի ցեղական ձիերը ամէնից յարգի են եւ բնական է ամէնից թանգարժէքը…

Հանգուցեալ Մուրատը որպէս նշանաւոր ձիաւոր, հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ (1905 - 6 թւի). ձեռք էր բերել Զանգեզուրի շրջանում իր հրաշալի նժոյգը, որի ճակատի սպիտակ աստղանշանի համար է թերեւս որ կնքել էր «Աստղիկ» անունով։

«Աստղիկ»ը շատ գրաւիչ էր թէ տեսքով եւ թէ քայլուածքով։ Բարձրահասակ էր, Ղարաբաղցիների պէս հպարտ, գլուխը միշտ բարձր բռնած գրաւիչ սեւ աչքերը եւ փոքրիկ ականջները լարուած։ Շնորհիւ իր առողջ կազմին եւ մանաւանդ ամրակուռ թեւերին, ամէնէն արագ վազքին անգամ թէկուզ դէպի վտանգաւոր ձորերն իջնելիս եւ կամ դէպի լեռները մագլցելիս, երբեք չէր սայթաքում ու գլորւում, ինչպէս շատ յաճախ պատահում է թեւերը թոյլ ձիերի հետ։ Աստղիկի քայլուածքը «եորղա» էր։ Չափազանց արագ, բայց հանգիստ. որովհետեւ Աստղիկի մէջքը հանգիստ էր, չէր երերում շատ ձիերի նման եւ հեծնողին անհանգստութիւն չէր պատճառում։

Աստղիկը խելացի էր. գլուխը վերցնել փախչել չգիտէր, այս պատճառով էլ չափազանց վստահելի էր։ Հեծնողը վստահ էր որ ամէնէն վտանգաւոր պահերին անգամ Աստղիկը թէ արագ վազելու եւ թէ մտքին հանդիպած բոլոր խոչընդոտներից անվտանգ կը սլանար։

Նա չէր սիրում օրերով գոմի մէջ անշարժ պահուած մնալ։ Այսպիսի պարագաներին Աստղիկը շատ էր չարանում, ոտքերով գետինը ցուփում, խրխնջում եւ անհանգիստ շարժումներ անում. եւ երբ որ թամբւում, հեծնում եւ փողոց էր դուրս գալիս, վանդակից ազատուած գազանի պէս, սկսում էր թռչկոտալ ատամներով սանձը կրծոտել, պինչերը լայն բացած խոր շունչ քաշել, փռնչալ, ջղայնանալ փողոցների նեղութիւնից. անհանգիստ շարժումներ անել գլուխը կոր բռնած. քայլում էր ոչ թէ ուղիղ ճամբով այլ զիկ-զակ, թաց եղանակին անցորդներին ցեխոտելով։ Բայց երբ որ դուրս էիր բերում բաց դաշտ, Աստղիկը կարիք էր զգում խաղալ, թռչկոտել եւ մի [illegible] վազել։ Իսկապէս մարզանքներ նրա համար, որ սովորած էիր թոյլ տալ կատաղելու, թէեւ այսպիսի պարագաներին թէ քեզ եւ թէ իրեն էր սաստիկ քրտնացնում։

Աստղիկը թէ իր հեծնողին եւ թէ կողմնակի դիտողներին մեծ հաճոյք էր պատճառում։ Այս պատճառով էլ մեր բոլորիս գուրգուրանքի առարկան էր։ Հայ-թաթարական ընդհարումներից յետոյ Մուրատը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին Վիեննա մեկնելու պատճառով, իր սիրած նժոյգը փոխանցեց Թորոսին. (Գալուստ Ալոյեանին)։

Թորոսը մօտ երկու տարի Աստղիկին Երեւանում պահելուց յետոյ, 1909ի փետրուարին ստիպուած եղաւ ռուսական հալածանքի պատճառով, անցնել Պարսկաստան եւ 1911 թւի դեկտեմբերին, դարձեալ ռուսական հալածանքի պատճառով, Պարսկաստանի Ուրմի քաղաքից էլ անցնել Վասպուրական, որտեղից 1914 թ. հոկտեմբերին, պատերազմի պատճառով հնարաւորութիւն ունեցաւ Երեւան վերադառնալու։ Բայց Հին-Բայազետ հասած օրը պայթում է ռուս-թրքական պատերազմը. տեղական թուրք իշխանութիւնը անմիջապէս գրաւում է ժողովրդի սեփական ձիերը, ինչպէս նաեւ Թորոսի «Աստղիկ»ը, որի պատճառով Թորոսը կառավարչատուն գնալու ժամանակ փողոցի մէջ, օրը ցերեկով գնդակահարւում է Աշխօ անունով մի Քրտի կողմից։

Մօտ տասը տարի Աստղիկը հաւատարմօրէն Մուրատին եւ Թորոսին ծառայելուց յետոյ, գերի ընկաւ թշնամու ձեռքը, որի պատճառով թերեւս զոհ գնաց մեր ամէնէն նշանաւոր կուսակցական բազմամեայ գործիչ ընկեր Թորոսը։ Աստղիկը խմբի ձի չէր. Նա չէր սիրում միւս ձիերի շարքին քայլել. այլ միշտ էլ աշխատում էր բոլորից առաջ սլանալ. ինքը լինել ամէնից առաջը։ Թերեւս այս էլ իր ղարաբաղցիական յատկութիւններից մէկն էր։

Աստղիկին գնելու համար դիմումներ շատերն են կատարել. եւ շատ բարձր գին առաջարկել, բայց չնայած իր անձուկ վիճակին Թորոսը չէր կարողանում Աստղիկից բաժանւելու մտքի հետ հաշտուել. վստահ լինելով, որ շատ դժուար է Աստղիկի պէս ազնուական ցեղի նժոյգ ձեռք բերել։ Այս նշանաւոր ձիով էր որ հանգուցեալ Թորոսը որպէս տարագիր չափչփեց Ատրպատական եւ ապա Վասպուրական եւ գնաց մինչեւ Մուշ - Սասուն (1912)։

ԲԵՆՕ

ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանէն հեռագիր մը Թիֆլիզի Թերթերուն կը տեղեկացնէ Թէ Նոյեմբեր 13ին, կէսօրին, Սեւանայ լճին վրայ, Նորագիւղի Նաւահանգիստին մօտ, Նաւավար Պոտապովի ղեկավարութեան յանձնուած «Համբարձումեան» Նաւը ընկղմեցաւ։ Կան զոհեր. քննութիւն կը կատարուի աղէտին պատճառներուն մասին։ Աղէտի վայրը ղրկուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը։ Աշխատանք կը թափուի ազատելու համար Նաւուն բեռները։

ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզ, 17.— Եգիպտական Քրէտի Ֆօնսիէի վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը 50 հազարական ֆրանք շահած են.—1886ի սերիէն 339,470 թիւը, 1903էն 518,887 եւ 1911էն 254,774 թիւը

ՄՈՒՐԱՏԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի երեկոյ, դարձեալ պզտիկ եկան Փարիզի «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահները, Սեբաստացի մեծ հայդուկին՝ Մուրատի մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած սգահանդէսին փութացող ժողովուրդին առջեւ։

Հերոսին հմայքը, ժամանակէն շատ առաջ սրահը քաշած էր խուռն բազմութիւն մը։

Բեմը զարդարուած էր հայդուկին խիզախ ու ծեծաղիր Նկարով, (Վարդան Շահպազի հետ), զոր Երգեակ մէջ պատրաստած է լիհ ... Նկարը եզերուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով ու երկու փունջ ծաղիկով։ Սեւ շղարշ մը կը ծածկէր մեր հայկական եռագոյնը։

Հանդէսը բացուեցաւ Ցօփէնի մահերգով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ճամպազ եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ։

Ետոյ «Սիփան» երգչախումբը, առաջնորդութեամբ Սաքօ Ցակոբեանի սրահը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ նմանապէս յոտնկայս։

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան նախագահը, ընկ. Աւետիս Աճարոնեան, որ կարդաց գրաւոր ճառ մը (Տես Բ. էջ)։

Երգչախումբը յաջորդաբար երգեց «Իրրեւ Արծիւ»ը, «Լուսին չկար»ը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը։ Ետոյ խօսքը տրուեցաւ ընկ. Մ. Վարանդեանի, որ պիտի խօսէր սգահանդէսը կազմակերպող երեք Հայրենակցական Միութիւններու կողմէ։

Ցարգելի ընկերը, որ մինչեւ այսօր կենսագիրն է Մուրատի, գրաւարապէս եւ մանրամասնօրէն ներկայացուց յեղափոխական հերոսին կեանքը, սկսելով առաջին քաջագործութիւններէն մինչեւ մահը։ Վեր հանեց հայդուկին հայրենիքի մասին ունեցած գաղափարը եւ խօսքը վերջացուց շեշտելով.

—«Մուրատ ինկաւ։ Ինկաւ առանց տեսնելու այն դողդոջ ճառագայթը, որ պլպլաց Հայոց աշխարհի երկնակամարին վրայ, իր եւ իր հազարաւոր նմաններու կեանքերուն գնով։ Ձեզի կը մնայ, երիտասարդ ընկերներ, հետեւիլ անոնց ուած մեծ դասին։ Այպքինման եւ սպասումի շրջան մըն է որ կ'ապրինք. օգտուեցէք այս օրերէն եւ մեր պարապ ժամերուն, իւրացուցէք եւրոպական մշակոյթի լուսաւոր բաները։ Զարգացէք, միշտ պրպտելով, միշտ որոնելով հայրենիքի օգուտը։ Ֆրանսացի մեծ յեղափոխական Տանդօնը կը պոռար. «Թշնամիին յաղթելու համար, պէտք է յանդգնութիւն, դարձեալ յանդգնութիւն, միշտ յանդգնութիւն։ «Մեր վիճակին պատշաճեցնելով կրնանք ըսել, —կազմակերպուի՛լ, կազմակերպուի՛լ եւ խտացնել շարքերը։ Այս է որ պիտի թելադրէր այն յանդուգն մարտիկը, որուն հոգին կը սաւառնի այս սրահին մէջ այս պահուս, կ'ոգեւորէ ամէնքս եւ մեզ կը մղէ, որ միանանք յանուն այս ժողովուրդի շահերուն»։

Տատերուն համար անակնկալ մը եղաւ Փարիզի երաժշտանոցէն՝ Տիկ. Կ. Թէրզիին, որ գեղեցիկ եւ հարուստ ձայնով երգեց «Հայաստան»ը եւ ֆրանսերէն երգ մը, ու ժողովուրդին ծափերուն վրայ, «Միրուհիս քեզ համար»ը։

Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ խօսեցաւ Գ. Արծրունի։

— «Հպարտ կը զգամ ինքզինքս, որ այդ Նահանգին մէջ ծնած եմ, եւ եթէ տարիքի պատճառաւ լաւ չեմ ճանչցած Մուրատը, բախտն ունեցած եմ մօտէն ծանօթանալու իր եղբայրներուն, իրեն չափ քաջ։ Զայտոի խօսիմ մեծ ազատարարու կեանքին մասին։ Իմ նախորդներս մանրամասնօրէն եւ գեղեցիկ կերպով պատկերացուցին, բայց իր հոգիի բարձրութիւնը վեր հանելու համար սա չափը միայն պիտի ըսեմ, որ գեղջուկ ընտանիքէ եկած այդ պողպատեայ մարդը, մասամբ ամէն դասակարգի, ամէն սեռի ու տարիքի մարդոց մէջ։ Եթէ մենք վերցնենք եւ վերլուծենք հայ յեղափոխականներու կեանքն ու գաղափարները, պիտի տեսնենք, որ ազատութեան գաղափարը ստացական չէ — ինչպէս կ'ըսեն շատերը — այլ բնածին, եւ այդ պարզ գինուոր կոչուած մեծ կրանիթը, որ մը, ինքն ալ պիտի գար ցոյց տալու ատիկա։ Գիտի կուռէր, որպէս զի այս ժողովուրդը ունենար իր ազատ հողի կտորը, եւ ազատ օդ շնչելու հնարաւորութիւնը։ Ինքն համոզուած էր, թէ այս ժողովուրդին համար պիտի գան լուսաւոր օրեր, եւ ամէնէն յուսահատական պարագաներուն այդ հաւատքը պահեց։ Հայրենակիցնե՛ր, եթէ յարգանք ընել կ'ուզենք նման հերոսներու յիշատակին, մենք պէտք է շարունակենք, Մուրատներու նման հսկաներու ձգած գործը, մինչեւ որ, օր մը այս ժողովուրդին համար ալ ստեղծուի ազատ հող մը, ազատ օջախ մը ու բուխերիկ մը, ուրկէ բարձրացող մուխի ալիքներուն վրայ գրուած ըլլայ,— «Ազատ ու անկախ Հայաստան»։

Ջերմ ծափերով ողջունուեցաւ այս ազնուորիկ ճառը։

Տիկին Լ. Գեւոնեան իր քնքուշ ձայնով երգեց «Արօտն աւաց աստղիկ չուռանէ»ը եւ «Ցըլէ Եաման»ը։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, «Սիփան» երգչախումբը երգեց «Սարերի վրով գնաց» եւ «Երեւան բաղեմ առել»։ Իր անդամներէն Գ. Ց. Ցակոբեան մեներգեց «Դէ՛ գնա կարապ»ը։

Ետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեանը, որ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ։

Կը փորձեմ տալ ամփոփումը.

— «Խորին յուզումով է որ կը կատարեմ ինծի յանձնուած պարտականութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան յարգանքն յայտնելով հայ ժողովուրդի անմահ զաւկին, Սեբաստիոյ շանթարձակ հերոսին եւ իր արի զինուորին։

Ի՞նչ կը նշանակէ ֆէտայի, հայդուկ, հերոս, — երեքն ալ օտար բառեր, բայց շատ աւելի բովանդակալից քան մեր բառարանի բոլոր բառերը։ Անոնք, ֆէտայիներն ու հերոսները, արտայայտիչներն են հայ ժողովուրդի կուտակուած դառնութեան, անոր անհաշտ ատելութեան ու ինքն ու թագուն առաքինութիւններուն։

Անոնք ապացուցել իջան պայծառացնելու համար թէ ժողովուրդը ունի նաեւ բազուկի ուժ, հոգարը մէկի մէջ ամփոփուած, եւ գիտէ հարուածին պատասխանել հարուածով, ճակատ ճակատի։ Անոնց եկան բովանդակութիւն տալու մեր աղօթներու հառաչանքին ու աղերսին, երգերուն եւ տրտունջներուն։ Անոնք, մարմնացած գոյքայլ, սար ու ձոր տարսեցին ամէնքի պոռթկումներով, յարգանքի հրաւիրելով թշնամին եւ բարեկամը։ Մենք ունեցած ենք ռազմական ուժ, դարեր առաջ, բայց այն ատեն ունէինք պետութիւն, արքաներ եւ նախարարներ, ազնուականներ եւ զինականներ։ Հայդուկն եւ ֆէտային, այդ արի որդոց քմբոստները, վերակենդանացուցին զարնուելու զարնելու առաքինութիւնը, դարհուրելի պայմաններու մէջ, առանձնապէս աւելի յանդգնութեամբ եւ ուժգնութեամբ։ Ի հարկէ յեղափոխական կուսակցութիւններն են որ կրցան արծարծել, ձեւաւորել եւ համախմբել ցիրուցան կայծերն եւ խուրձերը եւ ստեղծել մարտական ճակատ մը։

Բայց որեւէ կազմակերպութիւն աւելի բարձր չէ քան այս ժողովուրդը։ Եւ այս առթիւ, յարգելով յիշատակը Մուրատին եւ իր զինակիցներուն, հարկ է յարգանքի հարկը մատուցանել նաեւ այն մայրերուն եւ քոյրերուն, որ Մուրատներ կը ստեղծեն։ Այս առթիւ յուզումով կը յիշեմ Մուրատին մայրը եւ կինը, որոնք, երբ հերոսը լեռնէ լեռ կը թափառէր, դրուած էին աքսորի կարաւաններուն առջեւը, իբրեւ նախատինք։ Եւ առատափէն խոյադար բազմութիւնը կը պոռար Մուրատի մօրը երեսին— Քո՛ր ծնէիր եւ այսպիսի զաւակ չունենայիր... Այս նախատինքին գիմացաւ մայրը, գիմացաւ կինը,— ինչպէս հարիւրաւոր մայրեր ու կիներ անոնց պէս»։

Ընկ. Նաւասարդեան երգեց «Սիրուն գարուն, կանաչ գարուն»ը, որմէ յետոյ Տիկ. Թէրզի դարձեալ երգեց «Կռունկ ուստի՞ կուգաս»ը եւ ֆրանսերէն երգ մը։

Սեբաստացի Մեսրոպ ք(ահանայ). որ ականատես եղած է Մուրատի գործունէութեան առաջին շրջանին Գոլսոյ մէջ, կարդաց քանի մը դրուագներ անոր կեանքէն։

Ամէնէն վերջ, Տիկ. Լ. Գեւոնեան, երգեց «Զինչ ու զինչ»ը, ու ներկաները ցրուեցան լուսաւոր ապագայի հաւատքով զօրացած։

Երեւանի մեր կարծրուկ ազլորներու չիլ նայուածքներէն անպատճառ վախցած էին Փարիզի ռամկավարները, որոնք կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ։ Ոչ իսկ բարեհաճած էին ներկայացուցիչ մը ղրկել, իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

175,000 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԴՈՒՐՍ ԵԼԼԵԼՈՒ ԷԻՆ ԱՅՍ ՏԱՐԻ

«Լ'Էնթրան»ի աշխատակիցը կը շարունակէ իր պրպտումները.

— Եթէ առգնապը սահմանափակեց Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւը, փոխարէն սակայն, կարեւոր չափով շատցուց Ֆրանսայէն դուրս ելլողներու թիւը։ Ի՞նչպէս տեղի կ'ունենայ օտարականներու Ֆրանսայէն հեռացումը։

Առնենք այժմէական օրինակ մը։ Գազթային ցուցահանդէսը։ Անոր կառուցումը անհրաժեշտ դարձուց գործածել ճասնագէտներ, որոնց 909ը օտարականներ էին 3970ի վրայ։ Հոկտեմբերի սկիզբէն իսկ, այս օտարականները ստացան երկրէն դուրս ելլելու հրաման մը, որ գործադրելի կը դառնար ցուցահանդէսին փակման յաջորդ օրն իսկ։

Արդ, անցեալ երկուշաբթիէն ի վեր, 909 օտար աշխատաւորներ կան 20 տարբեր ազգերու պատկանող, որոնք, արդէն Ֆրանսայէն մեկնելու պատրաստութիւն տեսածըլլալու էին։ Ցեա՞նայդ պատրաստութիւնները։ Ու բոլոր անոնց որ մօտ 21375 հոգի,— այս տարի մինչեւ հոկտեմբեր՝ կանոնաւոր կերպով Ֆրանսա մտածներէն պարտաւոր էին դուրս ելլել երկրէն, ելա՞ն։ Իսկ անցեալ տարի, ժամանակաւոր կերպով Ֆրանսա մտած էին 106,000 հոգի։ Երբ իրենց բնակութեան պայմանաժամը լրացաւ, մեկնեցա՞ն երկրէն։

Հոս է-որ կը կախենք դզայուն կէտին վրայ։

.·.

Անցեալ տարի, տարուան առաջին երեք ամիսներուն, 29184 օտար աշխատաւորներ մեկնած են Ֆրանսայէն, սահմանագլուխին վրայ, բոլորն ալ պաշտօնապէս քննութեան ենթարկուելէ վերջ։ Ներկայ տարուան, նոյն ժամանակաշրջանին այդ թիւը բարձրացած է 58540ի, կրկինը ըսել է։

Առնեք սակայն, պաշտօնական թիւեր են, որոնք հեռու են իրականութենէն։ Բնակչութեան պարբերական մարդահամարները կը յայտնեն թէ այս թիւերը հազիւ կը ներկայացնեն օտար գաղթականութեան մէկ երրորդը։ Եթէ իրօք այդպէս է, պէտք է ուրեմն որ համաձայն այդ տուեալին, 58,540ը իրականին մէջ ըլլայ 175,000 հոգի, եռապատիկը գրեթէ։ Մուտքերու թիւերուն հետ բաղդատելով, այս թիւը թոյլ պիտի տար երեւակայել թէ Ֆրանսայի օտար գործաւորութիւնը նուազած է 80,000ի չափ, տարուայն սկիզբէն ի վեր եւ թէ մինչեւ տարուան վերջը, այդ թիւը կրնայ հասնիլ 100,000ի։

Բայց սակայն, Ֆրանսայի մէջ կան, քանի մը հարիւր հազար օտար աշխատաւորներ, որոնց հակակրօնական կացութեան մէջ կը գտնուին։ Ինչպէս անոնց լքել տալ տեղը զոր գրաւած են անիրաւաբար։

.·.

Ենթադրելով որ կարելի ըլլայ ծշգել բոլոր անկանոն օտարականներու, փառահ ըլլալու համար թէ անոնք պիտի մեկնին, պէտք պիտի ըլլայ որ անոնց հսկողութեան տակ ճամբուին մինչեւ սահմանագլուխ եւ այնպէս որ այլեւս չվերադառնան։

Գրեթէ բոլոր պարագաներուն մէջ ալ, ասիկա անկարելի է։

Երբ օտար գործաւոր մը կը գտնուի անկանոն կացութեան մէջ, առհասարակ կը մերժուի կանոնաւորել անոր վիճակը, բացի բացառիկ պարագաներէ, երբ օրինակ հարցը կը դառնայ քաղաքական ապաստանեալներու կամ բազմանդամ ընտանիքներու մասին։ Այս անկանոն կացութեան մէջ գտնուող օտարականին մասին, իմաց կը տրուի ոստիկանապետութեան եւ երբ կարելի ըլլայ, կը հեռացուի երկրէն։ Այսպէս է որ 1930 հոկտ. 1ի եւ 1931 հոկտ. 1ի միջեւ սահմանագլուխ ճամբուած են 12,914 օտարականներ։

Շատեր են որ կը յամառին Ֆրանսա մնալ, առանց արտօնութիւն ունենալու։ Երբ նման մէկու մը հանդիպին, արտաքսումի հրամանագիր մը կը հանեն անոր դէմ։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ, եթէ կրկին ձեռք անցնի, անոր կը վիճակի բնակութեան արգելքի տակ առնուած անձերու բախտը։

Գործատէրերն ալ պատասխանատու են այն օտար գործաւորներուն մասին, զոր կը գործածեն, եթէ անկանոն վիճակի մէջ են, եւ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը՝ կը պատժէ զանոնք։

Որեւէ գործատէր որ ինքնութեան թուղթ (վկան, աշխատաւորի յիշատակումով) չունեցող օտարական մը կը բանեցնէ եւ կամ զայն կը բանեցնէ գործի մը վրայ, որուն համար չէ տրուած է աշխատանքի արտօնութիւնը, կրնայ դատապարտուիլ 500էն 1000 ֆրանք տուգանքի, ամէն մէկ անստոյգութի համար։

Գործատէր մը որ իրագործուած օտար բանուորներուն համար արձանագրութեան յատուկ տետրակ չի բռներ, կ'ենթարկուի 5—15 ֆրանք տուգանքի ամէն մէկ օրինազանցութեան պարագայի համար։ Եւ տուգանքներու գումարը օրինաւորապէս կը բազմապատկուի 7,5ով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՏԷՐՍԻՄԻ

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ Ներքին գործավարը պտոյտի ելած է դէպի Ներքին գաւառները։

Գործավարը Խարբերդ հասած ըլլալով, Թուրք թերթերը ընտեւալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այդ մասին։ Ինչպէս կ'երեւայ, արեւելեան ճակատը «մաքրելէ» յետոյ, Էնկիւրի իր ուշադրութիւնը դարձուցած է Տէրսիմի վրայ.—

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ Նոյ. 15ին Էլազիզի հիւսիսային գաւառները քննութեան սկսաւ եւ առաջին անգամ այցելեց Զմշկածագ։ Գործավարին այն պտոյտին կ'ընկերանան նաեւ Իպրահիմ Թալի պէյ, ոստիկ. զօրքի ընդհ. հրամանատար Քեազըմ փաշա, եօթներորդ զօրաբանակի հրամանատար Քէնան փաշա, զօրագունդի հրամանատար Օսման փաշա, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ եւ Էլազիզի կուսակալ Նըզամէտտին պէյ։ Զմշկածակի եւ Տէրսիմի մերձակայքը գրեթէ մէյմէկ գիւղի վերածուած են։

Պատճառը այն է որ Տէրսիմցիները կը յարձակին անոնց վրայ։ Տէրսիմցին խոշոր փորձանք մը դարձած է այդ վայրերուն համար։ Հանրապետական վարչաձեւը Տէրսիմը դտած էր իբր աւազակներու բոյն։ Այլեւս ժամանակը եկած է միջոցներ ձեռք առնելու, որ այդ վայրերը կատարելապէս հնազանդին հանրապետական վարչութեան։ Ցարդ ձեռք առնուած բարոյական միջոցները կատարեալ են։

Շիւքրի Գայա պէյ լսեց Զմշկածակցիներու բոլոր գանգատները, որոնք կը դառնան Տէրսիմցիներու շահատակութեանց շուրջ։ Մասնաւորաբար ուշադրութեան արժանի է այն պարագան, թէ այս մասին գանգատողները նոյն Տէրսիմցիներ են, որոնք այդ յելուզակներէն բաժնուելով, եկած հաստատուած են Էլազիզի մէջ եւ հողի ու կալուածի տէր եղած։

Ասոնք կը ջանան կարելի եղածին չափ լաւ հայրենակիցներ դառնալ եւ շնորհակալութիւն ու երախտագիտութիւն կը յայտնեն կառավարութեան, բոլոր այն միջոցներուն համար, որոնք ձեռք առնուած են զիրենք պաշտպանելու անխիղճ ու վայրագ հարստահարիչներու դէմ։ Ասոնց կցկտուր այլ սրտաբուխ արտայայտութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ, թէ իրենք եւս մէյմէկ հրսակ պիտի դառնային, եթէ հանրապետութեան վարչաձեւը չգար զիրենք փրկելու այդ անտանելի կեանքէն եւ ճակտի քրտինքով ապրելու երջանկութիւնը չշնորհէր իրենց։

Սակայն հինէն ի վեր խաշնարած Տէրսիմցիները, դժբաղդութեամբ չէ որ կը վարժուին հողային աշխատանքներու։ Ամէն պարագայի տակ, գործավարին այս այցելութիւնը մեծ տպաւորութիւն մը գործած է անոնց վրայ եւ բոլորն ալ փափաքող են որ աւելի սերտօրէն հանրապետ. վարչաձեւին կապուած ըլլան։ Նախկին երեսփ. Տիապ աղա, որ լսած ըլլալով Շիւքրի Գայա պէյի այցելութիւնը, փութացած էր զայն դիմաւորել, ըսաւ անոր թէ այլ եւս անօգուտ է աշիրէթական դրութեամբ կառավարուիլ, այլ պէտք է ուղղակի ենթարկուիլ կառավարութեան եւ վայելել անոր բարիքները։

.·. «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, որ կ'ընկերանայ Ներքին գործավարին այն քննական պտոյտին, խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է ազդու միջոցներ ձեռք առնել Տէրսիմի այդ շրջանները բարեկարգելու եւ յելուզակութեանց վերջ մը դնելու համար։

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՒԿԻԹ ՉԱՌՆԵՐ

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը հրատարակած է լուր մը, որուն համաձայն մինչեւ 1932 յունուար 1 Թուրքիայէն կողեւով հաւկիթ չպիտի մտնէ Ֆրանսա, նկատի ունենալով որ ամբողջացած է կանխատեսուած քանակութիւնը։

Ասկէ զատ դադրեցուցած է հաւնոցի ոզջ և մորթուած կենդանիներու, ընտանի նապաստակի ներածումը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ.

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

Ուշքի որ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ արտատպուած էին Փարիզի մէջ հրատարակուող «Յառաջ» անուն Դաշնակցական թերթին մէջ յերիւրածոյ ապստամբութեանց եւ եւ հակաքէմալական շարժումներու մասին՝ գրուածները։ Թուրք յեղափոխականները՝ թէ՝ այդ գրութեան եւ թէ մեր վերոգրեալ հատուածներու մէջ կրնան տեսնել ապացոյցը թէ, սակայն շատ սկզբնական կէտին մէջ կը գտնուին։

Օրէնկութիւնը բնորոշ կարգ մը կուսակցութիւններու նման, Արեւմուտքի շահախնդիր վարչութիւններն ալ որ այս կարգի հրատարակութիւնները եւ պատերի ու կեանքի դէմ եղած յարձակումները եւս գիրի եւ հաւատքի պաշտպանութեան թեւին տակ առնելու չափ անխղճութիւն ցոյց կուտան, պէտք է հաստատեն թէ մենք յափրացած ոճրագործներու դէմ կը գտնուինք։

— Միթէ կարելի՞ է անիշխանականներէ գանգատիլ մեզ դաշունահարելու եւ ահաբեկելու համար ամէ՛ն օր եւ ամէն առթիւ մեզմէ արիւն առնել եւ մեզ բնաջնջել ուզող Դաշնակներէ։ Արեւմտեան պետութիւնները եւ ատրականութիւնը հասարակ ոճրագործի մը պէս կը հետապնդեն անիշխանականը։ Որովհետեւ անիկա թշնամի է Արեւմուտքի կարգ ու սարքին։

Սակայն, Դաշնակցութիւնը մահափորձ կատարեր է Թուրքիոյ կեանքին դէմ։ Անոր համար, այդ կախաղանի փախստականը «հաւատութեան կ'արժանանայ, եւ նոյնիսկ պաշտօնի կը կոչուի։ Մենք կը յիշենք նաեւ Թալէաթ փաշայի ասպանիչը ի՛նչպէս չքմեղացուցին այդ դէպքէն մէկ երկու ամիս առաջ մեր զինակիցն եղող երկրին դատարանը ու ժողովուրդը (*)։

Իրենց համար տարբեր եւ իրենցմէ դուրս գտնուող երկիրներու համար բոլորովին տարբեր չափ ու կշիռ գործածող պետութեանց անփութութեան հետեւանքով է, որ Դաշնակցութիւնը իր ուզած տեղը, իր ուզած խօսքի եւ շարժումի պատրաստութիւնները կը տեսնէ։ Հակառակ պարագային, անոնք կամ իրենց պէտք է պատժէին եւ կամ մեզի յանձնէին մեր անիշխանականները, սովորական դրամարկղի գողերու եւ ոճրագործներու պէս։

Հոգ չէ, այդ պետութիւնները թող խնայեն իրենք իրենց այս ընթացքը՝ որ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ յանցաւորներու փախանակութեան կանոնին գործադրութիւնը։ Մենք շատ աղէկ գիտենք թէ ինչո՞ւ այդպէս կը վարուին։ Եւ հարկաւ օրին մէկը մենք մեր այս գիտցածին շահու կամ փնասու հաշուեցոյցը պիտի հանենք։ (**)

Դաշնակցութիւնը ի՛նչ ալ ըլլայ բացատրեր է՝ Քիւրտերու հանդէպ ցոյց տրուելիք համակրութեան իմասը։ Քիւրտ հայրենասէրները ի՞նչ կ'ըսեն արդեօք այս մեկնաբանութեան։ «Հայպուրձիէնե՛րը», սա Դաշնակցութեան շէնքին թշուառ դռնապանները։ Ահա՛ դատարկապորտներու այն երկրորդ շարքը որոնց կ'ակնարկենք հայրենասէր որակումով։

Ասոնք եթէ պարտուին ալ, իրենց կռնակէն կը պարտուին եղեր եւ ո՛չ թէ ճակատ առ ճակատ։ Արդէն կարելի է՞ որ փախչողները ուրիշ կերպով յաղթուին...։

Այս զզուելի լեզուին գրականութեան մէջ չմտնենք այլեւս։ Երբ աղբիւրին գլուխը թակարդ լարող այս ափ մը ոճրագործներու գոյութեան մասին կը խօսինք, ասիկա կ'ընենք որպէսզի հասկնան թէ անոնց՝ մեր գաղթավայրերուն տակ թափառիլը շատ հաճոյալի բան մըն է։ Ապա թէ ոչ՝ վախ չունինք ո՛չ ահուայէ, ո՛չ եղջիւրէ եւ ո՛չ ալ աքցիէ։ Բազմաթիւ չորքոտանիներ կան այս անտառին մէջ՝ որ մեր հաւատքին ցասումը եւ մեր թաթին գիշատիչութիւնը փորձած են։

(Շար.)

(*) Թուրք թերթ մը մը անցեալները կը գրէր թէ՝ հայ կոմիտէներին, որոնք Թերեւս իրաւացի նկատուէին հին Թուրք պետական անձերէ վրէժ լուծելու համար, ուղղակի անիրաւ եւ ոճրապարտ ընթացքի մը հետեւած կ'ըլլան մահափորձ կատարելով Ըսմէթ փաշայի դէմ, որ ոչ մէկ չարիք հասցուցած է հայութեան։

Այս տեսութիւնը սխալ է: Ըստ մեզ, հայ ոճրագործին գնդակը մեր պետական անձերէն եւ ո՛չ մէկուն դէմ չի կրնար ուղղուիլ: Եթէ երբեք Հայը ոեւէ տարբերութիւն չի դնէր մեր հին կամ նոր պետական անձերուն միջեւ, մենք բնա՛ւ տարբերութիւն տեսնելու չենք անոնց միջեւ։

(**) Ինչպէս կը տեսնուի, այս ցնդաբանութեան հեղինակը պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն է եւ ոչ թէ «Ցօն փօսթա»ն, որուն վերագրուած էր (Յառաջ)։

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17Ի ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ...

ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՅԴ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐԱԴԱՐԱՆԻՆ
կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ կալմանի մէջ։
կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ՁԱՒԵՇՏ ՄԸ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն
ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Երգեկաուց կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնես։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Տրամը, հայկ. կենցաղ 5 արար

29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալեքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Գ. Գ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա-Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ-Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալեքս Կիրենց, Բոտոլֆ, Սիսակ, եւայլն։

Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տէլ Եամանը», կը պարեն տիկիններ Սուրաբեան, Ժէննա, Քնարիկ եւ Գ. Գ. Ռոտոլֆ, Վաննա։ Երաժշտութիւն Թաւրեա Ֆորժի։

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. de Gobelins սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՆԻԷՌ-Գուա-Քոլոնպի Չէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, Քլիշի։

Վիշապեան խումբը այս իրիկուն Գրադարանին մէջ։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Ֆիրմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, 26 Bld. Vauban, Նիւթ՝ «Թուրքիա»։ Կը խօսի ընկ. Գեղամ Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները սահմանադրական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին Միութենականի մէջ (24 Rue St. Victor) Սալ Տ. Կը խօսի Տօքթ. Տ. Այվազեան՝ առաջին դաս հիւանդապահութեան։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

27.— ԵՈԶԿԱՏԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

— Խմբագրողը ես չեմ, 9 հոգի միասին խմբագրած են յայտարարութիւնը, իսկ ես ընդօրինակած եմ միայն։

— Ո՞վքեր են այդ 9 հոգիները։

— Բոլորն ալ չեմ ճանչնար։ Միայն կը ճանչնամ մէկը, Աւետիսը, որ խականին կոմիտէին է։ Աստուած վկայ, ստորագրութեան, գիտ վախցուցին և վախու տակ է, որ գրած եմ այդ յայտարարութիւնը։

Ձերբակալուեցան այն 9 անձերը, որոնց ստորագրութիւնն ըրաւ Թաշութիւն։ Երեւ երեսի բերուեցան Ցարութիւնի հետ։ Բոլորն ալ պատրաստեցին յայտ տուին Թշնամութիւն մը իրենց եւ Ցարութիւնի միջեւ։ Այսուհանդերձ ազատ չարձակուեցան եւ հսկողութեան տակ պահուեցան։

Աւետիսը կոմիտէին կողմէ յատկապէս ղրկուած ֆէտայի մըն էր։ Հարցաքննութեան ընթացքին, խոստովանեցաւ որ իրեն պաշտօն տրուած էր սպաննել գաւառապետն ու զինուորական հրամանատարը։ Եւ եթէ ձերբակալուած չըլլար, որոշումը արդէն իսկ գործադրած կ'ըլլար։

Այս Աւետիսը, կախաղան հանուած Մօրուքին ազգականներէն ոսկերիչ Յովսէփեան Տիգրանի հետ, պահուած զանձ կամ հանք փնտռելու պատրուակով, կը պտտի ամբողջ հայկական գիւղերը եւ կոմիտէին համար հանգանակութիւն կը կատարէ եւ ֆէտայի կ'արձանագրէ։ Ու երբ Եոզկատ կը հասնի, կոմիտէին պետերէն Տէր Մինասեան Գիւրեղի ? եւ համբաւաւոր յեղափոխական Տիգրանի, ծանկանուանեալ Թաթջէնի ? հետ կը դրադի յեղափոխութեան պատրաստութեամբ։ Ըստ իրենց պատրաստած ծրագրին, նախ պիտի սպաննէին գաւառապետը, զինուորական հրամանատարը եւ ոստիկանապետը։

Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, տան մէջ կատարուած հաշիւը շուկային մէջ։ Աւետիս ամուր հոգի չունէր, կոմիտէին գաղտնիքները դուրս թափեց եւ կոմիտէին բոլոր անդամները մատնեց։ Մեծ մասը ձերբակալուեցաւ, մէկ մասն ալ պահուըտեցաւ։

Յաջորդ օրը կոմիտէին յարած կարգ մը ծառայել փորձեցին, փակելով իրենց խանութները, քանի մը ձեռք զէնք արձակելով իսլամ Թաղերուն մէջ ցոյցեր ընել, սակայն ամէն կողմ կը պտտէին զինուորական շրջիկ ջոկատներ, որոնք նոյն առեն խիստ հսկողութեան տակ առած էին հայկական Թաղերը։

Այնպէս որ, Եոզկատի մէջ հայ յեղափոխական կոմիտէն չկրցաւ կռիւ բանալ եւ արիւն Թափել։ Միայն արձակուած գնդակներէն մէկը կենդանիի մը հանդիպեցաւ եւ կենդանին սատկեցաւ։ Այս ցոյցերուն ծառանկցողները եւ զէնք արձակողները ձերբակալուեցան անմիջապէս եւ յանձնուեցան դատարանի։

28՛—ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՋԱՐԴԸ

1895ի Նոյեմբերի ցուրտ օրերէն մէկն էր։

Կեսարիոյ փակ շուկային մէջ յանկարծ աղմուկ մը բարձրացաւ։ Արշարաակին փակուեցան բնդարձակ շուկային հակայ դռները։ Ներսը կը մնային 5—10 Հայեր եւ քանի մը Թուրքեր։ Ներսը մնացող Թուրքերուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Կեսարիոյ աղնուականներէն Նիսարիզադէ Մուսթաֆա էֆէնտի։ Շատեր Թուրք էին, անմիջապէս որ բանտարկուեցան շուկային մէջ, հակառակ իրենց ցանկութեան եւ զգացումին։ Ի՞նչ կ'ուզէին կը գոռար։ Ինչո՞ւ փակեցին շուկային դռները։

Նիսարիզադէ հարցուց իր ծառաներուն.

— Ծանո՞ւ, դռները ներսէ՞ն փակուեցան թէ դուրսէն։

— Վայրկեան մենք ալ չիմացանք։ Բարեբախտաբար ամէն հաւանականութեան դէմ, զէնք ունինք։ Հոգ ընելու բան չկայ։

Հազ մըն էր այս խօսքը, շուկայի արհեստաւորներէն երիտասարդ մը։ Այդ պահուն դուրսէն լսուեցան հրացանաձգութեան ձայներ։ Նիսարիզադէ ըսաւ իր ընկերներուն.

— Դուրս ելլեմ ու նայիմ թէ ի՛նչ կայ, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնամ։

Երբ դուրս ելաւ, տեսաւ փողոցներուն մէջ դիակներ ու հոգեվարքներ։ Հրացանաձգութեան ձայները կը սաստկանային, հոգեվարքներու ձայները եւ աղաղակները հեռուէն կը լսուէին։ Նիսարիզադէ, իր խոհեմութեանց պահուն, նախ խորհեցաւ իր տանը, ծառաւորաբար իր փոքրիկ եղբօրը՝ Ահմէտի մասին։ Ահմէտ նախակրթարան կ'երթար տակաւին։ Վազելով դպրոց գնաց։ Եղբայրն առաւ տուն տարաւ։ Ցետոյ կառավարչատուն գնաց։ Կառավարական պաշտօնեաները բոլորն ալ հաւաքուած էին եւ կը խորհրդակցէին զինուորական հրամանատարի մը հետ, որ նոր եկած էր։ Զինուորական հրամանատարը արագ արագ հրահանգներ կուտար, պահակագօրքը այս ու այն կողմ ղրկելով՝ կ'աշխատէր զսպել աղմուկները։ Հայ ապստամբները այս անգամ կը յարձակէին ոչ միայն Թուրքերուն, այլ նաեւ քաղաքին Յոյներուն վրայ։ Հայերը, իրենց տուներուն պատուհաններուն վրայ բարձրացած, գնդակ կը տեղային Թուրք եւ յոյն անցորդներուն վրայ։ Կռուածը տեւեց աւելի քան մէկ ժամ։ Զինուորական ուժերը միջամտելով, դադրեցուցին կռուածը։ Կռուի ընթացքին տեղի ունեցեր էին բազմաթիւ կողոպուտներ։

(Շար.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
27 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1736
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Այժմէական խնդիր մը մէջտեղ դրած էր, առջի օր, Ամերիկայի մեր աշխատակիցը, ընկ. Արմ. Բարսեղեան «Միշտ խորհիլ ու գործել, երբեք խօսիլ ու գրել»։

— «Ծրագիրներն ու անոնց իրականացումը կենսական անհրաժեշտութիւններ են: Անոնց մասին խօսիլն ու գրելը, նախ քան անոնց կատարուած իրողութիւններ դառնալը, վնասակար է, ենթակաբար անթոյլատրելի:

Խորհիլ կենսական անհրաժեշտութեան մասին եւ գործել որոշ ծրագրով, մի՛շտ պէտք է.

Բայց այդ մասին չխօսիլն ու չգրելը պէտք է դառնայ Հայերուս գործնական գլխաւոր սկզբունքը, գէթ չորս տասնամեակէն աւելի ունեցած մեր փորձառութենէն յետոյ» («Յառաջ», 24 Նոյ.):

Այս տարրական խնդիրը յաճախ արծարծուած է մեր մամուլին մէջ, բայց միշտ ալ անհոգութեան տրուած։

Կարծողներ կան թէ իբրեւ յեղափոխականներ, պարտաւոր ենք մեծ-մեծ ջարդել, կամ յղացուած, առաջադրուած, հետապնդուած ամէն ծրագիր մանրել, «հասկնալի» դարձնել և թուղթին յանձնել, կամ ինչ որ բերնէ կը թռի ճառասանական թափի մը մէջ, շարել տող գրաշարին։

Մինչդեռ, այդպիսի ծրագիրներու յաջողութիւնն իսկ, ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լռութիւն եւ լրջութիւն։

Այս ճակատին վրայ անվիճելի, անմրցելի վարպետներ են ոչ միայն Մակեդոնացիները, այլ եւ «լէպլէպիճի» Թուրքերը։ Ուրիշ բան է յեղափոխական տրամադրութիւն ստեղծել, հանրային կարծիքը զարգացնել այդ ուղղութեամբ։ Եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ կէտերը դնել «i»երուն վրայ, ինչպէս կ՚ըսենք տարիներէ ի վեր, ե՛ւ գործ աւրելով ե՛ւ հրաշքներ խոստանալով։

Երբե՞ն ի վեր պայման է գաղտնի հանրային կարծիք պատրաստել, յեղափոխական-դաւադրական որոշ ձեռնարկներ կատարելու համար։ Այդ կարգի ձեռնարկները կը յղանան, կ՚որոճան, կը ձեւաւորեն եւ կը գործադրեն կազմակերպուած մարդիկ։ Նոյնիսկ միեւնոյն կուսակցութեան զանազան մարմինները, ներքին աշխատանքով եւ առանց պրոպագանդի։

Ի՞նչ իմաստ ունի հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել մտքեր անցածը եւ պոռալ տանիքներէն, եթէ լրջօրէն գործելու, յաջողելու միտք ունիս։

Այդպէ՞ս գլուխ եկան «Պանք Օթոմանը», Երլտըզի մահափորձը և ուրիշ անհամար յեղափոխական-դաւադրական ձեռնարկներ։

Իսկ եթէ հարցը շարքերու խմորման, զարգացման մասին է, չէ՞ որ ունինք մեր ժողովները, մեծէն մինչեւ փոքրը, շաբաթականէն մինչեւ տարեկանը։

Ահա՛ ամբողջ նշանաբանը մը — «Միշտ խորհիլ ու գործել, երբեք խօսիլ ու գրել»։

Եւ այս՝ իսկապէս գործելու, թշնամին կենդանի ԳՈՐԾԻ մղձաւանջին տակ պահելու համար։

Այլապէս, մեր բոլոր «անելիքները» կը դառնան ճառասանական մարզանք, եւ Փոլիշինէլի գաղտնիք։ Ինչ որ կը նշանակէ ոչ թէ թշնամին հարուածել, այլ անոր ծիծաղը շարժել, եւ կեր հայթայթել անոր խուժանային ախորժակներուն։

×

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դառնութեան ճիչ մը կ՚արձակէր Նոյեմբեր 12ին, հետեւեալ խորագրին տակ — «Դադրեցնենք սա պառչտուքը»։

— «Գիշերը երազ մը տեսնողը, յաջորդ օրը փրկութեան առաջարկներ կը նետէ հրապարակ։ Ընկազմակերպ, չդաստիարակուած միտքեր իրար կը հրմշտկեն, բողէական յուզումի ազդեցութեան տակ իւրաքանչիւրը խելքին փչածը դուրս կու տայ։ Հրապարակը կը լեցուի աւելորդ, անհասկնալի ժխորով։

Խե՛ղճ «լքեալ գոյք» ժողովուրդ։ Ինչե՛ր չի քաշեր իր փրկիչներու ձեռքէն։

Եւ անոնց գլուխն է բազմեր հայ մամուլը։

Իւրաքանչիւր հայ խմբագիր ինքն իրեն՝ կուսակցութիւն է, դեսպանատուն է, հիւպատոսարան է, նախարարաց խորհուրդ է։

Ցաւակնութիւններու չափ ու սահման չէ մնացած։ Մէկ երկրէն միւսը հրամաններ, կարգադրութիւններ»։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Զգեցէք մեզ մեր վիճակին, թողէք աշխատինք մեր միջոցներով մէջէն դուրս գալու։ Երբ պէտք ունենանք, կը դիմենք ձեզի»։

Ինչպէս կ՚երեւայ, մասնաւոր դէպքի մը կ՚ակնարկէ մեր պաշտօնակիցը։

Բայց պատահական չէ մատնանշուած երեւոյթը, այլ ուրիշ մէկ երեսը միեւ հիւանդութեան։

Ոչ հարցը մանրամասնելու տրամադրութիւն ունինք, ոչ ալ խրատներ տալու յաւակնութիւն։

Միայն կը բաւէ, կարծենք յիշեցնել թէ՝ որ եւ է գաղութի թերթ կամ իշխանութիւն իրաւունք չունի ուրիշ գաղութի մը մասին խօսելու աւելի բարձր, աւելի տիրաբար, քան խնդրոյ առարկայ գաղութը ինք, իր իշխանութիւններով եւ թերթերով։

Ուրիշ խօսքով, երբ կը խօսինք ու կը գրենք ուրիշի մասին, մեր ուշադրութենէն պէտք չէ վրիպին այդ ուրիշին — գաղութին — վիճակն ու իրաւունքները։

Տեղական պայմաններ, զգայնութիւններ կան, որոնց հանդէպ անզօր են մեր բոլոր տրամաբանական հաշիւները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը գաղտնի նիստի մը մէջ քննեց Չինաստանի եւ Ճափոնի պատասխանները, վէճը լուծելու համար նախապէս առաջարկուած եղանակին մասին։

Որպէսզի երկու կողմերը հաւանութիւն յայտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան առաջարկին, կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուեցան։ Այս փոփոխութիւններով՝ չինեւճափոնական վէճը լուծելու համար, Խորհուրդին կողմէ առաջարկուած կարգադրութիւնները կը ներկայանան հետեւեալ ձեւով։

1) Վերահաստատուած Սեպտ. 30ի բանաձեւին, որուն՝ երկու կողմերը իրենց գիրենք կապուած կը յայտարարէին։ Երկու կառավարութիւնները կը հրաւիրուին ուրեմն դիմել անհրաժեշտ միջոցներուն, ապահովելու համար նոր բանաձեւին գործադրութիւնը, այնպէս որ ճափոնական ուժերու նահանջը դէպի երկաթուղային շրջանակը, կատարուի կարելի արագութեամբ։

2) Երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն իրենց զինուորական ուժերու հրամանատարներուն տալ խիստ հրամաններ որ զգուշանան ամէն գործողութենէ, որոնք կրնան ստեղծել նոր միջադէպեր եւ պատճառել մարդկային կորուստներ։ Երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն նաեւ դիմել անհրաժեշտ միջոցներու, արգիլելու համար կացութեան ամէն ծանրացում։

3) Գիտի կազմուի յանձնախումբ մը որ տեղին վրայ քննութիւններ կատարէ եւ Խորհուրդին ներկայացնէ տեղեկագիրը բոլոր պարագաներու մասին, որոնք կրնան թէ վնասել միջազգային յարաբերութիւններուն եւ թէ վտանգել Ճափոնի եւ Չինաստանի խաղաղութիւնը։ Չինաստանի եւ Ճափոնի կողմէ մէկական օժանդակներ պիտի մասնակցին յանձնախումբին։

Ամերիկա իր ներկայացուցչին միջոցաւ յայտնեց Խորհուրդին թէ իր հաւանութիւնը կը յայտնէ առաջարկուած կարգադրութեան։

Միւս կողմէ սակայն, Մանչուրիոյ մէջ, կռիւները կը շարունակուին, թէեւ փոքր ծաւալով։

Անգլիոյ մաքսային նոր օրէնքը

Զորեքշաբթի օրուընէ սկսեալ գործադրութեան դրուեցաւ Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան կողմէ մշակուած մաքսային դրութիւնը։ Ցայտնի է թէ 23 տեսակի պատկանող այլազան ապրանքներու վրայ, մաքսատուրք կը դրուի, նախկին մաքսատուրքին վրայ 100ին 50 յաւելուածական մաքսատուրքով մը։

Վերջին ճիգ մը ևս թափելով, օտար ներածողները յաջողեցան օգտուելով Անգլիա մտցնել մեծ քանակութեամբ այն տեսակ ապրանքներ, որոնք փոքր տեղ կը բռնեն, ինչպէս դանակներ, սուրճէ գուլպայ, գրամեքենայ եւլն.։ Նաւահանգիստներուն մէջ մեծ քանակութեամբ ապրանքներ մնացած են, որովհետեւ ուշ հասան եւ չյաջողեցան օրէնքին գործադրութենէն առաջ անցընել մաքսատունէն։ Նոր մաքսատուրքերը այնքան մեծ աշխատանք կը պատճառեն մաքսային պաշտօնեաներուն, որ անոնք չեն կրնար հասնիլ օրէնքին բոլոր պահանջները գոհացնելու։

Գերմանիա ամէնէն աւելի կը վնասուի Անգլիոյ մաքսային օրէնքէն։ Սակայն, կը թուի թէ գերման կառավարութիւնը մտադրութիւն չունի փոխվրէժի դիմելու հանդէպ Անգլիոյ։ Որովհետեւ, Անգլիոյ դէմ, մաքսային պատերազմ մը, կրնայ պաղեցնել այն անգլիական շրջանակները, որոնք եռանդով կը գործեն ի նպաստ գերմանական տեսակէտներուն, հատուցումներու եւ Գերմանիա մտցուած օտար դրամագլուխներու հարցերուն մէջ։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, Անգլիոյ մաքսային օրէնքին կիրարկումէն առաջ, Փարիզի առեւտրականները շատ մեծ քանակութեամբ պերճանքի առարկաներ մտցուցեր էին Անգլիա։ Մէկ օրուան մէջ, 32 թոն ապրանք ղրկուեցաւ այս կերպով, մինչ սովորական կերպով, 2 թոնէն աւելի չէր ղրկուեր։

Պերճանքի առարկաներու առեւտրականներու եւ ճարտարագործներու սենտիքային նախագահը կը յայտնէ թէ Անգլիոյ մաքսային օրէնքը պիտի նուազեցնէ Ֆրանսայի արտածումները եւ հետեւաբար նաեւ արտադրութիւնը։

ՍԹԵՐԼԻՆԸ.— Ստերլինը կը շարունակէ մեծ անկումներ կրել։ Երէկ կէսօրին կը բռնէր 92 ֆրանք։

Կլոր Սեղանին շուրջ

Հաւանական կը նկատուի որ կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնները աւարտին յառաջիկայ շաբթու ընթացքին։

Դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը նիստ մը գումարեց, խորհրդակցելու համար Հնդկաստանի եւ Անգլիոյ առեւտրական յարաբերութեանց մասին։ Այժմ կը մնայ քննելի միակ հարց մը.— Հնդկական ելեւմուտքի հարցը, որ ծրագրին վերջինն է:

Ամէնէն կարեւոր հարցերուն վրայ համաձայնութիւն գոյացնելու յոյսով, վարչապետը Մաքտոնըլտ գնաց այս յանձնախումբին նիստին, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ Հնդկաստանի ներկայացուցչին եւ Կանտիի հետ։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը մտահոգուին կլոր Սեղանի խորհրդակցութեանց ելքովը եւ Հնդկաստանի ծանր կացութեամբը: Լորտերու ժողովին մէջ, անդամներէն մէկը պահանջ դրաւ կառավարութեան որ, միջոցներ ձեռք առնէ անմիջապէս Կանտին աքսորելու, եթէ Հնդկաստան վերադարձին, նորէն խռովութիւններ գրգռէ։

Կլոր Սեղանի վերջին նիստին, Կանտի ընդունելէ վերջ թէ Գէնկալի մէջ իրօք գոյութիւն ունի «ահաբեկչական դպրոց մը», որուն համակրանք չի տածեր, ըսաւ.— Եթէ կարենայի, թոյլ չպիտի տայի որ Գէնկալի հողը մտնէ որեւէ զինուոր եւ մէկ սանթիմ իսկ չպիտի վճարէի, պահելու համար բանակ մը, որուն հրամանատարութիւնը իմ ձեռքս չէ: Գէնկալի մէջ, ինքնավար կառավարութիւն մը չպիտի հալածէր ահաբեկիչները, այլ ընդհակառակն, պիտի ջանար զանոնք դարձի բերել: Աւելի քան երբեք, մենք կ՚ուզենք մեր ձեռքն ունենալ Հնդկաստանի բանակը եւ ելեւմուտքը, Հիմա գիտեմ թէ գոհացում չպիտի ստանամ հոս, պիտի վերադառնամ երկիրս, հայրենակիցներուս ըսելու համար թէ իրենց տառապանքները տակաւին չեն վերջացած»։

Կանտիի այս յայտարարութիւնները մեծ յուզման մատնեցին խորհրդաժողովի անդամները։

Կարեւոր՝ առեւտրականներուն համար

Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ֆրանսական խորհրդարանը զբաղեցաւ օրինագծով մը որ կ՚առաջարկէր մինչեւ 1932 յունիս 1, պայմանաժամ տալ իրենց տեղերը մնալու այն առեւտրական եւ արհեստաւոր վարձակալներուն, որոնք իրենց վաճառատուները կամ արհեստանոցները պարպելու սպառնալիքին տակ կը գտնուին։

Խորհրդարանի առեւտրական յանձնախումբի տեղեկաբերը կարդաց տեղեկագիրը, որ կ՚առաջարկէ ընդունիլ կառավարութեան ներկայացուցած եղանակը՝ կարգ մը բարեփոխումներով։

Առաջարկուած եղանակին համաձայն, այն վարձակալները որոնք առեւտուրի կամ ճարտարարուեստի յատուկ տեղ մը բռնած են, իրենց գտնուած վայրերուն մէջ պիտի կրնան մնալ մինչեւ 1932 յունիս 1, բացի անոնցմէ սակայն, որոնք փոխադարձ համաձայնութեամբ կամ դատական եղանակով՝ յաւելում չեն կրած 1914ի օրէնքին համաձայն՝ իրենց վարձքերուն վրայ։ Եթէ վարձակալին եւ վարձատուին միջեւ համաձայնութիւն մը չկայ, վարձքերուն վրայ, այս կարգի վարձակալները երեք անգամ յաւելում պիտի կրեն՝ հիմ ունենալով 1914ի վարձքը։

Այս եղանակը ընդունուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

Թուրքիոյ 15 միլիոնի բացը

Էնկիւրիէէն կը հաղորդուի «Նիր Նիւն»ի թէ 1932ի պիւտճէն 15միլիոնի բաց պիտի ունենայ հաւանաբար։ Ասոր առաջքը առնելու համար կը մտածուի, ինչպէս յայտնի է, պաշտօնեաներու թոշակներէն հարիւրին 10 վար դնել և հանրային պարտքերու մասնավճարները վերցնել պիւտճէէն։ Նոյնպէս, մեծ հասանք մը սահդուած է երեսփոխաններու թոշակը 350 ոսկիէն 300ի զեղչելու։ Ասկէ զատ կը խորհուի մինչեւ 300 ոսկի ամսաթոշակ ստացողներէն հարիւրին 10, մինչեւ 500 ստացողներէն 12 եւ անկէ վեր 15 համեմատութեամբ վար դնել։

Թուրք ոստիկանները ամուրի պէտք է ըլլան

Էնկիւրիէէն հետեւեալը կը հեռագրեն.— Ներքին գործավարութեան մէկ որոշման համաձայն, ասկից վերջ, ոստիկանութեան թեկնածու ներկայացողները պէտք է ամուրի ըլլան։

Իբր ոստիկան ընդունուելէ վերջ, մասնաւոր արտօնութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ ամուսնանալ։ Արտօնութիւն կը տրուի երեք տարի ծառայութենէ վերջ։

Անսաստող ոստիկանները անմիջապէս գործէ պիտի հանուին:

Ֆրանսայի երկաթուղիները

Գիները յաւելում պիտի կրեն

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լաւալ նախորդ օր ճանրաճառ զեկոյց մը տուաւ խորհրդարանի ելեւմտական եւ հանրօգուտ շինութեանց յանձնախումբերուն առջեւ, երկաթուղիներու նիւթական կացութեան մասին, եւ յայտնեց թէ եթէ փոխադրութեանց գիներու վրայ յաւելում մը անհրաժեշտ է, որոշումը տալ կը պատկանի կառավարութեան, եւ ոչ թէ խորհրդարանին։ Երկաթուղիներու բացը 1930ին եղած է 1,884 միլիոն, 1931ին 2944, իսկ 1932ին կը նախատեսուի 2940 միլիոն։

Բացը կը շատնայ ամէն օր։ Պատճառներ։ Ճնտեսական տագնապը որ 1931ին, երկաթուղիի հասոյթները նուազեցուց 100ին 10ի չափ։ Ճամբորդական տոմսերու գինները շատ աժան են։ Ասոնցմէ զատ ուրիշ պատճառներ ալ կան։ Երկաթուղիի հասոյթներուն վրայ դրուած տուրքը։ 100ին 25ը կ՚երթայ կառավարական ելեւմուտքին։ Երկաթուղային նիւթեղէնի նորոգութիւնները, պաշտօնէութեան թիւի յաւելումը, ինքնաշարժներու մրցակցութիւնը որ երկաթուղիէն կը խլէ ծանրաճող ապրանքներու փոխադրութիւնը, եւլն.։

Պատճառներէն վերջ, Ֆրանսայի վարչապետը թուեց թէ ի՛նչ դարմաններ կը նախատեսէ բացը գոցելու համար։

Կարգ մը խնայողութիւններէ զատ, նախատեսուած է նաեւ ճամբորդութեան տոմսերու գինին յաւելումը։ Բաղդատմամբ 1914ի, տոմսերու գինը աւելցած է4 համեմատութեամբ, մինչ կարելի է 5ի վերածել։ Ճամբորդական տոմսերը, ուրեմն պիտի կրեն 25 առ հարիւրի յաւելում մը։ Այս գինին մէջ պիտի նկատուի նաեւ կառավարական տուրքը։

Միայն «աշխատանքի քարտերն» են որ յաւելում չպիտի կրեն։

Փարիզի մէջ առեւտրական կարգ մը շրջանակներ պատրաստութիւններ կը տեսնեն բողոքի հաւաքոյթներ կազմակերպելու յաւելման դէմ։

Ռուսական ոսկին

Ռուս կառավարութիւնը որոշած է փոխել պարտքերու հատուցման համար արտասահմանի յատկացուած ռուսական ոսկիի առաքման եղանակը։ Ասկից վերջ, Ռուսիա իր ոսկին արտասահման պիտի ղրկէ դիւանագիտական պայուսակներով։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Եւրոպայի տնտեսական հորիզոնը մթագնող խնդիր մը կայ որ այս պահուս վէճի առարկայ նիւթ կը հայթայթէ միջազգային մամուլին եւ մասնաւորաբար գերման եւ ֆրանսական թերթերուն։ Հատուցումներու հարցն է այդ, որ Եընկի ծրագրով վերջնապէս լուծուած կը նկատուէր։

Անցեալ տարուան սկիզբը, այս ծրագրին քննութեան միջոցին, պահանջատէր պետութիւնները պէտք եղած զիջողութիւնները ըրած էին, խնդրին վերջնական լուծում մը տալու նպատակով։ Միւս կողմէ, պարտատէր պետութիւնը՝ Գերմանիա, դժգոհ մնացած չէր եղած կարգադրութենէն, քանի որ շատ մը կարեւոր կէտերու մէջ Եընկի ծրագիրը իր պահանջներուն գոհացում կուտար։ Տեսնե՛նք ուրեմն թէ՝ ի՛նչ են գլխաւոր տրամադրութիւնները այս ծրագրին՝ որուն շուրջ այս պահուս միջազգային գետնի վրայ կը մղուի զօրաւոր պայքար մը։

Եընկի ծրագիրը երեք գլխաւոր սկզբունքներ կը պարունակէ։ Նախ՝ Գերմանիոյ պարտքին տարեվճարները երկու դասակարգի կը բաժնէ. 1) անպայման վճարումներ, 2) պայմանաւոր ու յետաձգելի վճարումներ։ Երկրորդ՝ արտօնութիւն կուտայ Գերմանիոյ որ դեռ քանի մը տարի, իր պարտքերուն մէկ մասը ապրանքներով եւ զանազան նիւթերով վճարէ փոխանակ հնչուն դրամի, եւ վերջապէս, կ'ընդունի որ բացառիկ եւ դժուարին տարիներու մէջ, մասնաւոր դիւրութիւններ տրուին պարտատէր պետութեան, յետաձգելի տարեվճարներուն կարգադրութեանը համար։

Առանցմէ զատ, Գերմանիա կ'օգտուէր նաեւ ուրիշ առաւելութենէ մը։ Եընկի ծրագրին շնորհիւ, իր պարտքերը կը կորսնցնէին իրենց քաղաքական հանգամանքը եւ կը դառնային առեւտրական կամ պետութեանց միջեւ ազատօրէն կնքուած առեւտրական պայմանագրութիւններէ ծնունդ առնող յանձնառութիւններ, որով Գերմանիա բարոյական եւ նիւթական մեծ կաշկանդումէ մը ազատած կ'ըլլար։

∴

Գերմանիոյ ամբողջ պարտքը բաժնուած է հինգ 37 տարեվճարներու որոնք 1929 սեպտեմբերէն սկսած են ու պիտի տեւեն մինչեւ 1966 մարտի վերջը։ Իւրաքանչիւր տարուան համար որոշուած է վճարումներու միջին գումար մը որ 1 միլիառ 988,800,000 մարք է, մօտաւորապէս 12 միլիառ ֆրանք 475 միլիոն տոլար։

Սակայն, առաջին տարիներու բեռը թեթեւցնելու համար, պատրաստուած է վճարումներու մասնաւոր տախտակ մը, որուն համեմատ Գերմանիա 1929 սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ մինչեւ 1930 մարտ 31 պիտի վճարէր տարեկան 742,8 միլիոն մարք միայն, մէկ ապրիլ 1930էն մինչեւ մէկ մարտ 1931 ալ, 1,707,9 միլիոն մարք եւ մօտաւորապէս նոյնչափ գումար մը՝ 1931ի յաջորդող ութ տարեվճարներուն համար։ Իսկ 1940ին է միայն որ տարեվճարները երկու միլիառ մարքի պիտի հասնին, բարձրանալու համար 2,316,8 միլիոն մարքի 1950ին եւ 2 միլիառ 428,8 միլիոն մարքի՝ 1966ին։

Եընկի ծրագրին ամէնէն կարեւոր մասերէն մին կը կազմէ այն տրամադրութիւնը՝ որուն համեմատ իւրաքանչիւր տարեվճարի մէկ մասը (660 միլիոն մարք) ամէն տարի անպայման պէտք է վճարուի առանց յետաձգումի որեւէ պատճառի, ամսական կանոնաւոր եւ հաւասարաչափ վճարումներով եւ օտար դրամով։ Այս տարեկան վճարումը երաշխաւորուած է գերման Երկաթուղիներու Ընկերութեան կողմէ, որ յանձն առած է 37 տարի շարունակ այս գումարը յանձնել պահանջատէր պետութեանց, գերման կառավարութեան ուղղակի հսկողութեան տակ։

∴

Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ յուլիսին, Միացեալ Նահանգներու նախագահը, Մր. Հուվըր շահակից պետութեանց ուղղած ծանուցագրին մէջ կը յանձնարարէր անոնց արտօնել Գերմանիոյ որ մէկ տարուան համար դադրեցնէ Եընկի ծրագրին կողմէ սահմանուած վճարումները։ Շարժառիթը այն ելմտական ծանրակշիռ կացութիւնն էր՝ որ կը սպառնար այս երկիրը սնանկութեան հարկադրել։ Առաջարկը իր ամբողջութեան մէջ բոլորին հաւանութեան արժանացաւ, բացի Ֆրանսայէ՝ որ սկզբունքով ընդունելով հանդերձ զայն, կարգ մը վերապահումներ ըրաւ։

Մր. Հուվըրի առաջարկին շնորհիւ, Գերմանիա ազատեցաւ մեծ դժուարութենէ մը։ Սակայն, շահակից պետութիւնները ներկայ 1931-32 տարեշրջանին համար զրկուելով ունէին կամ նուազ մեծագումար հասոյթի աղբիւրէ մը։ Անոնց իւրաքանչիւրին համար տարբեր կը կազմէր նիւթական զոհողութիւն մը՝ զոր կարելի է հետեւեալ թուերով ներկայացնել.— Այսպէս՝ Միացեալ Նահանգները կը զրկուէին մէկ միլիառ 16,8 միլիոն մարքի հասոյթէ մը, Ֆրանսա՝ 380,9 միլիոնի, Բելճիքա՝ 92,4 միլիոնի, Սերպիա՝ 64,6 միլիոնի, Անգլիա՝ 36,4 միլիոնի, Իտալիա՝ 45 միլիոնի, Փորթուկալ՝ 5,9 միլիոնի, Ճափոն 12,5 միլիոնի, Ռումանիա՝ 1,8 միլիոնի, եւ վերջապէս Լեհաստան՝ կէս միլիոն մարքի պակաս մը կ'ունենային իրենց ելմտացոյցերու հասոյթին կողմը։

Պահանջատէր պետութեանց ըրած զոհողութիւններուն հակառակ, Գերմանիոյ ելմտական կացութիւնը առաջուան չզատուեցաւ։ Դժուարութիւնները շարունակեցին բազմանալ։ Ելմտական մեծ հաստատութիւններ, ցորդ որեւէ կասկածէ վեր սակաւանութեամբ՝ ինչպէս «Տարմշտատեր ունտ Նացիոնալ Պանք»ը ու «Տրէզտնէր Պանք»ը քիչ մնաց սնանկանային, եթէ պետական օժանդակութեամբ հարկ եղած գումարները չտրամադրուէին իրենց։

Այս կացութիւնը շարժում մը տուաւ բոլոր գերման հանրային կարծիքին մէջ, ի նպաստ հիմնական միջոցներու։ Ամէն կողմէ պահանջուեցաւ որ հատուցումներու խնդրին վերջնական լուծում մը տրուի, եւ վերջնական լուծում ըսելով գերման թերթերը կը հասկնային պարզապէս Եընկի ծրագրին վերացումը։

Եղած դիմումներուն վրայ, Պերլինի կառավարութիւնը որոշեց վճռական քայլ մը առնել եւ օգտուելով Եընկի ծրագրին կողմէ իրեն տրուած իրաւասութենէն՝ պահանջեց անցեալ շաբթու վերջը Մասնաւոր Խորհրդակցական Յանձնաժողովին գումարումը, ճշդելու համար Գերմանիոյ ելմտական կարողութիւնը եւ ի հարկին առաջարկելու իր պարտքերու վճարումներու յետաձգումը, Մր. Հուվըրի միջոցաւ առաջացած մէկ տարուան պայմանաժամի աւարտելէն առաջ ալ։ Ահա՛ այս Յանձնախումբն է որ Պալի Միջազգային Դրամատան հրաւէրով՝ պիտի գումարուի յառաջիկայ դեկտեմբեր 7ին։

Իր նպատակին՝ որ է ձեռք բերել հատուցումներէ առաջ եկած պարտքերուն ամբողջական ջնջումը, աւելի՛ արագ եւ աւելի ապահով կերպով հասնելու համար, գերման կառավարութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ այս պահուս, որպէսզի Գերմանիոյ քաղաքական պահանջատէրերուն եւ գերման զանազան դրամատուններու եւ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական հաստատութեանց պահանջատէրերուն միջեւ խտրութիւն մը դնէ ի նպաստ այս վերջիններուն։

Այս ձեւով կը յուսայ մէկ կողմէ պետական պարտքերու ջնջման կողմնակից օտար շրջանակներու մէջ, մեծամասնութիւն շահիլ եւ միւս կողմէ օտարներու եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի եւ Անգլիոյ միլիառաւոր մարքի գումարներ պարտք ունեցող գերման հաստատութեանց ելմտական բեռները թեթեւցնել։

Այս խնդիրը տակաւին տարբեր հարց մըն է, ոչ նուազ կարեւոր եւ կը կոչուի «կարճ պայմանաժամով փոխ տրուած դրամներու խնդիր» զոր կ'արժէ ուրիշ յօդուածի մը նիւթ ընել։ Անոր համար մանաւանդ որ, այս հարցը նկատուած է մէկը այն պատճառներէն՝ որոնք կը յապաղեցնեն ներկայ տնտեսական տագնապին վախճանը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ սահմանադրութեան կիրարկման առթիւ, «Ճէպա» կը գրէ.

— Զեկոյցը որ հոգորդից յանձնաւորին կառավարութեան սուրիական ընտրութիւնները եւ այն միջոցները որոնք պիտի գործադրուին, որպէսզի ընտրութիւնները կատարուին անկողմնակալ իշխանութեան մը ձեռքով, չպիտի զարմացնէ անոնք որ այս վերջին տարիներս, հետեւած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, Ֆրանսայի վարած քաղաքականութեան։ Այդ զեկոյցը ցոյց տուաւ միայն թէ այդ երկիրներուն վրայ մեզ յանձնուած հոգատարութիւնը կը շարունակուի ընթանալ համաձայն այն գիծերուն որ գծուած են հիմնական կանոնագրով եւ հոգատարին կողմէ սկիզբէն իսկ որդեգրուած դրութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքը որ հոգատարութիւնը հաստատեց, զայն վերածեց ժամանակաւոր վարչաձեւի մը, խնամակալութեան մը, որ սահմանուած էր փոքր ժողովուրդները պատրաստելու իրենց ազատութեան։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան պայմանագրութեան առաջին յօդուածը կը սահմանէ այս նպատակը «Հոգատար պետութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի իբր անկախ պետութիւններ աստիճանական զարգացումը պիտի դիւրացնէ»։

Եթէ այս քաղաքականութեան կիրարկումը ուշացաւ վարանումներով, սխալներով, մերթ նաեւ, զայն կիրարկելու յանձնառութիւնն ունեցող պաշտօնէութեան մէկ մասին եւ անոնց գործակցելու կոչուած տեղացի ղեկավարներուն անհասկացողութիւնով, սակայն, երբեք, սկզբունքը չլքուեցաւ։ Այդ սկզբունքը ոչ միայն համապատասխան էր մեր մէջ յարգուած գաղափարներուն, այլ նաեւ ժամանակակից Արեւելքի բարեշրջման եւ մեր, շահերուն իսկ բնոյթին։ Մեր շահերը Արեւելքի մէջ նուաճողական նկարագիր չունին։ Անոնք կը կայանան իմացական ազդեցութեան եւ տնտեսական տարածման մէջ, որոնք զարգացած են քաղաքական ամէն տիրապետութենէ անկախ, որոնք կրնան պահպանուիլ տեղական անկախ իշխանութեանց ձեռքին տակ ալ։ Հոգատարութեան ընթացքն ուրեմն հոգատարեալին ազատագրումն, երբեք վէճի չէ ենթարկուած սուրիական եւ լիբանանեան մեր քաղաքականութեան վարիչներուն կողմէ։ Անոնց առջեւ դրուած են միայն եղանակի կամ աւելի, ժամանակամիջոցի հարցեր։

Հոգատար կառավարութեան տեւական գաղափարն է եղած այն որ իրեն յանձնուած երկիրներուն անկախութիւնը պատրաստելու էր ժամանակակից Արեւմուտքէն օրինակուած քաղաքական ազատութիւններու հաստատումով։ Կարելի է վիճաբանօրէն հարցնել թէ այս ընթացքը չէ՞ր կրնար պատեհաբար հետեւանքով՝ օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած արտաքնոց նահանգներու բարեկարգումը, եւ թէ խորհրդարանական վարչաձեւը ըլլալու՞ էր առանց արգելքի հիմը անկախութեան։ Բայց իրողութիւնն այն է թէ, սկիզբէն իսկ, հոգատարը աշխատած է զանոնք ուղղել դէպի այս վարչաձեւը։ Եւ հետեւաբար, գաղափարը ծագեցաւ այս երկիրներուն հետ յարաբերութիւնները սահմանելու դաշնագրերով, որոնք պիտի կնքուէին իրենց ժողովուրդներէն ընտրուած եւ անոնց անունով պայմանագրելու ընդունակ կառավարութեանց հետ։

1922ին եւ 1923ին իսկ, Լիբանանը եւ յետոյ, Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ դրուած միւս պետութիւնները օժտուած էին խորհրդակցական մարմիններով, ընտրուած երկաստիճան ընդհ. քուէարկութեամբ, եւ որոնց իրաւասութիւնները աստիճանաբար պիտի ընդլայնուէին։ Այս ընդլայնումը կատարուեցաւ Լիբանանի մէջ, որուն ներկայացուցչական խորհուրդը 1926ին քուէարկեց խորհրդարանական վարչաձեւը հաստատող սահմանադրութիւն մը։ Նոյնը ուշացաւ Սուրիոյ մէջ, շնորհիւ ըմբոստական շարժման, որ խռովեց Հօրանը 1925ին եւ 26ին, յետոյ սուրիացի ազգայնականներու անհաշտութեան շնորհիւ։

1926ին, խռովութեանց վերջերը, Մարգըանը Գ. տը Ժուվնէլ Սուրիացիներուն ծանուցեց էր թէ պիտի հրաւիրուին իրենց սահմանադրութիւնը մշակելու, յետոյ՝ դաշնագրով մը՝ իրենց յարաբերութիւնները սահմանելու Ֆրանսայի հետ։

1928ի գարնան, Սուրիա հրաւիրուեցաւ ընտրելու իր Սահմանադիրը։ Բայց պէտք եղաւ յետաձգել, յետոյ լուծել այս ժողովը, որուն ղեկավարները՝ ազգայնականներ, չէին ընդունէր հոգատարութիւնը եւ չէին հասկնար թէ զայն վերցնելու համար, միակ միջոցն էր օգնել անոր որ իրականացնէ իր նպատակը եւ յաւակնեցան սահմանադրութեան մէջ մտցնել յօդուածներ, որոնք նկատի չէին առներ հոգատարին միջազգային յանձնառութիւնները եւ իրաւասութիւնները որ անոնց կը բխէին։ Մարգըանը, այսուհանդերձ, ի զօրու նկատեց ժողովին կողմէ մշակուած սահմանադրութիւնը եւ զայն յայտարարեց 1930 մայիսին, հոն մտցնելով վերջ ժամանակաւոր տրամադրութիւն մը, որով կը վերապահէր հոգատարին իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, մինչեւ հոգատարութեան վերջը։

Այս սահմանադրութեան կիրարկումը պիտի սկսի ծանուցուած ընտրութիւններուն հետ։ Որպէսզի անոնք կատարուին չէզոքական որեւէ կասկածէ զերծ, Մարգըանը դադրեցուց ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որուն շատ մը անդամները թեկնածու պիտի ըլլան։ Ընտրութեանց մէջ իրեն վերապահեալ կառավարութեան պետի իրաւասութիւնները, որոնց կատարել իրաւաբար կը պատկանէր հոգատարութեան, ինք որ պիտի կատարէ խորհրդակցական մարմին մը օժանդակութեամբ։

Սուրիացիներուն կը մնայ այսպէս երաշխաւորուած ընտրութիւններէն դուրս բերել կառավարութիւն մը, որ կարող ըլլայ հոգատարին հետ կնքել դաշնակցութիւն մը, նման անոր որ կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ եւ որ շատ չանցած [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաջիմիյէթը Միւսէ)

Դաշնակցականները տեսոր ըսելով՝ հայ հասարակութենէն իրենց որսալ կրցած հատուածին մէջ, իրենց հաւաքած դրամներով, Եւրոպայի սա կամ նա տեղը կարգ մը թերթեր կը հրատարակէին, եւ տարին մէկ երկու զրպարտական գիրքեր մէջտեղ կը հանէին եւ իրենց փէշերուն մէկ քանի քիւրտ թափթփուքներ՝ գործածելով, մեր ազգային զանգուածին զարգացման թափերը կասեցնելու համար՝ բառ իրենց, մեծ գործունէութիւններ կ'ունենային։ Մլուկի մը յարձակումէն եւ ձիու ճանճի մը պատճառած նեղութենէն տարբերութիւն չունեցող այս գործունէութեանց օգտուելի արդիւնքներով ալ, վրան բաց առատօրէն դարձեալ կարգ մը խաւաքացի գիրքեր կը հրատարակէին։

Դաշնակներուն աշխատակցութիւն ընող Հոյպունճիները միեւնոյն պրոպագանդ դրութեան կը հետեւին եւ Տոքթ. Պլէչ Շէրկուհ անուն Քիւրտի մը իրենց գրել տուած վեց գիրքին մէջ սարսեւ հրատարակուած ծիծաղելի եւ տարօրինակ ճառաբանութիւնները տրուած են։ Տոքթոր անունով այս Քիւրտին Միւրէյեա Գէորգեանը ըլլալը խիստ հաւանական է։

6րդ գիրքին մէջ Արարատի շարժումներու մասին սա տեղեկութիւնները կան.

— «Քիւրտ ուժերը եւ Թուրք զօրքերը յունիս 17էն մինչեւ յուլիս 12 պատերազմեցան եւ շատ արիւնահեղ ընդհարումներ ըրին։ Քիւրտ ազգ. ուժերուն նպատակակէտը Թրքական բանակին ծարաւի ուժերը քանդել էր։ Յուլիս 18ին այս նպատակը ձեռք բերուած ըլլալով, քիւրտ ազգ. ուժերը իրենց կողմէ բերին 1700 գերի, 60 գնդացիր 60,000 փամփուշտ, 24 թնդանօթ, 180 վրան, եւ 12 օդանաւ ձգեցին։ Սպաննուած ըլլալով թրքական կորուստներն են 2800, վիրաւորներն ալ 4000է աւելի են։ Քիւրտ վերին հրամանատարութեան կողմէ ձեռք ձգուած տեղեկութեան համաձայն, փախստականներուն թիւը 5000է աւելի է։ Քիւրտ ազգ. ուժերը 900 սպաննուած եւ 2400 վիրաւոր տուած են։ 360 գինուորի ալ փախճանը յայտնի չէ։

Սա «իֆատէ»ին եւ թուանշաններուն նայելով, մարդս միտքը կուգան գերման ընդհ. բանակետղին ընդհ. պատերազմի զեկոյցները։ Ի՜նչ սոսկալի քրտական բանակ է եղեր սա, որ... 1700 գերի, 60 գնդացիր, 24 թնդանօթ, 180 վրան եւ 12 օդանաւ առած է։ Եթէ գործողութիւնները յունիս 17էն մինչեւ 12 յուլիս տեղ 2-3 ամիս տեւէին, Թուրք բանակին ձեռքը մէկ հրացան եւ մէկ փամփուշտ չպիտի մնար եղեր...

Տոքթ. Պլէչ իրաւունք ունի այս սուտերը չերեւրելու, որովհետեւ մինչ մէկ կողմէ իր երեւակայութիւնը հրահրելով ի չգոյէ գոյ կ'ընէ ազգի մը յատկութիւնները, ի՜նչպէս կրնայ խօսիլ այդ ազգին ուժերուն բովանդակ գործունէութենէն որ ուրիշ բան չէ եղած, բայց եթէ՝ հակէ հոնէ մեր սահմանագլուխը անցնելով իրենց առջեւ եկած աշխարհի հօտերը թալլել եւ ետեւէն եկող սարիկան զօրքին մէկ երկու գնդակ նետել։ Ինչպէս կրնայ Արարատի մէջ նեղը մնացած եւ ծակերու մէջ ձեռբակալուած հրոսակներէն ծածուկ։ Բնական է թէ Տոքթ. Պլէչ ինչպէս որ երեւակայական ազգի դատ մը կը ստեղծէ, անանկ ալ պիտի ստեղծէ երեւակայական պայքարներ։ Միայն թէ շատ կը չափազանցէ։

— Գէ՛ աղբար, մէկ կողմէ սոսկալի քրտական բանակի մը յաջողութենէն եւ յաղթանակէն կը ճառես, եւ միւս կողմէ այս տեսակ բանակ մը ստեղծող հաւաքականութեան զուլումներէն կը խօսիս։ Բնական է որ ասոնց միայն մէկը ճիշդ է։ Առնենք Տոքթ. Պլէչի քիչ մը աւելի վարը ըրած խօսքերը.

— Անձնուած լուրերու համաձայն, Թուրքերը 200 գիւղ այրեր եւ Զիլանի շրջանին մէջ ալ 4-500 կին եւ աղջիկ ու ծերունի սպաններ են։ 100է աւելի քիւրտ ծառայականներ պարկերը դրուելով Վանայ լիճը նետուեր են։ Ուրիշ վայրի մը մէջ 300 գիւղ քանդուեր են, 500 կին եւ տղայ ջարդուեր են (կ'երեւի հոն ծեր չկայ եղեր)։ Արարատի մէջ (այսինքն յաղթական քիւրտ բանակի բանակատեղիին մէջ եւ մեր 12 օդանաւերուն ինկած տեղը) եւ Թանտուրէքի շրջանին մէջ 400է աւելի գիւղ, օդանաւերէն նետուած հրդեհի ռումբերով (երբ թէ Թորիզ կը ռմբակոծուի) այրուեր են։ Մէֆտա փաշայի (Էնկիւրիէն այն ատեն հրամայուած մեր զօրավարը) կողմէ հրամայուած լիվան (մինչդեռ Մէֆտա փաշային հրամանատարութեան համար պայման է որ գոնէ մէկ զօրաբանակի հրամանատար կարգուած ըլլայ) Գէրթուսէպայէն Շէմտինանի վրայ քալած ատեն (Տոքթ. Պլէչ կը սխալի, «փախած» ատեն պէտք է ըսէր) 120է աւելի գիւղ քանդած է եւ 500 կին, տղայ եւ ծեր ջարդած։

Քէնալէտտին Սամի փաշայի լիվան (Պերլին գտնուած մեր դեսպանն ալ հրեաները հետապնդելու պաշտօն ունի եղեր) Զայլըրանի եւ Զաթուքի միջեւ 83 գիւղ քանդած եւ 390 կին եւ այր ջարդած է։

Այս սուտ ու փուտ պատմութեան մէկ նախադասութիւնը իսկապէս տարօրինակ է.— «100է աւելի քիւրտ ծառայականներ պարկերու մէջ դրուելով Վանի լիճը նետուեր են»։ Այս ինչ ծառայականի առասպելութիւն։ Ցեղով ջարդ Թուրքերուն ծառայականները սպաննելու համար մէյ մըն ալ զանոնք պարկերու մէջ դնելու ծախքեր ստանձնելը տարօրինակ չէ՞։ Թէ ու Տոքթ. Պլէչ այս նկարագրութիւններով կ'ուզէ «Ֆրէնկ»ներուն հասկցնել թէ թրքական ծանրապատիժը ձեւուած է չինական ծանրապատժի դրութեան վրայ, եւ կամ այդ պատմութեամբ ուզած է իր աշխարհագրական գիտութիւնը պարզել։

Ամէն պարագայի մէջ, սուտ բոլորն ալ կրնան ըսուիլ իրենց համար, որովհետեւ ստախօսութեան սկզբունքը կը կայանայ կարելի եղածին չափ երեւակայութեան փայտալու մէջ։

Տոքթ. Պլէչ բան մը ծածկած է եւ զայն չի գիտեր։ Այն ալ սա է թէ՝ աշխարհի հանրային կարծիքը միշտ պիտի նախընտրէ Պլարա[illegible] արկածախնդրութիւնները պատմութիւններէն։ Տոքթ. Պլէչ եւ ընկերներուն ու իրենց Դաշնակցական վարպետներուն գիտնալ չարած իրենց ուրիշ մէկ կէտն ալ սա է թէ՝ չինծու ծոծ մը չի կրնար [illegible]րիլ, նոյնիսկ եթէ աշխարհի բոլոր կրակները թափին անոր վրայ։ Բայց այս կէտին մէջ անմեղադրելի են, որովհետեւ իրենց հացը առով [illegible] շահին։ Եթէ այս չինծու [illegible]թիւնները չունենան, ո՛ւրկէ պիտի կրնան գտնել իրիկուան իրենց [illegible]ներուն եւ մէջքի դաշոյններուն դրամը։

ՖԻՐՀԱՆ ԱՍԻՖ

(ՎԵՐՋ)

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«ՊԷՏՔ Է ԿԱՐԳԻ ԴՆԵԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆ»

Ընկերվարականներու Թերթին Le Populaireի մէջ, Ֆրանսայի օտար գործաւորներու մասին իր սկսած շարքը կը վերջացնէ Ժ. Ժ. Վինյը։

— Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ՝ օտար գործաւորներու կացութիւնը գրեթէ նոյնն է, ինչ որ է Փուչ-տիւ-Ռոնի եւ Ալփ-Մարիթիմի նահանգներուն մէջ։ Հոս, ինչպէս հոն, ոչ-որակեալ արհեստները ինչպէս փոքր արհեստները խճողուած են օտար բանուորներով։ Ցարդ մըն է, օտար մակընթացութիւնը կարուկ կերպով կանգ առած է եւ անոնց թիւը կը ձգտի նուազիլ։ Թիւեր տալ, չափազանց դժուար է։ Պաշտօնական թիւերը հեռու են իրականութենէն, տրուած ըլլալով անկանոն վիճակի մէջ գտնուողներու բարձր թիւը։ Ամէն պարագայի մէջ, տաս հազարներով պէտք է հաշուել։

Այն առեն կը բացատրուի — նոյն իսկ ազգայնական և օտարատեաց ոճրագար ամէն դրդումնէ դուրս — հանրային կարծիքին առջեւ դրուած հարցին կարեւորութիւնը։

Հիմա, ունինք այս հարցին տուեալները։ Օտար գործաւորներու մեծ զանգուածը կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.

1) Անոնք որ Ֆրանսա եկած են աշխատանքի կանոնաւոր պայմանագրութիւններով, ու հաստատուած են երկար ատենէ ի վեր եւ մաս կը կազմեն աշխատաւորական դասակարգին.

2) Քաղաքական ապաստանեալները։

3) Անկանոնները, որոնք իրենց երկրէն հեռացած են, փախելով անտեսական տագնապէն, չունէին եւ չունին աշխատանքի պայմանագրութիւն եւ կը կազմեն աշխատաւորական ճշմարիտ ամբոխ մը, որմէ գործատէրը օգուտ կը քաղէ, օրավարձերը նուազեցնելու համար։

Այս վերջին դասակարգը մէջտեղէն վերցաւ (ինքնաբերաբար, տագնապին հետեւանքով), որ դանոնք նետեց եւ ամէն օր կը նետէ դէպի ազգային սահմանները։ Գլխաւորաբար, Իտալացիներ են անոնք, որոնց առջեւ, Մուսոլինին յանկարծ բացաւ սահմանները, երկար ատեն կիրարկելէ վերջ փակ դրան քաղաքականութիւնը։

Քաղաքական ապաստանեալներուն համար, մեր տեսակէտը անփոփոխ է։ Ապաստանի իրաւունքը կը դառնայ խարէութիւն մը եթէ աղքատ կերպով չի պաշտպաներ ամէնէն համեստ աշխատաւորները, ինչպէս քաղաքական մարդիկը եւ մտաւորականները։

Վերջապէս, այն գործաւորներուն համար որոնց Ֆրանսա մտած են կանոնաւոր պայմանագրութիւններով, անոնց համար որ այստեղ հաստատուած են երկար ատենէ ի վեր, այն դասակարգերուն համար զոր կարելի չէ ուրիշներով փոխարինել, պէտք է կազմակերպել, կարգի դնել աշխատանքի շուկան։ Բայց օտար գործաւորները պէտք է սկսին իրենց դիրենք պաշտպանելով ու չեն կրնար այդպէս չարժել, եթէ չկազմակերպուին սէնտիքաներու մէջ եւ չմերժեն գործածուիլ իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն դէմ։ Միւս կողմէ, պաշտպանութեան միջոց մը նախատեսուած է այն օրինագծով, որ ընկերվարական խմբակին կողմէ ներկայացուած է Խորհրդարան, — Ֆրանսայի մէջ աշխատելու ընդունուած օտար գործաւորներուն տալ անգործութեան նպաստը՝ նոյն պայմաններով որոնցմէ կ'օգտուին ֆրանսացի աշխատաւորները։

Այս առաջարկը պիտի բախի բոլոր յետադիմականներու ընդդիմութեան եւ այդ՝ երկու պատճառով, մէկ կողմէ՝ գործատիրութիւնը օտար գործաւորները միշտ նկատած է իբր պահեստի բանակ մը՝ օրավարձերը նուազեցնելու եւ գործադուլները ջախջախելու համար, միւս կողմէ՝ յետադիմութիւնը՝ դաւթակցութիւն մը կը նկատէ՝ անգործութեան նպաստը։

Ներկայիս, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ, կարելի է ըսել թէ պայքարը դրուած է այս երկընտրանքին առջեւ, — կամ ընկերային օրէնքները եւ կամ զինուորական ծախքերը։ Օժանդակել անգործներու, հոգը ապահովել աշխատաւորներուն որոնք աշխատանք կ'ուզեն, այս՝ դարշելի բան է, վատութեան տրուած պարգեւ մը։ Միլիոններ եւ միլիառներ ծախսել պատերազմի եւ պատերազմի պատրաստութեան համար, զէնքերուն եւ ռազմանիւթերուն համար, ամբարցեալ խրամատներուն համար, այս է հայրենասիրական պարտականութիւնը, այս է որ կը նշանակէ փրկել քաղաքակրթութիւնը։

Ընկերվարութիւնը կ'ընդդիմանայ զինուորական ծախքերուն եւ կը յայտարարէ թէ ընկերային օրէնքները պարտականութիւն մըն են պետութեան համար։

պիտի կանոնաւորէ Լոնտոնի եւ Պաղտատի կառավարութեանց յարաբերութիւնները։ Աստր է որ կը ձգտի մեր քաղաքականութիւնը, որ նպատակ չէ փոխած եւ յիշուած իրողութիւններու շարքը նկատի առնելով, կը տեսնուի թէ գեկոյցը նորութիւններ չի հաղորդեր, այլ պարզապէս հանգրուաններ եւ նշանակ մը, որոնք որոշուած էին այս աւուր, կառավարութեան եւ Մարզպանին միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցութեանց հետեւանքով։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ Խմբագրութեան ուղղուած ագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէն պաշտօնէն հանեց Քարթվելաշվիլին, եւ տեղը Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի առաջին քարտուղար նշանակեց Օրախելաշվիլի, երկրորդ քարտուղար՝ Բերիա, երրորդ քարտուղար՝ Պոլոնսկի։

Օրախելաշվիլի, մինչեւ այս նշանակումը, կը վարէր Անդրկովկասեան Դործավարներու Խորհուրդի նախագահի պաշտօնը։ Իր տեղը նախագահ նշանակուեցաւ Գազանջար Մուսաբեկով։ Իսկ Անդրկովկասի Դործավարներու Խորհուրդին փոխ-նախագահ նշանակուեցաւ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեան։

Անաստաս Կը Միկոյ, յուլիս 13էն ի վեր, Անդրկովկասեան Կեդր. Դործադիր Կոմիտէի նախագահ։

Կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են նաեւ Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կազմին մէջ։ Քարթվելաշվիլիի հետ հրաժարեցուած է նաեւ Գ. Դեւդորեանի, որ երկրորդ քարտուղարն էր Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին։ Առաջին քարտուղար նշանակուած է Բերիա, երկրորդ քարտուղար՝ Մէլաձէ, երրորդ քարտուղար՝ Գ. Կուրուլով։

Այս փոփոխութիւնները, համաձայն պաշտօնական բացատրութեան, կատարուած են նախկին ղեկավարներուն խնդրանքով։ Սակայն Ազրբէջանէն Թիֆլիզ հասած տղջոյնի հեռագիր մը, որ կը շնորհաւորէ Վրաստանի կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կազմը եւ մասնաւորապէս առաջին քարտուղար՝ Բերիան, կ'ըսէ թէ նոր կազմը «ապահովում է թոյլ տրուած սխալների վերացումը եւ կուսակցական շարքերի ամրաստանակութիւնն ու միաձուլութիւնը՝ կուսակցութեան գլխաւոր գծից եւ լենինեան ազգային քաղաքականութիւնից թեքւողների եւ Ազամանի խմբակին տարրերին դէմ մղւող պայքարում»։

Այս տղջոյնն իսկ կը նշանակէ թէ երկրաշարժ է պատահեր Թիֆլիզի կոմունիստներուն շրջանակին մէջ։ Քարթվելաշվիլիի անկումը եւ Բերիայի պաշտօնի կոչումը այդ իմաստն ունի։

Բերիա, որուն կը վստահուի կարեւոր պաշտօն մը, 32 տարեկան երիտասարդ մըն է. վարած է Ազրբէջանի եւ Վրաստանի Չեկաները եւ իրբեւ կարող չեկիստ՝ շքանշան առացած.

ՏՈՒՏԱՂ

— Օձիք մը կ'ուզէի գնել, բայց հիչդ ու հիչդ իմ դրամիս պէս։

— Շատ կը ցաւիմ. մենք միայն մաքուր օձիք կը ծախենք։

ԿԵՆԴԱՆԻ ԳՈՐԾ ՄԸ — "ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ,,

Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութիւնը, որուն կեդրոնն Էգիպտոս է, ներքեւեալ կոչը հրատարակած է իր Գ. Ընդհ. Ժողովին փակման առթիւ. —

Հայրենակիցնե՛ր,

Նոյեմբեր 8ին վերջացաւ Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան հիմնադիր անդամներու Գ-րդ Ընդհ. Ժողովը։ Անցած երեք տարիներու ընթացքին Ընկերութիւնս հիմնած է Հայ Ճեմարանը Պէյրութի մէջ, որ այսօր ունի հինգ դասարան 75 աշակերտով և մանկական պարտէզի բաժին. կազմած է անփական պրաշարանց Ընկերութեանս հրատարակութեանց համար, ձեռք բերած է 4500 մ. հող տեղ մը նախակրթարան մը հաստատելու համար Պէյրութի գողթարնակ մէկ թաղին մէջ եւ օժանդակած է Ընկերութեանս մասնաճիւղերը Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ։

Այս յաջողութիւնը ապացոյց է թէ «Համազգային»ը կենսունակ հաստատութիւն մըն է, երբ մանաւանդ նկատի ունենանք, որ յիշեալ գործերը կատարուած են համեմատաբար աննշան գումարով (2200 ոսկի երեք տարուան ընթացքին)։

Իր գործունէութեան սկիզբէն «Համազգային» Ընկերութիւնը յաջողած է մեծարժէք գործակցութիւնն ապահովել Ամերիկայ Կարմիր Խաչին, որ 30 աշակերտ կը պատսպարէ Հայ Ճեմարանին մէջ։

Մեր առաջնակարգ մեծ ձեռնարկը — Հայ Ճեմարանը — դեռ կազմաւորման շրջանի մէջ է. յաջորդ 3 տարիներու ընթացքին ան պիտի բանայ իր 3 լսարանները. կազմաւորման շրջանի մէջ է եւ տպարանը, որ առ այժմ տարեկան երկու գիրք միայն կը հրատարակէ։

Այս երկու հրատարակութիւններ, որ նպատակ ունին ազգայնօրէն կրթուած դասատուներ պատրաստել հայ վարժարաններու համար եւ ազգային գիտակցութիւն արծարծող գրքեր մատակարարել հայ ընթերցողին՝ շատ աւելի լայն հիմերու վրայ դրուած կ'ըլլային, եթէ մեր նիւթական միջոցները բաւական ընդունային Ընկերութեանս նպատակներու բարձրութեան եւ բազմազանութեան։

Մեր անցած ճամբան մեզ յոյս կը ներշնչէ, որ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին մեր գաղափարները լայնօրէն պիտի ծաւալին՝ դառնալով համայն հայութեան սեփականութիւն, եւ գաղափարներու տարածման բաւական պիտի մեծնան մեր նիւթական միջոցները՝ մեր ծրագրի լայն գործակցութիւնն ապահովելով։

Ազգային մշակոյթի պահպանութիւն, տարածում եւ զարգացում — այս է «Համազգային» Ընկերութեան հիմնական նպատակը։ Այս նպատակին հասնելու միջոցները մանրամասնած ենք մեր Կանոնագրի առաջին յօդուածներուն մէջ, որ ցանկացողը կարող է առանել Կեդրոնական Վարչութենէն։

Վստահ ենք թէ այս նպատակը մօտ է ամէն բարեմիտ հայ մարդու սրտին։ Մեր մշակոյթի բարեկամները չեն կրնար անտարբեր մնալ «Համազգային» Ընկերութեան հանդէպ, որ այլ բան չէ, քան մշակութապէս վտանգուած հայութեան ճիգը՝ անխաթար պահպանելու իր ազգային դիմագիծը։

Այս մեծ գործին հիմունքը դրուած է արդէն. պէտք է նպաստել անոր՝ մեր մշակութային ինքնապաշտպանումի ճիգը զօրաւոր եւ մեծազդեցիկ դարձնելու համար։ Բազմատեսակ են մեր Ընկերութեան եւ իր ձեռնարկներուն նպաստելու ձեւերը. անդամագրութիւն, միանուագ նուիրատուութիւն, գիշերօթիկ և ցերեկեայ սաներ Հայ Ճեմարանի մէջ, նպաստ Ընկերութեանս տպարանին, դրամական յատկացումներ գրքերու որոշ շարքի հրատարակութեան համար, եւայլն.։

Ամէն հայ մարդ, որ գիտակցութիւն ունի իր ազգայնութեան եւ անոր սպառնացող վտանգներուն՝ պէտք է իր ճիգն ու օժանդակութիւնը բերէ այս գործին՝ միասնաբար պայքարելու հայոց ազգայնութեան անխաթար յարատեւութեան համար։

Մեր գործը զարգացման ճամբու մէջ է. անոր ընթացքի արագացման նպաստել՝ կը նշանակէ հայ մշակոյթի պահպանութեան, տարածումին եւ զարգացումին նպաստել։

Ուստի, մեր կոչը կ'ուղղենք գիտակից եւ բարեմիտ հայութեան՝ իր պարտքը կատարելու այս մեծ ձեռնարկութեան հանդէպ։

Ց. Գ.— Ընկերութեանս կեդր. վարչութեան հասցէն՝

Dr. H. Ohandjanian, Chara Choubra, 45, Le Caire (Egypte):

Հայ Ճեմարանի եւ տպարանի հասցէն՝

Collège Arménien, Rue Kantari, 30, Beyrouth (Liban):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄՈՒԼԻՆՕ, 23 Նոյեմբեր.— Սթանդի Ն. Ց. Միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը ունեցաւ իր 6րդ գնդախաղի մրցումը ֆրանսական St. Nicolas Ա. խումբին դէմ, կիրակի 22 Նոյեմբեր օդանաւորդներու դաշտին վրայ, Իսի-լէ-Մուլինօ։

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 5-1 մեր յաղթութեամբ։ Երկրորդկիսախաղին մեր 2ինդէժ Ֆրանսացիք կէտ մը եւս շահեցան, որով խաղը վերջացաւ 7-2 մեր խումբին յաղթանակով,

Դ. Արզումեան

Ն. Ն. Մ. ՇԱՎԻԼ

Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան գնդախաղի խումբը որ կանոնաւորաբար իր մրցումները կը կատարէ հետեւեալ արդիւնքները առած է։ 1 Նոյեմ. Շավիլ եւ U. S. Clays (1) *2-2։ 8 Նոյեմ. Շավիլ կը յաղթէ* C. A. Denie-Grslay (1) *3-2։ 15 Նոյեմ. Շավիլ եւ* U. S. N. Buttes (1) *0-0։ 22 Նոյեմ. Շավիլ կը յաղթէ* S. C. Morvan (R)*ի 4-0։ Այս կիրակի 29 Նոյեմ. Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ, մրցումը տեղի կ'ունենայ ժամը 1.30ին։*

Կ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Նոյ. — Բաքերսի եւ Բալուի Հայրենակցական Միութիւնները չհանդուրժելով Թուրք կառավարութեան կողմէ Կարապետ Վլթինեանի (Հրանդ Ճանիկեան) դէմ սարքուած արիւնոտ դաւին, խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրեն Մարսէյլի բոլոր Հայը. Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները։ Կը խնդրենք բոլոր Հայր. Միութիւններէն իրենց վարչական կազմով ներկայ ըլլալ սոյն կարեւոր ժողովին, կիրակի 29 նոյ. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին, Rue Colbert. Bar de la Poste սրճարանին մէջ։

(Կնիք)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Նոյեմբեր 15ին տեղի ունեցաւ Ա. Ն. Հ. Կ. Խաչի Նիսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Գ. Խաչիկ Պանտէզեանի նորակառոյց շէնքին ընդարձակ ու գեղեցիկ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Տիկին Հերմինէ Արոյեանի եւ քարտուղարութեամբ Տիկին Պէաթրիս Դասպարեանի։

Ժողովին ներկայ էին գրեթէ բոլոր անդամուհիները եւ համակիր Տիկիններ ու օրիորդներ։

Ներկաներու եւ բացականերու առուգման եւ բացականերու պատճառներուն պարզաբանութեանց առթեն, ծշդուեցաւ որ Կարմիր Խաչի աշխատանքը խանգարելու հետապնդումը կը շարունակուի տակաւին։

Տիկին Արոյեան զեկուցում մը կարդաց Կարմիր Խաչի մէկ տարուան գործունէութեան շուրջ։ Տիկինը բարեխիղճ վերլուծման ենթարկեց Կեդր. Վարչ. տեղեկագիրը, թուեց հասոյթի աղբիւրները, ունեցած մուտքը եւայլն, հանգամանօրէն կանգ առաւ Կ. Խաչի ձեռնարկներուն վրայ եւ ցոյց տուաւ այս ամէնուն վրայ ծախսուած գումարները։

«Այս մեծ աշխատանքը լաւագոյն վկայականն է հայ կնոջ հանրային կարողութեան» շեշտեց տիկինը, եւ գովելով Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան ձեռնհասութիւնը՝ անցաւ Կարմիր Խաչի Եւրոպայի կազմին։ Այս շրջանի տարուան աշխատանքի մասին հնարաւոր մանրամասնութիւնները պարզելէ յետոյ, նկարագրեց այն յարձարութիւնները որ ունի Եւրոպան այս ազգօգուտ գործը աւելի եւս խորացնելու եւ ժողովրդականացնելու համար։ Ապա կոչ ըրաւ հայ կնոջ ասպարէզ գալ եւ լծուիլ այս նուիրական գործին։

«Երբ Թուրք կինը, տակաւին երէկ պատուած իր երեսի քօղը, գործակից է Թուրք տղամարդուն հանրային բոլոր ասպարէզներուն մէջ, ամօթ է հայ կնոջ համար չէզոք մնալ գոնէ Կարմիր Խաչի հանրօգուտ աշխատանքի վերաբերմամբ»։ Խրախուսեց նաեւ մասնաճիւղի վարչութիւնը։

Զեկոյցը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, առեղծեց տաք ու անկեղծ մթնոլորտ մը։ Արձանագրուեցան ութ նոր անդամներ։ Վարչութեան լրացուցիչ անդամ ընտրուեցաւ Տիկ. Ովսաննա Պէրպէրեան։

Կ. Խաչի վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Գ. Պանտէզեանին, որ ձրիաբար տրամադրած էր իր սրահը, նոյնպէս ունկնդիր հասարակութեան։ Ընդհ. ժողովը լիազօրեց վարչութիւնը կազմակերպուած ծրագրով սկսիլ ձմեռնային աշխատանքի՝ խոստանալով թեւ ու թիկունք հանդիսանալ անոր բոլոր ձեռնարկներուն։

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Սերպիոյ մայրաքաղաքը ոչ եւս էր։

Սերպերու, Խրուաթներու, Սլովէններու մայրաքաղաքը հոդէն դուրս կ'ելլէր։

Յաղթական այս Սլաւները գործեցին յաղթականի նման։

Պելկրատ յաղթութիւն կը բուրէ։

Հիմա երեք հարիւր հազար հոգինոց քաղաք մըն է։

Նոր Եւրոպային, Պելկրատը ծայն տուաւ նոր մայրաքաղաքով մը։

⁂

Լաւ։ Հայպա՞ քոմիթէճիները։ Գոմիթեճիները, ծպտապարիկ չեն նրաւիր Պելկրատի փողոցներուն մէջ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան կողմէ զրկուած դաւադիրներու խումբ մը չի պաշտպանուի՞ր այս պահուս այնտեղ։ Շատ հաւանական է։ Ամէն պարագայի մէջ, ան, առկայծած է շրթները սեղմած մնալու եւ ոչ թէ իր պատուհանէն՝ երգելու։

Մակեդոնիոյ, Ալպանիոյ մէջ անոնք կ'աշխատին։ Պելկրատի մէջ ցոյց կը կատարեն։ Եթէ ռումբերը որ հոն կը գետեղեն, կարենային խօսիլ այն պահուն որ կը պայթին, պիտի ըսէին.— Բարի լո՛յս, Պելկրատ, բարի լո՛յս։ Ա՛հ, գեղեցիկ շէնքե՞ր կը ցուցադրես, մեծ պողոտաներ եւ լուսնին երեք մեծութեամբը ելեկտրական գունդեր։ Ա՛հ, հողաթափներդ ձգե՞ր ես եւ անվերջ ...կրունկներու վրայ գեղուհի կը ձեւանաս...։ Ա՛հ, արդէն բոլոր դրացիներդ, կը տեսնես որ ոտքերուդ առջե՞ւ են։ Լաւ ուրեմն։ Խելքի եկուր։ Գո՛ւմ... (Ռմբիս պայթող ռումբին ձայնն է)։ Լսէ՛. մենք ենք որ քեզ կը խօսինք, մենք մակեդոնացի յեղափոխականներս։ Ա՛հ, կը կարծես թէ աշխարհի հաւանութեամբը ձեռքիդ մէ՞ջ կը մնան Օխրիտայի, Մանաստըրի եւ Ուսքիւպի Մակեդոնիան։ Աշխա՞րհը, մեր հոգն իսկ չէ։ Մենք չենք հաւնիր։ Ա՛հ, աւելի եւս հրապուրելու համար «դոհերը» եւ յաղթանակին պերճաղիճները, երկրիդ ուսերուն վրայ ցոյց կուտաս այս նոր գլուխը. լաւ ուրեմն. մենք կը թքնենք քթիդ ու բերնիդ։ Քու գինուորներդ, քու թնդանօթներդ, քու ռազմանիւթերդ, քու 13 միլիոն բնակիչներդ, քու մեծ բարեկամդ Ֆրանսան, աչա թէ ինչ կ'արժեն մեզ համար (հո՛ս, կը լսուի ուրիշ ռումբի մը պայթիւնը)։ Նա՛, որքան աւերիւնը կը վազէ այսօր այտերէդ։ Եթէ մեզ ճռնես, մենք քեզ չենք ճռնար։ Ա՛հ, Նէօյիի դաշնագի՞րը։ Ապու՛ հոդ»։

⁂

Գիտէք անշուշտ թէ ո՛ւր կը գտնուի Սելանիկ։ Բայց հաւանաբար այնքան վստահօրէն չէք ճանչնար ուրիշ կէտ մը որ Նիշ կը կոչուի։

Նիշը այն վայրն է, ուր Արեւելեան Ճեպընթացը (Փարիզ-Սթամպօլ) կը կորսնցնէ իր կառքերէն մէկը։ Մինչդեռ մայրը, ըսել կ'ուզեմ մայր կառախումբը, կը շարունակէ դէպի Պուլկարիա, պզտիկը, ըսել կ'ուզեմ Աթէնքի կառքը, կ'իջնայ դէպի Յունաստան։

Նիշի մէջ, պէտք է որ հետեւինք մօրը եւ զաւկին, մօրը որ կ'երթայ դէպի Արեւելք, զաւկին որ կ'երթայ դէպի հարաւ։ Մօրը բռնած ճամբան կը կարէ սերպիական հողը, դեռ մօտ 100 քիլոմեթրի վրայ, մինչեւ Տրակոման կոչուած մաքսատեղին։ Տղուն բռնած ճամբան կը կարէ սերպիական հողը մօտ 200 քիլոմեթրի վրայ, մինչեւ Կեվկելի։

Լաւ ուրեմն, այս կառախումբը եւ այս կառքը Նիշէն Տրակոման եւ Նիշէն Կեվկելի նշանակելի կարեւորութիւն մը կը ստանան։ Ընթացանքը Ամ զինուորները զինուորական պատիւներով կը դիմաւորեն զայն, ամբողջ ճամբու երկայնքին։

Ամբողջ տարին, գիշեր ցերեկ, երկաթգծերը, կամուրջները, փապուղիները, կիրճերը, կայանները պահպանուած են զինուորներու կողմէ։

Եւ Ուսքիւպէն մինչեւ Կեվկելի, եթէ ոստիկանները եւ զինուորները պատկերացնենք մէկուն գլուխ՝ միւսին ոտքերուն տակ, Աթէնքի կառախումբը պիտի անցնէր պատերազմական համազգեստներու անընդհատ շղթայի մը մէջտեղէն։

Լաւ, հիմա ձգենք կառախումբը, հասած ենք։ Աչա հաւարաւային Սերպիան, ուրիշ խօսքով, Մակեդոնիոյ այն մասը որ կապուած է սերպիական թագին. Խօսքը չըրենք քաղաքներուն, ոչ ալ գիւղերուն, այլ անմիջապէս չուենք դէպի սահմանագլուխ։

Դէպի լեռներու կատարները մագլցելով, վազելով հովիտներուն մէջէն, լուացուելով հեղեղներուն մէջ, պատ մը, չէկ եւ թափանցիկ պատ մը, լայն, բարձր, փշոտ, ծանցած պատերազմական երկաթ թելէ պատ մը վայրագօրէն կը բաժնէ ջուրերը, քարերը, խոտերը, որոնց քաղաքացիական վիճակացոյցը մէկ կողմէ կը վերածէ պուլկարի, միւս կողմէ՝ սերպի։

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ Կալմանի մէջ, կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ԶԱՒԵՇՏ ՄԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Երգեւկառք՝ կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահին մէջ։ Կը բանախօսէ՝ Գ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ։ Նիւթ՝ Հայ կնոջ դերը մեր հասարակական կեանքին մէջ։ *Մուտքը ազատ է*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. միութեան պարահանդէսը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ, ընտիր ճազպանտ, ղեկավարութեամբ ԺՈՐԺ ՊԱՒՈԴԻԻ։

Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ (MATINÉE PROLONGÉE)

8 դեկտ. կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Washington Palaceի սրահին մէջ, 14 Aue Magellan, Paris (8), Métro Georges V.

Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բարձր Հայքի Երիտ. միութեան կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ։ Մասնակցութեամբ Ջարսանճագի Գատ. միութեան, Գուլվար Ցոտոփ Երիտասարդաց միութեան։ Այս կիրակի ժամը 2ին Սալօն Սպանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert.

Կը նախագահէ Գ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԵՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ Գ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Բ. զրոյցը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

Ջեկոյց Տիկ. Մ. ՏԱՄԼԱՄԱՅԵԱՆէ, զրոյցը կը ղեկավարէ Գ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է ամէնուն համար։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. de Gobelins սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՆԻԷՌ-Գուա-Քոլոմպի Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, Քլիշի։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ակումբին մէջ, կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հ.Յ.Դ. Գրադարանը, 26 Bld. Vauban։ Նիւթ՝ «Թուրքիա»։ Կը խօսի ընկ. Գեղամ Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7-30ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականերուն ընկ. Հայր. միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի, Անիէռի, Բուրպըվուայի, Կուռպըվուայի, Սէվրանի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Տէր եւ տիկին Արտաշէս Շտիկեան եւ զաւակը՝ Վազրիկ, Գ. Անուշաւան Շտիկեան, Տէր եւ տիկին Վարդան Նալպանտեան, Գ. Գ. Միհրան եւ Տիգրան Նալպանտեան, Տէր եւ տիկին Նուպար Գգիրեան եւ զաւակը, Տէր եւ տիկ. Հմայեակ Նուպարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկ. Գրիգոր Շիրինեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելիոյն, եղբօրորդւոյն, թոռան, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՇՏԻԿԵԱՆԻ
(10 ՏԱՐԵԿԱՆ)

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 17ին, հիւանդանոցին մէջ գործողութեան մը ենթարկուելէ վերջ, որ անխուսափելի դարձեր էր՝ գայլուկներու բանակումի պահուն, արկածի մը հետեւանքով՝ սրունքները կոտրած ըլլալով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Տէյօյի գերեզմանատունը։

Մահազդ չառաքուողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր անձնական նկատել։

Le Gérant H STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Առնուվիլ, Հ. Հ.— 50:
Սէն Փիէր տէ Քոր, Տիկ. Թ.—35:
Վիէն, Ա. Է.— 50:
Մարսէյլ, Ն. Զ.— 140,
Մոնփէլիէ, Ա. Մ.— 35,
Գէյֆոռ, Ս. Ա.— 35,
Փրակա, Տօքթ. Հ.— 100,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ՆԱՁԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

28.— ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՋԱՐԴԸ

Թէ Հայերէն եւ թէ Թուրքերէն գրգռուած էին զանազան առաջնորդներ։ Կառավարական պաշտօնեաները անմիջապէս արդէն հանդիսացան կողոպուտին ու թալանին։ Ետոյ պատրաստուեցաւ զանգատողներուն կողոպուտի ցանկը եւ իրենց տէրերուն վերադարձուեցան գողցուած ապրանքները։ Կողոպտիչներն ալ դատարանի յանձնուեցան։

Այս կռիւին մէջ, մէկ ժամուան ընթացքին, Թուրքերը ունեցան 6 սպանեալ, 3 վիրաւոր։ Յոյները՝ 2 սպանեալ, կաթոլիկները՝ 10 սպանեալ, 3 վիրաւոր, բողոքականները՝ 7 սպանեալ, 3 վիրաւոր, եւ կոմիտէճիները՝ 270 սպանեալ եւ 40 վիրաւոր։

29.— ԻԶՄԻԹԻ ՄԷՋ

Նահանգներուն մէջ Էնկիւրին էր, որ ամէնէն քիչ կրցաւ զգալ խռովութիւնը, առանց տեղի տալու հրդեհներու եւ մեծ ջարդի մը կրելու։

Սակայն կոմիտէն, շարունակելով իր խառնակչութիւնը, փորձեց ապստամբութեան դրօշ պարզել եւ զէնք գործածել ուրիշ վայրերու մէջ, նոյնիսկ Պոլսոյ քթին տակ, օրինակ Գէյվէի գաւառակին մէջ, պարզապէս արիւն թափած ըլլալու համար։ Կոմիտէն նախ այս փորձը ուզեց կատարել Իզմիթի մէջ, սակայն Իզմիթ արթուն գտնուեցաւ։ Պոլսոյ հետ մօտաւորութեանը պատճառով, կարելի է ըսել թէ ոստիկանական նախազգուշութիւնն էր, որ կը պահէր Իզմիթի ապահովութեան խնդրով։ Գիտնալով որ Հայերը անպայման խռովութիւն պիտի յարուցանեն Իզմիթի մէջ, հրահանգ տուեր էի արթուն եւ պատրաստ գտնուիլ։ Մանաւանդ ըլլալով թէ կոմիտէն յեղափոխութիւն յարուցանելու համար ինչ լրմար պատրուակներ ու միջոցներ կ'ընտրէ, աւելցուցի թէ նման պարագաներու մէջ պէտք է շրջահայեաց գտնուիլ։ Արդարեւ, երբ կոմիտէճիները ուզեցին կռիւ յարուցանել, կա՛մ եկեղեցիին զանգակները կը հնչեցնէին, կամ շուկայի իրենց խանութները կը փակէին, եւ կամ փողոց կը հանէին իրենց ֆէտայիները, ցոյցի համար։ Երբ նման պարագաները ուշադրութեան եւ հսկողութեան տակ առնուէին, անշուշտ դժուար թէ բան մը պատահէր։

15 Դեկտ. 1895ին, խումբ մը բաց-բերան Հայեր, տարօրինակ եղանակով մը հայերէն երգեր կ'երգէին ու կը պտտէին շուկային մէջ։ Անմիջապէս բոլոր Հայերը փակեցին իրենց խանութները։

Թուրք ժողովուրդը, իմացած ըլլալով որ Հայերը ամէն կողմ յեղափոխութիւն հանած են, խուճապի մատնուեցաւ։ Բարեբախտաբար ոստիկանական ու զինուորական ուժերը հանելով շղթայի տակ առին Հայոց թաղերը, յետոյ ձերբակալեցին բոլոր այն Հայերը, որոնք զինեալ կը պտտէին շուկային մէջ։ Թուրքերը արդէն միայն խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը փնտռէին։ Ոստիկանական վարչութիւնը անմիջապէս հրաւիրեց հայ երեւելիները, որ երթան բանալ տալ գոցուած խանութները, թելադրելով որ անգամ մըն ալ նման դէպքերու տեղի չտրուի։ Քանի մը ժամուան ընթացքին, քաղաքն առաւ իր բնականոն վիճակը, ամէն մարդ սկսաւ իր գործին։

30.— ԱԳՀԻՍԱՐԻ ՋԱՐԴԸ

Սակայն Գէյվէ տագնապալի օր մը անցուց։ Արիւն թափեցաւ այնտեղ,

Չորեքշաբթի օր մըն էր։ Գէյվէի շրջակայ գիւղերէն Ագհիսարի ոստիկաններէն Քիւրտ Ալի գաւառակին կեդրոնը գալով, լուր տուաւ գաւառապետին թէ Ագհիսարի Հայերուն ու Թուրքերուն միջեւ կռիւ ծագած է, թէ գիւղին ոստիկանական ուժը բաւական չէ ապահովելու համար կարգ ու կանոնը։ Գաւառապետը, անմիջապէս քաղաքին զինուորական ուժերէն 5—10 ձիաւոր առնելով միասին, փութով մեկնեցաւ Ագհիսար։ Գէյվէի եւ Ագհիսարի միջեւ հեռաւորութիւնը մէկ ժամ կը տեւէ։ Գաւառապետը իրիկուան դէմ արդէն կը գտնուէր կռիւի վայրը։

Չորեքշաբթի օրերը, Ագհիսարի մէջ տեղի կ'ունենայ տօնավաճառ մը։ Աչագին ժողովուրդ կը հաւաքուի Ագհիսարի մէջ, որոնք կուգան Լէֆքէէն, Գէյվէէն, Առափազարէն եւ շրջակայ վայրերէն։ Տօնավաճառի բազմամբոխ մէկ վայրը, երկու հայ երիտասարդներ յանկարծ կը պոռան.

— Կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը։

Եւ երկու ձեռք զէնք կ'արձակեն։ Ժողովուրդը գրգռուած կը յարձակի մէկը միւսին վրայ։ Կռիւի ընթացքին, Հայերը թէ զէնք կ'արձակեն, թէ Սուլթանին մասին ծանր անարգանքներ կ'արտասանեն։ Ամբողջ տօնավաճառին բազմութիւնը գրգռուած, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը կը թափի Հայերուն վրայ։ Եւ մինչեւ որ գաւառապետը կը հասնի եւ հեռաւոր զինուորներով կ'աշխատի բաժնել կռուող կողմերը, Հայերը կռիւի վայրը ձգած էին 35 սպանեալ, նոյնքան ալ վիրաւոր։ Թուրքերը ունէին միայն քանի մը վիրաւոր։ Հայերը չէին խորհած թէ տօնավաճառի պարզ ժողովուրդ մը միշտ զինուած կ'ըլլայ։ Որովհետեւ այդ շրջաններուն ամէն ծառի տակ, ամէն քարի ետեւ աւազակ մը կը սպասէր։ Տօնավաճառ եկողները առեւտուրի համար կուգային, հետեւաբար ապրանք կը բերէին, դրամ կը տանէին։ Անշուշտ պէտք էր որ զինուած ըլլային։

Վիրաւոր կոմիտէճիներէն ոմանք կ'ըսէին ցաւելով.

— Ա՜խ, մենք կը կարծէինք թէ Թուրքերը զինուած չեն, խաբուեցանք։ Մեր արեան թափուելուն պատճառ դարձանք։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. Seine 378.886
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
28 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1737
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՇԱՐԺՈՒՄ

Դժբախտաբար ոչ մէկ շարժում կը նշմարուի, գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ սկսած է խորանալ ու ծաւալիլ։

Ոչ մէկ ձեռնարկ ո՛րեւէ հաստատութեան, միութեան կողմէ։

Պէտք է եզրակացնել, ուրեմն, որ «անգործութիւնը կատարեալ է»։ Ոչ հող ունինք, ոչ ալ «անելիք»։

Մինչդեռ կառավարութիւնը ինք մտահոգութեան մատնուած է արդէն։ Խորհրդարանը հազիւ բացուած, անդանի վրայ դրուեցաւ գործազրկութեան խնդիրը։ Իսկ տեղական մամուլը վտանգի ազդանշանը տուաւ ամիսներ առաջ, եւ ամէն օր լուր մը, յօդուած մը, թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ։

Միայն մենք ենք բացառութիւն։ Կամ «Յառաջ»ն է որ իրարանցում կը պատճառէ, խանգարելով մեր գոյնզգոյն կազմակերպութեանց հանգիստը...

×

Այսօր հրատարակած ենք երկու թղթակցութիւններ. մէկը՝ Վալանսէն, միւսը՝ Տէսինէն։ Վերջին պահուն ստացանք ուրիշներ ալ. — պատառիկներ՝ օրուան կեանքէն։ Փաստեր՝ տագնապին սաստկութեան մասին։

Ցայտնապէս վրդովիչ է Վալանսի պատկերը։

Բաց մնացած գործարանները սկսեր են գործադրել միայն հարիւրին 10 օտարական գործածելու կանոնը, փողոց նետելով բազմաթիւ օտարականներ եւ առաջին առթիւ «հայմաթլըզ»ները։

— «Թէեւ գործերը թոյլ են ու շատ մը գործարաններ բոլորովին փակեցին դուռները, բայց կան աշխատանոցներ ալ որ միայն օտարականները, ընդհանրապէս Հայերը կ'արձակեն եւ միւս օրը տեղացին կ'ընդունին»։

Եւ թղթակիցը քանի մը թուանշաններով կը պատկերացնէ գաղութին վիճակը.

— «Մեր հայրենակիցներուն հարիւրին հազիւ 40ը կ'աշխատին այժմ։ Այսինքն Վալանսը, որ հազար հայ աշխատաւոր ունէր, այժմ ունի 600 անգործ. ուրեմն 3000նոց գաղութէն կ'աշխատին միայն 400 հոգի. այն ալ ժամերը կրճատուած կամ ժամագինները զեղչուած»։

Չափազանցութի՞ւն է։ Բարի եղէք ապացուցանել։ Ողբերգութիւնը ողբերգութիւն ըլլալէ կը դադրի՞, եթէ թիւերը տեղափոխենք. հաշուենք թէ միայն 400 հոգի անգործ են, իսկ 600ը կ'աշխատին։ Իսկ վա՞ղը,— մանաւանդ եթէ խստօրէն գործադրուի հարիւրին 10ի կանոնը։

Թերեւս ոչ այնքան սեւ, բայց նոյնքան մտահոգութիւն կը պատճառէ Լիոն-Տէսինի շրջանին կացութիւնը։ Մեր թղթակիցները անշուշտ հետզհետէ պիտի ներկայացնեն մօտաւոր թուանշանները, որոնք բոլոր ածականներէն աւելի խօսուն են։

Իսկ ամէն թղթակցութեան հետ, միեւնոյն հարցումը. — Ո՞ր օրուան կը սպասենք. ինչո՞ւ ձեռնարկներ չեն կատարուիր, ո՞ւր պիտի երթանք այսպէս...

Որոշ է որ շատերը ամէն յոյս կտրած են ամենծօսերէն, եւ կ'ուզեն իրենց գլխուն ճարը նայիլ։

Լիոնի մեր թղթակիցը գործնական առաջարկ մը կը ներկայացնէ այսօր, — Նորընտիր Գաւառ. Ժողովը, որ կազմուեցաւ կուսակցական համերաշխութեամբ, թող խորհրդակցութեան հրաւիրէ իր ընտրողները, 350 հոգի, եւ անոնց ներկայացնէ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի ծրագիրը։ Թող այնտեղ գլուխ գլխի տան եւ ելք մը գտնեն, քանի դեռ կացութիւնը անդարմանելի համեմատութիւններ չէ առած։

Ո՞ր սրտցաւ հայրենակիցը կամ ո՞ր աշխատաւորը պիտի կրնար առարկել այս տրամաբանական առաջարկին։

Եւ եթէ Լիոնը առանձնէ այս նախաձեռնութիւնը, ապահովաբար օրինակը վարակիչ կը դառնայ նաեւ միւս վայրերուն համար։

Բայց շրջաններ կան որոնց համար աններելի է մնալ ուրիշի նախաձեռնութեան սպասել։

Օրինակ՝ Փարիզն եւ Մարսէյլը։ Երկրորդը ունի առաջնորդարան եւ ազգ. վարչութիւն, քաղաքական կուսակցութիւններ, 60-65 Հայրենակցականներ, Աղքատախնամ, Կարմիր Խաչ եւ ուրիշ ինչ որ կ'ուզէք։ Իսկ առաջինը, Փարիզ, այդ բոլորին հետ ունի նաեւ երկու Գրասենեակներ՝ յատկապէս գաղթականներու համար։

Որքան գիտենք, Հ.Հ. Պատուիրակութեան յարակից գրասենեակը արդէն ձեռնարկներ կը կատարէ, թէ բախտակից Ռուսերուն հետ համախորհուրդ եւ թէ առանձին՝ հայկական խորհրդակցութեամբ մը խնդիրը ուսումնասիրելու եւ ելք մը գտնելու համար։

Հարկ է աճապարել եւ կարգ մը գործնական միջոցներ ձեռք առնել։ Լայն խորհրդակցութենէն առաջ, գաղթականներու երկու Գրասենեակները կրնային հաւաքաբար դիմում կատարել, վարչական միջամտութեամբ մեղմացնելու համար կարգ մը խստութիւններ։ Թէ մենք եւ թէ տարագիր Ռուսերը օրէնքէ դուրս ենք։ Չունինք ոչ ազգային պետութիւն, որ պաշտպանուէինք, ոչ ալ երթալիք տեղ, եթէ ուզեն հանել գործէն կամ երկրէն։

Հարիւրին տասը միայն օտարականներ գործածելու կանոնը՝ հայ և ռուս բանուորներուն համար՝ պիտի դառնար ճշմարիտ աղէտ մը, ինչպէս կ'ապացուցանէ Վալանսի օրինակը։

Պիտի կրնայի՞նք ո՛րեւէ շարժում արձանագրել յաջորդ անգամ, ո՛րեւէ անկիւնէ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾԸ

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ վարչապետին առողջական վիճակը մտահոգիչ ըլլալով, բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու համար, յիշեալը Պոլիս էր մեկներ։ Ըսմէթ փաշա, Պոլսոյ մէջ, ենթարկուած է ինքնաշարժի արկածի մը, որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ... Հայերուն համար...

Ըսմէթ փաշայի ինքնաշարժը զարնուած է ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Թուրքիոյ մեծահամբաւ վարչապետը գլխուն ձախ կողմէն ստացած է բաւական խոր վէրք մը եւ դեղարանի մը մէջ, անհրաժեշտ խնամքներն ստանալէ վերջ, վերադարձած է իր պանդոկը, ուր տեղի ունեցած է բժշկական խորհրդակցութիւն։ Բժիշկները յայտարարած են թէ թուրք գործավարներու խորհուրդին նախագահին վիճակը ծանր չէ եւ թէ շուտով պիտի վերագտնէ իր առողջութիւնը։

Մաղթենք որ ինքնաշարժը որուն զարկած է Ըսմէթինը, Հայու մը պատկանած չըլլայ եւ գոնէ այս անգամ, կրնանք վստահեցնել թէ արկածը չէ կանխամտածուած ու պատրաստուած «Դաշնակցականներու» կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ԼԱՎԱԼԻ ՃԱՌԸ

Ֆրանսական խորհրդարանը վերջացուցած ըլլալով վիճաբանութիւնները արտաքին քաղաքական հարցերու շուրջ, Պ. Լավալ պատասխանեց ճառով մը, որուն կարեւոր հատուածները կը ներկայացնենք ստորեւ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հուվըրի առաջարկին գործադրութեան թուականէն ասդին, կացութիւնը ծանրացաւ։ Յուլիս 13ին, գերման կառավարութիւնը կը հրամայէր փակել դրամատուները։ Մաքտոնըլտ կը թելադրէ խորհրդաժողով մը գումարել Լոնտոնի մէջ։ Ֆրանսա նախ պէտք կը տեսնէ տեսակցելու գերման ներկայացուցիչներուն հետ, Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս կուգան Փարիզ։

— Դէմ դէմի, երկու երկիրներու նախարարները չափեցին հարթուելիք արգելքները՝ համաձայնութեան մը գալու համար։ Գերման վարչապետը հարցուց ինծի.— Մեր երկու երկիրներու միջեւ, միշտ գոյութիւն պիտի ունենա՞յ նոյն ողբերգութիւնը։ Որքա՞ն ատեն պիտի կրնան միեւնոյն տանն նոյն խօսքերն արտասանել եւ նոյն շարժումներն ընել... Այն օրը, որ սահմանին միւս կողմը դադրին ազգայնամոլ ցոյցերը, դէպքերը ինքնին յանձն պիտի առնեն պատասխան մը տալ այս հարցման, որ այս կերպով կը առնչանէր երկու երկիրներու պարտականութիւնները։

Յուլիս 20ին Լոնտոնի խորհրդաժողովը։ Ի՞նչ օժանդակութիւն կարելի է ընել Գերմանիոյ։ Պ. Լավալ այստեղ կը յիշէ հարցապնդող երեսփոխանները որոնք մէկ տարի մէջ 40 լուծում կը գտնեն, մինչ Լոնտոն հաւաքուած նախարարները ուրիշ ելք չգտան, եթէ ոչ կարգ մը յանձնարարութիւններ կատարել... Իսկ Պերլինի ֆրանքօ-գերման տեսակցութեան ընթացքին ո՛չ մէկ խորթ ձայն որ խռովէր Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին կատարուած ընդունելութիւնը։ Ու ծնաւ ֆրանքօ-գերման տնտեսական յանձնախումբը։

ՈՒԱՇԸՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Այս պարզ տեսակցութիւնը կ'ըսէ Պ. Լավալ որ խորհրդաժողով մը չէր, լաւագոյն փրոփականտի եղանակն եղաւ Ֆրանսայի համար։ Այլեւս Ամերիկա գիտէ թէ Ֆրանսա ինչ զիջումներ կատարած է կրճատելու համար իր սպառազինումները։

Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը ուղղակի եւ անկեղծօրէն յայտնած է իր երկրին կամքը պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին հանդէպ։ Դրամական հարցին մէջ, ան արտայայտուած է ի նպաստ ոսկեչափի պահպանման։ Եւ ամրացնելով ֆրանքօ-ամերիկեան գործակցութեան կապերը, դիւրացուցած է ընդհանուր վերականգնումի գործը։

Այսքան՝ կատարուած գործերուն համար։ Հապա՞ վաղը։

— Ֆրանսա՝ Գերմանիոյ պարտապահանջը, թոյլ տուաւ որ իր գրաւականները կրճատուին, սակայն իրաւունք ունի վրդովելու տեսնելով Գերմանիոյ մսխումները։ Դրամ փոխ առնել գեղեցկանալու համար եւ վճարման պահուն՝ յայտարարել թէ չի կրնար, ահա՛ անոր ընթացքը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի վարչապետը անդրադարձաւ համաշխարհային տնտեսական տագնապին որ կը փորէ աշխարհի հիմերը։ Մինակ Գերմանիա չէ որ վնասուած է անկէ, այլ միւս երկիրներն ալ։

Պ. Լավալի ճառին այս մասը տեղի տուաւ փոխն ի փոխ կծու կամ հեգնական փոխասացութեանց։ Ընկերվարականները առիթը չփախցուցին սուր սլաքներ արձակելու ընդդէմ կառավարութեան կարգ մը անդամներուն, որոնք տագնապին կը նային լաւատեսութեամբ։

Ֆրանսայի վարչապետէն վերջ, մէկ քանի երեսփոխաններ կրկին խօսք առնելով, անդրադարձան ճառին քննադատելի գլխաւոր կէտերուն։

ՉԻՆԵՒ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Երէկ, հաղորդեցինք Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին վերջնական կարգադրութիւնները, լուծելու համար չինեւ-ճափոնական վէճը։ Ցոյց կու տայ որ այս անգամ յաջող արդիւնք պիտի ստացուի։ Խմբագրական յանձնախումբ մը պիտի ճշդէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Մանջուրիա ղրկուելիք քննիչ յանձնախումբին իրաւասութեան սահմանները։

Փոխադրութեանց գիներու յաւելումը

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի վարչապետը մտադրած է հարիւրին 25 աւելցնել երկաթուղիի ճամբորդական տոմսակներու գիները։ Յաւելումը կ'ըսուի թէ պիտի կիրարկուի յունուար 1էն սկսեալ։

Հաւանական կը նկատուէր որ արուարձաններու երթեւեկի տոմսերը զերծ պիտի մնան յաւելումէ։ Ինչ որ ճիշդ չի թուիր ըլլալ։ Յաւելումը պիտի ըլլայ ընդհանուր։ Յաւելումէն զերծ պիտի մնան միայն գործաւորներու շաբաթական երթեւեկի տոմսերը։

Այս յաւելումները սակայն, երկաթուղային ընկերութեանց պիտի ապահովեն տարեկան մօտ 700 միլիոնի հասոյթ մը միայն։ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն, որ անոնք իրենց բացերը գոցելու համար, խիստ խնայողութիւններու դիմեն, քանի որ 1930ին, ունեցած են 1884 միլիոնի բաց մը, որ 1931ի եւ 32ի համար կը կարծուի թէ պիտի բարձրանայ մօտ 3 միլիարի։

Թուրքիոյ բողոքը Սուրիոյ սահմանին

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Թուրք կառավարութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է սահմանագլխի ֆրանսացի երկրորդական պաշտօնեաներուն վրայ, որոնք չեն յարգեր սահմանագլխի վերաբերեալ դաշնագրին տրամադրութիւնները՝ եւ այս պատճառով [illegible] տեղի կ'ունենան։

Պէյրութի թրքական հիւպատոսը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Սահմանագլխի ո՛ եւ է անհամաձայնութիւն գոյութիւն չունի մեր կառավարութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Միմիայն՝ մեր երկիրը գաղտնօրէն ապրանք կը ներածուի, սահմանագլխի ֆրանսացի երկրորդական պաշտօնեաներու անհոգութեան երեսէն։

Աւազակութիւն Պէյրութ-Դամասկոս ճամբուն վրայ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Վերջերս մէջտեղ ելած են բազմաթիւ զինեալ յելուզակներ, որոնք կը յարձակին ինքնաշարժներուն վրայ։ Յելուզակները դարանակալ կը սպասեն եւ ինքնաշարժները անցած ատեն, կը կեցնեն զանոնք եւ կը կողոպտեն ճամբորդներն ու վարիչները։ Երբեմն ալ կը սպաննեն ընդդիմացողները։

Անցեալ շաբթու մէջ նման դէպքեր պատահած են Հալէպի, Պալմիրի եւ Շամի, արեւելեան Յորդանանի եւ Ամմանի ճամբուն վրայ. Յելուզակները կեցուցած են անգլիացի ներկայացուցիչին ինքնաշարժը եւ մեծաքանակ դրամ կողոպտած են անկէ։ Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ասոնց դէմ։

Հիթլէրեան դաւադրութիւն մը

Լայփցիկի դատարանին որոշումով, խուզարկուեցաւ Դարմշտադի հիթլերեան կազմակերպութեան կեդրոնատեղին։ Այս խուզարկութիւնները կատարուեցան ոստիկանութեան ձեռքն անցած վաւերաթուղթի մը հետեւանքով, որ կը բովանդակէր ծրագիր-ուղեցոյց մը, գործադրուելու համար այն պարագային որ իշխանութիւնը անցնէր հիթլերեաններու ձեռքը։

Այս վաւերաթուղթը կը յայտնէ թէ իշխանութիւնը պէտք է անցնի հիթլերեան մարտական խումբերու ձեռքը։ Ասոնք պիտի դիմեն կարգ մը միջոցներու, որոնց դէմ անսաստութը պիտի պատժուի մահուամբ։ Այս նպատակով ալ յատուկ դատարաններ պիտի հաստատուին։ Մարտական խումբերը իրաւունք պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ առնելու անհատական հարստութիւնները, որոնք ջնջուած պիտի նկատուին ցնոր տնօրինութիւն։

Այս ծրագիրը պիտի գործադրուէր արդի իշխանութեանց անկումէն յետոյ։

Հիթլերեաններու կեդրոնը՝ ներքին նախարարութեան յանձնեց յայտարարութիւն մը այս վաւերաթուղթին մասին։ Այս կերպով, Հիթլէր կը յայտնէ թէ միայն մամուլի միջոցաւ տեղեկացած է Հէսսէի մասնաճիւղին այս ծրագրին, թէ կուսակցութեան կեդրոնը եւ ուրիշ մասնաճիւղեր կապ չունին այս գործին հետ։

Անգլիոյ զիջումները Հնդկաստանի

Անգլիա տրամադիր է ելմտական լայն ինքնավարութիւն մը զիջելու Հնդկաստանի։ Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ այս մասին.

— «Կարգ մը երաշխիքներ ապահովելու պայմանաւ, ըսաւ, մեր փափաքն է, անմիջապէս որ կազմուի, հնդկական դաշնակցային նոր կառավարութեան տալ, ելմտական ամենէն լայն իրաւասութիւնները։ Հնդկաստանի ապահովութեան համար ամենէն կարեւոր կէտն է իր ելմտական ամրութիւնը եւ վարկը։ Բայց պէտք է ստանալ անհրաժեշտ երաշխիքներ, որպէսզի վստահ ըլլանք թէ Հնդկաստանի ելեւմուտքը կանոնաւոր կերպով պիտի ղեկավարուի եւ թէ Անգլիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները կէտ առ կէտ պիտի կատարուին»։

Զինաթափութեան համաժողովը

Գերմանական թերթ մը «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» անցեալ օր գրեր էր թէ բոլոր պետութիւնները հաւանած են որ զինաթափութեան յառաջիկայ համաժողովը փոխանակ փետրուարին, գումարուի մայիսի վերջը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը կը յայտնէ թէ այս լուրը անհիմն է։

ՍՏԵՐԼԻՆԸ Կ'ԻՋՆԱՅ

Ստերլինը կը շարունակէ իջնալ. Նախորդ իրիկուն, փակուեցաւ 91,75ով։

Երէկ կէսօրին կը բռնէր 91.37։

ՌՈՒՍԵԹՈՒՐՔ "ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

Թուրքիան վերջերս նշանակելի յաջողութիւններ շահեցաւ քաղաքական ասպարէզին մէջ։ Դարձաւ պալքանեան ընտանիքի պատուաւոր մէկ անդամը, կնքեց յոյն-թրքական դաշնագիրը, Պարսկաստանի ընդունել տուաւ իր ծրագիրներն ու առաջարկները եւ ինքն ալ իր կարգին ձեռք առաւ «երկրի շինարարութեան մեծ ծրագրերու» պատասխանատու գործը։

Աշխարհի երեք մեծ դիկտատորները, Ստալին, Մուսոլինին եւ Քէմալը շատ գծերով նման են իրարու եւ հետեւող մէկը միւսին։ Այս երեքէն, սակայն, առաջնութեան փառքը Ստալինին կը պատկանի։ Այս երեքէն ամէնէն հնարամիտը Մուսոլինին է։ Քէմալը այս երեքին մէջ ամէնէն անտաղանդն է, եթէ հաշուի չառնենք անոր վերին աստիճանի յամառութիւնն եւ աչալրջութիւնը ամէն տեսակ դաւադրութիւններ երեւան հանելու մէջ։

Ստալինն իր «հնգամեայ ծրագրով» խոստացաւ ոչ միայն կորուստէ փրկել «Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը», այլեւ յառաջ բերել համաշխարհային յեղափոխութիւն ու մարդկութիւնը առաջնորդել դէպի կարմիր դրախտը։

Հնգամեակի վճռական այս երրորդ տարուան մէջ, Ստալին, ձոռցած իր «հին խոստումը, համեստացած, այժմ կը խօսի «տասնեւհինգամեայ ծրագրի» մասին, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ ռուս յետամնաց ժողովուրդին՝ կտրելու այն ճանապարհը զոր կտրած են աշխարհի յառաջադէմ ժողովուրդները։ Նոյնիսկ այժմ վախնալով կ'արտասանէ «հասնիլ եւ անցնիլ» բառերը։

Քէմալը նոյնը կ'ընէ, առաջ մղելով «երկրի շինարարութեան մեծ ծրագիրը։ Քէմալի նոր եւ մեծագոյն խոստումն է թուրք ժողովուրդին, ժողովուրդ մը որ մեծ հնարաւորութիւն ունէր ինքզինքը կազդուրելու պատերազմէն յետոյ, այս տասնամեակին արժանացնել փառքի եւ հարստութեան։

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ Քէմալի երկրի շինարարութեան մեծ ծրագիրը։ Երկաթուղիներու եւ ճամբաներու կառուցումը, հումք արդիւնաբերութեան եւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան զարգացումը։

Անոր ծրագրի գլխաւոր կէտերէն մէկն է, անշուշտ, Արեւելեան նահանգներու վերաշինութիւնն ու «ծուխածիր»ներու տեղաւորումը հայերու թողած թափուր հողերու վրայ։ Այսչափն է, առայժմ, Քէմալի «հնգամեայ ծրագիրը»։ Առայժմ, չխօսինք անոր «տասնեւհինգամեայ ծրագրի» մասին !!

Հնարաւորութիւններ ունի՞ Քէմալը Ստալինին հետեւելու։ Ստալինեան ուղիով՝ պարզ է որ ո՛չ։

Նախ Քէմալը որդեգրած ըլլալով դրամատիրական դրութիւնը, հնարաւորութիւն չունի իր երկրի ժողովուրդը կողոպտելու եւ անոր բոլոր միջոցներուն տէր դառնալու ինչպէս կ'ընէ Ստալինը Ռուսաստանի մէջ, զրկելով անհատը սեփականութենէ, պետականացնելով երկրի թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին առեւտուրը, տէր դառնալով երկրի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսական բոլոր միջոցներուն, հողին, գործիքներուն եւ մարդկային ուժին։

Եթէ Քէմալը այս միջոցներուն դիմէր, յաջողութիւն չպիտի ունենար, քանի որ Թուրքիան իր յետամնացութեամբ, պետութեան եւ ժողովուրդի աղքատութեամբ, երկրի բնական հարստութեամբ շատ ու շատ ետ կը մնայ Ռուսաստանէն։ Թուրքիան տակաւին չուսումնասիրուած երկիր է։ Անոր բնական հարստութիւնը տակաւին հողին տակը կը մնայ։

Քէմալը, բստ երեւոյթին, կը դիմէ դրամատիրական երկիրներու բնական եւ սովորական միջոցին։ Ան իր ելմտական նախորդ գործավարին, Սարաճ օղլուի միջոցով դրամատէրներու եւ առաջին հերթին ամերիկեան դրամատէրներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իրենց ծրագրերուն վրայ ու ցոյց կուտայ Թուրքիան իբրեւ լաւագոյն շահաստան մը ամերիկեան դրամագլուխի համար։ Եւ, որպէսզի Թուրքիան վստահութիւն շնորհէ «քաղաքակիրթ» աշխարհին, կատուի քայլերով ծոտիկութիւն կը ցուցնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Այստեղ է ահա իր «Հիւսիսի «բարեկամը» որ արթուն պահակի պէս կը հսկէ անոր ամէն մէկ քայլին եւ մէջտեղ կուգայ եւ կը յայտարարէ.

— «Երկու պետութիւններու սահմանած փոխադարձ պարտաւորութիւնները չունին, իւրաքանչիւր պետութեան արտաքին քաղաքականութեան ինքնուրոյնութիւնը եւ անկախութիւնը սահմանափակող ու ճնշող հանգամանք, երբ իւրաքանչիւր երկրի առանձնայատկութիւններուն շնորհիւ չկայ միանման վերաբերմունք միջազգային կեանքի այս կամ այն երեւոյթի մասին (ընդգծուած Մ.ի)։

«Հիւսիսի բարեկամը» գործելու ազատութիւն կուտայ Թուրքիոյ, պայմանաւ որ «ոչ մէկը չմասնակցի այն գործողութեանց, որոնց նպատակն ըլլայ վնաս պատճառել միւս պետութեան»։ Առով արդէն Լիտվինովը իր բացարձակ ազդարարութիւնը կ'ուղղէ Թուրքիոյ — կամ «մեզ հետ եւ կամ մեր դէմ»։

Ան, Լիտվինովը կ'ազդարարէ.

— «Ոչ մի կասկած չէկրնար ըլլալ թուրք ժողովուրդի խաղաղութեան անկեղծ ձգտումի մասին»։

Ուրեմն Թուրքիոյ դէպի Ազգերու Դաշնակցութեան հակումը կամ օտար դրամագլուխի ներածումը, ռուսական իմաստով կը նշանակեն թշնամութիւն եւ արգելք հանդէպ այն մեծ խնդիրներու, որոնք կանգնած են Թուրքիոյ առջեւ, ժողովրդական տնտեսութեան եւ մասնաւորապէս թրքական արդիւնաբերութեան ու երկրի հարստութեանց զարգացման ասպարէզին մէջ։ Լիտվինով աւելի բսել կ'ուզէ, թէ Թուրքիան թող իր յոյսը չդնէ դրամատիրական աշխարհի վրայ, դրամատիրական աշխարհը իր դրամագլուխով կրնայ միայն ստրկացնել Թուրքիան, խլել անոր ազգային արժանապատուութիւնը։ Միակ երկիրը որ անշահախնդիր կերպով կրնայ օգնել Թուրքիոյ, Խորհրդային Միութիւնն է, «ԽՍՀՄ.ի մէջ հնգամեայ ծրագրի յաջող իրականացումը եւ Խորհրդային Միութեան ու արհեստագիտական ասպարէզին մէջ ձեռք բերուած անօրինակ յաջողութիւնները խոշոր հեռանկարներ կը բանան նաեւ թուրք-խորհրդային համագործակցութեան եւ արագ զարգացման։

Ահա խոստումներ Քէմալին եւ Ընմէթ փաշաներուն։ Չե՞ն հաւատար,—թող գան Մոսկուա ու հոն իրենց բարի աչքերով տեսնեն «Խորհուրդներու հրաշքները», հնգամեայ վիթխարի ծրագրին իրականացումը։

Քէմալ փաշան Լիտվինովի կնոջը հետ «առաջին պարը դառնալով» կ'ուզէ երթալ Մոսկուա դառնալու եւ երկրորդ պարը։

Այսօրուան Թուրքիան իր կեցուածքով կը կազմէ խառնուրդ մը,— մէկ ոտքը Պալքաններ, մէկ ոտքը Հռոմ, իսկ ձեռքերն ու գլուխը Մոսկուա։ Պալքաններու ուղին զայն կ'առաջնորդէ դէպի «Ազգերու Դաշնակցութիւնը» Հռոմի ուղին՝ դէպի Իտալիոյ խոստացած մենաշնորհներու պարտաւորութիւնները, իսկ Մոսկուա՞ն։ Չէ՞ որ Մոսկուան էր որ օգնեց «Նոր Թուրքիոյ», յաղթանակներ տանելու ու զիջելու ռուսական հին պարտքերը, հողային իրաւունքները։ արեւելեան նահանգներու մենաշնորհները եւ դրամական այն օգնութիւնները, 1920 — 1923 թուականներուն իր ռազմական ուժերու կազմութեան գործին մէջ։

Կը թուի թէ, այս անգամ, խորհրդային իշխանութիւնը բաւական խիստ կերպով իր չփացած «բարեկամը» Մոսկուա կը հրաւիրէ, որպէսզի անոր հետ աւելի պարզ կարողանայ խօսիլ ու ցոյց տալ իր տեղն ու սահմանը։

Ռուսաստանը ի հարկէ շատ լաւ անգաւ թուրք-պարսկական սահմանային դաշնագրի վրայ։ Թուրքիան անարգել մէկ քարով երկու թռչուն սպաննեց, մէկ կողմէ ճանապարհ հարթեց Էնկիւրի-Բաղուզինին, իսկ միւս կողմէ քրտական հարցի ծանրութեան կեդրոնը ձգեց Պարսկաստանի վրայ։

MOOR

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՐԱՆԷՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԳՈՐԳ - ԱՂԻՔ - ՉՈՐ ՄԻՐԳ

ԹԱՒՐԻԶ, 11 Նոյեմբեր (Սեփ. Թղթ.).— Գորգի առեւտուրը Թաւրիզի շուկայում, օգոստոս 15ից սկսած ճաանաւոր անկում կրեց եւ այդպէս շարունակեց մինչեւ սեպտեմբեր 20ը։ Այդ ժամանակամիջոցում շատ ու քիչ գնողներ կային միայն Պոլսոյ եւ Վիեննայի համար, մէկ էլ կարգ մը պարսիկ վաճառականներ, որոնք արտասահմանից ապրանքներ ներածելու համար, ստիպուած էին գնումներ կատարելու։ Այդ օրերին հետաքրքրութիւն կար գլխաւորապէս Գէօրավանի, Ներիզի եւ Թաւրիզի գորգերի վրայ։ Սեպտ. 20ից մինչեւ հոկտեմբեր առաջին շաբաթը, շնորհիւ ստերլինի անկման, եղած այդ գնումներն ալ, խոպառ դադարեցին եւ գորգի շուկան բացարձակապէս դադարեց գործողութիւններ կատարելուց։

Հոկտեմբերի կէսերից սկսած, միայն Թաւրիզի տեսակ գորգի կարգ մը գնողներ եղան, որի հետեւանքով ալ այդ տեսակները թեթեւ յաւելում ունեցան։ Տողերս գրելու պահուն, շուկայի մէջ գորգի հատ ու կենտ գնողներ են երեւում, սակայն դրանք էլ շփոթուած վիճակի մէջ են ստերլինի անկայուն վիճակի հետեւանքով։ Բազմաթիւ վաճառականներ մէկուկէս ամիս առաջ ունեցած ստերլինը ցարդ չեն կարողանում դրանի վերածել եւ իրենց տալիք-առնելիքը կարգադրել։

∴ Գորգից յետոյ արտահանւող ապրանքների շարքում իր կարեւոր տեղն է բռնում աղիքը։

Նախ քան համաշխարհային պատերազմը, Ամերիկայում գրեթէ ամբողջ աղիքի արտածման գործը կենտրոնացած էր Գ. Արշակ Գարակէօզեանի (Նիւ-Եորք) եւ Գ. Դաւիթ Հովեանի ձեռքում։ Դժբախտաբար այս երկու մեծ տուները համերաշխութեամբ չգործեցին եւ շատ մեծ վնասներու ենթարկելով, ասպարէզից հեռացան եւ այլեւս աղիքի գործով չեն զբաղւի։ Այժմ դրանց փոխարէն աղիքի գործով զբաղւում են մի շարք առեւտրական տուներ,— Հիլալ, Թաթուլեա եւ Բասմէչի էքսփորթ, Կերպասի, Խուղարովսկի, Նասիրով, Վաչարով, Սէյլիմի, Սուփէյի, Նայիրի եւ ուրիշներ։

Մինչեւ մի քանի տարի առաջ, աղիքը պատրաստւում էր նահապետական ձեւով. իսկ այժմ շնորհիւ վերեւ յիշուած տուներու ձեռք առած միջոցների, պատկերը բոլորովին փոխուած է եւ աղիքը պատրաստւում է նորագոյն սիստեմով։

Յիշուած առեւտրական տներից, այս ասպարէզում ծաւանուորապէս յիշատակելու է Հիլալ ընկերութիւնը, որ շնորհիւ իր անդամների փորձառութեան եւ մասնագիտութեան, հետզհետէ գրաւում է ամբողջ շուկան եւ դուրս մղում աւելի թոյլ առեւտրականներին։ Աղիքի առեւտուրը, որ վերջին ժամանակներս զգալի աշխուժութիւն էր ցոյց տալիս, նորէն ստերլինի անկման պատճառով թուլացաւ։

Ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, Ամերիկայում աղիքի արժէքները 1925-26 թուականների համեմատութեամբ հարիւրին 60-65 անկում են կրել։

Որա պատճառներից մէկը համարւում է այն, որ Ամերիկայի մէջ միսը շատ աժան լինելու պատճառով, երշիկի գործածութիւնը նուազագոյն չափերի է հասել եւ գործածուած աղիքի պահանջը նոյն համեմատութեամբ պակսել է։ Մի այլ պատճառն էլ այն է, որ նախ քան վերջին տնտեսական տագնապը, թէ Եւրոպայում եւ թէ Ամերիկայում կային մեծ թրըստներ, որոնք օգտւելով դրամատուններու տրամադրած խոշոր գումարներէն, աշխարհի բոլոր ծայրերից եկած աղիքը հաւաքում էին եւ բստ իրենց ցանկացած արժէքի էլ վաճառում։ Սակայն, այժմ երբ թէ այդ թրըստներին վարկ բացող դրամատունները եւ թէ նոյն այդ թրըստները նիւթական տագնապ կ'անցնեն, այլեւս թրըստները մի կողմից անկարող են աղիքի շուկան մենաշնորհի ենթարկել, միւս կողմից իրենց նախկին տարիների ամբարած ապրանքը շուկայ հանելով, վաճառում են եւ այդպիսով աւելի ազդում արժէքների անկման վրայ։

Իսկ եթէ այս բոլորի վրայ աւելցնելու լինենք ռուսական վաճառածարը, պատկերը որոշ չափով մթին կը լինի։

∴ Պարսկական արտահանւող ապրանքների մէջ կարեւոր տեղ է բռնում նաեւ չոր միրգը։ Մինչեւ պատերազմը եւ ապա 1925 թւից մինչեւ 1927, Ատրպատականի չոր միրգի միակ սպառողը Ռուսաստան էր, որ 1927 թւից սկսած գրեթէ դադարեց եւ որի պատճառով էլ արժէքները շատ մեծ անկում ունեցան։ Կացութիւնը փրկեց Համբուրգի անցեալ տարուան ապպրանքը, որով սպառւեց 2-3 տարուան ամբարուած չոր միրգը եւ արժէքներն էլ հասցրեց բնականոն աստիճանի։ Այս տարի աշնան սկզբների չոր միրգը լաւ արժէքներ ունէր. բայց նորէն թեթեւ անկում ունեցաւ ստերլինի պատճառով։

Ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագիրը արդէն ստորագրուած է, բայց դեռ մանրամասնութիւններ պակսում են։ Անշուշտ այդ դաշնագիրը մեծապէս պիտի օգնէ երկու հարեւան պետութիւնների մէջ առեւտրական գործի վերականգնմանն, եթէ ի հարկէ անցեալ տարիների պէս բոլշեւիկները Պարսկաստանի վաճառականների առաջ զանազան արգելքներ չյարուցանեն։

ՄՈՒՍԱՒԷԼԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ

Լուրի մէջիկ կը պատրաստուին, Ռէնսիի խաղաղ մէկ անկիւնը, Դպրոցասէրի քիչ մը խռնուռ ու տեսնուր պատերուն ետին՝ ուր սակայն կեանքը, ժպիտը, ծիծաղը և ապագայի երազներուն և ցանկութիւններուն իրագործումին տենդը գրաւիչ ու արտայայտող պատկեր մը կը ստեղծեն։

Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը կը պատրաստուի իր երախտագիտութեան, գորովի եւ յարգանքի անկեղծ ու լիալիր բաժինը բերելու այն մայրենի յարկին՝ որուն տակ հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր խնամուած, կրթուած, պատրաստուած, այսօր կեանքի զանազան պայմաններուն մէջ՝ ընտանեկան յարկերու տակ կը հաշուէ անթիւ առաքինի կիներ եւ արժանաւոր մայրեր։

Տենդագին աշխատանք կայ։

Նոյեմբերի 17ին Սանուց Միութիւնը բացառիկ ընդհ. ժողով մը գումարած է դպրոցի շէնքին մէջ, որոշելու համար իր մասնակցութեան ձեւը եւ չափը մօտակայ յոբելեանական հանդիսակատարութիւններուն։

Որոշուած է 50,000 ֆր-ի նուիրատուութիւն մը բերել Մայր Հաստատութեան, գոյացնելով այդ գումարը զանազան միջոցներով, որոնց մէջ կան գլխաւորաբար գեղարուեստական հանդէս մը՝ ճոխ եւ աննախընթաց յայտագրով, գեղարուեստական շքեղ հատորի մը հրատարակութիւնը՝ ուր պիտի յաւերժանան Դպրոցի երկարատեւ կեանքին բոլոր դրուագները և պատկերները եւյլն։

Որոշուած է այսպէս, նշանակել յարգանքի օր մը Սանուց Միութեան անդամներուն և ընտանիքներուն համար, որպէս զի բոլորը՝ նախկին սանուհիները իրենց ամուսիններով եւ զաւակներով միասին մտերմօրէն, իրենց մայրենի յարկին տակ, իրենց հոգեմայրերու շուրջը խմբուած տօնեն Մեծ Ընտանիքին բարեբաստիկ յոբելեանը։

Դպրոցասէրը հայ կեանքին մէջ ամէնէն արժանաւոր եւ անհրաժեշտ ձեռնարկներէն մէկն է եղած։ Իր կեանքը եւ զայն ալեկոծող պատահարները կը պատմուին իր ժամանակին եւ իր տեղը։

Ան եղած է բարոյական ուժ մը, եւ գաղափարի մը մարմնացումը։

Մայրեր՝ եւ կիներ տուած է ան մեզի, հայ հոգիով եւ հայու արտով առանց հաշուելու իր դաստիարակչուհիները։

Հայը՝ գաւառացի թէ քաղաքացի, առանց որեւէ խտրութեան պարտաւոր է Դպրոցասէրի յիսուն տարիներուն առաջ յարգանքով խոնարհիլ, եւ իր շնորհակալութեան շօշափելի ապացոյցը բերել՝ ապրեցնելու համար զայն, հիմնաւորելու համար անոր ազգաշէն գործը մնայուն այսօր'ը, աս հիւրընկալ բայց օտար երկինքին տակ, ուր սփիւ-

---

ԲԺԻՇԿԻՆ ԲԵՐԲՈՆԸ (5)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

1.— ՊԱՏՈՒԱՍՏ

Օր նոր, թոքախտ նոր։ Դիտեցէք ձեր շուրջը։ Թերթերը կարդացէք։ ուրիշները մահէ ըրէք եւ ամէն օր պիտի տեսնէք, պիտի կարդաք եւ պիտի լսէք որ թոքախտը երիտասարդ կեանքի մը հիմը սկսեր է փտեցնել, կամ հնձեր է զայն։ Միայն երիտասա՞րդ. ոչ։ Նաեւ երախաներ եւ տարեցներ, զանազան ձեւերու տակ։ Ոչ ունեւոր, ոչ չունեւոր, ոչ գործաւոր, ոչ մտաւորական, ոչ առողջ (երեւութապէս) եւ ոչ տկար կը խնայէ։ Երբ կ'իջեցնէ լախտի հարուածը, ամէն անգամ որ առիթը կը ներկայանայ եւ յաճախ ամբողջ ընտանիքներ կը կործանէ։

Մանկերուն մէկ քառորդին պատճառը թոքախտն է։

Ի՞նչ միջոցներ ունինք այժմ. զայն կանխելու կամ դարմանելու համար։

Նախ կայ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ։

Փարիզի Փասթէօրեան Հաստատութենէն փրոֆ. Գալմէթ եւ իր աշխատակից Կէրէն, 13 տարի աշխատելէ յետոյ, յաջողեցան թոքախտի մանրէի կենդանական տեսակ մը այն աստիճան տկարացնել, ժահրազերծ ընել, որ այլեւս այդ մանրէին սերունդը չի կրնար թոքախտ յառաջ բերել։

Այդ մանրէներէն կազմուած է B. C. G. կոչուած թոքախտի պատուաստը, 1924 յուլիսէն ի վեր գործածութեան մէջ է։ Այդ պատուաստէն նորածիններուն կուտան բերնէն, 3 անգամ օրընդմէջ, առաջին 10 օրուան ընթացքին, երբ տակաւին մանրէն աղիքներէն դիւրաւ կրնայ արիւնին մէջ անցնիլ։ Այդ ժամանակամիջոցէն յետոյ պէտք է ներարկումով (սեղով) տալ։

Պատուաստը կազմող թոքախտի ժահրազերծ մանրէները երբ արիւնին մէջ կը մտնեն, մարմինը կը վարակէ այնպէս, ինչպէս թոքախտի ժահրաւոր եւ ախտածին մանրէներու հանդէպ։ Անմիջապէս կը ստեղծէ եւ շարժման մէջ կը դնէ պաշտպանողական յատուկ ուժեր, որոնք դիւրաւ կը չէզոքացնեն եւ կ'ոչնչացնեն մանրէները, որոնք արդէն տկար ու ժահրազերծ են։ Բայց ստեղծուած եւ շարժման մէջ դրուած ուժերը այլեւս կը մնան մարմինը պաշտպանելու համար հետագայ իսկական վարակումներուն դէմ։ Մարմինը պատուաստուելի այդ վիճակին կը հասնի, պատուաստը ստանալէ չորս շաբաթ յետոյ։

Անմիջապէս կարգ մը հարցումներ կը ծագին։

Արդեօ՞ք պատուաստի ժահազերծ մանրէները ժամանակի ընթացքին չեն կրնար իրենց ոյժը վերագտնել, ժահրաւոր դառնալ եւ թոքախտ յառաջ բերել։ *Շատեր ըրին այդ առարկութիւնը եւ փորձեցին օրինակներով հաստատել։ Սակայն մանրակրկիտ պրպտումները ցոյց տուին որ պատուաստուելէ յետոյ թոքախտէ մեռնող երախաները կամ պատուաստի ժահրազերծ մանրէներուն տեղ սխալմամբ թոքախտի ժահրաւոր եւ ախտածին մանրէներ տուած էին (օրն. Լիւպէք քաղաքի դէպքը, որուն դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ ներկայիս, եւ 71 երախաներ այդ ցաւալի սխալին հետեւանքով մեռան անցեալ տարի), եւ կամ, թոքախտի մանրէով վարակուած էին պատուաստը ստանալէ առաջ, կամ պատուաստուելու ընթացքին, երբ մարմինը տակաւին պէտք եղած չափով պաշտպանուած չէր։ Ուրեմն պատուաստը անվնաս է։*

Պատուաստը ո՞ր աստիճան կը պաշտպանէ Թոքախտին դէմ։ *Եօթը տարիէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ 389,000, իսկ ամբողջ աշխարհի մէջ մօտ մէկ միլիոն երախաներ պատուաստուած են։ Բոլոր երկիրներու մէջ կատարուած փորձերը եւ եղած դիտողութիւնները կը հաստատեն որ պատուաստը մեծ չափով կը պակսեցնէ թոքախտէ մեռնող երախաներու թիւը։ Այսպէս, թոքախտաւոր ծնողքներէ ծնած եւ անոնց հետ ապրող* չպատուաստուած 100 երախաներու առնուազն 16ը Թոքախտէ կը մեռնին *մինչեւ չորս տարեկան ըլլալը, իսկ նոյն պայմաններուն մէջ* պատուաստուած 100 երախաներու միայն 3ը *կը մեռնին թոքախտէ, իսկ 13ը կը փրկուին շնորհիւ պատուաստին։ Ուրեմն պատուաստը երախաներուն մեծամասնութիւնը կը պաշտպանէ թոքախտին դէմ, բայց ոչ բոլորը։ Ինչո՞ւ. բացատրութիւնը տակաւին ժամանակի եւ երկարատեւ դիտողութիւններու կը կարօտի։*

Որքա՞ն կը տեւէ պատուաստին պաշտպանողական ոյժը։ *Հազիւ քանի մը տարի, որով պատուաստուած երախաները կրկին պէտք է պատուաստել 3, 7 եւ 15 տարեկանին։*

Արդեօ՞ք պատուաստը չի տկարացներ երախաներու մարմինը եւ ենթակայ չըներ ուրիշ հիւանդութիւններու։ *Եղած դիտողութիւնները ցոյց կուտան որ ընդհակառակն պատուաստը աւելի դիմացկուն կը դարձնէ երախաները։ Պատուաստուած երախաները նուազ ենթակայ են երախայական այլազան հիւանդութիւններու հետեւանքով մեռնելու, քան անոնք որ պատուաստուած չեն։*

Պէ՞տք է պատուաստել նաեւ այն երախաները, որոնք Թոքախտաւոր ծնողքէն ծնած են եւ Թոքախտաւոր միջավայրի մէջ չեն ապրիր։ *Այս մասին տարակարծութիւններ կան։ Ցանկալի է պատուաստել, քանի որ պատուաստը անվնաս է եւ յետոյ, ներկայիս բոլոր երախաներն ալ ենթակայ են անպատճառ տեղ մը ստանալու թոքախտի մանրէն։ Երախայութեան շրջանին ստացուած այս մանրէներն են որ օր մը, յարմար առիթէն օգտուելով, կը սկսին իրենց աւերը գործել։*

Վերոյիշեալ տուեալներու վրայ հիմնուելով, կը յանձնարարենք հայ մայրերուն որ թոքախտին դէմ պատուաստել տան իրենց նորածինները իրենց փափաքը յայտնելով մանկաբարձ բժիշկին կամ մանկաբարձուհիին։ Ֆրանսայի համար Փասթէօրեան հաստատութիւնը ձրիաբար կը հայթայթէ պատուաստը եւ որեւէ մէկը կրնայ դիմել եւ ստանալ բժիշկի դեղագրով։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, պետական յատուկ հաստատութեան պէտք է դիմել։

Հայ մայրեր, պատուաստել տուէք ձեր նորածինները թոքախտին դէմ։

Տոքթ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ղակած պահանջ կայ մանուկ սե-րունդը փրկելու օտարացումէ, կազ-մելու անոր մէջ ազգային գիտակցու-թիւնը եւ նկարագիրը։

Սանուց Միութիւնը դպրոցէն ներս կը կատարէ շատ գնահատելի և ար-ժեքաւոր աշխատանք մը, իր 15,000 ֆրանքի պիւտճէին շնորհիւ ապա-հովելով դպրոցին գրենական պի-տոյքներու հայթայթումը, գրադա-րանի մը գոյութիւնը եւ ճոխացումը, կազմակերպելով սինեմայի ներկա-յացումներ եւ երաժշտական պահեր, առանց մոռնալու դաստիարակչական ժողովները։

Խնամակալութիւնը Սանուց Մի-ութեան մէջ ունի եռանդուն եւ ի-րիտասարդ ոյժ մը, որ անքաժան մասը կը կազմէ այսօր Դպրոցի ներքին մե-քենային։

Կը տեղեկանամ թէ Տիկին Մ. Գոյաճեան՝ որ ժամանակէ մը ի վեր գաւառ մեկնած է Ռէնոլէն՝ յարկ-եանի տոմբիւ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ հանդամակոսթեան պաշտօնով՝ հակառակ ներկայ տնտեսական սեղմ պայմաններուն, Լիոնի շրջանին մէջ գտած է համակրական ընդունելու-թիւն, եւ ունեցած է պատուաբեր արդիւնք մը։ Իր ուղեգիծին վրայ կը գտնուի նաեւ Վալանսի շրջանը, ուր-կէ յարգելի Տիկինը անցած է Մար-սէյլի եւ Նիսի շրջանները։ Ո՛չ մէկ տարակոյս՝ որ մի եւ նոյն համակիր եւ արժանավայել ընդունելութիւնը ընծայուի բոլոր հայրենակիցներէն, որոնց առիթը պիտի տրուի որ եւ է չափով աջակցիլ գերազանցօրէն ազ-գային եւ անհրաժեշտ հաստատու-թեան մը պահպանումին։

Հր. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1000 ԲԱՆՈՒՈՐԷՆ 400Ը ՄԻԱՅՆ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 24 Նոյ. (Մեփ. Թղթ.). — Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ վերջին թղթակցութենէս յետոյ։ Հա-րկ է ըսել թէ ամէն օր հինգով տասնով կ'աւելնայ մեր անգործ հայ-րենակիցներուն թիւը։ Վալանսի բո-լոր գործարաններն ալ գրեթէ միեւ-նոյն սատիճանով կ'ընթանան։ Վեր-ջին շաբթուան ընթացքին գործաւոր արձակել սկսան այն գործարաննե-րը, որոնց մէջ հարիւրին 30ը մեր հայրենակիցներն էին։ Այդ աշխա-տանոցներուն վրայ մեծ յոյս ունէինք, դժբախտաբար ասոնք ալ սկսան խումբ խումբ արձակել։

Մաքարոնիի գործարանը մինչեւ այսօր մէկ բանուոր իսկ արձակած չէր բայց յանկարծ կ'իմանանք որ քսան հոգիի ցանկ մը պատրաստած է արձակելու համար։ Թէեւ գործերը թոյլ են ու շատ մը գործարաններ բոլորովին դուները փակեցին, բայց կան աշխատանոցներ ալ, որ միայն օտարականները, ընդհանրապէս Հայերը կ'արձակեն ու միւս օրը տեղացին կ'ընդունին։

Գործարանը կը հիմնուի այն օ-րէնքին վրայ, որուն համաձայն հա-րիւրին 10 օտարական պէտք է աշ-խատցնեն։ Նոյնն ըրին շաքարի գոր-ծարանը, փամփուշտի գործարանը, մէկ խօսքով, բոլոր գործարանները։ Միւս կողմէ աշխատավարձքը հա-րիւրին 10 կտրելու օրէնք մը եւս դրած են գործադրել։ Պաստակի գործարանը յայտարարած է թէ 5 ամիսներէն սկսեալ կրճատումներ պիտի կատարէ։

Մեր հայրենակիցներուն հարիւ-րին հազիւ 40ը կ'աշխատին այժմ։ Մինչդեռ Վալանսը որ 1000 հայ աշ-խատաւոր ունէր, այժմ ունի 600 անգործ. ուրեմն 3000նոց գաղութէն կ'աշխատին միայն 400 հոգի, այն ալ ժամերը կրճատուած կամ օրա-վարձքերը գեղչուած։ «Յառաջ»ի ըն-թերցողները թող չափազանցութիւն չհամարեն այս թիւերը, որովհետեւ մենք օրը օրին, կարելի է ըսել ժամը ժամին տեղեակ ենք բանուորական կեանքին։ Մատի վրայ կը համրուին այն ընտանիքները որ երկու աշխա-տաւոր ունին։

Այս ընթացքով, վաղը մեր գա-ղութը գործելէ բոլորովին պիտի դադրի։ Եթէ հարիւրին 10ի օրէնքը ամբողջովին գործադրուի, կը նշա-նակէ թէ Հայերը ոչ աշխատելու են եւ ոչ ալ ուտելու։ Ինչպէս ը-սինք առաջին աղդանշանը տուաւ մաքարոնիի գործարանը եւ անոր հետեւեցան շաքարինը, փամփուշտինը, Վիթօրփէյը եւ շատ մը աշխատա-նոցներ։ Մեր կարծիքով, այսպիսի խտրական օրէնքներէն Հայերը եւ Ռուսերը պէտք է բացառութիւն համարուին։ Արդեօք կարելի չէ՞ հարցում մը ընել մեր Գաղթական-ներու գրասենեակներուն, որոնք մէկը երկուք ըրին։ Արդեօ՞ք պիտի կրնան օգտակար ըլլալ մեր բազմա-հազար թշուառ հայրենակիցներուն...

Երկրորդ պարագայ մը եւս,— անկանոն թուղթերով Ֆրանսա մտած Հայերու մասին։ Արդեօ՞ք հնարաւո-րութիւն չկայ այսպիսիներուն հա-մար կարգադրութիւններ ընելու։ Մեծ թիւ կը կազմեն այդպիսները, որոնք ընդհանրապէս անգործ էին, հապա ի՞նչ պիտի ընեն այս միջո-ցին։ Կառավարութիւնը սկսած է նպաստ տալ— գէթ չոր հացի մը դրամ— անոնց որ կանոնաւոր թուղ-թեր ունին։ Իսկ ի՞նչ պիտի ընեն անոնք որ ոչ նպաստ կը ստանան եւ ոչ ալ հանգիստ կրնան ծխել, ամէն ինչ քննութեան տակ ըլլալով։ Դժբախտաբար ընտանիքի հոգեր ալ ունին։ Այսպէս, 15 օրը, ամիսը մէկ անգամ կուգան կ'ազդարարեն որ երկրէն հեռանան։ Բայց ո՞ւր պիտի երթան կամ ի՞նչով, չկայ տեղ, չկայ տիրական, թող երթան...

Ն. Թէպօեան

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

ՏԷՍԻՆ, 24 Նոյ.— Նախընթա-ցող թղթակցութեամբս հաղոր-դած էի աշխատանքի ժամերուն եւ ժամավճարներու կրճատումը, մասնաւորապէս մետաքսեղէնի եւ հիւսուածեղէնի ճիւղերուն մէջ։ Նոյն կրճատումները սկսած են գործադրել նաեւ ուրիշ ճիւ-ղերու մէջ,— երկաթի, ձուլ-տակի, դեղօրայքի եւ այլ հաս-տատութիւններու մէջ։ Այս բո-լոր սեղմումները գործադրելով հանդերձ, բանուորական եւ այլ արհեստաւորական խաւերուն վրայ, կրկին դուրս կը թափեն բազմաթիւ թիւով գործաւոր-գործաւորուհիներ՝— անշուշտ առաջին հերթին օտարական-ները։

ԺԻՆԻՕԼ.— (դեղօրայքի, ներ-կի, խմելիքի եւ այլ հասմնիւթե-րու գործարան) նոյնպէս կրճա-տած է աշխատանքի ժամերը. փոխան 8ի 7 ժամ կ'աշխատ-ցնէ։ Այստեղ ունինք մօտաւո-րապէս 25-30 գործաւոր հայ-րենակիցներ։ Առ այժմ ամէնքն ալ գոհ են իրենց վիճակէն. գոր-ծաւոր չարձակեր։ ԺԻԼԷ.— (Մե-տաքսի, ներկի եւ մանարանի բաժինով (filature)։ Այս գործա-րանին մասին ալ գրած եմ իր առենին, աւելցնեմ նաեւ որ, հոս ալ կ'աշխատին բաւական թիւով հայրենակիցներ։ 1927ի առաջնապէն այնքան չազդուե-ցաւ, որքան այս տարի։ Միջին հաշուով 4, երբեմն ալ 5 օր կ'աշխատին։ ՍՕՍԻԷԹԷ ԼԻՕ-ՆԷԶ.— Այս մետաքսի խոշոր հաստատութեան մէջ կ'աշխա-տին ՏԷՍԻՆԻ մեր հայրենակից-ներէն շատերը։ Բազդատմամբ այլ գործարաններու եւ ճար-տարարուեստական հաստատու-թեանց, գրեթէ չազդուեցաւ տի-րող տագնապէն, բայց ներքին սեղմումներն ու աշխատանք-ները աւելի դժուարացած են։ Հետզհետէ հաստող նոր եւ կա-տարելագործուած մեքենաներու շնորհիւ, այս գործարանն ալ հաւանական է որ գործաւորներ դուրս ձգէ։

Վիլէօրպանի շրջանի (Լիոնի արուարձան) գործարաններուն մասին առանձին։ Այս բոլոր դժուարութիւններն ու անտեսա-կան տարապայման պէսպիսու-թիւնները տեսնելով ու զգալով մէկ կողմ, տակաւին հայ բանուոր-ները եւ առ հասարակ աշխա-տաւոր դատակարգը կըվարանին հիմնել՝ փոխադարձ օգնութեան սնտուկի մը այնքան անհրաժեշտ պահանջն ու առաւելութիւնները։ Այս հիմնարկութեան մասին դեռ շատ թուղթ ու մելան պիտի սպառի, շատեր պիտի գալարուին անօթութեան ճանկերուն մէջ, մինչեւ որ մեր մարթին վրայ կրենք առաջնային ամբողջ դառ-նութիւնը։

Հայրենակիցնե՛ր, անտեսա-կան ծանր տագնապին պատ-կերը մեր առջեւն է անհուն՚՚ւ։ Թողունք որ քաղցի եւ տառա-պանքի սարսափն ու աւերը ներսողոսկին դարանամուտ գա-զաններու նման։ Վե՛ր կենանք եւ մեր հաւաքական գիտակցու-թեամբ պաշտպանենք մեր ինք-նապաշտպանութիւնը։

Տնտեսական աննախընթաց հանգամանքն ու քաղ անտար-բերութեան այժմ պատճառ կը դառնան որ մեր հայրենակից-ները Ֆրանսահպատակութեան դիմեն,— մանաւանդ որ վերջերս ալ դիւրութիւններ կ'ընծայուին։ Թողած տուրք տեղեկութեանց համաձայն, գաղութիս մէջ հպա-տակութեան շարժումը ծայր տալ սկսած է,— դիմումներ կ'ը-նեն մեծաւ երկտասարդներ ալ։ Կը հետեւի որ եթէ ներկայ աշ-խատանքի պայմանները այսպէս շարունակուին, շարժումը աւելի պիտի ծաւալի։

Լ. Գայաճանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 21 Նոյեմ.— «Յառաջ»ի արծարծած Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի խնդիրը դեռ լուծում մը չգտաւ շնորհիւ մեր անտարբերու-թեան կամ անճարակութեան։ Եւ անհաւատութեան դէպի գործը։

Մինչդեռ տնտեսական տագնա-պը օրէ օր, շաբաթէ շաբաթ կ'աճի, ցաւալի կացութեան մը մատնելով հայ աշխատաւորութիւնը։ Թշուա-ռութիւնը ո՛չ յեղոս ունի, ո՛չ ալ խիղճ. որպէս զի դառներ մէկը միւ-սէն, աղքատը հարուստէն։ Իր ծան-րութեան տակ ամէնէն շատ հար-հարուողները դարձեալ մենք ենք, հողէ զուրկ, հայրենասէր կառավարու-թենէ զուրկ ու անտիրական տա-րագիրներս։ Ո՞վ կը բանէ մեր թե-ւերէն, երբ ժամանակաւոր ապրա-խութեան մը համար, անհատական դուարձութեան ի խնդիր կը ծախ-սենք տասնեակ ֆրանքներ, իսկ կը քաշուինք անոր մէկ փոքր մասը յատկացնել նպատակի մը որ միշտ մեզի է, Հայութեանն է։

Կազմակերպող, միջոցներ թելա-դրո՞ղ չկայ թէ քիչ մը քաջութիւն կը պակսի, որ այս ուղղութեամբ խօսինք բոլոր այն հայ աշխատա-ւորներուն, որոնք թերթ չկարդալով անտեղեակ են խնդրին, ցրուած գա-ւառաց գործարաններու մէջ, ան-հաղորդ հայկական կեանքին ու թերթին, առարկեն թէ ցիր ու ցան, իրարմէ անջատ ըլլալով, անկարելի է բոլորը հաւաքել մէկտեղ եւ անոնց բացատրել գործին անհրաժեշտու-թիւնը։

Եթէ առոր համար է որ քար լռութիւն կը տիրէ Փարիզէն մինչեւ գաւառները, ես գոնէ Լիոնի հա-մար, առաջարկ մը պիտի ընեմ Նոր-ընտիր Գաւառական Ժողովին։ Նա-խորդ թղթակցութեամբս արդէն գրած էի, որ շնորհիւ քաղաքական երեք կազմակերպութեանց համերաշխու-թեան, 11 թեկնածուներ անդամ ընտ-րուած են Գաւառ. Ժողովին։ Ի հար-կէ ասոնք պատահականօրէն չընտ-րուեցան, այլ աւելի քան 350 հոգի իրենց քուէները կեդրոնացուցին ընտրելիներուն վրայ։

Արդ, Նորընտիր Գաւառականը եթէ կ'ուզէ դրական գործ մը կա-տարել, անտարակոյս, այդ պիտի ըլ-լայ առաջին հերթին անգործ հայ-րենակիցներուն հոգ տանիլ, որպէս զի անոնք աւհագին չարչարանքներ տեսնելէ յետոյ, այս օտար պողո-տաներուն վրայ անօթի չմնան, մեր իսկ աչքերուն առջեւ։

Նկատի ունենալով որ մինչեւ այժմ ոչ մէկ կազմակերպութիւն, ո՛չ մէկ անհատ խորհեցան եթէ ո՛չ ամբողջութեամբ, գոնէ քանի մը հարիւր հոգի ժողովի կանչել ու ա-նոնց բացատրել Փ. Օ. Սնտուկի կարեւորութիւնը հայ աշխատաւոր-ներու համար,— թո՛ղ ինքը, Նորըն-տիր Գաւառ. Ժողովը Նախաձեռ-նարկ ըլլայ գոնէ զինք ընտրողները կանչել որեւէ տեղ խորհրդակցելու, եւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար։

— Կը ձախողի՞ այս քայլը,— չենք կարծեր։ Որովհետեւ ինչպէս ըսինք, Գաւառականը ընտրուած ըլլալով կեդրոնաձիգ քուէներով, կրնայ գործ կատարել, քանի որ կը տիրէ փոխադարձ վստահութիւն։ Գործին ամէնէն կարեւորը այդքան բազմութիւն ժողովի հրաւիրելն է, անոնց բացատրութիւն տալն ու ուղղութիւն ցուցնելն է, մնացեալը ինքնին կ'երթայ գծուած ճամբով։ Այն պահուն երբ Փոխադարձ Օգ-նութեան Սնտուկի վարչութիւնը կազմուի, այլեւս ոչ Գաւառ. Ժո-ղովը թող խառնուի անոր ներքին ու արտաքին աշխատանքներուն, եւ ո՛չ ալ այս վերջինը փորձ կատարէ միջամտութեամբ Գաւառականի գոր-ծերուն։ Գաւառ. Ժողովը արդէն իր արամադրութեան տակ ունի բազ-մաթիւ անուններ ու հասցէներ, թէ՛ նամակով, թէ՛ առանձին կոչով ու ծանուցմամբ կրնայ բոլոր գաղութը ժողովի հրաւիրել։ Պէտք է չարժիլ սակայն։ Հայը Հայ պահելու համար այս ճիգն ալ փորձենք։

Թ. Հըակ

«ՀԱՅԵՐԸ ԵԿՈՐ ԵՆ. ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՉՈՒՆԻՆՔ ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ԱՆՈՆՑ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ»

ԽՄԲ.— Արաբական Թերթերը նորէն սկսած են զբաղիլ հայ գաղթականներով, համայնավա-րական վերջին ցոյցերուն առթիւ։ «Ադիտիւլ ճէտիտ» կը գրէ.

«Բոլշեւիկեան միքրոպները մեր երկիրը եկան, երբ մենք մեր դուները բացինք հայ գաղթականներու առ-ջեւ։ Այս ախտը եթէ միայն հայ հիւղաւաններուն մնար, այնքան կա-րեւորութիւն չէինք տար. սակայն դժբախտաբար տարածուեցաւ բոլոր բանուորներուն մէջ եւ նախապէս որ միայն Հայերու անունները կը լսէինք իբրեւ բոլշեւիկ, հիմա անոնց հետ կը լսենք նաեւ արաբ հայրե-նակիցներու անուններ։

Հիմա բոլշեւիկեան շարժումի ղեկավարներն են Հայեր եւ Արաբ-ներ։ Հայերը եկւորներ են եւ մեզմէ չեն համարուիր. իրաւունք ունինք պահանջելու անոնց արտաքսումը, քանի որ վտանգ մը կը դառնան մեր գլխին։ Բոլշեւիկ Ռուսիոյ մէջ համայնավարական սկզբունքներով կառավարուող Հայաստան մը կայ, ան միշտ հրաւէր կը կարդայ Հա-յերուն երթալ հաւաքուելու իր դրօ-շին տակ, Հայերը եթէ հոն երթան, կը գտնեն իրենց փնտռած կարգերը։ Հետեւաբար կառավարութիւնը մեր երկիրը պէտք է մաքրէ բոլշեւիկ Հայերէն, զանոնք հեռացնելով։

Երկրորդը արաբ համայնավար-ներն են։ Անոնք ալ խստօրէն կա-ռավարութեան կողմէ պիտի հետապն-դուին եւ անխնայ պատժուին։ Պէտք էխիստ օրէնքներ պատրաստուին ա-նոնց համար։

Նմանապէս կառավարութեան պարտականութիւնն է բոլոր բան-ուորներուն համար պատրաստել ճամբաւոր օրինագծեր, որ անոնք չստիպուին համայնավար վտանգին առաջնորդուիլ։

Լ'Օրիան կը գրէ «կարմիր վտանգը» վերնագիրով.

— Դէպքերը անանկ բերին որ շնորհիւ ցոյցարուած թուլութեան եւ անտարբերութեան, բոլշեւիկութիւնը օրըստօրէ ծաւալիլ սկսաւ կարգ մը խաւերու մէջ եւ նոյն իսկ օտար-ազգի պրոպագանտիստներ հաս-տատուեցան Պէյրութի մէջ եւ գոր-ծունէութեան ձեռնարկեցին։

Համայնավարութեանը կը դիմէ նախասիրաբար ընչազուրկ դասա-կարգը եւ հայ գաղթականներու մի-ջավայրը շատ նպաստաւոր հող մը կը կազմէր անոր ծաւալումին համար։ Հետեւաբար, յաջողեցաւ բազմա-թիւ կուսակիցներ գտնել այս վեր-ջիններու մէջ որոնք օգտուելով Լի-բանանեան հպատակութեան հանգա-մանքէն, երկիրը չունէին սահմանա-գլուխէն դուրս վտարուելու. բայց այս կացութիւնը կրնա՞յ շարունա-կել այսպէս եւ «Լիբանանը չի՞ կր-նար իր սահմաններէն դուրս նե-տել վտանգաւոր կերպով ալեբախտ այդպիսի որդեգիր զաւակներ»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԷՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷԼԿՐԱՑ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Գատերա՞զմ կայ ուրեմն այս երկրին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, խաղաղութիւն չկայ։ 12 հազար սերպ զինուորներ զօրաշարժի ենթարկուած են ընդդէմ պուլկար քոմիթէճիներուն։

∴

Առաջին։ Ինչո՞ւ երկաթուղին պաշտպանուած է.

Ճամբորդը որ կը ճանչնայ Միջազգային էւ Սերպիական հողի վրայ, Սերպիա պատասխանատու է անոր ապահովութեան։ Քոմիթէճի-ներն ալ միջոց, այդ ճամբորդին ներս է որ կը զարկեն։ Հո՞ն է որ կը հիւինք մեր Լերան եղբայրներուն զրպարտիչներէն մէկուն։ Անոնց քա-ղաքականութիւնն է թոյլ չտալ որ երկրին մէջ թաղուի Մակեդո-նիոյ համբաւաւոր հարցը։ Ուրեմն, համաձայն առանձին «Մվ որ ոչինչ լսէ, հաւանութիւն յայտնած կ'ըլ-լայ» դարձուածքի առմուկ մը կը բարձրացնեն։ Ըսել կ'ուզեմ թէ փո-խանակ տեղական կառախումբերուն դէմ գործելու, իրենց ամբողջ ուժը կը թափեն միջազգային կառախումբ-երուն վրայ։

Արո՞նցմէ է որ կ'ուզեն լսուիլ։ Պալքաններէ՞ն։ Ո՛չ։ Անոնք գի-տեն թէ ինչ կը բանին։ Կ'ուզեն լսուիլ Փարիզէն, Լոնտոնէն, Ժընե-ւէն, Ուաշինկթընէն։ «Տեղական»ի մը գոհերուն աղաղակները չեն անց-նիր սահմանէն անդին, «Միջազգա-յին»ի մը գոհերուն աղաղակը կրնայ ըլլալ որ հասնի մինչեւ Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա թերեւս։

Եւ յետո՞յ, պիտի ըսէք։

Յետոյ, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ա-մերիկա— մեր քոմիթէճիներն են որ կը տրամաբանեն այսպէս— Եու-կոսլաւիայէն հաշիւ պիտի ուզեն թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ կառախումբ-երը օղը կ'ելլեն իր երկրին մէջ։

— Քոմիթէճիներուն գործն է, պիտի պատասխանէ ան։

— Եւ ինչո՞ւ այդպէս կ'ընեն այս պարոնները, պիտի հարցնէ Միացեալ Նահանգներու Հանրապե-տութեան Նախագահը։

— Որովհետեւ գոհ չեն Մակե-դոնիոյ համար, պիտի պատասխանէ Սերպիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը։

Այն ատեն, յաջորդ օրը, Նիւ-Եորքէն մինչեւ Սան-Ֆրանչիսքօ, բոլոր թերթերը լոյս պիտի տեսնեն այս վերտառութիւններով։

— «Միշտ Մակեդոնիոյ հարց մը կայ»։

Այսքան, ահա, ինչպէս պիտի ը-սէր իմ հին բարեկամս, հաղիտը։

Երկրորդ։ Ինչո՞ւ սահմանագլու-խը պատերազմական գծետներ հա-գած է։ Չէթէներուն ճամբան կտ-րելու համար։ Եթէ, ո՛չ, սերպիական Մակեդոնիան, երկու տէրեր պիտի ունենար, ամուսինը եւ սիրականը, Սերպիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը եւ Իվան Միխայլոֆ։

Ասոր համար է որ իր կալուած-ներէն մէկը պահելու համար, Սեր-պիա իսկական բանակ մը ասքի հա-նած է։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւն մը պատմեցի ձեզի։ Աստ՛ պատմութիւնը վերջացա՞ծ է։ Այդպէս չի թուիր։

Դերասանները պէտք չէ որ ձեզ-մէ ծածկեն խորքի նկարը։

Դերասանները քոմիթէճիներն են։ Խորքի նկարը՝ Մակեդոնիան։

Եւ այս թատրոնին վրայ, առանց խորքի նկարին, դերասան չպիտի ըլլար։

Դիւանագիտական տեսակէտով, Մակեդոնիոյ հարցը կտրուած է, ինչպէս Մակեդոնիան երեք կտորի, սերպիական, յունական, պուլկարա-կան։

Այս մասին, Նէօյիի դաշնագիրը բոլոր ատրագրութիւնները հաւա-քած է։

Այսուհանդերձ, տեսաք թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ։

Պալքաններու մէջ տակաւ մը վառօդ կայ։ Իսկ Պուլկարիա, ինչպէս Սերպիա կը մերժէ դոյն մէջտեղէն վերցնել։

Այս վէճը բացատրել, չի նշա-նակեր զայն լուծել։

Կրնա՞յ լուծուիլ։

Ինչպէս որ կը ճանչնանք երկու հակառակորդները, կրնանք ըսել թէ չի կրնար լուծուիլ։

Քոմիթէճիները երբեք տեղի չպիտի տան։

Պէլկրատի կառավարութիւնը եր-բեք տեղի չպիտի տայ։

Ուրե՞մն։ Ուրեմն, վառօդի տա-կառը պիտի շարունակէ զանոնք իրարմէ բաժնել։

1893ին, մակեդոնական շարժ-ման սկիզբները, քոմիթէճիները բոլորը պուլկարական ծագում չունէին, կ'երազէին իրենց երկրին անկախութիւնը։ Անոնք ո՛չ Պուլկարիոյ համար կ'աշխատէին, ոչ Թուրքիոյ, ոչ ալ Սերպիոյ, այլ միմիայն Մակեդոնիոյ համար։ Ի՞նչ եղած է այս գաղափարը։ Երկու պատերազմներու գլաններուն տակը փշրուած է։ Այսօր, Պալքաններու ամէնէն զօրեղ պետութիւնը՝ Եու-կոսլաւիա կռուի պարագայ մը պի-տի նկատէր որեւէ արարք, որու կողմէ ալ գար, որպիսիքըլլար ինպաստ Մակեդոնիոյ անկախութեան։

Այսուհանդերձ խաղալ լուծում մը կը սաւառնի Պալքաններու վրայ։ Եթէ փոքրագոյն ամպ մը կ'արգիլէ որ ան նշմարուի, որովհետեւ ան տակաւին շատ բարձր է գլուխնե-րէն։ Հարցը կը դառնայ Հարաւի բոլոր Սլաւներու Դաշնակցութեան վրայ։

Ի՞նչ անուան տակ։ Մեծն Եու-կոսլաւի՞ա։ Անունը դեռ կը գտնուի։

Այս ըմբռնումը որ պիտի երկա-րէր Ադրիականէն մինչեւ Սեւ Ծով, իր մէջ պիտի բովանդակէր Սլօ-վէնները, Խրուաթները, Սերպերը, Պուլկարները եւ Մակեդոնացիները։ Գաղափարը նոր չէ, չիմարական բան մըն ալ չէ։ Ստամպուլսկի, այս հինգ ժողովուրդներէն մէկուն վար-չապետը, իր քաղաքականութեան խարիսխը դարձուցեր էր զայն։ Շիտակ է թէ ան սպաննուեցաւ։

Բայց, հիմա գիտէք, առիկա Պուլկարիոյ մէջ, չի կրնար բացա-ռիկ դէպք մը նկատուիլ։ Ընդհակա-ռակն, Սերպերը, իրենց մայրաքա-ղաքին փողոցներէն մէկուն տուին Ստամպուլսկի անունը։ Այս արարքը չի կրնա՞ր ցոյց տալ, Ադրիականի և Սեւ Ծովու միջեւ, ամէն մարդ, այս գաղափարին նախարարապետը չի նկատեր անծիտ անձնաւորութիւն մը։

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ուրիշ լոյս՝ վառօդի տակառը խեղ-դելու։

Այս քաղաքական արարքը պիտի ըլլար, իմաստութեան արարք մը։ Բայց արդեօ՞ք մարդոց ճակատա-գիրն է իմաստուն ըլլալ։

ՎԵՐՋ

ԽՄԲ.— Քանի մը օրէն, Թեր-թօնի ձեւով պիտի տանք ուրիշ շարք մը, նոյնքան ջետաքրքրա-կան, Պալքաններու կեանքէն.

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ կալմանի մէջ: կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱՐԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ՁԱԽԵՇՏ ՄԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ. եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Շոգեկառք՝ կառ. տուն Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լեկոնէս:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. միութեան պարահանդէսը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սոսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ, ընտիր ցազպանտ, ղեկավարութեամբ ԺՈՐԺ ՊԱՒՈՒԴԻԻ:

Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Ի նպաստ ֆրանսական CONCEPTION *հիւանդանոցին*

Այս իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Պրէսքան Մարսէյլի սրահին մէջ, 146 Chemin des Chartreux.

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի կը ներկայացուի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ (ՁԱԽԵՇՏ)

Գեղարուեստական հոխ բաժին: Եւրոպական պարերը կը ղեկավարէ Պ. Յ. ՂԱՄՍԸՉԵԱՆ:

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ իր կազմութեան հրդ. տարեդարձին առթիւ: Մասնակցութեամբ Ջարսանճագի Պատ. միութեան, Փուլվար Օտտոյի երիտասարդաց միութեան, վաղը Կիրակի ժամը 2ին Սալօն Սպանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert.

կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԵՆԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Հայ Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. *ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ (շարունակութիւն վիճաբանութեանց):*

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Բ. զբօսյցը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

Ջութակ Տիկ. Մ. ՑԱՄԼԱՄԱՃԵԱՆէ, դաշնակ կը ղեկավարէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ: Մուտքը ազատ է ամէնուն համար:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայր. միութեան կողմէ, 26 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն Horticultureի սրահին մէջ:

կը խնդրուի բոլոր միութիւններէ նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԽԱՑԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

27 Դեկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին

Sociétés Savantes*ի սրահին մէջ*

Պ. ԱՐԱՄ ՋԱՐԸՔ (Վարդանեան) կը խօսի Խոյամի մասին եւ կ'երգէ Խոյամի քառեակները ընկերակցութեամբ թառի, Հուլթակի քանոնի եւ ուտի: Արեւելեան երգեր յայտնի երգչուհիներու կողմէ,

Ցանկերը կը ծախուին «Յառաջ»ի եւ Կովկասի խմբագրատուններու: Գին՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, Քլիշի:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ակումբին մէջ, կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Ազբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Վիէննի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Ինտակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անպատճառօրէն:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ. ներկայանալ անպայմանօրէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տքթ. Ս. Թէրզեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր բարեկամներուն եւ յաճախորդներուն, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրեն պատահած արկածին առթիւ: Այս առթիւ կը ծանուցանէ թէ վերսկսած է հիւանդներ ընդունիլ ըստ առաջնոյն՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1-3 Polyclinique de Belleville, 29 Rue des Fêtes, Փարիզ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 910:
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 100:
Հռոմ, Հ. Յ. Վ.— 200:
Սէն Շամոն, Ա.Խտ.— 140:
Գրինոպլ, Կէտ.— 38:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Փաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսական ազատութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:

Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39:

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը: Դիմել Mme. Assadourianի c/o Mme Markarian, 36 Rue Desvaux, Paris (19):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներու ընդհ. Հայր. միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի, Անիէռի, Քուրպըվուայի, Կուռէնվիլի, Սէվրանի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple. *Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարակ: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

EMPIRE *մեկինա-Հօլ՝* 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ
6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ

իմ Հայաստանի մենագիր եւ բազմագոյն քարտէսս, ինչպէս շատեր կը շփոթեն ուրիշ քարտէսի մը հետ: Իր տեղն է միշտ «Համայնագիտական քարտէս» Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրակ. եւ վիճակագրակ. հետաքրքրական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, Հայրենի մանրանկար տեսարաններ, Վանի, Խարբերդի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նահանգները առանձինն, Նոր-կառույց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Սեբաստիա, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նուպարաշէն՝ առանձին բլանի վրայ: Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ գնագիրով: Իր նշանաւորն է՝ հակառակ ամէն կողմէ անոր գինը 10 ֆրանք ըսելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ: Գին՝ 6 ֆրանք, փոսթի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք: Դիմել H. BABESSIAN*ի,* 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, *կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան: Ռումանիոյ մեր գործակալն է* H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

Բ Ա Ց Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Ո Ն Կ

ՄԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ սոյն քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահմանի դրկումներէն: Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած: Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով: Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի, ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր *Այբբենարան 1, քերական 2, Հուսաբեր այբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Առատուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Մեղլին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Առաքելի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք:*

Թատերական գիրքեր *Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասունեօթ փեսացու 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք:*

Փոխանակեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները:

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ. ձեզի պիտի ժպտի բաղդը: Զեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր Սէն Միշէլի մէթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 Րիւ Մինեօն, պիտի գտնէք անզուգական քուրը դերձակ ԳԱՐԱԽԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով:

Tél. Den. 41—45.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցերեկ, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

RESTAURANT ANTOINE

20 Rue Rodier, PARIS

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած համեղ կերակուրներ զեղչեալ գիներով: Ամէն օր արեւելեան նուագ ընկերակցութեամբ օրիորդ Ֆէրիցէի, որ կ'երգէ եւ կը պարէ: Միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրահարներուն:

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն:

Հայերու ուշադրութեան

Լարոզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, զիջողամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր դիւրին պայմաններով:

Դարձի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՉԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ   ԱՐՏԱԾՈՒՄ   ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

30.— ԱԳՀԻՍԱՐԻ ՋԱՐԴԸ

Այս վիրաւոր ու սպաննեալ Հայերուն մէջ կը գտնուէին շատեր, որ տեղացի չէին, այլ եկած էին հեռուներէն: Պոլսոյ Հնչակեան կոմիտէն էր, որ ղրկած էր շատերը մասնաւոր նպատակով: Երբ խուզարկեցին, անոնց վրայէն գտնուեցան անգլիական, ֆրանսական, իտալական անցագրեր:

31.— ԿԻՊՐՈՍԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Երբ Թուրքիոյ մէջ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, Հայերը կարեւոր ժողով մը կը գումարէին Կիպրոսի մէջ: Լուր առնուեցաւ, որ այս ժողովին մէջ որոշուած է դարձեալ Թուրքիա մտնել եւ նոր խռովութիւններ յարուցանել: Ժողովականներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Կիլիկիոյ յեղափոխութեան հերոսը, Աղասին, որ փախչած էր Թուրքիայէն:

Նկատի առնելով հասած լուրերը, Ատանայի եւ Հալէպի կուսակալներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք և ծովեզերքին վրայ հսկողութեան հրահանգեցինք կեդրոնական կէտերը:

Երբ դէպքերը այս վիճակին մէջ էին, Պոլսոյ մէջ անգլիական դեսպանն ու Հայոց պատրիարքը գրեթէ ամէն օր տեսակցութիւններ կ'ունենային: Այդ օրերուն անգլիական դեսպանին անունով սկսան հրապարակ նետել գանազան զրոյցներ: Միւս կողմէ Լոնտոնի թերթերը այնպիսի յօդուածներ կը գրէին եւ քարոզութիւններ կը կատարէին, որ գրեթէ ապստամբութեան կը մղէին Թուրքիոյ Հայերը:

Եղած Եվրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այն տեսակցութիւններուն եւ զաղտնի խորհրդակցութիւններուն վրայ, զորս կը կատարէին Հայոց պատրիարքն ու Անգլիոյ դեսպանը, հակառակ բոլոր սովորութիւններուն:

Բացատրեցի թէ այս պարագաները շահագործման նիւթ կը ծառայէին խռովարարներուն, հրապարակի զրոյցներուն կու տան իրենց ուզած մեկնութիւնը, հանրային կարծիքին վրայ գէշ ազդեցութիւն կը ձգեն եւայլն: Սակայն դժուար էր խօսք հասկցնել Պապը-Ալիին, աւելի դժուար քան ուղղակի մը ցատկեցնել փոսի մը վրայէն: Եղած Եվրոպական աթոռին վրայ նստած մը ամենեւին իր թոյլատու թիւնը, որ անձնաւորութիւնը ինքզինք մարդկութեան ամէնէն կատարեալ եւ խելացի տիպարը կը համարէր ու կը սեպէր, ամէն բան իր տեսողական անկիւնէն կը դիտէր ու ուրիշին տուած բացատրութիւնները անարժէք եւ անկարեւոր կը գտնէր: Պետութեան առաջնակարգ այսպիսի պատրանքներու մէջ իյնալով կառավարութիւնն ու ազգն ալ մղէտի և կործանումի կ'ենթարկուէին:

Օր մը առաւ դեսպանին թարգմանը զօրս գալով, ըսաւ թէ Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները, որոնք խռովութիւն կը յարուցանեն եւ չարիք կը գործեն Թուրքիոյ մէջ, իրենց գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակելով մինչեւ Եվրոպա, նոյնիսկ աւելի հեռուները տարածուած են, ու կը խորհին Վրաստանի ամբողջ Հայերն ալ լծելով այս շարժման՝ իրագործել անիշխանութեան եւ ոչնչականութեան նպատակները: Այդ պատճառով, Ռուսիա լուրջ միջոցներ ձեռք առած է այդ կոմիտէներուն գործունէութեան դէմ: Նոյն կոմիտէները նոր կուսակցութիւն մը հիմնելով Լոնտոնի մէջ, Զուիցերիոյ եւ եւրոպական զանազան երկիրներու համալսարաններու մէջ ուսանող վրացի երիտասարդներն ալ միացուցած են իրենց եւ որոշած են մօտ օրէն վրացերէն լեզուով յեղափոխական թերթ մըն ալ հրատարակել: Յայտնեց նաեւ թէ Թիֆլիսի եւ Լոնտոնի կոմիտէներուն զաղտնի թղթակցութիւնները ձեռք անցուցած է ռուս կառավարութիւնը.

Պատասխանեցի թարգմանին.

— Դուք դեռ նոր կ'իմանաք այդ բաները: Մինչդեռ մենք կանուխէն տեղեկացած էինք եւ գիտէինք թէ ի՛նչ են յեղափոխական կոմիտէներու ծրագիրները, կազմը, գործունէութիւնը, թէ ո՛ւր եւ ի՛նչպէս պիտի գործեն:

Ինչպէս առաջ գրած եմ, տեղն է, նորէն կ'ըսեմ թէ համայնավարական հոսանքը, որ ներկայիս կը տիրէ բովանդակ Ռուսիոյ մէջ, կարեւոր առնչութիւն մը ունէր Թուրքիոյ հայ յեղափոխական շարժման հետ:

32.— ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՋԱՐԴԸ

21 Հոկտ. 1895ին, ուրբաթ, զոր երկինքով օր մըն էր, ձերթ անձրեւ կը տեղար: Կարծես Տիարպէքիրի վրայ փռուած էր ծառախուռ մը: Մզկիթներէն ելլալով, Շրջակայ գիւղերէն քաղաք եկած էին բազմաթիւ աշիրէթներ: Շուկային ու թաղերուն մէջ համեմատաբար մեծ բազմութիւն մը կը ծառուէր: Բնականաբար բաց էին խանութները եւ առեւտուր կ'ըլլար:

Դրացի նահանգներուն ու մօտիկ քաղաքներուն մէջ ամենայն սաստկութեամբ կը շարունակուէր յեղափոխութիւնը: Սակայն մինչեւ այդ օր Տիարպէքիր խաղաղ կը մնար եւ բնականոն վիճակ մը կը ներկայացնէր: Երկու ժամ մնացած էր կէսօրուան: Դեռ կէսօրուան աղօթքին պատրաստուելու համար, հաւատացեալները չէին լուացուած (աբտէսթ): Սակայն մզկիթներուն մէջ գեղեցկաձայն հաֆըզները Գուրան կ'արտասանէին, այնպէս որ մաս մը ժողովուրդ կանուխէն մզկիթ մտած էր:

Հայկական թաղերուն եւ շուկայի հայկական խանութներուն մէջ եռուզեռ մը կը նշմարուէր: Հայերն ու խալաֆները, ինչպէս ամէն օր, անոնց կը խօսակցէին եւ իրարու կատակներ կ'ընէին: Սակայն երբ մզկիթներէն լսուեցան աղօթքի հրաւէրները եւ հաւատացեալները աբտէսթ առնել, Հայերը սկսան փակել իրենց խանութները:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

29 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1738

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՁԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Ցառաջ»ի ընթերցողները նկատած են, անշուշտ, որ ատենէ մը ի վեր լայն տեղ կուտանք տնտեսական-ընկերային անցուդարձերու, որ կը փոթորկեն արդի աշխարհը։

«Համաշխարհային Տնտեսական Տագնապը» այլեւս թեմային բաժին մը դարձած է։ Օրը օրին հետեւելով այդ շարքին, աշխատաւոր բազմութիւնները ոչ միայն կը տեղեկանան կացութեան, այլեւ աւելի որոշ կը տեսնեն իրենց իսկ ճակատագրին հետ կապուած հարցեր, հանելով համապատասխան եզրակացութիւնը։

Եւ լուրերը այնքան պերճախօս են, որ յաճախ աւելորդ կը դառնան ո՛ր եւ է վերլուծում կամ խոհրդածութիւն։

Կատարեալ պատերազմ մըն է որ կը մղուի այս միջոցին, երկիրէ երկիր եւ գասակարգէ դասակարգ։ Պատերազմ՝ առանց վառօդի եւ սուրի։ Առանց ռումբի եւ թնդանօթի։ Բայց նոյնքան չարաշուք եւ համատարած։

Պատերազմ՝ մաքսային պատնէշներով։ Պատերազմ՝ սահմանէ սահման խստութիւններով։

Ամէն երկիր ինքն իր վրայ կծկուելու, իր բուդժէն տապկուելու ճիգեր կը փորձէ, անօրինակ եռասիրութեամբ։ Իբրեւ գերագոյն փորձը ինքնապաշտպանութեան։

Մեծն Բրիտանիան տակաւին նոր սկսաւ գործադրել մաքսային քաղաքականութիւնը։ Բայց առաջին թափով իսկ, հարիւրին հարիւր մաքս հաստատելով օտար ներածումներու դէմ, կ'ապացուցանէ թէ կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբու վրայ։ Կառավարութիւնը անվարան կը գործադրէ իր ստացած լիազօրութիւնները, մինչ ստերլինը իջեր է արդէն 90 ֆրանքի։ Այս անկումն ալ, անշուշտ, մաս կը կազմէ իր քաղաքականութեան, որ ամէն բանէ առաջ կը ձգտի լուծել երկու միլիոն անգործներու տառապալի հարցը, եւ ինքնաբաւ դարձնել երկիրը։

Այս քաղաքականութեան հետեւանքները զգալի են արդէն եւ աւելի պիտի շեշտուին քանի մը ամիսէն։ Գերմանիան, որ աժան կ'արտադրէր, մատնուած է տագնապութեան։ Մ. Նահանգները կը մտածեն դիմել փոխվրէժի։ Իսկ Ֆրանսան, որուն արտածումներուն մէկ ութերորդը Անգլիան կը գնէր, իրարու ետեւէ գործարաններ կը փակէ, վտարելով հարիւր հազարաւոր բանուորներ։

Դէպի արեւելք,— ահա Թուրքիան, յաւիտենական սնանկը, որ ոչ միայն մեղրով եւ քիլոկրամով սահմանափակած է ներածումները, երկամսեայ ցուցակներ կազմելով, այլ եւ նոր տուրք մը կը հաստատէ, «ազգային տնտեսութեան պաշտպանութեան» համար։

Անզէն բայց ահաւոր պատերազմ, որուն մէջ իւրաքանչիւր երկիր պիտի դիմանայ համաձայն իր դիմադրական կարողութեան եւ ներքին հարստութեան։

Եւ այս պատերազմին մէջ, իւրաքանչիւր երկրի պետական կարգ ու սարքն ալ ծանր փորձի մը կ'ենթարկուի։ Որովհետեւ, տագնապը միայն տնտեսական չէ, այլ եւ ընկերային։ Աշխատաւորական Բրիտանիոյ ազգային կառավարութիւնը աւելի քան 500 ձայնի մեծամասնութիւն ունենալով հանդերձ, չի կրնար վանել ներքին ալեկոծութեան մղձաւանջը։

×

Բայց թողունք հսկաներն ու իրենց հնոցները եւ դառնանք մեր թոնիրը։

Տագնապը կը ծաւալի։ Եւ վա՛յ անոր որ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ չէ խորհած, չի խորհիր այս անզէն պատերազմին մէջ։

Մենք մեր պարտքը կատարած չենք սեպեր միայն ահազանգ հնչեցնելով։ Ուստի, ամէն առիթով կը շեշտենք իբրօղնութեան ո՛ր եւ է ձեռնարկի պահանջը։ Թերթին սիւնակներն ալ միշտ բաց են, աւելի գործնական, աւելի դիւրին ծրագիրներ արծարծելու համար։

Անցեալ փետրուարին, երբ թեթեւ նախանշաններ միայն կ'երեւային գործազրկութեան մասին, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ծրագիր մը մշակած էր, գործազուրկ ընկերներու օգնութեան համար։

Կուսակցական գետնի վրայ առաջադրուած այս ձեռնարկը, որ դժբախտաբար միաց թուղթի վրայ, կը նախատեսէր հետեւեալ աղբիւրները.—

1.— Ըստ վիճակի եւ կարողութեան, 50, 75, 100 ֆրանքի միանուագ վճարելի պարտադիր տուրք մը։

2.— Ամսական հինգ ֆրանքի տուրք մը։

3.— Նուէրներ եւ զանազան ձեռնարկներ։

Այս պարագան կը յիշենք, ապացուցանելու համար թէ լուրջ խորհրդակցութիւններով, միշտ ալ կարելի է ելք մը գտնել, երբ բաւէ որ կամք ունենանք։

Արդ, այսօր համատարած հանգամանք է ստացած տագնապը, եւ անբաւական են նախատեսուած միջոցները։ Այսօր միայն ընկերներ չեն որ կը տառապին գործազրկութենէ, այլ հազարաւոր աշխատաւորներ։

Ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, կամ ո՛ր սրտառուչ բառերը գործածենք, որպէսզի մարդիկ սափրուին գործի կապուիլ եւ կազմակերպել աշխատաւոր բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

192 ՔԻՒՐՏԵՐ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Ատանայէն կը հաղորդուի «Ժուռնալ դը Պալգան»ի—

Արարատի ըմբոստութեան պարագլուխներէն 192 հոգի, որոնք ձեռք անցուած էին վերջին շարժումին առթիւ, այս օրերս պիտի դատուին Ատանայի մէջ։ Ասոնցմէ 91 հոգիի թղթածրարները արդէն իսկ Ատանա ղրկուած են, իսկ առաջին հարցաքննութիւնը կատարուած է Վանի եւ Էրզրումի մէջ։ Հաւանական է որ դատավարութիւնը մանաւոր դրանի մը մէջ տեղի ունենայ, նկատի ունենալով խնդրին կարեւորութիւնը։ Ատանայէն՝ բանտարկեալներէն շատեր ուրիշ տեղ փոխադրուած են, այս նոր բանտարկեալներուն տեղ բանալու համար։

Թուրքիա թերթեր կը դադրեցնէ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութեան հրամանով, հետեւեալ թերթերը դադրած են, «Նովի Թուրքիստան», «Պիլտիրիշ», «Ասլը Եուրտս»։ Յայտնի չէ թէ ինչո՛ւ դադրած են այս թերթերը։ Հաւանական կը թուի որ այս հրամանը տրուած է խորհրդային դեսպանին Սուրիցի պահանջով։ Այս թերթերու տրուած դադարման հրամանը գէշ ազդած է Թուրքիա եւ ուրիշ երկիրներ բնակող Ատրպէյճանցիներուն եւ մահմետականներուն վրայ։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԻՐ ՑԱՒԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Յունաստանի պատերազմական նախարարը եւ Սալոնիկայի պետը գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնած են Ճանիկեանի սպանութեան առթիւ, եւ հաղորդած ենթէն. Թերթերը կ'ըսեն իրենց ներկայացուած տեղեկագիրները ղրկուած են ներքին նախարարութեան, քանի որ Ճանիկեան՝ Յունաստանէն վտարուած է այդ նախարարութեան ենթակայ ոստիկանութեան կողմէ։

«Նոր Օր»ի տեղեկութեանց համաձայն, յոյն կառավարութիւնը որոշած է քննութիւն բանալ, ստուգելու համար թէ յոյն Ընդհ. Ապահովութեան Վարչութիւնը մեղսակցութիւն ունեցա՞ծ է թէ ոչ։ Հաւանական կը նկատուի որ քննութեան աւարտումէն յետոյ, գեկոյց մը հրատարակուի այս մասին։

Ձերբակալումներ Կովկասի մէջ

Պաքուէն տրուած լուրերու համաձայն, կէփէուն կարգ մը ձերբակալումներ է կատարած։ Ձերբակալուած են 16 ատրբէջանցի համայնավարներ, որոնց մէջ է նաեւ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին խմբագիրը Սարգիսեան։ Բոլորն ալ մեղադրուած են թէ կը դաւադրէին խորհրդային կառավարութեան դէմ, թէ պատրաստութիւններ տեսած են Ատրպէյճանը անջատելու Ռուսիայէն։ Այս բոլոր ձերբակալեալները, հսկողութեամբ ղրկուած են Մոսկուա ուր պիտի յանձնուին գերագոյն ատեանին։

Համայնավար շրջանակներու մէջ գրոյց կը շրջի թէ մահապատժի պիտի դատապարտուին։

Անգլիա կ'ամրացնէ Կիպրոսը

Անգլիոյ կայսերական պաշտպանութեան յանձնախումբը որոշեց Կիպրոսի մէջ հաստատել առաջնակարգ ամրոց մը նման Մալթայի եւ Ճիպրալթարի ամրոցներուն։ Հրետանիի յատուկ հարթավայրեր պիտի շինուին։ Թռչելահալածներու տորմիղ մը Կիպրոսի մէջ պիտի ունենայ իր մնայուն կայանը եւ կղզիին պահակախումբը որ ներկայիս կը բաղկանայ 100 զինուորներէ, պիտի զօրացուի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ հոն տեղաւորել Եգիպտոսի անգլիական ներկայ զօրախումբերու մեծ մասը։

Կիպրոսի եպիսկոպոսին չխնդացնները

«Թայմզ» Նիկոսիոյ իր թղթակցէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.—Կիպրոսի արքեպիսկոպոսը չքմեղանքի երկար նամակ մը ուղղեց Կիպրոսի կառավարիչին, կղզիին մէջ տեղի ունեցած բոլոր դէպքերուն համար՝ թաղապետական խորհուրդը նոյնպէս իր ցաւը յայտնեց վերջին դէպքերուն համար։

Բոլշեւիկ լրտեսներու դատապարտութիւնը

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Լեհաստանի մէկ քաղաքին մէջ, 7 համայնավար լրտեսներ որոնք կը գործէին խորհրդային կառավարութեան հաշւոյն, մահուան դատապարտուեցան։ Եւ պիտի կախուին 24 ժամուան ընթացքին։

Անգործներու ցոյց Լոնտոնի մէջ

Բազմաթիւ վիրաւորներ

Լոնտոնի ոստիկանութեան պետը, որոշեց վերջ տալ համայնավարական փրոփականտին որ կը կատարուի կառավարական այն գրասենեակներուն առջեւ, ուր ամէն օր անգործները կ'երթան յատուկ տետրակ մը ստորագրելու, որպէսզի կարենան ստանալ շաբաթական նպաստները։

Լոնտոնի ոստիկանապետը, համայնավար կուսակցութեան գործիչներուն արգիլեց բանախօսել անգործներու առջեւ։ Այս առթիւ հրատարակած իր հրամանագիրը որ գործադրութեան դրուեցաւ ուրբաթ օրուընէ սկսեալ, տեղի տուաւ կարգ մը խռովութիւններու որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան 40 ցուցարարներ եւ շատ մը ոստիկաններ, ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր։

Լոնտոնի մէկ թաղին մէջ, անգործութեան պաշտօնատան առջեւ հաւաքուած 200ի չափ անգործներ, երբ տեսան որ ոստիկանները կը ձերբակալեն երկու համայնավար գործիչներ, որոնք սկսեր էին ճառել, տրուած նշանի մը վրայ, յարձակում գործեցին ոստիկաններուն վրայ, զանոնք հետապնդեցին մինչեւ ոստիկանատուն ուր ստիպուեցան ցրուիլ, նոր եւ ուժեղ յարձակման մը տեղի տալով։

Ուրիշ թաղի մը մէջ եւս, նման դէպք մը պատահեցաւ։ Անգործներու ուժեղ խումբի մը կողմէ պաշարուած մէկ քանի ոստիկաններ, ստիպուեցան օգնական ուժ կանչել, Անգործները այն ատեն միայն ցրուեցան երբ հեծեալ ոստիկաններ հասան։

Ուրիշ երկու թաղերու մէջ եւս, նման բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններու եւ անգործներու միջեւ։

Անգործութիւնը կը շատնայ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը, շատ հեռի է լաւատեսութիւն թելադրելէ։ Աւելի քան 10000ի յաւելում մը անգործներու թիւին վրայ, մէկ շաբթուան ընթացքին։ Ներկայ տագնապը իր սաստկութեամբ, արդէն հասած է 1926—27ի տագնապին որ արձանագրեր էր տասնելագոյն 81916 անգործ։

Նոյեմբեր 21ի վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէ 81553 անգործ, որոնց 14514ը կիներ։ Անցեալ շաբթու 71462 էր։ Ուրեմն ճիշդ 10091ի յաւելում մը այս եօթնեակին համար։

Ճիշդ մէկ տարի առաջ, նոյն շրջանին անգործներու թիւն էր 3834։

Ինչպէս միշտ, Սէնի նահանգն է (Փարիզ եւ արուարձանները) որ ամէնէն աւելի անգործ կը համրէ, 50633 հոգի։

1931ի սկիզբէն ի վեր, անգործութեան վիճակագրութիւնը տուած է հետեւեալ պատկերը՝ 31 յունուար՝ 28536, 28 փետրուար՝ 40766, 28 մարտ՝ 50815, 25 ապրիլ՝ 49958, 30 մայիս 41339, 27 յունիս՝ 36237, 25 յուլիս՝ 35916, 29 օգոստոս՝ 27673, 26 սեպտեմբեր՝ 38524, 31 հոկտեմբեր՝ 56121 եւ 21 նոյեմբեր վերջինը՝ 81553։

Նպաստի սնտուկներ կազմած են 1182 համայնքներու մէջ, որոնց բնակչութիւնը կը ներկայացնէ 14,997515 հոգի։

Նոյեմբեր 16էն 21 Ֆրանսա մտած են 339 եւ անկէց մեկնած են 2327 օտար աշխատաւորներ։

Շաբաթական աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ

Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդը որոշած է վերակազմել գործարաններու եւ հանրային հաստատութիւններու մէջ աշխատանքի եղանակը։ Պիտի վերահաստատուի շաբաթական վեցօրեայ աշխատանքը 5ի տեղ եւ օրական աշխատանքէն պիտի կրճատուի մէկ ժամ։ Գործարանային ներկայ աշխատանքի եղանակը անոր յատկացուած ժամերով, գործնական չէ նկատուած արտադրութեան տեսակէտէն։

Անգլիա կ'ընդարձակէ մաքսատուրքերը

Անգլիոյ երկրագործական նախարարը, խորհրդարանին մէջ պարզեց կառավարութեան երկրագործական քաղաքականութիւնը։

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է թէ Անգլիա որոշած է սահմանափակել արմտիքի ներածումը, որպէս զի անգլիացի երկրագործները կարենան իրենց ցորենը ծախել որոշ շահով մը։

Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ ուրիշ ծրագիրներ եւս մշակուելու վրայ են, մանաւորաբար երկրագործական արտադրութեանց ներածումներուն վերաբերեալ։

Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը

Պոլսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը օրէ օր աւելի կը ծանրանայ։ Ելեւմուտքը որ նախապէս վերածուեր էր 186 միլիոն ոսկիի, պիտի կրճատուի նորէն 15-20 միլիոնի չափ։ Մաքսային հասոյթներու բացին կէսը գոցելու համար նոր խնայողութիւններ կը նախատեսուին։ Այս բացը որ կը գնահատուի 30 միլիոն, առաջ եկած է ներածումներու դէմ արգելիչ օրէնքին գործադրութեան հետեւանքով։

Ելեւմուտքի բացը գոցելու համար, նոր տուրքեր դնելու մասին կը մտածուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիականը կ'իյնայ.— Ստերլինը կը շարունակէ իյնալ. Նախորդ օր հետեւեալ գիները արձանագրուեցան փակման պահուն. Նիւ Եորք՝ 3 տոլար 51ու կէս, Փարիզ՝ 90 ֆրանք, Միլան 68,50 լիր, Ամսթերտամ՝ 8,75 ֆլորին, Ժընեւ՝ 18,15 զուիցերիական, Պերլին՝ 14,81 մարք։

Ֆրանսայի գաղթային նախարարը Պաղտատի մէջ.— Ֆրանսայի գաղթային նախարարը որ դէպի ֆրանսական գաղթավայրերը քննական ճամբորդութեան մը ելած էր, վերադարձի ճամբուն վրայ, օդանաւով հանդիպած է Պաղտատ, ուր ջերմ ընդունելութիւն մը գտած է, երկուշաբթի առտու պիտի մեկնի Պէյրութ։

Կիպրոսէն վտարուած եպիսկոպոսները.— Կիպրոսի դէպքերուն հետեւանքով, անգլիական կառավարութեան կողմէ վտարուած երեք յոյն եպիսկոպոսներ, հասած են Մարսէյլ, ուրկէ պիտի անցնին Լոնտոն, անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու իրենց հայրենիքին պահանջները։

Եպիսկոպոսները նախորդ իրիկուն հասան Փարիզ, ուր կայարանը ընդունուեցան Փարիզի յոյն գաղութին անդամներուն կողմէ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

«Շիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»

«Նոյեմբերեան յեղափոխութեան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, 1926ին, Աշոտ Յովհաննիսեան լոյս ընծայեց, Երեւանի մէջ, գրքոյկ մը, Համազգային կրկէսը, որ պատմութիւնն է Վ. Մինախորեանի մէկ յօդուածին, տպուած Փրակայի ռուսական ամսագրին մէջ:

Ու «Նոյեմբերեան յեղափոխութեան» տասներորդ տարեդարձին առթիւ, որ կը տօնուի այսօր, մենք ալ մեր կարգին ներկայացնենք Աշոտ Յովհաննիսեանի գրքոյկը կամ ինչ որ կը կոչուի «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւն»։

Շնորհազուրկն Աշոտ Յովհաննիսեան ի՛նչ կը խորհի այդ յեղափոխութեան մասին այսօր՝ հինգ տարի յետոյ, չենք գիտեր։

Բայց գիտենք թէ երազամոլիկն Աշոտ Յովհաննիսեան, երբ դեռ իշխանութեան գլուխը կը գտնուէր եւ կը հաւատար հիւսիսի կարմրած արշալոյսին՝ բարի՛ հէքեաթներուն, շատ կը բարկանար՝ երբ Մինախորեան կը ծիծաղէր Նոյեմբերեան հերոսներու յաւակնութիւններուն վրայ։ Արդարեւ, այդ բարեձաղիկները «յեղափոխական յաղթութիւններու օր» էին հռչակեր Նոյեմբեր 29։

— «Պատմութիւնը, կը գրէ Մինախորեան, այդ անսուր օրուան մասին գիտէ մի ճշմարտութիւն։ Յեղափոխութիւն, իրօք, եղել է, բայց բոլշեւիկեան «զրաւումը» առաջ ու յետոյ՝ եւ նրանց դէմ։

Մինախորեան կ՚ակնարկէ նախ այն պատերազմին, որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ յետոյ Մայիսեան տամբակութեան, որ՝ դարձեալ տեսակ մը պատերազմ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կարմիր Ռուսիոյ հայ գործակալութեան միջեւ։ Մինախորեան երկու պատերազմներն ալ կը բնորոշէ «համաժողովրդական» եւ «յեղափոխական» բառերով։

Առիկա, սակայն, կատաղութիւն կը պատճառէ Ա. Յովհաննիսեանի, որ կ՚ըսէ թէ հայթրքական պատերազմը ուրիշ նկարագիր ունէր եւ ուրիշ նպատակ, ու մէջ կը բերէ Արտ. Բաբալեանի կարծիքը.

— «Պատերազմը սկսեցինք մենք, կը գրէ Արտ. Բաբալեան («Հայրենիք» ամսագիր, 1923 հոկտեմբեր), որովհետեւ ձգտում ունէինք գրաւել Օլթիի ամբողջ շրջանը եւ ձգւել դէպի Սեւ Ծով մեր փրկութեան համար։ Մենք, որովհետեւ պատրաստւում էինք ուժերկնաբանացնել Կարսում, կամենալով դարնան Սեւրի դաշնագիրը մեր ուժերով իրագործել»։

Յետոյ Ա. Յովհաննիսեան կ՚աւելցնէ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սկսաւ այդ պատերազմը կարծես իբրեւ շարունակութիւն Մայիսեան տամբակութեան դէմ կատարուծիր յաղթական գործողութիւններուն, որոնց մէկ նպատակ միայն ունէին,— «շուտ տալ հայ ժամանների ուշադրութիւնը կարմիր Ռուսաստանից դէպի դեղին Եւրոպան»։ Սակայն յաղթութիւնը տարաւ Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշան, որ «շարժւում էր խորհրդային Ռուսաստանից ցուցմունքներով», ինչպէս կը պնդէին դաշնակցականները։ «Ռուսաստանական զինակցութեան լոզունգը Դաշնակները ծաղկեցնում էին՝ պառալով ամենուրեք, որ Հայաստան արշաւող Տաճիկները գալիս են հայ բոլշեւիկների ուղեկցութեամբ»։

Եւ ահա Յովհաննիսեան յանկարծ փրոֆէսէօր կը դառնայ հոգեբանութեան, վերլուծելու աման այդ «պրովոկացիա»յին արդիւնքը։

— «Դաշնակցականներն իրենք էին, որ կատարում էին.. մեր գործը։ Տխմար պրովոկացիան ունենում էր իր ենթադրածին հակառակ արդիւնքներ։ Դեղին սերմերը տալիս էին կարմիր պտուղներ»։

Եւ իրապէս ասեւէ կը թուէ պատճառները դաշնակցական կառավարութեան պարտութեան։

Ցարական բանակէն ժառանգութիւն մնացած զօրավարները ու սպաները, որոնց մեծ մասը անցեր էին սպիտակ բանակներու խաղավակէն, «Թշնամու զերազանց ուժի» ուրուականէն ընկճուած, բոլշեւիկեան «հերաղէն սարսափահար», համակուած էին նահանջի տրամադրութիւններով, նահանջի, որ հոգեբանօրէն անխուսափելի էր Դէնիկինի ու Վրանգէլի պարտութիւններէն յետոյ։ Իսկ հասարակ զինուորները, «շորթավոլներ», համոզուած էին թէ բոլշեւիկ եւ թուրք «միացեալ» բանակին դէմ հայ բանուորն ու գիւղացին չեն կրնար կռուիլ երբեք։ Միւս կողմէ 4 հոկտ. 1920ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երեւանի կոմիտէն գաղտնի գրով մը կը գիժէ ներքին նախարարութեան, յայտնելով թէ «ներքին գործոց նախարարութեան տարբեր պաշտօնէութիւնը եւ միլիցիան անհանդուրժելի վերաբերմունք են ցոյց տալիս դէպի նորակոչ զինուորները եւ նոյնիսկ դէպի ազատ քաղաքացիները, ծեծն ու հայհոյանքը սխտոր դարձած»։

Ուրեմն, բոլորը հակառակ էին պատերազմին։ Այս է որ ընել կ՚ուզէ հոգեբան Ա. Յովհաննիսեան։ (Ձենք ուզեր հարցնել թէ հոգեբանի այդ նոյն կարողութեամբ՝ ինչո՞ւ մեզի պատկերացնել ներկայ Հայաստանի կամ ամբողջ Ռուսիոյ ժողովուրդին զիրքը հանդէպ օրուան իշխանութեան)։ Աշոտ Յովհաննիսեանի միակ նպատակն է հաստատել եւ ընթերցողը համոզել թէ բոլշեւիկ տարրերը չգուաճանեցին երբեք, թէ կարմիր յեղափոխութիւնը հասունցաւ ժողովուրդին մէջ ինքնաբերաբար եւ Նոյեմբերեան «յաղթանակը» վստահ է այդ ժողովուրդին։ Եւ կը շարունակէ փաստաբանել.—

Զօրավար Սեպուհ պատանդ կ՚առնէ Թուրքերէն, կը սպառնայ պատժել Թուրք գիւղերը, եթէ համարձակին գլուխ բարձրացնել։ Հորբերտայիր Թամամեան, «պատրուակելով» ապստամբութիւն մը, «կը թալանէ» կարգ մը Թուրք գիւղեր։ Կարսի նահանգապետ Ղորղանեան կը հեռագրէ թէ զօրավար Սմբատի խումբը տեղահան ըրաւ Քիւրտերը Զալաւուէն մինչեւ Արտահան։ Հայաստանի ռազմական շտաբի պետ Գրէգորեան կը տեղեկագրէ թէ «ապստամբ փախրամասնութիւնները մեր զօրքի թիկունքում գրաւել էին բոլոր յարմար դիրքերը եւ իրենց դիպուկ հրակով ու յարձակումների մշտական սպառնալիքով ձեռնպէս դժուարացրին մեր զօրքերի նահանջը»։ Քիչ յետոյ կ՚ապստամբին Ալաբաշի Թուրքերն ալ։

Կարսի անկումէն յետոյ, զօրավար Հախվերդով գաղտնի տեղեկագրով կը հաղորդէ.

— «Կարսի տակ մեր կրած անյաջողութեան եւ զօրքի ներկայ դրութեան պատճառը ես այն եմ համարում, որ, առաջին, գնդերը երկու երրորդական մասով լի են հաւաքուած դասալիքներով, երկրորդ, սպաների մեծ մասը թոյլ են եւ կամք մէջ չեն վայելում զինուորների վստահութիւնը, երրորդ, հրամանատարները նոյնպէս թոյլ են եւ անշնորհք հրամաններով սպանել են զինուորների հաւատը, հաւատը դէպի ղեկավարութիւնը»։

Նոյեմբեր 5ին պատերազմական նախարար Ռուբէն կը հեռագրէ Ալեքսանդրապոլէն Երեւան, վարչապետ Օհանջանեանի. «Մեր զօրքերը չեն կամենում կռուել, ուզում են հաշտութիւն։ Այս պայմաններում անհնար է շարունակել պատերազմը»։

Նոյն օրը զօրավար Սիլիկեան կը հաղորդէր. «Զօրամասերն ինքնակամ թողնում են ճակատը։ Զինուորները խմբերով փախչում են ժամերից եւ նոյնիսկ չեն կատարում իրենց պետերի հրամանները։ Լքումն ու կազմալուծումը զարգանում է արագ թափով»։

16 Նոյեմբերին Շարուրի ճակատէն զօրավար Շիլիկովիկով կը հաղորդէ.

— «Զինուորները չեն կռւում եւ ամբողջ վաշտերով փախչում են զիժում Թշնամու հեծելազօրքի գնդացիրներով եւ կարմիր դրօշներով փոքր խմբեր երեւալուն պէս»։

17 Նոյեմբերին զօրավար Շիլիկովիկով կը գրէ Աւշար գիւղէն.

— «Մակեդոնը զեկուցւում է անձամբ, որ երկրորդ գնդի զինուորները խոսքի բռնելով իր ձիաւորների հետ, յայտնել են որ իրենք չպիտի կռւեն, որովհետեւ նրանց դէմ կանգնած են ռուս բոլշեւիկները։ Երկրորդ գնդի հրամանատարը յայտնում է, որ իր գունդը միանգամայն անկազմակերպ է, որ իր միակ յոյսն Աղաբեկի ձիաւորներն են եւ սպայական կամաւորները։ Գումարտակները եւ շրջակայքում կազմակերպուած է դասալիքների թիւ, բայց դասալքութեան տեղի է ունենում գիշերները»։

Աշոտ Յովհաննիսեան, որ բոլոր այս զեկոյցները կը քաղէ Հայաստանի Պետական զիւանատունէն, կ՚ըսէ թէ Կարսը յանձնուեցաւ Քեազիմ Գարա Պէքիրի «առանց մէկ հատիկ գնդակ արձակելու»։ Ուրեմն, կ՚եզրակացնէ, պատերազմը ժողովրդական չէր եւ «չինելու հասած հայ գիւղացիները», Լէնինի բացատրութեամբ, օրուան վարչաձեւին դէմ «անվստահութիւն էին քարոզում ամբողջով»։

13 Նոյեմբերին, Թուրքերու երկրորդ վերջնագրէն յետոյ վերսկսած գործողութեանց ժամանակ, կը շարունակէ Ա. Յովհաննիսեան, գիւղացիութեան հակադաշնակցական տրամադրութիւնները կը ստանան «դաւաճանութեան» եւ «մատնչութեան» կերպարանք։ Զինուորական շտաբի պետը կը ստանայ զեկոյց մը, ուր Կոտուրեկի կը գրէ.

— «Թշնամու կողմից գրաւած վայրերից եկողները պատմում են ամբողջ գիւղերի դաւաճանութեան եւ մատնչութեան մասին։ Դա դեռ քիչ է. գիւղացիները հրաւիրում են Թուրքերին, առաջնորդում են նրանց եւ ցոյց տալիս մեր ուժերի եւ խուզարկու հեծելախմբերի տեղերը։ Գրաւուած վայրերում խիստ զարգացած է բոլշեւիկների աշխատանքը»։

24 Նոյեմբերին զօրավար Հախվերդով կը հաղորդէ.

— «Ալեքսանդրապոլի շրջանի Հայերը ցանկացել են ապայ Մալիք-Աղամովին մատնել Թուրքերին, Իլիխայի եւ Քեափանակ գիւղերում պարզւած են կարմիր դրօշներ։ Փոքր Քեափանակում քահանան կարդում էր ծխականներին Ալեքսանդրապոլի կոմիտէի հրատարակած յայտարարութիւնը։ Փոքր Քեափանակ գիւղում նոյն սպան հանդիպել է տաճիկ հետախոյզներին՝ հայ գիւղացիների ուղեկցութեամբ։ Տաճիկներին գիմաւորել են աղ ու հացով։ Գիւղերում կանայք հաց են պատրաստում կաթսաներում։ Սպայ Մալիք-Աղամովի հարցումին, թէ ո՞ւմ համար է այդ, պատասխանել են՝ ի հարկէ ձեզ համար չէ, այլ՝ Թուրքերին»։

Զըսինք մեր կարծիքը բոլոր այս երեւոյթներուն մասին։ Անհրաժեշտ է դեռ քաղ մը եւս ընել, աւելի պարզ եւ յստակ կատարելու համար մեր վերլուծումը։

ՇԱՀԷՆ

ՅԱՆՈՒԻՆ
ՑԵՑԱԳԱՑ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դ.

ՊԶՏԻԿ ՊԵՏՔԵՐ

— Մեզ կ՚օրօրէր երկինքն իր պերճ երազներով, բայց արթնցանք, երբոր եկան պզտիկ պետքեր...

— Այսպէ՛ս տես, կարելի չէ՛ հանդստանալ ապաւինած երազներուն, մեր պատերու պաշտպանութեան եւ ձեղունի խնամքներուն...

— Այսպէ՛ս տես, կարելի չէ՛ հանդստանալ ապաւինած պարտասութեան, մինակութեան, անտեսելով մեզ վիճակուած պզտիկ պետքեր...

— Երբեմն իմ տունն այնքա՜ն լուրջ էր, ծանրաբարո՛յ, որ մարդկային զրոյցներէն, կատակներէն չէ՛ր տխրեր, ընտելացած տասաւածներու ունկնդրութեան..,

— Փոխակերպուած՝ այսօր իմ տունն անտու՛ն է մանուկի պէս, եւ թոյլ կուտայ կատակել, չարչարելով, փաղաքշելով պզտիկ պետքեր...

— Պզտիկ պետքեր՝ ժանրավաճառ, որոնց կուգան եւ աններկիւղ ներս կը մտնեն, մեզ բռնութեամբ վարժեցնելով աժանագին տաղտուկի...

— Իրենց ալրանքն ու խորհուրդները կ՚երկարեն մեզ, աղձատելով մեր դաղտնասուք... — պզտիկ պետքեր, որոնք կուգան խեղկատակի, բարեկամի պէս հաճարձակ, ընդհատելո՛ւ, քրքրքելու մեր ծիծաղներն ու արտասուք...

— Ճշմարիտ որ, մի տաք սրտով կարելի չէ՛ ճամբայ կտրել ձմռան տան.— անհրաժեշտ են եւ տաք տներ...— Ցոց գուլպայ են, նախակօշիկ, պզտիկ պետքեր...

— Ճշմարիտ որ, ճամբայ իջնանք ու կը ցանենք հեռաւորի հասնելու միայն, ու հասնելու հեռաւորին... բայց եւ տես պարտասած ներ ունինք մեր մէջ...— Ծանապարհին բուսած ծա՛ռին, բարակ աղբի՛ւր ու հանգրուա՛ն, պզտիկ պետքեր...

— Պզտի՛կ հերոս, որ կ՚ունկնդրես առանց երբեք պատասխանի... պզտիկ հերոս, ինձ կ՚ըմբռնե՞ս, եկ՛ր այլեւս օրօրեցէք...— պզտիկ պետքեր մեզ չյանձնէք յամեցումին...

— Յագեցումի կան հաճոյքի ուրի՛շ ափեր ունի երկիր... Յաղթանակի եւ ծաղուան աւելի՛ ձեծ ու կատարեալ պատերազմներ ունի երկիր... Զգուշացի՛ր, քեզ դաւելով յաղթանակն՛ն պզտիկ պետքեր...

— Պզտիկ պետքեր, կ՚ուզեմ նման, սիրահարի, որ մեզ առած կ՚ուզեն այնպէ՛ս առանձնանալ, իրենց պզտիկ սենեակներու մէջը կողպել, առանց երբեք ձեռ հանելու մարդոց համար եւ աշխարհի...

— Ահա՛, մանու՛կ, երկրի վրայ բաւական չէ՛ սիրել սորվիլ, երազելով կամ դառնալով օրօրող ձեռք...

— Ահա՛, մանուկ, երկրի վրայ, պէտք է գիտնալ եւ սպաննե՛լ...— պատուատա՛կ են, խեղդող սրոճ, պզտիկ պետքեր...

— Ի՛նչ ցորեններ ու ծաղիկներ կարող էին ալեծփել ու ծածանել այս դաշտին մէջ եւ կծկուած տառերէն վե՛ր. մի զերադոյն իշխանութեան դրօշ՛ նման... բայց ՞այդ բոլորն անզթաբար ճարակեցի՛ն ճարակի պէս պզտիկ պետքեր...

— Յամեցա՛յ, եւ... մինչդեռ հարկ էր հիմակ արդէն հասա՛ծ լինել հեռուներուն...պզտիկ պետքերը արգելք եղան, պզտիկ պետքերը պատճառ դարձան, որ դեռ փարիծ այս ափերուն...

— Կարելի չէ՛ քու ձե՞ղն եմ, թէ՞ քու դայեակ...

Կարելի չէ՛ թիկնապահ եմ թէ ուղեցոյց... — ո՞վ յետադայ ճարտարապետ,— դեռ կը մնամ անո՛ր համար, որ սպաննե՛մ կամ թէ հանդո՛ւրժեմ քեզ վիճակուած պզտիկ պետքեր...

— Որ քու ճակատն ինչպէս նայուածքն աւելի վեր, կարողանաս ուրիշ կերպի սէրեր ցանել, ուրիշ կերպի երգեր երգել... — որ դու չգա՛ս, ինչպէս որ ես, սպաննելու կամ հաղալու պզտիկ պետքեր...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները որոնք «Յառաջ»ի մէջ կը հրատարակուին շաբաթէ շաբաթ, Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտան ոչ աւելի քան մօտ 70,000, (տասւելագոյնը)։

Սակայն գիտենք թէ այս թիւը պաշտօնական է եւ ցոյց կուտայ միայն նպաստի սնտուկներուն մէջ արձանագրուածները։ Իրականութենէն ուրեմն շատ հեռու է։

Ճշմարիտ է սակայն նաեւ որ վիճակագրական ներկայ դրութեամբ, կարելի չէ ամբողջ անգործներու ճիշդ թիւը սաուգել։

Բայց Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը կ՚ըսէ.— Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս կան կէս միլիոն լրիւ անգործներ եւ 1,5 միլիոն կէսանգործներ, որոնք շաբաթական կ՚աշխատին 3 — 5 օր։

Անգործութիւնը ամէնէն աւելի կը հարուածէ հիւսկեղէնը, մետաղագործութիւնը, կաշեգործութիւնը, Թղթեղէնը եւ քարուշին ու քիմիական ճարտարարուեստը։

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը ճօտաղտա բարելաւած չէ յուսար, ընդհակառակն, կը կարծէ թէ տագնապը աւելի պիտի սաստկանայ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, անգործներու թիւը կը բարձրանար 4,844,000, 222000 աւելի քան նախորդ կիսամսեակին։ Բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն շրջանին, 640,000 աւելի։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը կը յայտնէ թէ Նոյ. 10ին, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 2,648,429, որոնց 2,009568ը՝ բոլորովին անգործ։ Բաղդատմամբ նախորդ վիճակագրութեան, 35495 նուազ։ Վերջին ամիսներու ընթացքին մօտ 200,000 պակսած է անգործութիւնը։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիոյ աշխատանքի նախարարը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը պահանջէ 409 միլիոն փըզէթա, յատկացուելու համար հանրօգուտ շինութեանց։ Ասկէ զատ, անտեսութեան նախարարը զեկոյց տուաւ ուսումնասիրութեանց մասին, որոնք կը կատարուին Սպանիոյ կարգ մը նահանգներուն մէջ, տիրող անտեսական տագնապին պատճառները երեւան հանելու համար։

Հոկտեմբերի վերջերը, կառավարութիւնը յայտներ էր թէ Նոյեմբերի 1էն սկսեալ նախարարութեանց պաշտօնեաներու թիւը պիտի կրճատուի հարիւրին 50 համեմատութեամբ։

Այս լուրին յառաջ բերած յուզման հետեւանքով, կառավարութիւնը որոշած է յետաձգել իր որոշման գործադրութիւնը եւ վերստին քննել հարցը։

ՆԱՒԵՐԸ ԿԸ ԺԱՆԳՈՏԻՆ

Ամէնէն աւելի նաւահանգիստներուն մէջ է որ յայտնի կ՚ըլլայ անգործութիւնը։ Ընդհանուր տագնապը չէ խնայած նաեւ առեւտրական նաւերուն, որոնք խարիսխ նետած մեծ նաւահանգիստներուն մէջ, կը հանգչին՝ ժանգոտելով...

1913ին, ամբողջ աշխարհի նաւերուն տարողութիւնը կը ներկայացնէր 48 միլիոն թոն։ Այսօր այդ գումարը կը ներկայացնէ 69 միլիոն։ Պետութիւններն ու նաւային ընկերութիւնները անընդհատ, նոր նաւեր շինեցին միշտ աւելի մեծ, միշտ աւելի կատարելագործուած եւ աւելի արագ։ Այսօր, 11 միլիոն 460,393 թոնօ տարողութեամբ նաւեր կը ծուլանան ծովուն վրայ։

Ֆրանսայի ծովային առեւտրական նախարարը ձեռնարկած էր ճամբորդութեան մը նաւահանգիստէ նաւահանգիստ, անձամբ քննելու համար դժուարութիւնները, որոնց ենթարկուած է նաւագնացութիւնը։

Ամէն տեղ, ան արձանագրած է նոյն բողոքները եւ նոյն ցաւերը։ Արդիւնքը, տագնապը որ կը հարուածէ Ֆրանսայի առեւտրական նաւատորմիղը, աւելի ծանր է։

Անգլիոյ մէջ, նաւային ընկերութեանց կարեւոր եւ ուժեղ խումբ մը սնանկութեան հաշուեյարդար ըրաւ։ Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հոլանտայի եւ Ամերիկայի մէջ նաւային մեծ ընկերութիւններ՝ դժուար կացութեան մատնուած են։ Բազմաթիւ նաւարաններ ստիպուեցան իրենց պաշտօնէութեան կարեւոր մէկ մասը ճամբել։

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌՋԵՒ

Արտադրութեան սպասարկուներէն՝ գործաւորներէն յետոյ, անխուսափելի էր որ կարգը պիտի գար նաեւ սպառման սպասարկուներուն՝ գրասենեակի աշխատաւորներուն։ Որքա՛ն է այս կարգի անգործներու թիւը Ֆրանսայի մէջ։ Սէնի նահանգին մէջ միայն, կան երեք հազար անգործ պաշտօնեաներ, որոնց գործի խնդրանքը գոհացում չէ ստացած։

Ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի պաշտօնեաներու Ազգային Դաշնակցութիւնը կը համախմբէ մօտ 15,000 հոգի։ Այս Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.

— Շատ մը վաճառատուններու մէջ, երկրորդական պաշտօնները կը ջնջեն եւ գործը ընել կուտան մնացողներուն։ Անշուշտ, տարեցներն են որ ամէնէն առաջ ճամբու կը դրուին, հանգստեան թոշակներով որոնք անբաւական են։

Թէեւ հիմա գործի ամէնէն բանուկ շրջանն է, սակայն, շատ մը վաճառատուններ, կը նախընտրեն շաբաթ կէսօրէրէ վերջ իրենց պաշտօնեաները աշխատցնել, քան թէ նորեր գործի առնել։ Ետքը, շատ չնչին պատճառներով, մարդ կը ճամբեն։ Եւ յետոյ, օրավարձքերն ու թոշակները կը նուազեցնեն։

Փարիզեան մեծ ճարտարագործ մը իր պաշտօնեաներուն հետեւեալ առաջարկն է ըրած.— Ո՞րը կը նախընտրէք. ձեր թոշակներուն վրայ 30 առ հարիւր զե՞ղչ մը կատարեմ, թէ պաշտօնէութեան 2)3ը ճամբեմ։

Իսկ այս հարցման, պաշտօնեաներու սէնտիքան կը պատասխանէ գործատէրերուն.— Քանի որ չէք կրնար լրիւ վճարել թոշակներն ու օրավարձքերը, ձեր ամբողջ պաշտօնեաները շաբաթական երկու օր անգործութեան ենթարկեցէք, ըլլայ հաւաքաբար, ըլլայ խումբ խումբ կարգով, փոխանակ մարդ ճամբելու։

Ընդհ. քարտուղարը կը վախնայ որ տօներէն յետոյ (Նոէլէն) կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Անգլիական մաքսային օրէնքը որ արդէն գործադրութեան դրուեցաւ չորեքշաբթիէն սկսեալ, ֆրանսական կարգ մը ապրանքները կը հարուածէ 85էն մինչեւ հարիւրին 100 տուրքով մը։

Եւ անխուսափելի էր ուրեմն որ Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շրջանակները իրար պիտի անցնէին։

1930ին Ֆրանսա դէպի Անգլիա արտածած է հետեւեալ արտադրութիւնները.

	Միլիոն Ֆրանք
Բրդեղէն հիւսք	168
Հոտեղէն	86
Մետաքսեղէն, զգեստեղէն	848
Թղթեղէն	58
Ցաղձապակի, խեցեղէն	12
Գործիքներ եւ մետաղեղէն	74

ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐ

	Միլիոն Ֆրանք
Հանքածուխ	1808
Մորթ, մուշտակեղէն	165
Բուրդ	219
Երկաթ	92

Այս նախանիւթերէն զատ, անգլիական շուկայէն գնուած է.

Քիմիական արտադրութիւններ	111
Բամպակէ դերձան	80
Պաստառ	58
Ռետին	130
Նաւային շարժիչ մեքենաներ	322
Գործիքներ	102
Պատրաստուած մորթ	171

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ եթէ Ֆրանսա ուզէր մաքսային պատերազմ մը մղել Անգլիոյ դէմ, դժուարութեան չպիտի բախէր։

Սակայն ի՞նչ պիտի ընէ։

Հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը կը յայտնէ այս մասին։

Ֆրանսական կառավարութիւնը յուզեր փոխվրէժի տպաւորութիւն յետ 1931 օգոստոս 1ի հրամանագիրը որ դրամական փոխանակութեանց տարբերութիւնը հաւասարելու միջոց մըն էր, մաքսային օրէնքի հետ կապ ունեցող հարց մը չէր կրնար ըլլալ։ Սակայն չի կրնար նաեւ իր շուկային պաշտպանութեան յատուկ միջոցներու չդիմել։ Բաւական յանձնախումբ մը որ պաշտօն ունի պաշտպանութեան միջոցներն ուսումնասիրելու, նախորդ օր նիստ գումարեց։ Սակայն դեռ վերջնական միջոցներ նկատի չեն առնուած։

ՆԱՆՍԸՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ֆ. Նանսըն որ եթէ ապրէր անցնող հոկտեմբեր 10ին, ութսունամեակը տարեդարձը պիտի ըլլար, նիւթ եղած է շատ իրավէպերու։ Իր յիշատակը մեր մէջ ալ վերարծարծելու համար, ստորեւ թարգմանաբար կուտամ երկու հատուած։

Նանսըն շուն մը կը սպաննէ (1896).

Նանսըն.— *Թալասսա՛, Թալասսա՛, ողջո՛յն քեզ ծով։*

Եոհանսըն.— *Հուրրա՛։*

Նանսըն.— *Վերջապէ՛ս ջուր։*

Եոհանսըն.— *Նայեցէ՛ք։ հոն նայեցէք, սառնակոյտը՝ միւս կողմը, ու ցամաք։*

Ն.— *Այո՛, Եոհանսըն, փա՛ռք Աստուծոյ։*

Ե.— *Հիմա այլ եւս ցամաք ելլենք։*

Ն.— *Կամաց կամաց. այսքան համբերեցինք, կրնանք ժամ մը եւս դիմանալ. քիչ մը կարգի դնենք ներսը։*

Ե.— *Եւ յետոյ... շուները...։*

Ն.— (ընկճուած) *Այո՛... շուները... ուրիշ միջոց չկայ փրկութեան...*

Ե.— *Իսկապէ՞ս կարելի է ուրիշ կերպ պարոն տօքթոր... շատ կը մաշինամ... անոնք այնքա՛ն հաւատարիմ ծառայած են՝ մեզի այնքան բան քաշած մեզ հետ...*

Ն.— *Մի՛ չարչարէք զիս, Եոհանսըն, մենք ամէն բանի մասին համաձայնած էինք վերջապէս։ Մենք չենք կրնար այլեւս զանոնք կերակրել։ Օգոստոս ամիսն ենք արդէն եւ չենք կրնար ճշդել ըսել թէ ո՛րքան ատեն դեռ ճամբան պիտի ըլլանք. ուրիշ փրկութիւն չկայ Եոհանսըն...*

Ե.— *Ուրեմն պիտի հնազանդիմ. բայց մէկ գնդակով վերջացնենք. պարոն տօքթոր։*

Ն.— *Ճիշդ այնպէս, ինչպէս խօսած էինք. Եոհանսըն, դուք կ'առնէք ձեր Քալփան, իսկ ես կ'առնեմ Սուկկըն։ Այսպէս... եւ ես կ'երթամ սառին ետեւը, անդին...*

Ե.— *Այո... եւ ես՝ միւսին...*

Ն.— *Այո՛, (Քայլեր։ Շուներու լալիւնը)։*

Ն.— *Եկուր Սուկկըն։ Մի՛ նայիր ինծի։ Ճիշդ չեմ գիտեր թէ երկուքէս ո՞ր մէկին կեանքը աւելի կարեւոր է, բայց կարծեմ իմինս... դուն մեզի օգտակար կրնայիր ըլլալ միայն, ես աւելին... Ներէ՛ ինծի... ես պիտի ... (հեռուն զարկ մը ինկաւ). ահա քու վերջին բարեկամդ ալ մեռաւ... ուրեմն... ձգէ որ անգամ մըն ալ շոյեմ քեզ... եւ շատ շնորհակալ եմ քեզի... մի նեղանար... մեր՝ մարդոց վիճակն ալ այսպէս է. ով որ չի կրնար ծառայել այլեւս, պէտք է քաշուի... ներէ՛... (զարկ մը) խեղճ, բարի կենդանի։ Կեանքը յաճախ անիմաստ մանրավէպ մըն է յապաւուած կէտերով։ Ես սակայն ուրիշ կեանք մը կ'ուզեմ ապրիլ, ուրի՛շ, ուրի՛շ, ուրի՛շ։*

ԿԱՌՔԻՆ ՁԻԵՐԸ ՓՈԽԵԼԸ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

(կառքի զանգի ձայն. անմիջապէս բռունցքի զարկուած դուռ մը։)

Կառապան.— *Բացէ՛ք։ Ձի փոխել։ (Տան խորքէն կը լսուի պալալայքա եւ տխուր երգ)։ Չեն լսեր. կ'երգեն ներսը։*

Նանսըն.— *Հէ՛յ, քեզի կ'ըսեմ, չե՞ս կրնար կանչել զանոնք ի՛նչ կ'ընեն հոդ, ներսը։*

Մուշտակորս.— *Աքսորականներ են, երէկ ներկը եկան Սամարայէն. կ'ըսեն քաղաքական։*

Ն.— *Ի՞նչ մըն է, որ կ'երգէ։*

Մ.— *Հրէշուհի մը. ազատ կամքով հետեւած է իր աքսորականին, մինչեւ Սիպերիա... ա՛խ, մեռցնելու էր ամէնքն ալ։*

Ն.— *Եւ դուն ի՞նչ կ'ընես հոս։*

Մ.— *Քեզի ի՞նչ. Մուշտակորս մըն եմ. կ'որսամ աղուէս եւ հիւսիսեղջերու, լաւ մորթեր, բայց դժուար է արտածելը, սառակալի երկիր մը, աւազակ, միայն աւազակ։*

Ն.— *Ես այնպէս կը գտնեմ որ երկիրը հարուստ է եւ հողը արգասաբեր։*

Մ.— *Եւ դո՞ւք, ուրկէ՞ կուգաք Մոսկուայէ՞ն։*

Ն.— *Ո՛չ, Նորվեկիայէն։*

Մ.— *Այսինքն Փեդերսպուրկի վրայով։*

Ն.— *Ո՛չ, ծովով։*

Մ.— (հարց, արհամարհոտ ժպիտ) *Զիս ծաղրե՞լ կուզես. ամէն տղայ իսկ գիտէ, որ հոն սառուցեալ ծովը կայ։*

Ն.— *Այո՛, ճիշդ հոնկէ կուգանք։ Մենք նաւով եկանք եւ սառոյցէ զերծ ծովի ճամբայ մը գտանք դէպի արեւելեան Սիպերիա, յետոյ երեք շաբաթ Ենիսէյն ի վեր ճամբորդեցինք. ասկէ վերջ ձեր արտածելիք նիւթերը, մորթ, փայտ եւ արմտիք, եւ այս ճամբով Եւրոպա պիտի բերէք.*

Մ.— *Եւ այս բանին հաւատալո՞ւ եմ ես. ո՞վ էք դուք որ...*

Ն.— *Ֆ. Նանսըն։*

Մուշտակորս— *Այս ա՞ն է որ խենդուկ նաւով մը, այդ վերը, հիւսիսային բեւեռը համբարձած է։*

Նանսըն—*(ժպիտ մը բերնին) Այո, նոյնինքը։*

Մ.— *Թող հոն սառոյցին մէջ մնայիք. աւելի լաւ էր։ Հոս զարգացած մարդու երկիր չէ. բոլ արդէն ձեզի, հայրի՛կ, աւազակով աւազակ։*

Ն.— *Բայց դուն ինքդ կ'ըսէիր—քաղաքակա՛ն։*

Մ.— *Աւելի գէշ։*

Ն.— *Ինչո՞ւ, անոնք ալ մարդ են, համոզում մը ունին եւ գիտեն տառապիլ անոր համար։ Գէշ են միայն անոնք. որ նախանձոտութեան ազի չունին։ Օր մը Սիպերիան բարձր դիրքի մը պիտի հասցնեն անոնք։*

Մ.— *(անիծելով) Սատանան տանի։*

Ն.— *Երեք շաբաթէ ի վեր այս երկրին մէջ կը ճամբորդեմ եւ միշտ նոր անտառներ նոր բերքի տափաստաններ, կը հիանամ։ Հոս միլիոններու տեղ կայ դեռ։ Միակը որ կը պակսի, ճամբաներն են, եւ զայն գտանք մենք հիմա։ Ապագայի երկիր մը։ Տասը կամ քսան տարի ետք եւ Սիպերիոյ փայտերը անպարծանելի չպիտի մնան եւ անտառներուն մէջ մաշին... բայց չէ՞ք ուզեր օթեւանի տիրուհին կանչել։*

Մ.— *Կառապանը գնաց արդէն. ահէ՛ք կուգան։*

(Աղմուկ եւ խնդուք, կայանի բաց դուռնէն)։

Կայանատիրուհին— *(առոյգ, աշխոյժ) հրամեցէք, տէր։*

Աքսորական մը.— *Դուրս եկէք, եղբայրնե՛ր, հոս անմահ լիցք բան կայ. օտար մը եկած է եւ եկէք երգ մը երգենք իրեն ի պատիւ։*

Կ.— *Ձիերը կը լծուին արդէն, հայրիկ։ Բայց չէ՞ք ուզեր ներս գալ եւ գաւաթ մը թէյ առնել։*

Ն.— *Շնորհակալ եմ, որքան լաւ փաթթուած եմ կառքին մէջ որ դժուար կուգայ ելլելը։*

Կ.— *Հա՛, կառապանը պատրաստ է* (ծիծրուն դառնալով) *հանդարտ, լաւ կեցէ՛ք... դեռ շատ հեռո՞ւ պիտի երթանք հայրիկ։*

Ն.— *Կրասնօյարսկ։*

Կ.— *Ա՞յս ատեն, գիշերո՞վ։*

Ն.— *Լուսին կայ։*

Մ.— *Այն ատեն ուշադրութիւն դարձուցէք, անցեալ շաբթու աքսորականները երկու հոգի սպանեցին ճամբուն վրայ։ Ինչպէս ըսի, աւազակ, միայն աւազակ։*

Կ.— *Կրնա՞մ ըսել, Տէր։*

Ն.— *Ո՛հ,* (աքսորականները պալալայքան կը սկսին)

Կ.— *(Կրճտելով) քաշեցէք դէ՛հ, աղջնակներս, Կրասնօյարսկ թարմ զարկ կայ։ Հալլօ՛, իմ փոքրիկս ի՞նչ, չէ՞ք ուզեր (բարկացած՝ մտրակելով) դէ՛հ օ՛հ, յառաջ, սատանի քեզի։*

(կառքը յանկարծ ճամբայ կ'ելլէ. աքսորականները կ'երգեն ի պատիւ մեկնողին)։

Գերլին Ֆ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա թէ ի՛նչ կը մտածէր Լամարթին օրագրութեան (journalisme) մասին, 1831ին.

— Ներկայ դարը չվերջացած, օրագրութիւնը պիտի գրաւէ մարդկային մտքին արտայայտութիւնները ամբողջովին։ Մարդկութիւնը պիտի գրէ իր գիրքը էջ առ էջ, օրը օրին, ժամը ժամին։ Մտածումը պիտի ճամբորդէ աշխարհի վրայ լոյսին արագութեամբ։ Մտածումը, անմիջապէս որ կազմուի ու գրուի, պիտի թռչի մէկ բեւեռէն միւսը, յանկարծակի, վայրկենական, հրդեհելով նոյն ջերմութեամբը հոգիին, որ ծնունդ տուաւ իրեն։ Այն ատեն պիտի սկսի մարդկային մտածման թագաւորութիւնը ամենայն լիութեամբ։ Այլ եւս հարկ չպիտի ըլլայ թողուլ որ մտածումը հասուննայ, դիզուելով գիրքի ձեւին տակ։ Գիրքը ուշ պիտի հասնէր, ուշ պիտի տարածէր մտածումը։ Ընդհակառակն այսուհետեւ ընդունելի միակ գիրքն է օրաթերթը։

Եւ հիմա բոլշեւիկներն ալ պայքար են բացած գիրքերուն դէմ։ Բոլշեւիկ նոր մանկավարժները կը յարձակին գիրքերու վրայ, ծանր քննադատութիւններ կ'ընեն գիրքով դաստիարակութեան մեթոտին մասին։ Կ'առարկեն թէ օրուան կեանքը այնքան արագ կ'ընթանայ, եւ տեսակէտներու, մտածումներու այնքան մեծ փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան կարճ ժամանակի մէջ, որ կարելի չէ գիրքերու վստահիլ այսուհետեւ։ Հին օրերու մտածումը կերպընկալ ձեւ մը ունէր, որ անփոփոխ կը մնար ժամանակին մէջ։ Նոր օրերու մտածումը միշտ թրթռացման մէջ է, իրարու ետեւէ ալիք կը նետէ միջոցին մէջ։ Կարելի չէ ընդունիլ այսօր ինչ որ ճշմարիտ էր երէկ։ Հետեւաբար կ'առաջարկեն խորհրդային բոլոր դպրոցներու մէջ դասագիրքերը փոխարինել օրաթերթերու ձեւին։ Կը տեսնէք, որ ճիշդ է գուշակեր Լամարթին, երբ հարիւր տարի առաջ կ'ըսէր թէ վաղուան կեանքը օրագրութեան է։

ՀԻՆ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԸ

Հայաստանի կրթական գործավարութեան գիտական յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ, 12 հոկտեմբերին սկսան պեղել հին Վաղարշապատի տեղը (Զուարթնոց եկեղեցիին հնագիտական շրջանը)։ Աշխատանքներուն վրայ կը հսկէ յանձնախումբ մը, որ կը գործէ ակադեմիական Մառի հրահանգներով։ Յանձնախումբին կ'անդամակցին Թամանեան, Քալանթարեան, Մնացական Տէր Աւետիքեան, Սեն. Տէր Յակոբեան եւ երիտասարդ մասնագէտներ։

Այս պեղումները պիտի տեւեն մէկ ամիս եւ կը կրեն հետախուզական բնոյթ։ Գլխաւորապէս տեղի կ'ունենան Վաղարշապատի քաղաքատեղին պարսպային մասերուն եւ Զուարթնոցի շրջանին մէջ։ Ներկայիս այդ պեղումները կը կատարուին 4 տարբեր կէտերու մէջ, Զուարթնոց եկեղեցիին մօտ, բլուրներու վրայ եւ ընդհանուր հետախուզում քաղաքատեղին ամբողջ տարածութեան վրայ։ Միաժամանակ կ'աշխատուի կազմել շրջանին տեղագրութիւնը։

Մինչեւ այժմ կատարուած աշխատանքները երեւան հանած են բազմաթիւ նոր տուեալներ, որոնք կը պատկանին 3 տարբեր ժամանակաշրջաններու.

1.— Զուարթնոցի ժամանակակից՝ 7րդ դարու շինութեանց մնացորդներ, որոնք կը հաստատեն գոյութիւնը քաղաքատիպ բնակատեղիի մը՝ արտաքուստ շրջափակուած ընդարձակ պարիսպով։

2.— Հռոմէական շրջանի քաղաքի՝ հին Վաղարշապատի մնացորդներ, որոնք կ'ուրուագծեն քաղաքին ընդարձակ ծառուղիները։

3.— Գիւղաքներու երկար շարք մը, չափազանց կարեւոր նմոյշներ, որոնք կը պատկանին անհամեմատ աւելի հին ժամանակաշրջանի մը։

Պեղումները կը խոստանան տալ դեռ աւելի հարուստ նիւթեր, որոնց ուսումնասիրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ տալ ժամանակի ընկերային տնտեսական կեանքի պատկերը։

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի մէջ տեղի ունեցաւ գրական հանդէս մը, զոր կազմակերպած էր Կեդրոնականի Նախկին Սաներու Միութիւնը։ Հանդէսը նուիրուած էր Միսաք Մեծարենցի յիշատակին։ Կը նախագահէր Գ. Ա. Չօպանեան, որ նախ ներկայացնելէ յետոյ յիշեալ վարժարանին դերը մեր մտաւորական վերածնունդին մէջ, խօսեցաւ անոր փառաւոր սաներէն Մ. Մեծարենցի մասին։

Գ. Վահրամ Թաթուլ տրուած էր ներկայացնել Մեծարենցի կեանքը։ Բանախօսը, տալով Մեծարենցի դիմագիծը, դրուագներ պատմեց իրենց մտերմութենէն, դպրոցի դասարաններէն սկսեալ մինչեւ հիւանդութեան երեւումը։ Ներկայացուց թէ ի՛նչպէս բանաստեղծը շիջաւ տխուր ու թշուառ պայմաններու մէջ։

Յետոյ խօսեցաւ Գ. Գեղամ Ֆէներճեան, եւ ամփոփ և յստակ վերլուծումով մը տուաւ Մեծարենցի արուեստին արժէքը։

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան եւ Գ. Նշան Պէշիկթաշլեան արտասանութիւններ ըրին Մ. Մեծարենցի քերթուածներէն։

Յետոյ թելադրուեցաւ Կեդրոնականի Նախկին Սաներու Միութեան կողմէ յարգանքի գիր մը ղրկել Մեծարենցի ծերունի մայրիկին, որ դեռ կ'ապրի Պաղտատի մէջ։

Ա.

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Չորեքշաբթի կէսօրէ յետոյ Փարիզի եկեղեցւոյն ետեւը տեղի ունեցաւ Տիկնանց Միութեան Հայ Կարմիր Խաչի Բուժարանին բացումը։

Բուժարանը նոր չէ որ կը բացուի։ Եկեղեցւոյն ետեւ, Խորհրդարանին կից՝ արդէն գոյութիւն ունէր այդ Բուժարանը, որ ամէն երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի բազմաթիւ հիւանդ գաղթականներու դեղ ու կաթ կը հայթայթէր կանոնաւորաբար։ Բայց այդ Բուժարանը կը գտնուէր ժամանակաւոր սրահի մը մէջ։

Վերջերս բարերարի մը նպաստովը Խորհրդարանին ետեւը շինուեցաւ առանձին տաղաւար մը, որ այսուհետեւ կոչուած է Հայ Կարմիր Խաչին Բուժարանը կոչուելու։ Փոքր է շէնքը, սակայն ամէն յարմարութիւն ունի և շատ ճաշակաւոր, լուսաւոր, մաքուր, առողջապահիկ վայրի մը տպաւորութիւնը կու տայ։ Ունի սպասման սենեակ մը, յետոյ դեղարան մը, ուր հիւանդը իր տէրտը կը պատմէ բժիշկին եւ կը ստանայ անհրաժեշտ դեղօրայքը, եւ առանձին խուց մը ծանուոր քննութեանց համար։

Բուժարանը ունի մնայուն դեղագործ մը, եւ այցելու բժիշկներ։ Բուժարանը կը գործէ անմիջական պատասխանատուութեանը տակ Տոքթ. Քոլոլեանի, որ վարիչն է Հայ Կարմիր Խաչին։

Առաջուան նման, Բուժարանին քննութեան օրերն են Երկուշաբթի և Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 9-12։ Ոտքի վրայ դարմանումները կը կատարուին Բուժարանին մէջ։ Տանը հիւանդները յանձնարարականով մը կը ղրկուին Փարիզի հիւանդանոցներ։ Թոքերու եւ ներքին գործարաններու շողաքննութեան համար՝ կը ղրկուին ֆրանսական բուժարանները և դարմանատուները։ Արեան և թուքի քննութիւնները Բուժարանը կատարել կուտայ պետական լապորատուարներու մէջ։ Անկից զատ, Հայ Կարմիր Խաչը բժիշկ կը ղրկէ այն խրճիթները, Փարիզ թէ արուարձանները, ուր կայ գաղթական մը, որ, ծանր հիւանդ, Կարմիր Խաչի օժանդակութիւնը կը խնդրէ։ Ներկայիս պետական հիւանդանոցներուն մէջ կը խնամուին բազմաթիւ հայ հիւանդներ։ Պէտք է յիշել Փրոֆ. Աչարը, Քոշէն հիւանդանոցին բժշկապետը, որուն բարեկամութիւնը հայ ժողովուրդին՝ արժանի է ամէն գնահատութեան։

Բուժարանի բացման հանդէսը սկսաւ ճառովը Տոքթ. Քոլոլեանի, որ ներկայացուց Հայ Կարմիր Խաչին գերը Փարիզի մէջ եւ օժանդակութիւնը, զոր կ'ընէ Հայաստանի, իբրեւ օգնական մասնաճիւղ Պետական Կարմիր Խաչին։ Շնորհակալութիւն յայտնեց բարերարներուն ու նուիրատուներուն, որոնք ոչ միայն կանգուն կը պահեն Բուժարանը, այլ եւ նոր շէնք մը կը յատկացնեն տնտեսական այս ծանր տագնապին ընթացքին։

Յետոյ խօսեցաւ Վռամշապուհ եպիսկոպոս։ Այնուհետեւ Տիկին Քէլէկեան Խան կտրեց ժապաւէնը, որ կը փակէր Բուժարանին դուռը եւ ներկաները անցան Բուժարանէն ներս, ուր Վռամշապուհ եպիսկոպոս, քահանաները եւ դպիրները օրհնեցին ու երգեցին։

Յետոյ Խորհրդարանին մէջ ներկաները հիւրասիրուեցան շամփանիով եւ կարկանդակներով։

Ն.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԸ

Ինչպէս գրեցինք, նոր տուրք մը պիտի հաստատուի Թուրքիոյ մէջ, «Տնտեսութեան Պաշտպանութեան» համար։ Օրինագիծը պատրաստ է արդէն եւ այս շաբթու կը յանձնուի Ազգ. Մեծ Ժողովին։

Ստորեւ՝ օրինագծին հիմնական կէտերը.—

1.— Ընդհանուր, ծանուոր եւ յարակից ելմտացոյցներով կառավարուող պաշտօնատուներու, հաստատութիւններու, իրական կամ բարոյական անձնաւորութեանց մօտ եւ կամ անոնց ենթակայ ըլլալով թոշակ, ռոճիկ, վարձք, օրական, ներկայութեան իրաւունք, փոխական խորհուրդներու տրուած շահաբաժին եւ կամ « » եւ է անունով փոխարինութիւն, եւ նոյն կերպով աշխատող ամէն անձերու ստացած իրաւունքները, ծառայութեան փոխարէն տրուած պարգեւները, հատուցումները, լրատուութեան պարգեւները եւ այս տեսակ գումարներ ըստ ներկայ օրէնքին ենթակայ են տուրքի։

2.— Տուրքէ զերծ են յետագայ իրաւունքները.— 325 Օգոստոս 11 թուակիր եւ քաղաքային պաշտօնեաներու հանգստեան կոչուելուն վերաբերեալ օրէնքով եւ զինուորական հանգստեան ու հրաժարման օրէնքով տրուած հանգստեան թոշակները եւ այրիներու, որբերու յատկացեալ թոշակները։ Մէկ ամսուան միջոցին իբր թոշակ, ռոճիկ, օրավարձք և երեսուն ոսկիէն նուազ թոշակները, երկրագործութեամբ աշխատող բանուորներու եւ մշակներու եւ ո եւ է տեղի կապուած ըլլալով ազատօրէն աշխատող բանուորներու վաստակը։

3.— Տուրքը պիտի գանձուի հետեւեալ համեմատութեամբ։ Մինչեւ 150 ոսկի ստացողներէ հարիւրին 10, իսկ 151էն 350 ոսկի ստացողներէ 100ին 12 և 351—600 ոսկի ստացողներէ հարիւրին 14, իսկ 601 ոսկիէն աւելի ստացողներէ հարիւրին 16։ Մինչեւ 150 ոսկի ստացող անձերուն (150ը մէջը ըլլալով), թոշակներէն տուրքը պիտի գանձուի 30 ոսկի զեղչուելէ յետոյ։ Իսկ այլ եւ այլ տեղերէ դրամ ստացող եւ համագումարը 150 ոսկիէն վար եղող անձերուն ստացած գումարներէն միայն մէկ մասին 30 ոսկին տուրքէ զերծ պիտի համարուի։ Այս կերպով դրամ ստացող եւ 150 ոսկիէն աւելի շահողները չպիտի կրնան օգտուիլ այս զեղչէն։

4.— Այս տուրքը կը սահմանեն պաշտօնեայ գործածողները, ամէն ամիս եւ վճարումի ատեն վար կը դնեն։ Իսկ անոնց համար որ իրենց իրաւունքը կը ստանան ընդհ. պիւտճէէն, զեղչը միանուագ կը կատարուի։ Գալով յարակից կամ մասնաւոր ելմտացոյցներէ վճարեալ թոշակներուն, տուրքի գումարը ամէն ամիս վար կը դնեն անոնց հաշուակալները եւ յաջորդ ամսուան առաջին շաբթուն կը յանձնեն սնտուկին։ Այն հաշուակալները որ ժամանակին չեն յանձներ վար դրուած գումարները, պարտաւոր պիտի ըլլան հարիւրին 5 տոկոս վճարելու։ Կրկնութեան պարագային 25-200 ոսկի տուգանք կը գանձուի։

5.— Չորրորդ յօդուածէն դուրս մնացող տարբեր աշխատողները, պատկանեալ ամսուան աւարտելէն յետոյ, 15 օրուան ընթացքին, բոլոր անուններու պարունակող ցուցակ մը շինելով, իրենց տեղւոյն ելմտական մասնաճիւղին պիտի ղրկեն։ Բոլոր անոնք որ ամսական ցուցակները որոշեալ պայմանաժամին չեն յանձներ, իրենց մօտ ծառայողներուն տուրքը ուղղակի կը գանձուի կրկնապատիկը ըլլալով։ Կրկնութեան պարագային տուգանքը հնգապատիկ կը գանձուի։

6.— Ամսական ցուցակներուն մէջ թոշակները նուազ ցուցնող եւ կամ գաղտնի պահողներէն հնգապատիկ տուրք կը գանձուի։ Եւ կրկնութեան պարագային բացի սոյն գանձումէն, դատարանի որոշումով 25-200 ոսկի տուգանք կ'առնուի։

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԱՐԸԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԱՐԱՄ ԿԱՑՃԱԿ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Աթէնք, 1931 Հոկտ. 29

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը դեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Տրամը, հայկ. կեանքէ 5 արար

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés Savantesի մէջ

8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ Տիկինները Ալեքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շաֆ-Գարոնեան, Գ. Գ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա-Սարաֆեան, Կիւրեղ Սրապ-Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս Կիրենց, Բոտոյֆ, Սիսակ, եւայլն։

Հարսանիքի տեսարանին Տիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տէլ Եա-Մանն», կը պարեն տիկիններ Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ եւ Գ. Գ. Բոտոլֆ, Վանեա։ Երաժշտութիւն Թառերու ձորձի։

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

FABRIQUE DE TRICOTS

G. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական Նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ Թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՅԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

Կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։ Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 3—2

52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային Հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, — մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ մեծաքանակ առնող նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. աչանց եւ կանանց մոլթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 87 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, բաց ձեռքի գիծերուն, տարրերու եւ թղթերու։ Ամէն օր (Կիր. եւ տօն մէկը) ժ. 3—7, բացի Եշ.-էն։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTRO PIGALLE.

ՓՐԿԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱԶԵՐԸ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՎ ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՀԵՂՈՒԿԸ՝

PRINCIA

Որ կ'ուժեղացնէ մազերուն արմատը, կ'արգիլէ մազերուն Թափիլը եւ կ'անհետացնէ գլխուն Թեփը։

Մէկ շիշը կ'արժէ 15 ֆրանք, փոսթի ծախքով Contre remboursementով 18 ֆրանք

Ստանալու համար ղրկեցէք փոխարժէքը M. SALYANDJIANի, 115 Bld. Ney, PARIS (18)

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25
Prov. 67.07

ՌԻՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) — Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամենէն դժուարահաճ յաճախորդները Թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։

Զգտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

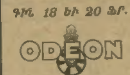
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցաւեր։ Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՎԱՐՁՈՒ Է — Place des Abbesses յարկաբաժին մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, Salle de Baine, յանձնելի անմիջապէս։ Տարեկան 4800 ֆր., չարժ՝ հարիւրին 10։ Դիմել Պ. Երուանդ Յարութիւնեանի խանութը, 13 Rue d'Orsel, Փարիզ (18). Tél. Nord 75—69։

Գին 18 ԷՆ 20 ՖՐ.

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենաձեւ գործարաններու ֆոնոները՝ (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ձոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ Կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ

Կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը։

Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «Կեանքի Ապահովագրութեան Մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Police—Vieն կնքուած է

COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին

87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)

Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի։

Դիմեցէք անվերապահօրէն ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի 35 տարուան փորձառութեան։ Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

H. M. KÉTCHÉDJIAN
Inspecteur Principal attaché à l'Agence Paris V., Chef du Bureau Spécial pour les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)

Téléphones

Central	77-52
Gutemberg	55-98
Richelieu	86-11
»	86-12

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

Փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ՏԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին։

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy — 6 Place Clichy, Paris (9)
Métro Place Clichy — Tél. Trinité 65—18

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու նոր մոդելներ, խուլերու համար մասնաւոր գործիքներ, աչքի քննութիւնը կը կատարուի հրի Պր. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պերլինէն։

P H O T O — O P T I Q U E

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, ինֆրա-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ գործնական միջոցներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բժշկական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ ատամնաց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մեքանիքէնն է Պ. Վ. ԽԱՇԾԵԱՆ։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9).

Métro: Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis